CONSTANTIN CHIRIȚĂ

PASIUNI

CONSTANTIN CHIRIŢĂ

PASIUNI

Partea întâi

APARENŢE

Capitolul I

l

În mulţimea de studenţi care umplea în acea zi a anului 1950 curtea Politehnicii din Bucureşti, doi tineri atrăgeau privirile. Poate prin înfăţişarea lor, poate prin mersul lor, poate prin felul cum erau încadraţi de ceilalţi studenţi. Păreau amândoi deopotrivă de înalţi. Dacă vreun curios din anul doi sau trei, subjugat de pasiunea exactităţii dimensiunilor, ar fi vrut cu orice preţ să stabilească proporţia reală, atunci pe bună dreptate, unul dintre eroii noştri ar fi fost gratificat cu doi sau trei centimetri în plus. Nu e mai puţin adevărat, însă, că aceşti centimetri se datorau aproape în întregime podoabei de păr negru, des, lucios, care-i scutea capul de orice altă protecţie, chiar în timpul celor mai generoase zile. Continuând cu oarecare exagerare, se poate afirma că figura tânărului merita acea podoabă care stârnise atâtea admiraţii şi atâtea invidii pe întreaga durată a unei promoţii. Contrastul net dintre negrul de smoală al părului şi albul de zăpadă al feţei imprima chipului o paloare stranie şi un aer superior de distincţie şi meditaţie. Ochii mari, negri, foarte îndepărtaţi unul de altul, înzestraţi cu o putere parcă nelimitată de înrobire şi fascinaţie, deveniseră cu vremea argumente incontestabile în disputele studentelor mai tinere, înfuriate de succesul unui actor la modă. Expresia atât de potrivită unui diplomat înainte de începerea discursului era destinată însă unui zâmbet — e drept — atât de uşor nuanţat, incit avea puterea să sugereze: că distincţia nu

este posibilă fără un asemenea însoţitor permanent. Dacă mai adăugăm la toate acestea un corp elastic, puternic, bine sudat în încheieturi, aşa cum i-l cunoşteau amatorii de volei, sau o siluetă dreaptă, mlădioasă, elegantă, aşa cum îi apărea pe stradă oricărui trecător, atunci ne putem forma o imagine aproape fidelă asupra înfăţişării candidatului la diploma de inginer, Liviu Filimon.

Prietenul acestuia, singur n-ar fi atras niciodată atâtea buchete de priviri, pentru că înfăţişarea lui n-avea nimic deosebit. Părul blond, aproape galben cu câţiva ani în urmă, începea să se închidă la culoare şi să se răărească, prevestind o chelie timpurie. Faţa lui era mai degrabă aspră, colţuroasă, dar ochii, aproape negri, luceau atât de duios, încât cei care-l cunoşteau bine şi care petrecuseră multă vreme în preajma lui îi descifrau gingăşii visătoare, copilăreşti. Obişnuiţii întrecerilor sportive susţineau că locul lui nu era la Politehnică, ci la Medicină. Nu ca student, ci ca obiect de studiu anatomic. Din nefericire, trupul său, dăltuit parcă pentru a i se scoate în relief fiecare fibră musculară, era îmbrăcat într-un costum luat în grabă, fără probă, de la un oarecare magazin de confecţii. Şi cum nici grija pentru ţinuta vestimentară nu-l preocupa, înfăţişarea tânărului era aceea a unui om obişnuit, oarecum dezordonat, menit să dispară repede în lumea lucrurilor comune. Ion Muşat candida de asemeni la diploma de inginer.

De la începutul plimbării lor prin curtea şcolii, cei doi tineri mergeau, dus şi-ntors, pe aceeaşi potecă izolată, care fusese repede botezată de un student mai tânăr şi mai curios „Geodezica prieteniei”. Păşeau rar şi erau atât de cufundaţi în gânduri, încât la intervale lungi îşi aminteau că sunt împreună, şi atunci schimbau între ei câteva vorbe.

Viitorul lor se comenta în multe grupuri, dacă nu în toate grupurile de studenţi din curtea Politehnicii, şi e de înţeles lucrul acesta dacă ne amintim că ani de zile amândoi fuseseră idolii şcolii.

— Am auzit că vor rămâne asistenţi, spuse cineva într-un grup. Nu ştiu de ce e atât de neliniştit Muşat. De doi ani e doar mina dreaptă a „Infinitului”.

„Infinitul” era denumirea pe care i-o acordaseră studenţii celebrului matematician Petre Stoian, denumire păstrată cu fidelitate de zecii de promoţii.

— Iar „Infinitul” e mina dreaptă, adăugă altcineva, a atâtor comisii, comitete, sesiuni şi congrese internaţionale, că pentru a fi prezent la toate ar trebui într-adevăr să-şi schimbe denumirea în calitate… Ia uitaţi-vă! Muşat a împrumutat până şi ticurile maestrului.

Tânărul despre care era vorba rămăsese nemişcat, cu braţele încrucişate şi cu privirile fixate undeva într-un punct imaginar al bolţii cereşti. Avea, bineînţeles, ochii întredeschişi. Cu un gest scurt, îşi scutură încremenirea, apoi îşi reluă mersul.

— De ce o fi atât de neliniştit? repetă acelaşi student întrebarea.

— Am auzit, se ivi pe neaşteptate un răspuns, că ar fi predat ca lucrare de diplomă o teorie atât de fantastică, mi se pane un atentat la adresa unui adevăr absolut, încât întreaga comisie a hotărât să aştepte întoarcerea „Infinitului” de la Bruxelles.

— S-a întors de cinci zile, după cum s-a anunţat în ziare.

— Cică de la întoarcerea lui se discuită într-una, cu uşile închise, teoria lui Muşat.

— Eu nu l-am putut înţelege, nu l-am putut urmări niciodată până la capăt, interveni o studentă. Nu ştiu. Parcă abia ar învăţa să vorbească, parcă i-ar scoate cineva cu cleştele vorbele. Numai când ajunge la x-uri… Atunci parcă s-ar petrece o erupţie în el. Dar despre x-uri e cel mai uşor de vorbit.

După această intervenţie, discuţia deveni aprigă în grupul comentatorilor. Se formară tabere, argumentele subiective se epuizară repede, făcând loc celor strict matematice, oare nu puteau să se termine niciodată. Pe

nesimţite, discuţia cuceri noi aderenţi, lăsând ici-colo câteva grupuri răzleţe, izolate, în curtea Politehnicii.

„Geodezica prieteniei rămăsese aceeaşi. Liviu îşi plimba senin, zâmbitor, certitudinea, Muşat îşi îngropa şi-şi dezgropa fără încetare nelinişte.

— Dacă aş fi ştiut că te vei purta ca un absolvent de liceu înaintea bacalaureatului, spuse Liviu, te-aş fi convins până la urmă să predai ca lucrare de diplomă numai creieraşul electronic.

— Nu se putea! răspunse Muşat. Nu înţelegi că nu se. Putea? Nu pot fi inginer până mu… până nu ştiu cum trebuie să văd… cum trebuie să privesc. Dacă nu e adevărat ce cred, atunci de ce să fiu inginer?

— Iartă-mă, dar nu te înţeleg. Ce legătură are teoria ta abstractă cu profesiunea de inginer? Poţi foarte uşor să te împotriveşti lui Maxvvel sau Einstein, dar în acelaşi timp poţi fi un inginer remarcabil, ceea ce sunt convins că vei fi.

— Nu! Nu se poate. Dacă nu am dreptate, nu pot fi inginer. Nu pot!… Cum să-ţi spun?… Gândeşte-te la apă, la gheaţă şi la clocot. Aceleaşi elemente schimbându-şi valorile prin intervenţia unui singur şi aceluiaşi factor în sitari diferite. Simţi întrepătrunderile, combinaţiile şi mai ales concluzia? Nu, mai bane să-ţi demonstrez altfel: presupune că eu neg în teorie, dar nu în mod vulgar, valoarea adevărului matematic 2 + 2=4. Stai! Nu te grăbi. Pentru că nu fac gimnastică. Eu plec de la un raţionament cartesian: 2 +2 fac la fel cât 3 + 1, spune Descartes, dar imediat adaugă: *Trebuie să intuim şi că din aceste două propoziţii se poate scoate cu necesitate cea de-a treia.* Pentru mine, a treia prepoziţie a fost inversarea formulei: păstrarea rezultatului şi extinderea acţiunii spre infinit… Cum să-ţi spun?…

Muşat se opri din mers şi închise ochii gânditor. Numai degetele lui se mişcau neregulat, parcă încercau sunetele unor clape nevăzute. Cifrele pe care le imagina mintea lui înfierbântată i se scurgeau prin vârfurile degetelor. Dar el

nu voia să oprească nicio cifră. Voia să le transforme în imagini precise, şi efortul pe care-l făcea îi spărgea timpi ele. Uneori scutura din cap sau îşi deschidea buzele pentru a spune ceva. Niciun cuvânt nu voia să rupă însă acea tăcere stranie pe care el n-o simţea, dar care-l condamna pe prietenul său la paralizie.

— Ce_ s-a întâmplat? se răzvrăti brusc Liviu Filimon. Nu mai pot suporta chinul tău. Nu mă mai pot suporta nici pe mine. Parcă m-ar fi proiectat cineva cu capul în jos în mijlocul unei…

— Stai! Stai! îl întrerupse Muşat rugător. Încerc să fixez o imagine clară… o expresie cu care să explic… Da! Cum să-ţi spun?… închipuie-ţi că ai avea în faţă o cortină pe care e pictat un anumit peisaj: văi, dealuri, munţi, şesuri, râuri, păduri. Deodată, cortina se ridică… Ştii? Cortina e o imagine aparentă, vei înţelege până la urmă… Şi apare acelaşi relief natural, original împrejmuit de linii şi curbe în anumite formaţii geometrice, care păstrează, însă, fiecare identitatea şi însuşirile elementelor din peisaj. Geometria nu denaturează nimic. Numai organizează, defineşte, prin conuri, sfere, cilindri, prin împrejmuiri de linii, nu elemente, ci porţiuni ale cadrului. De ce? Pentru a da anumite valori constituantelor peisajului, care, la rândul lui, e înconjurat de patru laturi sau de o curbă împlinită. Adică figura mare geometrică, paralelogramul sau sfera, paralelipipedul sau cercul,. Cere în interiorul ei o rezolvare geometrică… Dacă nu e limpede… Mai bine să trec de-a dreptul la algebră, imaginând simbolurile. Dar mai întâi trebuie să te conving de importanţa inversiunii…

— Ştiu, îl întrerupse Liviu. Şi nu vreau să te contrazic: cel puţin acum nu vreau să te contrazic. Poate că nici n-aş fi pregătit. Tu, însă, frământi problema asta de aproape trei ani. Dacă n-ai reuşit s-o rezolvi pe deplin, de ce-ai transformat-o în teorie?

— Nu e teorie, Liviu. E un adevăr. Un adevăr elementar.

— Atunci, pentru Dumnezeu, de ce eşti atât de neliniştit? Nu ştiu ce general roman, care a câştigat nu ştiu câte victorii, a pierdut o singură bătălie şi o dată ou ea războiul, pentru că în acea luptă în loc să se gândească la armata lui s-a gândit mereu dacă generalii duşmani îşi vor face planurile de luptă în raport cu faima şi capacitatea sa. Nu ştiu cine, Tit Liviu sau Salustius, spunea că nu l-au învins până la urmă generalii duşmani, ci propria lui nelinişte.

Muşat protestă cu energie:

— Ce spui tu e haos. Nu în cuvinte, ci în teorii, în idei, în adevăruri, în destinaţii. Dacă aş da valori fiecărui element, ţi-aş demonstra un absurd… un… ceva că un zero în afara cifrelor… La ce te gândeşti?

Liviu Filimon căzuse pe gânduri. Aproape că-i pierise şi zâmbetul. Răspunse mecanic:

— Caut să-mi amintesc numele generalului.

— Şi eu caut să-mi amintesc ceva ce-mi scapă. Nu în teorie. În perimetrul pe care-l subînţelege teoria, pe care-l condiţionează… sau mai bine zis care condiţionează teoria… Da… aici trebuie să fie enigma. *Nu e posibilă nicio abstracţie…*

În clipa aceea îşi făcu apariţia un bătrânel înalt şi uscăţiv, pe care cei doi prieteni îl cunoscuseră de când împinseseră prima dată poarta mare de fier a şcolii.

— Vă pofteşte comisia, în cap cu „Infinitul”. Numai noroc să vă dea Dumnezeu!

Cei doi tineri porniră spre sediul comisiei urmăriţi de tăcerea şi de privirile tuturor studenţilor aflaţi În curte. Dar după ce candidaţii pătrunseră în clădire, se repeziră toţi ca o hoardă de barbari asupra moşneagului, gata să-l sufoce, să-l strivească. Întrebările curgeau ploaie, dar bătrânul, neputând ridica din umeri, aşa cum îi era obiceiul, răspundea invariabil:

— Nu ştiu nimic. Nu ştiu. Dacă v-am spus… Nu ştiu nimic.

2

Pătrunzând în sala de consiliu, candidaţii fură întâmpinaţi cu o prea gravă linişte şi nemişcare pentru a nu presimţi amândoi apropierea unei explozii. Comisia era în plen. Li viu Filimon o trecu calm în revistă cu privirile, înclinându-şi uşor capul atunci când vreun profesor se simţea cercetat. Salutul acesta tăcut nu era o obişnuinţă a tânărului, ci un pretext de moment pentru a observa şi a ghici starea de spirit a oamenilor care urmau să-i hotărască viitorul. Poate că în acele clipe simţise cum un fior de emoţie îi tulbură certitudinea pe care şi-o închipuise drept stare definitivă. Descoperise în tăcerea şi în nemişcarea membrilor comisiei un gest forţat, care nu prevestea, ci urma unei erupţii. Era prea multă încordare în atitudinea lor. Îşi imagină o elice învârtindu-se ameţitor şi deodată oprindu-se prin acţiunea unor frâne colosale. Încordarea pe care o descoperise la oamenii din faţa lui nu era decât o frână. Mai departe nu se gândi. Zări o privire scurtă ca un fulger în direcţia prietenului său, şi atunci înţelese cine era cauza furtunii trecute sau viitoare. Prevedea o catastrofă, şi odată cu liniştea care-l cuprindea din nou simţi şi tăişul ascuţit al unui regret. Trăia un moment când ar fi schimbat fără ezitare rolul său cu acela al lui Muşat. Proiectul pe care-l depusese era o operă clară, precisă, ireproşabilă. Ar fi dorit, însă, în locul victoriei calme, liniştite, de care nu se mai îndoia, o dispută sau chiar o înfrângere spectaculoasă, răsunătoare. Asemenea înfrângeri îl transformă pe învins în cutezător şi-i oferă o aureolă de lungă durată. Şi nu o dată hazardul a preschimbat înfrângerile aparente în victorii. După câţiva ani, sau după câteva secole…

Ion Muşat avea alte gânduri. Îl căutase o singură dată cu privirile pe Stoian, dar celebrul matematician părea absent la ceea ce se petrecea în jurul său. Parcă într-adins îşi căutase loc la unul din capetele şirului de scaune pe care

stăteau membrii comisiei. Cu braţele încrucişate, cu capul ridicat, dat pe spate, privea prin pleoapele aproape strânse un punct imaginar de pe plafon. Dacă Muşat s-ar fi uitat la palmele lui, ar fi văzut cum îi tremură fără încetare degetele, ceea ce nu era în firea „Infinitului”. Tânărul, care nu se îndeletnicise niciodată cu observaţii psihologice, nu reţinu decât liniştea aparentă şi nemişcarea dascălului său. Şi deodată, fără să-şi dea seama, se pomeni în conflict cu atmosfera aceea îngheţată. Simţi un curent scurt şi dens fulgerându-i capul şi începu să descifreze pe tavan nişte formule nesfârşite, cărora încerca să le verifice valorile. Degetele îi tremurau. Şi, iarăşi, atingerea clapelor, în loc să răspândească sunete, rupea zăgazuri, prin care se scurgeau cascade de cifre. Nu era haos în lumea lui nevăzută. Era o disciplină perfectă. Fiecare element îşi lua supus locul său în formulă. O voce, un fel de-a doua voce, striga fără încetare înăuntrul lui: „Nu vedeţi cât de limpede, cât de sigur este adevărul?”

Muşat simţi o atingere uşoară cu cotul, care-l readuse subit în lumea reală. Liviu îl pofti să ia loc pe un scaun, drept răspuns la iniţiativa discretă, făcută cu un gest scurt de preşedintele comisiei. Trecuseră doar câteva secunde de la intrarea celor doi candidaţi în sala de consiliu, dar nu numai ei, ci şi membrii comisiei, şi asistenţa — alcătuită în cea mai mare parte din membri ai corpului didactic — trăiau senzaţia unei scurgeri încete, paralizante, a timpului.

Fără să se ridice în picioare, preşedintele comisiei începu cât se poate de calm:

— Nu am nici intenţia şi nici sarcina de a analiza aici proiectul candidatului Liviu Filimon. Această analiză o va face colegul nostru, profesorul Bărbulescu… Ţinând seama de valoarea lucrării prezentate, comisia m-a însărcinat să anunţ rezultatul. Ar fi fost poate necesar ca totul să se petreacă într-un cadru solemn, şi cred că aşa se va întâmpla. Bucuriile mari nu pot fi reţinute. Şi de aceea ne-am grăbit puţintel, preferind intimitatea solemnităţii. Nu

vom frustra însă de satisfacţii pe nimeni. Mâine, în aula mare va avea loc adunarea solemnă, oficială, a instituţiei noastre. Până atunci ne-am gândit să anunţăm rezultatele excepţionale: Claritatea, seriozitatea, siguranţa şi oportunitatea proiectului prezentat de candidatul Liviu Filimon au determinat comisia noastră să-i acorde cel mai înalt calificativ. La care adăugăm bucuria noastră sinceră şi urările noastre cele mai calde pentru întâlnirea lui cu viitorul… Despre celălalt proiect va vorbi ilustrul nostru confrate, academicianul Stoian.

Auzindu-şi numele, Stoian tresări. Parcă s-ar fi trezit dintr-o îndelungată visare. Se ridică atât de brusc în picioare, încât gestul lui părea comandat. Nu vorbi imediat, îşi îndreptă ţinuta», îşi căută cu degetele nasturii de la haină, îşi muşcă de câteva ori buzele, apoi îşi aţinti privirile asupra tânărului despre care trebuia să vorbească. Se ridicase şi Muşat în picioare, fără să ştie de ce. Dacă n-ar fi fost liniştea aceea apăsătoare, fixitatea gravă a tuturor privirilor, atitudinea celor doi ar fi părut comică, nefirească. Parcă nu profesorul urma să dea o sentinţă fermă, ireversibilă, pe dare toţi o aşteptau ou sufletul la gură, ci, dimpotrivă, el fiind acela oare urma să primească sentinţa din partea unui om hotărât să-şi joace toată viaţa într-un singur moment. Momentul nu se prelungi însă. Muşat se simţi atacat pe neaşteptate de o oboseală confuză, greoaie, care aproape îl prăbuşi înapoi pe scaun. Numai gândurile, gânduri îndepărtate, se încrucişau febril şi violent.

— Poţi să te ridici, domnule Muşat, spuse profesorul, cu o voce care şi ea venea din depărtări. Sau poţi să stai jos… cum doreşti. În sfârşit, să ne găsim luciditatea… În mod normal, ar trebui să vorbesc despre proiectul dumitale, despre acel aparat de comandă electronică în care mi-am pus atâtea speranţe şi care, sigur, ar onora toată promoţia dumitale. Sunt multe reuşite în acest proiect, dar mai ales sunt multe căutări temerare, care cândva — sunt sigur — vor căpăta finalitate. Nu se poate ca acest proiect să nu se

întâlnească peste un număr de ani — i-am putea chiar calcula — cu anumite necesităţi ale economiei noastre. De aceea am insistat, de aceea insist să-ţi continui cercetările în acest domeniu modem al electronicii, pentru care eşti atât de înzestrat. Calităţile dumitale de matematician se pot dezvolta, se pot întâlni, îţi pot aduce mari satisfacţii în această ştiinţă, şi în ramurile ei multiple, care-şi vor pune tot mai adânc amprenta pe toată tehnica viitorului. Căutările dumitale urmează căi nebătătorite, soluţiile sugerate sunt profund originale şi deschid posibilitatea unei teorii de care s-ar putea să aibă mare nevoie electronica şi întreaga tehnică. Am scontat toate acestea. N-ai vrut să mă scuteşti, însă, de o mare surpriză... Din fericire, sau din nefericire, dumneata ai adăugat la schiţele proiectului câteva pagini în care părăseşti domeniul electronicii şi te dedici exclusiv matematicii. La început am fost şi eu tentat să cred că avem de-a face cu o speculaţie simplistă, cu un joc asemenea răzvrătirii unui copil sătul de obsesia unor adevăruri elementare. A fost o eroare gravă, pe care nu vreau s-o ascund. Dacă nu te-aş fi cunoscut, m-aş fi mirat la gândul că, învelind în hârtie de altă culoare acelaşi cub din odaia copilăriei, vrei să convingi lumea că înfăţişezi altceva, poate altarul de sacrificiu din Delos şi formula ecuaţiilor cubice. Şi aş fi aruncat cine ştie unde paginile dumitale pline cu cifre şi mai ales cu atâtea pretendente, cu atâtea candidate la cifre. Poate că ai avut noroc, sau poate că n-ai avut. Pentru că dumneata, păstrând rezultatul celei mai simple formule matematice, dar inversând-o spre infinit, deschizi un capitol în ştiinţa căreia vrei să te dedici şi pe care nu-l vei putea scrie până la sfârşit, chiar dacă i-ai închina (toate orele pe care le mai ai de trăit — şi-ţi urez să fie multe — chiar dacă ai adăuga la ele toate orele tuturor semenilor dumitale. Pentru că teoria dumitale pledează pentru un infinit de operaţii în clipa când o pui în serviciul tehnicii. Iar dacă n-o aliezi cu tehnica, nici măcar ca o speculaţie nu poate fi privită. Nu ştiu cum s-o numesc, dar

mi se pare că pentru prima dată ne întâlnim cu o teorie care fundamentează şi exprimă în formule matematice una dintre legile de bază ale tehnicii — legea necesităţii. Nu pot să-i dau o imagine plastică foarte fidelă, dar mi-o închipui ca o turbină perpetuă, care atrage tot ceea ce este în jur, care dă fiecărui element o valoare precisă pentru a se putea menţine ea însăşi şi «pentru a pune în mişcare alte forţe. Această relaţie dintre turbină şi necunoscutul din jurul ei, transformat în valori precise, ca o condiţie a existenţei, îmi sugerează *legea necesităţii...* Nu pot să propun aici calificative, pentru că rodul îndrăznelii şi ştiinţei dumitale, înfăţişat în teoria pe oare ne-ai prezentat-o, nu poate fi măsurat şi satisfăcut de niciun calificativ, oricât de înalt ar fi el. Poate unul singur ar fi nimerit, dar acela nu se dă de către comisii, de către colective a*d hac,* nu-l oferă nici măcar prezentul întreg. Dumneata însă nu faci aici convenţii cu istoria, sau poate vrei să faci, deşi nu cred lucrul acesta... În sfârşit, pentru ca teoria să fie valabilă, pentru a împlânta în viaţă ca un adevăr, ca o valoare incontestabilă, singura convenţie pe care trebuie s-o faci, o convenţie permanentă, o convenţie *sine qua non*, este convenţia dintre dumneata şi SPAŢIU. *Nu e posibilă nicio abstracţie!* Niciodată n-am întâlnit o teorie care să necesite o mai mare acţiune din partea celui oare a gândit-o. Numai tehnica o poate fecunda, numai tehnica o poate impune. Nu vreau să neg, ca printr-un decret, riscul unei erori, deşi e puţin probabil. Ideea inversiunii mă preocupă însă şi pe mine de multă vreme. Să nu uităm: Geniul lui Copernic, căruia ştiinţa şi calitatea umană îi datorează atât de mult, s-a manifestat în ultima instanţă prin dramatica inversiune a datelor unui adevăr considerat absolut.

Muşat părea în tranşă. Îşi completă ca un automat dascălul:

— Descartes ajunge la calculul diferenţial rezolvând problema inversă a tangentelor...

Cuvintele tânărului stârniră câteva reacţii tăcute în sală. Vocea fermă a „Infinitului readuse ca prin farmec liniştea:

— E întru totul exact, deşi nu contest prin nimic meritele lui Leibniz şi Newton. Soluţionând însă „problema inversă a tangentelor”, pe care o ridicase de Beaune, marele Descartes ajunge cu metoda lui la pragul calculului diferenţial şi integral. O foaie străvezie de celofan despărţea punctul la care se oprise Descartes de calculul diferenţial. Astăzi, şi un elev de şcoală medie, folosind datele şi metoda lui Descartes, ajunge la descoperirea care i-a făcut celebri pe Leibniz şi pe Newton.

— Şi Louis de Broglie, se repezi iarăşi ca un automat tânărul, când elaborează mecanica ondulatorie parcurge în cazul materiei o cale inversă decât aceea parcursă în cazul luminii…

— Exact! replică destul de surprins „Infinitul”. Simt o plăcere particulară În faptul că te-a sedus această idee a inversiunilor. De aceea sunt sigur că vei înţelege sfatul pe care ţi l-am dat referitor la SPAŢIU. Relaţia inversă se subînţelege. Teoria dumitale are nevoie de spaţiu, nu de hârtii. Desfăşurată în spaţiu, dar de fapt aceasta e şi demonstraţia dumitale, poate da naştere la valori în stare sa înspăimânte prin frecvenţa şi importanţa lor. Dacă vei rămâne fidel acestei convenţii, nu va mai fi nevoie de nicio înţelegere organizată sau ne, premeditată sau ne, voită sau ne, între dumneata şi ceea ce numim în mod obişnuit istorie… Iar pe dumneavoastră vă rog să mă iertaţi pentru acest dialog.

Stoian se aşează cu un gest brusc pe scaun, o clipă îşi căută de lucru cu degetele, apoi încremeni în poziţia pe oare i-o cunoşteau (boţi colegii şi studenţii.

Muşat nu mai rosti nicio vorbă şi nici nu părea că e preocupat să dea vreun răspuns. Scrise pe o foaie de hârtie câteva cuvinte, împături foaia, apoi căzu în nemişcare. Peretele alb din faţa lui se transformase intr-un ecran plin de simboluri, şi Stoian, văzându-i goana privirilor prim

genele întredeschise, înţelese răspunsul şi se simţit învăluit de o bucurie caldă, duioasă. Se pomeni parcă intr-un târziu cu un bileţel pe care, înainte de a părăsi sala, Muşat i-l strecurase misterios şi prudent, ca un semn de complicitate intr-un joc de copii. Desfăcu repede hârtia şi citi, înveselindu-se, două fraze:

„Câţi fizicieni n-au *încercat, zadarnic, să explice fenomenele electrice prin mecanică*?... *Pentru că, până la urmă, — cine ştie? — întreaga mecanică va fi explicată prin electromagnetică!...”*

3

Coridorul era pustiu, tăcut, întunecos. Întâlnirea neaşteptată cu bezna îi pironi pe cei doi tineri ingineri lângă uşa pe care abia ieşiseră. Liviu îşi duse mâna la faţă cu intenţia absurdă de a-şi reţine zâmbetul care-i fugea, care i se dizolva. Când degetele îi atinseră obrajii, o răceală surprinzătoare i se propagă brusc prin tot corpul, ca un fior electric. În acea fracţiune de secundă îşi imagină că se uită intr-o oglindă şi descoperă în faţa lui un schelet imobil, care nu asculta nici măcar de mişcările simple, de mecanism, ale aceluia pe care-l reprezenta. Halucinaţia dispăru repede, făcând loc unei ameţeli tulburi, oare i se scurse în membre. Parcă un anestezic îi ştergea corpul, lăsându-i viu numai capul, pentru ca gândurile lui, memoria lui, să înregistreze momentul când pentru prima dată se întâlnise ou moartea. Fără acea ameţeală de o clipă, erupţia care se pregătise înăuntrul lui l-ar fi sfărâmat. Intr-o mişcare instinctivă, mâna i se înfipse ca un cârlig în braţul lui Muşat. Încordarea acestuia, dureroasă, de oţel, respinse atacul. Liviu îşi reveni. Sprijinul de moment şi rezistenţa neaşteptată îl treziseră. Pericolul erupţiei trecuse.

Potenţialul ei rămăsese însă, ca o îmbrăcăminte, ca o căptuşeală formată din fire şi ţevi disciplinate, 9upuse parcă omor legi mecanice.

Muşat îşi mai încordă de câteva ori braţul pentru a-şi alunga amintirea durerii. Fusese şi el trezit dintr-o lume îndepărtată, în care stăteau gata să erupă forţe străine însă.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el cu atâta nepăsare, de parcă s-ar fi adresat unui obiect căzut de undeva din senin la picioarele lui. E stupid să ne închipuim că simpla cădere a unui măr…

— *La grande rencontre!* îi răspunse Liviu. Biciuieşte-i, Ioane, pe toţi cei care ne-au sărăcit personalitatea, care ne-au ocupat locurile. Eu îmi închipui că în această lume numărul geniilor e limitat. Cum sunt elementele în tabelul lui Mendeleev.. Dar mai întâi hai să ieşim! Nu! Nu prin curte! Să ieşim pe uşa principală, pentru că nu pot suporta acum artificiile.

— Artificii?!… Nu te înţeleg. În ce sens?

Liviu îşi trase prietenul de mină, ducându-l spre ieşirea pe care o propusese.

— În ce sens? În sens convenţional. Nu pot suporta acum strigăte, urale, osanale. Nu înţelegi? Nu pot să mă văd înconjurat de emoţia fecioarelor cane se lasă descuiate de orice şperaclu. Ar fi prea nobil să folosesc termenul franţuzesc. Şi nici de rânjetele elementare ale precocilor obişnuiţi să se vindece de coşuri prin terapeutică proprie.

Ajunseseră afară, pe treptele care coborau în stradă. Muşat îl opri cu un gest brusc pe Filimon.

— Ştii ce faci tu? încerci să demonstrezi un nonsens. Nu-ţi analizez tonul, ci vorbele. Pe de o parte modestie, timiditate… pe de altă parte ură, dispreţ. Nu se pot împăca. Parcă ai vrea să contrafaci termenii unei egalităţi.

— De ce cauţi să mă plasezi în abstract? De ce crezi că vreau să fac o demonstraţie?… Pentru Dumnezeu, nu mai calcula mereu! Nu gândurile, tonul dă valoare vorbelor…

Hai să mergem pe străzi, în neştire… Şopteşte-i unui om, sau unui grup de oameni, ca o povaţă, ca o rugăminte, miorlăindu-te: „Ucide…” Ce şanse ai ca să te asculte? Porunceşte, însă, cu glas răspicat: UCIDE! Se înzecesc şansele.

Muşat îşi obligă din nou prietenul să-şi încetinească pasul.

— Stai! N-ai dreptate. Nu tonul contează aici. Gândul contează. Şirul de gânduri care-ţi dă ca rezultat această concluzie. Tonul demonstrează un temperament, o clipă a acestui temperament. Gândul, însă, indică un individ, potenţialul unui individ… Am impresia că jonglezi prea uşor cu vorbele şi ou noţiunile, deşi, dacă mă gândesc, un jongler face din instinct puţină matematică prin jocurile lui. Fracţiunile de secundă devin valori precise în raportul dintre obiecte şi mişcări… E o interdependenţă ciudată, pentru că factorul logic, raţional, nu apare ca o condiţie principală. Stai! Dacă am transpune jocul în formulă… da… ni s-ar sugera ceva analog cu automatizarea. De fapt… mi se pare că am luat-o razna… Pornisem de la nonsensul pe oare tu încercai să-l demonstrezi…

— Ştii ceva, Ioane?… Să nu ţii niciodată discursuri, nici măcar declaraţii de dragoste să mai faci. Tu jupoi totul. Nu laşi decât scheletul. Parcă ai predica un ascetism total. Simt convins că dacă ai fi fost pictor, Braque şi Picasso ar fi trecut drept nişte ucenici de-ai tăi… Nu încerca să mă rezolvi printr-o ecuaţie. Momentul H a trecut… Am vrut să scap de artificii şi, uite, ni se pregăteşte cel mai superb curcubeu… Lasă, că-l descompun eu: raze, picături, dublă refracţie, simplă refracţie, deviere de 42 de grade… Ah! Trebuia să apară şi nimbul…

Se întunecase de-a binelea. Cerul negru se apropia ameninţător de pământ. Tunetele bubuiau în depărtări. Un bubuit neîntrerupt, ca o canonadă în marş.

— Se sărbătoreşte o victorie, sau se pregăteşte o înfrângere? întrebă Liviu cu voce tare. Spune,

semiinfinitule! Calculează! Aceste două noţiuni pot exista independent? Sau se condiţionează reciproc? Sau reprezintă o singură noţiune, observată din repere perfect contrarii?... Nu! Nu-mi răspunde. Nu vreau geometrie. Vreau un petec de hârtie, pe care să fie trecute ambele formule: a victoriei şi a înfrângerii.

— De ce te interesează ambele formule? Există una singură. A victoriei: acţiunea.

— E şi formula înfrângerii. Mai ales. Pentru că sub stindardul victoriei plâng mii de înfrângeri. Totul e absurd, Ioane. Dacă hazardul ne-ar fi schimbat compoziţia chimică, am fi ajuns, poarte, nişte cepe asemeni celor imortalizate de Cezanne, sau mărul care i-a dat lui Newton fiorul genialităţii.

— Cum poţi spune asemenea copilării? Ou ce date încerci să dai o simplă definiţie fizico-chimică vieţii? E ca şi cum ai încerca să explici prin mecanică întreaga fizică. Cum rezolvi conflictul dintre corpusculi şi unde?... Cum, pe ce baze poţi face sinteza dintre fizico-chimie şi biologie?... Poate că n-am eu gustul poeziei, dar mi se pare că aud versuri primare, Liviu...

— Ai dreptate, Ioane, dar mi te înspăimânta. Joc teatru ca un adolescent întârziat care mai cochetează cu conflictul dintre platitudinea lumii şi întunecimile lui misterioase. Culorile pe care mi le atribui, cu care mă împodobesc, mu simt puse unde trebuie, mu corespund necesităţilor reale. Colorez griul În albastru, iarba în roşu, soarele în verde, pentru că am nevoie de o cortină la adăpostul căreia să mă ascund. Chiar dacă soarele meu va fi galben, să te fereşti! Sau va fi o hotărâre a hazardului, sau va fi o mistificare, sau va fi o simplă eroare. În niciun caz nu va reprezenta pasiunea mea pentru real. Să ne ferim de lucrurile simple. Întotdeauna acolo se adăpostesc capcanele, *Dixi!* Mi se pare că nici de astă dată nu m-ai ascultat.

Muşat ridică din umeri.

— Nu ştiu. Mă gândeam la altceva. Trec astăzi pe strada asta ca un om care se ştie posesorul unei puteri mari, mecanice. Cum voi trece pe aceeaşi stradă după ce mecanica mea va fi devenit mişcare pentru oameni şi echilibru pentru mine? Care bucurie e mai mare? Cea tainică, sau cealaltă?… nu ştiu cum s-o numesc…

— Tu crezi că vei învinge?

— De mult nu-mi mai pun această întrebare. Dacă aş avea cea mai mică îndoială…

— Ioane! Răspunde-mi sincer, deşi îţi pun o întrebare neghioabă: tu te crezi un geniu?

Muşat simţi cum i se încreţeşte pielea. Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea. Vorbea fără să simtă că e cineva lângă el, îşi vorbea lui însuşi, în gând:

„Mi-e foarte greu să-ţi dau un răspuns. Pentru că am visat şi eu prea mult. Amintirea visurilor e ca o ancoră. Undeva e încă înfiptă în adâncuri sau în înălţimi ideale. Zgândărite, amintirile ar fi gata să urle: «Sunt un geniu!…» Uneori, însă, urăsc această definiţie. Prin ea parcă te plasezi deasupra oamenilor. Şi te obligă la căutări neîncetate, fantastice. Visezi numai revoluţii în ştiinţa ta. Şi cauţi, cauţi mereu. Eu am făcut un calcul. Unul dintre cele mai mari genii ale ştiinţei din zilele noastre… da… ştii cât timp şi-a pierdut căutând formule revoluţionare în fizică şi în matematică?… Două treimi din viaţă. Aceste două treimi sunt cuprinse între două formule: formula A — iniţială, şi formula B — finală. Prima a însemnat o revoluţie, im atentat la înţelegerea universului, aş putea spune o delimitare geometrică a infinitului. Formula B, cea rezolvată în pragul morţii, o infirma, o anula pe prima. Zeci de ani, zeci de ani de căutări zadarnice… Pentru ce?… E înspăimântător! Dacă în aceşti ani ar fi căutat formule mai simple şi le-ar fi prefăcut în maşini?… Aşa cum a făcut Steinrnetz… Unde ar fi ajuns omenirea?… Nu e mai bine să fii în mijlocul lumii, s-o îmbogăţeşti, să simţi în zâmbetul unei fete frumoase rezultatul, spiritul creaţiilor tale tonifiante?… Gândeşte-te

numai! Cât a dat matematica fizicii, cât a dat fizica chimiei şi câte au dat toate acestea vieţii! Nutriţie, sănătate, civilizaţie! O invenţie materială, o formulă aplicată, materializată, oferă lumii o certitudine. Această certitudine pătrunde în om, se stabileşte undeva în nişte celule, poate deveni cu timpul o cantitate din structura lui, din caracterul lui. Poate numai a milioana parte, dar totul se adună. Şi mâine omul va arăta altfel…”

— Dacă ai putea să înţelegi, continuă Muşat cu voce tare, ce adevăr mare, înspăimântător de mare, este acela care ni s-a rostit cu jumătate de oră în urmă: SPAŢIUL!… De ce să umblăm după definiţii?… S-ar putea să găsim nişte izolanţi strălucitori… Ca nişte epoleţi pe care ni-i prindem singuri pe o haină de gală. Eu prefer halatul, salopeta, hainele de toate zilele. Aş vrea să-mi mingii obrazul cu o mânecă uleioasă, înnegrită de fum. Aş adormi Liniştit, ca după o rugăciune.

— Aşa vrei să lupţi tu?

— Nici nu încerc să-mi imaginez altă cale. N-aş putea.

Liviu simţi lacrimi în ochi. Se lăsă purtat de primul impuls. Îşi îmbrăţişă prietenul, acolo, în stradă. Apoi se simţi dezbrăcat, înţepat de flăcări şi scântei. Primele picături de ploaie îi căzură parcă pe trupul gol. Totuşi, le respinse. Intr-o clipită îşi imagină puterea ploii, costumul nou, şuvoaiele care se vor prelinge de pe cap pe gât. Căută un adăpost pe acea stradă necunoscută, pustie, fără blocuri, fără balcoane, ou streşini zgârcite, cu garduri şi porţi înalte ca nişte palisade. Zări adăpostul departe, la o încrucişare de străzi, în firma mare dar veştejită a unui birt.

— Repede, Ioane! Ploaia! strigă el, şi. Porni în goană spre adăpost.

Uimit încă de gestul lui Liviu, Muşat rămase câteva secunde nemişcat pe bordura trotuarului. Prietenul său se apropia de coltul străzii. Silueta lui abia se distingea în întunericul gros. Un vârtej rece îl dezmetici. Începu şi el să fugă după Liviu, urmărit de un răpăit asurzitor. Pe la

jumătatea drumului simţi primul şuvoi, şi atunci avu impresia că se ia la întrecere cu viteza plodi. Fugea ca un bezmetic gonit de o ameninţare ascuţită. La câţiva metri de birt se prăbuşi peste el torentul. Sări pe treptele birtului ca dintr-o cascadă. Liviu îi întinse mina şi-l trase în cârciumă cu atâta repeziciune, încât nu mai simţi oprirea pe trepte. Se uitară unul la altul. Muşat era ud leoarcă, parcă-l scosese cineva dintr-un bazin. Pe costumul lui Liviu se zăreau câteva pete întunecate, ca umbrele unor proiectile ricoşate. Izbucniră amândoi în râs, anticipând doar cu o fracţiune de secundă hazul care se chinuia în cârciumă. Se aşezară amândoi la o masă, după ce Liviu comandase, ridicând două degete şi însoţindu-şi gestul cu un cuvânt calm dar cu atât mai poruncitor:

— Coniac!

Comanda parcă fusese telefonată dinainte, atât de repede se prezentă birtaşul la masa lor.

— Vă aduc imediat şi o faţă de masă… Iar coniacul, nicio grijă, cel mai fin…

— Bineînţeles, acceptă Liviu fără să4 ia în seamă pe birtaş, dar obligându-l la un şi mai mare zel.

Cârciuma era mică, murdară, înghesuită. Suprafaţa meselor era parcă făcută din etaje, iar scaunele erau rotunde şi cu găuri la mijloc. Clienţii stăteau în picioare, vorbeau cu voce tare, gesticulau, fumau mereu şi sorbeau paharele dintr-o înghiţitură, parcă fără să ştie că beau. Vinul, tutunul, înjurăturile făceau parte din respiraţia lor. Mai toţi erau camionagii Ia un depozit de lemne din apropiere, îşi lăsaseră caii afară, în ploaie, în locurile unde-i prinsese vijelia, înfăţişându-se astfel mai devreme ca de obicei în birtul în oare-şi petreceau toate serile, iar uneori şi nopţile.

Tinerii ingineri se retrăseseră în unicul salon al cârciumii, care nu se deosebea de dugheană decât prin aceea că era mai pustiu şi mai întunecos. Salonul nici n-avea uşi. Spărtura prin care se intra în el era largă, neregulată, pe

alocuri se ghiceau cărămizile retezate neîndemânatic şi la repezeală. Stratul subţire de var părea un bandaj murdar care acoperă răni vechi. Masa la care se aşezaseră tinerii era ferită de privirile din dugheană. Muşat îşi apăsa cu o mină părul, iar cu cealaltă îşi netezea costumul, fără încetare, ca un automat, pentru a scăpa mai repede de povara apei, care-l dezgusta.

— Mai bine bea, Ioane, îi spuse Liviu. N-ai nevoie să guşti coniacul, deşi e bum. Bea repede, ca să mu te pătrundă răceala.

Muşat duse paharul La gură şi-l sorbi dintr-o înghiţitură. Câteva clipe mai târziu simţi arsura în gâtlej şi aroma erupându-i pe nări. Clătină din cap, îşi şterse lacrimile şi iarăşi simţi cum i se preling fiori reci pe gât şi pe spate.

Birtaşul aduse o faţă de masă curată şi primi respectuos, slugarnic, comanda pe care i-o făcu Liviu cu degetul ridicat. Aduse imediat încă un păhărel de coniac. Muşat duse mina spre el, dar Liviu îl opri:

— Stai! Paharul ăsta poţi să-l sorbi în tihnă, cu picătura. Îţi menţii mai bine căldura şi întârzii ameţeala.

— Puţină ceaţă simt de pe-acum, răspunse Muşat râzând. Parcă mi-ar pocni în gură nişte boabe parfumate. Simpatică băutură! Poate că o dată pe săptămână…

Nu-şi termină fraza, pentru că din locul unde era văzu deschizându-se uşa birtului şi pătrunzând înăuntru o fiinţă pe care ploaia parcă o dezbrăcase. Bluza şi fusta, amândouă albe ca spuma, se lipiseră atât de strâns pe corpul ei, incit arăta indecentă. Femeia era tânără, foarte tânără, o fetişcană. Iar trupul ei îi sugeră lui Muşat imaginea unor curbe perfecte, care se întâlnesc întotdeauna acolo unde trebuie. Această imagine îl înspăimântă, îl făcu să descopere goliciunea fetei şi situaţia penibilă în care se găsea intrând în tavernă. Clienţii chiar se pregăteau de atac după primele clipe de uimire stârnite de neaşteptata apariţie. Îşi făceau cu ochiul, îşi dădeau coate, îşi dregeau glasurile. Fata, presimţind ceva, începu să se

retragă cu paşi mici spre uşa pe care intrase. Mergea încet-încet, cu spatele, ca o jivină mică încolţită de dihănii furioase. Dacă ar fi avut putere, ar fi sărit afară prin geam. Ghicind gândul fetei, unul dintre clienţi, o namilă cât toate zilele, înroşit de băutură, ajunse înaintea ei la uşă.

— S-au rupt norii, nu alta! spuse el fără să se uite afară.

Fata se opri la câţiva metri de prag, cu privirile rătăcite.

Liviu simţi din tăcerea şi din privirile lui Muşat că se petrece ceva neobişnuit în dugheană, dar n-avu curiozitatea să se întoarcă.

— S-o salvăm, Liviu, cât mai e timp, spuse el într-o suflare, încercând să se ridice de la masă.

Întoarse şi Liviu capul, aşa că Muşat nu-i observă tresărirea.

— Stai! spuse Liviu după o clipă de ezitare. Ai putea să provoci scandal.

Se ridică fulgerător de la masă, dar pătrunse în dugheană mergând alene, cu aerul unui om foarte calm.

— Vezi, dacă ai întârziat? se adresă el fetei. E o bună şi era atâta destindere în zâmbetul ei, încât Muşat, care învăţătură de minte.

Atmosfera se linişti. Fata răsuflă adânc, apoi zâmbi — observa scena, duse paharul de coniac la buze şi-l goli repede, înecându-se. Accesul de tuse fu atât de intens, însoţit de lacrimi şi zguduiri, incit nu reuşi să întindă mina şi să-şi rostească numele. Când se linişti, faţa lui era răvăşită, părul încâlcit, hainele încreţite. Fata se prezentă încă o dată:

— Liana Popa… Şi vă mulţumesc din toată inima. Of! Nu mai vreau să-mi amintesc.

Chipul ei împrăştia un farmec ciudat. Trăsăturile feţei erau fine, regulate, sprâncenele încercau o mişcare timidă spre uimire, ca intr-un desen abia schiţat. Ochii însă aveau o gravitate nefirească, păstrau parcă dintotdeauna în ei durerea unei contemplaţii întrerupte. Cu toate acestea părea foarte tânără. Câteva clipe, Muşat privi cu uimire

pieptul fetei, care se vedea liber şi agresiv, un miracol cald şi dur, oferit în simetria perfectă a două conuri. Fata ridică din umeri fără să protesteze, dar faţa lui Muşat deveni roşie ca focul, iar pe frunte i se prelingeau şiroaie fierbinţi.

Liana îşi întoarse privirile spre Liviu şi, zâmbitoare, încercă să spună ceva. Tânărul însă nu-i mai dădu răgaz.

— Cum aţi nimerit tocmai aici, în taverna asta?

— Am stat sub o streaşină, răspunse ea oarecum uimită, dar când a început grindina n-am mai putut suporta.

— Bizară întâmplare… spuse Liviu.

— De ce bizară? întrebă Muşat. Noi… doar şi noi am făcut la fel. O întâmplare foarte simplă.

— Totuşi bizară, adăugă Liana posomorându-se.

— Un coniac şi-un sifon! comandă Liviu birtaşului. Care apăruse servil în salon.

Muşat nu mai îndrăznea să se uite spre Liana.

— Nu ştiu ce înţeles daţi acestui cuvânt: *bizar…*

Ce poate fi bizar în întâlnirea a doi sau trei oameni într-un anumit punct, într-un anumit moment?… O simplă întâmplare. Dacă se vor întâlni a doua oară în aceleaşi condiţii… sau dacă s-ar cunoaşte între ei şi nu s-ar fi aşteptat să se vadă… Sau dacă i-ar uni ceva, ca trei puncte care-şi caută linia…

Şi Liviu, şi Liana pufniră în râs. Muşat îi privi surprins, în timp ce birtaşul aşeza comanda pe masă. Câteva firicele reci care i se scurgeau pe gât avură darul să-l trezească. Îşi dădu seama de situaţia în care se află şi începu şi el să râdă.

— Sunteţi studentă? întrebă fără voie, după ce Liana puse pe masă paharul, din care sorbise de câteva ori.

— Am fost până azi, răspunse fata, de-a dreptul veselă.

— Exact ca noi!… Da, în acest caz, se strecoară în întâmplare o cuantă de bizarerie. La Politehnică în niciun caz. La Artă plastică?…

— În vecinătate, domnule inginer, râse Liana. La Artă… dramatică.

Liviu se uită spre artistă puţin mirat, încreţindu-şi voit fruntea.

— Există şi secţie de estradă la Conservator?

Muşat se străduia zadarnic să ghicească pricina şi intenţia întrebării puse de prietenul său. La prima analiză, întrebarea părea jignitoare, sau poate faptul că figura fetei se posomorise auzind-o îi încolţise această bănuială. Amintindu-şi încă o dată întrebarea, avu senzaţia că nu mai poate găsi locul precis al cuvintelor în frază. Încercă să prefacă fraza în imagini, dar cuvintele se clătinau. Aşadar, ameţise. Deschise ochii mari şi văzu undeva două conuri vii condensându-şi şi dilatându-şi parcă suprafeţele. Culoarea lor îi aminti câteva versuri din poetul său preferat, pe care-l asemăna unui geometru. Întrebarea insinuantă a Diavolului:

„… Parmi les objets noirs ou roses
Qui composent son corps charmant,
Quel est le plus doux?…”

— *Les objets*, spuse el încă fascinat de perfecţiunea celor două conuri. *Noirs, ou roses*?… *Roses…*

— Încă nu te-ai săturat de geometrie? întrebă Liviu. Sau începi s-o combini cu pictura?

— Nu, răspunse Liana în locul lui. Se gândeşte la o poezie de Baudelaire.

Când îşi auzi gândurile descoperite, Muşat se strânse ca un arc, pentru a-şi învinge ameţeala. Plasa de ceaţă dispăru într-o clipă. Se simţi din nou ud, penibil, scârbit de sine însuşi.

— Nu e bizar? continuă Liana. Poezia aceasta am pregătit-o pentru examen… Printre altele… Ah! Mi se pare că a stat ploaia.

Zgomotul şi întunericul parcă se îndepărtau. Picurii se răzleţiră. Liana înţelese că se ivise un moment prielnic pentru plecare. Atâta vreme cât străzile mai erau goale şi ploaia nu înceta de tot, putea să circule fără niciun inconvenient.

— Cred că e momentul cel mai favorabil, spuse ea. Trebuie să găsesc pe aici prin apropiere un taxi.

— Dacă vă face plăcere, suntem gata să vă însoţim, se oferi Liviu printr-o formulă care nu putea fi respinsă.

Un amestec confuz de timiditate, de ruşine şi de amiciţie îl făcu pe Muşat să se retragă.

— Eu trebuie... să mai aştept pe cineva, se scuză el înroşindu-se.

— Vai de mine, nu vreau să produc nicio complicaţie... bizară, spuse Liana ou un ton foarte serios şi cu privirile ridicate spre tavan, dar cu toate eforturile ei nu izbuti să-şi oprească râsul. În orice caz, vă mulţumesc foarte mult, domnule inginer...

Pauza intenţionată îl obligă pe Muşat să-şi rostească numele. Apoi se ridică în picioare şi rămase aşa, încremenit, până ce siluetele celor doi se topiră prin sticla ferestrei. Un nou val de ameţeală îl aşează pe scaun. O ameţeală plăcută, pentru că era singur, necunoscut, nebăgat în seamă, un *quidam* care se putea retrage — fără să tulbure pe nimeni, fără să ofenseze pe nimeni, fără să lipsească nimănui — în lumea gândurilor sale, atât de plină, atât de bogată, atât de excitantă şi de necuprinsă. Întâlnirea cu gândurile era întotdeauna plăcută, pentru că de fiecare dată descoperea ceva nou. De ani de zile urca fără încetare. Fiecare cotă cucerită devenea un punct de plecare pentru altă cotă. Îşi regăsea ultimele formule şi le redistribuia, le ataca în puncte precise cu alte elemente, apoi începea dansul strălucitor, fascinant al liniilor, al punctelor, al suprafeţelor, al simbolurilor, al numerelor. Întotdeauna în asemenea întâlniri smulgea din întunecosul infinit bucăţi confuze, pe care le transforma apoi în valori, în cunoştinţe la început speriate, dar din ce în ce mai docile, mai supuse, mai sigure. Uneori întâlnirile se prelungeau. Zile, săptămâni, luni de obsesie, de atac, de dans, de ritm, totul tăcut, până când începeau să se audă melodiile. Le presimţea înainte de a ajunge cu calculele la capăt. Erau momentele cele mai

frumoase. Revenirea tuturor simbolurilor i se părea ca revenirea unui vânt care-l mângâiase odată. Ceea ce crezuse cândva că e unic prin înălţime şi prin intensitate se repeta. Acele stări nu se puteau înlocui, nu-şi puteau găsi aiurea corespondenţe. Le asocia mereu cu muzica, acea fantastică, acea uluitoare alianţă dintre sunete. După atâţia ani de întâlniri, putea, în sfârşit, să-şi azvârle simbolurile şi valorile lui ca pe nişte seminţe pe sânul vast şi dur al materiei (îi plăcea imaginea filosofului de la Port-Royal) în brazdele trase de legile lui.

— Şi zi aşa, nenişorule, hî?… se risipi puicuţa… Te uiţi pe dinăuntru la ea, hî?

Muşat deschise ochii şi văzu pe peretele din faţa lui, parcă răstignită, namila care tăiase drumul fetei. Nu-i venea să creadă. Omul şi vorbele lui păreau rodul unei închipuiri.

— Hî? sughiţă din nou a întrebare namila, lăsând să i se rostogolească pe barba nerasă o ţigară fumată pe jumătate. Făcuşi scamatorie cu noi ca nea Aii Paşa la moşi, hî?

Vocea răguşită de bas zbârnâia în încăpere. De dincolo se auzeau râsete exagerate. Un val de ceaţă mai stăruia în mintea lui Muşat. Nu ştia ce să răspundă. De aceea, ridică din umeri, dorind să-şi recâştige singurătatea. Privirile lui întâlniră pe masă păhărelul din care băuse

Liana — mai conţinea câteva picături de coniac — şi alături un pahar plin cu sifon, de care nu se atinsese nimeni. Întinse mina nesigur, neştiind din care să bea.

— Mai domol, nenişorule, zise camionagiul căzând cu toată greutatea pe scaunul ocupat mai înainte de Liviu. Geaba grabă la mârţoagă, hî?… Ia să gustăm şi noi din derby-ul ăsta… Hî?… Ştii ce-i ăla un derby?

Muşat se uită mai atent la individul care-l împroşca la fiecare vorbă cu o duhoare grea, îmbâcsită, greţoasă, în ochii holbaţi se încrucişau atâtea vine, incit păreau roşii. Buzele îi atârnau, iar mâna care apucase paharul Lianei tremura. Era beat, aproape de prăbuşire. Muşat ridică

iarăşi din umeri, lăsându-l să bea coniacul. Înţelegea că sosise vremea să plece. Spărtura dintre cele două încăperi se umpluse însă de oameni şi aproape toţi aveau aceeaşi Înfăţişare ca musafirul nepoftit de la masa lui. Urmăreau scena râzând într-una.

— Hî?... O por... că... rie! silabisi camionagiul după ce dăduse pe gât coniacul, şi azvârli paharul În zid.

Câteva cioburi căzură pe masă în faţa lui Muşat. Râsetele se înteţiseră. Tânărul căuta cu privirile pe stăpânul birtului, dar nu-l descoperi în grupul de oameni. Îşi găsise de lucru pe undeva prin bucătărie, ca să nu se pună rău cu „permanenţii^ lui.

— Dacă nu ai fi beat te-aş trage la răspundere, spuse Muşat ridicându-se de la masă.

Se ridică şi celălalt, cu paharul de sifon în mână.

— Adică, hî? Ce vrei să zici?... După ce nu ne... lă... lăsaţi să ju... să jumulim puicuţa... ne şi... ne şi... parcă... Eu... uite!...

Cu o mână se sprijini de masă, iar cu cealaltă răsturnă paharul de sifon în capul lui Muşat. Tânărul nici nu clipi. Ce putea să facă? Să-şi pună mintea cu beţivul? Îl uimea şi-l jignea mai mult atitudinea stupidă a celorlalţi, care horcăiau de satisfacţie. Beţivul scăpase paharul din mână şi se prăbuşise ca un sac pe scaun. Capul îi cobora încet, de parcă îl ţinea cineva cu o funie. Adormise.

Deşi în deschizătura dintre cele două camere nu se afla niciun spaţiu gol, Muşat porni intr-acolo. Nimeni nu se dădu însă la o parte. Un individ care semăna ca două picături de apă cu cel care venise la masă şi pornise scandalul — poate că era mai tânăr cu câţiva ani — făcu un pas în întâmpinarea lui Muşat.

— Adică vrei să pleci numai aşa? Eu nu-s beat, ca frate-meu.

Îşi termină spusele printr-un gest golănesc. Ridică fulgerător mina, ca şi cum ar fi vrut să lovească, dar pe la jumătate îşi încetini mişcarea, continuând-o spre ceafă şi

terminând-o printr-un scărpinat. Muşat se feri de presupusa lovitură, şi râsetele stârnite de mişcarea lui îl răneau ca nişte proiectile.

— Dumneata nu eşti beat? întrebă el cu o voce tristă, îndurerată.

— Nu! răspunse camionagiul, foarte sigur, şi-şi duse încet arătătorul ca un cuţit spre burta lui Muşat.

De astă dată tânărul nu mai rezistă. Prinse braţul noduros cu puterea unui cleşte şi strânse până ce arţăgosul se chirci de durere şi începu să se rotească în jurul lui ca un câine legat. Apoi îl împinse cu atâta forţă, că-l azvârli la capătul celălalt al salonului printre mese şi scaune, care se prăvăliră peste el.

Oamenii priviseră scena cu ochii holbaţi. Nicio lovitură, niciun trosnet, o simplă rotire ca într-un joc de copii. Nu puteau să-şi închipuie ce minune se intim - plase. Se dădură la o parte tăcuţi, uluiţi, ba mai spuseră şi „bună seara” când Muşat ajunse la uşă.

— Bună seara, răspunse el fără să se întoarcă, dar niciodată nu simţise mai mare dezgust faţă de sine însuşi.

4

Liviu urmărise aproape toată scena de la fereastra salonului. Sosise în clipa în care beţivul se aşezase la masă şi luase în mină păhărelul Lianei. Când văzu adunătura de haimanale dându-se la o parte şi făcând loc lui Muşat, se grăbi să reintre în maşina care-l aştepta.

— Înapoi la aceeaşi adresă, porunci el şoferului, care-şi reluase locul la volan. Cât mai repede!

Maşina porni imediat, dar Liviu se uită încă multă vreme pe geamul din spate, chiar după ce pierdu din vedere silueta prietenului său.

— Puteau să-l omoare, domnule, răsună vocea şoferului. Tâlharii ăştia au, fiecare, cuţitul la ei.

Liviu Întoarse capul şi se tolăni comod în pernele maşinii.

— Nu cred, răspunse el. Încearcă să înfricoşeze prin gesturi şi vorbe.

— Dacă vă spun eu! Aici e un loc periculos, oamenii cuminţi îl ocolesc. Mai zilele trecute, un văr de-al meu care se oprise din întâmplare acolo a văzut cu ochii lui o panoramă să-ţi iei câmpii…

Şoferul, crezându-se ascultat, începu să povestească, înflorind cu amănunte personale, istoria unei încăierări cumplite cu scaune, cu sticle şi cuţite. Liviu nu-l asculta. Se gândea la altceva. Auzi numai ultimele cuvinte:

— Dacă vă spun eu!… A avut mare noroc domnu acela. Le-a luat prea repede piuitul. Altminteri, era groasă rău… Mi se pare că aici, nu?

Maşina opri. Liviu plăti şi plecă înainte ca şoferul să calculeze costul curselor, bacşişul şi să-şi lărgească faţa într-un zâmbet de mare mulţumire. Traversă strada şi intră grăbit pe uşa unei vile mari, cu câteva etaje. Nu aşteptă liftul. Urcă pe scări până la ultimul etaj. Când ajunse la capătul coridorului, uşa se deschise. Liana, îmbrăcată într-un capot auriu care o sculpta de minune, îl aştepta veselă în prag.

— N-am crezut că te vei întoarce. Dar când am auzit maşina oprindu-se…

Liviu îi cuprinse umerii cu mina stingă. Cu dreapta împinse uşa până auzi clinchetul siguranţei.

— De ce credeai că nu mă întorc?

— Din mai multe motive: pentru că ai fost atât de morocănos în maşină, pentru că nu m-ai condus până la uşă, pentru că… în sfârşit… pentru că vii aici numai când eşti nefericit.

— Eşti subtilă şi perspicace, Liana. Alta şi-ar fi imaginat un paradis din întâlnirile noastre. Dar de ce crezi că astăzi sunt fericit?

Liana îl îndepărtă cu o mişcare graţioasă, obligându-l să se aşeze într-un fotoliu.

— Pentru că şi eu sunt fericită. Ziua asta, oricât de convenţională ni s-ar părea, e totuşi o zi mare. E adevăratul nostru majorat. În sfârşit, începem să trăim prin noi. Am simţit sau poate mi-am zis numai: sunt fericită! Şi când am aflat printr-o atât de bizară întâmplare că şi tu, astăzi, ai încheiat o anumită perioadă a vieţii, m-am gândit — mă gândeam în maşină — că trebuie să fii fericit. Când am văzut că nici nu cobori, m-am încredinţat pe deplin.

— Spune drept, Liana! Te indispun tainele mele? Liana nu-i răspunse imediat. Luase de pe masă o brichetă mică şi strălucitoare ca o bijuterie. O aprindea mereu, dar în loc s-o stingă printr-o simplă destindere a degetului, sufla în ea de fiecare dată. Se amuza ca un copil cu acest joc inutil. La fiecare suflare ochii i se măreau, de parcă ar fi descoperit cine ştie ce mistere.

— Suflă şi tu! Poţi s-o atingi? Ia să văd!

Dar nu-i întinse lui Liviu bricheta. O aşează pe masă la lecui ei, aşteptând să vadă ce se va întâmpla. El o luă, dar în loc să-i imite jocul începu s-o arunce şi s-o prindă cu gesturi automate, fără să se uite la ea.

— Eşti atât de mult tu însuţi, că mă înspăimânţi. Oare acesta să fie darul personalităţii? Şi când te joci, te joci altfel decât alţii, oricât te-ar ruga cineva… Nu ştiu, Liviu… La început m-a amuzat teribil relaţia noastră conspirativă. Cu cită artă ai plecat în primele zile! Ce splendid elogiu al gratuităţii ai înălţat între aceste patru ziduri! Ai asemănat totul cu un dans a cărui puritate stă în lipsa ţintei, a scopului, care fură infinitului clipe şi le dă altă valoare. Timpul devine minune, miracol, aşa spuneai. De ce avem nevoie de identitate pentru minuni? Îţi aminteşti?… Miracolul însă n-a ţinut mult, pentru că am început să te cunosc chiar fără să ştiu cine eşti… Tu ştiai totul, totul, totul despre mine. Eu, nimic. M-a Îngrozit mai ales un lucru care

pare, poate, cel mai neînsemnat. Nu-ţi cunoşteam decât numele mic.

Şi nici astăzi, după aproape trei ani de zile… Taci! Nu mi-l spune! Ai ţesut totuşi ceva. Nu ştiu ce. O pânză, un voal, o cortină deasă… De ce să le sfâşii tocmai acum?

— Ah, Liana, câtă copilărie se ascunde în aceste pretenţii de femeie!… O bijuterie tăinuită e numai a ta. Purtată în văzul lumii devine, *volens-nolens,* proprietatea tuturor. De multe ori, privirile sunt mai posesive decât braţele, decât gâtul sau coapsele.

— E o optică singulară, Liviu. Tu de ce crezi că priveliştea fericirii răneşte?… Ştii cât doream într-o vreme să mergem într-un local, sau numai pe stradă, sau chiar singuri într-o pădure, să ne vadă măcar copacii Împreună şi să se bucure. Oare ai vrut să modelezi o Galathee, aşa cum am crezut cândva, sau pur şi simplu ai vrut să faci o achiziţie pe care s-o păstrezi într-un dulap fără sticlă pentru zilele nefericite?… Nu te speria! Nu m-am simţit jignită. Sau n-am vrut să mă simt. Dar pentru a scăpa de această ameninţare m-am chinuit groaznic. După ce aproape doi ani de zile am refuzat ideea dansului pur, a trebuit să revin la ea, tăind-o însă la jumătate. Am oprit numai dansul în înţelesul lui adevărat de distracţie… Ai pierdut prilejul să fii iubit cum nu cred că te-ar mai fi iubit altcineva, dar aşa spune orice femeie. Mi-e teamă însă că m-ai învăţat şi pe mine să-mi protejez sentimentele, să mi le ascund, sau să nu mi le ascult.

— De ce? Ai încercat?

— E uluitor cu cită seninătate pui întrebări gratuite. Ca şi acum o oră în tavernă. Tu ai darul să pui întrebări fără ton, întrebări care ar provoca încăierări între oameni dacă li s-ar căuta destinaţia. Uneori faci aşa şi cu concluziile… Ce să încerc?… Dragă Liviu, în situaţia mea şi după experienţa întâlnirii noastre am devenit extrem de pretenţioasă şi extrem de prudentă. De altfel, ai fost destul de fin ca să nu-mi pui întrebări jignitoare. M-am întrebat de ce. Şi atunci

am început să te descopăr. Eşti foarte sigur, atât de sigur de ceea ce poţi, de ceea ce ţi se cuvine, de ceea ce doreşti… Ştii cum eşti? Ga un focar care contaminează totul în jur… Uite! Acum aprinzi ţigara. Nu ştiu cum faci asta, dar sunt sigură că oricine te-ar vedea te-ar imita fără să-şi dea seama.

Liviu îşi aprinsese intr-adevăr ţigara, dar fuma nepăsător, neconvins. Îi plăcea să privească prin fumul albastru superba lui bijuterie. Cunoştea bine valoarea lianei, pentru că el o învestise.

— Te uiţi la mine ca un sculptor. Îmi închipui ce spui: „Toate liniile şi mişcările acestea îmi aparţin”. Dar este ceva care nu-ţi aparţine. Materia din care e făcută statuia. Ei bine, această substanţă a biruit imobilitatea, s-a răzvrătit înăuntru şi a hotărât ca statuia modelată de tine să se mişte. Întâi a sărit de pe soclul care-o ţinea maiestuoasă, dar ascunsă. Vreau să mă mişc. Nu ştiu dacă inerţia nu m-ar mai fi ţinut un timp pe soclu. Trebuie însă să mă mişc. Acesta e adevărul…

— Mi-am închipuit că se va întâmpla aşa. Şi după cum vezi, stau liniştit în fotoliu.

— Ai putea să te prefaci… Nu, nu! Ştiu că nu te prefaci, deşi spun asta ou durere…

— Dar dacă ne-am fi legitimat lumii, Liana, aşa cum ai dorit cândva?… Cum ar fi apărut această despărţire pe oare cu atâta naturaleţe o oferi subînţelegerii?

— Şi pe care tu o accentuezi…

— Pentru că sunt adeptul dansului pur în acest domeniul al vieţii. Valery punea semnul egalităţii între poezie şi dans. Eu îl pun între poezie şi dragoste.

Liana era aproape mâhnită. Îşi plimba bricheta rece pe gât.

— Nu eşti adeptul dansului pur. Eşti adeptul dansului sincopat şi anarhic. Tu nu visezi un ritm continuu, ci o variaţie de ritmuri. De aceea îmi făceai teoria dispariţiei

timpului în acest dans. Dacă ne-am fi despărţit după două săptămâni…

— Da! Te-aş fi privit ca şi astăzi, la fel de liniştit, prin acest voal de fum albastru. Nu e preferabil urletelor, loviturilor, respiraţiilor şuierătoare, otrăvite?

— Sunt femei capabile să se înece într-o dragoste adevărată chiar dacă ar vedea la capătul ei urlete şi lovituri.

— Construieşti aforisme, Liana. În dragoste există o singură sinceritate: aceea a clipei.

— Dar tu nu iubeşti cu sufletul.

— „Clipa” nu mai defineşte nimic: trup, suflet sau altceva. Există numai ea, sau mai bine zis consecinţa ei în ea însăşi, pentru că şi ea dispare în noţiunea ei de durată.

— Şi cui aparţine această clipă fără durată? Dacă eu vreau durata, timpul concret, cu secunde care se pot număra, în care se poate plânge sau râde, în care se poate un sau mângâia, atunci clipa aceasta teoretică, spune-mi, cui aparţine?… Nu ţie? Nu eşti singurul colecţionar?… Eu cred că e mult mai prozaic şi mai adevărat totul, Liviu. Ai vrut să ai o amantă tânără, nostimă, sigură, neprimejdioasă.

— Acum nu mai eşti copil, eşti femeie şi începi să simţi dantela corsetului pe care încă nu-l porţi. Vrei să-ţi numesc o sută de fete asemeni ţie ca virată, nevinovăţie, candoare cu oare aş fi putut să mă întâlnesc oricând?

Liana râse fără voie. Era şi o nuanţă de orgoliu satisfăcut în râsul ei.

— Exagerezi, deşi nu prea tare. Să ştii însă că am acceptat totul şi din cauza asta. Ca să nu poţi spune cândva asemenea cuvinte şi despre mine. Eu am crezut cu toată fiinţa în frumuseţea întâlnirii noastre. Nu te-am dorit din orgoliu. Îndrăgostindu-mă însă de tine, simţeam nevoia să-mi declar fericirea… Spune-mi, tu poţi fi capabil de un sentiment din categoria celor însemnate cu plus?… Spune-mi sincer, tu poţi să iubeşti pe cineva?

Liviu se uită ţintă la Liana, dar n-o văzu. Devenise într-o dată palid. Avea ceva de oţel în reflexele feţei.

— Îţi răspund afirmativ, dar atât. Nu vreau să mă legitimez în întregime.

Şi Liana îngălbeni. Înţelese mai mult decât îi spuseseră cuvintele lui. Vocea ei suna patetic.

— Liviu! Trebuie să iubeşti! Trebuie să iubeşti o femeie! Nu ştiu dacă mă înţelegi.

— Ştiu! Dar nu pot. Înţelegi? Nu cred că pot să renunţ] a singura mea dragoste!

— Îmi pare rău că nu te-ai îndrăgostit de mine, spuse Liana în şoaptă.

Liviu înţelese adâncul acestei mărturisiri, şi câteva clipe simţi un mare regret.

— Mă compătimeşti, Liana. Ştiu. Undeva eşti o minune. Sunt însă stări care scapă obişnuitelor legi.

Liana încercă să schimbe subiectul discuţiei:

— Nu vreau să te iscodesc, de altfel ar fi inutil acum. Spune-mi însă ceva despre ziua ta de azi.

Privirea lui Liviu deveni iarăşi dură. Buzele încă nu voiau să dea glas gândurilor adunate. Ca şi cum ar fi dorit să câştige timp, repetă întrebarea Lianei:

— Spune-mi tu ceva despre ziua ta de azi.

— Prea mare lucru nu s-a întâmplat în istoria lumii. Am reuşit bine, chiar foarte bine, şi... am fost repartizată la un teatru din provincie. Puteam să rămân aici. Am preferat însă provincia. Acolo voi face teatru, nu figuraţie. Ne-am înţeles între noi câţiva colegi... De altfel, ţi-am spus mai demult. Dar tu, şi tu eşti tot primul?

Liviu avu puterea să simtă cum îşi striveşte ţigara fără s-o atingă. Simţi până şi arsura jeraticului în degete. De aceea, depăşi momentul. Luă liniştit ţigara din scrumieră, scuturâ scrumul, dar n-o duse la buze. O lăsă tot acolo. Faţa lui căpătă iarăşi reflexe de oţel.

— Nu ştiu, răspunse el. Nu vreau să ştiu. S-ar putea, din anumite considerente, să fiu primul. Şi probabil aşa $e va întâmpla. Pentru că din anul întâi până acum, cataloagele,

hârtiile n-au înscris niciun alt calificativ decât cel care mi s-a pus pe diplomă.

— Cel mai înalt, se grăbi să-l completeze, veselă, Liana.

— Cel mai înalt… repetă el ca o constatare indiferentă, dar imediat ridică tonul: Cel mai înalt! Atunci, corn poate exista unul şi mai înalt?… Nu e o dementă undeva?… De ce? Cum?… Nu, Liana! Ar însemna că sunt un imbecil dacă m-aş tămâia aici în faţa ta. De ce nu cunoşti fizica?… Ştii cum s-ar putea evalua, cum ţi-ai putea face o idee? Eu acţionez încă sub imperiul mecanicii newtoniene, care e posibilă încă, e valabilă pentru un perimetru destul de vast. El însă a ajuns la teoria relativităţii, care, cel puţin până acum, se potriveşte universului. Nu lua totul *ad litteram.* Vreau să intuieşti întinderile. Pentru că el, în sfera lui imensă, e şi mai aproape de pământ. Parc^ar vrea să aplice legile universului în perimetrul mecanicii terestre. Aşa aş putea traduce impresia pe care ţi-o fac gândurile lui…

— Care „el”? întrebă Liana nedumerită.

— Un „el”. Te interesează? Nu ajunge că există? De ce să-i mai cauţi identitatea? Există el şi exist şi eu. Aceasta e drama. Nu putea să se nască în altă epocă, în altă parte, măcar să existe în alt oraş, sau aici, dar în alt an, la altă disciplină, sau măcar să nu-l fi cunoscut?… I-am simţit puterea, dar nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine. Ba ştiu ce!… i-am evaluat puterea cu zgârcenie. I-am ridicat-o aşa cum ridici mercurul prin frecare până la limita termometrului obişnuit: 42 de grade. Mai sus nu se poate. Mai sus înseamnă moartea. Nu mi-am închipuit că există şi termometre care măsoară temperatura apei în clocot, sau că i se potrivesc lui asemenea termometre. L-am evaluat la scara obişnuită umană. Am crezut că încercarea lui de a depăşi 42 de grade înseamnă moartea lui intelectuală… Imaginează-ţi, Liana: a luat formule, principii, postulate din matematică şi fizică dispersate în sute şi mii de instrumente şi le-a dat valori precise: 1, 2, 3, 4, 5 etcetera, aşa cum ai lua tu nu ştiu ce alimente şi ai spune: aceasta e cafea,

acesta e cimbru, acesta e orez, şi amestecându-le pe toate ai face o omletă, sau o salată, sau un scaun, sau o ţigară. Pentru că la el rezultatul devine factor iniţial şi are valoare de orice. Spune! Cine n-ar fi văzut în toate acestea un absurd, o nebunie, o joacă, în cel mai bun caz o joacă? Am crezut şi eu la fel, dar m-am înşelat. Singurul om din lumea aceasta care putea să arbitreze i-a dat dreptate şi i-a lipit pe frunte sigiliul geniului... Ştii care-i groaza, Liana? Arbitrul acesta nu se poate înşela. E absolut imposibil!... Eu credeam că-l duc spre o înfruntare în care va opune rime unor tăişuri de oţel. Am fost convins că va fi distrus, terfelit, zdrelit, aşa cum se întâmplă cu gângăniile când trec peste ele tălpi cu ţinte cazone sau şenile de oţel.

În loc de aceasta, i s-a găsit un loc pe tabela limitată a geniilor.

Liana era într-adevăr îngrozită. Niciodată nu auzise o ură mai nestăvilită, zăvorită în asemenea formule şi exprimată cu atâta calm. Parcă nu auzea vorbe, ci o înşiruire de cifre care n-au niciun sens în lume, nici o valoare. Numere, numere rostite de un om suferind de insomnie pentru a putea adormi. Niciun ton, niciun accent, nicio nuanţă în vorbele lui atât de grave. Auzindu-l, îşi imaginase cum ar fi rostit ea pe scenă un asemenea monolog. Ar fi prăbuşit sala. Înţelegea, însă, că adevărata forţă a monologului era cuprinsă în rostirea aceea stranie, din altă lume, da, din altă lume, pentru că exprima sentimente parcă necunoscute. Îşi dădu seama înainte de a deschide gura de stupizenia întrebării:

— De ce ţi se pare atât de groaznic? Poate că flacăra oare te frige pe tine, pe alţii îi încălzeşte...

Într-adevăr, Liviu nici nu-i auzise întrebarea.

— Nu e el învingătorul, eu sunt vinovatul... Uneori îl privesc şi-l caut, şi văd că n-are niciun ascunziş. Şi atunci îmi vine să-l sărut, şi-l sărut, Liana, şi sunt sincer atunci. Alteori îl compătimesc. E ca un copil naiv... Ţi se pare ciudat ce-ţi spun... E un inocent. L-aş îmbrăca de sus până jos ou

tot ce am, i-aş da tot, te-aş oferi şi pe tine. Nu poate fi fals, înţelegi? Nu ştiu de ce. Dacă ar avea un dram de ipocrizie, cred că l-aş iubi. Dacă s-ar abţine să mă coboare cu o singură frază de la etajul III la parter, de la cota 1.000 la cota 200! Şi face asta fără să vrea să se ridice el. Mă declară prost fără să vrea să se înalţe el, dar eu îl văd înălţându-se. E… ştii cura e?… în trei nu e în stare să scoată o vorbă. Pare un cretin, şi mulţi nu-i simt sfiala şi rid de el. L-am pus deseori în această situaţie, dintr-o plăcere drăcească. Nu-şi dădea seama de ea. Nu observa nimic… În doi pare nebun. Jumătate din logica lui e înfricoşătoare prin îndrăzneală şi strălucire, cealaltă jumătate e nebuloasă, fleşcăită. Parcă ai vedea o minge trimisă de un şut năprasnic dezumflându-se la jumătatea drumului. Da! Nu-i încap gândurile în cuvinte şi nici măcar nu suferă pentru asta, cum spunea cineva… Sunt însă momente când raţionează cu voce tare, de unul singur. L-am surprins de câteva ori în asemenea momente şi l-am ascultat pe furiş, ca o servitoare. Pare-ar recita poezii, Liana, atât de limpezi îi sunt ideile. Parcă n-ai auzi cuvinte, numai ritm. Parcă te-ar frige aureola unui gemu. În asemenea momente cred c-ar trebui să-l iubesc. Dar nu aşa cum şi-ar închipui oricine. Aş vrea să-l iubesc ca pe un bunic care nu mai posedă decât căldură şi generozitate şi poveşti pentru nepoţi. Ah! Cât de mult aş vrea să-l văd bătrân. Aş vrea să mă întâlnesc mâine cu el şi să aibă optzeci de ani. Atunci cred c-aş îngenunchea în faţa lui. Dar e prea tânăr! înţelegi? E prea tânăr… Dacă mai şi-ar fi ales ca amantă matematica, această muzică a cifrelor, ar fi ajuns un oarecare soldat sau sergent. Un oarecare electronist sau mecanic. Nu i-ar fi descoperit nimeni în raniţă bastonul de mareşal. Convieţuirea cu el m-a inspirat. Poate că nu voi lăsa lumii nimic altceva decât acest dicton, de oare istoria ar fi avut nevoie de mai multă vreme. Da, Liana: Un general e mult mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci când e sergent.

Ultimele fraze, Liana le ascultase nedumerită, uimită. Ridică din numeri înfrântă. Nu ştia ce să creadă. Încercă să dea o altă valoare nepăsării cu care Liviu vorbise, adică să transforme ceea ce ea îşi închipuia o aparenţă în real. Dar poate că vorbele îi sunau atât de calm pentru că le săpase când”va pe fiecare, cu migală, în blocul de piatră al sufletului său. Chinul se consumase atunci. Acum erau doar rostite. Oare existau săpate atât de adânc? Un gând subit îi lumină mintea:

— Stai! Dar tu i-ai făcut elogiul, Liviu. L-ai înălţat, l-ai…

— Ştiu, răspunse el ou o nuanţă tristă în voce.

— Poate că-l iubeşti, poate că-l admiri, întrebă Liana căutând să-i deschidă un drum necunoscut în suflet; îşi atârnase multe speranţe de această întrebare.

— Nu ştiu, răspunse Liviu revenind la tonul său indiferent. Nu cred. Pentru că am încercat să-l otrăvesc, încetul cu încetul. L-am încurajat mereu, crezând că-l duc spre neant. I-am dat atâta curaj, încât a început să mă iubească. Ştiam că otrava mea e un excitant, dar nu-mi închipuiam că puterea gândirii lui e atât de întinsă… Nu ştiu, Liana. Poate că tot ce ţi-am spus e o exagerare dementă, explozia sinceră a unei clipe. Cauza exploziei dispare odată cu clipa. Sau poate că acum, în această clipă, aş vrea să fie aşa: să explodeze totul.

— Şi eu aş vrea. Dacă o rugăminte sau o rugăciune te-ar putea ajuta…

— E stupid, Liana. Hai să uităm!

— Vei putea? Crezi că vei putea?… Mă gândesc cum poate fi distrusă o inscripţie săpată în piatră.

— De ce te gândeşti la aşa ceva?… Mai bine spune-mi ce impresie ţi-a făcut.

Liana se retrase încet în fotoliu, pentru a evita prăbuşirea care o ameninţa.

— El e? întrebă ea în şoaptă.

— Ce s-a întâmplat? Ce-i eu tine? Îl cunoşti?…

— Nu! L-am văzut pentru prima dată. Dar e un om bun, Liviu, şi are în ochi ceva îndepărtat, ceva care aminteşte de copilărie şi de zborurile din visele ei.

Liana, însă, nu mărturisi ceea ce simţise în prima clipă: că pe omul acela l-ar putea iubi. Fusese prima ei tresărire. Nu-i destăinui nici conflictul care începea să se zvârcolească în ea şi pe care-l presimţea, în ciuda evidenţelor, grav şi de durată.

— Încerci să-l asemeni cu idealul tău? întrebă Liviu, dar întrebarea lui nu primi niciun răspuns.

De aceea îl auzi atât de limpede.

5

Ploaia nu încetase. Cernea des, mărunt, neîntrerupt. Oraşul părea învăluit în ceaţă, doar la lumina palidă a becurilor ploaia devenea un mănunchi de fire subţiri de beteală suspendate nesigur în văzduh. Muşat mergea încet, cu mâinile în buzunare, cu spatele încovoiat, fără să mai simtă răceala ploii. Amintirea scenei din birt îl urmărea ca o obsesie. Îl dezgusta mai ales gândul că se comportase ca o brută. De ce n-a încercat să împiedice incidentul? De ce să folosească forţa? Cu Liviu n-ar fi ajuns la un asemenea deznodământ. Cu câteva cuvinte, Liviu i-ar fi liniştit pe toţi. Îşi făcea remuşcări pentru că mi găsise cuvintele potrivite acelui moment şi acelor oameni. Se lăsase influenţat de râsul pe care-l stârnise gestul său gratuit de apărare. Acţionase din orgoliu, nu din necesitate. Ce putea să i se întâmple? Poate că aşa era firea acelor oameni: gălăgioasă, hazlie, arogantă. Trebuia să le spună simplu: „Bună seara, nu vă supăraţi, dar am treabă. Nu simt obişnuit să beau, nu ştiu cum trebuie să te comporţi intr-un local. Mă gândesc la un anumit lucru oare ar putea să folosească lumii. Poate v-

ar folosi şi dumneavoastră. Dacă v-am jignit cu ceva vă rog să mă iertaţi. După cum vedeţi, nu mă preocupă orgoliul sau prestigiul. La urma urmei, n-am căpătat încă dreptul să fiu orgolios şi să mă împăiez cu un prestigiu. Nu vreau să-mi apăr decât liniştea şi timpul. Nu-i putem impune nimănui să fie altfel decât este. Nici eu dumneavoastră, nici dumneavoastră mie. Cărările vieţii, chiar dacă se întâlnesc intr-un punct, îşi pot continua direcţiile, ca două linii, fără să se altereze una pe alta…”

„Sunt stupid, îşi spuse Muşat. De ce trebuie să imaginez discursuri? Ou vorbe se poate demonstra orice — orice scamatorie, orice şarlatanie, aride neadevăr. O combinaţie de vorbe nu se poate declara imediat adevăr. Dacă ne-am lua după vorbe, oricine ar avea dreptate. Urăsc vorbele. Uneori sunt prea multe, alteori prea puţine. Cine poate măsura cantitatea exactă de vorbe necesare unui adevăr?… De nu ştiu cită vreme încerc să-mi explic gestul şi merg prin ploaia asta cu intenţii ascunse de autoflagelare. Am strâns prea tare mâna unui om. Asta s-a întâmplat, la urma urmei. De ce? Pentru că mi-e silă de vorbe şi de gusturi imbecile. Indiferent ale cui sunt. Ale mele, sau ale altora. Gata! E un punct necesar pentru a nu pierde cealaltă idee apărută în timpul discursului pe care ar fi trebui să-l ţin în cârciumă. *Cărările vieţii, chiar dacă se întâlnesc într-un punct…* Această imagine mi-a sugerat, nu ştiu de ce, celebrul postulat al lui Euclid, oare a îngrozit şi a înveninat zeci şi zeci de generaţii de matematicieni: *printr-un punct la o dreaptă poate trece numai o paralelă, una singură!* În greaca veche trebuie să fi sunat şi mai categoric. Câţi matematicieni n-au simţit şubrezenia şi netemeinicia postulatului! Şi cu toate acestea, s-au străduit din răsputeri să-l apere. Dacă toţi aceştia ar fi pus problema sub formă de întrebare, de câte eforturi n-ar fi fost scutită matematica! Pentru ca în secolul al XIX-lea, spaţiul absolut al lui Gauss, Lobacevski şi Bolyai să admită mai multe paralele faţă de aceeaşi dreaptă, iar spaţiul finit şi nelimitat

al lui Riemann — niciuna! Şi cu toate acestea, cât de armonios se îmbină ambele teorii!… Oare de ce mi-a apărut în minte istoria acestui postulat? Pentru că o problemă întrucâtva asemănătoare a hotărât soarta vieţii mele. Oare ce m-a determinat atunci să pun la îndoială tocmai capitolul iniţial al formulei care ni se înfăţişase aproape axiomatic? Ce s-ar fi întâmplat cu mine, pe ce cărare a vieţii aş fi colindat dacă n-aş fi simţit incendiul acelui minut? Poate niciun minut, numai câteva secunde de flăcări orbitoare în care am zărit răzvrătirea unei singure linii în complexul acela geometric…”

Întâmplarea se petrecuse cu aproape trei ani în urmă. Muşat era în anul III. Pacea parte din categoria studenţilor buni. Deşi era considerat unul dintre cei mai valoroşi matematicieni ai promoţiei, nu acorda acestei discipline mai mult timp şi mai multă pasiune decât celorlalte. Hotărâse, încă din primul an, să termine şcoala nu cu o simplă diplomă de inginer, ci înarmat ou toate cunoştinţele oare se predau acolo. Deşi se specializa şi în mecanică, şi în electronică, pusese sub semnul egalităţii toate disciplinele. Timpul de studiu i se părea prea mult. De aceea, în primii doi ani studentul Ion Muşat devenise faimos în şcoală, mai ales prin cupele pe care le cucerise Ia concursurile inter-universitare de gimnastică. La inele şi cal cu minere nu-şi avea egal. Făcea parte din lotul naţional de gimnastică; încetase de a mai fi o mare speranţă, era un concurent principal la primele locuri. Ou toate acestea, nu-şi făcuse nici din gimnastică o preocupare deosebită, nu o identificase nicio clipă cu o mare pasiune. Nu-l interesau concursurile; participarea la ele îi era dictată ca o sarcină profesională, li plăcea să se mişte, să se joace cu pârghiile corpului. Alături de forţa nativă, această relaxare era principalul lui atu în concursuri. Subit, şi aparent fără motiv, Muşat renunţase, însă, la concursuri şi la antrenamente tocmai în perioada când i se asigurase un loc în echipa naţională şi participarea la un concurs peste

hotare. Nimeni nu ştia oe se întâmplase, nici măcar cel oare cauzase atitudinea lui Muşat: profesorul Sudan, „Infinitul”.

Era la un curs obişnuit al acestuia. Cu puterea logicii şi claritatea demonstraţiei sale, profesorul subjuga ca întotdeauna auditoriul. Dintr-un exces de zel, profesorul dezvoltase o teorie personală ou privire la un capitol din matematică. Cursul se terminase, dar demonstraţia continua. Nimeni nu se gândea să plece; teoria îl fascina pe Muşat. Lanţul demonstraţiei creştea şi se suda cu fiecare verigă. Totul era atât de limpede, atât de sigur, atât de îndrăzneţ şi de surprinzător, incit Muşat, în transă, aştepta momentul final. Parcă era înconjurat de o melodie care urca vertiginos, în crescendo, spre o culme pe care străluceau alămurile. „Infinitul” făcuse o scurtă pauză; se ştergea tabla. Muşat profită de acest răgaz, pentru a revedea în sens invers lanţul demonstrativ. Era ca o linie perfectă, fără nicio frântură. Ajunsese la deschiderea iniţială a problemei, la formula care fusese impusă ca un postulat. Fără să-şi explice de ce, Muşat continuă analiza. Timp de câteva secunde îşi simţi capul incendiat. În compoziţia geometrică pe care o constituia postulatul „Infinitului", descoperise o asimetrie, o linie forţată care nu-şi avea locul acolo. Parcă-l cuprinsese un vârtej. Tremura cu convulsii, ars de flacăra descoperirii şi îngheţat de spaima destrămării geometrice. Uimit, un coleg îi atinsese braţul, dar se speriase simţindu-i duritatea de piatră. Nu mai auzea inimic. Toată puterea din el era concentrată asupra formulei iniţiale. Încerca tot felul de soluţii pentru a se convinge că eroarea e în el, în optica şi logica lui, nu în formula „Infinitului”. Sala se golise. Rămăsese singur, respingând prim tăcere şi prin febrilitatea calculelor sale pe oricine încercase să-l scoată afară. Ieşind totuşi din sală, îşi zărise profesorul pe coridor, în faţa cancelariei. Se dusese direct la el, înfăţişându-i observaţia atât de gravă, culeasă în cele câteva clipe de incendiu. „Infinitul” nu-i răspunsese. Îl privise ca pe-un nebun, întâi sever, apoi indulgent.

— Dar e adevărat! se rugase Muşat tremurând.

Profesorul nu-l auzise. Cobora scările.

Aşa a început conflictul tainic dintre profesor şi student. Acesta din urmă îşi pusese toate speranţele în probitatea proverbială, exemplară a profesorului. Aşteptase cu sufletul la gură cursul următor. Sigur ca întotdeauna, „Infinitul” îşi predase lecţia. Părea că uitase problema în care studentul îşi concentrase toată viaţa lui. Muşat trăise două ore de cumplită dezamăgire. Era aproape convins de eroarea formulei, şi cu toate acestea „Infinitul” nu făcea nicio aluzie la observaţia sa. Nu mai era atent la ceea ce spune omul de la catedră. Nu se gândea decât la datele teribilei formule. Lecţia se terminase. Şi deodată, în tăcerea grea care urma fiecărui curs al „Infinitului”, vocea lui Stoian răsunase mai gravă ca oricând:

— Şi dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială aceste formule, îl sfătuiesc să se transfere la un club sportiv. Acolo poţi lovi toată ziua, în neştire, cu orice parte a corpului, orice minge, fără să fie nevoie pentru aceasta de iniei o logică.

Muşat rămăsese şi de astă dată singur în sală. Cu capul ascuns în mâini, rezemat în coate, se străduia să găsească o logică existenţei universului. Parcă se dărâmase totul, tot ceea ce era adevăr şi trebuia început de la nimic, ca intr-un raţionament cartesian. Nu mai ştia de cât timp încremenise acolo. Se ridicase însă din bancă atât de calm şi de liniştit, cum niciodată nu-şi închipuise că va fi. „Cineva, totuşi, a greşit, îşi spunea el. Nu-mi rămâne să văd decât cine a comis eroarea. Două adevăruri nu pot convieţui aici, aşa cum nu pot exista două mărimi diferite în simbolul unui număr. Dacă l-am jignit pe nedrept pe omul pe care-l stimez cel mai mult, atunci intr-adevăr nu am ce căuta în această şcoală. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.”*

Asemeni bătrânului Caton, „Infinitul” îşi încheia fiecare lecţie cu aceeaşi frază:

Şi dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială aceste formule…

Nimeni, nimeni, ou excepţia lui Muşat, nu cunoştea destinaţia clară, precisă, a acestor vorbe. Studentul, tăcut şi izolat, nu le mai respingea, ca prima dată. Tenace, ferm, neobosit, construia, începând ou definiţiile şi descoperirile primare, un uriaş eşafodaj împotriva teribilei formule. Arhitectura la care lucra nu admitea nicio fisură. De aceea, nu accepta nimic de^a gata. Cu datele şi elementele iniţiale refăcea fiecare idee, fiecare postulat, fiecare axiomă. Revăzuse întreaga geometrie clasică, atât de complexă şi de greoaie, studiase până la ultimele amănunte operele lui Pascal, Descaries, Fermat şi Leibniz, adunase ou migală toate argumentele pe care i le oferea geometria neeuclidiană a lui Gauss, Lobacevski, Bolyai şi Riemann, descoperise posibilităţi noi, uimitoare, în studiile lui Poincare, Hilbert, Tiţeica şi Lalesou, şi mai târziu în ale lui Hadamard. Intrase curajos în domeniile modeme ale matematicii, familiarizându-se cu ecuaţiile diferenţiale, analiza funcţională, topologia, teoria distribuţiilor, funcţiile speciale. Aproape cinci luni de zile duraseră investigaţiile lui. Toate orele libere ale fiecărei zile şi le petrecea în biblioteci, adunând date, iar nopţile şi le rezerva aproape în întregime calculelor şi demonstraţiilor. Îşi lăsa doar câteva ore pentru somn, şi chiar acele ore erau atacate de vise pline de construcţii fizico-matematice şi de simboluri algebrice. I se părea că n-ar mai. Putea trăi fără incursiunile sale îndrăzneţe în lumea necuprinsă a numerelor, a relaţiilor dintre ele, fără apropierea şi cucerirea unor noi cunoştinţe, care căpătau noi funcţii în această lume.

De multe ori mergea să audieze cursuri speciale la Facultatea de fizico-matematică. Îl preocupau în special lecţiile lui Barbilian. Teoria acestuia despre inele şi ideale îl fascina. Şi nu o dată, după terminarea cursurilor, intrase în discuţie cu profesorul, al cărui chip transfigurat părea că se

lepădă de condiţiile existenţei terestre. Discuţiile oare continuau uneori până la locuinţa profesorului, sau prin parcuri tăcute, întunecoase, îl alimentau în permanenţă ou o sevă nouă, stranie, pe tânărul student. Călătoreau împreună prin imperii necunoscute, redescoperite, necucerite, populate numai de cifre şi simboluri. Uneori, în clipe neaşteptate, Muşat descoperea în aceste imperii oameni şi istorii... Dascălul îşi continua însă zborul extraterestru, învăluindu-şi, fără intenţii, interlocutorul într-o togă de matematician. Erau clipe când se oprea brusc, privea stelele fără să le vadă şi şoptea încet, parcă bolborosea un descântec:

— Aici e toată poezia lumii, în aceste nemărginite ideale.

îşi scutura apoi capul leonin şi i se adresa studentului, căruia nu-i ceruse niciodată numele:

— Da. Îţi văd degetele cum se plimbă printre cifre. În vârful fiecăruia e un magnet.

Toate aceste întâlniri îl cutremurau pe Muşat, îi sporeau încrederea şi tenacitatea.

Şi la fiecare lecţie, la sfârşitul fiecărei lecţii, auzea acele cuvinte cărora nimeni nu le putea ghici destinaţia:

— Şi dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială...

Abia cu câteva zile înaintea de a începe sesiunea examenelor de sfârşit de am, Muşat fusese zărit în sala de gimnastică. Se antrena la aparatele lui preferate, dar era atât de slăbit, că nu reuşea nici jumătate din performanţele sale anterioare. Numai relaxarea şi seninătatea şi acel joc perfect al pârghiilor musculare îi rămăseseră intacte. Liniştea cu oare aştepta ziua examenelor era aceea a unui om hotărât să-şi joace — *sine ira et studio* — tot destinul pe-o carte. Arhitectura geometrică se transformase în construcţie algebrică. Edificiul era sudat în toate detaliile sale. Exista intr-adevăr o eroare, cea semnalată de el. Exista un singur adevăr, cel pe oare-l putea demonstra el, oricând, cu ochii închişi. Numai schimbarea definiţiilor

elementare din geometrie ar fi putut să-i răstoarne teoria, care din antiteză continua spre sinteză, dar aceasta ar fi însemnat anularea geometriei sau părăsirea caracterului ei formal. Convingerea în adevărul său era nestrămutată.

Studenţii primelor două serii ieşiseră zăpăciţi din examen. „Infinitul” era de nerecunoscut. Conferenţiarii şi toţi ceilalţi care-l asistau nu-l văzuseră niciodată atât de nervos şi de sever. Tremurau şi ei la fel ca studenţii. Problemele care le dăduse spre rezolvare erau şi pentru ei extrem de complicate. Metodele de rezolvare cereau un înspăimântător efort de logică analitică. Nimeni nu reuşise să ducă rezolvarea până la capăt, cei mai mulţi se împotmoliseră de la bun început Intr-un haos de soluţii eronate. Pe coridor, Muşat asculta relatările celor examinaţi. Eforturile lui îşi vădeau rezultatul. Soluţiile problemelor i se păreau de o simplitate copilărească. Toţi se uitau la el ca la un smintit.

Seria a treia îl avea în cap pe Liviu Filimon. Muşat era ultimul. „Infinitul” distribuise personal fiecărui student problema, cuprinsă în câteva rânduri şi în câteva formule, pe o foaie de hârtie. Pe lângă Muşat trecuse fără să-l ia în seamă.

— V-aş ruga să evitaţi pierderea inutilă a timpului, spusese el. Ştiţi prea bine că în disciplina noastră folosim foarte puţine cuvinte. O afirmaţie, o negaţie şi câteva întrebări. Cei care sunt capabili să folosească afirmaţia pot să rămână aici pentru întrebări.

După cinci minute, în sală rămăseseră doar” doi studenţi: Liviu Filimon şi Ion Muşat.

— Cum? îl întrebase „Infinitul” pe primul.

— V-aş ruga să-mi mai acordaţi puţin timp, răspunsese studentul.

— Bine, acceptase profesorul, nu prea mulţumit — deşi această întrebare — când? — nu se prea obişnuieşte în matematică.

Se întorsese apoi spre Muşat, care aştepta foarte liniştit în banca lui. Abia atunci descoperiseră asistenţii comportarea anormală a profesorului faţă de student. Lui Muşat, „Infinitul” niu-i dăduse nicio problemă spre rezolvare!

— Dumneata, domnule Muşat, începuse foarte nervos „Infinitul”, ai susţinut cândva nevalabilitatea unei teorii. Atacând-o în punctul ei de plecare, ai negat-o de fapt în întregime. De atunci au trecut 142 de zile şi de nopţi. Vreau să ştiu dacă după atâta timp ai rămas la acelaşi punct de vedere…

— Da! răspunsese Cât se poate de calm Muşat, ridicând un val de spaimă printre asistenţi.

„Infinitul” tresărise. Pe faţa lui se produsese o schimbare profundă. Indicase cu mina tabla.

— Poftim! Demonstrează!

De patru ori fusese nevoit Muşat să şteargă tabla uriaşă pentru a-şi duce demonstraţia până la capăt. Nici el, nici „Infinitul” n-au scos în tot acest timp — aproape o oră şi jumătate — un cuvânt. Unul scria cu foarte scurte intermitenţe, celălalt urmărea, fără să-şi întoarcă o clipă privirile, şirul de ecuaţii. Terminând, Muşat îşi reluase locul în bancă fără să ceară încuviinţarea profesorului. Acesta mai rămăsese câteva minute ou privirile aţintite asupra tablei, dar nu mai vedea simbolurile. Clătina încet din cap.

— Da, domnule Muşat, spusese el întorcându-se. Argumentaţia e completă. N-ai vrut să laşi nicio fisură, nici măcar pentru obiecţii de circumstanţă… Aş fi putut din capul locului să-ţi cer scuze pentru cele aproape cinci luni de aparentă nedreptate. Mai întâi, însă, am vrut să ştiu dacă observaţia dumitale rămăsese în stadiul ed iniţial de intuiţie *genială.* Pot să folosesc acest termen fără nicio ezitare, pentru că în matematică sunt dese exemple şi cazuri asemănătoare. Pascal la doisprezece ani şi Gauss la opt ani au făcut demonstraţii matematice uluitoare, de necrezut. Ştiinţa modernă nu se poate bizui, însă, numai pe

asemenea intuiţii. Observând o piramidă construită cu trudă seculară — mă refer la truda ştiinţifică — un cercetător poate, după câteva milenii de răspândire a ştiinţei, intr-un moment de inspiraţie, să intuiască o relaţie geometrică, aparent bizară, care, cunoscută, ar fi redus cu a zecea sau cu a cincea parte durata de construcţie a obiectului şi — cine ştie? — poate l-ar fi realizat mai aproape de perfecţiune. Rezultatul observaţiilor sale poate fi rezumat într-o formulă simplă. Dar numai asta nu ajunge. Important este să construieşti, teoretic, piramida ou ajutorul noii formule, adică să integrezi noua descoperire în şirul celorlalte principii fără să le alterezi, fără să pui deci în primejdie construcţia. Aceasta înseamnă a poseda *toate* cunoştinţele necesare şi mai ales înseamnă a munci, a transpira. Adică a uni intr-un singur rezultat intuiţia şi studiul, a realiza o perfectă egalitate… Eroarea pe oare ai semnalat-o în formula. Proprie mi s-a confirmat în aceeaşi zi. Am revăzut calculele şi am înţeles că ai dreptate. Aş fi putut să-ţi dau satisfacţie imediat. Am vroit să văd, însă, dacă ai puterea şi dorinţa de a deveni un adevărat matematician, adică unul dintre cei chemaţi să completeze numeroasele pagini albe care au mai rămas nescrise în această ştiinţă. De aceea te-am scuturat mereu. Am trăit teama unui eşec până în ultima clipă, deşi la fiecare curs nu uitam să trag semnalul. Asemenea întâlniri sunt rare în viaţa unui om. A renunţa la ele ar fi egal ou o crimă. La marea întrebare pe care mi-am pus-o, demonstraţia dumitale a răspuns afirmativ. Prin urmare… mai ai mult, mult de urcat pe această scară înaltă, poate fără de sfârşit, dar simt convins că s-a stabilit o legătură familiară între trepte şi cel oare urcă… Iar pe dumneavoastră vă rog să-i anunţaţi pe studenţii din seriale anterioare să vină după amiază pentru reexaminare.

„Infinitul” nu exagerase adresându-i lui Muşat acea urare neobişnuită. În cei doi ani care urmaseră întâmplării — devenită repede celebră în toată şcoala —, studentul

preferat al lui Stoian, denumit de colegii săi „Candidatul la infinit, avea într-adevăr senzaţia că urcă pe o scară fără de sfârşit. Nu i se părea nicio clipă că rătăceşte printr-o pădure deasă, sau că merge înainte pe un drum plat, asfaltat. Urca, urca mereu, fără să sară nicio treaptă, familiarizându-se cu fiecare, până în cele mai mici amănunte, pentru a-şi putea continua urcuşul, pentru a păstra senzaţia ascensiunii. Închina matematicii toate orele libere şi vacanţele în întregime. „Infinitul” îi pusese la dispoziţie biblioteca sa, şi întâlnirea aceea directă, nemijlocită, ou miile de tratate, de studii şi manuale i se părea un vis. Orice nume îşi amintea, nume ilustru sau numele simplu al unui autor sau referent îngropat de mult în negura trecutului, era undeva printre şirurile nesfârşite de cărţi. Nu trebuia decât să deschidă un sertar, să-i găsească fişa şi apoi să ia cartea însemnată cu un număr mic, jos pe cotor. Uneori pleca acasă ou servieta plană de cărţi. În primele zile obişnuia să-i lase profesorului pe birou lista cărţilor pe care le împrumuta. Prin câteva remarci delicate, „Infinitul” desfiinţase obiceiul. Voia să-i dea studentului impresia că biblioteca îi aparţine. Pasiunea tânărului era nepotolită. Problemele nerezolvate îl obsedau. În pauze, în tramvai, în somn, îl urmăreau necontenit. Cantitatea de lucrări studiate şi calitatea notaţiilor depăşeau timpul şi posibilităţile unui singur om. De câteva ori, „Infinitul” fusese pe cale să-l tempereze, dar se răzgândise. O singură dată, Muşat îl auzise spunându-i altceva decât formule, titluri de cărţi şi autori:

— Vei ajunge singur la necesitatea aplicaţiei.

Tânărul se dăruia numai şi numai matematicii, ca unui joc pur, eliberat de orice alianţe, creat parcă pentru desfătarea minţii. Voia să se sature, să ajungă odată clipa când va putea spune fericit, senin, „cât de plin sunt!”. Dar clipa nu se apropia şi, amuzat, încercase s-o descopere printre probabilităţi. Nu reuşise s-o identifice. „Amanta aceasta, îşi spunea el, îmi va rămâne fidelă şi după moarte.”

Pasiunea pe care, în sfârşit, şi-o descoperise şi existenţa acelei biblioteci unice, oferită cu atâta generozitate de profesor, îl determinaseră pe Muşat să renunţe la vacanţele de vară. Se angajase practicant la una dintre cele mai mari uzine din Bucureşti, şi acolo simţi pentru prima dată „necesitatea aplicaţiei”. Pornise aparent la un joc: acela de a stabili un raport exact între mecanica organizată în maşini şi calitatea muncii umane. Descoperise, pe nesimţite, în calculele sale posibilităţi nebănuite de aplicare a matematicii la tehnică. Începuse cu raporturi ideale. Aceste raporturi, confruntate cu situaţia reală, indicau un conflict pe care încercase să-l rezolve. Resortul fusese declanşat. Îşi chemase toată ştiinţa în ajutor. Calcularea certitudinilor, a probabilităţilor, aprecierea valorică a rutinei şi hazardului, relaţia dintre evoluţia posibilă şi evoluţia necesară cu subdiviziunile lor: surpriză posibilă şi surpriză necesară, ambele funcţionând cu plus şi minus), toate acestea cereau o muncă titanică. Calculele, demonstraţia, inversarea formulei sintetice constituiau completarea la lucrarea lui de diplomă.

Şi prietenia cu Liviu era rodul acelei întâmplări. Imediat după examen, Liviu îl căutase la cămin. O noapte întreagă se plimbaseră împreună pe străzile Bucureştiului, împărtăşindu-şi idealurile, speranţele, pasiunile. Râdeau şi se înduioşau ca doi adolescenţi, binecuvântau cu saluturi politicoase trecătoarele întârziate, se opreau în faţa vitrinelor pentru a calcula energia cheltuită cu confecţionarea unui obiect, anunţau de departe viteza maşinilor, se certau sub lampioane, susţinând unul teoria corpusculară, celălalt teoria ondulatorie a luminii, pentru a se întoarce până la urmă la pasiunile şi idealurile lor — când asemănătoare, când deosebite. Zorii îi uimiseră. Le era la amândoi o foame cumplită, dar hotărâseră să meargă tot pe jos de la Podul Elefterie. Unde-i surprinseseră zorii, până la Vatra Luminoasă, unde se afla locuinţa lui Liviu. O singură fereastră era deschisă la ora aceea pe stradă. Şi în

cadrul ei — capul unui bătrân cu părul alb, cu trăsături grave, mărturisind o neîmpăcată durere.

— Dragă Ioane, îi spusese Liviu, te recomand fostului profesor universitar Aristide Filimon.

În aceeaşi zi, Muşat se mutase acolo. Profesorul îi puse la dispoziţie camera pe care o ocupase până atunci, retrăgându-se în aceea care păstra în cele mai mici detalii amintirea soţiei sale.

6

Încă ploua când Muşat ajunse în Vatra Luminoasă. Cotind pe strada aceea cu locuinţe ieftine, zări de departe fereastra deschisă, luminată şi umbra siluetei profesorului prelungindu-se pe trotuar. „Prin urmare, Liviu n-a sosit acasă”, gândi Muşat, oarecum surprins. Îşi încetini mersul, pentru a găsi răspunsuri la întrebările pe care presimţea că i le va pune tatăl lui Liviu. Se simţi deodată asaltat de emoţii şi sfieli. Un val nelămurit îl scutură, înfăşurându-l într-o sudoare rece, mai rece decât ploaia care-l apăsa cu greutatea hainelor ude. Îşi căută sprijin în gard, pentru a nu se împletici, apoi porni hotărât. Îşi comanda paşii, direcţia, încordarea trupului.

Bătrânul părăsise fereastra. Probabil că-i auzise paşii şi se pregătea să-i deschidă uşa.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata? întrebă el uimit când Muşat pătrunse în hol.

Întrebarea i se părea atât de ciudată şi fără obiect, că tânărul nu găsi niciun răspuns.

— Eşti palid, şi ochii îţi strălucesc ca sticla, continuă profesorul. Ai venit prin ploaie, pe jos! Schimbă-te imediat! Până atunci fiţi pregătesc un ceai.

— Vă mulţumesc, răspunse tânărul îndreptându-se spre camera lui.

Muşat trăia o senzaţie de eliberare dezbrăcându-se. Parcă se debarasa de o carapace grea şi cleioasă pe cane o purtase o veşnicie, într-atât i se contopiseră hainele ude cu trupul. Pijamaua şi halatul i se păreau de puf cald, îi mângâiau epiderma. Aburii ceaiului pătrundeau pe uşa deschisă. Niciodată nu dorise atât de mult o băutură caldă.

— Poftim! îl întâmpină bătrânul indicându-i o ceaşcă dublă, dintre acelea care stăteau toată vremea în vitrină. Să nu te sperii nici de fierbinţeală, nici de tărie.

Dar ceea ce sorbea Muşat nu era ceai. Era ceva fierbinte ca o flacără care-i ardea gâtul şi-i aduna lacrimi în ochi. Îl apucă iarăşi un acces de tuse aidoma celui din birt. Gând îşi reveni, văzu ca prin ceaţă figura blândă şi îndurerată a profesorului.

— Bea fără teamă, îl invita acesta. Am pus şi rom, ca să-ţi activeze sângele. *Sine studio!* în cantităţi egale.

Îi urmă îndemnul şi sorbi ca un automat, fără să mai simtă gustul şi tăria băuturii. Obrajii, însă, îi erau cuprinşi de flăcări.

— Vă rog să mă iertaţi, se scuză el după ce puse ceaşca goală pe masă. N-aş vrea să vă faceţi griji din cauza mea. Probabil că a încercat ploaia să mă doboare.

Bătrânul îl privi, însă, cu şi mai mare atenţie, şi rezultatul cercetării nu-l satisfăcu.

— Dumneata ai în mod sigur febră. Cred că ar fi mai bine să te duci în pat. Putem discuta şi în camera dumitale. Te rog. Intre timp eu voi închide geamurile.

Muşat se supuse. Vorbele bătrânului Filimon sunau ca o rugăminte duioasă, paternă: domoale, şoptite, însoţite mereu de expresia dureroasă, adâncă a privirilor.

— Nu te obosi, continuă el intrând în încăpere. Nu trebuie să-mi povesteşti nimic. Mi-a telefonat profesorul Bărbulescu, şi vă felicit din toată inima pe amândoi… Aşa! Ia-ţi temperatura! Numai cu Li viu nu ştiu ce s-a întâmplat.

El totdeauna când are o mare bucurie vine într-un suflet acasă. Nici nu mi-a telefonat.

Muşat era în încurcătură. Nu putea să-i răspundă nimic precis. Nici el nu ştia unde e Li viu.

— Ne-am despărţit când s-a domolit ploaia. Unul dintre noi avea datoria să conducă pe cineva. O poveste foarte penibilă, nu mă refer la noi…

— Ţi-am spus să nu te oboseşti, repetă bătrânul aşezându-se la marginea patului şi punând mina pe fruntea lui Muşat. Ai febră mare. Şi nu numai din cauza ploii. Ploaia a fost un ultim şoc. Dacă ai fi calculat câte ore ai dormit în ultimele patru luni… Somnul unei zile l-ai oferit de multe ori unei săptămâni.

— Prin urmare nici dumneavoastră n-aţi dormit…

— De zilele şi de nopţile mele nu mai are nevoie nimeni… Tacitus spunea… Dumnezeule! 39 de grade şi…

— Nu vă speriaţi… Vă rog. Vă rog din tot sufletul. Sunt foarte obosit. Ştiu. Mă urmăresc o groază de nopţi jefuite. Mă urmăresc ca nişte dihănii. Dar mâine, mâine seară, plec. Mă voi duce acolo, departe, acasă… De trei ani n-am mai fost…

— Linişteşte-te…

— Ce alcătuire confuză! Şi eu, şi Teodor, şi ea. O dreaptă frântă care nu se poate reconstitui… De ce? Aparţinem toţi aceleiaşi linii… E nedrept!… De trei ani n-am mai fost… O sută de milioane de secunde… Nouăzeci şi patru… Patru n drepte… Pappus… Vă rog să mă iertaţi. Mi-am revenit… Da, sunt foarte obosit. Mâine seară voi pleca… Să stau câteva zile, multe, multe, pe iarbă şi să respir încet, încet… Dac-aş putea uni capetele dreptei!… Să rezolve cineva ecuaţiile vieţii noastre… Nu-mi simt dinţii strepeziţi… E numai o aparenţă…

— Poate ar trebui să chem doctorul, şopti bătrânul, înfiorat.

Dar nu mai era nevoie. Muşat căzuse brusc într-un somn adânc, de piatră. Faţa i se destinse, fruntea îşi pierduse

cutele. Nici pleoapele nu-i mai tremurau. În sfârşit, nu-l mai tulbura niciun vis.

Capitolul II

1

Un singur călător coborî în gara aceea mică de sub munte. Un tânăr înalt şi bine făcut, îmbrăcat într-un costum albastru de doc, cu ghete de baschet în picioare, cu o şapcă azurie, decolorată pe cap. Ducea în fiecare mână câte un geamantan mare, iar spatele îi era acoperit de un rucsac uriaş. Şeful gării se uită lung după călătorul care-l salutase, dar nu descoperi în el vreun megieş.

Tânărul grăbi pasul pentru a ajunge la timp o căruţă scundă şi strimtă de munte, care tocmai se pregătea de plecare în spatele gării. Văzându-l, căruţaşul, un muntean plăpând şi uscăţiv, cu o beretă ciudată pe cap, care-i acoperea toată faţa şi-i atingea nasul cu cozorocelul, struni calul şi aşteptă.

— Nu cumva ai drum prin Crânguşor? întrebă tânărul.

— Păi dacă vi-e ţinta-ntr-acolo, de ce n-aţi coborât la cealaltă gară?

— Prea greu urcuşul cu bagajele astea…

— Aha! zise ţăranul clătinând din cap. Vas-că nu sunteţi străin de meleagurile noastre. Atunci, ce mai, urcaţi mobila în tărăboanţa asta şi săriţi şi ’mneavoastră deasupra. Ce zici, păsărico, ne-i duce?

Iapa mică şi firavă mişcă de câteva ori din bot. O obligă însă hăţul manevrat ou dibăcie de căruţaş.

— Nu-i nevoie să urc şi eu, refuză tânărul invitaţia, oare ar fi pus la grea încercare iapa. O iau pe drumul apei.

— Cum v-o fi voia, dar la cine să las bagajele în caz că ne-om rătăci?

— La Minodora Muşat, a cincea casă de la biserică.

— Aha! se dumeri munteanul. Atunci, pe la prânz cred c-om ajunge dacă nu s-o burzului vreun Aghiuţă.

Muşat pomi pe alt drum, un drum mai scurt şi mai greu, plin însă la tot pasul de amintiri. Urca pe valea Cungrişoarei, o apă isteaţă şi neastâmpărată. Peisajul se chircise însă, şi apa părea prea mică, pentru că şi scenele amintirii erau ale unui ţine. Numai în copilărie îndrăgise drumul acela spre gară, drum de apă şi flori, lung, nesfârşit de lung. Pleca din sat când soarele era deasupra capului şi se întorcea când nu mai vedea din el, printre crestele de piatră, decât un con roşu ca un morcov. Gâfâială, paşi mărunţi, tăieturi în talpă, zgârieturi pe braţe, toate acestea pentru un minut de uimire în gara de la care nu urca şi la care nu cobora nimeni, în faţa locomotivei mici obosite şi asudate, care ţipa de durere ori de câte ori pleca mai departe, mai sus. Avea popasurile lui pe drum, botezate fără fantezie: la fragi, la mure, la izvor, la Florile-doamnei, la duduitoare, la vizuină, la cotul ursului (poposea nu sus, ci jos, pe bolovan cât casa), la stână. Revedea cu emoţie toate locurile. Numai copacii erau la fel de înalţi şi drepţi ca pe vremea copilăriei. Crescuse o dată cu ei. Era hotărât să nu facă niciun popas, dar pe la mijlocul drumului îl birui oboseala urcuşului. Sângele îi zvâcnea la tâmple, inima îi duduia în piept. Se trânti ca un butuc pe pajiştea mică de la Florile-doamnei. Câteva minute, ameţeala îi întunecă orice amintire. Şirul lung al nopţilor nedormite îi sleise puterile. Avea senzaţia că se dărâmă ceva într-însul, aştepta zgomotul unei explozii, dar deodată privirea lui întâlni o şopârlă speriată, şi amintirea îl învălui odihnitoare. Cu mulţi ani în urmă, cocoţat pe bolovanul care-l atingea cu umbra, privise fascinat lupta dintre un şarpe şi o şopârlă, zvârcolirile micii reptile, apoi docilitatea şi nemişcarea ei. În clipa când şarpele traversase poteca, din gura lui nu se mai

vadea decât coada şopârlei. Alte amintiri îl năpădiră, şi fiecare cu întrebări, cu melancolii sfâşietoare, cu acel sentiment dureros că niciodată, nicio amintire nu mai poate fi retrăită. Viitorul poţi să ţi-l imaginezi cum vrei, poţi să azvârli oriunde, oricum, fanteziile, trecutul e imobil, fix, încremenit în aceleaşi amintiri. Niciodată nu vei simţi, nu vei revedea altceva decât ceea ce a fost. Durerea clipei de atunci n-o poţi transforma în bucurie şi nici bucuria nu poţi s-o faci să plângă, oricât de îndurerat ai fi atunci când revezi amintirea. Mergea mai încet, pentru că urcuşul era mai greu şi voia să-şi întârzie căderea, pe care o presimţea. Deodată, auzi câini hămăind în depărtare. Undeva în dreapta, după o căciulă de pământ în care brazii uscaţi stăteau înfipţi ca nişte luminări, era ultimul loc de popas din calea copilăriei. Nu l-ar mai fi recunoscut nici câinii, dacă mai trăiau, şi nici n-ar mai fi găsit, poate, strânşi în jurul unei mese joase şi rotunde, aceiaşi oameni care-i tăiau întotdeauna, cu aţa, o felie din movila de caş. Coti la stingă prin pădurea deasă, pe o potecă tainică. Întunecoasă, care cobora spre sat numai în zilele când trenul sosea în gara mică de sub munte cu întârziere. O descoperise din întâmplare într-o zi de joacă. Se lungise pe pământ după un tufiş care-l ascundea vederii celorlalţi. Şi privirile lui zăriseră în întunecimea pădurii un cotlon lung de lumină albastră, care cobora departe. Parcă tăiase cineva un tunel printre copaci şi tufişuri. Iarna, cu o sanie, ar fi alunecat de la stână drept în sat. Pornise pe urma acelei raze de lumină uitând de joacă. Îşi numărase în gând, aşa cum avea obiceiul, paşii. Cărarea tainică scurta la jumătate drumul spre sat. Păstrase cu sfinţenie secretul, dăruindu-l, abia după câţiva ani, unui om în toată firea, care l-ar fi înspăimântat pe vremea copilăriei. Coborând încet pe poteca aceea, Muşat avea impresia că vede uneori printre tufişuri imaginea unui copil care râde la el. Vedea în acele clipe numai surâsul, un zâmbet fără figură. Chipul copilului nu voia să se reconstituie.

Şi deodată, la fel de brusc ca întotdeauna în copilărie, văzu satul. Aproape, la picioarele lui. Dacă şi-ar fi făcut vânt, ar fi sărit drept în vârful piramidei de piatră, la baza căreia un soldat fără un braţ se pregătea să arunce o grenadă: monumentul sergentului Muşat. Aşa gândea în copilărie. Casele se furişaseră parcă printre pomi. Numai piramida din mijlocul satului se vedea toată. Înaltă, subţire, strălucind sub soarele care se apropia de zenit. Uitându-se la umbra ei, orice muntean putea să spună cu exactitate cât e ceasul. Împins de vraja amintirii, îşi continuă drumul copilăriei. Înconjură ci te va râpe, străbătu un desiş de bozii., sări peste uliţa cimitirului, se furişă prin livada şcolii, ajungând, fără să ştie când, în spatele casei. Nu întârzie nicio clipă acolo. La poartă bătea cineva, şi un câine obosit de căldură răspundea, intr-un limbaj care-i era cunoscut, că nu e nimeni acasă. Munteanul sosise cu bagajele.

2

După ce se convinse în sinea ei că-l descususe îndeajuns şi cu meşteşug, o vecină, îmbătrânită prea devreme, se hotărî în sfârşit să-i răspundă la întrebarea pe care o auzise cu un sfert de ceas înainte:

— Apoi, Minodora e la maternitate, dacă n-ai fi ştiind. Stă acolo mereu, chiar dacă n-are nicio naştere... Lângă cooperativă, lângă hardughia aceea unde-şi ţinea crâşmă Vulpache. O să vezi ’mneata că e o firmă roşie pe perete.

Muşat pomi pe uliţă ou un sentiment de sfială. Îşi închipuia că va fi recunoscut şi asaltat cu întrebări la care îi era teamă să răspundă. Satul însă era pustiu. Numai câteva babe şi câţiva prichindei se foiau prin ogrăzi, aruncând după găini şi blestemând căldura. Femeile, bărbaţii, tineretul erau la câmp. Începuse secerişul. Muşat simţi

aceasta din tăcerea satului, din miresmele care-l învăluiau. Cum putea să uite acele zile de iulie, ou amiezi atât de pustii şi fierbinţi şi cu nopţi atât de neliniştite?! Im faţa cooperativei grăbi pasul. Maternitatea se zărea. Era o clădire nouă, ridicată în locul unei cocioabe prăbuşite la cutremurul din ’40. O îngrijitoare tânără îl întrebă mirată pe cine caută şi-l pofti în sala de aşteptare. Îi arătă un scaun, apoi dispăru pe o uşă.

El rămase însă în prag, nedecis, palid, invadat iarăşi de un val rece de sudoare. O uşă se deschise, şi o femeie, îmbrăcată toată în alb, frumoasă ca o madonă, făcu un pas, dar văzându-l încremeni şi ea, fără să poată scoate un cuvânt. Era mama lui. O recunoştea în albul acela oare-i înflăcăra obrajii, care-o înălţa dreaptă şi zveltă, care-o întinerea ca în cele mai îndepărtate amintiri. Mai mult decât orice îl înfiora însă duioşia din privirile ei. Întotdeauna fusese aspră, dură, neclintită în gândurile şi simţămintele ei. Dar şi ea se înfieră când văzu tânărul palid, cu fruntea tăiată de cute, cu privirile blânde. Îşi duse mâna la ochi, ca pentru a alunga o vedenie. Porni apoi încet spre dânsul, îi cuprinse capul în mâini, lin, ca şi cum ar fi vrut să contureze o plăsmuire. Băiatul însă o strânse tare, sălbatic, cu ultimele puteri pe care le mai avea. Când o eliberă din strânsoare, abila mai respira, iar fruntea îi era plină de broboane de sudoare. Se rezemă de stâlpul uşii. Rămaseră multă vreme unul în fata altuia privindu-se îndelung, până la saturaţie. Amândoi regretau anii mulţi în care nu se cunoscuseră şi nu se iubiseră. Trăiau momentul care le şoptea amândurora, certitudinea unei legături strânse, indisolubile. Şi amândoi ştiau că iarăşi se vor despărţi, dar nu ca altădată, străini. Legătura dintre ei se înnodase pentru totdeauna.

— Ai venit pentru mai multă vreme? întrebă mama, cu o voce blândă, duioasă.

— Nu ştiu. Dar sunt foarte obosit, abia mă ţin să nu cad.

Mama îl obligă să-şi rezeme capul pe umerii ei.

— Ai terminat?

— Da. Adică abia voi începe. Dacă se va întâmpla să nu mă scol câteva zile, să nu te sperii. Dacă aş şti că somnul e o mlaştină, m-aş cufunda acum în ea, cu capul înainte.

— Şi tu eşti ia fel, se înfieră mama. Te cunosc, Ionuţ. De aceea noi te mai întreb nimic. Tu dacă faci ceva, faci cu toată inima. Nu-i aşa că uneori nici nu ştii dacă mai trăieşti?

— Da, răspunse el încet. Parcă aş vedea în altă parte, pe un ecran albastru, gândurile mede, şi mă uit ca un străin la ele. Mă uit, mă uit, mă uit şi le schimb, le întorc, le limpezesc.

— Atunci, du-te Ionuţ. Te simt cum tremuri. Îţi va trece totul în trei zile.

Băiatul plecă ameţit, beat, clătinându-se. Nu mai avea nici amintiri, nici gânduri. Dacă n-ar fi fost magnetul patului, pe oare şi-l dorea lat, întins ca un lac, s-ar fi prăbuşit. Dormi aproape fără contenire trei zile şi trei nopţi, trezindu-se rareori, pentru câteva minute. În timpul nopţii, mama veghea. A păstră zi se trezi o dată cu zorii. Avea o foame cumplită şi o poftă nebună să alerge, să sară, să se dea peste cap. După ce se bărbieri şi-şi turnă câteva găleţi de apă în cap, se înfăţişă mamei sale, care apăruse la fereastră.

— Acum ce vrei să faci? îl întrebă ea fără nicio duioşie în voce.

— Nu vreau să fac nimic. Să stau, să mă plimb pe dealuri, pe malul apei… Dar mai întâi aş vrea să mănânc. Şi dacă s-ar putea, să nu mă întrebi niciodată cât fac doi şi cu doi.

Mama râse şi-l pofti la masă. Îi potoli şi lăcomia, şi foamea. Plecară amândoi. Ea spre mijlocul satului, el spre margine, spre firul de argint al Cungrişoarei. Ducea cu el câteva beţe care se puteau uni într-o undiţă lungă. I le dăruise profesorul Filimon. Nu prinse nimic, deşi văzuse peşti în cele câteva ochiuri la care poposise. La început se mânie, apoi descoperi o plăcere nebună în repaosul acela absolut. Ore întregi nu se gândea la nimic, nu urmărea

decât mişcările piuitei şi jocul peştilor în jurul nadei. Scotea cârligul undiţei, înlocuia râma ciupită de peşti cu alta întreagă şi iar începeau ore de plajă, de linişte, de singurătate, în care nu existau pe lume decât o plută nedrept de imobilă şi câţiva peştişori isteţi şi bănuitori. După ce prinse vreo câţiva, puţini mai mari decât degetul, deveni lacom, viclean şi priceput. „Nici n-o să vă număr”, îşi spuse continuând şi mai aprig vânătoarea. Abia când simţi adierile reci ale serii îşi părăsi preocuparea, cam în ciuda inimii, pentru că spre asfinţit pescuitul devenise mai rodnic. Oare nu era caraghios să treacă prin sat ou undiţa pe umăr şi ou o bocceluţă în mană, îmbrăcat intr-un simplu maiou şi în pantalonii aceia subţiri de doc? îşi puse această întrebare după ce descoperise că-l salută prea mulţi oameni.

Rodul primei zile de pescuit era mult mai sărac decât îşi închipuise: nouă peştişori mici şi subţiri. Maică-sa îi curăţă şi-i prăji. Erau o minune. După trei zile de peregrinări îndepărtate, bocceaua i se umplu. Seara mâncă borş şi saramură de peşte.

— Pe unde-ai mai fost azi? îl întrebă maică-sa în timpul cinei.

— Uite, nici n-aş putea să-ţi spun. Nici nu mă uit unde poposesc. Merg în neştire şi mă opresc acolo unde mi se pare mie că peştii sunt mai proşti. Dacă-i loc bun, stau toată ziua.

— Şi altceva nu faci nimic? se miră dânsa. Nu citeşti… nu scrii… nu…?

— Nu… Mă războiesc cu peştii. Îi mai blestem câteodată. De numărat însă, nu-i număr…

— Oare nu faci o sforţare mai mare încercând să nu te gândeşti la ceva decât lăsându-te din când în când pradă acelor gânduri?

Ionuţ făcu ochii mari. De unde ştia ea câte eforturi făcuse în ultimul timp pentru a alunga atacul unor gânduri care se cereau limpezite? Trebuia să se autosugestioneze prin pescuit.

— Nu ştiu, răspunse el. Dar matale de unde ştii?

Lumina lămpii desena umbre stranii, şi în adierea lor chipul mamei era şi mai frumos.

— Mai gândeşte-te şi la altceva, Ionuţ. Tu nu faci decât să înlocuieşti o boală cu alta. Uită-te în jurul tău, mai schimbă o vorbă şi cu oamenii din sat. Uite, şi doctoriţa ar vrea să te cunoască. E o fată tânără, de doi ani a terminat şcoala. De ce te ascunzi în natură ca într-o vizuină?

Muşat încercă să scape de laţurile pe care le simţea căscându-se în jurul său.

— Nu, nu vreau. Mă simt străin. Nu numai aici. Oriunde mi se pare că sunt străin. Eu mă obişnuiesc greu, chiar şi cu aerul pe care-l respir. Nu ştiu dacă am sau nu am voie să-l respir. Lasă-mă aşa. Am o lume a mea atât de frumoasă! În ea parcă aş fi printre stele. Parcă aş sufla în una, parcă aş prinde alta, parcă aş mări sau aş slăbi lumina unei stele. Nu vreau să te necăjesc, mamă, probabil că ard prea mult pentru altceva.

— Nici eu nu vreau să te necăjesc, Ionuţ. Eu vorbesc aşa cum mi-e obiceiul, îmboldită de obiceiurile statornicite în viaţa noastră. Mi-e «teamă să nu creadă oamenii că eşti… ştiu eu?… bolnav sau fudul…

Muşat simţi un gust amar în gură. Presimţise aceste chinuri, dar cu câtva timp în urmă crezuse că le va evita.

— Vreau linişte, aproape se rugă el. Ce pot să le spun oamenilor? Nu ştiu nimic despre cultura timpului, despre starea timpului, despre… Ei ştiu mai bine decât mine. Să schimbăm doar câteva vorbe, de formă, parcă m-ar gâtui cineva.

— Eu credeam că poţi să-i lămureşti aşa, olecuţă, cu politica. Se vorbeşte mult despre colectivizare. Dar dacă nu ştii, nu te obligă nimeni. Şi mai ales dacă nu poţi, dacă te ghemuie sfiala… Fă aşa ca să te simţi bine… Eu numai ţi-am spus, Ionuţ…

— Ştiu, dar m-ai îngheţat puţin. Sunt convins că înainte de a adormi, ca să scap de senzaţia asta de jenă, mă voi

reîntâlni ou gândurile vechi... În asemenea clipe nu mă înfricoşează nimic... Ştii, mamă, eu trăiesc aproape tot timpul o mare spaimă. Mi-e teamă că i-aş dezamăgi pe oameni, de aceea mă feresc de ei. Dar nu că i-aş dezamăgi eu... cum să-ţi spun? Mi-e teamă că ar căuta în mine un om născut din dorinţele lor şi că nu l-ar găsi... Tot ce-ţi spun pare încâlcit, dar pentru mine e limpede şi simplu.

— Eu te înţeleg, Ionuţ... Poate că tu nu înţelegi încă. Sau... cine ştie?... nu pot eu să văd ou alţi ochi zarea spre care te dud tu... Se spun multe despre tine în salt. Dar mai bine culcă-te, Ionuţ, şi du-te, odată cu zorii în hoinăreala ta... Du-te acolo unde simţi că ţi se linişteşte făptura... Ce-mi pasă?! Eu ştiu ce suflet e în tine...

Muşat culese îndemnul mamei eu bucuria unui copil. Parcă atâta aştepta. Nu-l mai interesa nimic. Mama îşi îndemna copilul să hoinărească. De aceea adormi repede, şi somnul îi fu liniştit, neatacat de săgeţile suple şi excitante care ou câtva timp înainte îl trezeau atât de repede şi des. Se sculă odihnit în zori, dar numai după câteva ore de linişte i se ceru să vorbească despre matematică.

Se oprise la un cot al pârâului, nu departe de sat, pe marginea unui ochi de apă adânc şi plin de peşti. Prinsese repede câţiva, şi succesul neaşteptat îl mai înzdrăveni şi-l scoase din universul gândurilor şi sentimentelor neplăcute în careul cufundase amintirea discuţiei cu marna sa. Razele soarelui începeau să-l frigă şi, mai mult din joacă, le urmări direcţia. Privirile i se opriră câteva clipe într-o barieră apărută din senin. Bariera o constituia silueta ciudată a unui băiat întors cu spatele la el. Oaspetele nepoftit era îmbrăcat în pantaloni scurţi şi într-o cămaşă ou mâneci scurte, prea albă pentru a se deosebi atât de clar pe albastrul-spălăcit al cerului. O şapcă la fel de albă îi acoperea capul. Muşat nu sesiză imediat poziţia de şurub a băiatului, pentru că nu voia să-l ia în seamă. Se uită la soare, decretă o oră care apropia dimineaţa de amiază, apoi îşi reluă preocupările vânătoreşti. Şurubul se întoarse la

loc, adică reveni la poziţia normală, cu faţa la Muşat, în momentul când acesta deveni pescar. Nemulţumit de tăcerea omului cu undiţa, azvârli o piatră, pe care o ţinea pregătită în mână, undeva în apă, nu prea aproape ca să tulbure peştii, dar nici prea departe ca să nu zgândăre auzul pescarului. Se învârti apoi iute ca un şurub, dar aşteptă zadarnic. Nimeni nu se răsti la el. Nimeni nu-l luă în seamă. N-avea altă cale de acţiune. Porni cu paşi tăcuţi spre lecui unde se afla pescarul, oprindu-se la câţiva metri în spatele lui. Îşi calculase însă în aşa fel oprirea, ea umbra lui să atingă şi să gâdile piciorul pescarului. Aşteptă câteva minute, dar tot fără rezultat, înghiţi de câteva ori în sec, apoi deschise gura:

— Vă place atât de mult pescuitul?

Muşat tresări, de parcă l-ar fi împuns cineva. Băiatul… era o fată. De aceea i se păruse ciudată silueta. Şi-o reaminti înainte de a se întoarce. Avea trupul zvelt, subţire, iar picioarele — lungi ca nişte conuri fine, strânse uşor, imperceptibil, de nişte brăţări nevăzute, sub genunchi. Pata era aceea a unei copile surprinse de toate misterele lumii. Întreba din fiecare clipire a ochilor, din buzele ţuguiate, din sprâncene, din fiecare trăsătură a feţei. Toată faţa era o întrebare. Privind-o, Muşat simţi nevoia mişcării. Ar fi vrut să ducă mina spre faţa aceea, s-o apese şi s-o rotească pentru a-i pune trăsăturile la loc. Şi abia apoi să-şi facă o imagine despre chipul fetei. Nu mai era nevoie. Neprimind niciun răspuns, tot chipul ei deveni o încruntare tristă ca a unui copil care ar vrea să fie mângâiat. Fiecare trăsătură a fetei participa la acest joc.

Simţind în mână zvârcolirea şi greutatea peştelui, privirile lui Muşat părăsiră ecranul care încadra apariţia aceea neaşteptată. Undiţa ieşi fulgerător din apă, se roti în aer, iar peştele, cu o ultimă zvâcnire, scăpă, însă pe iarbă. În loc să sară după el, Muşat rămase pe loc, ou privirile uimite, proiectate din nou pe ecran. Fata râdea, agitând undeva un mănunchi de clopoţei, şi oferea un zâmbet, un

râs de copil, la care fiecare fir al sprâncenelor participa. Se repezi ea şi prinse peştele în momentul când îşi pregătea saltul în apă.

— Pe mine mă cheamă Doina, spuse ea întinzându-i peştele. Pe dumneavoastră ştiu cum vă cheamă, iar dumnealui să-i spunem Lori. Nu-i aşa?

Ce putea să răspundă Muşat? Pufni în râs, dar, văzând că e pe cale să se producă o nouă schimbare pe figura fetei, se opri brusc. Încă nu voia să piardă zâmbetul acela fraged.

— Pot să-ţi spun *dumneata?* întrebă ea inutil şi răspunzând singură prin formularea întrebării.

— Da, sigur, se grăbi Muşat să încuviinţeze, fără să ştie însă cum să se poarte cu dânsa.

Tot ea îl scoase din încurcătură. Se aşează alături de el, îşi suspendă picioarele deasupra apei, potrivind în aşa fel reazemul malului ca să nu-i atârne gambele, ci să stea drepte, întinse.

— Bine! Atunci, accept prezenţa dumitale aici, pentru că domeniul îmi aparţine. Putem deci continua pescuitul. Nu-i aşa?

Şi începu să-l cerceteze pe Muşat cu atâta insistenţă, incit tânărul roşi. Uită să-i răspundă şi căută cu disperare o atitudine oarecare pentru a face faţă asaltului necontenit. Să se poarte cu ea ca un copil? S-o trateze ca pe-o domnişoară? Nici nu-i putea ghici vârsta. Era încurcat, puţin ameţit şi simţea mânie împotriva lui nu a ei.

— E adevărat că dumneata ştii să rezolvi orice problemă de matematică?... Iartă-mă, e o întrebare neroadă. Voiam doar să-ţi arăt că am auzit de dumneata şi de faima dumitale. Şi eu sunt o matematiciană bună.

„Acum ar fi momentul s-o întreb ce e cu ea, în ce clasă e, dacă e studentă”, îşi spuse Muşat în gând.

Doina ghici întrebarea nerostită. De aceea, se grăbi să continue:

— La anul trebuie să mă decid asupra viitorului. Mă atrag şi medicina, şi fizica, şi istoria. Crezi că în asemenea cazuri

e bine să ceri părerea cuiva?

— În orice caz, părinţii…

— Aaaaa! exclamă fata ou nepăsare superioară. Părinţii mi-au acordat demult independenţă… Nu-i aşa că sunt caraghioasă cu şapca aista pe cap?

Îşi scoase şapca, şi părul galben, de aur, se prăbuşi moale peste urneai. Muşat nu întoarse imediat capul, şi lucrul acesta o surprinse. Foarte grijulie însă, îşi repezi mina spre umărul tânărului, parcă pentru a-l feri de o primejdie gravă.

— O gânganie… o viespe, se corija ea repede, oferind în întregime privirilor întoarse chipul ei de zână.

Muşat se uită la ea Îndelung şi fără sfială, deoarece o situa în afara lui, într-o lume de miracole. Râse din nou, dar de astă dată râsul îi făcu plăcere, pentru că Începu să râdă şi ea, dacă nu cumva simula veselia.

— Ce bine-mi pare că ne-am cunoscut şi ne-am împrietenit atât de repede! spuse ea zâmbind şi frecându-şi gambele subţiri deasupra apei. Mi se pare că s-a prins! Repede!

Peştele, mai mic decât Lori, nu se mai bucură cile atenţia Doinei. Nu primi niciun nume. Undiţa trecu în mâinile ei, discuţia continuă, condusă fără nicio abatere spre subiectele pe care ea şi le indica. După aproape două ore de pescuit şi de comentarii, Muşat nu mai simţea nicio jenă în prezenţa fetei. Redevenise cel dinainte. Dar ea nu părea prea mulţumită de această revenire. Sări repede în picioare, de parcă ar fi împins-o un resort ascuns în mal.

— Vii şi mâine? întrebă Muşat.

Fata, în loc să răspundă, îşi agită iarăşi clopoţeii aceia ascunşi. Apoi fugi ca o căprioară hăituită, oprindu-se brusc la câţiva centimetri de trunchiul unui copac uriaş. Muşat crezuse că se va lovi de el. Îşi strânse părul intr-un coc dezordonat, închizându-l iarăşi în şapcă. Făcu un gest de invitaţie reverenţioasă, pe care Muşat nu-l descifră, şi începu să se caţăre în copac.

— E prea cald acum, ţipă ea de undeva din frunziş. Nu vrei să te răcoreşti?

Era stupidă imitaţia aceea din copac, la marginea bulboanei cu apă rece. Cu toate acestea, în loc să sară în apă, se duse spre copacul din care se auzea iarăşi glasul ondulat ca un cântec.

— Aici e reşedinţa mea. Până acum n-am mai invitat pe nimeni. Fii deci binevenit!

Muşat înţelese ce-l dusese spre copac. Nevoia de mişcare, de funcţionare a pârghiilor corpului. Văzu fata stând într-un fel de scaun format din crengi, pe la mijlocul copacului. Se tolănise comod ca intr-un fotoliu. Îşi făcu vânt şi se prinse cu mina de prima creangă. Apoi înaintă cu mişcări iscusite spre o altă împletitură de crengi, aproape de tronul în care se afla Doina. Fata îl privea uimită.

— Doamne! N-am mai văzut niciodată asemenea braţe, şopti ca pentru dânsa.

Spectacolul o zăpăcise într-atâta, încât uită pentru un timp să mânuiască firele conversaţiei. Ochii i se deschiseră şi mai mari când observă că invitatul ei nici nu gâfâie măcar. O privea liniştit, dintr-un scaun de crengi.

Acolo, în decorul acela ireal, în situaţia aceea comică, auzi Muşat, după câteva fraze convenţionale, lipsite aparent de vreun sens, întrebarea pe care o aştepta cel mai puţin. Şi era rostită cu o voce gravă, serioasă, fără stângăciile şi cochetăriile care-i dădeau fetişcanei atâta farmec:

— Ai putea să-mi spui ce este, la urma urmei, matematica?

Şi chipul fetei era atât de preocupat, şi privirile ei erau atât de insistente, ca o mărturie a seriozităţii ou care întrebase, încât Muşat căută un răspuns. Dar nu-l găsi printre definiţiile simple sau complexe ale clasicilor acestei ştiinţe. Căută multă vreme, şi atunci înţelese că răspunsul îl privea mai mult pe dânsul. De aceea, abandonă formulele clasice, încercând să identifice relaţia dintre el şi ştiinţa care îl pasiona.

— Nu ştiu cum să-ţi spun, începu el. Pentru că există un stadiu în oare matematica apare altceva decât ceea ce înţelegem, decât ceea ce vedem la început în ea. E cam dificil… Şi totuşi, e atât de simplu!

Vocea îi suna da o răzvrătire. Rupsese o creangă din capac, o crenguţă subţire pe care erau prinse, într-o parte şi alta, frunze mici, egale, asemănătoare. O jupui repede, lăsând pe ea numai câteva frunzuliţe la mijloc. Rupse şi capetele goale. Îi rămăsese în mână o parte din creangă, pe care i-o arătă Doinei.

— Vezi? Priveşte creanga asta! Consideră că am în mină toată creanga. Numără frunzele. Şapte, nu?

Apoi, ou un singur gest jupui ramura şi de ultimele frunze. Îi înmână Doinei nuiaua goală, apoi cele şapte frunze.

— Înainte cu câteva clipe ai văzut o creangă. Şi acum ai în mină aceeaşi creangă, însă despărţită de frunze, încearcă s-o refaci, să pui frunzele la loc. Găseşte locul frunzelor, pentru a reface întocmai creanga. Locurile de unde au fost rupte frunzele se văd, nu?

— Dar de unde ştiu eu locul unde a fost fiecare frunză? întrebă Doina. Sau asta n-are importanţă? Atunci, ar fi simplu. Pun frunza care îmi cade în mână în orice loc vreau.

— Da, ar fi simplu. Dar noi vrem să refacem creanga exact aşa cum a fost înainte. Fiecare frunză la locul ei.

— Dumneata poţi? întrebă Doina cu vocea şi zâmbetul unui copil.

— Oricine poate, râse Muşat văzându-i zâmbetul. Unii, printr-o şansă excepţională, ar putea reuşi la prima încercare. Alţii — la ultima. Aceştia ar trebui să caute însă 5.040 de posibilităţi. Prin urmare există 5.040 de posibilităţi de a aranja frunzele, şi numai una dintre ele este cea adevărată. Matematica înseamnă metoda de a găsi în aceste 5.040 de posibilităţi pe cea adevărată. Nu de a le încerca pe toate, ci de a găsi o metodă cere să ducă imediat la rezultatul real.

— Şi e atât de greu? Sau mi se pare că am optica unei prostuţe.

Muşat râse din nou, şi mai amuzat. Arătă cu mina altă creangă, mai bogată în frunze.

— Dacă am încerca să punem la loc numai douăzeci şi una de frunze rupte de pe creanga asta, ştii câte posibilităţi de aranjare a acestor douăzeci şi una de frunze există pentru a le găsi locul adevărat? Un număr format din douăzeci de cifre. În asemenea cazuri, metoda de aflare a singurei posibilităţi reale este, mi se pare, foarte necesară. Matematica înseamnă printre altele această metodă.

— Şi dac-ar avea şaptesprezece frunze vârsta mea? întrebă Doina cu multă uimire şi puţină cochetărie.

— Atunci, ar rezulta. Un număr de ordinul sutelor de bilioane. Cam trei sute cincizeci şi şase de bilioane.

— E adevărat, ştiu. Totuşi, nu înţeleg teoria dumitale. Spun asta chiar cu riscul de a mă considera proastă. Cum poate interveni aici matematica… da… ca o metodă? Cum?

— Să plasăm lucrurile în real. Lumea noastră, aşa microscopică şi cea microscopică, în toate domeniile ei: fizică, biologie, chimie etc., e guvernată de legi şi de principii sigure, precise. Ele nu ni s-au înfăţişat şi nici nu ni se înfăţişează dintr-o dată. Ci în segmente disparate. Descoperim ceva ce ni se pare o lege, şi abia mai târziu ne dăm seama că descoperirea noastră e un fragment dintr-o lege mai mare. Matematica ne ajută să orânduim aceste fragmente în aşa fel ca ele să fixeze legea. O maşină e o colecţie de principii fizico-matematice subordonată unei legi, aceea a mişcării. Eu pot ridica o piatră. Pentru ca o maşină să mă imite, trebuie să intuiesc cu precizie o sumedenie de factori care se combină în mişcarea mea. Îi calculez, îi aflu, îi transform în principii mecanice, îi combin intr-o maşină. Îi învestesc pe fiecare cu valorile exacte care decurg din legea mare a mişcării. La urma urmei, orice maşină e compusă din mii de fragmente: roţi, şuruburi, pârghii, suprafeţe. Organizarea lor în maşină se obţine în

ultimă instanţă folosind metoda fără greş a matematicii. Dar şi un şurub insignifiant e rodul unei operaţii matematice… Cred că încep să mă complic. Încerc să-ţi demonstrez ce înţeleg eu prin matematică. Acum. Pentru că au fost momente când vedeam în ea numai un joc al minţii. Acţionând sub imperiul unor legi obiective — poate e o singură lege, un singur absolut în lume: mişcarea —, matematica încearcă să ordoneze, să dea reguli în acest infinit de posibilităţi pe care ni-l oferă materia. Intr-un fel, e o metodă de organizare superioară a materiei, pentru ca aceasta să. Nu fie în conflict, ci în deplină alianţă cu omul.

Abia după ce termină de vorbit, Muşat se simţi caraghios. Câteva minute uitase unde se află. Pentru că gândurile lui erau mult mai multe şi mai complicate decât vorbele rostite. Alesese din ele câteva, încercând să le transforme în vorbe. Ştia că rănise multe adevăruri, că jupuise de pe unele numai bucăţi superficiale de piele, dar voise să-şi răspundă cât mai clar, pentru a se simţi şi mai angajat în definiţia pe care o dădea matematicii. Printre vorbele şi tăcerile lui alergase în lumea microscopică, unde dăinuiau legile lui Einstein, iscodise lumea microscopică, unde întâlnise iarăşi înspăimântătoarea imagine a vârtejurilor lui Descartes. Revăzuse apoi celula ou posibilităţi infinite de organizare, pe care nicio maşină electronică de calcul, funcţionând de la facerea lumii, n-ar fi ajuns să le irosească. Şi deodată se trezi cocoţat într-un copac, privit de o fetişcană a cărei expresie oscila între vis şi uimire.

— E fantastic! spuse ea cu convingerea că acest răspuns reprezintă cea mai mare mulţumire şi cel mai înalt elogiu.

Muşat nici n-o auzise. Ea simţi aceasta, dar mai simţi şi nişte idei înfricoşătoare, adânci, în privirile lui indiferente. De aceea, adaugă imediat terestru, întrebător şi afirmativ:

— Coborâm, nu-i aşa?

Tânărul primi cu bucurie invitaţia. Il atrăgea exerciţiul muscular. Coborî cu mişcări şi mai complicate, servindu-se de şi mai multe crăci şi puncte de sprijin decât la urcare.

Întârzie exerciţiul printre crengi până simţi, din pricina neregularităţii pârghiilor, primul val de oboseală. Atunci se lăsă alene în jos, alunecând parcă prin frunziş. Ajunse odihnit la pământ printr-un salt uşor. Doina îl urmărise tot timpul cu admiraţie. Cobori şi ea mlădiindu-se dar când ajunse la prima cracă, vorbele îi ieşiră fără voia ei din gură.

— Poţi să mă prinzi?

Înainte de a auzi răspunsul, se aruncă în gol. În cădere, îşi azvârli cu un gest fulgerător şapca băieţească. Voia să coboare cu părul în vânt, femeie. Muşat o prinse de mijloc, sus, la înălţimea la care ajungeau mâinile lui, şi o coborî încet spre pământ. Fata se prinse însă cu mâinile de ceafa lui, parcă respingând coborârea. Apoi îşi lăsă capul pe spate. Părul de aur îi flutura în vânt. Ameţit, el şi-o apropie de piept şi începu s-o strângă până îşi simţi muşchii pieptului apăsaţi şi străpunşi de o duritate nefirească. Apăsarea era caldă şi zvâcnitoare. O îndepărtă, pentru că sângele îi înţepa obrajii, iar ceafa 1 se elibera din strânsoarea mâinilor ei. O depuse încet pe pământ şi se încordă, pentru a-şi alunga tremurul. Ea râdea. Îşi cuprinse pieptul în mâini şi râdea cu lacrimi, împotrivindu-se durerii.

— De ce nu m-ai lăsat imediat pe pământ? Ştii c-am ameţit?... Oare câte secunde am zburat până am întâlnit clipa aceea mică de ameţeală? A fost atât de mică!... Vii şi mâine tot aici, nu-i aşa?

Se întâlniră în acelaşi loc câteva zile la rând. Nu se mai suiau în copac. Stăteau amândoi pe malul apei — ea cu picioarele întinse, ciugulind iarbă cu mâinile, el urmărind prea fidel tremurul plutei. Apa era acolo adâncă. El făcea uneori baie, ea îl privea de pe mal. În acele clipe îşi amintea durerea caldă pe care o simţise odată pieptul ei. Tăceau vreme îndelungată, uneori răspundea la întrebările ei — unele naive, altele surprinzător de grave, toate învăluite în acelaşi mister care ţinea de copilărie. Ea despărţire, ea întreba încet şi chemător:

— Vii şi mâine tot aici, nu-i aşa?

Într-un din zile, Doina nu veni. Câtva timp se simţi stingherit, parcă l-ar fi privit pe furiş nişte cunoscuţi, îşi aminti câte va întrebări de-ale ei la care nu răspunsese. Nu reţinea din ele decât sunetul vocii; consistenţa cuvintelor dispărea. Îşi aminti şi căderea ei din pom, dar se scutură de amintire şi reveni la întrebări.

Căutând răspunsuri, se întâlni cu gânduri vechi, îndepărtate, oare-l acaparară ou totul. De mult nu mai exista vierme în undiţă, soarele trecuse de mult în cealaltă parte a bolţii. El înnoda verigile unui lanţ azvârlit spre infinit. Odată cu înserarea porni spre sat, cu senzaţia că totuşi e rănit undeva.

Doina era acasă. Stătea pe pat, cu genunchii 6trânşi sub bărbie. Clipea fără întrerupere. Tatăl şi mama ei o priveau uneori de la masă.

— Zău, v-am spus că nu mi-e foame. De ce mă iscodiţi? Nu mă simt bine. Nu ştiu de când. Poate numai de dimineaţă.

— Undeva o fi vreun adevăr, zise taică-său. De… De obicei când clipeşti aşa de des din ochi am impresia că stai pe arcuri. Nu cumva ţi-a sucit capul nepotul sergentului?

— Ci-ne? întrebă ea împărţind cuvântul în două silabe şi accentuând pe fiecare, de parcă ar fi fost trezită din somn. Aaaa! Inginerul! Să-mi sucească el mie capul? De ce? E un băiat foarte serios. Chiar prea.

Maică-sa râse şi mişcă încet capul, în semn de ameninţare. Ceva din gingăşia fetei adia încă pe chipul ei.

— Dac-ar fi după tine, toţi ar trebui să se dea tumba pe iarba pe care calcă picioarele tale. Şi apoi să-ţi învelească toată casa cu flori… Lumea spune — adică studenţii din Căuşeni au adus zvonul — că ar fi înspăimântat profesorii cu mintea lui. Cică la ultimul examen i s-ar fi spus că e onoarea întregii şcoli… Aşa spune lumea.

— Mi se pare că am mai auzit asta de câteva ori, şi tot de la matale, îi replică fata. De aceea am şi vrut să-l cunosc…

Nu ştiu ce-i cu el. Nu vorbeşte niciodată despre dânsul. De multe ori însă, parcă-i văd gândurile ca nişte fulgere. Şi are...

Ar fi vrut să spună: „Are nişte braţe, parcă ar fi împletite din odgoane, din funii şi din sfori. Fantastic! u Dar îşi închipui că ar fi mai bine să nu rostească acele vorbe.

— Şi ce crezi? o iscodi iarăşi maică-sa. I s-au luminat sau i s-au întunecat privirile? Ia spune!

— Nu ştiu, zău nu ştiu, adică nu vreau să ştiu. Mă duc dincolo, pentru că mă doare pieptul.

Doina se refugie în altă cameră, poruncindu-şi să nu se ducă nici a doua zi la reşedinţa ei de vară.

Aceeaşi hotărâre o lua, poate în aceeaşi clipă, şi Muşat. Stătea împreună cu maică-sa pe cerdac.

— Tare te-ai schimbat de când ai venit, Ionuţ! Te-a ars soarele, ţi-a fugit spaima aceea din priviri, parcă ţi s-a înveselit faţa. Lumea spune că te întâlneşti în fiecare zi cu… Adică ce mă interesează pe mine ce spune lumea?

El totuşi se înroşi. Dar nu spuse niciun cuvânt despre întâlnirile lui. I se păreau confuze, ireale. Îl asaltă iarăşi un gând pe cane se străduise să-l evite în zilele care trecuseră.

— El unde e? întrebă deodată Muşat. Trebuia de multă vreme să mă duc la el.

— După voia ta, Ionuţ. Eu nu pot să te opresc. E sus la cabană, la Cotul Ursei.

Cu o raniţă uşoară în spate, plecă dis-de-dimineaţă spre Cotul Ursei, la cabană.

Câteva ore mai târziu, Doina apăru pe marginea apei, la locul cunoscut. O bună bucată de vreme rămase îngândurată, cu genunchii strânşi sub bărbie. Apoi se căţără moleşită şi fără dorinţă în copacul ei de reşedinţă. Rupse o creangă şi nu lăsă pe ea decât şaptesprezece frunze.

— Trei sute cincizeci şi şase de bilioane de posibilităţi, şopti ea.

Capitolul III

1

Urcuşul, tot pe valea Cungrişoarei şi mult mai greu decât cel de la gară spre sat, i se părea un fleac de astă dată. Şi gustul amar cu care se trezise îi dispăruse. Urca fluierând, se oprea în poienişuri şi fixa simetria naturii privind-o printre degetele răsfirate ale mâinilor. „Conuri, sfere şi cilindri, aşa cum spune Cezanne. Dar brazii care par nişte linii trase pe cer cu cea mai precisă riglă, dar crestele care par nişte triunghiuri ascuţite, dar piatra aceasta lată, subţire, modelată de apă ca un trapez perfect? Undeva sau pretutindeni e şi linia dreaptă în această geometrie a naturii, sau poate e dorinţa întregii geometrii.” Mai erau însă şi gângănii şi flori şi jivine speriate, şi păsări care datau. Era mişcare, era viaţă Intr-o puzderie de forme. Şi totul i se descoperea crud, a doua oară. „Cită nevoie am avut de aceste întâlniri! u Frunzele foşneau mai tare sau mai încet, şi deodată i se păru că prinde o melodie pe care ar fi putut s-o pună pe note. Totul, toate zgomotele se integrau în acea melodie. Fiecare secundă cânta altfel, dar era un cântec care nu înceta nici o clipă. Urca fluierând, era vesel, doar o mireasmă străină plesnea câteodată undeva lângă el, ca un mugure tăinuit. Mireasma aceea îi înfiora pieptul şi ştia că nu e o adiere, pentru că-i simţea gustul amărui. Prin pădure jucau Insă atâtea raze de soare şi erau atâtea cântece şi era peste tot un singur cântec, în care se contopeau şi paşii, şi fluieratul lui, şi zgomotul respiraţiei, şi bătăile inimii, şi adierea acelei miresme. Coada unui şarpe dispăru în frunziş, presărând şi ea câteva note în cântecul acela plural.

Un omuleţ cobora cu desaga goală în spate.

— ’nă ziua! N-aveţi cumva un foc?

Îi aprinse ţigana şi-l întrebă dacă mai este mult până la Cotul Ursei, deşi putea să-şi dea singur răspunsul. Voia în sinea lui să creadă că şi omul acela îi oferise ceva în schimbul focului.

— Apăi, nicio juma de ceas, răspunse ciobanul, bucuros. Da să ştiţi că nu-i nime acolo. Tov inspector era gata de plecare… nu-ş’ dacă o mai zăbovi oleacă jos la păstrăvărie.

— Nu-i chiar nimeni, nimeni? Dar inspectorul cine-i?

— Păi se poa’ să nu fi auzit de el?! Nea Toader Trăznei…

Râse cu poftă şi-şi continuă drumul, cu paşi iuţi de astă dată. Zări de departe o siluetă masivă în faţa cabanei. Vru să fluiere tare, ascuţit, dar se răzgândi. Silueta părea încremenită. Unul mergând, celălalt stând pe loc, nemişcat ca un trunchi de arbore, se priveau fără încetare. Se opri la câţiva metri în faţa lui. Nu salută. Celălalt se încruntă, dar rămase în continuare împietrit.

— Apoi, să ştii că eu n-o să vorbesc cel dintâi, spuse el cu o voce groasă de bas. Dă mâna-ncoa!

Mâinile lor parcă-şi încercau puterea. Apoi se prinseră de umeri şi se scuturară voiniceşte.

— Va-s’ c-aşa, măi băiete, nici gând să treci pe-aici! Halal! Dacă nu trimeteam vorbă… Aşa, cu inima ta n-ai vrut să vii. Apoi, să ştii că eu eram gata de ducă. Şi nu aşa, pentru câteva ceasuri. Pentru zile, poate pentru săptămâni. De ciudă şi de răzbunare. Ca să nu mă găseşti. Că până la urmă tot ţi se făcea dor de-o promenadă în sus.

— Mai întâi trebuia s-o văd şi să mă obişnuiesc ou ea. Toader izbi cu bocancul uriaş în pământ, dar mâinile i se prăbuşiră într-un gest de neputinţă.

— Atunci, s-a dus, măi băiete! Gaiţa! Iar mi s-a împotmolit cărarea. Că şi eu când te zării mai bine, mi s-a părut că sunt cu treizeci de ani în urmă. Eşti leit taică-tău, Ionuţ. Ştii cum? Aşa cum nu-şi poate închipui omul… Acu, după ce mi-ai făcut-o, noroc c-ai mas încoa, măi băiete, că multe nu ştiu

ş-aş vrea să ştiu. Nu despre lume, că lumea zbârnâie toată ziua-n urechile mele. Despre tine. Da mai întâi hai să înfulecăm ceva, sau poate preferi să pornim de-a dreptul la drum?

— Unde să plecăm?

— Unde?… Peste tot. La Negurei, la Urşi, la Turma Albă, la Potcoava, pe urmă pe sub Cornul Dracului spre Temelia, apoi la Barba Sură, la Cârlige şi de-acolo prin Ceaunul Mic la Cotul Ursei, la cabană. E musai se bat toată rezervaţia, că mi se cer nişte rapoarte. Ei! Ţi-am alcătuit un program bun?

Drumul acesta îl făcuse o singură dată Muşat, cu zece ani în urmă. Nu-l cunoştea nimeni altcineva în afara lui Toader. Era un şirag de minuni ascunse, cu cerbi, cu urşi, cu capre negre, cu flori rare, ou prăpăstii şi pajişti de vis, cu păstrăvi, cu desfătări unice.

— Ia zi-i, măi băiete! Mai dezmuţeşte-ţi limba! Ştii doar că mie nu-mi plac cei fără grai.

Băiatul râse. Cine cunoştea mai bine decât el metehnele lui Toader?!

— Mergem. Da mai întâi poate-om îmbuca şi noi ceva…

— Ia nu mă mai strâmba! Vorbeşte pre limba ta, că-s sătul de maimuţării. Zi-i aşa cum ştii, cu radicale şi ou vorbe străine, măi băiete! Să mă mai cultiv şi eu pe ici, pe colo, că doar mai am de trăit.

Se aşezară la o masă de lemn în faţa cabanei. Puseră un ziar pe ea, apoi Toader scoase din nişte cutii de aluminiu brânză, cârnaţi, ceapă, slănină, usturoi, ardei şi roşii.

— Precum vezi, am schimbat numai ambalajul. Bucatele sunt aceleaşi ca pe vremea noastră. Usturoiul îl pun tot de formă, că numai singur îl mozolesc. Sau dacă om abate vreo găinuşă…

În timpul mesei, Toader păstra ca întotdeauna tăcere. Mânca grav, eu poftă, mişcându-şi regulat maxilarele puternice. Muşat îl privi mai pe îndelete şi-l găsi neschimbat. Tot rumen la faţă, cu ochii siguri şi sticloşi, ou

acele creţuri adânci la colţul ochilor, care se împrăştiau ca nişte raze, ras proaspăt şi cu grijă, îmbrăcat ca un vânător.

— Tot în fiecare zi te razi şi în pustietatea asta? îl întrebă la sfârşitul mesei.

— Păi, de vreme ce mă spăl în fiecare zi, de ce să nu mă şi bărbieresc? Gata! Nu mă mai pot schimba. Da' după cum văd, ai vrea să mi-o iei înainte. Apoi eu nu mă las aşa, învârtit ca un titirez. Neom hodini puţin pentru digestie, iar tu poate c-ai catadicsi să-mi spui câte ceva… Ştiu, ştiu cum să te iau. Că pe tine dacă nu te întreabă omul poţi amuţi până la amuţirea de veci… Ia zi-i, măi băiete, cum ai terminat? Asta vreau să ştiu mai întâi şi-ntâi.

— Am terminat. În sfârşit.

— Cam înţeleg eu cum vine. Va-s'că ţi-a fost greu. Da asta fiindcă aşa ai vrut tu. Numai' că eu nu te-am întrebat dacă ai terminat. Se vede de la o poştă că eşti inginer. Eu vreau să aflu altceva din gura ta… Bine sau nu prea? Ia zi-i!

— Bine…

Toader îşi strâmbă gura şi începu să-şi frece bărbia ou vârful degetelor.

— Eu îţi cunosc toate sfielile, zise el. Nu vreau să scrijelesc cu tăişul cuţitului acolo unde ar trebui să mângâie mâini delicate de femeie. Dar de, fiindcă într-un fel tot sunt părintele tău, ai putea să-ţi deschizi mai nechivernisit sufletul. Uite-aşa, zi cu toată gura, măi băiete: „Nene Toader, am trăsnit-o! S-au cutremurat toţi pereţii şcolii!" Ei, aşa-i? Adică, stai! De ce să te înghesui eu ca neghiobul?… Foarte bine?

— Da…

— Cum s-ar spune, ai ieşit printre primii, nu? Dar şi pe-acolo sunt nişte locuri. Cam al câtelea? Aşa, de curiozitate.

— Printre primii…

Muşat n-ar fi vrut să-şi reamintească scena ou senzaţia aceea de ceară topite în flăcări. Dar, ou toata împotrivirea lui, îi apăru în toate amănuntele, ca pe un ecran. Prezidiul. Adunarea tăcute la început. Discursuri. Agitaţia din sală.

Apoi rectorul citind, întrerupt de aplauze, lista diplomelor de onoare. Îşi auzise numele. Din prezidiu, Liviu îi făcuse semn cu mina. Alte nume, alte aplauze. Şi deodată, tăcere mormântală. „Infinitul” se urcase la tribună. Toate privirile aţintite asupra lui. Nicio mişcare în sală. Ca la un curs. Şi vocea lui aspră, puternică, sig-ură:

„Am auzit aici citindu-se o listă. Nu ştiu pe baza căror considerente stranii a fost alcătuită, pentru că nu s-a folosit criteriul alfabetic, bineînţeles nedrept într-o asemenea situaţie. Asemenea liste de onoare trebuie să fie clare, simple ca nişte elemente geometrice. Ele trebuie să arate, fără echivoc, ceea ce preţuieşte, ceea ce este necesar, ceea ce înnobilează în primul rând ştiinţa... Dragi tineri!... Oamenii nu pot trăi fără modele vii, în care cred, la carie aspiră, sau pe care vor să le depăşească. Asemenea modele trag cu fire nevăzute gândurile, speranţele, dorinţele noastre. În ştiinţă, asemenea modele le-au constituit şi le-au oferit cutezătorii. Cutezanţa ştiinţifică este cea mai grea şi mai generoasă, cea mai primejdioasă şi cea mai umană. Niciun căpitan din antichitate, fie el Alexandru sau Scipio, nu poate fi asemuit în curaj, aricite lupte ar fi câştigat, ou acel cetăţean din Sinacuza, ucis de legionarii unui oarecare Marcellus, care a avut îndrăzneala să vadă în zbor o formulă mecanică, şi nu un mister divin. Nici n-a simţit lăncile care-i intrau în trup, vrăjit de miracolul câtorva linii împreunate într-un triunghi... Curajul unuia dintre Ludovicii Franţei, oare trimetea zeci de mii de oameni în lupte pentru a fi prefăcuţi în cadavre şi a umple lacuri cu sângele lor, care privea soarele pentru a vedea dacă i se potriveşte strălucirii sale, nu poate fi asemănat cu îndrăzneala acelui concetăţean de-al său, retras într-un oraş din Olanda, oare laxa cadavre şi le diseca pentru a dezvălui oamenilor cât de preţioasă este circulaţia sângelui în corpurile lor vii, şi se uita la soare nu pentru a-şi face din el un nimb, ci pentru a-i găsi locul şi rolul adevărat în univers. Eu întotdeauna voi fi de partea acestor

cutezători… În ştiinţă sunt nenumăraţi oameni activi. Unii folosesc cifre liniştite, cunoscute, domesticite, şi-i stimez pentru perseverenţa şi sârguinţa lor. Alţii se luptă însă cu cifre rebele, neidentificate, întunecate. Unii urcă în liftul sigur al legilor şi principiilor stabilite, generalizate, şi-i stimez pentru încrederea şi cuminţenia lor. Alţii se caţără pe coarda subţire, aproape nevăzută, a unor principii şi legi noi, pentru ca ajungând în vârf s-o facă mai groasă, s-o transforme în scară, să se poată ridica paralel cu ea ascensoare comode pentru toţi oamenii. Îi voi stima pe toţi, dar pentru aceştia din urmă îmi va bate întotdeauna inima. Pentru că ei se învestesc, uneori modeşti, fără să ştie, cu cele mai înalte atribute umane şi în primul rând ou acest curaj al pionieratului ştiinţific. Ei întruchipează modelele noastre în ştiinţă. Atunci când găsim asemenea oameni, nu trebuie să cântărim bucuria sau să confruntăm realitatea descoperirii cu uzanţe pasagere… În şcoala noastră există un asemenea om. Numele lui a fost citit al şaselea pe lista de onoare. Pentru a imprima listei adevărul, eu vreau să folosesc o aritmetică ciudată. Chiar dacă inginerul Ion Muşat ar fi fost trecut în capul listei, numărul unu, atunci, pentru a respecta în mod real valorile, ar fi trebuit să nu existe nimeni pe locul doi, nici pe locul trei, nici pe locul patru, şi abia pe locul cinci, cu îngăduinţă, să fie trecut al doilea… Nu vă cer scuze pentru intervenţia mea prelungită, pentru că repararea unei erori grave nu se face însoţind-o cu formule convenţionale…”

— Te-au cam însăilat gândurile, măi băiete, îl trezi Toader. Ceea ce, cum s-ar spune, aduce a nelinişte…

— Da. De fapt m-am terminat nimic. Abia încep. Dar nu sunt neliniştit. Îmi cunosc puterea şi drumul.

— Dacă-i pe-aşa, atunci să vedem cum te-i comporta alături de mine. Că eu, ştii tu, când încep nu mă mai opresc. Ce zici? Gata de drum?

Chemarea voioasă a lui Toader îl eliberă din amintire, îl linişti ca un farmec.

— Văd c-ai venit cam subţirel. Sau mai ai ceva pentru deasupra în raniţă? Fiindcă de la un loc de popas la altul avem cale de-o zi. Ba spre Barba Sură s-ar putea să înnoptăm pe drum, sub acoperământul cerului. Sau să mai iau eu ceva?

— Nu-i nevoie! îmi ajunge ce am. Şi dac-o să dârdâi puţin… tot n-nare să se întâmple nimic, pentru că m-am antrenat nu demult Sunt gata, nene Toader!

Se mai uitară o clipă unul la altul, apoi Toader izbi cu bocancul în pământ:

— Atunci, eu o iau înainte. Dacă nu te-i putea ţine după mine, strigă! Aşa cum fac cei care se îneacă… Asta, ca să stăm bine cu ambiţia. Zor!

2

Mergeau de aproape (trei ore pe un drum lat, bătătorit, pe care se zăreau urme de copite şi căruţe. Drumul tăia de-a curmezişul o pădure de fagi, coborând într-o pantă lină spre o aşezare numită Şapte Case. Numele înfruntase vremea, deşi de-a lungul anilor celor şapte case li se mai alăturaseră cinci. Toader se oprea atât de des, incit îi pierise gustul de vorbă. Cerceta izvoarele, urmele de dihănii, însemna cu voce tare bătrâneţea unor copaci, recunoştea pajiştea şi poieniţele, asculta cântecele păsărelelor, scormonea la rădăcina florilor. Voia să constate, aşa cum îi spusese lui Muşat, dacă sălăşluirea oamenilor, acolo, schimbase din sălbătăcia pădurii.

— Mai mult coborâm decât urcăm, zise Muşat.

Toader se oprise într-o spărtură a pădurii şi privea valea Cungrişoarei care se zărea până în depărtări.

— N-ai teamă, răspunse el. La munte e o lege: tot ceea ce urci cobori, şi tot ceea ce cobori urci. Să nu te înspăimânţi

şi să nu te bucuri niciodată prea tare. Numai' nu ştiu ce ţi-a venit să deschizi gura toana acum. Ţi-a! i amintit cumva că de-aici începe urcuşul spre Negurei? Chiar aşa ţinere de minte să posezi?

Muşat vorbise într-o doară. Niu-şi mai amintea locurile. Îi rămăsese doar o vagă idee despre un urcuş care nu se mai termina. Ridică din umeri şi se pomeni deodată analizând felul de a vorbi al lui Toader. Aproape fiecare frază rostită de el conţinea un cuvânt care mu se potrivea celorlalte, care suna ciudat, deşi avea o destinaţie foarte sigură şi era pus la locul care trebuia. Vânătorul nu-i lăsă prea mult timp de meditaţie:

— Acu o să facem oleacă de urcuş. Nu cine ştie ce, da ar fi bine să rămâi ceva mai în urmă, ca să nu te pălească fără veste vreun bolovan dezghiocat de bocancii mei. Eu o să-ţi dau semnal, iar dacă tu vrei să te hodineşti, zi-i ceva din gură, aşa, un iotă!… Gata?

Cotiră amândoi pe o potecă strimtă oare părea că-i înfundă în pădure, dar după câteva şerpuiri îi scoase într-o poiană mare, plină de lumină, de flori şi de miresme. Poteca tăia poiana pe la margine pentru a se opri în faţa unui perete muntos căruia nu i se putea zări creasta. Urcuşul începu pe albia unui torent. Era abrupt, neted, de piatră, rareori se ghicea pe margini câte un smoc de verdeaţă, pe care mâinile în căutare de sprijin îl apucau cu înfrigurare. Unghiul dintre om şi perete se micşora mereu, pe alocuri transformându-se într-o linie. Atunci nu numai picioarele, ci toate părţile corpului participau la ascensiune. Nici nu se vedeau unui pe altul. Se auzeau şi se simţeau doar prin semnale. Sudoarea trecuse prin haine, dar în fierbinţeala aceea Muşat nu mai simţea nimic. Numai când începea să-l usture ochii şi să i se împăinjenească vederea îşi căuta o clipă şi un loc de echilibru, şi cu un gest scurt al mâinii libere îşi ştergea fruntea de sudoare. Inima parcă voia să-i iasă din piept, dar picioarele nu simţeau niciun efort, iar mâinile căutau, parcă amuzându-se, cele mai neverosimile

puncte de sprijin. Muşat se îndârjise. La primele atacuri ale oboselii îşi închipuise că-l va întâlni, undeva, rezemat de o stâncă, pe Toader. Nevoia de popas îl ajuta să reziste urcuşului inuman. Se opri o singură daltă, câteva secunde, pentru a se dezmetici. Atunci îi trăsni prin cap că Toader nu se va odihni până la terminarea urcuşului. Îşi continuă ascensiunea cu o ambiţie drăcească. Nici nu se mai ferea de bolovanii oare se rostogoleau în urma lui Toader. Îi evita în ultima clipă. Câţiva îi atinseră umerii. Era lac de sudoare şi plămânii îi ardeau. Abandonase regulile de respiraţie sportivă, ştiinţifică, pentru că era un ritm dezordonat, imposibil, în tot urcuşul acela. Ambiţia îl trăgea în sus, ca o funie, dar simţea că va ajunge repede la capătul puterilor. Voia să-şi cheltuiască însă toată energia înainte de a se trânti undeva. Se încăpăţână şi mai tare. Şi deodată îl văzu pe Toader. Proiectat pe cer ca un arbore, apoi dispărând brusc, parcă retezat de o singură lovitură de spadă. Mai găsi în el resurse pentru a se împinge în sus. Câţiva metri. Prinse cu mâinile marginea unei stânci şi se săltă. Se ivi un platou nesfârşit în faţa privirilor înceţoşate de usturimi. Îşi căută toată puterea în muşchii braţelor şi se ridică. Nu voia să se târască. Se înălţă drept, inspiră o dată, adânc, apoi se lăsă şi el retezat. Se prăbuşi pe un covor de iarbă deasă, primitoare. De la câţiva metri, Toader îl privea ameţit. Apoi începură să gâfâie amândoi ca nişte vapoare de pe ariile copilăriei. După câteva minute, Muşat spuse, încă gâfâind:

— Drumul spre infern trece prin… Negurei.

După alte câteva minute stăteau pe iarbă cum stau turcii pe divane. Parcă se treziseră atunci. Nu mai simţeau niciun dram de oboseală. Doar muşchii de la picioare le zvâcneau din când în când.

— Măi băiete, află că am bătut recordul. Pesemne că astă am şi vrut. Un ceas şi cinci minute. Oamenii îl fac în trei. În ghid scrie patru ceasuri şi jumătate, dar urcuşul prevăzut de ghid seamănă ou un fir de aţă scăpat din mâna cuiva. Ne-au mai rămas, deci, cam vreo trei ceasuri până la

adăpost. Drum ca-n palmă, aşa de neted, că te apucă groaza. Parcă anume făcut pentru femei, ca să poată boscorodi în tihnă.

Toader aprinse o ţigară. Muşat se uită la el nedumerit.

— Tot mai fumezi? Credeam că te-ai lăsat.

— Ţi s-a părut curios că n-am fumat la cabană? Tot la patru ţigări pe zi am rămas şi tot după fiecare masă le fumez. Eu nu-mi schimb obiceiurile, măi băiete, aşa cum fac cucoanele cu bărbaţii şi cu pălăriile. N-am filmat la cabană, pentru că am eu un năravː îmi place să aprind o ţigară după un urcuş greu. Aşa, în ciudă. Şi mi-am rezervat ţigara pentru acuma.

Se pregăteau de plecare. Muşat dădu glas unui gând care îl preocupa de multă vreme:

— Mi-ai promis, nene Toader, că o dată, când va veni timpul, îmi vei spune cele câteva lucruri pe oare trebuie să le ştiu.

— Apăi nu-ţi făcui adineauri preambulul? Timpul, aproape c-a trecut, dar, de… tu m-ai ocolit şi dac-am văzut că aşa ţi-i voia, *ce* să fac? îmi bătui şi eu altă căinare, ca să nu ne mai întâlnim.

Ruşine, regret, durere, remuşcare, toate colcăiau în sufletul lui Muşat. Flata i se întristase:

— N-aş vrea să mai nedreptăţesc pe nimeni. Eu singur sunt vinovatul.

Toader oftă. Îşi potrivi pasul cu cel al însoţitorului, mai oftă o dată adânc, apoi îşi alungă privirile peste platoul nesfârşit. O bună bucată de vreme nu scoase nicio vorbă. Se lăsa copleşit de amintiri.

— Da… începu el intr-un târziu, oarecum înveselit. Povestea s-a înnodat la o horă. Eram în permisie, de la armată. Sergent, cu fireturi mai multe decât trebuia şi cu cizme ca oglinda. Făceam artileria. Măi băiete, sălăşluiau în mine nişte diavoli cumsecade, oare mă ţineau drept, încruntat şi mă purtau pe uliţi cu paşi de aghiotant. Şi-n urma şi-naintea mea se deschideau ferestrele. Eu cred că

nu era babă care să nu-şi fi asmuţit odraslele de măritiş asupra mea. Şi mă puse un Aghiuţă să-mi risipesc permisia La Crânguşor. Un soldat prăpădit şi fricos ca un iepure iama, ca să se dea bine cu neică, unde mă invită să vin la el în permisie. Eu sunt de obârşie de dincolo de mamite, ba şi de peste dealuri. Da zdrângălăul ăla, mirosindu-mi metehnele, îmi făcea mereu cu ochiul şi-mi zicea în taină, de parcă voia să mă ia făptaş la o arimă: „Dom sergent, fete ca la noi nai găseşti nici de s-ar mai naşte o lume”. Şi nu vorbea într-aiurea, măi băiete, măi! Cum pusei piciorul în sat, începură să zuruie fireturile pe mine minunate de ceea ce vedeau. Şi fragede, şi mlădioase, şi parcă te prevesteau ou ochii aceia ascunşi sub sprâncene, că să te ferească Dumnezeu să nu ţii când le cuprinde focul. Zi şi tu! Puteam eu să-mi mai ţin răsuflarea? îmi făcusem planul ca un ţintaş de soi: pe care s-o ochesc întâi, pe care a doua… îmi lăsai şi rezervă în caz că o dată nu izbutesc. Numai’ că noi am sosit sâmbătă şi duminică era horă. Am răstignit eu satul plimbându-mă-n sus şi-n jos de vreo. Trei ori, apoi un somn bun după o noapte de mers şi-o zi de iscodeală şi a doua zi toate erau la horă. Ala zicea că pentru mine, crusrtulucea lui! Mi se roteau ochii de parcă fiecare era un uliu gata de pradă. Să mă bată trăsnetul dacă-n ziua aceea nu eram în stare să văd şi cu stângul şi cu dreptul. Cu fieşcare altceva. Ş-o dată numai’ ce simt că-mi bagă cineva jungherul în inimă. În rând cu vreo cinci fete era Minodora. Dac-ai putea tu să ţi-o închipui tânără, aşa cum e azi sălcioara aia a lui Istrate, învăţătorul, Doina, toata plină de veveriţe. Ce mai, cred că-mi ardea răsuflarea. Era mlădioasă ca o nevăstuică ş-avea în ochi o licărire crudă, care te chema s-o înfrunţi. Ăla tot îmi dădea cu cotul să-mi arate altele, da eu n-aş fi simţit atunci cuţitul de l-ar fi băgat cineva în mine… Nu ştiu ce-mi vine să mă revărs acum. Am ţinut zăgăzuite apele acestea ale amintirii… Şi-i greu, măi băiete, să le simţi învolburându-se numai în tine. Ei, de… S-o joc pe Minodora de două ori. A treia oară n-a mai vrut. Îmi strecurase ea în

timpul jocului că s-a făgăduit unui flăcău din sat, dus la oştire, că ar putea ea să nu-şi ţină făgada, dar că om ca el nu mai există pe lume. Eu m-am zăpăcit şi mai rău. Nu găseam înţelesul vorbelor ei. Parcă mă chemau, parcă mă respingeau. Zău că trăiam în păcură clocotită, măi băiete! Aşa mi-am petrecut eu permisia aceea. Ăla tremura ca trestia, văzându-mă. Ce mai, până la urmă m-au apucat şi frigurile. Că ea nu voia să mi se întâlnească, nu voia şi pace. Numa-n ultima zi s-a arătat la poartă. A venit tot satul să-mi spună. Şi m-am dus spre casa ei cu nişte genunchi de mâzgă, aşa mi se împleticeau picioarele. Mă aştepta. Era o căsuţă prăpădită acolo, un bordei. I-am spus... parcă mai ştiam şi parcă mai ştiu eu ce i-am spus? Pesemne că am visat ceva nemaipomenit, şi ea mă asculta, apoi mi-a răspuns frumos că-i pare rău. Da muma vorbele erau frumoase, voia ei era limpede şi rece ca lama unei baionete. Ce puteam să fac? Gândul de a o înspăimânta îmi pierise, văzând-o şi auzind-o. I-am spus să mă aştepte juma de an, până termin armata. Şi am plecat repede, ca să nu aud răspunsul. Dar m-a înţepat în spate ca un proiectil ţipătul ei: nu! Şi când m-am întors după juma de an, am găsit-o tot singură, dar măritată. Şi-a chemat flăcăul de la oaste şi s-a cununat cu el. Pe mine m-a apucat o boală despre care nu se scrie în cărţi. Nu puteam trăi fără s-o văd, nu puteam trăi fără să ştiu că pot s-o văd. Aşa am rămas în Crânguşor. Mă tocmisem pădurar la boierul satului. Pacostea era când o întâlneam. Ea se uita ţintă în ochii mei ca un şarpe care vrea să sară, eu aproape că n-o vedeam, plecam ochii. Ştiam că mă caută cu privirea, dar nu-ndrăzneam s-o înfrunt. Îmi era de ajuns să ştiu c-o pot vedea. Şi nu ştiu cum s-a făcut că oamenii nu se uitau la mine ca la un venetic. M-au primit bine, ca pe unul de-al lor. E adevărat că nici eu nu-i zăream prin pădure. Le arătasem un loc de unde puteau lua lemne, când vor şi câte vor. Şi aşa... Oare ce dihanie o fi umblat pe aici?

Toader îşi întrerupse povestirea. Se oprise la marginea unei gropi. Pământul era ars de jur împrejur şi întipărit cu tot felul de urme. Îngenunche pentru a citi mai bine în învălmăşeala aceea. Muşat încercă să-l imite, dar nu descifra nimic.

— Lucru prea curat nu s-a petrecut aici, spuse Toader fără să se ridice. Tare mi-e teamă că s-a înjunghiat aici o oaie de furat!

— Poate c-au vândut-o ciobanii cuiva, îşi dădu Muşat cu părerea.

— Nu prea-mi vine a crede. Da să zicem că şi^a zdrelit piciorul o mioară… şi ciobanii s-au gândit s-o vândă. Da de ce s-o vândă cu tot cu blană? Asta nu se pomeneşte. S-apoi nici urmă de urmă de opincă. Numai' bocanci cu talpă de cauciuc. Vreo trei oameni să fi fost. Uite! Aici şi-au făcut cort. Au furat oaia omului şi s-au înfruptat din ea. Şi asta nu demult, de vreo opt zile.

— Ştiu o poveste cu un detectiv englez, nea Toadere. Privea cu lupa un muc de ţigară şi apoi putea să determine vârsta fumătorului, culoarea cămăşii şi averea pe care-o avusese străbunicul lui la vârsta de 44 de ani. Plus locul de origină al nevestii şi numele doctorului din Chelsea care i-a tratat o cununată de reumatism poliarticular cu zece ani în urmă.

— Te-a apucat gustul de snoave, spuse Toader, înainte de a se scutura de. Praf şi a-şi îmboldi însoţitorul la drum. Hai!… Urmele ăstea nu puteau rămâne în pământ atât de adânci decât după o ploaie. Şi prin locurile pe care le batem acum n-a plouat de nouă zile. Aşa că… Da mai curios e că am zărit turmele unui lup. Ori pe vremea asta, lupul mu-şi caută alimente prin preajma omului. Are ce hăcui prin pădure. L-o fi atras mirosul de came în jăratec, sau behăitul mioarei. A aşteptat, pitit pe «undeva, pân-au plecat oamenii. Cum s-ar zice s-au cam grăbit.

— Poate a fost un câine, nea Toader.

— Cum poţi spune una ca asta, măi băiete? Tocma’ tu! Nu lupii te-au crescut pe tine? Nu Ştiu dacă ăia care-au întemeiat Roma au fost cu adevărat alăptaţi de-o lupoaică. Da că tu ai fost crescut de lupi, asta pot să ţi-o spun ou temeinicie... Nu da ghes, că o să vină şi vremea istoriei ăsteia.

Toader dădea a înţelege că mai are multe de povestit, dar prea mare grabă nu dovedi el. În schimb, iuţi pasul, obligându-l pe Muşat să-l imite. Platoul parcă se mai îngustase. În depărtare se zăreau crestele unor stânci şi petele întunecate ale unei păduri. Soarele cobora spre asfinţit.

— Să ştii că şi mie mi-e foame, îl ghici vânătorul pe Muşat. Da eu cred c-o fi mai frumos să ospătăm în preajma unui foc, gâdilaţi la nări de aburii unei hălci de slănină în pârjol. Şi deci, măi băiete, mă întâlnesc şi cu Traian, aşa-l chema pe taică-tău, da asta după vreo doi ani, după ce tu te ţineai pe picioare şi te băteai în colb cu căţeii. Eu stătusem toată vremea în pădure. Auzisem că venise omul Minodorei şi hotărâsem să nu dau ochii cu el, o bucată de vreme. Numai’ că un drac de muiere începuse să se zbenguie prin preajma mea ca o pasăre nătângă care se vrea înhăţată de butan. De, om eram şi eu. Mă repezii, deci, bine şi cu precizie, încât mă văzui nevoit să mă desfac de pustnicie şi să mă mai plimb din când în când cu ghearele ascunse prin sat. Ştiam eu că dacă pun mâna pe una se duce repede zvonul şi pe urmă toate-şi apleacă spinarea, doar, doar or simţi ascuţişul ghearelor. Eram nu sergent, colonel mare, general, în probleme de soiul ăsta. De ce s-o fac pe călugărul? Aşa că mă întâlnesc într-o zi cu Traian. Nu ne văzusem niciodată, da eu cred că ne-am fi recunoscut, oriunde ne-am fi întâlnit: şi-n rai, şi-n iad, şi-n metempsihoză aia, gângănii să fi fost. Eu duc mâna la tâmplă, ca şi cum l-aş fi salutat cu chipiu, el o ridică până la ureche. Eu zic: „bună seara!”, el răspunde: „seara”. Aşa că era clar: mă privise cu ochii turcului la 77. Şi ca să-i

dovedesc că nu am nimic cu Minodora, măi băiete, fac vraişte printre fetele satului. Ştiu eu ce-o fi crezut el? Poate că vreau să-i arăt puterea, să-l ameninţ, nu ştiu? Ne vedeam iar, cam o dată pe lună, el era cu slujba pe tren, mecanic de locomotivă, şi lipsea mult. Pe Minodora o mai zăream eu, ş-o întrebam aşa în glumă: „Tot cald cuibul?” Ea cam încrunta din sprâncene şi zău că oftam după ce trecea! Şi-mi ziceam în gând: Bre, pentru o muiere ca asta, numai dacă ai văzut-o o dată ou ochii, şi merită să înfrunţi orice cazne. Ba cred că-i mai bine s-o vezi decât s-o iubeşti. Cel care ar iubi-o, cred că ar dârdâi în toate clipele vieţii lui de teamă că i s-ar putea întâmpla ceva... Şi de la o vreme mă dumiresc eu că Traian cată gâlceavă de câte ori mă vede. Oriunde ne întâlneam, el făcea ceva: spunea o vorbă, sau se încrunta, sau râdea când ziceam eu o vorbă, aşa ca să mă întărite. Pe altul l-aş fi mozolit şi l-aş fi strecurat prin pumni, cum strecori brânza de oaie în boccea: încet şi cu tihnă. Cu el însă nu puteam, nu mă lăsa inima, şi apoi ştiam că ar fi ieşit încleştare grea, fiindcă era şi tare şi ager. Oamenii credeau că mi-e frică, da de, de ei nu prea-mi păsa mie. Necazul era altul. Începuse să stăruie zvonul la urechile fetelor, ca albinele, şi-mi cam însângera obrazul. Şi iaca, se întâmplă într-o zi să ne întâlnim amândoi la crâşmă. Cum l-am văzut intrând, am ştiut că, gata! percuţia s-a făcut. Nu-mi mai rămânea decât să încerc să îndrept în altă direcţie ţeava, adică să nu bufnească ghiuleaua acolo. Aşa că mă duc în întâmpinarea lui, cât de blajin am putut, şi-i spun că am un secret cu el. El se şi pregătise de măcel. Ş-atunci eu îi spun încet, ca să n-audă altcineva, că n-am avut şi că n-o să am nimic cu Minodora, că dacă i-e teamă de vreo poveste, înseamnă că nu-şi cunoaşte nevasta, sau că nu-şi dă seama de ceea ce e el. Cine crede că o să fie prădat nu vede decât bogăţia din casa lui nu şi pulberea cu care-şi apără bogăţia. El îmi răspunde încruntat, dar cu mânia cam ştearsă pe jumătate, că nu-i e teamă de Minodora, şi-ar trebui să-mi tragă palme numai’ pentru că m-am gândit la

aşa ceva… Îţi spun toate ăstea, măi băiete, pentru că-şi au rostul lor, o să vezi tu! Aşa! Eu îi răspund tot domol, blajin, că n-am nimic împotrivă să ne-nfruntăm, dar asta putem s-o facem pentru noi, nu pentru hazul sau spaima oamenilor. El îşi dă iute acordul când vede că nu-l ocolesc de frică. Şi ne-nţelegem ca a doua zi, dimineaţa, fără să ştie nimeni, să ne-ntâlnim într-un loc ascuns şi… „Luptă dreaptă!” am spus amândoi în aceeaşi clipă. Pe mine mai să mă pufnească râsul, dar m-am ţinut. S-a ţinut şi el deşi îl vedeam cum îl gâdilă la mustaţă. Şi me-am întâlnit amândoi, la marginea unui desiş de bozii, într-un loc ferit. Cred că de cu seară ne-am dat seama amândoi cât de caraghioşi suntem. Cum s-ar spune, înmugurea ceva între noi. Ne lăsăm noi la cămăşi şi începem istoria. Eu ştiam că-i vin jos, dar nu-l credeam chiar aşa. Ne-am căutat noi, ne-am răsucit, ne-am învolburat, ne-am ros bine puterile, pentru că gâfâiam ca locomotivele. Eu îl prind însă, tocmai când nu se aştepta, într-un alt fel şi mi-l pun la pământ. N-a avt ce face. Se lăsa el greu, ca o coardă de oţel, da până la urmă tot l-am zidit pe pământ. Ne-am deznodat, am început să răsuflăm mai omeneşte şi numai’ ce-l aud: „Mă Toadere, mai hai o dată!” îmi zicea pentru întâia oară pe nume. Şi-i răspund: „Bine, Traiane! Dacă vrei tu…” Da să vezi încleştarea asta ce durează! Curgea apa pe noi, ca adineauri când am urcat Negureiul. Eu nu ştiu ce puteri mai rămăseseră în noi. Cred că dacă s-ar fi repezit asupra noastră un băietan, ne-ar fi prăvălit pe amândoi cu un singur ghiont. Şi iar îl prind într-un fel, şi iar îl îndoi şi-l duc spre pământ. Mai degrabă am căzut. El cu spatele şi eu peste el. Am stat noi lungiţi pe iarbă, unul lângă altul, multă vreme. Într-un târziu ne-am ridicat în capul oaselor. Iar el îmi zice: „Toadere, eşti mai tare!” Eu, ce să fac? Ridic din umeri! Eu eram mai dibaci. Dibuisem nişte şiretlicuri privindu-i pe unii cum luptă, la iarmaroace. Ca putere, mai că eram deopotrivă. Şi tocmai când să-i răspund, numai’ ce auzim voci şi vedem oameni şi femei. Cred că juma de sat venea spre noi. Înseamnă că

trăsese cineva cu urechea la crâşmă. Noi stăteam rezemaţi spate în spate, fiecare cu o ţigară în gură. E drept că eram uzi de sudoare, cu părul răvăşit, cu nădragii boţiţi. Oamenii se cruceau. Nu ştiau ce să creadă. Şi erau, măi băiete, nişte sălcioare în adunătura aia, că simţeam cum mă gâdilă pufuşorul nebriciuit pe obraji. Şi vedeam cum se răreşte adunătura, cum se strecoară bărbaţii, unul câte unul printre bozii, ca nişte potăi cu coada între picioare. Ne sculăm şi noi. Traian mă pofteşte la masă, da nu m-am dus chiar atunci, că una ca o şerpoaică se furişase printre bozii şi, de, mă luai şi eu după dânsa. Am ajuns-o într-un ochi de lumină şi deodată începe să tremure, măi băiete, şi să caute un cotlon pe unde să fugă. Eu mă uit la ea şi zic mai tare: „Stai!” „Vai! începe ea să şoptească. Vrei să ne-audă cineva?” Îţi spun asta ca să ştii cum se petrec lucrurile în lume. Că muierii dacă-i dai răgaz să răsufle, gata, i se proţăpeşte un diavol în limbă! Şi vorbele cu care ea crede că te dezbracă nu fac alta decât să-ţi azvârle un cojoc pe tine şi o şubă pe deasupra. Tremuriciul cu care se unise aia mi se păru coada diavolului căutându-şi sălaşul. De aceea ţipai, ca să-i miros dorul de răstignire. Ei, parcă văd şi acu ochiul acela de lumină. Şi avea şi fata aceea nişte ochi la fel de albaştri şi de senini… Da dacă nu mă-nşel cărăruia asta duce spre adăpost…

Cărăruia parcă urca spre discul roşietic al soarelui suspendat pentru o clipă în vârful unei stânci. Amândoi culegeau uscături din pădure. Toader le tăia în bucăţi cu securea de care nu se despărţea niciodată. Ajunseră la adăpost cu braţele pline. Baraca era nouă, fără ferestre, fără uşi. În faţa ei, o groapă plină cu cenuşă îi dădu prilej vânătorului să-şi dovedească încă o dată priceperea de a descifra urmele. Întunericul se lăsă brusc, ca şi cum ar fi poruncit cineva. Focul ardea în groapă. Şi după ce se ospătară, aşa cum prevăzuse Toader, frigându-şi buzele şi limba cu slănina care sfârâia, mai rămaseră lângă foc, tăcuţi, fiecare cu gândurile lui. Pădurea foşnea în jurul lor

întărâtată de tainele nopţii. Uneori le ajungea la urechi trosnete ciudate, şuierături, sau gâfâitul unor păsări de noapte, alteori simţeau în pleoape, o dată cu adierea vântului, fâlfâitul unor aripi nevăzute.

— Mai sunt lupi în pădure? întrebă Muşat.

— Prea repede vrei să ajungi la lupi, îi răspunse Toader. Mai e ceva cale până la ei. Şi apoi istoria ou lupii mi-i chiar aşa de îndepărtată ca să nu ţi-o aminteşti. Alţi lupi mi-au ieşit în oaie până am început eu să-i caut pe cei adevăraţi. Aşa… Nu pot spune că ajunsesem întocmai ca fraţii, fiindcă de, mai era între noi o fărâmă de stinghereală. Da când ne întâlneam, ne simţeam amândoi prieteni adevăraţi. Vremea trecea însă, nu ştiu cum trecea aşa de iute. Eu vânam des pentru conac, că se făceau nişte bairamuri, măi băiete, fără să se numere zilele şi nopţile. Vai de mine ce se benchetuia! Nu-ş cum mai rezista hoarda aceea? Vară, iarnă, primăvară, toamnă, nu se ţinea seama de vreme. Veneau maşini şi plecau maşini şi iar veneau. Eu, cu puşca asta veche, pe care-o port şi acum, făceam aprovizionare specială. Da mai abăteam şi câte-un mistreţ, sau câte-o căprioară, sau chiar mai multe, cu care nu mă lăudam, adică nu le treceam în palmares. Nu mă milostiveam nici când întâlneam câte un cerb. Aşa că de multe ori se consuma vânat mai de soi în sat, decât la conac. Şi tocmai când mi se întâmplă mie o năzbâtie care putea să cutremure din ţâţâni conacul, pe care ţi-oi istorisi-o altă dată, aud, măi băiete, vestea cea rea: boala lui taică-tău. L-au dus la oraş, degeaba! Avea rac, bre, tocmai acolo pe unde înghite omul, adică la esofag. În trei luni l-a doborât boala. Nu ştiu de ce-a murit, de cancer sau de foame? Pentru că nu putea să înghită decât apă, şi asta greu… Şi aşa dintr-un om zdravăn, cât un munte, din trunchi de brad a ajuns scândură. Cum poţi să te împotriveşti unei nenorociri când ea n-are leac? L-a dus tot satul la groapă, că era om bun, m-am dus şi eu, apoi m-am făcut nevăzut. Nici la pomană n-am rămas. Un an de zile în cap, nimeni n-a ştiut de mine. Mă ascunsesem în satul meu,

hăt dincolo de munţi şi dealuri. Ei, asta a frânt-o pe Minodora. Ca să vezi oameni! La o săptămână numai' după ce rămase vădana, se şi înfăţişase unu cu propunerea. Da ea l-a dat, aprigă şi tăcută, pe uşă afară. Au mai venit pe urmă şi alţii, dar ea şi mai neînduplecată. Vezi, că pe lângă Minodora, pe lângă frumuseţea şi hărnicia ei, mai era şi o casă înălţată în anii de bucurie şi muncă, mai era şi o gospodărie îngrijită. De ea n-avea gând la altcineva. Îşi jeluia omul aşa cum nimeni nu-şi poate închipui. Tu erai un prichindel, aveai vreo cinci ani, nu puteai să-ţi dai seama ce se pe trece… Ş-aşa, după un an vin la ea. Măi băiete, nu vreau să spun ce nu e adevăr. Inima mea demult era a ei. Altminteri în cei şase ani îmi înjghebam şi eu un cămin, că ocazii se iviseră cu duiumul. Da nu mă puteam lega mai mult de două, trei zile de nicio alta. Din cauza asta treceam drept un hultan nesătul. Şi-i spun Minodorei cam aşa: Ce sunt eu, ştii! Un an m-am dus să-mi spăl păcatele ş-am trăit ca un scatiu închis într-o colivie. Ş-am vrut ca să ţi se usuce şi ţie lacrămile. Chiar dacă n-o să te poţi lega de mine, aşa cum aş dori, un om mai cinstit şi mai credincios ca mine n-o să găseşti. Şi ca să rămâi singură în faţa atâtor furtuni şi vijelii, n-o să poţi. Or să te înconvoaie şi cine ştie când şi cum… Şi când am auzit-o cum răspunde, mi-a îngheţat inima. Credeam c-o să mor acolo, în faţa ei. Mi-a spus că s-a gândit la toate astea, şi înţelege şi ea că numai' aşa îşi poate duce viaţa mai departe. Şi văzându-mă ca un mort, se sperie şi zice: „N-ai înţeles ce ţi-am răspuns?" Nu ştiu ce s-a mai întâmplat în acele clipe. Am avut însă aproape cinci ani, aşa cum le-aş dori tuturor oamenilor buni. Nu ştiu ce era în adâncul sufletului ei, poate că rana nu se vindecase de tot, dar se zbătea, asta am simţit-o eu bine, se zbătea ca să ajungem amândoi în aceeaşi tulpină. Toate clipele acestor ani sunt sfinte pentru mine. Aşa că n-am ce să vorbesc. Uite că se stinge şi focul… Da fiindcă trebuie să fie o leacă de sfârşit în orişice poveste. Aşaaaa! Pe tine te dădusem la şcoală. Cred că ţii şi tu minte, numai' adevărul nu ai de

unde să-l ştii, doar de ţi l-o fi spus ea, da nu cred asta… Şi iată că într-o zi, poate că-ţi mai aminteşti, tocmai terminaseşi şcoala primară, hop! vin nişte neamuri de-ale ei: o soră, un frate ş-o mătuşă. Nu ştiu cum s-au adunat, dar dac-am prinde ş-am pune la un loc cele mai scârboase lighioane din pădurea asta şi tot n-ar semăna cu neamurile acelea. În şapte zile de trăncăneală, de farmece şi băuturi necunoscute, au smintit-o, măi. Oamenii ziceau că i-au dat şi mătrăgună. Eu nu ştiu, parastalosul mumelor lor! că pe mine au reuşit să mă ţină departe, dar rând îi vedeam pe câte unul, îmi venea să-l iau de gât şi să-l bag într-un cuib de pupăze, cu 117 într-însul. Aşa, parcă presimţeam eu. Şi într-o seară mă pomenesc cu maică-ta în odaie. Tu erai nu-ş' pe unde. Şi-mi zice cu toată ura printre dinţi: „Ucigaşule!" Eu am înlemnit. Da mă scutur repede. Caut s-o opresc, să-i spun ceva. Da era atâta ură în ochii ei, că m-am cutremurat. Ştiu eu? Poate că trebuia s-o zgâlţâi, să-i trăsnesc câteva palme ca să se deştepte, da puteam eu să ridic măcar un deget împotriva ei? Mă uitam la ea ca un neghiob. Apoi a ţâşnit pe uşă şi după câteva zile a plecat de tot. Au dus-o cu căruţa la o mănăstire, ca să se mântuiască de păcatul nelegiuit că s-a înhăitat cu ucigaşul bărbatului ei. Mai pe urmă m-am limpezit. Neamurile acelea de şarpe aflaseră despre joaca aceea dintre mine şi Traian, acolo în bozii, ş-au scornit că toată boala lui venise fiindcă l-am hurducat eu. S-au mai găsit vreo câţiva care-au spus că m-au văzut când l-am prăvălit, că au auzit trosnete. Măi, măi ce lume! Cum i-e necaz de bucuria altuia! Aşa au smintit-o pe ea, aşa au pus mâna pe casă şi gospodărie. S-au mutat toţi acolo şi pe noi ne-au dat afară… Ş-aşa ai ajuns tu feciorul meu. Da eu zic c-ar trebui să-i dăm şi nopţii dreptul pe care-l are asupra tuturor oamenilor. Eu cred c-o să ne doboare repede somnul…

Şi chiar aşa se întâmplă. Un val de fum, care nu mai venea de la jarul din groapă, îi înfăşură pe amândoi înţepându-le şi încreţindu-le ochii. Un semn de plumb îi

dobori pe podeaua de lemn a barăcii, eliberându-i doar în zori, fără să-i fi alintat sau zguduit cu vise. Dimineaţa era însă morocănoasă, tuşea înfundat în hăuri, revărsând pretutindeni aburi lăptoşi şi umezi. Toader se posomorise, ca vremea. Mânca tăcut, zgâriind cu privirile încruntate cerul. Muşat înţelese că-i pierise cheful de vorbă. Tăcu şi el, lăsându-se ou totul în spaţiile acelui moment prelungit oare-i ştergea identitatea şi-i învăluia gândurile în ceaţă ca într-un vis.

Şi iarăşi porniră la drum, urcând, coborând, odihnindu-se, prin păduri, pe platouri verzi şi umede, pe stânci golaşe, mereu prin negura, mereu ciupiţi, pe faţă şi pe mâini, de alicele subţiri ale ploii. Toader iscodea într-una locurile cunoscute, se străduia să străpungă cu privirile întinderi cât mai mari, mormăia într-una, strâmba din nas şi ridica din umeri, dar gura îi rămânea pecetluită. După un urcuş greu se pomeniră deodată în plină lumină. Erau la marginea unui platou fără cute strălucind ca argintul. Ceaţa se ghemuise spre pământ, le ajungea până la glezne. Priveliştea era ireală. Parcă-şi făcea loc prin mijlocul unei turme molatice cu oi de vată. Soarele îşi continua drumul spre asfinţit. Razele lui le cotrobăiau prin haine ca nişte mângâieri. Priveliştea aceea senină, ca de vis, se mutase pe faţa vânătorului.

— Locului îi zice Turma Albă, şi eu cred c-om înnopta pe undeva pe-aici. Straşnic ne-a întâmpinat, ca pe doi voievozi. Rar, rar se întâmplă să ai norocul unei asemenea privelişti. Tot timpul am dorit, şi tot timpul mi-a fost teamă… Aşa că, măi băiete, iacătă-ne singuri şi pribegi. Mai venise şi povestea aceea cu slujba la conac, despre care ţi-oi vorbi eu altădată. Dacă n-ai fi fost tu, îmi găseam eu iute rost. Dar cu tine alături ce să fac? Nu era decât o cale: tăietor cu ziua, eu cel mai dibaci vânător care s-a pomenit vreodată. Era când alegeam ţintă o pasăre, apoi n-o atacam decât dac-o ataca gaia. Le trăsneam pe amândouă dintr-un foc. Ehei!… Şi iată-ne împreună la lemne toată vara şi aproape toată

toamna. Tu-ţi aminteşti că erai mărişor. Munceam cât zece şi primeam cât un calic la uşa bisericii, bisestelerica mumă-si! Da când vine iarna, gata cu tăiatul. Ne aciuasem amândoi intr-un bordei la marginea satului. Ceva bănişori aveam eu pentru de-ale gurii, da simţeam cum se topesc, parcă erau de ceară. Şi când mă uitam la tine mi se zgâlţâia inima. Erai ca ş-acuma, tăcut, da când spuneai ceva, erau vorbe de duh. Şi-mi ziceam că de ce nu eşti şi tu la o şcoală mai mare, la oraş. Asta era rana mea cea mare. Da cu ce să te dau?... Şi iaca, vine iarna eu spaima aceea cumplită: năvala lupi lor. Ce groază era peste tot! Că nu există în toată lumea asta o dihanie mai parşivă şi mai ucigaşă ca lupul. Un singur lup, dacă intră într-o stână sau într-un staul, ucide tot, nu lasă nimic viu dacă nu e simţit şi gonit. Sute de animale să fie le omoară pe toate. Îţi închipui ce groază era! Şi nimeni nu ştia ce ştiam eu. Că nai e dihanie mai laşă şi mai fricoasă şi mai temătoare de om ca lupul. Măi băiete, după mine s-a ţinut intr-o zi de iarnă o halită Întreagă: opt lupi hămesiţi. Dacă mă opream eu, se opreau şi ei, dacă porneam eu, porneau şi ei. Şi mereu la vreo două-trei sute de metri în urmă, ea să nu-i atingă bătaia puştii. Până m-am înfuriat şi m-am prefăcut că mă prăvălesc în zăpadă. Abia atunci au început să se apropie, da al dracului de precauţi. Parcă-i organizase cineva în grupă de atac. Se răsfiraseră pe vreo două sute de metri lăţime. Şi eu îi lăsam, le ştiam firea, că mă dăscălise cu temei un vânător bătrân. În loc să-mi sară căciula de pe cap de groază, eu râdeam. Şi numai' ce-l prind în bătaia postii pe cel pe care-mi pusesem ochii. Era o lupoaică bătrână, cum nu mai văzusem. Şi când fac o dată: zbang! Numai' ce-o văd răsucindu-se pe spate, cu crăcii în sus, ca o vădană. Ştii cum au tulit-o? Ca glonţul de care le era frică. Da' tot am mai avut vreme să mai poticnesc unul. Aşa... Prin urmare, măi băiete, prăpăd şi groază în sate. Şi la primărie, listă de premii pentru lupii ucişi. Cu cât ucideai mai mulţi, cu atât se dădeau bani mai mulţi. Tu mi-ai făcut într-o seară socoteli.

Aşa apucai calea pădurii, de unul singur, cu puşca asta veche a mea, şi cu ceea ce nu ştiau oamenii, ou o noatină în sac. Eu ştiam că-i greu să dai de lupi când îi cauţi. Trebuia să-i ademenesc în bătaia puştii. Am ales eu un loc bun, un fel de vad spre sat, am înjghebat o colibă de lemn, şi ţine-te, nene Toader, treaz, în aşteptarea măcelului! Ce mai tura-vura, oiţa aceea mică a atras mândreţe de lupi. Şi erau flămânzi, bre, că se apropiau. Şi mi-i trăsneam, măi băiete, că o dată am abătut trei la o singură năvală. Oamenii ziceau că umblu cu farmece, eu nu prea-i încontram, ba mai adăugam şi scorneli cum ca e greu să vânezi lupul, că nu-i e teamă de om, de, nu prea era curat ce făceam, da-mi încolţise mie un gând. Da chiar de nu le-aş fi dat eu din când în când câte un junghi de spaimă, ei tot nu s-ar fi schimbat. Groaza de lup a rămas ca o moştenire: se risipeşte în toate părţile. Au ieşit bani buni, că unii se uitau cu jind ş-au vrut să mai subţieze premiul, parc-ar fi plătit ei, pizmaşii. Eu am zis: „Bine, duceţi-vă voi la vânat! u Ştii cum se rugau de mine, măi băiete! ca la sfinţii de hram. Ba spuneau că mai strâng şi ei bani pe deasupra. Din toate satele numai’ al nostru era ocolii de lupi, tot fiindcă meşterisem eu ceva cu hoiturile celor ucişi. În celelalte sate, prăpăd. Aşa c-a trebuit să sălăşluiesc şi pe-acolo câte-o săptămână, două. Mă făcusem şi eu oleacă fudul, nu pentru oameni, aşa cum e nevoie să fie uneori cocoşul, când vede prea multe găini. Că de, răbdasem, zvârcolindu-mă în somn, aproape, un an de nopţi. Da tot gândindu-mă că Minodora îşi împarte sufletul la nişte vopsele care învelesc pereţii şi se cheamă sfinţi, am crezut că-i mai mic păcat dacă-mi las neîntinat sufletul, dar zdruncin şi mozolesc puţintel nişte jivinele călătoare către jinduiesc după un popas bun. Oleacă de milă e bine să aibă omul… Aşa că, măi băiete, zic eu în gândul meu: Ce să fac cu atâta bănet? Să încep a clădi o casă, nu ştiu, parcă mă înghesuia pe dinăuntru. Te vedeam mereu abătut, tăcut, simţeam eu în tine o mare durere. Şi mă hotărăsc să te dau la şcoală, mai departe. Şi, după cum

ştii, te-am dat. Şi aşa, cu ajutorul lupilor, prin sârguinţa ta, ai trecut din clasă în clasă, până s-a întors maică-ta. Da tu erai mărişor, te înzdrăveniseşi cu nişte gânduri temeinice, te luaseră de buni nişte dascăli. Da să ştii că veneai rar în sat. De Crăciun sau de Paşti nu te vedea nimeni. În vacanţa mare mai răsăreai tu, da pentru puţină vreme. Tot timpul la şcoală… De, vedeam eu că mi te înstrăinezi, da ce puteam face? Pesemne că-ţi găsiseşi un drum. Da ia spune, că tot trebuie să poposim, pe la mânăstire ai fost vreodată? Că eu mă duceam în fieşcare an de două ori, da ea nu voia să-şi arate chipul…

Se zăreau, în umbra asfinţitului, peltele gheboase ale unei stâne. Întrebarea lui Toader parcă-l lovea pe Muşat.

Îi refăcea identitatea, îi răscolea gânduri şi amintiri chinuitoare, îi umplea gura cu acea amăreală dle care încerca zadarnic să scape.

— Nu ştiu, răspunse el, cu gândurile în altă parte. M-am zbătut greu la şcoală. Învăţam mereu, dar nu puteam să mă împac cu cărţile. Îmi amintesc că de oricâte ori citeam o lecţie ceva se răzvrătea în mine. Mintea mea nu voia să accepte totul. Se împotrivea multor reguli. În timp ce colegii mei dormeau liniştiţi, eu mă pomeneam în conflict cu o mulţime de idei din cărţi. Mereu întrebam: de ce? De ce e aşa un lucru sau altul? Şi nu găseam răspunsuri. Cele din cărţi nu mă mulţumeau. Le căutam în alte cărţi. Şi când trebuia să răspund în clasă, mă năpădeau iarăşi întrebările: De ce? de ce? de ce? Profesorii nu erau mulţumiţi. Nici eu nu eram. În clasa a treia, la o oră de algebră, s-a întâmplat ceva. Eram tot sub persecuţia acelei întrebări. Şi mi s-a părut că găsesc răspunsul. Am scris pe tablă ceea ce gândeam eu. După aceea profesorul a început să se ocupe de mine. Mă obliga să învăţ şi la alte materii. Mă chinuiam, mă chinuiam dar nu eram în stare. Până ce i-am spus ce se întâmplă cu mine. Ştiu că m-a mângâiat, mi-a vorbit ca un tată. Aproape că m-a rugat să mă debarasez de întrebări, să le las pentru mai târziu. În anul următor, profesorul n-a mai

venit. Fusese concentrat şi murise pe front, chiar în prima zi de război. Multe zile am fost nenorocit. Abia atunci am luat hotărârea să-i ascult sfatul: să învăţ simplu, ca fiecare, alungându-mi întrebările. Şi atunci am ieşit în fiecare an primul.

— Şi cu întrebările ce-ai făcut?

— De fapt fusese o singură întrebare: de ce? Cu câţiva ani în urmă mi-a apărut din nou. Nu mă mai pot despărţi de ea. Matematica nu poate trăi fără această întrebare… Ştiu, trebuia să-ţi răspund altceva, nene Toader. Tu ştiu de ce mi-am amintit chinurile din primii ani de şcoală. În viaţa mea a fost ceva neclar, ceva întunecat tot timpul. În copilărie, în adolescenţă… întotdeauna parcă mi-a lipsit ceva. Trăiam înconjurat de dureri care nu aveau glas. Le simţeam în jurul meu: în vorbe, în tăceri, în priviri. Parcă fusesem sădit undeva, la întâmplare. Mereu am căutat pe cineva: pe tata, pe mama, pe matale Şi mereu lipsea cineva. Şi mereu dureri înăbuşite. La mănăstire am fost de două ori. Prima dată n-am intrat. M-au înfricoşat zidurile şi veşmintele acelea negre. A doua oară am întâlnit-o pe mama. Şi s-a repezit asupra mea, ca o sălbatică. Au luat-o însă repede de lângă mine. Dar după câteva luni a venit acasă. Şi atunci am început să te caut pe matale. Durerile acelea înăbuşite ou se risipeau…

Toader se întristase. Un ac îi înţepa mereu inima. Iar îi pierise gustul de vorbă. Îşi târa încet paşii spre stână. Se retrase şi Muşat în tăcerile lui.

La stână nu era nimeni, doar doi dulăi uriaşi care, recunoscându-l pe Toader, i se împleticiră la picioare, apoi simţindu-i neliniştea se ascunseră undeva. Vânătorul scoase din locuri anume pregătite un bolovan de caş, o traistă cu mălai şi o sticlă cu rachiu. Aprinse focul sub pirostrii şi tot acolo, pe un butuc de lemn, aşternu masa, după ce termină de mestecat mămăliga. Şi mereu tăcere, ca sub o plapumă. Doar înainte de a adormi îi scăpară câteva vorbe:

— O trece şi asta, aşa cum trec şi zăpezile, aşa cum trec norii. De…

Pe amândoi somnul îi chinui ou vise şi sudoare.

Dimineaţa, fragedă şi limpede, nu izbuti totuşi să-i dezmorţească, să-i strecoare afară, la lumină, din straiele lor ţesute din amintiri triste. Mergea-u tăcuţi, peste coclauri. Pe o costişă lină întâlniră o turmă şi în urma ei câţiva ciobani: patru bărbaţi şi o fetişcană. Toader se minună văzând fata printre ciobani. Şi deodată îl apucă, fără voie, râsul:

— Ăştia se gândesc la oi cum mă gândesc eu la babe, spuse el încet, apoi strigă tare către ciobani: Câte noatine vi s-au prăpădit până-acum?

— Multe, tov inspector, răspunse un cioban. V’o şase. Şi culmea-i că nu le-a abătut lupul.

— Poate că lupoaică, bre! râse Toader. Când dă lupoaica-n stână e primejdie şi pentru mădularele mocanilor, aşa că ar fi mai bine să vă potriviţi banii pentru un bilet de expres.

Îi revenise buna dispoziţie vânătorului. Şi faţa lui Muşat se luminase. Începusem un urcuş greu spre o stâncă aplecată şi ascuţită care parcă împungea zarea.

— Bine i-au zis oamenii Cornul Dracului, spuse Toader. O să prânzim la umbra ei, iar popasul de noapte l-om face la Temelia. Mi se pa*re* mie că ne mişcăm prea repede, parcă ne-ar goni cineva din urmă.

Toader nu-şi continuă totuşi povestirea decât a doua zi spre asfinţit, pe cărarea dintre Barba Sură şi refugiul de la Cârlige. Era o după-amiază senină, călduţă, plină de adieri şi miresme, iar drumul era neted şi pufos. Păşeau aproape cu sfială ca pe un covor de preţ.

— Mare lucru nu mai am ce-ţi spune, începu Toader. Da cu graba asta a noastră mi se pare că ne apropiem de sfârşitul ocolului… Măi băiete, precum ştii, credincios nu prea simt eu din fire. Da tot învârtindu-mă atâta prin lume, îmi făcui o părere a mea. Or fi sau n-or fi sfinţi, arhangheli, îngeri, dar diavoli eu unul zic că există. Ba mai mult. Eu

cred că sunt organizaţi ca la regimente: cu soldaţi proşti, ou căprari, cu sergenţi, cu locotenenţi, cu căpitani. Ba cred că li se distribuie şi decoraţii. Şi eu cred că un diavol cu grad mare, un colonel pe care-l păştea pensia înainte de a ajunge general şi care-şi prinsese nu nevasta bătrână ci ibovnica fragedă ou un pârlit de sublocotenent, şi-a găsit de lucru, sau o fi fost trimis cu ordin de serviviciu, în satul nostru. Eu îmi făceam liniştit slujba, iama vină tor, restul anului şi vânător şi pădurar. Vara mă urneam greu din pădure, numa dacă veneai tu acasă. Altminteri, coboram Ia nişte izvoare, spre margine, locuri alese cu chibzuială şi înţelegere, de, ca să-mi mai încerc şi eu mâinile şi altele cu nişte zvârluge. Ei, da-n vara aceea, măi băiete, eu cred că poposise colonelul acela în sat, fiindcă zvârlugele nu mai găseau izvoarele. Aşa că luai şi eu urmele colonelului, ca un sergent cum nu se poate mai bleg. Ce s-o mai lungesc?! Am răsuflat eu bine, până văd că-mi aţine una calea. Nu era prea mândră la chip, da făptura i se încovoia ca o nuia de corn, adică îţi venea s-o îndoi cu mâinile încordate, nu suflând de două ori din nas. Eu nemaifiind un învăţăcel numai atingându-i cotul pricep că ea o luase razna când nu trebuia, adică o-vrednicise cineva cu sămânţă. Şi-i zic: bre fată, eu mă dau în lături. Şi ies din casa ei, aşa cum intrasem, fără măcar să-i sugrum mijlocul. Diavolul acela cu grad mare avusese grijă să posteze, ici-colo, pe la ferestre, nişte capete de prostănaci. Eu, cum zice omul, îmi văd de mioarele mele binecunoscute. Aia mereu îmi aţinea calea, da eu o ocoleam. „Nu vreau bucluc pe degeaba, i-am spus. Caută pe unul mai nevoiaş la minte.” Măi băiete, într-o bună zi, după ce i se întorc părinţii acasă, aia se duce cu o frânghie în şură şi se spânzură. Iar pacostea pe capul cui cade? Măi, ce oameni! Îmi venea să-i strâng pe toţi, ca la armată, în şiruri drepte şi să încep să-i sudui şi să le dau câte un picior bun undeva. Şi zvonul se răspândeşte. Şi după trei zile se întoarce mumă-ta de la mănăstire. Neamurile au întâmpinat-o cu vestea de la gară. Ea n-a zis nimic, sau poate m-o fi blestemat în

gândul ei cu toată cruzimea. A ajuns frumuşel acasă, a pus mâna pe un târn, şi aşa, măi băiete, cu târnul, fără nicio vorbă, şi-a scos neamurile afară din casă şi din ogradă. Apoi le-a azvârlit boarfele în uliţă şi s-a închis în casă. După trei zile a ieşit mai dreaptă şi mai mândră decât când era fată… Spune şi tu! Ce puteam să fac? Am trecut de două ori prin faţa casei. Era la geam. Nu şi-a întors capul. A rămas ţeapănă. Da' când i-am văzut privirile, am înţeles că-i mai lesne să mă însoţesc cu o lupoaică decât cu ea. Mi-am băgat şi eu capul în umeri ca un netot, ea crezând pesemne şi mai tare în vina mea… Da' tot am aflat eu de ce-a plecat de la mânăstire, după aproape cinci ani de rugăciuni… şi de ţesut. Mi-a povestit pe îndelete o colegă de-a ei, o călugăriţă… Tare năprasnică mai era şi asta! Venea de câteva ori pe an, într-un loc anume, ca să-i aducă unui păcătos aghiazmă. Păcătosul acela eram eu. Ş-avea o aghiazmă în şipul acela întunecat, că numai' mirosind-o, eu cred că şi sfinţii aceia de piatră din cimitir ar fi sărit din cruci. Ea mi-a spus cum s-a întâmplat totul după o duşcă de licoare şi următoarele… Cică venise la mânăstire, unul din ăia mari, cu multe fireturi, un mitropolit care-şi avea numele şi prin cărţi. Şi-o ocheşte el din amvon. Şi auzindu-i păcatele, îi spune că o să vină în chilia ei pentru a o mântui. Măi băiete, şi se duce. Şi începe o „sfântă născătoare" şi un „În Iordan bdtezatu-te-ai tu doamne" şi nişte chestii cu Savaot, ce-şi mai amintea şi el din tinereţe. Mai face el apel şi la duhul sfânt pentru a pogorî pentru o lucrare cam întunecată, ceea ce-l face să-şi scape labele prin nişte locuri pe care le avea cam ascunse călugăriţa aceea îngenuncheată. Lumea spune că a ieşit ca un fulger pe uşile şi porţile mânăstirii care se deschideau singure, ca-ntr-o minune, dar precâte o cunosc eu pe Minodora, nu cred să nu fi fost acolo şi nişte trăsnete înaintea fulgerului. Ieşind pe ultima poartă, cică s-a întors pentru a spune că-i numai pierzanie şi făţărnicie acolo. Aia cu aghiazma jura că a auzit-o strigând aşa, da zicea că nu e adevărat. Şi mi-a

întins şipul să mai beau, parcă aveam eu nevoie de licoare… Şi aşa, am rămas tot pe alături, singuratic şi hărţuit. Într-o zi am crezut că lucrurile sunt pe cale să se îndrepte. Nenorocita aia, înainte de a se spânzura, îi spusese unei bunici de dincolo de munte toată istoria şi numele ăluia. Şi bătrâna, aflând după câţiva ani nenorocirea, a dat totul în vileag. S-a răspândit repede adevărul. Şi iar am început să mă plimb prin faţa casei Minodorei. Parcă se schimbase ceva în căutătura ei. Da' se vede treaba că diavolul ăla mare umbla acum după o decoraţie şi mai mare, fiindcă-şi mai târâia ciubotele şi altele prin sat. Tocma' în ziua când mă hotărâsem să deschid gura, pe cine crezi tu, măi băiete, că văd intrând la ea? Ba după ce-mi făcuse şi nişte semne cu mâna. Aia cu aghiazmă, bre! Da nu mai avea şipul la ea şi nu mai purta uniformă de călugăriţă. Avea o rochie subţire şi scurtă şi părul zburlit ca o blană de mioară. Ce puteam să fac? Mă întorsei frumuşel şi iar luai calea pădurii. Acum s-ar zice că m-am mai liniştit, de, la o vârstă anumită, taina e mai bună decât fudulia… Om vedea şi noi ce-o mai aduce timpul, că dacă-i vorba de nădejdi, nimeni nu ţi le poate cântări, aşa că n-ai decât să te încarci cu ele, colt vrei… Ţi-am spus toate astea ca să mă mai răcoresc şi eu. Dacă vrei, poţi să mă judeci, da eu ştiu că-n noaptea asta o să am un somn liniştit.

Amândoi se încredinţară unui somn liniştit ou vise calme. În cele câteva zile pe care le petrecuseră colindând împreună, până ajunseră înapoi la cabană, se apropiaseră şi mai mult unul de altul. Nu-şi mai istoriseau amintiri şi nici nu-şi mai iscodeau viitorul. Se mulţumeau să guste farmecul zilelor şi nopţilor de munte. Erau zgârciţi la vorbă, dar privirile li se îmbătau de miracolele risipite cu atâta generozitate în jurul lor. La despărţire, îşi strânseră din nou mina ca doi voinici.

— Când te-i simţi obosit, spuse Toader cam întristat, sau când ţi s-o face dor de linişte, mută-te pentru o vreme

încoace. Eu de aceste locuri nu mă despart. Prea m-am răspândit prin ele.

Muşat nu ştia ce să-i răspundă. Trăia şi el tristeţea despărţirii. Plecă în tăcere capul.

— Cine ştie, continuă pădurarul, poate-i fi având şi tu nişte gânduri de oare ţi-e tot atât de greu să te desparţi ca mie de aceste meleaguri. O fi asta soarta noastră. Da de scris, măcar o dată să-mi scrii, ca să ştiu unde te pot găsi.

Tânărul plecă din nou capul. Vorbele îi ieşiră fără voia lui de pe buze:

— Meleagurile matale sunt pline de leacuri. Mi-e teamă însă că dacă le-ai părăsi s-ar risipi şi leacurile. Îţi voi scrie, nene Toader.

Vânătorul îl urmări cu privirea până se pierdu cu totul în pădure. Apoi îşi spuse oftând:

„Ei, dacă mi-aş găsi şi eu leacul pe-aici!… Sau, cine ştie?! poate că se lecuieşte totul prin bătrâneţe…”

3

Aceeaşi vecină care-l descususe prima dată îl întâmpină de departe cu vestea:

— Ai un oaspete de câteva zile, Ionuţ. Mi-a lăsat vorbă că se duce în sus, pe malul gârlei.

În casă văzu bagajele lui Liviu şi-şi aminti promisiunea acestuia de a-i face o vizită. Uită de foame şi pomi vesel, cu paşi iuţi, pe valea Cungrişoarei în sus. Zări de departe silueta lui. Vru să strige, dar se opri. Liviu nu era singur. Lângă el, pe mal, o formă omenească îşi suspendase picioarele deasupra apei. Înaintă câteva clipe fără să ştie încotro merge. Apoi se opri. Era mai bine să se întoarcă îşi imagină că se aseamănă cu un sunet fals. Trăia senzaţia unei stridenţe şi voia să se elibereze de ea. Fusese însă

văzut. Liviu îl întâmpină ou un chiot vesel şi se aruncă în apă, intr-un salt comic, dezordonat. Doina se ridicase în picioare şi-l chema cu amândouă mâinile. Apoi sări şi ea în apă, întâi ghemuindu-se, pe urmă întinzându-se dreaptă ca o Lumânare. Văzu copacul la locul lui.

O clipă crezuse că nu mai era acolo. Mergea încet, bâjbâind, ca într-o ceaţă. Închise ochii şi răsuflă adânc. Era o stare absurdă, erau clipe absurde. Încercă să le alunge şi izbuti. Ajunse vesel la marginea apei. Amintirea unui gust amar se îndepărtase.

Nu reuşi să le spună nicio noutate, nici măcar o amintire. Toate zilele şi nopţile de munte încăpeau în câteva cuvinte: soare, creste, platouri, flori, cântece, negură, lumină difuză, sau într-unul singur: Toader. Le folosi pe toate, alandala, sau cel puţin aşa simţea el. Numai când îşi aminti de groaznicul urcuş, râse, repetând ceea ce-i spusese lui Toader:

— Drumul spre infern trece pe la Negurei…

Ei făcură haz şi-l bombardară cu noutăţi. Tot ceea ce-i spuneau li se părea nou: fiecare dimineaţă de plajă, fiecare oră, fiecare minut al fiecărei dimineţi. Salturile în apă (n-o văzuse până atunci în costum de baie), ridicarea unui zăgaz pentru a creşte înălţimea apei în ochi, ascensiunile în copac (oare fuseseră şi căderi?), amurguri, rouă zorilor, mănunchiuri de flori, şi la urmă vestea cea mare, rostită ca o întrebare plină de răspuns?

— E mai bine să urmez Politehnica, nu-i aşa?

— Ştii că ne-au numit pe amândoi asistenţi? Pe mine m-a ales Bărbulescu, pe tine „Infinitul”. Şi-ncă una. Ioane! Am fost repartizaţi amândoi la Institutul de cercetări ştiinţifice al lui Bărbulescu.

Erau note stridente în melodia aceea cu melancolii. Poate de aceea rămaseră un moment nedumeriţi şi încurcaţi. Se trântiră însă repede pe iarbă, ca trei raze oare ţâşneau din acelaşi focar, ca o elice imobilă. Aproape li se atingeau frunţile. Rodeau, povestindu-şi iarăşi întâmplări care n-

avuseseră vreme să se preschimbe în amintiri. Toate nimicurile căpătau valoare. Oare nu încercau să pună la loc frunzele de pe o creangă jupuită? Undeva li se zăpăceau vorbele şi gândurile. Atunci se încredinţau, tăcuţi şi parcă furişându-se, soarelui, iar când se saturau de căldură se aruncau în apă, în salturi groteşti însoţite de chiote. Adolescenţa târzie se refăcea. Apoi se căţărau în copac şi se aşezau, fiecare intr-o împletitură de crengi.

Se întâlneau în fiecare zi, în acelaşi loc, la aceeaşi oră. Îşi plimbau tălpile goale prin iarba rece, căutau spectrul solar în boabele de rouă, se aşezau! la marginea ochiului, toţi cu picioarele întinse, drepte ca tunurile unei nave. Erau mereu împreună pe malul apei, până îi învelea cu straie reci amurgul. Îşi continuau veselia şi emoţiile acasă la Doina, până noaptea târziu. Citeau sau recitau versuri, îngânau melodii, uneori evadau în visuri sau îşi găseau preocupări într-un pachet de cărţi de joc. Priveau stelele de la fereastră, şi pentru a descifra o întreagă constelaţie făceau echilibru pe pervaz şi-şi suceau gâtul până ameţeau de durere. Se despărţeau târziu, cu amintirea sclipirilor ascuţite şi înţepătoare ale stelelor.

— E ca o primăvară fata asta, Ioane. M-am îndrăgostit de gândul şi de clipa care m-au trimis încoace. Iar mâine…

Îl conduseră pe Liviu la gară. Pe poteca aceea tăinuită atâta vreme, apoi pe valea Cungrişoarei în jos. Urcară împreună cu el în tren şi săriră din mers. Apoi se întoarseră trişti, tăcuţi, îngânduraţi. Mergeau alături, pe drumul ocolit, lung şi monoton. La despărţire, seara, degetele li se întâlniră ca nişte adieri. Dar nu-şi spuseră niciun cuvânt.

— Care din ei îţi place mai mult? o întrebă mama. Pe care ţi l-ai ales? Dacă ar fi după mine…

— Nu vreau să mă întrebi nimic. Acuma nu vreau. Dacă aş putea să închid ochii şi să dorm…

— Mie mi se pare…

— Te rog, mamă… Mâine, poimâine, peste o sută de zile, îţi voi spune fotul… Dar acum nu pot…

Era o noapte fără somn, cu lună plină, ou adieri molcome, cu apele încărcate de raze. Şi cu nelinişti1.

— Nu-mi spune nimic, Ionuţ. Lasă-l pe el acolo, în lumea lui. Ne desparte întunecimea pădurii.

— Aş vrea atât de mult să nu fii nedreaptă! Altă dată nu ţi-aş fi spus asta.

— Sunt suflete pe care nu le pot schimba nici rugăciunile, nici… Culcă-te, Ionuţ.

A doua zi se duse pe malul apei. Mai târziu veni şi ea şi se aşează la locul ei ca un cuvânt necesar într-o frază. Nu vorbi nici ea, nici el. Stăteau tăcuţi pe mal, ciugulind iarba cu degetele. În arşiţa zenitului, el se aruncă în apă, fără chiote, fără mişcări caraghioase. Ea rămase pe mal! Când el se căţără pe mal, o văzu pe ea căţărându-se în copac. Nu se duse după ea.

Zilele treceau, se iroseau în minute şi ore inutile acolo, pe malul apei. Ea venea ca prima dată, îmbrăcată băieţeşte, cu părul ascuns în şapcă; el cu undiţa şi ou tăcerea lui veche. Rareori îşi puneau întrebări, dar şi atunci nu căutau şi nu aşteptau răspunsuri. Seara se plimbau alături pe malul apei.

Într-o zi se urcă în pom şi-l chemă şi pe dânsul.

— Vorbeşte-mi de simetrii, îl rugă ea.

El îi spuse câteva cuvinte încurcate, apoi îi descoperi simetrii pe o creangă plină de frunze. Ea le rupse încet, cu vârful degetelor. Lăsă una singură undeva stingherită. Creanga îi alunecă încet din mină, dar nu putea să-şi închipuie că va ajunge pe pământ.

— E o zi tristă, spuse ea. Coborâm, nu-i aşa?

El ajunse pe pământ primul, şi «ea, fără să spună vreun cuvânt, se aruncă, după ce-şi descoperi părul. O prinse deasupra capului, de mijloc, şi începu s-o coboare încet spre pământ. Nu îndrăzni să şi-o apropie de piept. Dar simţi

braţele ei cuprinzându-i gâtul şi simţi gura ei căutându-l sălbatic. O purtă aşa multă vreme.

— E o zi tristă, nu-i aşa? spuse ea foarte târziu.

El nu răspunse.

Plecă a doua zi în zori prin ultima ceaţă a nopţii. Voia să se termine totul aşa cum începuse. Ca un vis.

Capitolul IV

1

Visul se risipise de multă vreme ca o ceaţă. Lumea era concretă, fără plăsmuiri înşelătoare, clipele erau grele, încărcate de mişcare şi de materie. Zilele şi nopţile ou ape şi munţi, cu miresme şi tăceri. Se odihneau undeva printre amintiri obscure, şi prezentul, grăbit, n-avea vreme să le developeze. Oamenii foloseau formule, planşe, rigle de calcul, îşi potriveau ceasurile după ora exactă, comentau ştirile din ziare, semnau în registre, se încovoiau ore întregi deasupra birourilor, căutând cifre şi linii pentru rapoarte şi proiecte. Din această armată a muncii cotidiene făcea pante şi Muşat.

În primele săptămâni se simţise stingher. Oamenii, locurile, preocupările, totul îi era necunoscut. Crezuse că va lucra cu Liviu în acelaşi birou şi astfel nu se va simţi izolat intr-o lume străină. Liviu făcea însă parte din altă secţie, care-şi avea sediul în altă aripă a clădirii şi la alt etaj. Îşi făceau semn uneori cu mina din balcoane, dar se întâlneau rar, la şedinţe sau la Politehnică dacă li se potriveau orele de seminalii. Încercase de câteva ori să-şi vadă prietenul în timpul lucrului, dar îl găsise de fiecare dată (nervos, preocupat, înconjurat de maldăre de dosare, reviste şi planşe.

— N-am timp nici să răsuflu, Ioane, îi răspundea Liviu. Nu ştiu dacă voi rezista acestei avalanşe.

Se retrăgea în vârful picioarelor, tăcut, stingher, războindu-se singur cu un noian de întrebări. Se aşeza Ia masa lui de lucru, străduindu-se zadarnic să scape de gândul că oamenii din jur îl iscodesc pe furiş ca pe-o fiinţă ciudată, iar când lipseşte îl transformă în subiect de discuţie. Senzaţia aceasta îl chinuia de multă vreme, poate că-i apăruse înainte de a călca pragul institutului. Nu putea să-şi amintească momentul precis când i se confirmase. Simţise însă de câteva ori că-l ard în spate priviri ostile. Nici n-avusese curajul să se întoarcă. I se părea că e îmbrăcat în hainele altcuiva, care-l înghesuie şi-l deformează ca nişte cuirase prea strimte. Alteori, sosind pe neaşteptate în birou de la şcoală, descoperise o tăcere nefirească, forţată, parcă ostentativă. Nimeni nu-l întreba niciodată nimic. I se răspundea sec la salut, i se adresau câteva vorbe în momentul când i se înmâna dosarul de lucru, i se aruncau priviri mirate, uimite, neîncrezătoare în momentul când înapoia dosarul cu toate problemele rezolvate. Şi pentru că-i rămânea prea mult timp liber, se pregătea pentru seminarii, dezvoltând şi complicând până la absurd capitolele cele mai grele din cursurile „Infinitului”. Atunci uita unde se află, nu mai ştia ce se petrece în jurul lui. Se trezea târziu, singur în birou, acele ceasornicului de perete indicau o eră de seară, dar el parcă mai auzea ecoul apropiat al cuvintelor convenţionale de salut ou care-l părăsiseră colegii de birou. Vorbele îi fâlfâiau la ureche, şi totuşi erau ore de când fuseseră rostite.

Noaptea, acasă, în camera mobilată pe care-o închinase intr-un bloc din apropierea Cişmigiului, încerca să reconstituie figurile colegilor lui şi constata mereu cu spaimă că nu i-ar putea identifica pe stradă, atât de nelămurit îi apăreau. Poate că se întâlnise cu ei, poate că-l priviseră insistent, aşteptând un gest elementar de politeţe

pe care-l datora, şi aceste gânduri îi înţepau pielea şi-i acopereau trupul cu un val rece de sudoare.

„Mâine, orice-ar fi, îi voi privi pe fiecare, se răzvrătea el încordându-şi pumnii. Îmi voi transforma ochii în obiectivul indiferent al unui aparat de fotografiat. Îmi voi strânge faţa în palme ca să-mi alung roşeaţa şi voi privi în jurul meu ca dintr-un scaun la teatru!”

A doua zi însă, chiar în clipa în oare pătrundea în biroul pustiu, simţea că nu-şi va putea pune în aplicare hotărârea. Răspundea la primul salut cu capul în pământ. Ştia că a sosit şeful biroului, îşi imagina figura lui obosită, palidă, cearcănele din jurul ochilor, îi auzea mişcările molatice cu care-şi lepăda haina de stradă şi-şi îmbrăca halatul de lucru, aştepta scârţiitul scaunului şi căderea coatelor pe masă.

După câteva minute sosea şi secretara secţiei, anunţând mai întâi starea vremii: „Azi e frumos”, sau „Azi e urâtu, sau „Azi e ca ieri”, şi după aceea salutând parcă surprinsă: „Aaaa! Bună dimineaţa!” Când auzea clinchetul poşetei, îşi arunca pe furiş, pentru o clipă, privirile spre dânsa. Ştia că nu-l va observa. Era mereu cu spatele la el; într-o mână ţinea cutiuţa cu farduri, iar în cealaltă — o oglindă mică, pe care o plimba deasupra capului cu gesturi lente şi maiestuoase.

Când răsuna a doua oară clinchetul poşetei, se deschidea iarăşi uşa, cu un gest larg şi zgomotos de astă dată. Cei doi ingineri care soseau întotdeauna împreună îl înfricoşau cel mai mult pe Muşat. Erau prea veseli, prea exuberanţi. Văzându-i de câteva ori în pragul uşii (le plăcea să se oprească în prag în poziţie de drepţi şi să salute la unison ca la armată: „Să trăiţi!”), Muşat avusese impresia că numai împreună, înnodându-se şi completându-se amândoi, pot constitui o persoană întreagă. Unul era mic şi durduliu, celălalt — înalt şi slab; primul era atât de chel, că nimeni n-ar fi putut spune ce culoare avusese părul lui, al doilea. Parcă suporta cu greu povara neagră, deasă şi zburlită

care-i acoperea capul ca o cuşmă; cel scund avea o faţă exagerat de rotundă, lucitoare şi mobilă, figura celui înalt i-ar fi sugerat unui caricaturist imaginea unui triunghi ascuţit ou vârful în jos şi uimea oamenii prin fixitatea de necrezut a trăsăturilor chiar atunci când râdea cu hohote. Atracţia dintre ei părea strict necesară, ca plusul şi minusul în electricitate. Aproape tot timpul glumeau sau se pierdeau în interminabile comentarii sportive. Numai spire sfârşitul zilei de lucru se repezeau asupra dosarelor pentru a le înmâna la ora exactă, neterminate şi adnotate superficial, şefului secţiei. Acesta le primea tăcut, nu făcea nicio remarcă, nicio aluzie, le lua cu dânsul acasă, şi dacă nu reuşea să termine calculele, le strecura, a doua zi, în vraful pe care i-l încredinţa lui Muşat. Lucrul acesta se întâmplă însă abia după câteva luni de la angajarea tânărului la institut. Până atunci Muşat fusese nevoit să suporte cu revoltă tăcută spionajul deschis, ostentativ, dezagreabil al celor două contraste şi schimbările de atitudine ale şefului secţiei.

După ce câteva săptămâni fusese înconjurat cu o indiferenţă neprefăcută, Muşat se pomenise deodată obiectul central al privirilor tuturor. La aceasta contribuise un eveniment care scăpa însă înţelegerii lui.

Secţia de calcule şi verificări la care fusese repartizat primise o lucrare urgentă care necesita participarea tuturor cercetătorilor. Inginerul Bostan, şeful secţiei, omul acela palid, obosit, mereu asaltat de nelinişti, il rugase şi pe el să dea o mină de ajutor încredinţându-i pentru prima dată o lucrare mai importantă. Până atunci Toiul său fusese acela de a manipula o maşină de calculat, treabă meschină, care-l obosea şi-l înfuria peste măsură. Noua lucrare, despre importanţa căreia i se vorbise drastic şi solemn, trebuia predată în trei zile. Era vorba de calcularea unui complex de operaţii la un anumit tip de maşină. În loc să înceapă calculele fragmentar, aşa cum i se indicase, se străduise să intuiască întregul complex, convins că va găsi

în cel mai scurt timp metoda cea mai sigură de calcul. Într-adevăr, după un sfert de oră avea soluţia problemei în faţă. În două ore şi jumătate transformase simbolurile în cifre precise. Uitându-se la ceas, sări ca un arc de pe scaun. Îi mai rămânea un sfert de oră până la începerea seminarului. Îi înapoie şefului secţiei dosarul, se scuză încurcat şi ieşi glonţ pe uşă.

Abia acasă inginerul deschise dosarul lui Muşat. Ridică din sprincene cu gestul unui om blazat, oftă adânc, dar, întâlnind chipurile nevestei şi ale celor doi copii, privirile îi deveniră dintr-o dată duioase. Parcă privea un tablou, atât de liniştiţi şi de tăcuţi stăteau tustrei pe marginea patului. Un zâmbet ofilit, dureros, pe care nevasta i-l aştepta întotdeauna cu spaimă, se zugrăvi pe faţa lui.

— N-am ce face, spuse el împăcat, trebuie să-l duc şi pe băiatul ăsta în spate. Am ştiut asta înainte de a-i preda lucrarea. Toată lumea spune că-i cam zănatec.

— Trebuie, îl încurajă nevasta. Acuşi vor creşte copiii, şi multe griji ne vor părăsi. Trece timpul, trece…

Erau cuvintele neschimbate cu care-i răsplătea zâmbetul acela dureros, blazat şi înţelegător.

Copiii nu aşteptară niciun alt îndemn. Când auzeau vorbele mamei: „Trece timpul, trece…” ştiau că pot să se ducă în curte, că pot să se joace în voie şi chiar să ţipe fără să-i cânte cineva. Părăsiră şi de astă dată camera, tot în vârful picioarelor.

Nevasta rămânea tot nemişcată pe marginea patului, şi chipul ei reflecta ca o oglindă simţămintele bărbatului, care lucra la birou.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea deodată, îngrozită.

— Nu ştiu nici eu, nu-mi pot imagina ce… ce… E absolut imposibil! E… e o halucinaţie. Iartă-mă o clipă.

Clipa nu se mai sfârşea. Copiii dormeau., ceasul bătuse demult miezul nopţii, el calcula fără încetare, umplând cu cifre şi formule coli după coli, ea tremura în somn şi visa trist într-un fotoliu. Îl întrebă năucită în zori:

— Ce s-a întâmplat?

— Încă n-am isprăvit, dar n-am găsit până acum nicio eroare, nimic… înţelegi? E peste puterile mele, <peste înţelegerea mea… Toate rezultatele lui coincid ou ale mele. Nu-mi pot imagina cum şi când a calculat. Poate că e adevărat ce spunea cineva… Poate că e cu adevărat un… un fenomen… un…

— Crezi că s-ar putea să-ţi ia locul?

— Nu ştiu, dragă Silvia. Mă apăr cum pot, dar în cazul acesta… Nu ştiu… Poate că e o simplă întâmplare.

Inginerul Bostan se specializase în Belgia înainte de primul război mondial intr-o ramură a siderurgiei care-şi trăia ultimele zile. Aproape 30 de ani lucrase acolo. Prea bătrân ca să-şi caute o nouă specializare şi prea obosit ca să se mute în singurul orăşel în care mai putea fi câţiva ani de folos, îşi căuta de lucru unde vedea cu ochii, transferându-se din întreprindere în întreprindere, în tot felul de posturi. În clipa când i se cereau relaţii cu privire la specialitatea lui, căuta alt loc de muncă. Ajunsese la institut prin recomandarea unei vechi cunoştinţe. Crezuse, în sfârşit, că va răsufla liniştit. Problemele funcţiei sale nu-i erau intru totul străine. Era nevoit să muncească mai mult decât un specialist, dar nu-şi făcuse niciodată iluzii că poate răzbi prin viaţă citind ziarul şi fumând tacticos într-un fotoliu. Lucra cât trei, atent, cu migală, verifica şi răzverifica fiecare calcul, pentru a evita orice erori şi nemulţumiri. Nu se dădea în lături să facă şi lucrările altora numai să fie linişte în secţia lui şi postul neprimejduit. Nu primise până atunci niciun reproş.

— Poate c-ar fi bine să-l inviţi pe la noi… răsună vocea femeii. Să îmbrăcăm frumos copiii… Poate că e om bun şi se va înduioşa…

— Nu ştiu… Să văd… Să văd ce va spune.

Muşat însă nu-i spuse nimic. Uitase cu totul de dosar. Nici măcar nu-l întrebă de convenienţă dacă l-au satisfăcut calculele. Oare se prefăcea? Sau avea un fel cu totul aparte

de a se purta? Erau singuri în birou. Ceilalţi încă nu sosiseră. În spaima lui ascunsă, inginerul Bostan avu o idee salvatoare. Ce-ar fi să-şi trateze subalternul cât se poate de firesc? Să rămână la fel de nepăsător ca şi până atunci, să nu pară că dă importanţă felului cum lucrează, să nu pară uimit, mulţumit sau neîncrezător, să tacă, aşa cum tace şi el. Şi pentru a se pune pe sine însuşi la încercare, îi dădu imediat spre rezolvare cea mai importantă parte a lucrării. Deşi înlemnit de groază şi uimire, cu inima îngheţată, avu puterea să nu zică nici măcar „mulţumesc” când, după şase ore, Muşat, indiferent şi tăcut, îi înapoie dosarul. Îşi consacră câteva nopţi în întregime verificării calculelor lui Muşat. Nu descoperi nicio eroare.

— Nu crezi totuşi c-ar fi bine să-l invităm la noi? îmbrăcăm frumos copiii…

— Nu ştiu. Nu cred. Am un anumit plan. Nu vreau să observe nimic… Nu sunt un tâlhar, Silvia. Mă gândesc şi eu tot la copii… Poate că aşa e felul lui de-a fi. De ce să-l invit? Poate că nu ştie ce e ou el. De ce să-i deschid ochii?… Azi trebuie să fia lucid, iartă-mă, Silvia. Predau lucrarea.

Direcţia institutului aduse mulţumiri publice secţiei lui Bostan şi-l răsplăti pe acesta cu un. Premiu important.

— S-a întâmplat o nenorocire, Silvia. Ce ne facem? în ziua aceea copiii nu mai auziră cuvintele care le deschideau libertatea şi nu se mai aşezară pe marginea patului liniştiţi, ca într-un tablou, lângă mama lor. Şi nici ea nu mai rămase de veghe în fotoliu până în zori. Şi nici el nu-şi mai fumă ţigara de foi, închisă ermetic intr-un tub de metal, aşa cum obişnuia la zile mari.

— Trebuie să-l invităm la noi, Silvia.

— Nu ştiu. Eu de banii aceia nu mă pot atinge.

Muşat veni în vizită într-o sâmbătă după amiază. Îl luase aproape cu forţa şeful lui. Silvia pregătise un adevărat festin. Tânărul nu simţi nimic din atenţia şi căldura cu care era înconjurat. Sa descoperea stingher, străin. Copiii însă îl înduioşau şi-i mângâia pe furiş, fără vorbe.

— Oare ce-o fi cu el? întrebă Silvia după ce oaspetele îi părăsi. Copiii se uitau frumos la el.

— Nu ştiu. Mi-e teamă, Silvia. Parcă a spus — sau aşa am înţeles eu — că nu e mulţumit cu locul lui.

— Şi cu banii ce facem?… La urma urmei, tu ţi-ai făcut datoria. N-ai muncit ca să-l controlezi?

— De ce zicea că nu e mulţumit cu locul lui? Dacă face o reclamaţie sau… Nu ştiu. Şi mai sunt şi banii aceia. E adevărat că am muncit paralel cu el. Dar dacă nu coincideau rezultatele, trebuia să mai verific o dată. Alte zile…

— Vine iama… Avem atâtea nevoi… Să-l invităm Ia pom.

— Oare nu cumva se gândeşte că ocup locul lui?

— Să-l chemăm la pom. Mirosu-l de brad, de luminări, cântecele copiilor… Poate se va înduioşa…

Iama şi sărbătoarea pomului se apropia, dar Muşat nu primi nicio invitaţie. Intre el şi unul din conducătorii institutului se iscase un conflict neaşteptat, al cărui paratrăsnet voluntar, dar nechemat şi nebăgat în seamă era inginerul Bostan.

2

Cu toată nepăsarea şi tăcerea şefului secţiei, în biroul izolat de la etajul IV se aflase ceva despre rapiditatea uimitoare ou care calcula Muşat. La aceasta mai contribuiseră şi unele zvonuri culese de la Politehnică. Secretara secţiei, Irina Stroe, nu manifestă decât acel dram de curiozitate fără de care s^ar fi simţit lezată în feminitatea ei. O uşoară surprindere, câteva grimase de neîncredere şi un mănunchi de vorbe culese parcă dintr-un buletin meteorologic. Tânărul angajat şi arta lui de a calcula rapid nu intrau în vederile ei. Ea prefera cavaleri galanţi, risipitori de gesturi şi vorbe distinse, posesori ai unei frumuseţi unanim recunoscute, după etalon. Nu simţea însă niciun fel de antipatie pentru Muşat; dimpotrivă, uneori îl compătimea pentru sfiala şi stângăcia lui.

Alţi ingineri în schimb, şi mai cu seamă cei doi tineri palavragii care speculau cu atâta cruzime nelinişştea şi spaima lui Boston, organizară o adevărată acţiune de supraveghere şi de control asupra lui Muşat. Şi State cel durduliu şi mărunţel, şi Ifrim, oponentul lui, stăteau de multe ori ceasuri întregi în preajma „fenomenului”, urmărindu-i fiecare mişcare, holbându-şi ochii asupra fiecărei socoteli, asupra fiecărui şir de cifre care apăreau pe colile de hârtie din faţa lui Muşat. Nu întrebau niciodată nimic, se mulţumeau doar să privească, şi făceau aceasta cât se poate de firesc, cu o nonşalanţă care-l agasa la culme pe Muşat. În clipa când se întorceau la birourile lor, îşi reluau conversaţiile despre sport ca şi cum până atunci se îndeletniciseră cu culegerea unor date sportive din foile celui pe care-l supravegheau.

Cu toate strădaniile lor, nu izbutiră să priceapă nicio iotă din formulele pe oare Muşat le folosea în rezolvarea lucrărilor sale. Calculele le erau familiare, aceleaşi operaţii

pe care le puteau face cu creionul, ou rigla sau cu maşina. Dar nu puteau descifra formulele sintetice, metodele *ad-hoc*, cu care colegul lor simplifica operaţiile. Tot ceea ce înţeleseră până la urmă era diversitatea formulelor, nesimilitudinea lor. Muşat nu folosea o regulă generală, pe care ar fi putut s-o prindă la repezeală, ci găsea fiecărei lucrări o soluţie aparte. Aşa se face că într-o bună zi Muşat nu-i mai simţi pe cei doi În spatele lui. O bună bucată de vreme aşteptă paralizat, incapabil să-şi înceapă lucrul. Avu chiar îndrăzneala să se uite spre dânşii cu o căutătură care cerea răspuns. Cei doi îşi părăsiseră preocuparea aceea ciudată aşa cum şi-o începuseră: fără să spună vreun cuvânt, fără să se sinchisească de cineva. Uitaseră iarăşi de el. Încercă să uite şi el de dânşii.

Nu trecu nicio săptămână de la această despărţire plăcută pentru el, când se pomeni într-o dimineaţă cu amândoi în faţa mesei la care lucra, nu în spatele ei, ca până atunci. Fără o prea lungă şi prea politicoasă introducere, îi cereau amândoi „concursul” la o lucrare pe oare le-o încredinţase „expres” şi, suplimentar” şeful departamentului de cercetări speciale, unul dintre adjuncţii lui Bărbulescu. Concursul acesta se referea la rezolvarea unei părţi importante — cam două treimi — din dosarul cu titlul P.T.P. 12, care urma să fixeze sistemul de funcţionare a unei maşini grele, de mare capacitate.

Muşat nu avu nevoie să calculeze prea multă vreme. Analiza schemei de funcţionare a maşinii, în special complexul de reglare automată, îi demonstră existenţa unei erori fundamentale. Calculele în amănunt puteau să fie precise, însă fuzionarea principiilor de mecanică era făcută arbitrar, ca într-o joacă de copil, forţând până la exagerare o simplificare grotescă.

— E o absurditate, le răspunse el a doua zi. Maşina asta nu va putea funcţiona niciodată. La primul contact au forţa de acţionare, oricare ar fi ea, se va risipi în bucăţele. Ca un… ca o împletitură firavă de paie uscate pe care s-ar

pune o greutate uriaşă… Nu vedeţi? E o… e un absurd… e ridicol.

Cei doi prieteni nedespărţiţi nu mai ştiau ce să creadă. Poate că voise să-i pună Neagoe, şeful departamentului special, la încercare? Şi pentru că începuseră să-i acorde credit lui Muşat în probleme de calcule, se duseră amândoi la Neagoe, exprimându-şi mai pe ocolite — pentru orice eventualitate — rezerva faţă de concepţia maşinii.

Alexandru Neagoe era un om între două vârste, cu maniere liniştite, foarte politicos în relaţiile cu subalternii, poate puţin distrat (sau numai simula această atitudine), însă foarte scrupulos, tenace şi ferm în problemele care constituiau sectorul său. Prototipul la care lucra, inspirat dintr-o revistă străină, şi care era de fapt o încercare de adaptare a unui anumit tip de maşină la un alt gen de operaţii, constituia mândria departamentului său. Adaptarea fusese într-adevăr făcută cu multă iscusinţă, şi printre cei care se remarcaseră la această lucrare se afla şi Liviu Filimon.

Auzindu-i pe cei doi insultându-i creaţia, rămase trăsnit. Se uită la ei fix, cu un zâmbet nesigur întipărit pe faţă.

— Adică… a… ce credeţi?

State lovi ştrengăreşte gamba lui Ifrim cu vârful pantofului şi răspunse amuzat, ca un elev căruia un. Profesor îi îngăduie pentru o clipă o mică necuviinţă:

— E cam ridicolă, tovarăşe Neagoe…

Inginerul acela cu păr alb şi favoriţi, c-u ţinuta elegantă, distinsă, osândit parcă toată viaţa la călim şi linişte, se repezi asupra lor ca un trăsnet. Din fericire, chiar în clipa când sări ca un arc de pe scaun, mâna întinsă şi ochii ieşiţi din orbite indicau fără echivoc uşa:

— Sunteţi nişte imbecili, nişte… nişte… *Amândoi!*

Nimeni nu s-ar fi gândit vreodată să-i trateze separat.

Cuvântul „amândoi” sună ca o insultă supremă. Porniră amândoi cu spatele spre uşă, destul de grăbiţi, ieşiră amândoi o dată şi se uitară în aceeaşi clipă unul la altul, de

jos în sus şi de sus în jos, ou aerul unor oameni care se văd pentru prima dată. Cu aceeaşi promptitudine Îşi trimiseră unul spre altul, parcă anume calculat ca să se întâlnească exact la jumătatea drumului, un singur cuvânt, pentru a nu trăda unisonul:

— Imbecilule!

A doua zi îşi cerură amândoi transferul, fiecare în altă secţie, dar a treia zi se întâlniră în pragul uşii bine cunoscute. Nu mai semănau însă cu cei dinainte. Nu mai pălăvrăgeau tot timpul. Pe Muşat îl primeau ca pe-un călău. Nu-i spuseră însă nimic. Numai când Bostan primi spre verificare dosarul care fusese mai înainte la ei în vizită, nu se mai putură abţine, şi dădură totul în vileag, uitând bineînţeles să-şi amintească ultimele clipe ale întrevederii lor cu Neagoe.

Figura lui Muşat era parcă desprinsă din masca lui Neagoe în momentul când acesta auzise opinia voalată de eufemisme. Încercă să dea o explicaţie imediată, dar mai mult se bâlbâi. Se linişti cu un efort suprem şi-i spuse lui Bostan cu toată convingerea:

— E absurd, tovarăşe inginer! E ridicol! Nu... Să nu credeţi că mă gândesc la... la răspundere. Vă rog să mă iertaţi!

Se duse direct la Neagoe, dar nu-l găsi în birou. Bostan veni după el. Mai întâi încercă poruncitor, amintindu-i de disciplină, să-l determine să se întoarcă în birou. Când văzu că n-are nicio şansă de reuşită, începu să se roage de el, amintindu-i diferenţa de vârstă.

Muşat se înduioşă, dar nu renunţă la gândul său.

— Nu vă priveşte pe dumneavoastră această problemă. Răspund eu singur. Nu înţelegeţi că e o nerozie? Mai bine să ne jucăm cu zarurile decât să colectăm inepţiile.

Neagoe apărase în anticameră. Dintr-o singură privire înţelese că se petrece ceva neobişnuit acolo.

— Ce dorinţă aveţi? întrebă el grăbit.

Bostan răspunse uitându-se rugător, aproape plângăreţ, în ochii lui Muşat:

— V-aş ruga, tovarăşe director, să ne fixaţi data precisă când trebuie să vă predăm lucrarea *rezolvată.*

— Nu ştiu ce se petrece la dumneata în secţie, spuse Neagoe nedumerit, fără să dea un înţeles prea critic întrebării. Ti-am spus data. Îmi amintesc sigur că ţi-ai şi notat-o. Ca să fie şi mai limpede: în zece zile…

— Vă mulţumesc şi vă rog să mă iertaţi, bolborosi el uitându-se din nou rugător la Muşat.

Porni spre uşă cu spatele încordat, împuns parcă de un vârf de lance. Îl simţi pe Muşat în urma lui, dar spaima nu-i dispăru. Bâiguia fără încetare ceva. În faţa uşii biroului, bâiguiala deveni distinctă:

— Sunt pierdut…

Muşat nu rezistă însă obsesiei care începea să-l tortureze. După două zile de luptă cu sine însuşi, se duse totuşi la Neagoe. Acesta auzi la început nişte scuze ciudate, nişte încercări de a dezvinovăţi pe cineva, de a-şi asuma toată răspunderea unei opinii.

— Despre ce este vorba, tovarăşe inginer? îl întrebă Neagoe destul de blând.

— Despre P.T.P. 12. E profund eronat. E o simplificare forţată… Nu în adaptare… În principiile lui iniţiale…

— Dumneavoastră aţi hotărât acolo… începu Neagoe mânios.

Muşat nu-i dădu răgaz să-şi termine fraza.

— Vă rog să mă ascultaţi! E o împletire absurdă de principii mecanice… E arbitrar… E ca un castel din cărţi de joc. Nu va putea funcţiona… Daţi-mi voie să vă demonstrez…

Neagoe era uluit. În vorbele lui Muşat descoperise emoţie şi gravitate. De aceea nu-l jigneau, cu toată violenţa lor.

— Tovarăşe inginer! Păstrează-ţi intactă puterea de demonstraţie pentru alte împrejurări… mai necesare. Nu

am obligaţia să-ţi dau socoteală, dar pentru a te scuti de o ruşine mai mare te anunţ că nu ne însuşim noi, departamentul nostru, ideea conceperii acestei maşini. Noi nu am făcut decât adaptarea. Invenţia originală a fost publicată intr-o revistă de strictă specialitate, într-o revistă de prestigiu. Prin urmare…

— Adaptarea este excelentă…

— Prin urmare, se prefăcu surd Neagoe, ar fi mai bine să calculezi gravitatea imprudenţelor!

Puse apoi mina pe receptor, pentru a-i da a înţelege musafirului că audienţa s-a terminat.

— Voi calcula, tovarăşe inginer, replică Muşat. Pentru… pentru a dovedi gravitatea imprudenţelor.

Neagoe îl privi mai mult cu milă.

3

Muşat conducea un seminar. Se străduia să dezvolte, în paralel, o teorie complicată, enunţată intr-un curs al „Infinitului”. Cele două ore de seminar se terminaseră; el însă îşi continua demonstraţia fără să observe că băncile începuseră să se golească. Rămăseseră puţini studenţi în sală, o mină de oameni care participau regulat la seminariile lui indiferent dacă erau programate pentru alţi ani. Se aflau acolo cei mai talentaţi matematicieni din şcoală. Întâlnirea lor cu Muşat era întotdeauna o desfătare. O aşteptau cu bucuria cu oare copiii aşteaptă zilele de sărbătoare. Auzeau vorbe puţine, dar ritmul operaţiilor era halucinant de rapid, iar construcţiile geometrice aveau o claritate şi o îndrăzneală care opreau respiraţia. Toţi aceştia erau apărătorii neclintiţi ai tânărului asistent în discuţiile vehemente şi de multe ori superficiale din recreaţii şi cămine. Mulţi studenţi şi mai ales multe

studente nu reţineau din seminariile lui Muşat decât aparenţa unei dezordini, din cauza stilului confuz cu care le începea. Enunţa câteva idei care se înfruntau între ele de la bun început, îşi punea cu voce tare întrebări la care răspundea imediat, însă nesigur, până fixa construcţia matematică. Apoi începea defilarea simbolurilor, acea demonstraţie de cristal care se evapora spre final în sunete şi melodii. Studenţii avansaţi îl decretau, fără nicio şovăială, un maestru al demonstraţiei. Ei asemănau dezordinea şi dibuiala de la începutul *lecţiilor* (nu admiteau să fie numite altfel seminariile lui) dubiilor carteziene, oare nu impun, *ab ini tio*, niciun adevăr.

— Extraordinar! spusese o dată, la terminarea unui seminar, un student din ultimul an, cel mai valoros matematician al promoţiei. Oare-şi dă seama omul acesta ce e cu el? Până la un punct, îl pot urmări. Pe urmă parc-aş auzi melodii. Mă tulbură. Le simt, dar nu le pricep. Oare în ce lume trăieşte?

Muşat nu vulgariza cursurile „Infinitului”. Alegea din ele principii şi formule, pe care le refăcea sau le dezvolta într-un sistem de lecţii paralele încărcat de căutări şi de idei originale. Acest sistem nu făcea decât să sublinieze şi să redescopere adevărurile matematice predate la cursuri, pe alte căi, uneori mai simple, alteori mai complicate. El constituia mândria declarată şi bucuria adâncă, intimă a „Infinitului”.

Tânărul asistent îşi terminase demonstraţia. Nici nu văzu sala aproape goală. Era încă sub vraja descoperirilor la care-l obligase demonstraţia. Se şterse mecanic pe mâini şi se îndreptă, salutând des din cap, spre ieşire. Din ultima bancă îi ieşi în întâmpinare Livi-u.

— A fost superb. O delectare… Ştii de când nu ne-am mai văzut? În sfârşit, mai pot şi eu să răsuflu puţin.

Muşat nu asistase niciodată la seminariile lui Liviu, despre care se vorbea ou admiraţie în toată Politehnica. De aceea se simţi jenat întâlnindu-şi prietenul în sală.

— Ai fost de la început? întrebă el, parcă pentru a auzi un răspuns care să-l dezvinovăţească.

— Nu! Doar de câteva minute am intrat.

— Atunci, de ce-mi faci… de ce-mi aduci laude?

Liviu îi prinse de umăr şi-l zgâlţâi vesel.

— Iar începi să mă calculezi? Nu le speria! Te laud cu un scop precis. Pentru a te pregăti în vederea unui asalt greu. Nu! Nu vreau să discutăm pe stradă. Ge-ar fi să vii la mine? Gata! Nu mai scapi, chiar dacă ai întâlnire.

Muşat se ruşină dintr-o dată. Uitase aproape de tot căsuţa din Vatra Luminoasă şi pe bătrânul şi îndureratul profesor. Cum va îndrăzni să dea ochii cu el? Amintindu-şi însă blândeţea vorbelor şi duioşia privirilor lui, parcă se mai linişti. Nu mai zări însă umbra siluetei lui la fereastră. Era frig, zile de iarnă fără zăpadă. Bătrânul, îmbrăcat într-un halat gros, parcă-i aştepta pe amândoi, în fotoliul lui vechi, aşezat ca întotdeauna lângă sobă. Nu rosti niciun cuvânt de reproş, nici măcar nu schiţă un gest de uimire. Îl primi ca pe un prieten de care s-a despărţit ou câteva ceasuri în urmă. Bucuria zvâcnea însă puternic întrânsul, asemeni emoţiei lui Muşat. Întrebă despre vreme, despre cameră, numai lucruri banale, care nu puteau să mărească stinghereala musafirului său. Încetul ou încetul, se simţiră ou toţii la fel ca înainte, când locuiau împreună în aceeaşi casă.

Bătrânul îi lăsă singuri în hol, după ce puse câteva lemne pe foc. Se retrase tăcut în camera lui. Înţelese că Liviu vrea să discute cu prietenul său, şi prezenţa lui i se părea de prisos.

— Ia spune-mi, Ioane! Ce te-a apucat să te răzvrăteşti împotriva lui Neagoe? Nu ştiai că e şeful tău direct?

— Şeful meu?… Nu te înţeleg. Nimeni nu mă poate obliga să închid ochii în faţa unor erori grosolane… De ce să aplaud ignoranţa? Tu ai putea face asemenea lucruri?

— Am vrut să-ţi spun în treacăt, amical, că eşti pe cale să-ţi creezi o atmosferă… neplăcută în Institut, dar dacă nu te

interesează... La urma urmei, *fabent est suae quisque fortunae!* Dar nu despre asta voiam să-ţi vorbesc... Ştii că am lucrat şi eu la P.T.P. 12? Aproape trei luni de zile... De aceea n-am avut timp să ne vedem.

— Îmi pare rău, Liviu. Totuşi, nu înţeleg cum de nu ţi-ai dat seama de frauda aceea... Nu pot s-o numesc altfel.

Liviu era sincer uimit.

— Eu am crezut că Neagoe glumeşte când mi-a povestit intervenţia ta. Am crezut că exagerează. Oare n-ai avut o halucinaţie, Ioane? Ştii unde-a apărut proiectul original? Intr-o publicaţie, care de treizeci de ani culege idei ştiinţifice. Ştii câţi savanţi cu renume, câţi laureaţi Nobel au colaborat şi colaborează la ea?

— Nu ştiu de ce te gândeşti la publicaţie... Gândeşte-te mai bine la problema respectivă. Adaptarea este extraordinară. Dar ştii cu ce seamănă? Cu o proteză de mină copiată după o proteză de picior... E artificială, Liviu. Nu se va putea niciodată cânta la pian cu ea... E o proteză, nu înţelegi? Nu-s muşchi şi artere şi tendoane acolo. E o simplificare hidoasă. E lemn, şi-ncă lemn putred.

— Eşti violent, şi asta-mi dă de gândit. Oare nu e şi un strop de invidie în atitudinea ta?

Liviu era pe deplin încredinţat că făcuse o lucrare excepţională, aşa cum fusese de altfel calificată contribuţia sa. Inactivitatea şi absenţa lui Muşat de la cercetările importante ale institutului îi strecuraseră ideea că prietenul său ar fi ros de invidie.

— Iar tu eşti realmente iraţional. Cum poate să-ţi treacă prin cap aşa ceva? Sunt violent pentru că mă îngrozeşte eroarea. Şi ploconirea aceasta stupidă în faţa unor linii încâlcite, azvârlite pe o foaie de hârtie. Îmi vine să urlu!

Liviu îşi înclină încet capul. Degetele lui căutau să desprindă coaja de pe un lemn. Strângea şi apăsa cu toată puterea. Până simţi căldura sângelui.

— Vreau să fiu sincer, spuse el fără să ridice capul şi fără să-şi şteargă sângele care-i picura încet din deget. S-a

întâmplat ceva cu tine. Cred că te-ai îmbrăcat într-un costum care-ţi este prea larg. Şi cred că tot ceea ce faci tu este o încercare de a dovedi că ţi se potriveşte costumul. Şi te încordezi, te încordezi dincolo de limită, chiar cu riscul de a-ţi plesni cusăturile…

Liviu vorbise încet, calm, fără intonaţii. Parcă rostise un număr format din sute de cifre.

— Stai! crezu Muşat că-l întrerupe. După cum vezi, nu sunt nici uimit, nici înfuriat, nici mâhnit. Nu vreau să ştiu ce-ai spus. Poate că nici nu ştiu. Am avut tot timpul impresia că încerci să alcătuieşti nişte fraze din cuvinte pierdute. Stai! Atunci când simt că mi se spune un neadevăr, nu pot asculta. Pierd sensul general. Fiecare cuvânt îmi naşte o întrebare absurdă. Dacă vrei, pot să-ţi refac din memorie tot ce mi-ai spus. Dar înţelesul îmi este străin… înţelegi?… Numai atunci când simt un neadevăr, un neadevăr pretenţios.

— De unde ştii tu atât de bine să deosebeşti adevărul de neadevăr? Cine te-a înzestrat cu această misiune, cine ţi-a confecţionat luneta aceasta unică, făcută nu din sticlă şi din legi optice, ci din celule, din subcelule, dintr-un imposibil psihic?

— Acum eşti răutăcios şi… parcă n-ai fi un prieten. Constatarea neaşteptată a lui Muşat îl încremeni pe

Liviu. Îşi dădu seama că se uită la el ca un ţine şi că va rosti o întrebare idioată.

— Şi înainte cum am fost?

— Înainte ai fost ilogic, iraţional.

— Dumnezeule! N-am întâlnit alt om care să mă poată dezarma cu atâta uşurinţă ca tine. Nu înţelegi că *atunci* te-am urât?

Muşat ridică nehotărât din umeri.

— Nu ştiu. Dar nu-mi închipui că ura se naşte atât de uşor. Iar începi să spui prostii. Totuşi, e mai bine să le spui decât să le faci. Cum de v-aţi înhămat la eroarea aceea?

Liviu se pomeni din nou învăluit în ceaţă. Parcă se juca o umbră cu el. Parcă-i comanda propria lui umbră. O pată sură cu perimetru neprecis îşi bătea joc, de undeva din apropiere, de el.

— Vezi becul acela, Ioane? se înfurie el. Nu e bec, e un cărăbuş. Iar fotoliul acesta pe care stau e o şapcă. Şi acuma sunt iraţional? Tu faci afirmaţii şi mai absurde… Pentru că undeva în tine există totuşi un necunoscut. Credeam că eşti făcut din cristal. Undeva în acest cristal e *„un grain de sable”* pe care nu-l pot detecta, pe care nu-l pot fixa… Nu! Nu-mi retrag cuvintele spuse mai înainte!

— Liviu… Ai muncit trei luni de zile ca un smintit. Te înţeleg. Ai realizat prin imitaţie o capodoperă. Ca şi cum după un model de lut ai fi dăltuit o fiinţă vie. Îţi spun asta ca să nu crezi că te neg. Din tot ce ai făcut tu, obiectiv, un singur element are valoare: munca… Spune-mi! Nu e dureros? Nu era mai bine să fi dăruit această cantitate îngrozitoare de muncă unui şurub de pildă, unui şurub mic, dar original, al tău?

— Nu vreau să te mai ascult! Tu nu-ţi dai seama ce se petrece cu anine? Eşti chiar atât de naiv? Taci! De ce mă provoci mereu? Tu ai făcut măcar un asemenea şurub cu care încerci să mă hipnotizezi?

— Nu, răspunse calm Muşat. Aspir numai. Şi respir. Îmi lipsesc rădăcinile. Nu mi-am ocupat încă locul în spaţiu. Dar eu ştiu, Liviu, ştiu ce pot face, ştiu ce voi face. Am şi început să visez. Încă mă învârtesc intr-un univers instabil. După cum vezi, ţi-am spus totul. După atâtea luni de tăcere, trebuia să mă destăinui cuiva.

— Luni de tăcere? Poate că ai făcut exerciţii de retorică în aceste luni…

— Acum sunt trist, Liviu. Parcă ai vrea să mă intimidezi…

Clipa şi mărturisirea îl zguduiră pe Liviu. Strânse braţul lui Muşat puternic, fratern.

— Am glumit, se scuză el. Şi aş vrea foarte mult să fi glumit şi tu mai înainte. Întâlnirile cu tine parcă mă

purifică. Am nevoie de ele. Măcar pentru câteva clipe. Să te uiţi într-o oglindă şi să te vezi câteva clipe transparent, curat, pur, sau chiar să nu te vezi de loc în luciul de argint al oglinzii. Sublimă puritate!

— Mi se pare că iar nu te înţeleg. E ciudat. Niciodată nu am încercat să te calculez, cum spui tu. Niciodată nu ţi-am căutat dimensiunile interioare. M-am apropiat de tine fără să încerc să te definesc. Aşa cum îţi apropii mina de frunte fără să cercetezi cauzele şi legile mişcării.

— Ioane! În clipa asta sunt capabil să trăiesc cu disperare o tristeţe viitoare: aceea a nereuşitei tale. Aş fi chiar capabil să mă sinucid. Gata! A trecut clipa! Şi aş vrea să nu mă mai înstrăinezi. Îmi încâlceşti aţa. Vreau să atârne dreaptă ca firul de plumb. Niciodată până acum n-a suferit atâtea oscilaţii şi încâlceli. Sunt capabil s-o transform, dacă va fi nevoie, în vergea de oţel.

Ultima frază o rosti calm şi apăsat. Faţa lui căpătă dintr-o dată reflexe de oţel. Muşat observă schimbarea şi încercă să se scuture ca pentru a alunga o vedenie.

— Trebuie să plec, Liviu. E târziu şi… Am foarte mult de lucru de câteva zile.

— Îţi construieşti teoretic şurubul?

— Nu. Vreau să dovedesc eroarea prin cifre. E ca şi cum ar trebui să construiesc maşina de la început. Şi pe cea falsă, şi pe cea adevărată. N-am altă cale de a dovedi decât prin comparaţie. Sunt calcule multe şi obositoare.

— Prin urmare, ne despărţim aşa cum ne-am întâlnit… Fii atent, Ioane! îţi spun aceasta cu toată sinceritatea. Ţi-ai aruncat ancorele intr-o aberaţie. Nu o vijelie, o furtună oarecare te poate nimici. Nu-ţi dai seama că negi tocmai ceea ce stimezi mai mult?… Ce vrei să-ţi mai spun? Că matematica poate dizolva orice pe câteva foi de hârtie sau în interiorul unor lobi cenuşii? Poate că ştii asta mai bine decât mine. Aminteşte-ţi această clipă. Niciodată nu ţi-am dovedit poate mai multă prietenie.

Liviu se dăruise din nou unei clipe care-l ilumina. Ea izvora din încrederea definitivă în valoarea şi strălucirea operei sale. Se şi vedea alergând pe trepte în sus, spre uin obelisc plin de curcubeie. Ajuns acolo, putea să întindă şi altora mina.

— E uimitor cum poţi închina ode unor fleacuri, îi spuse Muşat din pragul uşii. Mai bine ai sufla în ele cu ochii deschişi.

4

Deşi făcea parte dintr-o secţie oarecum independentă, Muşat reuşise într-un timp relativ scurt să-şi formeze o imagine cu privire la organizarea şi activitatea institutului. Împărţirea pe departamente, sectoare, servicii şi secţii în funcţie de specificul muncii şi al preocupărilor, colaborarea strânsă dintre toate organismele i se păreau ireproşabile. Se lucra pretutindeni intens, planificat, ritmic, fără orbecăieli şi stagnări. Orchestra pe care şi-o imagina ora completă, activă, dirijorii o manevrau cu autoritate, însă melodiile care se repetau şi se pregăteau i se păreau anacronice, aparţinând unor secole trecute. Obiectul activităţii institutului îi provoca nelinişti şi îngrijorări tânărului cercetător în momentele când. Se surprindea în postura unui critic. Aceste momente erau însă rare, ele se răriseră şi mai mult, aproape dispăruseră în ultima vreme. Îşi dedica aproape tot timpul liber acelor calcule despre care-i vorbise lui Liviu. Se retrăgea în fiecare după-amiază în camera lui şi lucra fără întrerupere, până simţea că i se înceţoşează vederea, că nu mai poate stăpâni cifrele, până îi aluneca încet capul deasupra hârtiilor. Uneori nici nu mai avea puterea să se ridice de la masă. Dormea acolo fără vise, câteva ore, cu lumina aprinsă, cu fereastra

întredeschisă, până îl trezeau zgomotele străzii sau rafalele de frig care se strecurau prin crăpătura geamului. Abia deschidea ochii, şi privirile lui întâlneau pe perete cele trei planşe uriaşe care copiau întocmai, la o scară mai mare şi cu linii mai groase, principalele scheme ale maşinii P.T.P. 12. Cele trei scheme constitutive ale maşinii erau însemnate în ordine cu simbolurile: a, b, c.

Eroarea pe care o întrevăzuse Muşat provenea din unirea arbitrară a schemelor. Proiectanţii, urmărind o simplificare exagerată a amari tip complicat de maşină de înaltă productivitate, alteraseră o formulă generală care lui i se părea fixă şi indiscutabilă. Operaţiile matematice nu erau grele în sine, îl oboseau tocmai prin simplitatea şi prin numărul lor. Calcula fără încetare, ca un elev de liceu pus Ia osândă grea. Erau puţine momentele când îşi imagina o surpriză la capătul lucrărilor sale. Încrederea în adevărul pe care urma să-l demonstreze era aproape definitivă.

Orele de lucru îi erau însă întrerupte violent de nişte incidente pe care nu reuşea să şi le explice. Aproape în fiecare zi auzea ciocănituri în uşă, urmate de chemări sau de întrebări la care rezistase o vreme. Pe măsură ce înainta în lucru, aceste incidente se înteţeau, deveneau agasante, iritante. Avea impresia că i se organizează farse. Era mereu chemat la telefonul gazdei, deşi necunoscând numărul nu-l putuse încredinţa nimănui. Se scuza, se bâlbâia, dar niciodată nu răspundea nimeni la capătul firului.

— A fost o voce de femeie, i se aducea la cunoştinţă.

— Vă rog să mă credeţi... Nici nu cunosc numărul dumneavoastră. Nu ştiu cine poate fi. Dacă mă mai caută cineva, vă rog să închideţi telefonul sau să spuneţi că nu locuiesc aici.

— Vai de mine! Cum să facem una ca asta?!

Alteori era întrebat cât e ceasul, sau i se cerea ou împrumut ziarul, pentru a i se înapoia la o oră târzie de noapte, sau i se cereau amănunte cu privire la un eveniment oarecare, de multe ori de o banalitate

revoltătoare, sau pur şi simplu era întrebat dacă nu are nevoie să i se cumpere ceva, pentru că tot coboară „mama” pentru cumpărături. Toate aceste întrebări şi chiar invitaţia de a face baie sau de a folosi holul dacă vine cineva la dânsul în vizită erau pierdute intr-un noian de formule de politeţe şi de scuze, erau rostite întotdeauna din prag şi numai de către aceeaşi voce. Posesoarea vocii avusese la început un timbru plăcut de contraltă, cu timpul însă sunetele i se păreau horcăieli, parcă-l împroşcau cu mii de săgeţi. În timpul primelor incidente — pe atunci nu ie dădea nicio importanţă — se uitase de câteva ori la apariţia din pragul uşii. Se străduise să fie politicos şi amabil, încercase chiar să zâmbească, în ciuda impresiei că îşi paie lui însuşi nătâng.

— N-aveţi cumva ziarul de azi? Ştiţi, eu sunt farmacistă şi… Vai, aş fi foarte tristă dacă aş şti că v-am deranjat, nu, vă rog, dacă nu-l aveţi la îndemână… Îmi imaginez că sunteţi foarte ocupat. Şi eu am lucrat câteva luni la un institut de cercetări. Vai, sunteţi foarte drăguţ şi amabil, nici nu se simte că locuiţi aici… Dacă aveţi nevoie de medicamente care se găsesc mai greu.. Mâine e zi de baie în bloc, dacă aveţi preferinţă pentru o oră anumită… încă o dată vă mulţumesc foarte mult şi vă rog să mă iertaţi pentru deranj… Mi se pare că aveţi mult de lucru… Nu ştiu de ce nu se respectă timpul liber al omului. Nu vreau să vă dau sfaturi. E stupid. Eu sunt farmacistă, abia am terminat facultatea… Cred însă că e păcat să vă cheltuiţi tinereţea numai şi numai muncind… Sunteţi atât de amabil…

Ziarul împrumutat îi era înapoiat la o oră târzie, care i se cam sugera, frazele care însoţeau gestul erau rostite în şoaptă, parcă pentru a închega o atmosferă de complicitate; uneori „scăpau” cuvinte care voiau să se impună indecente prin rapiditatea cu care se retractau.

— … Mi se pare că e foarte târziu. Mama se culcă întotdeauna de vreme. Şi e atât de cald noaptea! Chiar acum, iama. Ştiţi? Cămăşile acestea lungi şi subţiri de

nailon ţin foarte cal… Vai! Cum… Ştiţi?… Nu vă supăraţi… Noapte bună şi vise… Aşa cum le doriţi.

Farmacista aproape umplea deschizătura uşii. Avea o statură impunătoare, părea plină de forţă şi totuşi agilă, în ciuda dimensiunilor ei. Îi amintea silueta unei aruncătoare de disc de pe stadion. Figura ei părea fistichie, din cauza părului încreţit şi umflat până la exagerare. Parcă suflase cineva într-însul ca Intr-un balon. Trăsăturile feţei erau însă grave şi prea bine desenate pentru vârsta pe care şi-o anunţase. De aceea, vorbele şi gesturile ei de adolescentă i se păreau stridente lui Muşat şi-l înfricoşau.

Stinghereala firească şi preocuparea aceea care-i concentra toate gândurile îl fereau de un complot urzit cu dibăcie de gazda lui şi în care farmacista era un simplu pion supus şi ascultător.

Apartamentul în care locuia Muşat era compus din trei camere şi hol. Muşat ocupa camera cea mai izolată, aceea care-şi deschidea ferestrele spre grădina Cişmigiu. Farmacista locuia într-o încăpere mare, cu balcon, iar mama ei, stăpâna aprigă şi temută a apartamentului, îşi combina urzelile într-o cameră mică şi întunecoasă, care avea legătură directă cu baia.

Muşat îşi întâlnise numai de câteva ori gazda, dar de fiecare dată înfăţişarea ei îl neliniştise. Era o femeie mică şi slabă, o adunătură firavă de came şi oase, dar cu o sprinteneală în mişcări rămasă parcă din prima tinereţe. Faţa ei era asemeni unui. Pergament: n-avea niciun spaţiu plat, neted, numai zbârcituri şi cute. Nasul încovoiat căuta parcă în permanenţă sprijinul buzei de sus. Ochii mici şi agresivi iscodeau fără ruşine şi fără oboseală, pătrundeau parcă prin încreţiturile hainelor, se strecurau parcă prin cusături, pişcând carnea goală în mii de locuri. Muşat îşi închipuia că dacă ar fi stat în faţa ei cu ochii închişi ar fi ştiut pe unde-l cutreieră privirile ei numai din înţepăturile pe care le-ar fi simţit. Îl furnicau prin tot corpul. Femeia era atât de sigură şi de conştientă de puterea aceasta, incit nu

se mirase de loc văzându-şi chiriaşul stânjenit, foindu-se în haine, plecându-şi ochii şi căutându-şi parcă un sprijin la fiecare întâlnire cu ea. La vremea ei fusese profesoară de franceză, una din acelea la care nimeni nu se gândise vreodată să copieze. Când făcea morală unui elev cu mustăţi, de două ori mai înalt decât ea, toată clasa avea impresia că-l ţine legat cu zeci de fire, ca pe-o fantoşă uriaşă, şi-l clatină înainte sau înapoi, la dreapta sau la stingă, în toate sensurile, după voia ei. Dacă ar fi vrut, ar fi slobozit legăturile, şi vlăjganul s-ar fi prăbuşit pe podea ca un par fără sprijin.

Femeia aceasta redutabilă îşi pusese în gând să-şi mărite cea de-a doua fiică, Yvoune, cu Muşat, după ce culesese toate referinţele posibile despre dânsul, dar mai cu seamă după ce-l trecuse de câteva ori prin faţa aparatului Roentgen pe care-l constituiau privirile ei.

— E o partidă strălucită, îi spusese fetei, care-o asculta liniştită şi fără gând de împotrivire, ca un obiect. E şi prezentabil, e chiar mai înalt decât tine (nu-i văzuse niciodată alături, dar era cu neputinţă să greşească), *c'est un homme de grand avenir, la plus belle chance de ma vie.* Neîndoielnic, e un om de onoare. Dacă vă surprind şi-l pun în faţa problemei… Nu e posibil niciun risc. Poţi deja să te gândeşti la combinaţia muzicală dintre numele tău şi al lui. Yvonne Mouchat…

Profesoara îşi dăscălea eleva în toate amănuntele. Îi indica până şi cuvintele, şi intonaţia lor, şi locul unde să le întrerupă:

— Cămăşile acestea lungi şi subţiri de nailon ţin foarte cal… Să nu termini cuvântul! Să nu spui „cald"". Să te prefaci speriată şi ruşinată. Poţi să nu-ţi schimonoseşti faţa, pentru că nu se va uita la tine. Caută nişte „î"-uri, nişte „ă"-uri, nişte mormăieli lascive, scoate nişte foşnete dubioase, *mais toujours lucide et attentive, pour eviter tonte stridence…*

Fiecare tentativă de asalt a fetei era urmărită cu martori. În acest scop, profesoara reînnodase legăturile, întrerupte cândva, cu o vecină de bloc, o băbuţă mai în vârstă, potolită şi aşezată, care avea pasiunea celui mai stupid tabinet. Cele două bătrâne jucau. Toată ziua cărţi, până noaptea târziu, profesoara aşteptând în permanenţă semnalul, un ţipăt uşor pentru a nu se auzi în vecini, care urma s-o scoale din fotoliu şi s-o repeadă (cu vecina smulsă de mâna ei) la locul ruşinosului atentat.

Timpul trecea însă fără ca jocul de cărţi să fie întrerupt brusc şi neobişnuit. Profesoara cam începea să-şi piardă răbdarea. Cu prima ei fiică, Madeleine, lucrurile se combinaseră mult mai uşor, mult mai repede, fără semnale şi fără martori. La câteva luni după ce tânărul student care ocupase camera lui Muşat îşi trecuse examenul de doctor, mai suportase o probă, teribila probă a băii, care îi îmbogăţise viaţa cu o nevastă frumuşică şi fidelă şi-i asigurase în Anilor liniştea unui cămin îngrijit. Doctorul şi micuţa profesoară de naturale fuseseră „surprinşi” intr-o ţinută cam sumară şi la o distanţă cam nesigură, de o mamă uluită şi îndurerată.

Rapoartele pe care i le dădea în fiecare seară Yvonne n-o satisfăceau pe fosta profesoară de franceză. Fata primea cu resemnare verdictele aspre şi nici nu-i trecea prin cap să-i destăinuie că în farmacia în care lucrează ea există un bărbat serios, distins, înalt, oare-i transmite prea multe invitaţii şi o priveşte cu prea multă insistenţă pentru a urmări un simplu schimb de cuvinte. Ea îşi asculta docilă mama, tremurând ca întotdeauna în faţa ei.

— E de necrezut! Numai tu eşti de vină, Yvonne. Am văzut din capul locului că e timid şi sfios, dar prost nu mi s-a părut că este. Şi nici atât de abil ca să simtă ceva… Atunci, de ce nu se întâmplă nimic? Mâine e zi de baie, nu?

A doua zi, vecina de la etajul de deasupra fu invitată mai devreme ca de obicei la partida stupidă de tabinet. I se oferi şi o trataţie îmbietoare, şi satisfacţia unor câştiguri dese,

neobişnuite, primi chiar câteva complimente cu privire la sănătatea şi la robusteţea ei. Era mică şi plăpândă şi tuşea des, înecându-se.

Muşat aşteptase să iasă Yvonne din baie. Făcu la repezeală un duş cald, apoi, îmbrăcat numai cu pantalonii de pijama, începu să se bărbierească. În asemenea momente îşi aduna gândurile, devenea foarte lucid, activ, capabil să intuiască repede relaţii extrem de îndrăzneţe din lumea numerelor. Rămase de câteva ori cu ochii închişi şi cu aparatul de ras nemişcat lângă obraz, pentru a găsi şi regăsi o idee de simplificare a calculelor sale care-i apărea şi-i dispărea ca un grup răzleţ de note dintr-o melodie auzită cândva.

În camera care avea legătură directă cu baia, fosta profesoară căuta preocupată şi tăcută ceva într-un scrin de lângă uşă. Era atât de absorbită, incit vecina izbuti, în câteva etape care-i strânseseră inima, să cunoască valoarea celor şase cărţi inamice. Îmbrăcată intr-un capot de catifea, Yvonne o urmărea din prag. Când văzu degetul mamei ei ridicându-se, porni în vârful picioarelor… Profesoara îşi reluă locul pe taburetul scund şi cam ros, dar în loc să se uite la cărţi făcu vecinei sale un gest de tăcere cu mina.

— Vai de mine! şopti aceasta, îngrozită. Nu m-am uitat. Nici n-am pus mina pe ele.

Profesoara (nici nu-i auzi voitele. Aştepta ca pe arcuri semnalul. Mina ei era gata să înhaţe braţul vecinei.

Muşat simţi deschizându-se uşa şi întoarse surprins capul. Cu o faţă speriată, Yvonne îl privea din prag.

— Iertaţi-mă, se bâlbâi ea. Mi se pare că mi-am uitat aici sutienul…

În clipa aceea, mâinile îi alunecară în jos, şi cele două părţi ale capotului se desfăcură largi ca nişte aripi. Era goală.

Tânărul rămase câteva secunde hipnotizat. Mai văzuse undeva carnaţia aceea puternică, contururile acelea, parcă potrivite şi modelate ou mina, încheieturile sigure, tari,

coapsele arcuite, vânjoase şi pieptul acela rotund şi drept, care parcă sfida legile echilibrului. Deodată, imaginea albă, de marmură se întunecă, şi capul începu să-i ameţească. Fata îşi pregătise ţipătul.

Muşat închise ochii şi-şi scutură cumplit capul, fără să-l mişte. Vorbele îi scăpară fără niciun control:

— De ce aveţi nevoie de sutien?

Într-o clipită, totul se schimbă. Muşat îşi imaginã că vede scena de undeva de afară şi izbucni în râs. Fata îşi închise capotul cu un gest fulgerător. Braţele i se încolăciră în jurul trupului, cu intenţia absurdă de a ascunde ceea ce se văzuse, de a înnegri o clipă trecută cum se înnegreşte un desen pentru a noi mai fi recunoscut. În strânsoarea aceea de fier a braţelor urla o ruşine îngrozitoare, care-l cutremură pe Muşat. Căută cuvinte inutile de scuză, dar le bâigui fără adresă. Fata dispăruse. Din ziua aceea nu mai aţinu calea lui Muşat. Nici mama ei nu mai îndrăzni s-o întrebe ceva sau să-i dea vreun sfat, cutremurată de amintirea privirii cumplite pe care i-o aruncase la întoarcerea din baie. Se vedeau tot mai rar, şi — în lipsă de altă ocupaţie — profesoara căzuse în viciul tabinetului.

Muşat lucra fără încetare, intr-o atmosferă nefiresc de liniştită; nu se mai ciocnea de câteva ori pe zi cu Yvonne în hol, nimeni nu-i mai ciocănea la uşă, nimeni nu-l mai chema la telefon, calcula mereu, transforma simbolurile în cifre, dirija cifrele spre formulă, iar în momentele scurte de pauză descoperea că e foarte singur. Uneori, pauzele se prelungeau. Îşi amintea, într-un val subţire de ameţeală, scena din baie, îşi amintea şi unde mai văzuse carnaţia aceea puternică, dură, ostentativ feminină: într-un tablou de Rubens care acoperea tot peretele unei săli de muzeu din Praga. Cele mai dese amintiri il duceau însă undeva departe, pe malul unei ape limpezi ca sticla, şi în oglinda acelei ape vedea silueta tulbure a unei fete înconjurate şi atacate de miracole. Şi apa era mirată în careurile ei dese, tremurânde. Îşi amintea şi căderile din copac, sinucigaşe şi

fragede, îşi amintea zvâcniri, dureri şi un surâs, un surâs îndurerat, care se deprindea de figură, rătăcea pe undeva, apoi se dizolva pe un ecran albastru. Dar pe ecranul acela se aprindeau cifre, capul tresărea, ochii se deschideau uimiţi, braţele moleşite îşi căutau puteri, iar de pe un perete, mereu acelaşi, mereu imobil, trei aglomerări de linii proiectau spaima unui vârtej.

Ningea des, uneori viscolea, arborii mari ai grădinii şuierau din fluierele nedescoperite ale crengilor goale, o fereastră înaltă îi supraveghea cu lumina ei, aproape întotdeauna, până la ziuă.

Erau şi nopţi friguroase, albe, cu stele care îngheţau privirile. Aburul răsuflării le acoperea cu o ceaţă. Gerul tăia oraşul cu siguranţa şi foşnetul diamantului care trece prin sticlă. Pe undeva pe-aproape hoinărea însă şi primăvara.

5

Deşi venea deseori obosit, după nopţi întregi de nesomn, Muşat se străduia din răsputeri să fie cât mai activ şi cât mai util în secţie. Nu-şi amina niciodată lucrările, chiar dacă i-ar fi fost simplu să obţină un termen mai lung pentru ele, nu refuza sarcinile suplimentare, evita să intervină în discuţii aparent profesionale, iscate însă de probleme cu totul superficiale. Era altă atmosferă în birou decât aceea pe care o cunoscuse cu câteva luni înainte. Cei doi ingineri pălăvrăgeau mai puţin. Neputându-se dezbăra cu totul de obiceiul lor, dar încă impresionaţi de conflictul pe care-l avuseseră cu şeful departamentului, îşi căutau subiecte de discuţie în dosarele de pe masa lor. Orice semn de întrebare, orice eroare făcută de mina lor erau comentate cu glas tare, erau supuse spre arbitraj lui Bostan, care făcea adevărate scamatorii verbale pentru a nu nedreptăţi

pe nici tunul. În pofida acestor ore pierdute, contribuţia amândurora în secţie era mult mai eficientă ca înainte Dacă n-ar fi existat amintirea întrevederii cu Neagoe, dacă n-ar fi simţit în tăcerea lui Muşat un foc mocnit pe cale să erupă, Bostan ar fi trăit o perioadă calmă, ar fi gustat mai intens satisfacţiile care i se oferiseră de câteva ori. Secţia lui fusese citată printre exemplele pozitive şi era privită în general ca o unitate în care se lucrează temeinic. Lucrul acesta se declara deschis, în public.

O singură dată îl întrebase Bostan pe Muşat, pe ocolite, cu multă fineţe, dacă a renunţat la părerea lui „prematură". Tânărul îi răspunse negând din cap, deşi simţea pe limbă cuvinte care l-ar fi zguduit pe Bostan. Acea negare tăcută avu însă un efect mai grav decât un răspuns violent, în care ar fi găsit, poate, expresia unei stări trecătoare de furie, cauzată de o amintire neplăcută. Neliniştea lui nu-i scăpă Silviei.

— Iar s-a întâmplat ceva?

— Nu ştiu. Dacă i-aş putea sugera să se transfere la altă secţie, unde şi-ar putea valorifica mai bine aptitudinile!… Dar şi atunci s-ar putea intriga Neagoe. Nu Trebuie să mai aştept. Aş fi fost de o mie de ori mai liniştit dacă în locul lui mi s-ar fi repartizat o nulitate,

— Oare n-ar fi bine să-l mai invităm o dată la noi? Chiar m-au întrebat copiii…

— *Mon Dieu!* Vrei să afle Neagoe că suntem în relaţii intime cu el? Şi aşa mi-e teamă. Noroc că nu ştie nimeni că a fost la noi în casă 1 Să aşteptăm.

Bostan aştepta trăind aceeaşi stare a tuturor oamenilor care aşteaptă. Era îngrijorat, nervos, îl privea pe Muşat aproape ’rugător. Nu ajunsese încă să-l duşmănească. Il împiedica un sentiment ascuns de admiraţie pentru capacitatea extraordinară a tânărului. Văzându-i şi verificându-i zilnic lucrările, înţelese că are în faţa lui un fenomen. Bostan era singurul cm din institut care în controversa stârnită de P.T.P. 12 înclina să-i dea dreptate lui

Muşat. Nu pe baza unei investigaţii ştiinţifice, ci din convingerea că tânărul nu se poate înşela. Bostan surprinsese de două ori în lucrările lui Muşat îndreptarea unor erori care pentru oricare altul ar fi trecut poate neobservate. Pentru că erorile, foarte fine, fuseseră intenţionat strecurate în lucrările lui. Fracţiile acelea, insesizabile ca o virgulă amestecată printre mii de cuvinte, îi apăruseră groteşti tânărului cercetător. Le rectificase fără ezitare, considerându-le din capul locului intenţionate. Verificând întâmplător actele şi confruntându-le cu copiile pe care le avea, Bostan descoperise fără voia lui tentativa de sabotaj. Autorii se demascaseră singuri prezentându-se a doua zi, în lipsa lui Muşat, la Bostan cu rectificarea pregătită dinainte cu grijă, pentru a evita complicaţii. Erau cei doi ingineri, obsedaţi amândoi de acelaşi gând de răzbunare. Ei erau convinşi că Muşat îi trimisese intenţionat la Neagoe ou remarca aceea imbecilă, pentru a-i discredita şi batjocori. Hotărâseră în sinea lor să aplice legea talionului. Bostan îi pusese la. Punct, anunţându-i că posedă copia fiecărei lucrări, pe care o verifică personal. Nu făcuse nicio altă aluzie, dar încheiase discuţia cu o frază al cărei înţeles nu era greu de descifrat:

— Nu vreau să existe animozităţi şi complicaţii în secţie!

Eşecul nu făcu altceva decât să sporească ostilitatea lor faţă de Muşat. În aceeaşi măsură crescuse însă şi admiraţia lui Bostan faţă de capacitatea subalternului său. Siguranţa liniştită, nepăsarea cu care înlăturase erorile i se păreau greutăţi mari în balanţa care urma să stabilească adevărul în conflictul P.T.P. 12. I se părea ou neputinţă ca Muşat să se hazardeze intr-un asemenea conflict fără să fie cu totul convins de adevărul pe care-l susţinea. Gândul acesta îi provoca atâta spaimă, că se ferea să şi-l amintească prea des. Tocmai de aceea îl obseda. De câte ori îi apărea în minte, începea să repete ou gura închisă, ca în stare de veghe, alt gând opus: „Prin Neagoe am fost angajat la institut”.

— Mi-e teamă să nu înnebunesc, îi mărturisea uneori Silviei.

Lui Muşat, nu-i scăpa ostilitatea cu care era înconjurat de colegii săi. Era însă atât de preocupat de calculele sale, care se apropiau de sfârşit, încât uita s-o ia în seamă. Ştia că, o dată rezolvat conflictul, va dispărea şi ea, aşa cum dispare efectul împreună cu cauza care l-a născut. Secretara secţiei, care cu timpul începuse să-l simpatizeze pe Muşat, încercase în mai multe rânduri să pacifice situaţia, adresându-se direct cuplului care-l duşmănea, fără rezultat însă. Ifrim îndrăzni s-o repeadă printr-o replică nedreaptă.

— Mi se pare că te-ai îndrăgostit de el!

State, văzând iritarea fetei, găsi o idee salvatoare:

— Eu cred că ai intervenit din milă… Dă-l dracului! Nu vezi cum se fandoseşte? Ar fi putut măcar o dată să fie mai cavaler, mai galant cu tine.

Într-adevăr, Muşat nu se gândise niciun moment să cocheteze cu ea. Poate că era singurul om din institut care nu-i măsurase ostentativ formele şi nu-şi manifestase faţă de ea presupusa putere de seducţie cu care se înarmează în general bărbaţii inteligenţi, de la şaptesprezece ani în sus. Constatarea aceasta o îngrijoră un moment. Instinctiv, scoase oglinda din poşetă şi se privi. „Sunt în orice caz nostimă”, conchise ea amuzată, dar ştia că farmecul ei e manifest mai cu seamă în silueta şi în arta cu care şi-o poartă. Îşi aminti însă foarte repede că, spre deosebire de ceilalţi colegi care-o asaltează cu propuneri, lipindu-i o permanentă etichetă de femeiuşcă, Muşat era unul dintre puţinii care, fără vorbe, însă prin întreaga lui atitudine, o apreciază şi o stimează ca valoare intelectuală. „Valoarea intelectuală” i se păru însă prea mult şi cam pretenţios spus. Se corijă tot în gând: „colegă de muncă”. Acest gând repetat îi stârni un sentiment necunoscut, nelămurit, o căldură uşoară, duioasă, care predispunea la reverie şi meditaţie.

Irina Stroe, care trecea în faţa multora drept o femeiuşcă superficială în căutare de admiratori, provocă până la urmă, printr-o manevră fină, aparent întâmplătoare, întâlnirea dintre Muşat şi secretarul comitetului U.T.M. Din institut, inginerul Romulus Pop. Ca tip fizic, acesta din urmă se asemăna întrucâtva lui Muşat. Era cam de aceeaşi statură, poate puţin mai slab, figura îi era tot aspră, aproape dură, ochii însă nu contrastau cu restul feţei, ca la Muşat. Parcă sintetizau toată înfăţişarea şi caracterul său. Priviri sigure, tăioase, care nu se deplasează repede de la un obiect la altul, ci cântăresc pe îndelete şi adânc. Era cu câţiva ani mai mare decât Muşat şi-i era cunoscut acestuia întâi ca şef de lucrări, apoi ca lector şi conferenţiar la Politehnică.

Întâlnirea îl cam surprinse pe Muşat. Fără prea lungă introducere, Pop trecuse direct la întrebări, care şi prin voce, şi prin formulare păreau puse *ex catedra.* La toate acestea se mai adăuga şi o frază rostită ou un ton care suna a îngăduinţă şi căreia nu reuşise să-i descopere sensul: „Facem abstracţie de anumite date personale…” Muşat îi răspunse totuşi politicos şi deschis atâta vreme cât Întrebările mi atinseră subiecte penibile. Când ele atacară problema relaţiilor din cadrul secţiei, se simţi Încurcat, chiar roşi, manifestându-şi sub o formă pe care o voia cât mai demnă dorinţa şi rugămintea de a se ocoli acest subiect, întrucât nu şi-a putut forma o părere obiectivă. Spre surprinderea lui, Pop nu insistă cu întrebările. Avu chiar impresia că omul încearcă un sentiment de jenă. Impresia favorabilă i se spulberă însă imediat. Pop repetă fraza aceea care-l indispunea cel mai mult, întrebând apoi direct şi cu voce gravă:

— Ce v-a determinat să vă opuneţi cu atâta vehemenţă lucrării P.T.P. 12?

Muşat nu reuşi să răspundă imediat, pentru că în momentul acela nu-l preocupa răspunsul la întrebare, ci găsirea unui sens frazei repetate. Pop lărgi însă întrebarea,

îmbogăţind-o cu o sumedenie de amănunte, care dovedeau o foarte precisă cunoaştere a problemei. Monologul încetase să fie interogativ; era mai degrabă o enunţare susţinută de argumente puternice, cu scopul vădit de a înlătura o neînţelegere şi de a aplana un conflict inutil, fără sens. Muşat desprinse fără greutate şi intenţia subînţeleasă a interlocutorului său, şi anume aceea de a-l îndemna să-şi dirijeze eforturile spre obiective reale, rodnice. De fapt i se făcea o invitaţie politicoasă la realism. Omul începea să-l intereseze. Nu era pedant şi preţios, aşa cum crezuse la început. Chiar daca apăra un punct de vedere greşit, făcea acest lucru cu convingere, iar intenţiile lui erau evident constructive. De aceea, îi răspunse fără ocolişuri:

— *Audi alteram partem...* Prototipul ou numărul 12 este o eroare gravă nu în adaptare, ci în principiile lui iniţiale. Ar fi inutil să intru acum în amănunte. Intr-un timp foarte scurt, poate chiar până mâine, voi putea dovedi prin cifre grotescul erorii.

Pop rămase câteva clipe tăcut, privind ţintă în ochii lui Muşat. Acesta avu puterea să reziste privirii grave, tăioase.

— Deşi cunosc posibilităţile dumneavoastră, spuse Pop cu o voce în care nesiguranţa suna straniu, eu personal nu pot da credit afirmaţiei pe oare aţi făcut-o. Ea însă e prea gravă pentru a nu fi luată în consideraţie într-un sens sau altul. E atât de gravă, încât chiar în stadiul ei inactiv trebuie însoţită de o anumită răspundere...

— Din păcate, nu pot urmări în anumite ocazii anumite idei exprimate, îl întrerupse Muşat cu o voce care dezarma. Poate că locul meu nu e aici la institut...

Îşi încheie cuvintele ridicând resemnat din umeri. Pop tresări, rămase câteva clipe gânditor, apoi ridică şi el din umeri.

— Poate că nu ne-am înţeles bine... V-am spus de la început că facem abstracţie de anumite date personale.

Muşat descoperi imediat cuvântul schimbat în fraza repetată (dumitale = dumneavoastră), dar aceasta nu-l

ajută la găsirea sensului frazei.

— Sunteţi unul dintre cercetătorii noştri de viitor, continuă Pop, recomandat de o somitate europeană, dispunem de o serie de date care îndreptăţesc speranţele noastre şi prin aceasta exprim o, părere oficială… Poate că trebuia să luăm mai devreme contact cu dumneavoastră. Eu nu vă pot impune să renunţaţi la un punct de vedere atâta timp cât rămâne în stadiu pur teoretic, deşi difuzarea lui ar putea crea confuzii.

— Permiteţi-mi două observaţii, îl întrerupse din nou Muşat. Mâine la ora douăsprezece, opinia mea va înceta să fie teoretică. Şi nu văd cum ar putea să creeze confuzii dacă… Dumneavoastră fumaţi ţigări Carpaţi.

Pop zâmbi pentru prima oară. Fuma ţigări Virginia.

— V-am înţeles, spuse el. Afirmaţia dumneavoastră nu mi-a produs nicio confuzie, pentru că ştiu foarte bine că fumez ţigări Virginia. E un punct de vedere Sunteţi într-adevăr un matematician atât de redutabil?

— Nu ştiu. Matematica înseamnă mişcare, poate că undeva e o înţelegere precisă între materie şi matematică, şi noi numim aceasta mişcare. Trei sute de mii de kilometri pe secundă anulează la urma urmei secunda, această unitate convenţională de măsurare a timpului. Atunci, oare este raportul dintre distanţă şi timp, dintre spaţiu şi timp? Rămâne numai mişcarea. Şi ea nu se destăinuie decât matematicii.

— Avem oare atâta nevoie de spaţiile mari?

— Nu ştiu. Poate că avem nevoie. Am înţeles însă ceea ce n-aţi spus. E opinia… Nu! E convingerea mea fermă. Există un anumit spaţiu care se cere ocupat cu ajutorul matematicii. De câteva zile mă gândesc din nou la el.

Pe nesimţite, conversaţia începu din nou să îngheţe. Părea nefiresc. Parcă se retrăgea apa dintr-o mare în râurile care o aduseseră. Se despărţiră ca doi oameni care se vor cunoaşte altă dată. Ou toate acestea, întâlnirea lor nu fusese inutilă.

A doua zi la prânz, Bărbulescu îl chemă pe Muşat în biroul său. Era şi Neagoe acolo. Se aşezară tustrei în jurul unei mese joase, rotunde. Profesorul îl primise jovial. Neagoe era grav, încruntat. Se opusese din capul locului întrevederii. Nici Muşat nu venise cu inima deschisă. Avea în mână dosarul-replică. De când îl încheiase, de câteva ore, era trist. Ştia că va îndurera mulţi oameni. Ar fi dorit să fie el cel oare greşise.

— Ai venit înarmat? îl întrebă în glumă Bărbulescu. Te rog să-mi spui şi mie în câteva cuvinte despre ce este vorba, continuă el cu alt ton. Dacă se poate, succint, ca să fim cât mai utili acolo unde este nevoie de noi.

Prin urmare, Bărbulescu nu voia să-i dea iluzii! înţelese Muşat. Îşi declarase fără ezitare opinia. Scoase din dosar o coală care sintetiza argumentaţia.

— Izvorul greşelii e acesta, spuse el. Au fost combinate arbitrar principiile. Aveţi aici toate datele…

Neagoe împinse înapoi cu un gest copilăresc dosarul pe care Muşat i-l pusese în faţă.

— Scamatorii cu ajutorul matematicii se pot face oricâte, domnule inginer, se înfurie el.

Muşat rămase trăsnit.

— Cum? îngână el aproape în şoaptă. Nici acum nu credeţi?

Bărbulescu interveni cu intenţii salvatoare:

— Ne vom uita în dosarul dumitale. Se pare că ai muncit enorm. În orice caz, te felicit pentru răbdarea şi perseverenţa dovedite.

— Iertaţi-mă că vă contrazic, spuse grav Neagoe, eu însă cred că asemenea atitudini nu trebuie luate în seamă. Sau dacă sunt luate în seamă, atunci trebuie tratate cum merită.

— Inginerul Muşat nu a atentat în acest dosar la onoarea nimănui. Poate că a făcut un antrenament pozitiv, care-şi va dovedi mai târziu utilitatea.

Muşat se ridică de la masă. Era zăpăcit. Nu putea înţelege ce se petrece acolo. Parcă-şi băteau joc de el.

Începu să-şi frece fruntea, dureros, pentru a se dezmetici. În privirile lui Neagoe se strecură din nou un licăr de milă. Bărbulescu se uita la el cu ironie superioară, neostilă.

— Eu vă las dosarul, bolborosi el. Nu ştiu.. Vă rog… Dumneavoastră vă puteţi imagina că la antipod oamenii nu merg cu capul în jos?

— Nu e în toate minţile, spuse Neagoe cu amară compătimire după ce Muşat părăsi biroul. Începuse să aiureze.

— Greşeşti! îi replică Bărbulescu. N-a aiurat. Ne-a făcut pe amândoi ridicoli şi ignoranţi. Acesta e sensul real al frazei. Suntem incapabili, din cauza rutinei, să intuim adevăruri elementare. Asta a spus. Nu e nevoie să discutăm toate prostiile. Măsuri însă, pe o linie sau pe alta, vom lua. Cu calm şi fermitate.

Bărbulescu ceru telefonic să fie trimis imediat în biroul său inginerul Liviu Filimon. Aşteptându-l, îşi făcu reproşuri amare pentru uşurinţa cu care-l angajase pe Muşat la institut. „Infinitul” i-l recomandase în treacăt. Trebuia să aştepte măcar a doua intervenţie a lui Stoian. Poate că preferatul acestuia nici n-avea de gând să lucreze în institut. Îi fusese teamă că refuzul de a-l angaja, după opoziţia vehementă faţă de teoria lui în cadrul consiliului, îl va supăra pe Stoian. Bărbulescu fusese net împotriva lucrării de diplomă a lui Muşat. O declarase drept o aberaţie şi nu-şi schimbase de atunci gândul. Vehemenţa îi atrăsese câteva replici tăioase din partea „Infinitului”. Mai mult pentru a-l îmbuna acceptase recomandarea acestuia. Stoian era o personalitate cu prea mare greutate şi unul dintre cei mai apreciaţi consilieri din sectorul economiei naţionale. N-avea niciun rost să-şi înrăutăţească, din cauza unui oarecare inginer, relaţiile cu el. Din ziua în care-l recomandase, „Infinitul” nu-l mai întrebase însă niciodată nimic despre Muşat; parcă nici nu ştia că e cercetător la institut.

Bărbulescu izbi cu pumnul în masă, mustrându-se amar pentru pripeala pe oare o arătase în cazul lui Muşat. Ce-i trebuia lui în institut un rebel, o nulitate viciată de pasiunea pentru absurd?

— Cine e omul acesta, domnule Filimon? se răsti profesorul la Liviu când tânărul pătrunse în birou. Ce e cu el? Nu s-a săturat cu aureola care i s-a azvârlit pe cap la includerea anului universitar? Nu i s-a domolit gustul pentru scamatorii?

Liviu înţelese despre cine e vorba. Recunoscuse şi în dosarul de pe biroul directorului *cifrele rotunde*, *mici, dispuse în şiruri drepte, perfecte*, caracteristice lui Muşat.

— I-am atras şi eu atenţia, tovarăşe profesor, dar — după cum se vede — fără rezultat. Am impresia că suferă de mania persecuţiei, dar nu cu simptomele unui om obişnuit. Orice problemă dară, soluţionată, i se pare un atentat împotriva lui. Poate că vrea să întemeieze o nouă ştiinţă a matematicii, în afara oricărei tradiţii, acel *proles sine matre creata* despre care vorbeşte undeva geometrul Châle.

— Domnule Filimon! Cu cincisprezece ani în urmă, un student destul de bine cotat s-a prezentat la cancelaria Politehnicii ou un proiect în care demonstra, tot pe calea matematicii, iminenţa unui atac organizat al oceanelor asupra pământului. Propunea şi măsuri de salvare: construirea unui turn în spirală, în care să se mute toată lumea. Folosea şi legi fizice. Datorită atracţiei, spirala va fi transformată în linie dreaptă, făcându-se astfel joncţiunea mult-visată cu luna. L-am internat la spitalul de boli nervoase. După trei ani, s-a prezentat în sutană de călugăr, cu un alt proiect, care urmărea desfiinţarea numerelor, mi se pare încarcerarea lor în nişte cuburi de plumb, foarte precis calculate, pentru a dejuca revolta pe care o pregăteşte de câteva mii de ani matematica. Bineînţeles, revolta era iminentă. Agitaţia numerelor închise ar fi ridicat cuburile la o anumită distanţă de pământ, devenind sateliţi foarte utili pentru promenade şi infuzii solare. Mi se pare că

făcea o relaţie şi ou primul proiect. Apa oceanelor vrăjmaşe, împrăştiate pe suprafeţele cuburilor, s-ar fi evaporat într-un timp foarte scurt, calculat pe baze reale, fizice. Era atât de încântat de teoria lui, incit ne-a părăsit binecuvântându-ne şi asigurându-ne că va oferi premiul Nobel inginerilor care vor construi cuburile… Colegul dumitale e la fel de perseverent. Poftim un dosar în oare demască un nou atentat ştiinţific!

Liviu luă dosarul, aranjă cu grijă foile în el, fără să arate însă vreun interes faţă de conţinutul lor.

— Există o mică trăsătură de unire între… Muşat şi cazul relatat de dumneavoastră, rosti el cu acel ton nepăsător, absent, caracteristic unor anumite momente. Nu mă refer la latura… ştiinţifică. Şi în familia lui Muşat se pare că a existat ceva mistic, ceva dubios. Nu ştiu din ce cauze şi mai ales nu ştiu în ce măsură acest lucru l-a influenţat pe dânsul. Se pare că nu a avut o copilărie prea echilibrată. Nu văd însă vina lui în toate acestea, deşi în popor se spune că părinţii mănâncă agurida şi se strepezesc dinţii copiilor.

— În problemele acestea mă pricep mai puţin, spuse Bărbulescu. Dumneata poţi să le interpretezi şi să le califici mai judicios. Pe mine mă interesează latura strict profesională a acestui caz. Nu vreau conflicte stupide, fără obiect ştiinţific, iritante, neghioabe, care pot vicia relaţiile dintre cercetători, care pot umbri uneori personalitatea unor cadre de răspundere. Nu ştiu care este situaţia exactă în secţie… Mă refer la relaţiile de colaborare dintre cercetători.

Liviu nu răspunse însă la această întrebare, sugeră numai numele omului care putea să răspundă:

— În această privinţă vă poate informa tovarăşul Pop Romulus. După câte ştiu, lucrările colegului meu sunt ireproşabile. Se pare că e un model de disciplină şi hărnicie. Dacă am pune într-o balanţă activitatea lui obişnuită, însemnată cu plus, şi erupţiile lui, însemnate cu… poate că ar rezulta un echilibru. Muşat e totuşi un matematician

remarcabil, cu toată pasiunea lui pentru scamatorii, aşa cum spuneaţi. E capabil să-şi dirijeze activitatea *generală* supunând-o unor reguli matematice. Atentatul lui ştiinţific, aşa cum spuneaţi, e produsul unei munci suplimentare, şi chiar obiectul atentatului e cules din alt domeniu decât cel în care e încadrat. În secţie lucrează ireproşabil: plus. În afara secţiei tentează absurdul: minus. Dar cine-l poate condamna pentru afişarea unor opinii, dacă ele nu influenţează sectorul de care răspunde? Matematica ne-a obişnuit ou calculul probabilităţilor. Dintr-o sumă de absurduri, unul e numai aparent. Mai devreme sau mai târziu, se va face dovada. Un colecţionar de absurduri poate ajunge pe această cale un erou.

— Dumneata îl consideri chiar atât de abil şi de consecvent? Înseamnă că a descoperit o nouă lege morală: aceea de a risca fără risc.

— N-am făcut decât să-l judec printr-o optică matematică, răspunse Liviu. Poate că am introdus valori necorespunzătoare în formulă. În fond, s-ar putea să fie un om excepţional, dotat ou calităţi rare, animat de ambiţia dură, tenace, de a străluci, ceea ce nu se confundă întotdeauna cu un defect. Dorinţa de a străluci i-a adus pe mulţi oameni în situaţia de a lumina, de a dărui şi altora lumină. Poate că a produs şi incendii mistuitoare, riscul acesta însă… Deşi, aşa cum spuneaţi, legea nouă l-ar ajuta să scape din flăcările propriului incendiu.

— Eu n-am nevoie aici de incendii, nici măcar de focuri mocnite. Va trebui să luăm măsuri, domnule Filimon.

— Nu ştiu ce i-aţi putea reproşa.

— Nu ştiu nici eu, recunoscu înfuriat Bărbulescu. Nu m-am ciocnit niciodată de o asemenea abilitate. Parcă ar fi un luptător care şi-a uns corpul ou ulei ca să nu poată fi prins de nicăieri. E extraordinar cât rafinament se ascunde sub înfăţişarea aceea timidă, onestă!… Îţi mulţumesc. Voi căuta să discut şi ou şeful secţiei.

— Credeţi că e cazul să mai cercetez... dosarul? întrebă Liviu înainte de a pleca.

— Consultă-te cu profesorul Neagoe. Lucrarea cade în întregime în responsabilitatea lui.

Câteva minute mai târziu, Neagoe fu din nou chemat la Bărbulescu. Directorul voia să-i impună transferul lui Muşat la o secţie de documentare şi traduceri. Neagoe se opuse însă vehement. I se părea că ar comite o nedreptate flagrantă, că ar acţiona sub impulsul unui sentiment josnic de răzbunare.

— Ştiu, replică el. Aleargă după idei trăsnite, poate că ne-a şi insultat dar e un muncitor excepţional, pe care te poţi baza în orice împrejurări. Peste un an, doi vom avea nevoie acută de asemenea oameni. Mă gândeam şi eu să-l transfer, însă într-o secţie mai importantă.

— Nu-ţi dai seama că te-a prefăcut în simbol matematic şi te foloseşte el cum vrea? Tu nu i-ai simţit rafinamentul, abilitatea?

— Despre cine vorbeşti? întrebă Neagoe uimit. Despre inginerul Muşat? Faci o mare eroare. Deşi, obiectiv, m-a insultat grav şi ar trebui să-i dau o replică usturătoare, nu fac aceasta din convingerea fermă că a procedat ca un om profund cinstit. Din păcate, şina irosit timpul şi ştiinţa pentru o aberaţie. Iartă-mă, dar nu te pricepi la oameni.

Bărbulescu se încăpăţână şi mai tare. Deveni furios şi anunţă energic că va hotărî singur, peste capul lui Neagoe.

— Faceţi o mare greşeală, o nedreptate, ripostă Neagoe, întărindu-şi afirmaţia prin acel ton politicos la care nu-l obliga nimeni.

6

Muşat îşi duse mâinile spre buzunare cu senzaţia netă că le va găsi goale. Trăia, după multă vreme, un adevărat sentiment de eliberare. Nu-l mai apăsa nicio povară. Avea chef să hoinărească pe străzi în neştire, şi deodată descoperi că e primăvară. Se opri în faţa uşii biroului, încercând să-şi amintească zilele în oare se topise zăpada, în care auzise vocile ţigăncilor la colţuri de stradă cin tind despre ghiocei şi viorele, ziua în care ieşise afară fără palton, apărându-se de vânt cu fulgarinul subţire, cumpărat din primul salariu la începutul toamnei.

Privirile întrebătoare, nervoase ou care-l întâmpinară colegii de birou îl treziră din visul scurt de primăvară, încercă să zâmbească, dar nu reuşi. Bostan se uita fix la el, fără să clipească. Îşi cuprinsese faţa strâns în mâini, parcă pentru a menţine fixă «direcţia privirii. State şi Ifrim clipeau ostentativ din ochi, presimţind un moment de satisfacţie.

— Eşti cam palid, domnule Muşat…

Irina rostise aceste vorbe îndemnată de un sentiment sincer de compasiune şi îngrijorare. Muşat dădu însă un alt sens cuvintelor ei, şi faţa i se umplu într-o clipă de pete roşii.

— Nu s-a întâmplat nimic, răspunse el convenţional, dar imediat repetă fraza, pentru că descoperi în ea adevărul: Nu s-a întâmplat nimic.

Ar fi vrut să adauge că şi-a făcut datoria, dar înţelese că ar fi fost nesincer. Ştia bine că nu simţul datoriei îl determinase să-şi irosească în calcule şcolăreşti atâtea săptămâni şi luni de zile. Existenţa erorii acţionase asupra lui ca un magnet. N-ar fi putut dormi liniştit la gândul că văzuse undeva o mistificare grosolană şi trecuse peste ea cu nepăsare. Orice om văzând pata unei gângănii pe o faţă de masă curată simte. Nevoia să-şi arcuiască degetul şi s-o expulzeze în praful din care a ieşit. Nici el nu făcuse altceva. Oare fusese necesar gestul lui? începea să simtă

remuşcări pentru atâtea zile şi nopţi pierdute inutil. Nimeni nu voia să înlăture gângania de pe faţa de masă.

— Nu ştiu, spuse el cu voce tare. Poate că era mai bine să mă fi ocupat de altceva. La urma urmei, gângania asta nici nu are ac. Nu va înţepa pe nimeni. Un simplu proiect, care se va desface în bucăţele înainte de a ajunge maşină.

Până şi cei doi ingineri se emoţionară auzindu-i vorbele. Plecară ochii în pământ. Pentru ei, atitudinea lui Muşat indica foarte limpede acceptarea înfrângerii. Ultima frază nu putea fi altceva decât concluzia omului care-şi pusese toate speranţele în bătălia pierdută.

— Sunteţi liber spre seară? îl întrebă din colţul său, cu voce înduioşată, Bostan.

Din fericire, nu mai auzi răspunsul lui Muşat. Pe uşa biroului apăruse Liviu, palid, grav, fără zâmbetul care-i dădea atâta distincţie.

— Nu te poţi elibera pentru câteva minute? întrebă el întorcându-şi privirile spre şeful secţiei.

— Cum să nu?! aprobă cu grabă inginerul Bostan. Tovarăşul Ion Muşat şi-a terminat lucrările pentru ziua de azi.

Şi pentru a-şi întări spusele, luă dosarul de lucru de pe biroul lui Muşat. Tânărul nu se împotrivi, deşi pentru prima dată îi rămăseseră câteva probleme nerezolvate. Pomi după Liviu, salutându-şi colegii tăcut, printr-o înclinare a capului.

— Îmi pare rău, spuse Ifrim.

Telefonul zbârnâi. Bostan era chemat de urgenţă la Bărbulescu. Porni cu paşii unui om care nu ştie dacă la capătul drumului îl aşteaptă eşafodul, sau libertatea. Îi întâlni chiar în faţa uşii pe cei doi prieteni.

— M-a chemat tovarăşul director Bărbulescu, spuse el cu atâta spaimă şi rugăminte în ochi, de parcă ar fi vrut să-şi pregătească clipa în oare-şi va cere iertare în viitor.

Liviu îl opri pe Muşat la capătul coridorului. Se rezemară amândoi pe pervazul ferestrei.

— De ce nu m-ai ascultat, Ioane? Bărbulescu e foc şi pară. Tremură tot institutul, sau poate-l cutremură el. Spune-mi, ce pot să fac pentru tine? Crezi că e mai bine să mă duc eu personal la dânsul?

— Pentru ce? întrebă nedumerit Muşat. I-am spus părerea mea. Poate că n-om semnat dosarul. Dacă e cazul, semnez imediat. Întâi să-l cerceteze, şi pe urmă poate să facă orice.

— Cum poţi fi atât de nepăsător? Sau poate că simulezi…

— Pur şi simplu a încetat să mă intereseze problema aceea stupidă. Nu vezi că e primăvară? Brrrr! Parc-am trecut printr-o grădină şi nu m-am uitat la flori. E singurul lucru pe care-l regret. De ce mă priveşti aşa?

— Chiar nu te interesează de loc situaţia ta? Sau crezi că oamenii reacţionează ca substanţele chimice, după legi precise? Ioane! Oamenii suportă fiecare în alt mod adevărurile. Imaginează-ţi deci cum pot suporta erorile.

— Greşeşti! Eroarea nu se suportă, eroarea se aruncă. Fiecare om constatând-o va face gestul.

— Dar câte complicaţii poate crea un asemenea gest?

— Învesteşti lumea cu prea multă cruzime, Liviu. Nu, nu încerc să mă apăr. Nici măcar nu mai vreau să acuz. La drept vorbind, nici nu am acuzat pe nimeni. Pur şi simplu am simţit nevoia să dau cu bobârnacul unei gângănii. Dacă voi vreţi s-o transformaţi în decoraţie… Se va topi înainte de a ajunge pe piept.

— Cu tine nu se poate discuta. Eşti, ca întotdeauna, încăpăţânat. Am impresia că-ţi sfărâmi viitorul.

— Iar greşeşti. Dacă aş şti că în acel dosar se află viitorul meu, aş juca pe el viaţa întregii lumi. Nu pentru că ar fi vorba de mine, de acest înţeles meschin, egoist, pecuniar al viitorului, ci pentru că ar reprezenta un adevăr de care atârnă poate viitorul lumii. Cum pot să-mi angajez viitorul intr-un gest cotidian?

Liviu îşi acoperi ochii.

— M-ai emoţionat, Ioane. Sunt o gânganie. În clipa asta simt nevoia să mă strivească cineva. Bine c-a trecut clipa!… Cu toate acestea, crezi într-o eroare! Ţi-o spun prieteneşte. În sfârşit, fă ceea ce crezi. Aveam datoria să-ţi spun ceea ce am… simţit. Dă-mi voie să mai adaug ceva. Nimeni nu te va catapulta în viitor dacă ţi4 imaginezi în vârful Everestului. Se urcă spre el treaptă ou treaptă. Nu e un sfat. E o constatare.

— Poate pentru alte lumi, sau pentru alte epoci. Noi cioplim un adevăr general, şi el poate acţiona sau. Atrage ca un magnet spre vârfuri care depăşesc înălţimile Everestului. Aici pe pământ, Liviu. Când eşti înconjurat de idei mari, generoase, nu trebuie să escaladezi Everestul pentru a simţi înălţimea. Poţi să stai chiar în subsolul unei închisori, ca Giordano Bruno. Sau la unui din etajele acestei clădiri. Sau lungit pe iarbă, cu privirile fascinate de cercurile rotitoare de pe oglinda unui pârâu. Te-ai gândit vreodată la perfecţiunea acelor cercuri?

— Faci poezie, Ioane, prea multă poezie. Iar trebuie să mă vindec de puritatea unei clipe.

— M-am întâlnit pe neaşteptate cu primăvara. Astăzi voi hoinări cu mâinile în buzunarele goale.

După-amiaza era caldă, senină, proaspătă. Cu fulgarinul pe umeri, cu mâinile în buzunare, ca un adolescent în vacanţă, Muşat hoinărea pe străzile Capitalei. Mergea în neştire, fără să vadă, fără să audă nimic, pentru că se plimba printre amintiri, li sunau în urechi melodii plăcute, miresmele erau culese din păduri, iar imaginile se proiectau limpezi pe oglinzile unor ape. Ceţurile şi tulburările nu-l mai însoţeau în acele ore. Seninul izvora din el. Şi spatele parcă i se înălţa, eliberat de o povară grea. Se trezi fluierând în faţa unei cârciumi care-i deschise brusc o altă amintire. Intră înăuntru. Erau aceleaşi mese, aceiaşi oameni, aceeaşi duhoare grea, înecăcioasă. Se aşează la masa la care stătuse împreună cu Liviu şi cu fata aceea cu cercuri roze în vârful pieptului agresiv şi comandă ca şi

atunci, imitând gestul prietenului său, un pahar de coniac. Cum se numea fata?... Da, Liana Popa" artistă. Îşi aminti chipul ei speriat, şi deodată o văzu în lata lui privindu-l naivă şi întrebătoare. Puse încet paharul gol pe masă, şi plăsmuirea dispăru. Se întunecase afară, dar nu ploua ca atunci. Salută ca un ştrengar, ducându-şi două degete la frunte, şi ieşi din nou pe stradă, încredinţându-se vânturilor şi amintirilor.

În apropierea casei o zări; pe Yvonne. Mai întâi vru să-şi încetinească mersul. Îşi aminti însă tabloul din Praga, şi paşii i se iuţiră. Mergea însă neregulat, cu paşi mici sau mari, pentru a potrivi întâlnirea în faţa uşii. Ceva se revoltă într-însul, şi se opri. Fata îl zărise însă şi-l aştepta în faţa uşii.

— Eu ar trebui să mă jenez, nu dumneata, îi spuse ea.

— Vă rog... nu văd niciun motiv... începu el să bâlbâie.

Şi-o imagina puternică, dură, marmoreană. Îşi aminti o poezie de Baudelaire. Se opri la titlu. Alungă versurile.

Nu se suiră în lift. Porniră amândoi în tăcere pe scări. Simţi cum i se scurge pe frunte un fir cald. Presimţea emoţii şi o stare vagă de sufocare.

— Oare se pot uita anumite amintiri neplăcute care îţi îngheaţă inima când ştii că nu sunt numai ale tale? întrebă ea rugătoare. Oare se pot şterge vreodată?

— Nu şti-u... Nu înţeleg despre ce este vorba... Sau... poate c-ar fi trebuit să mă scuz mai demult...

Îşi aminti scena, dar nu reţinu din ea decât statuia femeii. Îi cuprinse încet mijlocul şi simţi ceva dur zvâcnindu-i în palmă.

— Vă rog să mă iertaţi, se retrase el speriat.

Ea nu răspunse. Îşi continuă urcuşul dorindu-şi paşii mai sprinteni. El rămase un timp încremenit pe scări. Auzi zgomotul cheii. Şi-l aminti pe Maurizius trăind prima obsesie în închisoare.

Porni încet, sufocându-se. Uşa era deschisă. Nimeni «nu aprinsese lumina în hol. Dibui drumul pe întuneric. Avea

senzaţia că va găsi şi uşa camerei lui deschisă. Se dezmetici când puse mina pe clanţă şi apăsă. Păşi pragul încet şi închise uşa fără zgomot. Deodată, îşi încordă braţele. Zări o pată albă, dură, caldă în întunericul odăii.

Capitolul V

1

Opoziţia lui Neagoe fusese zadarnică. Bărbulescu hotărî trecerea lui Muşat la serviciul de documentare şi traduceri.

— Să se joace acolo cât vrea. Cu maşini, cu scheme, cu contrascheme, cu ce vrea. Nu revoc nicio virgulă din hotărâre.

Bărbulescu acceptă până la urmă, formal, ca acest transfer să fie vremelnic. Nu fixă însă perioada. Ea era condiţionată de comportarea celui în cauză. Prevedea că Neagoe va uita repede de situaţia lui Muşat şi nemainteresându-se nimeni de el va rămâne în cel mai bun caz la documentare, dacă plictiseala şi paralizia la care-l condamnase nu-l va determina să-şi ia singur tălpăşiţa. Neagoe însă nu renunţase la ideea de a-l folosi şi pregăti pe Muşat. Prin intermediul lui Bostan, îi transmitea regulat lucrări importante spre rezolvare şi exercita un control permanent asupra activităţii lui. Voia să-l ferească de lâncezeală şi rugină.

Tânărul nu simţea nicio degradare în noua muncă. Dimpotrivă, i se părea mult mai interesantă decât calculele şi verificările din secţia lui Bostan, pe care orice manipulator de maşină le putea face. Era singur într-un birou mic, înconjurat de mii de reviste şi extrase din reviste şi publicaţii din toate ţările. Tot ce apărea nou în domeniul tehnicii îi stătea la îndemână. Uneori recunoştea ineficienţa

aparentă a muncii sale. Nu făcea alt ceva decât să semnaleze anumite materiale care puteau fi folosite intr-un sector sau altul, le dădea la tradus, răspundea cererilor pe care i le adresau secţiile institutului, făcea comenzi, abonamente, investigaţii. Pentru aceste treburi avea o sumedenie de colaboratori care nu se puteau plânge de lipsă de timp. El, în schimb, îşi drămuia cu multă zgârcenie timpul. Mulţimea publicaţiilor şi a problemelor tratate şi asigurarea pe care i-o dăduse Neagoe că acest „stagiu necesar” va fi de scurtă durată îl transformaseră intr-un veşnic înfometat. Studia totul cu pasiunea ou care îl obişnuise biblioteca „Infinitului”. Multe din visurile şi ideile lui despre matematica aplicată se găseau în rafturile acelea prăfuite. Mai era însă ceva. Eliberat de povara calculelor care-i năuciseră nopţile câtorva luni, auzea iarăşi, şi din ce în ce mai distinct, acea melodie stranie, aparţinând parcă unor secole trecute, prin care îşi reprezenta activitatea institutului. Orchestra condusă de Bărbulescu funcţiona ireproşabil, cântând însă ou toate coardele şi alămurile sale o melodie veche. I se părea că institutul pregăteşte repararea unor fabrici vechi, nu înzestrarea unor uzine noi. Publicaţiile pe care le citea erau pline de noutăţi, de încercări modeme, uneori poate prea hazardate, în domeniul tehnicii. Unele puteau fi adaptate, altele dezvoltate, altele aveau puterea să sugereze căi noi, nebătute în tehnică. Studiul lui se transforma pe nesimţite în muncă de concepţie. Nu se mulţumea numai să adnoteze, să-şi extragă anumite elemente care-l interesau personal din şirul de reviste şi publicaţii. Cu timpul, publicaţiile devenire un fel de auxiliare, la fel ca dicţionarele pentru traducători. Căuta în ele numai elementele care-i lipseau, pe care nu le cunoştea. Diversitatea problemelor avea darul să nu-l obosească, acţiona asupra lui ca un excitant, ţinându-l treaz, viu, febril, pasionat. Era conştient că trăieşte a doua mare întâlnire din viaţa lui. Prima fusese matematica. Acum întâlnea tehnica în faza ei teoretică.

Urma întâlnirea hotărâtoare, întâlnirea cu spaţiul, dar la aceasta încă nu se gândea. Pentru a gusta din plin satisfacţiile noii etape, pentru a-i culege toate roadele. Uitase coi totul de acel P.T.P. 12, care-i facilitase această întâlnire, deşi descoperea la tot pasul argumente împotrivea lui. Amintirea i se părea atât de îndepărtată, incit i se risipiseră şi regretele. Era lacom, bucuros, plin de energie, neobosit.

Uneori îl tulburau oaspeţii, dar se străduia din răsputeri să fie atent faţă de ei. De când fusese transferat la documentare primise multe dovezi de simpatie. Când pătrundea în micul birou, Bostan izbutea chiar să zâmbească. Îşi freca inimile, îi transmitea regulat noutăţi despre copii şi invitaţia de a-i vedea. Îi destăinuia, cu un gest de complicitate, că Neagoe îl va trece în rândul cercetătorilor principali din departamentul său.

— E un om excepţional tovarăşul Neagoe. Apreciază foarte mult cinstea chiar atunci când… Ştiţi? I-am prezentat intr-o dimineaţă copiii. Pur şi simplu l-au cucerit.

Într-o după-amiază, Bostan veni cu amândoi copiii în biroul lui. Erau toţi în culmea bucuriei.

— Cred că ne vom muta. Ne-a promis tovarăşul Neagoe că va interveni personal… Ce spuneţi? Nu-i aşa că-s foarte simpatici şi cuminţi? Gândiţi-vă! Vor avea camera lor şi un hol în oare vom serba pomul şi aniversările… Dacă aveţi cumva nevoie vreodată, cine ştie, de… de… Dacă nu vă ajung… în sfârşit, nu vă jenaţi dacă cineva apelează la dumneavoastră, vă putem noi împrumuta…

Destul de des venea în vizită la el şi Irina Stroe. Ca şi până atunci, în faţa lui uita micile cochetării care o prindeau destul de bine, aproape se fâstâcea, şi astfel gravitau amândoi cu tăcerea în jurul unei fraze banale despre vreme sau despre un eveniment fără importanţă din secţie.

Ifrim şi State îşi făcuseră apariţia o singură dată, în prima săptămână care urmase plecării lui din secţie. Fusese

o vizită de curtoazie la îndemnul Irinei. Tuşiseră tustrei încurcaţi la început. Ifrim salvase situaţia descoperind la iuţeală o controversă care conţinea atâta nerozie, incit după un lung examen de răbdare, spre sfârşitul vizitei, Muşat pufni în râs, imbecilizând mutrele celor doi. Apoi râseră şi ei, despărţindu-se prieteni.

Vizitele cele mai dese i le făcea Liviu.

— Am sarcină specială de la U.T.M. Să mă ocup de educaţia unui tânăr de viitor, râdea el. Mi se pare că i-ai făcut o impresie bună lui Pop, ceea ce nu e un lucru simplu. Nu pentru că Pop ar fi un *factotum* adjunct aici în institut. Ci pentru că e un om extrem de dur, dintr-o bucată, cum se spune în limbajul nostru.

— Aaaa! îşi amintise Muşat. Oare ce-o fi vrut să spună printr-o frază pe care mi-a repetat-o de câteva ori: „Facem abstracţie de anumite date personale”?

Liviu nici nu clipise din ochi când îi răspunsese:

— Nu ştiu. Mi se pare că e un obicei al lui, un fel de tic fraza asta. Nu trebuie să-i dai nicio importanţă.

— Eram cât pe-aci să-l întreb…

— Ce-ţi trebuie să te complici în asemenea probleme? Fii serios! E de-ajuns că te apreciază. Mulţi tineri cercetători ar dori să se bucure de aprecierea de care te bucuri tu în ochii lui… Ce. Noutăţi ai mai primit?

Îşi treceau timpul comentând noutăţile tehnice.

— Mi se pare că iar pregăteşti ceva, îl iscodea Liviu la plecare. Ai grijă să mă anunţi din timp. Nu uita de sarcina mea!

Muşat ridica din umeri, apoi râdea, iar Liviu îl ameninţa cu degetul din pragul uşii.

Îi plăcea să rămână singur, să simtă cum timpul îşi scurge orele şi minutele. Punea ceasul pe masă, cu cadranul în jos, şi-l ridica din când în când, constatând cu voluptate cât de pline sunt minutele. În melodia aceea antică pe care o simţea în jurul său începeau să răsune note răzleţe, la început stridente, cum apare la prima întâlnire sfertul de

ton în *Oedipul* lui Enescu, apoi închegându-se în sunete, în mici fragmente, ca nişte melodii incipiente, apoi lărgindu-se ca nişte teme care-şi caută armonia. Parcă îl scuturau frigurile, deşi adierile care năvăleau prin fereastra deschisă erau calde, aproape fierbinţi.

2

Liviu deschise uşa ca o furtună.

— Ioane! închide ochii! Surpriză!… Unu… doi… trei!

Muşat se supuse copilăreşte, dar nu deschise ochii la comanda lui Liviu. Ce surpriză putea fi? Un fior ascuţit îi străpunse inima, şi un gust amar îi răni gura. Nu!

I se părea cu neputinţă!

În faţa lui se afla amintirea unui desen abia schiţat cândva. Desenul se transformase în portret şi reprezenta o femeie tulburător de frumoasă, cu adâncimi obscure, rebele, gata să erupă. Ochii mari priveau însă liniştitor, blând, dizolvând orice sfieli şi îndrăzneli.

— Mi-am amintit într-o zi de dumneata, spuse Muşat.

în acelaşi local, la aceeaşi masă, printre aceiaşi oameni. Poate aveam în mină acelaşi pahar…

— Eşti nebun? tresări Liviu. Ai mai avut curajul să intri în taverna aceea după cele întâmplate?

Muşat nu înţelese revolta prietenului său. Liviu în schimb, înţelese că era pe cale să se avânte pe o coardă subţire, sinucigaşă. Sări imediat pe pământ şi simţi în imobilitatea lui cumplita zdruncinătură.

— Nu s-a întâmplat nimic, zise Muşat uitându-se întrebător spre Liana.

— Nu ştiu, răspunse aceasta. Poate că nu s-a întâmplat nimic. Fiecare poate să presupună ce vrea.

— E *bizar,* îşi aminti Muşat cuvântul. V-aţi schimbat foarte mult.

— Aceasta e bizar? întrebă Liana. Şi dum… Şi dumneavoastră v-aţi schimbat… în câteva minute numai.

— Nu fi copilăroasă, Liana…

— Şi dumnealui s-a schimbat, se grăbi Muşat să iasă din impas. El vă tutuieşte fără să se simtă bizar… Sau poate…

— Da, încuviinţă, Liviu. Noi ne-am mai întâlnit de-atunci de câteva ori.

Liana îşi întoarse ochii mari spre Liviu şi-l văzu răsfoind cu atenţie o revistă.

Tăceau toţi. Se simţea apropierea penibilului.

— Pariez că e sau fără douăzeci, sau şi douăzeci de minute, încercă Liana un divertisment. Clipa tăcerilor. Vă mai amintiţi cum îl cheamă pe eroul lui Maurois oare a făcut această remarcă?

— Mi se pare că era preot sau pastor şi a murit nu multă vreme după ce a făcut…

— De ce te-ai oprit? îl întrebă Liana pe Liviu.

Oprirea lui Liviu fusese bruscă, asemeni unui ţipăt retezat. Nu răspunse. Închise revista, dar n-o lăsă din mină. Când întoarse capul, Liana zări pe figura lui acele reflexe de oţel care o cutremuraseră cândva.

— Caut să-mi amintesc numele preotului, răspunse el sec.

— Nici eu nu mi-l pot aminti, zise Muşat. Am citit cartea de mult. Cred că eram în internat.

— A… Aveţi timp şi pentru literatură? întrebă Liana, înspăimântându-se înainte de a termina fraza de nerozia întrebării.

Muşat răspunse cu un ten de scuză:

— Din păcate, în ultima vreme am citit foarte puţin, revoltător de puţin. Din când în când câteva poezii, şi acestea foarte cunoscute.

— Tot Baudelaire şi… Valery?

Amândoi tresăriră auzindu-i întrebarea. O şi pusese cu acest scop. Liviu se scutură însă repede, revenind la

atitudinea lui de arc gata să plesnească. Muşat se retrase prin acea ridicare din umeri care-i era caracteristică.

— Dacă aş răspunde afirmativ, ar însemna că într-adevăr n-am citit nimic.

Liana înţelese ceea ce el nu voise să spună:

— Îi cunoaşteţi în întregime pe dinafară? Eu nu pot să-ani amintesc niciodată acele superbe laude pentru Francisca, în limba latină.

Era o invitaţie directă, dar Muşat se înroşise atât de tare, încât Liana căută un alt subiect, la repezeală, pentru a îndepărta pericolul unei noi tăceri.

— Cum vă simţiţi în postura de cercetător?

— Aici mă simt bine, se învioră Muşat. E ca o... e... Suntem intr-o sală de repetiţie plină de partituri care şi-au rătăcit foile prin rafturi. Până se aranjează, ne amintim cântece vechi, din păcate.

— Şi acestea îşi au farmecul lor...

— Nu... Nu! Nu în această sală. Nu ştiu. Nu-mi pot imagina *Călătoria lui Siegfried* pe *Rin* cântată ou cobza şi ţambalul. Mi se pare că am spus o prostie. Relaţia e inversă, dar duce spre acelaşi rezultat. Vă puteţi imagina alergând pe pista roşie de zgură a unui stadion, urmărite de aparate de filmat şi de reflectoare, fete îmbrăcate în malacovuri?

— Oare nu complicaţi lucrurile?

— Cred că da, şi nu pot înţelege de ce. Nu, ele nu sunt complicate, sunt foarte limpezi. Nu ştiu de ce le încâlcesc în momentul acesta. Cred că nu e fericire mai mare să participi la un bal mascat. Dacă s-ar putea schimba şi vocea...

— Pentru un actor e foarte simplu lucrul acesta. Dar n-u ştiu de ce e necesară vocea la un bal mascat.

— Nici eu nu ştiu. Mi-am imaginat numai pentru că nu am fost niciodată la niciun fel de bal.

— N-aţi dansat niciodată? Nu ştiţi să dansaţi?

— Nu. Şi cred că a trecut perioada. Nu mă puteam duce la baluri. Ar fi trebuit să împrumut haine de la colegi.

Rămâneam în internat, dar nu eram trist niciodată. Îmi imaginam baluri pe platforme suspendate, cred că în acele clipe dansam. Mai târziu am început să-mi imaginez altceva, mult mai frumos şi cu mai multe melodii, un ritm al liniilor care se caută, oare se împlinesc. Ştiţi cită forţă poate sugera întâlnirea dintre trei linii? Poţi să sprijini tot pământul pe ea, poţi să-l rostogoleşti ca într-o roabă… Am căutat apoi şi eu cvadratura cercului…

Liviu tăcea. Nu auzea niciun cuvânt. Undeva răsunau pocnetele unor oase. Iarăşi îi apăruse imaginea unui schelet în oglinda pe care nu putea s-o spargă.

Liana suferea de melancolii şi regrete şi de groaza că nu va putea pregăti viitorului amintirile pe care le dorea. O durea însă atât de mult donul de alte poezii, incit hotărî să trădeze. Se întoarse spre Li viu. Acesta parcă se deşteptase. Nu mai ţinea revista în mină. Abia i se zărea în buzunar.

— Da, Liana. V-am ascultat cu politeţea omului care nu vrea să audă. Mai stai?

Întrebarea era crudă. Hotărârea Lianei şovăia din nou.

— Plec, spuse ea. Poate adio… poate la revedere…

Liviu o conduse până la poarta institutului. Acolo se scuză:

— Îmi este cu neputinţă să te însoţesc. Îţi jur că nu vreau să te jignesc. Poate e vorba de viaţa mea! Aş vrea foarte mult să te văd. Mai stai în Bucureşti?

— Nu ştiu. Poate plec după masă… poate mâine dimineaţă. Nu ştiu. Depinde dacă pot sau nu pot să mă hotărăsc pentru un anumit lucru.

— Nu pot să-ţi promit nimic. Trebuie să dau vieţii mele un verdict hotărâtor: da, sau nu!

— Te înşeli, Liviu. Nu m-am gândit la tine când am vorbit de o anumită hotărâre. Intr-adevăr, trebuie să fii într-o stare excepţională dacă ţi-ai putut închipui că-ţi fac o invitaţie. Dar mai cred şi altceva. Că îţi exagerezi propria stare. Nu vreau să te hipnotizez. *Unei anumite persoane tu nu-i vei putea spune niciodată nu!* Ştii cine este acea

persoană? Ştiu şi eu. Este persoana la a cărei dragoste nu poţi renunţa.

— Eşti prea gravă, Liana. Vrei cu orice preţ să mă convingi? Aş fi vrut să iau singur hotărârea.

— Nu. Îţi spun numai ceea ce gândesc. Eu aş dori din tot sufletul să poţi spune o singură, numai o singură dată: NU! Poate nu acum. Poate într-adevăr situaţia e gravă acum. Să spui NU, ştii când să spui? Când îţi cumperi o pereche de pantofi, sau când îşi mănânci prăjitura, sau când te uiţi după o fată pe stradă. Leapădă-te de dragostea asta! E cea mai blestemată pacoste a lumii!... La revedere!... Nu! Ştii foarte bine că nu accept nicio scuză. Şi nu vreau prin asta să te jignesc. Suntem doi arbori care şi-au împletit odată crengile. Acum, vântul şi-a schimbat direcţia. Crengile mi-au rămas îndoite. Sunt sinceră, Liviu. În amintire, aceste crengi îndoite, în ciuda unor chinuri, par şi chiar sunt frumoase. Dar pentru o anumită potecă din viitor, crengile mele sunt infirme. Nu se mai pot întâlni cu primăvara...

— Nu ştiu ce vrei să spui. Poate că înţeleg, dar nu vreau să mă gândesc. Poate că şi tu îţi exagerezi propria stare.

— M-am hotărât, Liviu. Plec astă-seară. Nu vorbesc pentru tine. Mi-a mai rămas speranţa balului mascat...

De la gară, Liana făcu un apel telefonic absurd. Cineva răspunse totuşi la capătul firului. Aşează încet, cu mâna tremurândă, receptorul în furcă. Muşat încă-i aştepta vocea.

3

Fereastra casei scunde şi tăcute din Vatra Luminoasă era deschisă. Bătrânul cu păr alb şi cu faţa ca o mască a durerii aştepta încremenit umbrele reconfortante ale nopţii.

Coatele i se înţepeniseră în pervaz, capul îi aluneca încet în mâini. Prin negura ochilor închişi privea amintiri de demult.

Se împlineau patruzeci şi patru de ani de când un tânăr entuziast, energic, însetat de glorie predase Universităţii din Bologna o teză de doctorat despre aspectul artistic al epocii în care se înfiinţase universitatea. Bizantinologii bătrâni, severi, oficiind în veşminte tradiţionale, îi remarcaseră lucrarea şi hotărâseră în unanimitate să-i asculte jurământul solemn pe care era dator să-l rostească în limba latină oricare cetăţean al lumii în momentul când i se acorda titlul de doctor. Era unul dintre cei mai tineri doctori pe care-i cunoştea în vremea aceea intelectualitatea ţării. Succesul îl ameţise. Se întorsese în ţară strălucitor, oferindu-şi serviciile Universităţii din Bucureşti. Apoi, sub umbra unui copac bătrân, îi jurase iubitei că se vor căsători în ziua în care va fi numit profesor universitar. Fata era palidă, blândă şi graţioasă, parcă furişată dintr-un tablou de Lawrence înaintea ultimelor trăsături, emfatice, de penel. Dragostea lor era ca un cântec care alintă uneori înălţimi izolate. Primul articol pe care-l publicase tânărul la înapoierea în ţară retuşa câteva erori strecurate într-unul din puţinele studii despre artă ale celui mai preţuit istoric din acea vreme. Conflictul se deschisese. Tânărul nu obţinuse catedra şi nici n-avea speranţe s-o obţină într-un viitor apropiat. Se angajase profesor la un liceu din Bucureşti, desfăşurând o uriaşă muncă de cercetare pentru a sfărâma stavilele. Răscolea arhive, studia documente vechi, făcea comunicări, publica, întocmea manuale, treceau ani, dar porţile Universităţii nu voiau să i se deschidă. Savantul, care se bucura şi de un mare prestigiu politic, nu rostea cuvântul magic. Anii şi studiile nu-i ofereau nimic altceva decât speranţe. În fiecare an, sub acelaşi copac care ascultase un jurământ şoptit, se întâlneau doi oameni tăcuţi care-şi veştejeau tinereţea privindu-se şi sperând. În fiecare an erau mai trişti şi mai obosiţi. Cu puterea şi hotărârea revoltei, bărbatul umplea

fără contenire cu scrisul lui mărunt mii şi mii de coli albe. Colbul din arhivele răscolite parcă se muta în părul lui. Începea să albească. Îşi adunase ultimele puteri pentru a se desface de jurământ. Ea acceptase, tăcută ca întotdeauna. Trecuseră însă douăzeci de ani. După un an se născuse băiatul. Îi dăduseră un nume din istoria pe care o slujea. După încă un an, femeia murise, zbătându-se încet, tăcut, în braţele lui, ca o pasăre obosită de un zbor întârziat. Era un simplu profesor de liceu. Nu mai avea puteri. Elevii, impresionaţi de figura lui, îi ascultau lecţiile într-o tăcere mormântală. Toate episoadele mari din istorie erau rostite cu o voce care plângea parcă amintirea jertfelor şi învinşilor. Un fost elev care-i cunoştea povestea, membru marcant al unui partid politic, detunase odată în parlament împotriva unei figuri grave de pe banca ministerială, amintind, printre altele, şi cazul profesorului Aristide Filimon. Povestea înduioşase adunarea. Apăruse şi un articol în ziarul de opoziţie. Câştigând alegerile, partidul încercase să-l atragă în rândurile lui, oferindu-i catedra mult visată. Bătrânul refuzase. Abia câţiva ani mai târziu, consiliul Universităţii izbutise, în sfârşit, să obţină numirea lui ca profesor la Facultatea de istorie. Era însă bătrân şi obosit şi zguduit mereu de durerea unei amintiri. Studenţii părăseau pe furiş cursurile lui, iar la examene se prefăceau trişti şi îndureraţi. La începutul războiului, după trei ani de cursuri veştejite ţinute în faţa unor săli aproape goale, îşi ceruse pensionarea. I se potriveau şi anii. De atunci, în tăcerile lui, încerca să-şi închipuie cum i s-ar fi scurs viaţa dacă ar fi ieşit victorios la douăzeci şi patru de ani.

Bătrânul auzi de departe paşii lui Liviu şi recunoscu după cadenţa lor că i s-a întâmplat ceva grav. Renunţă la visuri şi amintiri. Îşi căuta puteri pentru băiatul care-l înfricoşa. Se retrase în camera lui într-un fotoliu, aprinse lampa de masă, o îndepărtă, ca să nu-i rănească vederea, şi începu să aştepte.

Câteva ore, Liviu nu se mişcă de la birou. Niciodată nu studiase cu atâta înfrigurare. Niciodată mintea nu-i fusese mai limpede şi mai aptă de a pătrunde relaţiile matematice. Ar fi vrut să fie obosit, să i se încâlcească gândurile, să nu zărească pe foile de hârtie din faţa lui decât pete negre, confuze, hidoase, imposibil de descifrat. Limpezimea aceea îl înnebunea, dar în loc să-l azvârle în stradă, în lume, în neant, îl pironea acolo, la masă, îi activa, parcă împotriva lui, gândurile şi rezistenţa. Deodată, se răzvrăti. Izbuti să se dezlipească de magnetul care-l ţinuse lipit de birou. Înţelese însă intr-o singură clipă că eliberarea lui e inutilă. Nu descoperi în faţa ochilor ecranul opac pe care-l aştepta şi-l dorea. Era prea multă lumină în camera aceea, parcă o căptuşise albastrul cerului. Nu se eliberase, ci fusese eliberat. Cineva îl dăduse la o parte ca pe-o pagină pe care nu mai erau necesare corecturi. Fusese tipărit fără greşeală. Trebuia să scape de groaza că va fi citit.

Se ascunse în holul semiobscur. Umbrele parcă-l linişteau. Era o iluzie. Simţea nevoia de a auzi vorbe, întrebări, oameni, de a şti că poate vorbi, că poate răspunde. Nu. Îşi exagera starea. Era sub hărţuiala unor clipe de infern, care-i spuneau, mai ales, că e încă slab, că nu consumase tot oţelul de care avea nevoie fiinţa lui. Îşi aminti ceea ce spusese odată Turenne înaintea unei bătălii: „Tremuri, schelete; dar cât de tare ai tremura dacă ai şti unde te duc!” Avu puterea să-şi oprească tremurul şi să se gândească la alte clipe, pe care abia urma să le trăiască. Poate că trecea printr-un antrenament de care avea nevoie în anii viitorului. Atunci: să mai tremure, să mai audă zgomotul oaselor ciocnindu-se, să treacă prin toate probele infernului, să trăiască acea clipă groaznică a lui Gide în care trupul îşi pierde ultima picătură de sânge — limita infimă dintre viaţă şi moarte —, să oprească picătura chiar în cădere! Dacă ar putea s-o vadă cum se alungeşte, cum îşi schimbă centrul de greutate, cum o atrage pământul, cum îşi parcurge ultimii milionimi de milimetru, cum se

desprinde de viaţă, oferind pentru a miliarda parte din secundă priveliştea unui spaţiu gol între ea şi trupul mort! Să calculeze totul cu viteza luminii, să acţioneze cu viteza luminii. Să simtă învierea. Picăturile să se retragă în trup, una câte una, una câte una... Oare ajunsese în pragul demenţei? Efortul imaginat îl prăvăli într-un fotoliu, dar îl ajutase să învingă clipa. Scheletul nu-i mai tremura. Momentul pe care-l trăia părea acalmie pe lângă groaznicul moment imaginat.

Tatăl lui îl găsi palid şi încordat. Se aşezase în faţa lui şi-l privea. Tăcerea nu era neobişnuită pentru niciunul dintre ei. O suportară multă vreme. Liviu îi mărturisi nevoia de a-l simţi lângă el.

— N-aş fi vrut să te obosesc, dar îţi cunosc nopţile. Aproape toate sunt albe. Nu te-am întrebat niciodată ce crezi despre mine, pentru că îmi închipui că niciun om nu poate cunoaşte pe altul, oricât de apropiat i-ar fi. Poate numai mama se pricepe să citească în sufletul copilului şi asta numai atâta timp cât copilul nu ştie să vorbească. Pe urmă se alterează totul. Ne facem numai păreri unii despre alţii, influenţate de sentimente şi gânduri pasagere. Cum pot eu să cunosc pe altcineva atâta vreme cât nu sunt în stare să mă cunosc pe mine însumi?

— Poate că ai dreptate, Liviu. Niciun telescop, niciun spectograf nu poate constata structura reală a unui om.

Şi simţurile noastre se pot înşela. Vezi un om foarte calm şi senin. Cine e? Ce e cu el? E oare fericit? Cutreierând însă multă vreme istoria, mi-am format o părere. Orice om oferă o posibilitate de cunoaştere. Să nu-ţi închipui că sunt vulgar. Adevărurile par banale, dar de aceea sunt adevăruri. Omul poate gândi şi simţi orice, până la absurd şi inimaginabil. Poate pregăti o crimă în mintea lui, poate chiar să simtă crima ca şi cum ar înfăptui-o. Sunt momente grave în viaţă, când ajungi la acest prag. Esenţial este dacă treci sau nu treci pragul. Esenţial e actul. Unii pot gândi şi simţi înălţimi şi Intensităţi uluitoare. Dar prin aceasta nu

ajung nici filosofi, nici artişti. Esenţial este actul… „Cât de frumos aş putea să cânt!” spune unul. „Cât de dragi îmi sunt oamenii!” spune altul. Esenţial este actul… Altă posibilitate mai bună de cunoaştere nu avem.

— Mi se pare prea gravă teoria aceasta. Instituie prea multă răspundere în lume. Oare nu e un fel de închisoare spirituală?

Bătrânul nu răspunse. Se întristase. Simţea undeva clapele de pe care se cântase acea întrebare.

— Crezi că faptele reprezintă întocmai un om? continuă Liviu. Un şarlatan oare nu poate deveni un om util, chiar foarte util cândva? Oare un geniu nu se poate transforma cândva într-un şarlatan sau într-un asasin?

— Esenţial este actul… După cum vezi, ai spulberat singur imaginea închisorii. Celulele ei nu existau în lume, ci undeva în tine.

— Şi totuşi, greşeşti. Imaginează-ţi o luptă. Comandantul unei părţi angajate în luptă termină planul. E un plan magistral, genial. Secundul său îl ucide, şi cu planul celui ucis cucereşte victoria. I se prind lauri pe frunte, e primit triumfal. Istoria s-a îmbogăţit cu un comandant de oşti, iar muzeele viitorului — cu o statuie.

— Există şi asemenea accidente… şi posibilităţi, Liviu. Le cunoaştem din istorie, şi dacă le cunoaştem înseamnă că n-au scăpat sentinţei acestui tribunal suprem pe care-l numim adevăr.

— Poate că unele au scăpat. Poate că geniul lui Napoleon aparţine de fapt lui Lannes sau Murat. La Waterloo nu i-a avut lângă el. Nu lua totul *ad litteram.* Emit o simplă părere, care poate fi adaptată altor cazuri… Şi apoi acel secund, înfierbântat de victorie, magnetizat de glorie, poate deveni un comandant de geniu cum n-ar fi ajuns niciodată cel ucis. Oare câţi strategi celebri nu şi-au confecţionat galoanele aplicând un principiu mai sigur: „Un general e mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci când e sergent? u

— Nu cunosc această frază. Unde a-i găsit-o?

Liviu nu răspunse, întrebă:

— Crezi oare că ura, pornind iniţial de la un caz particular, se poate transforma în acea abstracţie activă de care pomeneşte undeva Balzac?

Bătrânul nu răspunse direct la întrebare.

— Vreau să-ţi povestesc ceva. Nu ştiu unde, când şi dacă s-a întâmplat cu adevărat ceea ce îţi voi spune. Intr-o vară, un copil frumos, foarte inteligent, precoce, mi se pare că avea şase sau şapte ani, s-a dus cu tatăl lui la ţară, la nişte rude. Satul era la marginea unei păduri. Copilul a fost repede îndrăgit de ceilalţi copii şi de părinţii lor. Zile frumoase, calde, plăcute, de vară. În faţa casei era un copac înalt, şi pe prima creangă a copacului se afla o colivie. La începutul verii, stăpânul casei şi copiii lui prinseseră cu laţul o pasăre care se prinde foarte rar şi oare «chiar dacă e prinsă n «u suferă captivitatea; nu cântă, nu mănâncă, se sinucide. Printr-un miracol, păsărică aceea s-a obişnuit cu colivia. A continuat să cânte. Seara mai ales, cântecele ei înfiorau toate sufletele din jur. Copilul acela frumos şi precoce s-a îndrăgostit într-atâta de păsărică şi de cântecele ei, încât nu putea să adoarmă până nu-i auzea ultimul tril. S-a rugat să i se dea lui colivia şi pasărea. Voia să le ia cu el acasă, la oraş. I s-a răspuns că şi ceilalţi copii o iubesc la fel, şi ca să-i alunge cu totul tristeţea i s-a mai spus un adevăr: pasărea aceea nu va putea trăi la oraş. Copilul a înţeles şi a tăcut... Zalele treceau, el asculta noaptea cântecele şi adormea fericit. Era în ultima seară. A doua zi dimineaţă, copilul şi tatăl părăseau satul. Pasărea îşi terminase cântecul. În camera în care dormeau cei doi se făcuse linişte. Probabil că tatăl şi copilul adormiseră. Târziu, copilul s-a sculat fără zgomot, s-a dai jos din pat şi — tăcut, ca o fantomă — a sărit afară prin geamul deschis. A încercat să se caţăre în copac. Era greu. De câteva ori a căzut de la mijloc, dar n-a renunţat. Se căţăra folosindu-se de toate părţile corpului. I se julise tot pieptul. Până la urmă, a ajuns creanga. A stat numai câteva secunde acolo, poate numai o

secundă, o clipă. A coborât repede, aproape a căzut, şi s-a întors tot tăcut, ca o fantomă în patul lui. Se zvârcolea în somn de durere, dar n-a scos niciun geamăt. A adormit târziu şi cu toate acestea s-a trezit primul. S-a îmbrăcat repede, ca să-şi ascundă rănile de pe braţe şi de pe piept, şi a rămas îmbrăcat, în pat, până s-au sculat toţi ai casei. Era o mare tristeţe, o sfâşiere peste tot. Pasărea scăpase din colivie…

— Tu nu dormeai? întrebă Liviu îngrozit.

— Nu. Toată noaptea am crezut că te-ai dus s-o mângâi.

…….

Liviu se retrăsese în camera lui. Îşi amintea cuvintele Lianei: „Unei anumite persoane tu nu-i vei putea spune niciodată nu!” Somnul fugea, nu voia să se abată asupra lui ca un trăsnet, să-l trimită în cele mai adânci tenebre, să-i şteargă toată identitatea, măcar pentru câteva ore. Amintirea aceea crudă, de demult, se înceţoşase. Aprinse lumina şi zări în acelaşi loc pe birou obiectele care-l torturau. Un dosar plin cu *cifre mici*, *rotunde*, *dispuse în şiruri drepte*, *perfecte.* Alături o revistă, ultimul număr, pe care n-o văzuse nimeni altcineva. Şi paginile revistei erau pline cu cifre şi desene. Toate, toate, până la virgule, parcă erau culese din dosar.

4

Muşat trecea printr-o perioadă liniştită. Vizitele se răriseră. Parcă fusese uitat. Nici Irina nu mai apărea în pragul biroului, ca altădată, pentru a se mira că vremea nu se schimbă, iar căldurile încep să fie insuportabile. Bostan îi încredinţa tot mai rar lucrări din partea lui Neagoe, uneori treceau săptămâni până-l vedea, în sfârşit, calm şi senin,

pătrunzând în birou cu un dosar subţire în mână şi părăsindu-l cu aceleaşi vorbe:

— Cred că săptămâna viitoare se va rezolva problema locuinţei. Am primit asigurări. Sper că-mi vei face o vizită în casa nouă.

Liniştea aceasta îi folosea enorm tânărului, şi ea era ajutată şi de grija colaboratorilor de a-l feri de probleme birocratice. Putea să-şi consacre tot timpul şi toată atenţia compoziţiei moderne care-l preocupa. Umpluse sertarele cu ceea ce obişnuia să numească „partituri: principii noi, dispozitive, scheme îndrăzneţe, mecanisme, maşini. Când începu clasificarea lor, rămase uimit de cantitatea muncii depuse. Îşi imagină că are în faţa lui uneltele moderne, activitatea de perspectivă a unei întregi ramuri industriale. Dacă ar fi fost după el ar fi îndrumat de pe acum activitatea institutului spre asemenea obiective. Aceasta era melodia pe care trebuia s-o cânte orchestra atât de bine organizată şi condusă a institutului. Oare era cu adevărat aceasta? întrebarea îl obseda, începea să-l obsedeze. El se inspirase din studii, din reviste, din publicaţii, din principii şi legi şi mecanisme, din acea matematică aplicată care-i devenise familiară. Toate acestea erau însă îndepărtate. Se simţea parcă vârful unui unghi. Sau poate voia să devină vârful unghiului pe care-l visa. O latură a unghiului, latura teoretică, latura matematicii aplicate, era adânc implântată în el. Cealaltă latură era abia schiţată, putea să existe undeva, însă într-o direcţie atât de nesigură, încât nu putea să determine valoarea unghiului. Principiile, legile, liniile, forţele, teoria tehnică în toate îndrăznelile ei, culeasă din atâtea studii, parcă-i umplea mâinile ca sângele. Se scurgea uşor în cifre şi formule pe colile albe de hârtie. Colile erau însă nişte suprafeţe mici, care nu acceptau volume. Atingându-le, mâna nu simţea relief, duritate, mişcare. Pe copertele dosarelor începea să vadă cum cresc literele acelui cuvânt hotărî tor, definitiv: SPAŢIU. Teoria se voia turnată în spaţiu, voia să devină din adevăr ştiinţific valoare

materială, voia să existe ca mişcare şi forţă. Îi era sete de spaţiu aşa cum unui artist cu simţurile îmbogăţite de frumuseţea unei femei îi este sete de marmură. Îşi reîntâlnise teoria după aproape un an de zile. Era mai puternic, o ţinea solid, sigur în mâini. Îl aştepta spaţiul, tehnica. Undeva, oamenii simţeau duduitul, puterea, nervozitatea mişcării. Simţea şi ceea ce lipseşte mişcării pentru a fi mai rapidă, mai bogată, mai eruptivă. În câmpul acela activ, concret, material, cu fum, cu zgomote, cu aşchii, cu scântei se puteau turna ideile în volume; numai în câmpul acela puteau înflori adevăratele idei, numai acolo mecanica umană, mecanica ideilor, se putea încadra în legea mare a mecanicii terestre, în ceea ce fusese iniţial. Muşat visa, exagera. Descoperise însă direcţia spre care trebuie trasă cealaltă latură a unghiului. Abia după ce o va trage, după ce o va colinda, va putea determina valoarea unghiului. Două laturi: ştiinţa şi tehnica. Amândouă se întâlnesc undeva prin mijlocirea omului. Muşat voia să fie unul dintre cei care înscriu unghiul acestei întâlniri.

Din nou se simţea eliberat şi tânăr. Aruncă aproape cu nepăsare dosarele clasificate într-un sertar şi se duse, deschizându-şi larg braţele, spre fereastră. Soarele ardea, niciun vânt nu voia să-i domolească puterea. Îndură multă vreme arşiţa, de parcă ar fi vrut să-şi pună la încercare rezistenţa.

— Bună ziua, tovarăşe inginer!

Era vocea lui Neagoe. Muşat îi răspunse politicos la salut. Faţa lui exprima însă surprindere.

— Mi se pare că „stagiul necesar” se cam apropie de sfârşit, continuă Neagoe.

— Aveţi dreptate, răspunse Muşat gândindu-se la cu totul altceva.

Neagoe nu cunoştea însă gândurile lui; de aceea rămase oarecum intrigat auzindu-i vorbele. Îi destăinui imediat scopul formal al vizitei:

— Tot nu v-a sosit ultimul număr al revistei?

Muşat îşi aminti că Neagoe mai trimisese o dată un curier cu această întrebare.

— Mi se pare că a sosit chiar astăzi un grup de publicaţii. Numai un moment, vă rog.

Se întoarse foarte repede, cu un teanc de reviste. Printre ele se afla şi cea căutată de Neagoe.

— Mi se pare că totuşi lipseşte un număr, spuse Neagoe. Dacă acesta e ultimul, înseamnă că numărul anterior s-a pierdut s-au s-a rătăcit pe undeva. N-are nicio importanţă. Până la urmă, tot îl vom găsi… Am impresia că totuşi nu te-ai plictisit aici…

— Dimpotrivă, îl asigură Muşat. Nici nu se putea un stagiu mai necesar. Poate că într-o zi, dacă veţi avea timp, vă voi… plictisi cu nişte idei… cu câteva păreri. Mai demult mi s-au părut… Mă gândeam la activitatea institutului… O asemănăm cu o… Cred că e prea… Cred că e foarte precisă organizarea. Mă gândeam la obiectivele muncii… la ceea ce se concepe şi la perspectiva activităţii…

Cu toată exprimarea greoaie, confuză, Neagoe pricepu ideea lui Muşat.

— Te înţeleg, tovarăşe inginer. Te gândeşti la perspectiva activităţii noastre. Am avut o întrevedere cu tovarăşii din conducere. Probabil că ai auzit de ea. Da. Ni s-a dat sarcina să schimbăm structura activităţii institutului, s-o adaptăm perspectivei industriale. Vom constitui o comisie largă, în vederea întocmirii unui proiect. Poate că vei face şi dumneata parte din ea…

— Nu, spuse Muşat. Nu cred. Nu cred că voi putea face parte. Vă voi explica…

Neagoe îl părăsi nedumerit. Înţelegea că se petrece ceva cu tânărul inginer. Vorbele sale indicau o anumită stare. Nu-l preocupa felul său de a se exprima. Se convinsese pe deplin asupra capacităţii lui, studiindu-i, cu câteva zile în urmă, la cancelaria Politehnicii, lucrarea de diplomă. Deşi teoria i se părea hazardată în ansamblul ei, descoperise în ea demonstraţii şi relaţii care-l uimiseră prin îndrăzneală şi

claritate. Poate că tânărul se simţea lezat, sau poate într-adevăr se simţise bine în acea bibliotecă vie. Ştia că Bărbulescu se va opune categoric la numirea lui în comisia de proiecte. De astă dată însă, nu mai voia să cedeze.

La constituirea comisiei, Neagoe fu pus în situaţia de a ridica pur şi simplu din umeri. Se stabiliseră anumite criterii privind alegerea membrilor, care-l înlăturau din capul locului pe Muşat. Un singur cercetător tânăr fu numit în comisie: Liviu Filimon. Nici Bostan, care aştepta cu sufletul la gură lista membrilor şi căruia Neagoe îi promisese secretariatul tehnic, nu avu fericirea să-şi vadă trecut numele. Noroc că nu-i vorbise Silviei despre aceasta!

Muşat se pomeni într-o zi cu Liviu în birou. Abia atunci îşi dădu seama că nu-l văzuse de multă vreme.

— Am fost foarte ocupat, se scuză Liviu. Dacă ţi-ai închipui însă ce m-a împiedicat să te vizitez…

— Cred că eu ar trebui să mă scuz. Puteam foarte simplu să urc până la tine. Nu ştiu ce m-a reţinut. Poate…

— Într-adevăr, îl întrerupse Liviu, pentru a nu pierde cursul conversaţiei. Puteai să-mi faci o vizită. Dar mai bine să lăsăm convenienţele. Ştiu că tu îţi găseşti pretutindeni şi întotdeauna ocupaţii şi pasiuni. Chiar dacă ai fi undeva într-un pustiu, te-ai apuca să numeri boabele de nisip şi ai simţi în asta o fericire absolută… Scuze, dragă Ioane, sunt obligat să-ţi cer, dar pentru altceva. Şi nici nu cred că ajung simple scuze, pentru că obiectul e foarte grav. La urma urmei, sunt prietenul tău cel mai bun, aşa că orice destăinuire, oricât de gravă ar fi, nu trebuie să mă doară. Cum ai reacţiona dacă ai afla într-o bună zi că eram pe cale să te ucid?

— De ce? Nu văd motivul unui asemenea act.

— Există şi crime din imprudenţă… sau mai bine zis din ignoranţă. După cum vezi, sunt foarte autocritic.

— Tot nu te înţeleg, Liviu. Ce înseamnă pentru tine a ucide? Distrugerea fizică a cuiva, sau altceva?

— Nu ştiu. Pe mine mă poate ucide şi o vorbă, şi un gând, şi o privire. Chiar o privire pe care eu o arunc undeva sau cuiva se poate întoarce împotriva mea cu puterea unui proiectil. După cum vezi, sunt foarte sincer, şi dacă vrei să fiu absolut sincer îţi declar că n-am vrut să fiu sincer.

Nu. Liviu nu jongla cu vorbele, aşa cum îşi închipuia prietenul său. În apropierea lui se contamina. Uneori chiar simţea plăcere să scoată din pachetul ascuns al sufletului său cărţi pe care să le dea pe faţă. Plăcerea aceasta i-o oferea însă siguranţa deplină că nu-l ameninţă nicio primejdie. Cartea mare pe care juca întotdeauna era cinstea omului din faţa lui. În raport cu ea îşi descoperea propriile cărţi.

— Parcă aş simţi o bucurie — minţi Liviu, uitând tot ceea ce spusese plină atunci — făcându-ţi destăinuirea. Bucurie nu pentru curaj, ci la gândul că-ţi voi face ţie o bucurie. Ca atunci când citind o carte frumoasă abila aştepţi să i-o dai altuia, ca să se bucure şi el. Nu ştiu dacă la început m-am bucurat... Ţi se pare, probabil, că bat câmpii, nu? Ştii despre ce e vorba? Am studiat dosarul lucrării tale. *Şi m-am convins definitiv că ai dreptate.*

Liviu silabisi, aproape scrâşnind, fraza. Voia să demonstreze prin aceasta toată valoarea destăinuirii.

Muşat îl privi fătă niciun interes. Parcă nici nu ştia despre ce e vorba. Uitase de multă vreme conflictul.

— Ce spui tu? Dar era firesc, Liviu, să ajungi la acest rezultat. N-u ţi-am spus de-atâtea ori că totul e grotesc? Nu ştiu de ce consideri opoziţia ta o crimă. A fost o simplă prostie. L-ai văzut pe cineva citind ziarul cu titlul în jos, şi n-ai făcut altceva decât să-l imiţi. Ca un copil care nu ştie să citească. Bine că ai pus până la urmă mâna pe abecedar!

Asemenea vorbe îl ucideau pe Liviu, şi cel oaie le rostea nu înţelegea că prin aceasta rămâne mai departe o ţintă, o victimă, un candidat la înfrângere.

— Mă uluieşti, Ioane! Şi nu ştiu de ce. Îţi cunosc doar toate notele, ştiu ce melodii pot să se combine din ele, şi cu

toate acestea mă surprinzi mereu, mă transporţi în tenebre sau în senin. Parcă ai pune cuţitul în mina cuiva şi ţi-ai transformat şi braţul în pârghie, ca să te lovească mai bine.

— Iar începi să bâigui. Tu mă uluieşti. Ce logică e în tine? Cum poţi înlocui atât de arbitrar plusul cu minusul? Să fii oare un simplu sclav al vorbelor? E de neînţeles. Tu nu ai valori. Pricepi? Un simţ general există în tine. Dar nu ştii să-l repartizezi. Parcă ai lua apă cu amândouă mâinile şi ai spune: „În stingă e oxigen, în dreapta e hidrogen”.

Liviu se plimba nervos prin cameră. Nu ştia ce să creadă. Oare omul acela chiar nu-şi dădea seama că peste câtva timp va deveni un erou? Că va urca dintr-o daltă o sută de trepte? Că una dintre treptele acelea va fi şi spatele lui? Că va călca peste această treaptă cu tălpi ţintuite? Că-i va sfârteca tot trupul?

— Hai să nu ne mai gândim la prostii, Liviu! îi auzi vocea revoltător de veselă. Îţi dau şi eu o veste. Citeşte.

Îi înmână o scrisoare, prin care o mare uzină din provincie accepta în principiu transferul lui Muşat acolo. Parcă trăsnise undeva.

— Ce-i ou tine? îl întrebă Muşat. De la terminarea facultăţii m-am gândit la acest lucru. Totuşi, nu regret anul petrecut aici. E o condiţie *sine qua non* plecarea mea acolo.

— Eşti nebun? aproape ţipă Liviu, şi era sincer în acea clipă. Vrei să părăseşti Capitala, institutul? Facultatea? Vrei să mă părăseşti pe mine?

— Trebuie, Liviu, răspunse el cu un accent de tristeţe în glas. Trebuie să colind, să bătătoresc şi cealaltă latură a unghiului meu. M-am întristat şi eu pentru o clipă, dar mi-a trecut. Trebuie. Au făcut-o mulţi alţii înaintea mea, şi ei poate nu aveau datoria pe care o am eu. Eu răspund însă pentru ceva nedefinit, tulburător. Nu simţi frumuseţea? Nu ştiu ce se poate modela acolo. Un singur lucru ştiu: că va fi ceva frumos, înalt. De aceea îmi ard degetele.

Liviu nu se putu abţine. Avea lacrimi în ochi. Îşi îmbrăţişă iarăşi prietenul, ca altădată pe stradă.

— Eşti un monstru! şopti el. Dacă ai avea un bici în mină şi m-ai lovi de o sută de ori peste spatele gol, poate că te-aş întrece.

După câteva minute aruncă pe neobservate o revistă îndoită în spatele unui dulap. Muşat căuta prin sertare.

— Uite! spuse el. Uite ce m-a ţinut în viaţă aici. M-a împrospătat ca o apă vie. Mi se pare că s-a constituit şi o comisie pentru aceasta.

Liviu înţelese imediat despre ce este vorba. Răsfoi în grabă dosarul. Ştia că ţine în mină o comoară. Făcu mari eforturi ea să noi se trădeze.

— Aş vrea să mă uit pe îndelete prin el. S-ar putea să ne folosească. Nu ştii că am fost numit şi eu în comisie?

— Atunci, e perfect, Liviu. M-ai scutit de un drum la Neagoe. Uită-te mai cu seamă în partea a doua. Sunt câteva capitole acolo care cu siguranţă te-ar putea inspira.

— Nici nu mă îndoiesc. Tu vei fi tratat ca dezertor, iar eu voi primi decoraţiile care ţi s-ar fi cuvenit. Vii la examenul de admitere?

Puse repede întrebarea, pentru a nu auzi niciun răspuns, pentru a-şi închipui, mai târziu, oricând, oriunde, că i se dăduse zâmbind consimţământul cel mare.

Muşat se întristă subit.

— Vin. Acolo îmi va fi cel mai greoi. Acolo se va petrece adevărate despărţire. Nici el noi mă va putea opri. Ştiu asta... Exa...

Nu reuşi să termine cuvântul. Îşi aminti, înfiorat, un zâmbet pe care-l uitase şi pe care-l simţea aproape.

— Acum îmi dau seama, Ioane. Ştii că Liana e în oraşul acela?

Muşat nu-l auzi. Un gust amărui îi umplea gura. Mai era o despărţire la care nu se gândise.

5

Muşat era în cancelarie. Controla lucrările scrise la examenul de admitere. „Infinitul” nu le încredinţa altcuiva. Deodată, auzi vocea cunoscută, cam timidă de astădată, a portarului:

— Vă caută cineva, tovarăşe Muşat.

— Vin peste cinci… peste zece minute, răspunse el fără să-şi ridice capul din teze.

Peste zece minute îi predă „Infinitului” lucrările, controlate şi adnotate. În uşa cancelariei întâlni din nou portarul. Venise tot pentru el.

— Ştiam eu că sunteţi punctual, dar pentru că m-au rugat cu atâta insistenţă…

Undeva în curte, izolaţi, stingheri, îl aşteptau Doina Şi tatăl ei. Fata aproape tremura. Îi strânse mâna cu toată puterea pe oare o mai avea şi îl privi în ochi cu toate smintirile.

— Nu te-ai aşteptat să mă vezi, nu-i aşa?

Nu se aşteptase. Dar undeva în adâncul lui îşi făcuse loc o speranţă, sau poate o dorinţă pe care n-avea curajul s-o cultive.

— Sunt atât de emoţionată! Nu vrei să ne plimbăm puţin?… Rămâi tu, tăticule, pentru afişarea listelor…

Tatăl clătină încet din cap. Era mai emoţionat decât ea.

Porniră amândoi. Ea parcă voia să fugă. Când ajunseră în stradă, 51 rugă în şoapte:

— Să nu mă întrebi nimic despre examene. N-am nicio emoţie. Am reuşit sigur. Vreau să mă duci repede pe o stradă cu mai puţină lume.

Porni ea înainte, fără să ştie unde merge. Ajunseră într-o piaţă mare, plină de lume.

— Aici suntem singuri, mu-i aşa?

Nu vedea pe nimeni în jurul ei. Întâi îşi lipi capul de pieptul lui, apoi se întoarse şi se rezemă cu spatele de el ca de un zid. Părul ei îi mângâia obrajii. Îi luă mina şi i-o duse la cehi. Mina i se încălzi. Plângea.

Lumea urla în jurul lor. Precupeţii îşi strigau marfa, oamenii se ciocneau de ei, îi înghionteau, îi priveau cu ochi de prostănaci, se rostogoleau fructe şi zarzavaturi la picioarele lor, ei nu se mişcau, nu vedeau şi nu auzeau nimic.

— Dacă ar fi mai multă lume, spuse ea întorcându-se veselă şi sprintenă ca un titirez, m-aş «urca în copacul de colo şi m-aş azvârli. Vezi ce repede mi-a trecut? Şi vezi ce înţeleaptă sunt? Nu te întreb nimic, iar eu sunt pregătită să-ţi răspund la orice. Nu pentru că eşti mai mare deci mine. Vreau eu aşa. Mi-a părut rău că *acolo* am vorbit atât de puţin, şi m-am hotărât să-ţi spun dintr-o dată multe, şi pe urmă să tac din nou, ca să nu te plictisesc.

— Mi-ai spus fără să vorbeşti. Şi într-adevăr eşti înţeleaptă, Doina.

— Eu nu ştiu cum să-ţi spun. Ionuţ nu prea-mi place. Dar mi se pare că trebuie să tac… O clipă numai. Ştii cum te voi numi? „Fantastic”.

— Eşti un copil, foarte, foarte copil!

— Văd că nu-ţi place mumele. Dar nu mă interesează. N-o să-l auzi niciodată. Îl voi rosti În gând, şi tu vei vedea numai cum înghit în sec şi ridic din sprâncene. Atunci voi spune în gând: „Dragul meu Fantastic”, şi cu voce tare: „Nu ştii cât e ceasul? u Ne-a apropiat mult despărţirea, nu-i aşa?

Râdea ca acolo pe malul apei, cu toată faţa. Iar în jurul lor oamenii vociferau, se certau, claxonau maşinile, huruiau roţile căruţelor.

Cine era acest miracol de lângă el? De ce, de unde apăruse? La *această* despărţire nu se gândise.

— Începusem să tac, dar te simt trist. Nu vreau să te întreb nimic. Ţi-am spus numai ca să ştii că te văd.

— Va trebui să ne despărţim, Doina…

— De ce? Aaaa! Trebuia să-mi închipui că eşti ocupat acum ou examenele. Îmi mai lipesc o dată capul de pieptul tău, şi pe urmă pot să aştept cât vrei tu…

— Dacă ai putea, Doina! Dar nu îndrăznesc să-ţi cer…

— De ce să nu îndrăzneşti? Mult, mult de tot? Inocenţa şi dăruirea aceea oarbă îl speriau. Oare ce se întâmpla acolo?

— Hai să pornim! spuse ea. Nu ştiu ce m-a deşteptat. Şi pe tine, nu-i aşa?

Porniră, ţinându-se de mână, pe o stradă mai liniştită.

— Te superi că mi te închipui de vârsta mea? Eu nu pot să fiu altfel. Nu ştiu să fiu mare. Oamenii mari îşi amintesc ce au simţit când erau mai mici, ei pot să-şi repete starea, şi tu poţi. Eu nu pot să mă simt mare, pentru că nu ştiu ce să fac. Aşa, ca o maimuţă caraghioasă, brrrr! Vrei să te faci tu puţin mai mic, ca să ne asemănăm?... Ştii că nu mi-ai răspuns la întrebare? Nu-ţi dai seama că poţi să îndrăzneşti?

— Ar fi prea mult... Ani.

Fata se opri. Il opri şi pe el. Se uită adânc în ochii lui, dar nu era mirată, nu întreba.

— Ani... şopti ea. Nu te întreb de ce. Te întreb altceva: De ce nu vrei să îndrăzneşti? Ţi-e teamă de tine, nu-i aşa?

O strânse în braţe. Câte confuzii se zbăteau într-însul! Cât de tulburi îi erau apele înăuntru! Dar ea zvâcnea în braţele lui, îi încredinţa tot viitorul.

— Poate că ar fi trebuit să-ţi spun cât de tare m-a durut pieptul până, te-am văzut. Nu pieptul care mă doare acum. Înăuntru. Pot păstra durerea aceasta oricât. De aceea vreau să îndrăzneşti.

— Te voi căuta eu, Doina. Dacă poţi să mă aştepţi... Fata se linişti ca prin farmec. În sfârşit, se întâlnise cu el.

6

După primele schimburi de cuvinte, Neagoe înţelese că hotărârea lui Muşat e neclintită. Nu mai insistă. Se mulţumi

doar să-i spună că, atâta timp cât va lucra el în Instituit, va putea să-şi ceară oricând reintegrarea.

— Nu vreau, după acel incident regretabil, ca vorbele mele să pară convenţionale. Oricând vei fi bine venit. Alătur cuvântul meu de onoare.

Neagoe încă nu ştia nimic despre apariţia acelui articol care confirma întru totul ipoteza lui Muşat.

Pop Romulius se lăsă mult mai greu convins. Încercă să dea un aspect grav plecării lui Muşat. Folosi chiar cuvântul „dezertare”, pe care îl regretă însă imediat.

— S-ar putea crede că tinerii cercetători nu au alici condiţii de dezvoltare, spuse el.

— Pot să-mi mărturisesc recunoştinţa, dacă este nevoie, într-un articol la gazeta de perete, ripostă Muşat.

Până la urmă, îl asigurase, ca şi Neagoe, că va fi oricând binevenit şi bine primit în rândurile cercetătorilor.

Cu Stoian se întâlni în cancelaria Politehnicii. La rugămintea lui Muşat, se retraseră amândoi în bibliotecă. „Infinitul” era nervos, neliniştit. Muşat tăcea. Aştepta să fie întrebat.

— E foarte grav? întrebă profesorul.

— *Nu ştiu*, răspunse pentru prima dată în faţa, infinitului” fostul student. Poate că nu e grav, poate că e necesar.

— Poate?…

— E strict necesar, domnule profesor… *Nicio abstracţie nu e posibilă.*

„Infinitul” înţelese. Se aşează pe o bancă studenţească şi-l pofti şi pe Muşat alături.

— Îmi via fi foarte greu, dragă Muşat. M-am obişnuit ou tine. Eu vorbesc puţin. Salutul cotidian, câteva întrebări, câteva fraze convenţionale. Ou tine puteam să vorbesc mult fără să folosim cuvinte. Toată viaţa am visat o astfel de conversaţie… Trebuie să te duci. Ştiu. Eu ţi-am recomandat spaţiul. L-ai simţit şi tu înainte, cred că-l simţi şi mai intens acum. I-ai demonstrat necesitatea în teoria aceea oare mi-a dat multe nopţi de satisfacţie. Ştiu ce reprezinţi tu pentru

matematică. Şi cu toate acestea, *eu* te îndemn să treci de la teoria matematică la aplicaţie. Şi mai ales la specialitatea pe care ţi-ai ales-o. Tu eşti făcut pentru oameni, pentru toţi oamenii din jurul tău... Am cunoscut un mare savant francez, un fizician, care în ultimii ani ai vieţii a descoperit dialectica şi materialismul. A aderat activ. La un mare congres ştiinţific internaţional, în referatul principal era trecută o frază de frontispiciu: „Viitorul omenirii e în tehnică”. El a schimbat numai prepoziţia: „Viitorul omenirii e *prin* tehnică”. De aceea ţi-am indicat spaţiul. Se vorbeşte mult despre viitor. Tu însă îl simţi. Îl simţi în mecanica lui. Nu pot să-ţi împiedic armonia. Şi tristeţea noastră face parte din ea.

„Infinitul” suspendă cursurile în ziua aceea. Se închise în cancelarie şi scoase dintr-un dulap un dosar: lucrarea de diplomă a lui Muşat. O reciti. Se rugă în gând ca autorul lucrării să se bucure de sănătate. În cifrele şi simbolurile acelea îi vedea viitorul. Pe coperta dosarului, cineva scrisese cu litere groase: „EXCEPŢIONAL”. Adăugă un „F” absurd înainte şi puse dosarul la loc. Apoi se duse spre geam, pentru a-şi continua acolo durerea despărţirii, li fusese teamă până-n ultima clipă. I se. Părea că trecuse, la vârsta lui, cel mai greu examen. Dacă pe o fişă, în dreptul. Numelui său şi al lui Muşat ar fi fost trecut cuvântul EGOISM, urmat de un semn de întrebare, ar fi răspuns fără să ezite înscriind un minus definitiv.

Partea a doua

POEZII

Capitolul I

1

Trecuseră aproape doi ani. Era primăvară. 1 Mai. Dimineaţa senină, strălucitoare înveselea oraşul. În faţa fabricilor, şcolilor, instituţiilor se pregăteau coloanele de manifestanţi. În tribunele din centru începeau să sosească invitaţii. Peste tot erau drapele, flori, cunune verzi, arcuri de triumf. Megafoanele umpleau de cântece toate străzile.

O fată înaltă, zveltă, îmbrăcată într-un taior alb, subţire traversa strada principală spre tribune. Îşi făcea loc printre cordoane, arătând o invitaţie. Nimeni nu se uita însă la cantonul alb pe care-l ţinea ca pe-o mănuşă. I se făcea loc imediat, gesturi şi vorbe politicoase şi admirative îi indicau drumul. Aproape tot oraşul o cunoştea şi o iubea. Răspândea atâta seninătate în jurul ei, incit abila după ce trecea oamenii pricepeau că pierduseră prilejul de a-i admira silueta.

— E mai frumoasă decât pe scenă, şoptea câte unul. Am văzut-o În Desdemona şi în…

Vorbele se pierdeau în tumultul general. Liana se apropia de tribună. Răspundea din cap saluturilor, era puţin speriată, obrajii îi ardeau surprinşi de culoarea emoţiei, îşi prinsese pe piept, pentru prima dată, medalia de aur a Premiului de Stat. Acasă trăise clipe de bucurie. Dar pe stradă, ghicind privirile oamenilor, începea să se simtă stingheră, parcă şi-o prinsese pe pieptul gol. În tribună, spaima o părăsi. Acolo, printre atâtea sclipiri, n-o mai observa nimeni. Se trezi în mijlocul unui grup care-o asalta

cu întrebările. Cum putea să răspundă la toate? Sau poate nici nu i se aşteptau răspunsuri.

— E adevărat că în stagiunea viitoare veţi debuta în Capitală? Să nu vă închipuiţi că vă dăm drumul…

— Nu ştiu, răspunse Liana. Sunt lucruri care mă depăşesc.

De fapt ştia. Dar n-avea curajul să şoptească vestea oamenilor aceia, care-o îmbogăţiseră cu atâtea aplauze, pe care-i simţea atât de apropiaţi şi de fideli. Oraşul îi era drag, cu ritmul lui nervos, cu zgomotele lui metalice, ou miresmele pădurilor care-l înconjurau şi mai ales cu amintirile lui apropiate. Cum să nu iubească oraşul pe scena căruia tremurase în seara debutului?! Într-o singură seară devenise artistă. Se uitase în sală înainte de ridicarea cortinei. Făcuse un semn cu mina colegilor, apoi alergase în vârful picioarelor (cine-ar fi putut s-o audă?) spre marginea scenei. Privise numai câteva secunde. Oamenii râdeau, gesticulau, citeau ziarul, nimeni, nimeni nu ştia câte emoţii şi spaime se zbăteau în sufletul ei. Era atât de uluită, incit încremenise acolo. De acolo o descoperise cortina publicului. Se uitase în sală şi după terminarea spectacolului, după chemările repetate, care-i cutremurau trupul, obrajii, pleoapele. Oamenii erau departe, nu-i auzea. Dar simţea plumbul tăcerii. Nu-i vedea, pentru că ochii îi erau acoperiţi de o ceaţă caldă. Dar le simţea lacrimile, gesturile care încă nu le aparţineau. Era artistă…

— Am auzit că iar vă veţi duce în turneu la Bucureşti, o trezi o voce din amintiri.

— Da, răspunse ea visătoare. Plecăm cu *Trei surori…*

Îşi imagina scenele Capitalei, articole, portrete, fotografii, întâlnirea cu profesorii în aceeaşi piesă, în acelaşi act, primind şi dând replici ciudate, necunoscute.

Coloanele de manifestanţi treceau fără contenire prin faţa tribunei, agitau steguleţe, eşarfe, azvârleau buchete de flori, fanfarele înălţau melodii vesele în văzduh, megafoanele anunţau grăbite nume, cifre, veşti, realizări,

angajamente. Torentul multicolor fusese zăgăzuit undeva, sau poate se supunea programului. Crainicul anunţase la megafon numele uzinei. Liana tresări. Îşi protejă cu mâinile ochii şi începu să privească atent. Din trupul coloanei răsăreau panouri mari, ca nişte indicatoare. În faţă se vedeau fotografiile celor distinşi, ca intr-o vitrină mobilă. Căuta pe cineva dar nu-l zări printre fotografii. Oamenii opriţi în faţa tribunei strigau şi aruncau flori. Cum putea să-l zărească în mulţimea şi mişcarea aceea? Poate că nici nu era acolo. O cuprinse o tristeţe veche; durerea ascunsă atâta timp se răzvrătea într-însa. Îl zărise de câteva cri prin oraş, dar mu-l oprise niciodată. I-ar fi fost atât de simplu! Oare de ce n-avea puteri? Prima dată îl văzuse toamna, prin fereastra mare a unui restaurant. Dacă ea ar fi bătut în geam el ar fi întors capul. Erau la câţiva metri imul de altul despărţiţi de un pătrat de sticlă. Ploua. Oamenii se adăpostiseră pe sub streşini. El stătea în ploaie, cu mâinile în buzunarele fulgarinului, cu capul gol. Aştepta autobuzul. Era absent, straniu, imobil parcă făcea parte din decorul străzii. Când sosise autobuzul, oamenii se îmbulziseră. Se urcase ultimul. Cei de la masă îi observaseră fixitatea privirilor. O Întrebaseră ceva. Nu le răspunsese. Unul dintre ei, printr-o glumă, îi dezvăluise numele uzinei căreia îi aparţinea autobuzul... îl mai întâlnise o dată, iarna, pe stradă, era pe trotuarul celălalt, tot la câţiva metri de ea. Mergea încet, cu capul în sus, cu ochii aproape închişi, parcă număra fulgii de zăpadă. Se uitase lung după el, îl văzuse oprindu-se în faţa unei vitrine. Apoi silueta i se destrămase în ceaţa serii. Se oprise şi ea la vitrina aceea. Era un anticariat... Ultima dată $1 văzuse tot iama, însă un an mai târziu. Ieşea dintr-un magazin alimentar, cu un pachet pe care-l ţinea stângaci în mină. Câteva clipe, mersese paralel cu dânsul. Era o stradă Îngustă, datina încet din cap şi ghicea parcă oboseală în încetineala mersului său. Parcă se opunea cuiva. O clipă, simţise dorinţa nebună de a cunoaşte gândul lui. Voia să ştie că nu

e trist. Simţea că va face pasul. Dar îl văzuse întorcând capul şi alunecându-i privirile pe lângă ea. N-o zărise, n-o recunoscuse?... Faţa lui era palidă, cutele de pe frunte parcă i se adânciseră. Se ascunsese la repezeală în primul magazin care-i ieşise în cale. Poate că-i observase şi alteori silueta. Niciodată însă n-avea putere să facă pasul. Era atât de ciudată starea ei când îl întâlnea, incit nu îndrăznea niciodată să-l oprească. Îl dorea de mult. I se părea că din totdeauna. Purta pretutindeni, mereu, dorinţa mocnită în ea. Ştia că întâlnindu-se cu el, în identităţile lor limpezi, s-ar fi integrat intr-o clipă în el, el ar fi integrat-o. Aici începea chinul ei. Din depărtări i se dăruia ca o adiere pură, necunoscută, neidentificabilă, neconturată. Aproape, i s-ar fi dăruit cu coapse, cu umeri, ou convulsii, cu acea identitate feminină cu care o înscrisese altcineva în registrul vieţii, pe care i-o procurase *altcineva*. Dacă acest *altcineva* ar fi fost altcineva!... Aici se umfla chinul. Contopirea ar fi însemnat trădarea unei purităţi visate îndelung, trădarea forţei de a-l iubi, anularea acestei forţe. Liana îl iubea cu groază pe omul pe care-l căuta în mulţime. Îl iubea mai ales pe scenă, când îi putea spune toate cuvintele „din depărtări”. Uneori era conştientă că nimeni n-o va putea înţelege, că starea ei ar părea oricui o halucinaţie, erupţia unei minţi febrile în căutarea unei idei fixe, o răzvrătire a psihicului. Nu. Dragostea ei se confunda cu setea de ideal. Şi dacă-şi închipuia idealul o mare albă, ce miracol al lumii ar fi putut dizolva pe suprafaţa acelei mări şi chiar în adâncurile ei o revărsare de petrol? Pata ar fi plutit până la nesfârşit, păstrându-şi culoarea. Aici i se oprea adevărul. Nu înţelegea că abia de aici începe adevărul.

Coloana pornise. Sute, mii de oameni. Şi deodată. Liana îl zări. Era undeva printre oameni, nu îndrăznea să-l plaseze. Dacă şi-ar fi desprins o singură clipă privirile din acel punct, era sigură că l-ar fi pierdut. Părea cel dintotdeauna. Acelaşi mers, aceleaşi priviri. Întrezări totuşi ceva nedefinit pe faţa

lui. Închise ochii fără să vrea. Nu-l mai regăsi. Era o mulţime imensă, sute, mii de oameni, amestecându-şi identitatea în urale şi lozinci, în fluturări de mâini, în acel ritm uniform care-i depărta pe unii şi-i apropia pe alţii.

„Nu ştiu ce e cu mine, îşi spuse Liana. Nu. Mai bine să nu vreau să ştiu."

— Vă rog să mă scuzaţi, îndrăzni ea fără să ştie că îndrăzneşte.

Nu mai spuse nimic altceva. Coborî repede din tribună, trecu printre cordoane şi începu să alerge pe trotuar paralel ou coloana. Ştia că nu-l va găsi, dar îl căuta cu înfrigurare, dizolvând în încordarea acelor clipe orice gânduri şi sentimente. După câţiva zeci de metri, coloana se desfăcea în trei şiruri mai subţiri, care îşi continuau neregulat ritmul pe cele trei străzi din apropierea centrului. Liana se amestecă în mulţime. Îşi făcea greu loc printre rândurile compacte, dar înainta, înainta mereu. Nu-l zărea nicăieri, nici nu putea să-l zărească, nici nu ştia cum e îmbrăcat, pentru a-l recunoaşte din spate. Se sufoca în mulţimea aceea, încăpăţânându-se intr-un gest inutil, absurd. Poate tocmai pentru a şti că se zbătuse, că suferise, că nu-l întâlnise invocând hazardul, sau, şi mai simplu, cerând un oarecare număr de telefon, ca altădată în gară. Oare dorea să trăiască numai suferinţa căutării, numai senzaţia efortului? Ameţise, i se împleticeau picioarele, abia îşi mai ţinea răsuflarea. Ştia că nu se va putea prăbuşi, în înghesuiala aceea; era dusă înainte de valurile mulţimii. Se lăsă purtată, fără voinţă, fără să-şi mai ascută măcar privirile. Oare se mai afla în coloana acelei uzine? întrebă pe cineva. Coloana era mai înainte. Iar îşi găsi puteri, iar se înghionti printre oameni, se ciocni de ei, se amestecă printre ei, fără să caute pe nimeni, parcă numai din nevoia de a suferi. Şi deodată, se pomeni singură, în afara rândurilor, pe o insulă de asfalt, în faţa unei statui gigantice, în locul de unde începeau cele trei străzi pe care se revărsa coloana. Oamenii treceau veseli, şi parcă toate

privirile erau aţintite asupra ei. Fugi înapoi spre mulţime, începu să întrebe. Un tinerel cu părul blond, aproape alb, îi arăta cu mina într-o direcţie.

— Chiar acum a luat-o prin parc, pe acolo…

Liana îi deosebi silueta. Aleea era lungă, o cunoştea. Totuşi, fugi. Îşi încetini paşii rând ajunse la câţiva metri în spatele lui. Nu mai era (nimeni în preajma lor. Aproape toţi oamenii rămâneau în centrul oraşului, intrau în restaurante, sau aşteptau autobuze şi camioane oare-i duceau afară din oraş, la iarbă verde. El mergea încet, cu spatele puţin curbat, cu mâinile ascunse în buzunare. Şi ea îi ghicea privirile alergând pe deasupra arborilor. Păşea încet, ca să n-o audă. Era ameţită, respira greu, începea să simtă dureri pe trupul stâlcit de mulţime. Dacă ar fi respirat mai liber, ar fi auzit-o. Dacă ar fi întins mâna, l-ar fi putut atinge. Era totuşi atât de simplu să se întoarcă, să tuşească încet, sau să facă orice zgomot, şi atunci s-ar fi întors şi el şi ar fi văzut-o din spate, mergând în direcţie opusă, şi poate nici nu s-ar fi întrebat când a trecut femeia aceea pe lângă el. Se înfricoşă atât de tare că va face acest gest, încât se opri şi chemă în şoaptă:

— Domnule Muşat…

O privi mai întâi ou uimire, apoi cu spaimă. Nici nu îndrăzni să se mişte din loc. Îi descoperi palid şi slăbit. Ochii aceia blânzi, senini, care-i spuseseră odată într-o clipă totul, începeau parcă să se tulbure, cutele de pe frunte i se adânciseră, părul, mai închis la culoare, i se rărise. Unde se afla mirajul pe care-l proiecta asupra ei acest om? O parte din el era şi în acea figură masculină, sigură, în acei ochi care nu puteau să condamne niciodată pe nimeni şi în oare lucea uneori beţia de infinit. Se priveau nedecişi, şi ea ştia că va Îi vinovată de ceea ce se va întâmpla şi nu se va întâmpla. N-o întrebă totuşi de unde s-a ivit. Voia oare să prefacă totul în miracol — şi se îngrozea când se gândea la aceasta —, sau primea totul firesc, aşa cum primea prezenţa florilor şi a copacilor din jur?

— N-am ştiut că locuiţi în acest oraş, spuse el ca o scuză. Sau poate mă înşel. Mă uitam la…

Îl izbise cercul acela strălucitor ca o monedă, dar n-avea curajul să-l privească. S-ar fi întâlnit cu amintirea altor cercuri şi poate cu alte amintiri, care s-ar fi împleticit.

Ea înţelese. Îşi duse mina la (piept. Uitase de medalie. O desprinse încet şi o ascunse în invitaţie. N-avea undle s-o pună.

— De ce? întrebă el. E un obicei, mai ales în această zi.

— Dar dumneavoastră…?

întrebarea fugită de pe buze o zgudui. El îi răspunse însă atât de natural, incit Liana îşi opri cu greu lacrimile:

— Eu… nu ştiu ce-aş face. Eu şi într-o haină nouă mă simt străin. Chiar o cravată…

Purta un costum simplu, cenuşiu, o cămaşă albă, cu gulerul descheiat. Haina «parcă era prea strimtă pe el. Li simţea însă în acea înfăţişare toată puterea.

— Mă gândeam că poate aţi suporta o plimbare. Bineînţeles, dacă nu aveţi… dacă nu vă preocupă altceva.

Faţa parcă i se lumină, sau poate era numai o părere a ei.

— Nu, nu am treburi importante, adică nu am treburi urgente. Şi mi se pare totuşi o zi frumoasă.

Era obosită. Se aşezară amândoi pe o bancă la umbră.

— Oare n-am putea să vorbim cu mai puţine reverenţe? întrebă Liana. Ştiu că aşa ceva nu se poate impune. Să ne amintim că suntem… că ne cunoaştem de mult.

— De la întâlnirea aceea bizară? zâmbi Muşat. Da… A trecut multă vreme de atunci.

— Eram datoare cu o explicaţie, se hotărî brusc Liana. A fost ceva ciudat în întâlnirea aceea. Il cunoşteam pe Liviu. Ne cunoşteam de aproape trei ani.

Simţi jenă şi tristeţe în mărturisirea ei. Îşi plecă şi el privirile în pământ.

— Mi se întâmplă uneori să nu aud anumite fraze. Parcă presimt că nu trebuie să le aud. Nu e o… Nu vreau să… Nu din discreţie. E purul adevăr.

— Am vrut eu să ştiu că am rostit aceste vorbe. În sfârşit. Te-am mai zărit de câteva ori prin oraş. De trei ori, mi se pare.

— Eu nu v-am zărit niciodată. Poate pentru că ies foarte rar. Dacă m-aş fi dus la teatru… De mulţi ani însă nu mă mai duc. Oamenii aceia de pe scenă sunt alţii decât cei din jurul nostru. Nu în ceea ce spun, ci în felul cum spun. Am văzut piese care m-au rănit. Credeţi că adâncimea unei meditaţii se exprimă întotdeauna prin zdrobirea Simplelor în pumni, sau prin acoperirea ochilor cu palma, sau prin înghesuirea unui trup intr-un fotoliu? Nu ştiu, poate că spun prostii. Eu cred că un actor bea altfel un pahar de vin acasă decât pe scenă şi altfel îşi declară dragostea sub un copac viu, care foşneşte, decât sub pomul din decor. De aceea nu mă duc. E mai plăcut să citeşti. În ultimul timp am citit mai mult. Vă amintiţi?…

Liana râse. Îi repugna ideea unei discuţii despre teatru; i s-ar fi părut că ţine un discurs *pro domo.*

— Nu vreau să te contrazic, deşi nu-ţi dau dreptate, spuse ea. Mi-am amintit însă de discuţia noastră de atunci. N-ai uitat-o. Ai reţinut şi amănuntele.

— Prin urmare, nici dumneata n-ai uitat-o. Nu ştiu ce mina venit să critic actorii. Poate că s-au schimbat şi ei în atâta timp. De şase ani n-am mai fost la teatru.

— Am impresia că vrei să pregăteşti un fel de revedere sub o formă delicată.

— Într-adevăr. Sunt curios să văd cu ce gesturi mângâiaţi un om, cum îl priviţi…

Revenirea la politeţe indică oare o emoţie, sau evitarea oricărui echivoc? Liana însă tremura punându-şi această întrebare. Omul pe care-l mângâiase şi-l privise de atâtea ori pe scenă, în contururile lui plăsmuite, era lângă ea. Dacă şi-ar fi alunecat cu câţiva centimetri mina, ar fi atins mina lui vie.

— Ai dreptate, spuse ea. Un artist pe scenă poate să fie mai exagerat în gesturile lui de mângâiere. Dacă ar întâlni

în viaţă un om asemănător eroului pe care-l mângâie, cred că ar face exact aceleaşi gesturi. Cine poate controla?

— Ceva nu înţeleg, recunoscu Muşat. Ai confirmat o părere… dar de fapt ai mutat negaţia mea. Unde e expresia adevărului? În viaţă, sau pe scenă?

— Dumneata nu poţi încă înţelege şi nu ştiu dacă vei putea înţelege vreodată. Dumneata nu ai confruntat teatrul ou gesturile prin care se manifestă viaţa în jurul dumitale. Dumneata ai confruntat teatrul cu potenţialul gesturilor dumitale. Aceasta e relaţia pe care ai făcut-o. Spune-mi! Cum îţi închipui că ar ucide un asasin? Ce gest ar face un om întâlnindu-şi rivalul intr-o pădure? Cum ar arăta faţa unui om în momentul în care şi-ar făuri planul de răzbunare? Cum s-ar gândi să-şi prindă decoraţiile pe piept? S-ar uita într-o oglindă? Şi-ar netezi pieptul? S-ar gândi cu ură… sau cu tristeţe… sau ar privi cu flăcări de invidie în cehi pe cei oare au mai multe decoraţii? Spune-mi! Cum priveşte un om când e gata să fure? Cum minte un om? Cum se laudă un om? Cum îl batjocoreşte pe altul?… Nu e nevoie să-mi spui. Ştiu că vei ridica din umeri şi… Nici măcar nu-ţi dai seama că am vorbit despre un anumit om.

— Intuiesc anumite relaţii, însă n-ai dreptate. Nu mă pot gândi la toate acestea. E prea scurtă viaţa. Şi nici nu trebuie să te gândeşti. De ce? Când?… Dacă am avea timp, crezi că n-ar fi mai frumos să privim cum creşte o floare sau cum începe să zâmbească un copil? Sau să cercetăm o aglomerare de cristale? O dată, când am avut timp, am mers printr-o pădure. Eram singur. Am auzit în jurul meu o melodie ciudată. Am ascultat-o. Oiţe altele nu se pot asculta! *Vita brevis…* Câte minuni nu ne scapă! Ca să supravieţuieşti trebuie neapărat să-ţi închipui un anumit lucru drept un miracol. Şi să începi să-l slujeşti. Să oficiezi chiar în salopetă. Cu un simplu cleşte în mână. Dumneata ai ales arta…

— Dar de ce nu înţelegi că există şi scamatori cu gesturi mai sigure şi mai nobile decât cei care oficiază? Sau care au

chiar puterea să te sărute, pentru ca, înfiorat de gestul lor, să te poată buzunări mai bine, sau să-ţi potrivească mai sigur pumnalul.

— Matematica ane prea multe numere şi mai ales prea multe relaţii între numere pentru ca să-ţi mai lase timp să te gândeşti şi la altceva. Frumuseţile se apără lucrându-le, nu căutându-i pe cei dare le urăsc fără să le cunoască. O minune, o singură minune îi poate duce pe oameni la crimă pentru posesiunea ei. Dar o mie, un milion, un miliard de minuni, minuni pentru toţi oamenii… atunci nu se schimbă totul în frumos, nu se clădeşte un frumos general? De aceea trebuie să lucrăm la el oriunde. Altminteri, vom alerga după vrăjmaşii lui, abia având timp din când în când să ne contemplăm frumuseţea gândurilor. Noi mergem spre o armonie, Liana, pe care ne-a oferit-o de mult matematica. Ne întrunim toţi, ne vom întruni toţi, sunete diferite din instrumente diferite, intr-o singură melodie, care nu poate fi decât frumoasă. Nu va domni decât ordinea perfectă şi măsura… Tu ştii că multă vreme muzica a fost o parte integrantă a matematicii? Şi chiar după ce a fost fundamentată noua matematică, ştii ce a înscris pe frontispiciul ei cel care a întemeiat-o? Ştii cui a dăruit-o? Tuturor ştiinţelor *în care se cercetează fie ordinea, fie măsura, şi este cu totul neesenţial dacă este vorba de numere, figuri, stele, sunete sau altceva în care se caută această măsură*. Adevărul acesta nu e o poezie?… De când există, lumea se zbate să caute ordinea şi măsura. Eu cred că aceasta e expresia frumuseţii, a perfecţiunii…

— Dacă oamenii ne-ar oferi siguranţa pe care ne-o oferă numerele! spuse Liana ascunzându-şi privirile luminate în pământ.

— Numerele reprezintă mărimi, şi se pot nota în aceeaşi măsură şi cu plus, şi cu minus.

— Şi crezi că se pot constata atât de simplu mărimile şi calitatea lor?

Muşat căută câteva clipe de tăcere înainte de a răspunde. Gândurile îi fugeau prea departe. Le putea pierde controlul.

— Nu ştiu. Mă feresc de anumite investigaţii. Mă înspăimântă uneori o teorie nedefinită a echilibrului. Încă nu sunt clarificat, Liana… Vezi? Am ajuns să-ţi spun pe nume.

— Poate influenţat de ideea echilibrului…

Acesta era omul căruia i-ar fi putut spune simplu, fără să tremure, fără să se înfricoşeze, fără să i se pară banal, fără să-i sune strident, acel „te iubesc” pe care nu l-a rostit şi nu-l va rosti nimănui, niciodată.

Umbra se retrăsese pe nesimţite, eliberând banca de povara ei. Căldura era subţiată de adieri şi răcori. Lumina era însă puternică, vie, ardea prin pleoapele închise. Liana se deplasase o dată cu umbra, ajunsese în colţul băncii. De când începuse mişcarea aceasta înceată, se întrebase dacă el o va urma. Ştia că va rămâne acolo la locul lui, sub fierbinţeala soarelui, că nu se va apropia de ea, că nici nu va observa distanţa care se crease între ei. Era sigură, sigură că aşa se va întâmpla, şi ou toate acestea îi bătea inima că nu va fi aşa; era speriată că va face un gest care va scăpa presimţirilor ei. Nu. Totul se petrecuse aşa cum îşi închipuise Liana. Cât de bine îl cunoştea! N-ar fi mirat-o nimic, nimic din ce ar fi făcut, pentru că nu putea niciodată să iasă din cercul senin cu care-l învestise, în care-l înconjurase ea. Omul acela era totuşi al ei; cine altcineva i-ar fi cunoscut ca ea toate alcătuirile? Îi culesese visul, puterea şi beţia de infinit în câteva clipe, în lucirile de câteva clipe ale ochilor lui, intr-o seară cu vijelii şi spaime. Începuse să tremure pentru el în noaptea care urmase. 1-1 dăruise urându-l, încercând să-l ucidă, să-l pulverizeze, *altcineva*. Cuţitul cu care voise să-l rănească, securea cu care voise să-l despice ciopliseră intr-un bloc nevăzut de marmură. Ciopliseră în ura lor cu atâta fineţe, incit i-l dăruise ei ou toate liniile şi nuanţele. Cu cită siguranţă, cu cită artă i se dăruise în noaptea aceea armonia! Oare Liviu

înţelegea în acele momente că înalţă un imn? Atunci începuse să tremure pentru el. Aşa crezuse atunci. Tremura însă pentru ea, pentru clipele de mai târziu. Se ferise să-l iubească pentru a se apăra de drama pe care şi-o imagina. Îşi amintea însă mereu zborul din privirile lui. Setea de senin a copilăriei îşi descoperise izvorul. Izvorul i se părea pur, dar setea îi fusese alterată. Nu se putea apropia de acel izvor decât furişându-se sau cucerind prin violenţă. Ar fi putut să bea. Să soarbă lacomă, nepotolită. Visurile însă o duceau spre un izvor în care ar fi vrut să-şi răcorească obrajii, pleoapele, în care să se privească, pe suprafaţa căruia să-şi plimbe degetele, în care să-şi caute surâsul, uimirile, melancoliile, căruia să-i audă, mult, mult, nesfârşit de mult, susurul frumuseţilor.

— Mi-am amintit, spuse încet Muşat, numele eroului lui Maurois: reverendul Mac Yvor.

Nici el, nici ea nu se uitară însă la ceas, să vadă dacă au trecut douăzeci de minute, sau mai sunt douăzeci de minute de la o oră sau până la o oră care nu-i interesa. Îşi amintiră amândoi că se separaseră nu numai prin distanţă, ci şi prin tăcere. Şi ea se descoperise toată soarelui. O privi o clipă. Distanţa o refăcea în întregime. Se ridicase de pe bancă; el o privi, şi ea înţelese din lucirea ochilor că o vede prin amintire. Se lăsa şi ea, o clipă, pătrunsă de o bucurie caldă. Cât de primejdioasă putea fi durata acelei bucurii! Se putea transforma intr-un incendiu care i-ar fi mistuit înţelesurile. Şi el se desprinse din amintire. Era o amintire posesivă în potenţialul ei. Până atunci cercurile roze îl uimiseră. Parcă începeau să-l atragă; gravita un tremur, tremurul lui, în jurul acelor cercuri. Îi era teamă că tremurul, materia acelui tremur se va răzvrăti şi va trăda legile gravitaţiei; se va apropia, se va contopi cu materia vie, oferită spaţiului prin acele cercuri.

— Bărbatul tinde spre înălţime, spuse el. Îl poate reprezenta perpendiculara. Femeia mai indică o dimensiune, sau poate o direcţie, sau poate sugerează

mişcarea. Nu trebuie să mai întindă braţul. Linia ei e ca un vector.

O vedea în spaţiul pe care îl ocupa trupul ei. O sublimă în imaginea unei linii, printr-o îndrăzneaţă mişcare geometrică. Linia rămâne dreaptă. Era însă ceva care îmbogăţea linia, care o activa, care sugera mişcare, sensul şi direcţia, cu toată imobilitatea ei. Parcă încerca să evadeze din linie fără să ştirbească perfecţiunea. Parcă deschidea spaţiul pentru alte minuni, parcă îi poruncea să se deschidă, parcă-l ameninţa şi-i ciocnea siguranţa. Erau sânii. Acel miracol simetric, impetuos, cald, încărcat de geometrie.

Liana îl înţelese. Ar fi vrut să-i răspundă cu voce tare, dar îşi păstră gândurile, le ascunse în ea.

Se ridicase şi el în picioare şi fără s-o întrebe nimic porni alături de ea spre oraşul incendiat de larmă şi culori. Ea era elegantă, zveltă, strălucitoare, dar ştia că bărbatul, comun, şters, fără dorinţă de identitate, care o însoţea, n-o vedea astfel, n-o definea căutându-i locul în relaţia dintre abis şi ideal, ci o încadra firesc într-o armonie firească. Poate că ea l-ar fi dorit altfel şi-i era teamă că l-ar fi adaptat dorinţei ei, i-ar fi apropiat imaginea cu care se arăta lumii în înţelesurile şi posesiunile din interiorul lui. Cât de uşor i se putea colora în afară aureola pe care o purta înăuntru! Şi rit de firesc, rit de simplu! Nici n-ar fi ştiut cum şi când. S-ar fi petrecut totul natural, ca în această întâlnire şi plimbare. Oare de ce voia să creadă că numai ea s-ar fi putut împodobi, firesc, fără stridenţe, fără sfieli, ou acest om? Renunţarea hotărâtă, definitivă, îi încuraja libertatea de a crede. Putea să creadă orice, putea să-şi imagineze orice relaţie, totul rămânea în stadiu de vis. Dacă l-ar fi posedat, dincolo de groaza trădării, poate i s-ar fi anulat însăşi dragostea.

Ajunseră în centru. Străzile erau aglomerate, veselia dimineţii încă nu se risipise, culorile rămăseseră. Înaintau

greu. Ea se ascundea în spatele lui, aproape, n-o vedea nimeni.

— Nu vrei să intrăm în restaurantul acesta?

Era restaurantul din oare-l văzuse prima dată în ploaie. El îşi croi drum în acea direcţie. Mai erau mese libere înăuntru. Era liberă chiar masa aceea, dar nu-l conduse acolo; îşi închipui că l-ar fi stânjenit privirile străzii. Aleseră în colţul cel mai izolat o masă de două persoane. Poate chiar de aceea rămăsese liberă. Oamenii intrau în acea zi în grupuri mari în restaurante. Suportară amândoi multe priviri curioase. Încă nu îndrăzneau să se uite unul la altul de la distanţa aceea atât de apropiată. Când îl privi, se sperie. Faţa lui era roşie, fruntea îi era plină de broboane de sudoare.

— Nu sunt obişnuit cu restaurantele, începu el să se scuze. E prima dată când... Aici în oraş... Nu prea am relaţii... E oarecum penibil... Mi-am amintit că am plecat... Am vrut să mă plimb puţin cu mâinile în buzunarele goale... E un obicei al meu. N-am luat nimic. Nici măcar o legitimaţie.

La început, Liana nu ştia ce se întâmplase. Când auzi despre ce este vorba, izbucni în râs. Şi ea plecase cu mâinile goale, tot din nevoia de a se simţi uşoară. Râsul îl molipsi şi pe el. Mai ou seamă pentru că o descoperi în situaţia lui.

— Ne-am întâlnit intr-un moment de echilibru, spuse ea. Poate vom descoperi vreun cunoscut în sală.

— Am zărit pe cineva. M-am şi gândit. Dar nu cred că voi putea apela la el. Nu pot. E unul din acei scamatori despre care vorbeai...

— Vom găsi noi o soluţie, îl linişti ea; apoi începu să caute cu privirile în sală. Nai cumva e cel de la masa aceea de lângă coloană? Cel din capul mesei...?

El tresări şi se uită pentru prima dată la ea de la o distanţă atât de mică. Nu-i vedea decât ochii. Se tulbură.

— Îl cunoşti? întrebă el după o pauză scurtă.

— Nu, răspunse ea râzând. Îl văd pentru prima dată. Dar dacă dumneata poţi să numeşti, poţi să califici pe cineva scamator, atunci trebuie neapărat ca omul acela să hiperbolizeze noţiunea. Se crede un sfânt?

— Nu încă. Poate un pretendent. Sau poate vrea doar să-şi păstreze fotoliul pe care-l ocupă. Multe din vorbele pe care ţi le spun sunt auzite. Eu am observat doar un raport străin, forţat, dureros între el şi ştiinţă, l-am spus de câteva ori…

Se prezentă la masa lor, cu scuze, responsabilul localului. O recunoscuse pe Liana şi nu trebui să audă decât o parte din explicaţia ei. Făcu un gest artistic ou mina, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară el scuze, şi plecă în aşa fel capul, ca şi cum n-ar fi auzit bine comanda.

— V-aş ruga să-mi daţi încuviinţarea să vă ghicesc gusturile. Dacă aveţi vreo preferinţă specială…

Primind dezlegarea de la Muşat, printr-un gest care-l imita pe Liviu, responsabilul se grăbi să-şi dovedească rafinamentul, înzestrându-le masa cu ceea ce era mai ales în acel restaurant, celebru prin bucătăria lui.

Când ajunseră la coniac, Liana îndrăzni să rostească o întrebare care o preocupa mai de multă vreme:

— Prin ce împrejurări ai fost exilat aici?…

— Un exil voluntar, răspunse el «oarecum amuzat de termenul pe care-l folosise Liana. Sunt spectatori care judecă foarte precis orice întâlnire sportivă, care au citit mai multe cronici şi mai multe tratate şi manuale de specialitate decât cei care practică sportul. Ei pot de pildă să facă din fiecare minut al unei întreceri de fotbal o schemă ideală şi perfect posibilă spre destinaţia aceea pe care o savurează cel mai mult: golul. În orice minut, dacă balonul s-ar fi plimbat pe liniile desenate de ei pe schemă, s-ar fi transformat în gol. Îţi fac un tablou exagerat, ideal, dar perfect posibil, Liana. Foarte rar însă — probabilităţile ar putea să ne demonstreze cât de rar — mingea se va plimba pe schema imaginată de ei. Soluţia cea mai sigură pentru a

ajunge mingea în plasă este să o introduci tu, cu piciorul tău, cu iscusinţa ta, cu calităţile tale, cu defectele tale. Valoarea minutului şi a operei pe care o fecundează el nu poate fi cunoscută decât pe baza adevărului întreg de acolo de pe teren. Cum pot să dau eu scheme de organizare şi de mişcare dacă nu ştiu ce se întâmplă acolo? Fot să spun câteva adevăruri generale: rezistenţă, energie, tehnică; dar pentru a organiza, pentru a fuziona aceste adevăruri în opera finită a unui minut, trebuie în prealabil să mă fi îmbogăţit cu atâtea minute, să le fi trăit atât de adevărat acolo, încât probabilitatea dintr-o imagine ideală să găsească aproape spontan corespondenţa minutului real. Nu ştiu dacă acest lucru este posibil. Mi se pare că m-am complicat, pentru că am intuit nişte relaţii matematice pe care nu le pot traduce în vorbe. Cred că ar fi tot atât de greu de realizat lucrul acesta pe cât i-ar fi de greu cuiva, auzind un simplu sunet, comun tuturor melodiilor, să-l plaseze imediat în melodia din care a scăpat. Dacă vei cânta tu acest sunet, vei şti întotdeauna cărei melodii îi aparţine… Să spunem că undeva e necesară o melodie, Liana. Ca să dau sunetele acelei melodii trebuie să ştiu cine o va cânta, cu ce instrumente, în ce fel de sală, pentru cine se cântă. Pentru doi îndrăgostiţi? Pentru o coloană în marş? Pentru a risipi plictiseala şi monotonia unui drum plat? Pentru a însoţi pe cineva în zborul spre stele? Pentru a dormi mai uşor?

— Cred că înţeleg, spuse Liana. Imaginea vieţii din jur, necesităţile ei te-au determinat să te separi pentru o vreme de abstracţiile matematice…

Muşat clătină imperceptibil din cap, dar Liana îi simţi gestul şi-l invită cu privirea să-i spună totul, orice gândeşte.

— Mă simt foarte… mă simt… Lângă dumneata parcă nu mă mai persecută tirania vorbelor… Parcă mi-aş vorbi mie însumi, prin gânduri… Există oare abstracţii matematice? E adevărat că raţiunea matematică a inventat sisteme şi

construcţii înfricoşător de abstracte. Edificiile geometrice ale multor genii tindeau parcă spre puritate, spre imaterial; investigaţiile şi plăsmuirile raţiunii matematice păreau reprezentările unei forţe care există în afară de orice, care nu urmăreşte nimic altceva decât satisfacerea unei estetici superioare, abstracte, de care are uneori nevoie raţiunea. La ce putea servi acea pasiune pentru exactitate şi generalizare pură a marilor geometri? Descartes, Leibniz, Riemann, Poincare? În momentul când fizica a fost pusă în faţa unor probleme noi, construcţiile geometrice abstracte şi instrumentele paralele de calcul şi-au spus un cuvânt hotărî tor. Numai cu ele se puteau explica noile probleme ale fizicii. Poincare privea cu spaimă cum cu ajutorul instrumentelor inventate de el întregul edificiu al mecanicii newtoniene, în care crezuse atât, se clătina, ameninţând cu prăbuşirea. În faţa misterului gravităţii, fizicienii au apelat la geometria lui Riemann. Ea l-a explicat. Se năştea teoria relativităţii generalizate. Apoi alte geometrii, mai generale, născute mai înainte, i-au ajutat pe fizicieni să fundamenteze întreaga teorie a relativităţii. Produsele aparent abstracte ale raţiunii matematice se întâlneau undeva în viitor cu nevoile minţii umane preocupate să explice universul. Există oare abstracţii matematice? Nu, Liana. Matematica pură nu poate să contrazică universul, care este sincer, perfect şi care, la urma urmei, a creat raţiunea matematică. De ce te uiţi aşa? Ţi-am spus lucruri cunoscute, culese, care nu-mi aparţin. Cândva, poate, îţi voi vorbi şi despre visul meu, despre construcţia mea geometrică, poate vei fi primul om căruia i-o voi destăinui. M-a cutremurat şi pe mine relaţia dintre om şi univers. M-a înfricoşat mai ales gândul că universul ar putea să rămână o taină pentru noi, chiar dacă am izbuti să înzestrăm mintea noastră cu noţiunea infinitului. Azi încă nu suntem capabili să ne imaginăm infinitul, aşa cum oamenii care au trăit cu câteva secole în urmă nu-şi puteau imagina sistemul solar, rotunjimea pământului şi mişcarea acestuia în jurul

soarelui. Mintea noastră se va obişnui însă cu noţiunea de infinit, o va transforma din noţiune familiară în noţiune simplă, şi o va reprezenta. Nu trebuie să ne facem griji pentru asta. Vom înţelege că timpul şi spaţiul şi materia, altădată absolute, sunt cazuri particulare ale universului, aşa cum durata, forma şi puterea unui val sunt cazuri cu totul particulare ale unui ocean. Universul nu are nevoie de spaţiu în care să se mişte, de timp în care să dureze, pentru că el este tot, orice, oricând. Îl vom înţelege cândva. Ne vom ridica mereu mai sus, şi raza gândirii noastre îşi va mări enorm puterea de observaţie şi de înţelegere, aşa cum ridicându-te mereu mai sus deasupra unei întinderi, pe care privirile o limitau, o descoperi mai mare, mai mare, mai mare, înţelegi că ea exista aşa dintotdeauna, dar că noi ne-am făcut reprezentări despre ea în raport cu nivelul de la care am privit-o… Rămâne însă o durere. Vom putea vreodată să străbatem acea întindere, o vom putea cunoaşte, nu numai înţelege? Îi vom putea descoperi, simţi, palpa necunoscutele pe care ni le închipuim pretutindeni? Vom putea noi, creaţie accidentală a universului, să-i descifrăm misterele? Aceasta e groaza, Liana… Universul are o singură lege, o lege supremă, un singur absolut: mişcarea, abstracţia mişcării. Are o singură constantă: viteza luminii. Chiar dacă am porni cu o viteză apropiată de cea a luminii în cutreier prin univers, până unde vom putea ajunge? Chiar dacă ni s-ar prelungi enorm viaţa, până unde vom putea ajunge? Această spaimă a limitei fizice mi-a creat imaginea unei geometrii… Poate că e o simplă copilărie, Liana, poate că e o simplă dorinţă, izvorâtă din nevoia nouă, modernă, a omului de a se proiecta în univers, de a se familiariza cu universul care l-a clădit, de a se înşuruba în el şi raţional. Deocamdată, avem înţelegerea că noi aparţinem universului. Sau o vom avea. Dar vom scăpa oare de gândul că în aceeaşi măsură şi universul ne aparţine nouă? Cu cât se limpezeşte mai mult un adevăr, cu atât încerci să te identifici cu el, cu atât devine mai posesiv… Cu atât relaţia

inversă devine mai acută… Poate că ne vom întâlni altădată cu aceste gânduri… Mi se pare că trebuia să-ţi răspund cu totul altceva… Cred că niciodată n-am vorbit atât de mult. Nici măcar nu m-am întrebat dacă te plictisesc. Poate că s-au răzvrătit aici câţiva ani de tăceri…

— N-ai simţit cum te ascult, cum…?

Liana tăcu. Ar fi vrut să adauge: „N-ai simţit cum îmi bate inima, cum tremur, cum te cunosc?”

— Am simţit, Liana. Nu ştiu ce anume. De aceea însă ţi-am vorbit. Şi eu ştiu să ascult. Am ascultat foarte mult în viaţa mea. Mai cu seamă cuvinte nerostite. E mult mai greu decât să vorbeşti… Poate de aceea m-am obişnuit să nu aud unele vorbe, chiar dacă mi s-ar ţipa la ureche cu pâlnia.

— Aş vrea să-mi răspunzi foarte sincer la o întrebare. Nu regreţi nicio clipă că te-ai… că ai ajuns aici?

— E aceeaşi întrebare, pusă sub altă formă, Liana. Parcă te-ar preocupa soarta mea.

„Da! îşi răspunse Liana în gând. De aceea te întreb. Aş vrea să te ştiu fericit, aş vrea să-ţi simt privirile luminoase, să ştiu că ai adunat în ele raze strălucitoare, să ştiu că te-ai îmbogăţit totuşi aici, ca şi mine, să ştiu că nopţile tale au fost pline, calde, chiar dacă imaginea mea nu te-a mângâiat niciodată, chiar dacă nu ţi s-a conturat măcar pentru o clipă în visuri.”

— Ar trebui să-ţi vorbesc despre cei doi ani care au trecut, răspunse el. Ce pot să-ţi spun? Multă vreme, poate până în clipa aceasta, nu m-am întrebat niciodată dacă timpul sau speranţele m-au trădat sau nu, pentru a-mi descoperi regrete sau bucurii. Am muncit mult, nici n-am mai avut timp să mă gândesc la altceva. Am trăit şi bucurii copilăreşti. Am văzut formule — înţelegi tu?, simboluri, cifre, mişcându-se, acţionând sub o îmbrăcăminte metalică. Aşa cum copilul vede cu uimire că figura din cartea cu poze — automobilul sau avionul — se mişcă în faţa lui. Acele câteva litere combinate într-un cuvânt, reprezentate de o figură, devin dintr-o dată ceva viu, palpabil. Nu ştiu, poate

că am făcut şi multă salahorie, am peticit foarte mult, Liana: principii, sisteme de mecanică şi electronică, uneori chiar roţi şi şuruburi reale. Nu am creat nimic — nici n-aş fi avut timp pentru aşa ceva. M-am obişnuit cu reprezentarea materială a teoriei. Am simţit gustul merelor acre, al aguridei, al poamelor trecute, al ruginii, al bătrâneţii, am început să intuiesc noţiunea de valoare. Poate e lucrul cel mai important pe care l-am descoperit aici. Valoarea e o noţiune foarte relativă. Aprecierea ei nu se poate face decât în raport cu ceea ce este necesar. Dacă ştii că mai necesar este pentru viaţa lumii un anumit medicament sau un anumit aparat, şi afli lucrul acesta imediat, atunci n-ar fi inuman să-ţi concentrezi în altă direcţie puterile? Chiar dacă ai fi preocupat de ceva nemaipomenit de îndrăzneţ, necesar unor secole viitoare, ceva supraomenesc. În acest caz, supraumanul, aşa cum spunea cineva, riscă să devină inuman... Oare de ce-ţi vorbesc atâta?... Ştii ce fac, Liana? Nu caut explicaţii unor anumite gesturi, nu caut să mă confund cu anumite deziderate. Pur şi simplu mă hrănesc! Vreau să mă satur. Vreau să ajung într-un asemenea stadiu, încât să fiu impregnat, în toate celulele, de substanţa, de gustul nutriţiei mele. Să ajung să te văd şi pe tine într-o reprezentare mecanică. Atunci cred că voi trăi şi eu noaptea mea de 10 Noiembrie. În proporţiile ei modeste, dar o voi trăi. De aceea nu mă plictisesc, nu mă îngrijorez, nu regret, de aceea repar maşini învechite şi împletesc fire electrice, de aceea sunt gata să iau ciocanul în mână sau pensula de vopsit, sau să îmbrac un halat de muncitor. Nu se răzvrăteşte nimic în mine. Mă hrănesc cu acest polen răspândit peste tot în jurul meu. Nu se poate să nu fecundeze până la urmă. Nu se poate să nu trăiesc şi eu noaptea mea de 10 Noiembrie... Nu vreau să te mai obosesc, Liana. Te-aş ruga să mă. Ierţi pentru atâtea vorbe rostite, dar în acest caz n-aş recunoaşte un anumit adevăr. Mi s-a părut... am simţit... Parcă tu m-ai îndemnat să vorbesc... Nu prin întrebări, prin altceva...

Liana nu îndrăzni să i se uite în ochi. Dacă ar fi avut ca el puterea să nu audă anumite vorbe!

— Ţi-am spus atâtea, dar eu nu te-am întrebat nimic, adăugă el, înfiorat de tăcere.

Un zâmbet dureros se ivi pe figura ei.

— Ce pot să-ţi spun eu… M-ai invitat sus, într-un turn, şi ai început să-mi arăţi, ai început să-mi descoperi spaţii pe care nu le cunoşteam, deşi le văzusem. M-am simţit fericită în turnul acela, dar ce pot să-ţi arăt eu de acolo? Eu aş putea să-ţi spun nerozii. Nu pot să-ţi spun altceva. Poate un singur lucru: am ştiut că-mi vei vorbi…

— Acum, după ce am respirat ca după o mare oboseală, încep să mă încolţească îndoielile. De ce aveai nevoie să asculţi zgomotul acestei respiraţii? Poate că aş fi păstrat-o lângă mine intr-o hoinăreală solitară, cu mâinile în buzunarele goale.

— N-aş vrea să fii crud, crezând că mingii pe cineva. Cruzimea imaginată poate fi mai dureroasă… nu ştiu pentru cine. Dar bănuiesc pentru cine… Poţi foarte uşor să-ţi închipui că ai respirat la umbra unui copac şi că o ramură oarecare ţi-a simţit respiraţia şi chiar a început să tremure, ca şi cum ar fi atins-o numai pe ea, pe ea singură, o adiere.

Muşat acoperi cu palma lui mare clopotul de cristal, pe care nici nu-l văzuse până atunci. Sorbi de câteva ori cu ochii închişi, sorbi mult din lichidul acela înfiorat de arome, parcă pentru a căuta în el izvorul ameţelii care-l tulbura.

Privindu-l, Liana îşi aminti gesturile lui stângace din timpul mesei, teama de a-şi apropia furculiţa sau cuţitul de farfuriile înflorate care i se puneau în faţă. Simţea parcă nevoia să-i apuce mina şi să i-o strângă. Îl văzuse, demult, ieşind dintr-un magazin alimentar cu un pachet pe care nu ştia cum să-l ţină în mână. Oare cum îşi ducea viaţa? Ar fi vrut să stea o dată lângă el, nevăzută, să-i cunoască toate gesturile, toate tăcerile. Oare nu i le cunoştea? Fără voia ei, privirile i se îndreptară spre masa de lângă coloană. Omul din capul mesei stătea atât de sigur pe scaunul lui, parcă

făcea parte din mobilierul restaurantului. Felul cum vorbea şi gesturile care-i însoţeau vorbele excludeau orice altă prezenţă în jurul lui, păreau ale unui străin angajat să-l scoată în evidenţă, să-l lustruiască. Când întâlni privirile ei, salută ca un nobil, înclinându-şi uşor capul. Liana nu răspunse. Simţea însă o ameninţare. Peste câtva timp, se pomeni cu el la masă. Îl salută vesel şi superior pe Muşat, adăugind şi o frază banală, apoi se înclină în faţa Lianei, rostindu-şi mai întâi calitatea şi apoi numele:

— Inginerul-şef D. Cerbu…

Oare spusese intenţionat acel „D” neobişnuit, pentru a i se cere amănunte sau pentru a frapa prin originalitate? Liana se mulţumi să-l observe fără să facă niciun gest de politeţe sau de apropiere. Era un bărbat de statură mijlocie, care prin felul cum îşi ţinea umerii voia să pară înalt şi impozant. Silueta începea să uite însă de supleţea cu care o obişnuise tinereţea. Rotunjimilor evidente încerca să le dea un aspect de forţă şi sănătate şi prin croiala costumului, şi prin felul cum îşi purta trupul. Avea o faţă îngrijită, regulată; câteva cute şi nările dilatate îi imprimau un aer sever, pedagogic. Sprâncenele coborâte în urma unui tic de care uitase voiau să dea ochilor şterşi, fără luciri, o anumită încruntare şi adâncime. Părul sur, bine pieptănat se albea spre tâmple, contrastând net ou negrul de smoală al sprâncenelor. Cu toată ţinuta lui distinsă, Lianei i se părea că bărbatul din faţa ei cerşeşte atenţia şi interesul, înţelese însă că această senzaţie i-o pregătise aprecierea făcută de Muşat. Dacă l-ar fi văzut în alte ocazii, l-ar fi tratat poate ca pe un om obişnuit, dorind să pară cu câţiva centimetri mai înalt decât este şi plin de importanţa lui în lume. Mai avusese însă şi nefericita inspiraţie să-l întrebe pe Muşat, cu un ton de îngăduinţă faţă de un subaltern, când îi va preda o anumită lucrare, apoi, fără să-i aştepte răspunsul, se întorsese spre Liana, pentru a-i distribui câteva complimente şi consideraţii, străduindu-se să pară reţinut şi profund. Liana se mulţumi să-i răspundă printr-un gest,

aproape teatral, care spunea politicos, dar fără echivoc, că prezenţa lui acolo zgârie o anumită intimitate. Faţa i se prelungi intr-un zâmbet neutru, mai rămase câteva secunde, pentru a nu da impresia că e alungat — îşi calculase gestul cu arta unui actor —, apoi se despărţi, salutând politicos şi întorcându-se după câţiva metri, pentru a mai înclina o dată capul în direcţia Lianei. Zâmbetul neutru se transformase intr-un zâmbet de satisfacţie şi de plăcere când se apropiase de masa de la care plecase.

— Îl cunosc, spuse Liana. Nu trebuie să mai adaugi niciun cuvânt. E unul din aceia care suferă cirul văd un cetăţean simplu plimbându-se cu maşina.

— Nu ştiu, râse Muşat. Mie mi se pare zăpăcit de problemele care-l înconjoară. Nu înţeleg cum poate sta în birou. E ca şi cum m-aş vedea pe mine acum în situaţia unui horticultor. Ce-aş putea să fac? îmi plac florile, dar ce ştiu eu despre ele? Câteva generalităţi. N-aş fi un imprudent să mă apuc să le combin aşa cum îmi trece prin cap? Să dau dispoziţii grădinarilor? Şi mai ales să am curajul să le apreciez meritele? În sfârşit, nu cred că... Mi se pare timp pierdut gândindu-mă la anumite lucruri. Dacă n-ar fi în situaţia castelului de apă care stabileşte nivelul apei într-o reţea... în sfârşit... Oare ce l-a determinat să vină la masa noastră?

Liana nu răspunse. Se întristase subit. Îşi închipuia sau căuta să-şi închipuie nedreptăţile pe care le suferise Muşat din partea celui care vorbea cu atâta dezinvoltură în capul mesei. Iar îi întâlni privirile. Şi pentru a nu rămâne o fărâmă de dubiu, îşi adună în ele toată ura pe care o putea culege. Ştia că face o prostie, care ar fi putut stârni şi mai multe necazuri, dar nu se putuse abţine.

— Ai dreptate, spuse ea uşurată. De ce să ne gândim la el? Poate că e un sărman care suferă de mania persecuţiei. Îşi închipuie că e în permanenţă sub lumina unui reflector şi se poartă ca atare... Mi se pare că am spus o prostie.

— Nu ştiu. Mie mi-e teamă de altceva. Să nu-şi închipuie că e o rază dintr-un reflector. Atunci, e dureros…

— Oare ce se va întâmpla? întrebă Liana cu voce tare.

Muşat o privi surprins. Ea tresări. Îşi alungă repede gândurile. Îşi alunecă mâinile una spre alta, atingându-şi degetele. Avea mâini frumoase, fine, cu degete lungi. Uimită, cu ochii aplecaţi, spre a nu-şi trăda privirile, se uita la Muşat. Acesta imita cu o bucurie copilărească gestul ei. Avea mâini puternice, impresionante, care exprimau forţă, energie. Rămase aşa, pentru a vedea ce se va întâmpla. Degetele înaintară, se împreunară, apoi mâinile strânse, încordate, se ridicară încet, pentru a-i sprijini bărbia. Simţea că o răscolesc undeva privirile lui şi se lăsă răscolită. Îi zvâcnea tot pieptul. Abia atunci simţi ameţeala coniacului. Poate pentru a nu se răni echilibrul — aceasta era dorinţa ei —, şi el o simţea tot atunci.

— Îmi vei povesti odată despre noaptea de 10 Noiembrie şi despre geometria dumitale? întrebă ea rămânând mai departe cu privirile aplecate.

— Nu ştiu, răspunse el. Dacă nu m-ar înfricoşa gândul că vorbesc numai pentru mine… Nu! Nu vreau să te jignesc. E vorba însă de gândurile mele… Cine ar putea să le asculte? Şi de ce? Mi se pare că mă adulmecă o ceaţă străină…

— Cine ar putea să te asculte? repetă ea întrebarea, ca şi cum n-ar fi auzit ultima frază, care-o înfiorase. O ramură oarecare dintr-un copac. Poate că ramura aceea nu te va răsplăti niciodată ou umbră, va rămâne supusă în copacul ei; cine ştie cine o va rupe pentru a face din ea o nuia?! Se va lăsa greu ruptă; poate va îmbătrâni acolo, departe de mâinile vii.

— Mi se pare că eşti tristă, Liana…

— Nu ştiu… Te voi căuta. Eu, dacă…

Muşat îşi aminti că odată, demult, rostise cuiva aceleaşi vorbe. Îl apăsa o tristeţe pe care n-o cunoscuse până atunci.

Capitolul II

1

Şeful serviciului în care lucra Muşat era un inginer tânăr, cu câţiva ani mai în vârstă decât el, aprins de dorinţa de a se afirma. Dorinţa aceasta era însă dublata de o prudenţă care-l condamna la paralizie. La început, când i se încredinţase sarcina de a conduce serviciul de proiectări, inginerul Mihai Racoviţă încercase să introducă o sumedenie de iniţiative, cu intenţia de a ridica nivelul muncii de concepţie. Îl preocupa mai ales modernizarea maşinilor-unelte. Câteva din iniţiativele lui îşi dovediseră din prima clipă eficienţa, ceea ce-i spori îndrăzneala. Din nefericire, una din ideile lui, menită să apropie circuitul de fabricaţie dintr-o secţie de pulsul modem al automatizării, dăduse greş, producând pagube însemnate. Amintirea acelui moment părea că nu-l părăseşte niciodată. În faţa unei iniţiative mai îndrăzneţe manifesta îndoieli chiar dacă era convins pe deplin de utilitatea şi seriozitatea ei. Pentru a evita riscul unei răspunderi personale, se consulta în asemenea cazuri cu inginerul-şef Cerbu, în a cărui subordine directă se afla serviciul de proiectări. Foarte rar, extrem de rar, consultările dintre cei doi ingineri determinau o acţiune tehnică mai importantă. Cerbu cerea un răgaz de câteva zile pentru răspuns, distribuia lucrarea, pe capitole, la alţi ingineri, cumula rezultatele, apoi dădea verdictul, cu o autoritate care nu admitea replică. De cele mai multe ori: *Nu.* Mai ales când era vorba de probleme complicate, care ameninţau cu unele riscuri.

Muşat găsise această situaţie la uzină. Multe din ideile lui nici nu ajungeau în stadiul de a fi discutate. Erau respinse fără prea multe explicaţii de către Cerbu. Încercase în câteva rânduri să discute cu dânsul, dar de fiecare dată era trimis înapoi la şeful serviciului. Lui Racoviţă nu-i fusese

greu să se dumirească, văzând proiectele lui Muşat, că în persoana acestuia are de-a face cu un spirit tehnic ieşit din comun. Dar tocmai îndrăzneala proiectelor lui îl înfricoşau. Îşi amintea de întâmplarea nefericită care plana asupra sa ca un verdict Beranger. Intre timp, Cerbu reuşise să imprime şi o anumită structură serviciului de proiectări, transformându-l din organism de concepţie şi de perspectivă într-un auxiliar al producţiei uzinei. Serviciul devenise unitatea tehnică de pompieri a tuturor secţiilor fabricii. Orice neajuns, orice cerinţă din secţii erau gândite şi rezolvate aici. Pentru această activitate promptă, de şoc, serviciul fusese deseori evidenţiat, trecut în rândul celor mai bune organisme ale uzinei. Se bucura de un prestigiu şi de o aureolă care-şi concentrau razele direct asupra inginerului-şef. Racoviţă îi explicase lui Muşat toate acestea. La contra-argumentele tânărului, răspunse ridicând din umeri. Il felicita pentru inventivitatea şi pentru preocupările lui, îndemnându-l să le ofere mai degrabă unui institut de cercetări ştiinţifice. Impresionat însă de perseverenţa şi de ideile tot mai fecunde ale noului angajat, îi destăinuise într-un moment de intimitate toată povestea. Nici el nu era încântat de structura care se imprimase activităţii serviciului; s-ar fi putut, în cel mai rău caz, să se împletească ambele concepţii: cea de şoc şi cea de perspectivă. Apoi ridicase din umeri.

— Ce pot să fac? Nu vom putea răsturna noi doi o situaţie care convine foarte multor oameni, de la conducere până jos în secţii. Ştiu că ruginesc, că mă transform într-un cârpaci de prima mină, dar asta e situaţia…

Muşat aţinuse de multe ori calea inginerului-şef până ce într-o zi acesta se hotărâse să stea de vorbă cu el. Tânărul nu se ascunsese după cuvinte, li spusese fără ocol, deşi cam confuz, părerea lui despre ceea ce este serviciul de proiectări şi despre ceea ce ar trebui să fie serviciul. Cerbu îl privise cu o uimire fără margini.

— Adică dumneata ai de gând să loveşti în producţie? Ştii cum se califică asemenea iniţiative? Nu vreau să intimidez pe nimeni, dar…

Muşat îşi ridicase mâna ca o pavăză.

— Dar nu înţelegeţi că e o nerozie? spusese el, şi mai uimit decât inginerul-şef. Ştiţi ce facem noi? Nu ne deosebim cu nimic de un om care-şi siluieşte mintea să găsească un mod mai bun de a se scărpina undeva pe picior în loc să caute cauza care-i provoacă acea mâncărime… Sau dacă e o cauză exterioară, obiectivă, atunci să se gândească mai bine cum să-şi confecţioneze nişte scuturi pentru picioare decât să-şi comande mănuşi pentru scărpinat… Eu cred…

Inginerul-şef se făcuse foc şi pară.

— Eu la insulte răspund cu palme, domnule inginer. Dacă vrei neapărat să te evidenţiezi, caută-ţi un circ, un stadion, sau munceşte cum trebuie în serviciul dumitale. Pe noi nu ne impresionează diplomele. Pe noi ne impresionează munca, sudoarea, interesul faţă de producţie.

— Şi ce-o să se întâmple peste cinci ani, peste zece ani? Sau chiar peste doi ani? Vreţi să participaţi la curse de viteză cu o rablă de la începutul secolului? Vă rog să mă iertaţi, poate m-am exprimat violent. Dar n-am făcut altceva decât să aduc la cunoştinţă un adevăr.

— Ceea ce presupui dumneata că e adevăr te va costa, domnule inginer! Pe un alt inginer mai vechi l-aş fi dat pe uşă afară. Prin ce împrejurări ai fost transferat de la un institut de cercetări ştiinţifice din Bucureşti la o uzină din provincie?

— Vă rog să mă scuzaţi, dar la o întrebare pusă cu an asemenea ton nu pot să răspund.

— Dumneata nu ştii ce înseamnă respectul pe care eşti dator să-l acorzi şefului dumitale? E o chestiune elementară de disciplină. Din păcate, eu nu sunt un sentimental, nu mă înduioşează tinereţea dumitale. Eu am printre altele sarcina de a face educaţie. Prin funcţia pe care o deţin. Voi

proceda totuşi indulgent. Deocamdată îţi voi da un avertisment scris.

Cu această concluzie se terminase prima întâlnire dintre Cerbu şi Muşat. Inginerul-şef se ţinuse de cuvânt. Muşat fusese avertizat în scris. Apăruse chiar şi o notă în gazeta de uzină. Alte întâmplări neprevăzute îi puseseră din nou în contact unul cu altul. Câteva accidente din secţii necesitaseră intervenţii urgente din partea serviciului care era considerat „unitate de şoc”. Două dintre ele i se păruseră atât de complicate lui Racoviţă, încât se văzuse nevoit să i le încredinţeze lui Muşat. Chiar îi spusese cu sinceritate că nu le vede soluţia, că le consideră irezolvabile. Aceasta la intervale diferite de timp. Soluţionarea lor îl purtase pe Muşat prin mai multe birouri şi servicii. Ajunsese şi la inginerul-şef. Abia cu acest prilej îşi dăduse seama că omul acela atât de sigur şi de sentenţios e un ignorant în probleme de tehnică modernă. Îşi amintea vag câteva principii. Nulitatea lui Cerbu. Ascunsă prin fraze dilatate şi simulacre de meditaţie. Îl îngrozise pe Muşat, aproape îl înduioşase. Era un mister pe care nu-l putea înţelege. Cum îşi asumase el răspunderea tehnică a unei uzine atât de importante? Un singur lucru poseda omul acela; dar acest lucru era de neconceput în situaţia în care se afla el: curajul. Cutezanţa lui de a sta în postul pe care-l ocupa se putea asemăna numai cu cutezanţa oarbă, inadmisibilă a unui cetăţean oarecare luat de pe stradă, oare privind o dată zborul unui avion acceptase foarte liniştit să conducă avionul. Curajul acesta era demn de laudă în cazul în care avionul nu ar fi avut pasageri. Omul nu-şi risca altceva decât propria viaţă şi poate avaria avionului dacă ar fi ajuns să-i imprime o viteză mai mare. Dar cu un avion plin de pasageri, încărcat cu atâtea valori, cum era uzina, era de neconceput un asemenea curaj. Muşat nu înţelegea că nu curajul îl caracterizează pe inginerul Cerbu, ci o altă trăsătură, o altă calitate, pe oare o poseda la nivelul unui maestru: abilitatea.

Inginerul Cerbu făcuse parte din conducerea uzinei înaintea războiului. Era reprezentantul ei pentru legăturile cu străinătatea. Sarcinile lui erau pur comerciale. Câtimea tehnică pe care o *poseda* îi era suficientă pentru a aranja diferite afaceri comerciale de specialitate. După terminarea războiului, înţelesese că vor interveni schimbări profunde în ţară, care nu-l vor ocoli nici pe dânsul, nici uzina al cărui acţionar era. Mai prevăzător decât alţi colegi, se arătase mai puţin surd la revendicările muncitorilor, le dădea verbal dreptate, manipula în aşa fel dividendele şi acţiunile incit putea să distribuie o parte din venituri şi economatului, şi altor necesităţi cotidiene, reuşind să creeze impresia unui om cu vederi democratice. Naţionalizarea îl surprinsese într-o situaţie relativ favorabilă. Încă dinainte de naţionalizare acceptase planul (ştia că e inutil să se opună) de transformare radicală a uzinei, ceea ce îl îndepărta şi mai mult de cunoaşterea problemelor tehnice, dar acest lucru îl interesa cel mai puţin. Alţi membri ai consiliului de administraţie se opuseseră vehement, prin aceasta autoconcediindu-se. Aşa se face că se pomenise dintr-o dată singurul „specialist” dintre foştii acţionari acceptat cu oarecare simpatie în conducerea uzinei. Avea şi darul de a impresiona povestind cu demnitate întâlnirile lui cu celebrii magnaţi ai industriei europene dinainte de război. Rostea nume celebre, cel mai adesea Krupp, Wickers, Rockefeller (cu acesta din urmă se întâlnise de două ori — la Londra şi la Paris), redând cu lux de amănunte impresia pe care specialiştii români o făcuseră asupra lor, deşi nu ajunsese nici măcar o dată în anticamera vreunuia. Îi plăcea mai ales să folosească în toate convorbirile o anumită frază (şi lui Muşat i-o strecurase în două rânduri):

— De obicei luam micul dejun la Bucureşti. Pentru dejun preferam Roma. Cina la Paris. A doua zi dimineaţă simţeam iarăşi gustul omletei bucureştene.

Cu strălucirea pe care o răspândise în jurul său, Cerbu izbutise după un an sau doi de consilierat tehnic special, să

obţină — după desfiinţarea sistemului de consilieri — postul de inginer-şef al uzinei. Ştia că în oricare altă funcţie ar fi fost pierdut. Orice activitate tehnică l-ar fi demascat. Beneficiind de o anumită rutină şi de o anumită experienţă privind organizarea sistemului de conducere în străinătate, prezentase în prima zi sau poate în prima săptămână de activitate un plan destul de onorabil şi de eficient în legătură cu funcţionarea serviciului său. Se înconjurase de câţiva ingineri foarte capabili, cărora le încredinţase, în diviziuni, întreaga lui răspundere, şi astfel, ajutat de bine cunoscuta-i prestanţă, desfăşura o activitate de control cu adevărat impresionantă. Controlul efectiv pe teren, exercitat numai în cazuri excepţionale, îl făcea însoţit de inginerul de specialitate. El manifesta un anumit dispreţ faţă de fumul şi praful din ateliere, trecea ostentativ elegant prin hale, se prefăcea atacat în orgoliul şi prestigiul lui de micile probleme de la faţa locului.

— Domnilor, vă rog să vă grăbiţi. Avem probleme mult mai importante de rezolvat. Am câteva convorbiri cu ministerul în legătură cu noile exporturi, vă rog, vă rog… Trebuie să întocmesc şi o informare către Comitetul Central cu privire la…

Era atât de sigur şi de impunător, încât reuşea să impresioneze. Chiar şi muncitorii îl priveau cu uimire. Devenise atât de abil în a-şi declina răspunderea şi a imprima altora răspunderi, în a conduce şi a rezolva problemele prin alţii fără să-şi dezvăluie ignoranţa, încât reuşise să evite multe situaţii complicate pe care un specialist poate le-ar fi simţit din plin. Trecea drept cel mai sever şi mai autoritar inginer din uzină şi unul dintre cei mai competenţi. Numai desconsiderarea pe care o manifesta faţă de Muşat şi antipatia pe care acesta i-o inspirase la început îl făcuseră să intre în câteva dispute tehnice, între patru ochi, cu tânărul inginer, în care demonstrase cu o distincţie şi cu o siguranţă uluitoare nu argumente sau contraargumente tehnice, surprinse cu

urechea, aşa cum credea el, ci însăşi ignoranţa sa. După ultima dispută tehnică, Muşat îi replicase uluit:

— Dar dumneavoastră mai păstraţi doar câteva amintiri vagi… Vă rog să mă iertaţi că vă spun dar nici măcar formulele de bază din manualele şcolare nu s-au rătăcit printre amintiri…

Cerbu se făcuse că nu înţelege despre ce este vorba. În loc să se mânie împotriva lui însuşi pentru imprudenţa comisă, dezlănţuise o nesfârşită acţiune de persecuţie împtriva lui Muşat. Îl urmărea pe acesta ca pe-un câine turbat, bineînţeles tot prin intermediul altora. Orice problemă mai complicată care se ivea din secţii o dădea fără ezitare în sarcina lui Muşat, orice accident tehnic care cerea deplasare, acţiune rapidă şi muncă directă, efectivă în secţii sau răspundere tehnică deosebită era dat spre rezolvare lui. Nici nu mai ţinea seama de specialitatea lui Muşat. De câteva ori, Racoviţă protestase. I se părea inumană apăsarea, presiunea aceea pe care o suporta Muşat. Inginerul-şef era neînduplecat:

— Trebuie să-şi răscumpere anumite gesturi şi atitudini. Trebuie mereu pus la încercare, pentru a i se verifica nu numai posibilităţile tehnice… Dumneata eşti mai puţin informat…

Cu câteva vorbe şi insinuări fine, reuşise până la urmă să-l domolească pe Racoviţă. Persecuţia se manifesta şi mai violent. Îşi găsise şi o anumită scuză pentru orice eventualitate:

„Tânărul e un cadru de valoare, pe care vreau să-l trec prin toate probele şi focurile, pentru a face din el un adevărat inginer. Dacă a ajuns astăzi să rezolve asemenea situaţii tehnice, aceasta se datoreşte metodei mele severe, poate chiar crude, dure, însă singura potrivită unui asemenea om.”

Supus la atâtea probe şi eforturi, Muşat greşise de câteva ori în găsirea soluţiilor tehnice. Greşelile nu erau însă prea grave şi nici nu priveau specialitatea sa, încât Cerbu, cu

toată dorinţa lui de a-l „prinde”, nu se gândi să le exploateze. Ele erau însă notate cu grijă într-un caiet special, pentru orice eventualitate. Ceea ce nu se nota însă — pentru că nu se putea verifica, din cauza irepetabilităţii — era modul de lucru al lui Muşat. În situaţiile tehnice cele mai complicate lucra cu o rapiditate uimitoare, iar soluţia găsită de el era întotdeauna atât de simplă şi atât de limpede, incit tuturor tehnicienilor din jur li se părea că o găsiseră împreună cu el şi în acelaşi timp cu el. Mai era un lucru care făcea din Muşat ţinta neîncetată a persecuţiei lui Cerbu. Dacă ar fi greşit o dată mai grav, acesta poate că s-ar fi înspăimântat şi l-ar fi folosit mai puţin; dacă ar fi întârziat rezolvarea unei situaţii complexe, ameninţând producţia, de asemeni ar fi renunţat la permanenţa serviciilor lui, l-ar fi folosit mai rar. Tânărul însă se dăruia cu pasiune fiecărei probleme, străduindu-se s-o rezolve cât mai repede şi cât mai aproape de perfecţiune. Se stabilise astfel o relaţie ciudată între el şi Cerbu. Inginerul şef, prin acţiunea lui de persecuţie, îşi asigura nopţi liniştite, convins, în cele mai grave situaţii, că nu se va pomeni cu nicio surpriză dacă lucrează acolo inginerul Muşat; iar acesta se familiariza până în cele mai mici amănunte cu tehnica reală, cu tehnica terenului, se pasiona ca întotdeauna pentru orice, „se hrănea”, cum îi spusese Lianei, voia să se sature, pentru a se produce cândva în el erupţia.

În această situaţie îl găsise întâlnirea neobişnuită din parcul pustiu într-o zi când tot oraşul vuia de larmă. Nu regreta nicio oră din cei doi ani petrecuţi în uzină; nici nu avusese când să se gândească. Ştia limpede că acolo se află pe una din laturile unghiului său. Orice-ar fi făcut. Nu trebuia să se mai gândească la altceva. Îl pasiona totul, îi plăcea totul, era liniştit şi senin. Presimţea apropierea erupţiei. Şi deodată, o întâlnise pe Liana.

2

Trecuse de mult miezul nopţii. Muşat încremenise la masa de lucru, cu capul sprijinit în mâini. Prin fereastra deschisă pătrundea o boare rece, care-i înfiora trupul acoperit de o cămaşă subţire de bumbac. Avea însă nevoie de răcoarea aceea ca un om care simte chemarea apei reci, îngheţată, după arşiţa unui soare neîndurător. În jurul lui lucrurile stăteau, în sfârşit, liniştite. Erau puţine lucruri în cameră: mobilierul strict necesar unui om care-şi duce viaţa singur, o bibliotecă înaltă care acoperea jumătatea unui perete şi biroul modest la care îşi petrecea aproape toate orele nopţii. Cel mai ciudat obiect din încăpere era biblioteca. Din cele patru rafturi, primul şi ultimul erau pline de cărţi. Studii şi manuale de specialitate în română, franceză, rusă, engleză şi germană, câteva tratate de filosofie, câteva romane şi volume de eseuri, opera completă a lui Shakespeare în ediţia Oxford, pe care se străduia s-o citească în original, *Florile* lui Baudelaire într-o ediţie comemorativă şi un album mare, cu reproduceri din Velasquez, din mijlocul căruia ieşea întotdeauna afară un semn. Foarte des deschidea albumul la acel semn pentru a privi fără să se sature niciodată tabloul pe care-l considera, dincolo de orice, o capodoperă a artei geometrice: *Las meninas.* Cele două rafturi din mijloc constituiau ciudăţenia bibliotecii. Erau pline cu dosare. Poate că erau sute de dosare acolo. Fiecare problemă tehnică mai complicată pe care o întâlnise în uzină, chiar dacă nu participase direct la rezolvarea ei, era restudiată noaptea, în liniştea acelei clădiri de la marginea oraşului, era analizată în toate aspectele ei, apoi concentrată în sinteză, în formulă ştiinţifică. Calea inversă de la tehnică la ştiinţă îi procura satisfacţie şi încântare. Lucra întotdeauna cu înfrigurare, cu emoţia unui om pe cale să descopere ceva nemaipomenit. Îl pasiona totul. Descoperea parcă sunetul undeva în lume şi-i

urmărea drumul înapoi spre instrument. Ştia că noua pasiune îi întregea cunoaşterea şi se lăsa învăluit de ea ca de-un vârtej. De multe ori se lovea de împotriviri. Problemele noi în care se amestecau rotaţia şi mişcarea, duritatea şi rezistenţa, materia şi forma, calitatea şi metamorfoza se răzvrăteau, îşi căutau parcă o desfăşurare şi o împletire anarhică. Şi totuşi, cât de supuse deveneau sub ameninţarea vârfului ascuţit al creionului, cu cită docilitate se integrau în cifre şi încremeneau apoi disciplinate în formulele de sinteză! Spaţiul cucerit de tehnică, plantat cu atâtea valori metalice, concrete, i se părea asemenea unei livezi pline de pomi, fiecare prezentând particularităţile lui. Unii erau tineri, viguroşi, alţii îmbătrâniţi, roşi de cari, cerşind fierăstrăul şi toporul grădinarului pentru a nu se prăbuşi singuri, ameninţând cu distrugerea altora tineri din jur. Erau şi vlăstare fragile, care puteau fi apropiate şi contopite într-o singură tulpină, imaginând puterea viitoare; erau şi apariţii ciudate, aparţinând parcă unei lumi necunoscute, care se puteau însă adapta acelei păduri prin altoiuri şi reîmprospătări succesive. Era un spaţiu divers, bogat, în care fiecare creangă, fiecare mugur putea să atragă atenţia pădurarului. Arborii aceia nu se puteau însă fecunda singuri. Pentru a creşte, pentru a se transforma, pentru a întineri, a îmbogăţi, pentru a întări puterea pădurii, pentru a rodi îmbelşugat aveau nevoie de agenţii ideilor, de neîntrecutul roi al gângăniilor. Muşat râdea când îi apărea. Această imagine. Roiul gândurilor, oare nu se asemăna cu zborul albinelor în căutarea polenului? Zborul acela neîntrerupt, căutarea aceea care purta florile spre rod ca o necesitate a firii, îşi revărsa până la urmă toată puterea, toată bogăţia în stup, în acele cristale ale stupului care simbolizau perfecţiunea ştiinţei. Iar din cristalele stupului zburau alte albine, pentru a descoperi lumii frumuseţea altor flori, înălţimea şi bogăţia altor pomi. Era o armonie perfectă: ideea se întâlnea necontenit cu creaţia, şi din

aceste întâlniri, amândouă se îmbogăţeau. Rezultatul acestei fecundări reciproce, calitatea ei, desfăşurarea ei, înţelegerea şi sinteza ei erau consemnate în sutele de dosare care umpleau cele două rafturi ale bibliotecii.

Cum era firesc, această observaţie îndelungată îi oferea prilejul să selecţioneze câteva idei, care, adâncite şi dezvoltate în săptămâni şi luni de studiu, deveniseră fragmente dintr-o teorie despre comanda şi reglajul automat. În adâncul său, teoria aceasta îl preocupa mai mult decât orice. Voia s-o închege, s-o finalizeze, s-o transforme într-o teorie unitară, cu putere de generalizare. În stadiul în care ajunsese, teoria lui se putea adapta numai la cazuri particulare, acele cazuri care i-o impuseseră. Aceasta era şi părerea „Infinitului", pe care Muşat îl ţinea Ia curent cu cercetările lui. Bătrânul savant îl îndemnase în câteva scrisori să nu-şi abandoneze observaţiile, măgulindu-l — aşa credea Muşat — cu cuvinte de laudă pentru originalitatea şi cutezanţa studiilor lui. Acele cuvinte nu constituiau decât o parte din bucuria lui Stoian, care vedea la capătul unui şir de ani de muncă şi experimentări fundamentarea unei teorii cu totul originale în domeniul complex al electronicii, în stare să uimească întreaga lume ştiinţifică.

„Nu ştiu cum aş putea să te ajut — îi scrisese odată «Infinitul» —, nu găsesc calea cea mai potrivită. Dacă ţii cu orice preţ, aş putea să trimit spre publicare câteva din capitolele acestei teorii. Sunt convins că, aşa disparate cum ni se înfăţişează la prima lectură — unele par de-a dreptul incomprehensibile sau inaplicabile —, ele ar face cinste şi ar constitui un prilej de mândrie pentru orice publicaţie ştiinţifică. În plenul ei însă, teoria s-ar impune imediat ca o contribuţie esenţială în ştiinţa modernă. De aceea, te sfătuiesc să n-o pierzi nicio clipă din vedere. Dacă ai putea să-ţi subordonezi toată activitatea practică acestei teorii..."

Erau clipe când şi tânărul îşi imagina lărgirea şi finisarea teoriei. I se părea atunci că se află în faţa unei uşi grele de

metal, ferecată cu sute de lacăte. Poseda doar câteva chei. Când le va avea pe toate în mină pentru a putea deschide acea uşă?... Erau clipe de spaimă, uneori de deznădejde. Sute, sute de lacăte. Şi uşa nu putea fi forţată. Spada lui Alexandru în faţa nodului gordian nu avea ce căuta aici. Fiecare cheie trebuia confecţionată cu migală, niciuna nu se asemăna cu alta. Şi fiecare cheie se întregea din sute şi mii de necunoscute. Oare avea puteri pentru toate? Oare avea puteri?... Şi le căuta mereu, şi le căuta cu disperare, în tăcere, într-o tăcere înverşunată. Şi le găsea mai ales în mijlocul acelor probleme tehnice diverse, care constituiau munca lui de toate zilele. De aceea nu ocolea acele probleme, de aceea le aborda cu entuziasm şi tenacitate.

Noile lui preocupări, pasiunea lui nouă fuseseră rareori întrerupte. Vecinii de bloc erau uimiţi de liniştea şi de izolarea lui. Îl stimau însă pentru felul său timid de a saluta, întotdeauna primul, pentru grija lui de a nu se face auzit şi pentru felul cum răspundea rugăminţilor lor. Mai ales muncitorii care-l cunoşteau de la uzină îi cereau uneori părerea asupra unor probleme simple de tehnică, pe care se străduia să le rezolve pe loc prin câteva cuvinte, prin câteva linii desenate pe o foaie de hârtie.

— Este, tovarăşe inginer! strigau ei bucuroşi. Exact aşa ne închipuiam şi noi.

Şi aceste mici întâlniri, aparent neînsemnate, intrau în preocupările lui Muşat. Ele îi verificau acea regulă a simplităţii matematice de care avea nevoie în primul rând tehnica. Nu refuzase pe nimeni, chiar dacă era încărcat peste cap cu probleme dificile, care cereau o rezolvare neîntârziată în secţiile uzinei. Oamenii îi dăduseră o denumire pe care o foloseau la orice ocazie: „Inginerul nostru”.

Întreruperile rare se datorau altor evenimente. Celor câteva scrisori pe care le primea: de la Liviu, de la Doina, de la Toader; primise chiar şi de la Bostan una, prin care-l invita să-i viziteze, „în sfârşit”, la prima ocazie noua

locuinţă. Scrisorile îi deschideau întotdeauna amintiri care-l scoteau din spaţiul familiar. Ele erau însă tot mai rare, pentru că şi răspunsurile la scrisori erau foarte rare. Nimic nu i se părea mai greu decât să răspundă la o scrisoare. Încremenea multă vreme, cu privirile rătăcite, cu coala albă de hârtie în faţă. Ce să scrie? Liviu îi relata pe larg succesele; erau spectaculoase asemeni ştirilor din ziare. Să-i scrie despre succesele lui? Cum să le definească? Ar fi putut să răspundă prin câteva cuvinte: „Respir, mă hrănesc, aerul e bun, necesar”. Ce putea să mai adauge? Să-i înfăţişeze o oarecare problemă tehnică pe care o rezolvase? Era de ajuns să-i transcrie o formulă, pentru că nu-i putea trimite un dosar cu zeci de pagini… Toader îi vorbea despre sănătate „ca despre un copac care mai are mult până la secure, şi chiar şi atunci ar putea zdreli tăişul”; despre „nişte necazuri care, de, ciocănesc în trupul omului ca pasărea aia afurisită”; despre „ea” mereu neîmblânzită şi „Doamne! ca o stâncă gătită de amurg”. Doina parcă era înţeleaptă. Scria foarte rar, doar câteva rânduri, care-i păstrau adolescenţa. „Examenele m-au zăpăcit. Ah, cât am tremurat! Oare n-ai stat niciodată în banca aceea? Ai tremurat şi tu, nu-i aşa? „

Se întâlnise o singură dată cu ea. Primise o ilustrată din Predeal. „Suntem în vacanţă. Câte noutăţi şi minuni! „ Nu adăugase nimic altceva. Doar la adresa expeditorului scrisese cu litere mărunte, aproape invizibile, denumirea vilei. Ilustrata îi sosise joi. Cerbu îi ceruse să termine neîntârziat o lucrare dificilă. Abia sâmbătă noaptea, târziu, reuşise să se elibereze. Dormise doar câteva ore. Ajunsese după ora prânzului la Predeal, dar vila era goală. Câţiva îngrijitori îi spuseseră că studenţii se împărţiseră în grupuri şi plecaseră dis-de-dimineaţă în excursie. Se plimbase prin oraş, apoi pe câteva poteci, pline şi ele de lume, se odihnise pe o bancă la marginea unei păduri, până se apropiase amurgul. Studenţii se întorceau veseli, cântând, ţinându-se la braţ, î-n şiruri strânse. Veneau din toate părţile, parcă se

revărsau nişte torente în oraş. O descoperise într-un grup vesel, aproape strivită, la mijloc. Cânta şi îşi purta picioarele într-un ritm neregulat, parcă dansa pe sârmă. Trupul, braţele nu şi le putea mişca. Îl zărise şi ea. Începuse să se zbată sălbatică, pentru a scăpa din înlănţuire. Alergase spre el ca o nebună, aproape i se azvârlise în braţe. Îl luase de mână şi începuse să fugă cu el, aiurea, prin oraş. Îşi clătina capul, ca să-i fluture părul în vânt, să-i gâdile faţa. Se opriseră undeva lângă un chioşc de ziare. Tot printre studenţi.

— Te-am aşteptat la toate trenurile de dimineaţă, îi spusese ea. Am fost sigură că nai vii. Ştii cât am alergat singură pe poteci ca să-mi prind colegii? De câteva ori era să mă prăbuşesc de oboseală. Noroc că au fost leneşi! Am luat masa împreună, sub Piatra Mare. Fantastică performanţă, nu-i aşa?

Nu-l întrebase nimic. Îl privea şi zâmbea. Mai era încă multă copilărie în surâsul ei. Uimirea încă o însoţea în lume. Era aproape neschimbată, aşa cum o întâlnise prima dată. Pe malul apei, aşa cum o întâlnise a doua oară în curtea Politehnicii.

— N-am ştiut că mai sunt şi alţi munţi frumoşi. Am întâlnit şi ape, şi arbori, m-am uitat jos spre ele, m-am uitat sus spre ei… Vezi că nu te-am uitat? O umbră mare mi-a dat şi un junghi… Hai să ne mai plimbăm…

Se plimbau. Dar parcă o căutau toţi din toate părţile. O strigau, o chemau; ea se înghesuia în el. Era veselă, mândră. Îl privea cu coada ochiului, pentru a prinde clipa când putea să se prefacă descoperită. Il purta ea, pe străzi colindate, pline de lume. Parcă anume să audă chemările şi să se înghesuie caldă la pieptul lui. Parcă anume să-i spună, fără vorbe, fără şoapte, că i se oferă ca un miracol.

— Ştii cum au trecut examenele?… Ah! Parcă se juca nu ştiu cine cu creanga ta. Au mai crescut două frunze pe ea şi încă un mugure. Îl simt cum se zbate… Acum au crescut posibilităţile. Sunt multe, multe, nu-i aşa?

Ar fi vrut s-o prindă de umeri, dar ea îi luase mina şi i-o mişca înainte şi înapoi, ca într-un joc, ameninţând să lovească perechile pe lângă care treceau.

— Hai, Doina, hai! o strigau din când în când voci. Începem programul de seară.

— În astă seară se va cam încurca programul, spunea ea ştrengăreşte. Fără mine nu cred că au curajul să înceapă.

„Dar cine eşti tu? se întreba el în gând. De unde ai răsărit? Cine te-a proiectat în lume şi în amintirile mele? Cine te-a azvârlit aici, caldă şi vie, în braţele mele?”

Un grup de tineri îi urmăreau adunându-şi vocile într-un cor care o chema din minut în minut. Nu strigau. O chemau în şoaptă. Şi ea ştia că va trebui să se desprindă de el şi să se ducă în mijlocul lor. Va fi şi acolo veselă, însoţită de siguranţa ei, de visul ei, aşa cum o însoţesc pretutindeni braţele, părul, pleoapele.

— Să nu-mi spui nimic, apropiase ea despărţirea. Nici nu simt când zilele se prefac în luni, şi lunile în ani. Odată va coborî din viitor o zi care ne va duce, poate, acolo, pe malul apei. Nu mă vei lăsa să mă prăbuşesc, nu-i aşa?

Îl condusese la gară şi-l urcase într-un tren despre a cărui plecare ştia. Îi fluturase din mâini împreună cu alţi tineri, apoi se pierduse în mijlocul lor. Era veselă, sărea într-un picior; poate în colţul ochilor simţea usturimi.

Trecuse timp de atunci. Amintirile bântuiau uneori camera aceea de la marginea oraşului, eliberând pentru câteva clipe cifrele şi liniile din fixitatea albă a hârtiei. O vedea undeva departe, mlădiindu-se într-un amurg sângeriu şi căutându-şi imaginea de copil în oglinda unei ape neascultătoare. Apoi cifrele încetau să fugă, încetau să se răzvrătească, ameninţate de vârful ascuţit al creionului, iar liniile îşi pierdeau tremurul, recâştigându-şi imobilitatea necesară pe coala care le adunase.

Şi deodată o întâlnise pe Liana.

În noaptea aceea colile rămaseră albe.

3

Ceea ce trebuia să se întâmple se întâmplă. Cerbu se trezi în faţa unei situaţii tehnice neprevăzute, care-i făcuse pe toţi inginerii consultaţi să ridice din umeri în semn de neputinţă. Adjunctul său, Vasile Straton, îi spuse înfricoşat:

— Nu ştiu dacă se poate face ceva. Problema mi se pare irezolvabilă. Cred că ar trebui să intervenim la un specialist din Capitală.

Aceasta ar fi însemnat dezavuarea inginerului-şef. Scoase imediat gândul din preocupările lui. îl chemă în schimb pe Muşat.

Politeţea cu care-l primi Cerbu i se părea exagerată tânărului. După incidentul cu Liana, se aşteptase să-l primească rece, distant, sever.

— Ia loc, tovarăşe Muşat. N-am ştiut că sunteţi înzestrat cu o asemenea putere de fascinaţie. Domnişoara Liana se bucură de reputaţia unui sfinx modem, turnat dintr-un granit special. Nu pot decât să vă felicit.

Prima reacţie a lui Muşat fu aceea de a se ridica de pe scaun şi de a părăsi biroul fără să spună vreun cuvânt. Cerbu sări însă înaintea lui:

— Vă rog, domnule inginer! Nu dau nicio importanţă problemei. N-am făcut decât să atac un subiect care se discută uneori între bărbaţi. Dacă am atins vreo coardă delicată, sunt gata să-mi ofer scuzele… Nu pentru aceasta v-am rugat să veniţi aici.

Nu numai vorbele, dar şi aerul figurii sale exprimau parcă o scuză, o rugăminte. Tânărului i se făcu deodată milă. Îşi plecă privirile în pământ şi rămase mai departe pe fotoliu.

— S-a ivit o problemă foarte delicată în secţia a doua, continuă inginerul-şef rămânând în picioare, cu umerii

aplecaţi parcă de o povară grea. Ştii foarte bine ce importanţă are secţia a doua pentru producţia uzinei noastre. Ne ameninţă strangularea, lâncezeala... Nu ne vom putea îndeplini clauzele de livrare din contracte... Avem şi câteva obligaţii de export... Te-aş ruga să iei dumneata în mână... Personal şi în numele direcţiei, dacă va fi cazul, îţi încredinţez dumitale sarcina de a remedia situaţia din secţia a doua.

Muşat ştia despre ce este vorba. Trecuse prin secţie. Situaţia i se părea foarte limpede.

— Cunosc problema, tovarăşe inginer-şef. Nu e cazul să vă alarmaţi. Orice intervenţie tehnică de cârpăceală este exclusă. Nu se poate remedia nimic. Maşina trebuie scoasă din uz.

— Am impresia că exagerezi. Îmi amintesc foarte bine că în câteva rânduri — pot chiar să-ţi înşir datele — ai rezolvat probleme asemănătoare, dacă nu chiar identice. Mă refer la cazul maşinii speciale din sectorul mecanic.

Cerbu îşi dovedea din nou ignoranţa. Asemănarea dintre cele două cazuri era aparentă. Un tehnician cu calificare ar fi observat imediat deosebirea.

— E cu totul altceva, tovarăşe inginer-şef. Principiile de acţionare şi de reglare sunt distincte. Ar trebui înlocuit tot mecanismul interior al maşinii. Efortul acesta ar fi mai costisitor, mai îndelungat în timp, iar rezultatul lui nu ar satisface cerinţele tehnicii. De multă vreme ar fi trebuit să funcţioneze acolo o maşină modernă...

Cerbu încă nu-şi pierduse speranţa. Auzind că s^ar putea totuşi face ceva insistă:

— Sunt rare cazurile când se folosesc în relaţiile curente de muncă formule care încep prin „v-aş ruga”. Până acum n-am folosit această formulă decât o dată, în cazul unui accident uman. Am rugat un inginer să ia locul celui rănit.

— Tovarăşe inginer-şef, se înduioşă Muşat. E ca şi cum aş încerca să îmbrac în scoarţă de fag un ulm putrezit. Nu va mai putea creşte, nu va putea fi împiedicat să se

prăbuşească. Sunt probleme elementare, pe care şi un elev de şcoală tehnică le-ar putea deosebi. E absolut inutil.

Cerbu întrebă brusc cu un ton sec, autoritar:

— La ce valoare s-ar ridica refacerea aşa cum o vezi dumneata? Vreau să facem o comparaţie.

— Dacă vreţi neapărat să înlocuiţi becul cu o lampă de gaz, eu cred că lampa, pentru a fi potrivită şi adaptată cerinţelor speciale de acolo, ar putea să necesite în timp şi materiale costul câtorva becuri noi.

— Dumneata îţi baţi joc de mine? se înfurie Cerbu. Cum poţi să rosteşti asemenea inepţii? Abuzezi de…

Se opri aproape sufocat. Era convins că omul din faţa lui se răzbună. Găsise în sfârşit prilejul să-i plătească pentru toate persecuţiile pe care le îndurase.

— Nu abuzez de nimic, îi răspunse calm Muşat. Vreau numai să adaug că n-am fi ajuns în această situaţie… dacă serviciul nostru n-ar fi fost transformat în serviciu de pompieri… Maşina aceea, şi mai ales maşina necesară în acel loc, ar fi trebuit concepută de multă vreme în serviciul de proiectări… Dumneavoastră aţi crezut mai nimerit…

De această acuzaţie se temea cel mai mult Cerbu. Redeveni brusc impozant, grav; se aşează în scaun şi arătă calm cu degetul spre uşă:

— Vei părăsi imediat această încăpere! În alte împrejurări, aş fi sunat omul de serviciu…

Muşat nu se ridică din fotoliu, ll ţintuia ceva acolo.

— Nu înţeleg ce s-a întâmplat. Eu v-am spus o realitate, şi dumneavoastră…

Vorbise cu tonul unui om uimit, care într-adevăr nu poate să înţeleagă ce se întâmplă. Cerbu însă dădu un alt sens vorbelor lui. Crezuse că gestul său grav îl înspăimântase şi că tânărul caută să-l împace şi să se scuze. Mai făcu o încercare:

— Sunt cazuri când se pot închide ochii în faţa unui act de indisciplină. Depinde de atitudinea pe care o vei lua. Eşti

capabil să-ţi revizuieşti părerea? Până la prânz aş vrea să am însă rezultatul precis!

Muşat avu o clipă impresia că inginerul şef a înnebunit. Ţinuta şi siguranţa lui erau demne de un judecător. Vorbele păreau dăruite cu grijă şi evidenţă, după ce fuseseră cântărite fiecare în parte. Metamorfoza era neverosimilă, incredibilă, ll gâtuia mila.

— Vă rog, spuse el cu o voce care se adresa parcă unui cerşetor. V-am spus întreg adevărul. Comandaţi o altă maşină. Oricine va înţelege. E inutil şi absurd… e grotesc…

Parcă şi Cerbu se uita la el cu milă.

— Dumneata nu înţelegi că te-am dat afară din acest birou? Vrei într-adevăr să chem omul de serviciu?

— Pentru ce? întrebă Muşat ridicându-se. Vă rog să mă iertaţi… Nu sunt obişnuit să lovesc… Mi-e teamă că aş sfărâma. Să nu credeţi că v-aş lovi… Simt prea multă milă.

Apoi ieşi din birou, lăsându-l pe Cerbu paralizat.

După câteva ore, directorul uzinei primi cererea de demisie a inginerului-şef, iar comitetul de partid — o informare scrisă, prin care i se anunţă că,. Subsemnatul Dan Cerbu, inginer diplomat al Politehnicii din Lyonuv nu-şi mai poate duce munca în securitate, deoarece este ameninţat cu lovirea de către un individ cu numele Ion Muşat, strecurat prin fraudă în serviciul de proiectări al uzinei. Mai înainte însă avusese grijă să vorbească telefonic cu un institut de cercetări din Bucureşti, care-l asigurase că-i va trimite în cel mai scurt timp maşina cerută şi un specialist care să cerceteze la faţa locului situaţia serviciului de proiectări.

4

Ştefan Petrescu, secretarul comitetului de partid, fusese detaşat de puţină vreme la uzină. Trecuse prin câteva şcoli de partid, lucrase un timp în activul unui raion industrial, ca propagandist, apoi în comitetul raionului, la secţia industrială. Fusese mai înainte tehnician la o mare uzină din Bucureşti. Îl pasiona şi pe el tehnica „şi pentru a nu fi depăşit de problemele noi care se iveau în această ramură făcuse mari eforturi în vederea continuării studiilor. Terminase şcoala medie şi se înscrisese la Politehnică, la cursurile prin corespondenţă. Detaşarea în noua muncă îl găsise în anul III la Facultatea de mecanică.

Inginerul Cerbu îl primi cu o politeţe rece, mai degrabă cu o îngăduinţă politicoasă. În cursul convorbirii se lăsă însă „cucerit” de perspicacitatea şi de sinceritatea tânărului său interlocutor, devenind amabil, sincer, aproape intim.

— Imaginează-ţi şi dumneata, spuse Cerbu încercând un sentiment de uimire. Nu e vorba numai de diferenţa de vârstă. Unii tineri zvăpăiaţi, infatuaţi au uitat *sa* mai ţină seama de ea. Le mai îngăduim şi noi uneori să-şi orneze coiful cu pene, poate pentru că vrem să ne mai simţim în apropierea lor, adică să nu… adică ne place să ne mai furişăm printre tineri, să ne amestecăm din când în când printre ei. Nu cred că e un păcat prea mare chiar dacă ni se întâmplă aceasta la un pahar de vin sau în prezenţa unor domnişoare. Nu e bine să se ascundă sinceritatea vârstei. Când vei ajunge şi dumneata în situaţia noastră, vei înţelege mai bine… E vorba însă de respectul pe care oricine îl datorează funcţiei. Poate că se mai distribuie uneori funcţii unor persoane necorespunzătoare. Eu însă, tovarăşe Petrescu, sunt diplomat al Politehnicii din Lyon. Am avut profesori celebri, savanţi cu al căror nume se mândreşte ştiinţa şi dicţionarele, savanţi care mi-au acordat diploma cu cele mai mari onoruri. Am condus unul din sectoarele cele mai importante ale acestei uzine intr-o vreme când dumnealui îşi împleticea paşii prin colb. Luam ceaiul în Bucureşti, dejunul la Roma, iar cina la Paris. A

doua zi dimineaţa simţeam gustul omletei bucureştene. După plecarea mea din cancelariile marilor trusturi, magnaţi ca Wickers, Krupp, Siemens scăpau cuvinte de laudă la adresa specialiştilor români. Tot ce am făcut am făcut din pasiune pentru tehnică. Am sprijinit cât am putut, rupând deschis, pe faţă, cu toţi acţionarii, transformarea radicală a uzinei, am publicat articole în presă, fără să iau în seamă ameninţările scrise pe care le primeam de la fascişti, am sprijinit naţionalizarea şi mi-am oferit serviciile în modul cel mai cinstit. Am făcut tot ce am putut în munca mea ca să sprijin producţia. Cred că suntem singura uzină din ţară care a evitat perioade de criză; nu degeaba am primit drapelul de unitate fruntaşă pe ramură. Ştiu, contribuţia mea a fost modestă" muncitorii şi tehnicienii din secţii merită toate onorurile. Şi dumneavoastră, care aţi ştiut să-i mobilizaţi în jurul acţiunilor tehnice întreprinse şi iniţiate de noi... Ei bine" tovarăşe Petrescu, în acest birou, de pe fotoliul în care stai dumneata, un tinerel, care dacă ar avea timp şi-ar roti toată ziua coada ca un păun, a îndrăznit să mă ameninţe nu că mă va lovi, ci că mă va sfărâma. Iartă-mă, eram atât de uluit, încât mă mir cum de a ieşit nevătămat din acest birou. L-am dat pe uşă afară, dar ar fi trebuit să-i răspund prin palme. În aceste condiţii nu mai pot munci. Regret că nu l-am pălmuit, că nu l-am scos de ureche pe uşă... Cred că dacă ai fi fost dumneata în locul meu... Nu-mi închipui că te-ai fi putut stăpâni. Eu n-am nevoie de ifose, de rebeliuni în serviciu, de mutre care caută schimonoseli superioare şi vor să vrăjească astfel pe neiniţiaţi şi pe cei slabi de înger... Păstrez încă cererea de demisie. Nu am de făcut altă declaraţie şi te rog să-mi ierţi indignarea. Acesta sunt eu. Nu mă pot ascunde în faţa nimănui... Iartă-mă, dar trebuie să pregătesc urgent o informare pentru Comitetul Central cu privire la maşinile pentru export...

Petrescu ieşi zăpăcit din biroul inginerului-şef. Indignarea acestuia i se părea sinceră şi justificată. Îl

cunoştea vag pe Muşat, îl văzuse de câteva ori prin secţii, fără să intre în vorbă cu el, ştia că muncitorii şi tehnicienii îl preţuiesc, sau cel puţin aşa îşi închipuia din vorbele pe care le auzise din gura lor. Figura pe care şi-o amintea vag nu prea părea aceea a unui om violent, dar era foarte simplu să se înşele.

Inginerul Racoviţă se manifestă prudent la începutul convorbirii cu Petrescu. Folosea termeni vagi. Nu voia să-l încondeieze pe Cerbu, dar nici nu voia să-l nedreptăţească pe Muşat. Simţind preocuparea pentru adevăr în atitudinea secretarului, avu curajul să rostească o concluzie care îl uimi pe acesta:

— Nu cunosc firea lui; şi nu poţi să răspunzi niciodată pentru cineva cu ochii închişi. Mie personal mi se pare un om foarte liniştit şi aşezat. Poate că şi-o fi ieşit din sărite. Din punct de vedere profesional însă, e o capacitate, o valoare incontestabilă. Poate că uneori vede chiar mai departe decât mulţi alţii. Discutaţi cu el. — Bineînţeles că voi discuta…

Dosarul care-l însoţise pe Muşat în transfer conţinea referinţe profesionale contradictorii. Una semnată de Neagoe şi Bostan nu se deosebea prea mult de cea făcută de Racoviţă. Alta semnată de Bărbulescu atrăgea atenţia asupra unor confuzii ştiinţifice extrem de primejdioase pe care le demonstra uneori inginerul Muşat atât în opiniile verbale, cât şi în munca efectivă. (Referinţele erau scrise cu câteva săptămâni înainte ca Liviu să fi făcut acea demonstraţie răsunătoare în faţa conducerii institutului, prin care considera just punctul de vedere susţinut de Muşat, şi cu câteva luni înainte de a se fi descoperit revista care înlătura orice echivoc în problema P.T.P. 12). Mai erau însă câteva date care, deşi nu conţineau nimic precis, făceau aluzii vagi la anumiţi termeni care l-ar fi caracterizat pe Muşat: „grave confuzii ideologice”, „aroganţă”, „indisciplină”, „indiferenţă” şi puneau într-o lumină neclară

biografia lui. Bărbulescu subscrisese acolo ceea ce auzise de la Liviu.

Toate acestea îl determinară pe Ştefan Petrescu să fie din capul locului aspru în convorbirea cu Muşat.

— Îmi pare rău că nu ne-am întâlnit mai demult, spuse el. Poate am fi evitat un conflict regretabil, oare îţi complică foarte mult situaţia.

— Nu ştiu despre ce este vorba, răspunse tânărul, cu surprindere nesimulată. Dacă vreţi să fiţi mai explicit…

Petrescu îşi închipui că interlocutorul său se preface.

— Te sfătuiesc să înclini spre sinceritate. E vorba de atitudinea dumitale faţă de inginerul-şef.

— De ce acest îndemn la sinceritate? Există ceva care vă determină… care… Nu ştiu… Nu cred că este cazul să… Şi nu ştiu ce s-a întâmplat cu inginerul-şef… Eu cred că e un nevinovat… Dacă aţi vrut să aflaţi asta…

— În ce sens este nevinovat? Se poate să ai dreptate. Spre această părere înclinăm şi noi.

— În probleme de tehnică, răspunse Muşat. E aproape ridicol… Nu mă refer la el… La raportul dintre el şi ştiinţă. Pluteşte intr-o amintire vagă…

— Cred că este cazul să fii dumneata mai explicit. Vreau să ştiu limpede dacă-l insulţi sau nu, aici în faţa mea, pe inginerul-şef aii uzinei!

Muşat îl privi iarăşi cu ochii mari. Ridică din umeri şi rosti cu o voce obosită:

— N-am obiceiul să insult. Am spus un adevăr… Inginerul Cerbu… Dar nu e evident? E ca un… ca un debil îmbrăcat într-o armură… Nu poate s-o suporte. Îl va strivi… Mi-e milă de el…

— Dumneata eşti conştient de afirmaţiile pe care le faci? Îţi dai seama de gravitatea vorbelor?

— Dar nu e nimic grav… Numai curajul lui mă uluieşte. Eu n-aş putea să mă arunc de la o asemenea înălţime fără paraşută. Nu înţeleg cum rămâne suspendat… E un miracol…

— Adică dumneata îl consideri pur şi simplu… un… un…

— Da, răspunse Muşat. Un ignorant… Parc-ar fi un vrăjitor… Nu înţeleg cum poate sta de atâta timp suspendat. Cred că nicio formulă matematică nu ne-ar putea explica fenomenul… E cu adevărat fantastic!

Petrescu se simţi pentru un moment dezarmat. Era ceva în spusele inginerului care-l ameţea. Uimirea, nepăsarea, calmul cu care îşi colora periodic cuvintele i se păreau neverosimile. Niciun semn de iritare, de apărare, de scuză. Se aşteptase la alte reacţii după ce-i citise referinţele, mai ales după ce-l auzise pe Cerbu. Oare e inconştient? Nu înţelege gravitatea situaţiei în care se află? Ce e cu el?

— Aş vrea să mă mai lămuresc asupra unui punct, se hotărî până la urmă Petrescu. Mi se pare că, neţinând seama de vârstă şi de funcţia pe care tovarăşul Cerbu o deţine, într-un anumit moment de… de nervozitate… ai aruncat a insultă şi o ameninţare gravă împotriva dumnealui.

Muşat se înroşi. Încercă să-şi amintească vorbele şi atmosfera în care le rostise.

— Nu ştiu, spuse el. N-am fost furios nicio clipă. N-am simţit decât milă… Mi se pare… Nu ştiu… A spus el ceva… o jignire… o nedreptate… Sunt momente când eu nu pot să ascult anumite cuvinte; când se spun prostii sau neadevăruri; când e ceva urât… care mă doare… Cred că i-am spus ceva… cred că i-am spus că altcineva ar fi folosit palmele mele… Eu nu aş putea… Nu am obiceiul şi cred că aş sfărâma…

Petrescu se încruntă la faţă:

— De ce te bâlbâi mereu? Nu poţi să spbi cu îndrăzneală adevărul adevărat?

Muşat se uită la el cu ochii mari şi-i răspunse foarte încet şi tremurat:

— V-am spus că sunt momente când nu pot să aud anumite vorbe…

Convorbirea se termină brusc. Şi Muşat şi Petrescu se despărţiră nedumeriţi. Ultimul însă îşi făcuse o anumită părere, pe care urma s-o discute cu conducerea uzinei. După câteva clipe însă, Muşat reveni. Nu intră în încăpere. Vorbi din prag:

— N-aş fi vrut să vă stingheresc... Mi se pare... Eu cred că niciun om nu trebuie insultat şi ameninţat. De ce să ne uităm la vârstă sau la funcţie?... Niciun copil... în sfârşit... Am uitat să vă spun asta... Bună ziua!

Petrescu nu găsi cuvinte pentru a-l reţine.

5

Muşat trecuse un examen dificil. Fusese chemat într-o secţie pentru o consultaţie tehnică superficială. Era unul dintre numeroasele accidente fără importanţă atât de obişnuite în activitatea unei uzine. În loc să repare pe loc defecţiunea, căuta cauzele ei şi descoperi cu groază o uzură forţată la un agregat de înaltă productivitate. În câteva ore, uzura s-ar fi agravat, scoţând agregatul din funcţiune pe o perioadă îndelungată. Se consultă imediat cu tehnicienii secţiei şi căzură toţi de acord să repare pe loc, în mers, agregatul. Reparaţia, extrem de complicată în acele condiţii, punea la tot pasul probleme dificile, care cereau o atenţie deosebită. Îşi petrecu aproape 15 ore în secţie într-o încordare care-l sleise de puteri.

— Nu mai pot, spuse el în momentul când văzu agregatul funcţionând. Dacă se întâmplă ceva, aduceţi-mă de acasă.

Plecă abia ţinându-se pe picioare. Era aproape miezul nopţii. Portarul îi ieşi în întâmpinare pentru a-l anunţa că-l căutase cineva la telefon în cursul serii.

— De câteva ori a întrebat de dumneavoastră. Dar tovarăşii din secţia a treia n-au vrut să vă cheme.

— Foarte bine au făcut! răspunse Muşat.

Era atât de obosit, îi tremurau picioarele, îi vuia capul, îi atârnau mâinile, încât şi vorbele îi ieşeau cu greutate din gură. Aerul rece al nopţii îl mai învioră. Membrele parcă i se mai destinseră, spatele parcă i se îndreptă, capul însă continua să-l doară, şi urechile îi ţiuiau fără încetare. N-avea nici măcar puterea să se bucure pentru ceea ce făcuse.

„Bine c-a trecut! îşi spuse el în gând. Nu ştiu dacă îl voi putea transcrie… Cred că m-ar apuca zorile. Şi dacă nu m-ar înnebuni durerea asta de cap…”

Ajunse acasă buimac. Înainte de a păşi pe uşa blocului, văzu o fereastră deschizându-se la etajul I şi auzi şoaptele unui muncitor pe care-l cunoştea:

— V-a căutat cineva în două rânduri…

— Ştiu, îi răspunse tânărul. Mulţumesc…

Fereastra se închise, iar el pătrunse în clădire. De obicei mergea pe scări până la etajul III, unde-şi avea garsoniera. Nici nu ştia unde e cabina liftului. De astă dată însă, o căută. Înainte de a apăsa pe buton, se răzgândi. Ştia că liftul face zgomot, de multe ori îi tulburase şi lui liniştea. Renunţă. Urcă scările încet, şi deodată înţelese că omul care-i vorbise de la fereastră nu se culcase până la ora aceea, aşteptându-i sosirea.

„Ştiu cine este, ştiu în ce secţie lucrează, dar nu vreau să mă gândesc acum. Trebuie să-i mulţumesc mâine încă o dată.”

Camera era ca întotdeauna goală. O cercetă surprins. Aştepta să găsească pe cineva înăuntru. Căutările îi născuseră acea idee absurdă. Nu era nimeni. Doar cărţile şi dosarele lui. Şi biroul plin de coli albe, şi scaunul uşor deplasat, aşa cum avea obiceiul să-l aşeze în momentele când lucra. Era prea multă singurătate acolo. Durerea de cap i-o accentua. Se duse la birou, se aşeză pe scaun şi începu să-şi regăsească proaspetele cunoştinţe. Lucră până îi căzu capul pe masă. Se trezi tot acolo, cu faţa acoperită

de hârtii. Parcă ar fi vrut să-l apere cineva de vântul rece al dimineţii. Îşi puse ibricul de ceai pe reşou, şi după ce se bărbieri se dărui cu totul unui duş rece, îngheţat. Ceaiul puternic, fierbinte îl echilibră. Durerea de cap îi trecuse, dosarul, căruia îi dăduse o nomenclatură convenţională, era încheiat. Il puse într-un raft alături de alte dosare. Se grăbi să plece. Ştia că în ziua aceea va întârzia pentru prima dată la birou. Pe drum îşi aminti evenimentele din ajun. Senzaţia oboselii încă îl urmărea. Oare cine îl căutase atât de insistent? Şi deodată tresări. Cine putea să-l caute? începu să-i bată mai tare inima. Nici nu întrebase cine fusese. Un bărbat, sau... Rămăsese nemişcat pe trotuar. „Te voi căuta eu... Dacă..." Îşi aminti vorbele acelea. Înţelese înfiorat şi altceva. Era prima fiinţă la care se gândise. Câte valuri se ciocneau în pieptul lui! li apăruseră şi alte amintiri, care îl înghesuiau pe dinăuntru, care îl sufocau. Câţiva tineri îl salutară. Le răspunse şi porni parcă după ei, tras de ei. Iarăşi i se topeau puterile.

Racoviţă îl privi îngrijorat, îl vedea palid, cu cearcăne la ochi, cu părul răvăşit, cu hainele parcă atârnând pe el.

— S-a întâmplat ceva?... Îţi mulţumesc foarte mult, tovarăşe Muşat, pentru ziua de ieri. Puteai să te învoieşti dacă eşti atât de obosit.

Îi mulţumi înclinând capul şi se duse la biroul lui. Avea puţin de lucru în ziua aceea, dacă nu se ivea din nou vreo chemare neprevăzută. Racoviţă se apropie de el cu gestul unui om care îşi aminteşte că a uitat să spună ceva.

— Apropo! Ştii că te-a căutat cineva?

Dar nu mai era nevoie să spună cine l-a căutat. În pragul uşii apăruse, vesel, tânăr, exuberant, şi cu toate acestea foarte distins, prietenul lui de departe, Liviu. Se repezi spre Muşat, îl strânse în braţe, îl scutură de umeri şi iar îl îmbrăţişă.

— Ioane! Toată ziua până la zece seara când plec mi-o dedici mie. Orice treburi ai avea. Dacă ai greutăţi, voi vorbi eu cu directorul. Iartă-mă acum! Nu vreau să fiu aşteptat.

Liviu plecă spre uşă, de astă dată cu mersul lui elastic, sigur, care nu părea că indică vreo grabă. Din prag îi mai făcu un semn cu mâna.

Racoviţă rămase tot timpul în preajma biroului lui Muşat. Faţa îi radia de bucurie.

— Nici nu-ţi închipui cât de bine îmi pare, şopti el.

— Nu înţeleg… De ce?

— Am uitat să-ţi spun. Tovarăşul Filimon a venit în calitate de specialist pentru maşina aceea cu bucluc. A fost trimis de Bucureşti. Cred că se vor aranja lucrurile.

Muşat ridică încet din umeri. Îşi imagina altceva. Îl vedea pe Liviu într-un restaurant, la o masă de două persoane, ascunsă într-un colţ, povestind vesel cuiva. Era convins că nu gândurile lui plăsmuiesc imaginea aceea. Parcă vedea o fotografie. Şi nu greşea.

6

Directorul uzinei îl prezentă pe Liviu lui Cerbu şi lui Petrescu:

— Tovarăşul inginer Filimon, şeful serviciului de proiecte-perspectivă de la Institutul de cercetări ştiinţifice. A venit oficial, pentru problema agregatului din secţia a doua.

Liviu fusese cu directorul uzinei în secţie, pentru a vedea maşina la faţa locului. Nu-i fusese prea greu să se convingă că agregatul ajunsese în stare de ruină. Toţi inginerii din secţie aveau, fără nicio excepţie, aceeaşi părere. Situaţia se discută calm, lucrurile erau aproape limpezite. Cerbu crezu însă de cuviinţă să mai facă o încercare, mai mult din inerţie, pentru că nici el nu mai spera în folosirea vechii maşini.

— Poate că ar mai fi o posibilitate. Mi-e teamă însă, cum se spune în popor, că daraua ar costa mai mult decât ocaua.

— Nu aţi consultat specialiştii dumneavoastră? întrebă oarecum nesigur Liviu.

Ba da, răspunse Cerbu. Cam toate părerile înclină spre înlocuirea de urgenţă a agregatului cu altul nou.

— Cam toate părerile... repetă grav şi ameninţător Liviu. Pe inginerul Ion Muşat l-aţi consultat? Care este opinia lui?

Cerbu deschisese fără să vrea capitolul cel mai delicat al problemei. Îşi regretă cumplit intervenţia, dar nu mai avea ce face. Trebuia să răspundă la întrebare. Îl chinuia însă un gând. De unde cunoştea trimisul Bucureştiului numele lui Muşat? Oare i se plânsese acesta? Situaţia se agrava, şi tăcerea lui părea că indică o vinovăţie. Cu îndrăzneala disperatului, se hotărî să dea lucrurile pe faţă:

— Inginerul Muşat are aceeaşi părere ca noi toţi. Dar nu aceasta e problema. Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi sau nu pe., tovarăşul în cauză. Aici în uzină însă, atitudinea dumnealui e foarte... e foarte discutabilă. S-ar putea să fie un inginer pregătit.

Liviu îşi aminti brusc discuţia cu Liana despre Muşat. Se aşeză şi mai bine în fotoliu, parcă pentru a-şi scoate în relief ţinuta, rangul şi distincţia.

— Continuaţi, vă rog, spuse el. Părerile despre inginerul Muşat sunt foarte contradictorii. Vă rog.

Era o invitaţie care suna ca o poruncă. Cerbu se supuse, adunându-şi încă o dată hotărârea.

— E vorba de spiritul lui cam rebel... şi de atitudinea lui cam ostilă faţă de anumite cadre ale conducerii. Eu sunt un om în vârstă. Mi-am luat diploma, cu onorurile epocii, la Politehnica din Lyon. Lucrez la această uzină de la înfiinţarea ei. M-am apropiat de multă vreme de muncitori... De aceea mă găsiţi în această funcţie. Cu toate acestea, inginerul Muşat, într-o discuţie pur tehnică, a făcut apel la argumente necontrolate, sub demnitatea umană. Mi-am şi înaintat demisia. Nu putem lucra sub ameninţări, ca pe vremea fasciştilor!

Liviu era uluit de ceea ce auzea. În primul moment de tăcere, i se trezi dorinţa să-l ia pe Cerbu de umeri, să se ducă împreună cu el la fereastră, pentru a-l privi la lumină.

Petrescu încercă să limpezească lucrurile:

— A fost o întâmplare nedorită, care provine din subestimarea tovarăşului inginer-şef de către tovarăşul inginer Muşat. Mi se pare însă că în momentul acesta inginerul Muşat regretă ieşirea sa necontrolată…

— Regretele tardive, interveni Cerbu, nu pot vindeca întotdeauna rănile. Eu nu pot permite unui tânăr încă neformat să mă insulte. E sub demnitatea umană, tovarăşe inginer. Nu numai insultele. În primul rând ameninţările…

— V-a ameninţat inginerul Muşat? întrebă Liviu rar şi apăsat, fără să dea însă altă intonaţie frazei.

— Ne pare rău că sunteţi, fără voia dumneavoastră, martorul tardiv al unui asemenea incident, spuse directorul.

Văzându-l pe Cerbu tăcut şi încruntat, Petrescu se hotărî să răspundă în locul lui:

— Inginerul Muşat nu şina tăgăduit atitudinea, nici cauzele ei. S-a exprimat poate cam confuz, dar sincer. Mai ales la sfârşitul convorbirii noastre, când a dat a înţelege că insultele şi ameninţările nu trebuie folosite în nicio ocazie… Eu am apreciat aceasta ca un anumit mod de a-şi face autocritica… Dumneavoastră, tovarăşe inginer, poate că-l cunoaşteţi de la institut, poate că ne ajutaţi să-l înţelegem şi să-l apreciem la justa lui valoare. Bineînţeles, nu vă cerem o referinţă. Am vrea să nu greşim.

Liviu chibzui doar câteva clipe.

— Din punct de vedere profesional… e un inginer talentat, cu perspective. Poate că uneori e cam îndrăzneţ în imaginarea progresului tehnic… Acesta însă nu e întotdeauna un defect. Dacă se bazează pe o serioasă cultură ideologică, dacă se încadrează în limitele disciplinei, dacă e necesitată de imaginea unei perspective clare, îndrăzneala tehnică poate deveni un factor foarte important chiar în producţia curentă… Eu încerc să vă formulez o

opinie strict personală. Salturile prea riscante trebuie cântărite eu grijă înainte de a fi făcute. Cine vrea să arunce o greutate care-i întrece puterile nu trebuie să se gândească numai la faptul că ar putea să^şi schilodească trupul. E posibil ca greutatea scăpată să schilodească şi trupurile altora, trupurile unor oameni nevinovaţi…

— Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră, sări Cerbu. În tehnică, fanteziile pot fi primejdioase…

Liviu îşi manifestă nemulţumirea că fusese întrerupt, printr-un gest foarte calm, care însă îl pietrifică pe Cerbu.

— Mi-aţi cerut o opinie. Se pare că şi la institut s-au întâmplat. Câteva neînţelegeri. Intr-o anumită perioadă, a fost transferat disciplinar, prin ordinul expres al directorului, dintr-un serviciu important într-o secţie fără viitor. Nu cunosc amănunte. Poate că nu avea nicio vină, poate că era vorba de o neînţelegere formală exagerată… Din punct de vedere politic, nu cunosc prea multe amănunte despre dânsul. Cred însă că sunteţi mai bine informaţi decât mine.. Esenţial sau în orice caz important este tinereţea şi posibilităţile lui. *Cred că în cazul aplicării unei sancţiuni disciplinare ar fi bine să ţineţi seama şi de aceasta.* Nu vreau să-l favorizez prin nimic, cu atât mai mult cu cât îl cunosc, nu vreau să vă îmblânzesc pe dumneavoastră, adică nu vreau să vă influenţez în găsirea sancţiunii; e o problemă strict internă, pe oare numai dumneavoastră o puteţi rezolva; cruzimea prea exagerată în asemenea cazuri poate avea un rezultat defavorabil pentru cel căruia i se aplică. Vă rog să faceţi abstracţie de tot ceea ce v-am spus. Nu am nicio calitate să intervin în această problemă… afară doar de aceea de a sta personal şi amical de vorbă ou inginerul Muşat. Voi face tot ceea ce îmi stă în putinţă…

— De altfel, e un om extrem de muncitor. Lucrătorii din secţii şi tehnicienii îl apreciază şi chiar îl… îl iubesc. M-am mirat şi eu când am auzit, dar am putut constata şi cu ochii mei.

Cuvintele lui Petrescu îl nemulţumiră pe Cerbu. Încercă să protesteze, dar îl Împiedică directorul:

— Poate că ar fi bine să-l transferăm într-o secţie. Am observat şi eu că e priceput şi harnic. Să-l detaşăm într-o secţie grea şi bine organizată.

— Secţia întâia! propuse imediat inginerul-şef.

Era secţia cea mai grea, care-i dădea cele mai multe dureri de cap lui Cerbu. Acolo se făceau operaţiile cele mai fine şi mai delicate din uzină.

— Acest lucru îl veţi hotărî dumneavoastră, spuse Liviu. Aş vrea să trecem la obiectele importante ale convorbirii noastre, rugându-vă încă o dată să consideraţi blândeţea mea nu ca o lipsă de principialitate, ci ca un sentiment de înţelegere pentru un tehnician de valoare, cu perspective frumoase, pe care îl cunosc încă din vremea studenţiei… Noul agregat vă va fi expediat cu toată urgenţa. Nu e necesar pentru aceasta decât o simplă confirmare telefonică. În ceea ce priveşte serviciul de proiectări, aici cred că avem mult mai multe de discutat.

Liviu nu făcu altceva decât să anunţe o măsură generală, pe cale de a deveni lege, cu privire la reorganizarea serviciilor de proiectări din marile uzine. Principalul obiectiv: perspectiva. Cele mai bune cadre de ingineri în acest scop, imaginarea pe baza planurilor de dezvoltare a uzinei a celor mai noi şi mai moderne tipuri de maşini, colaborarea strânsă cu Institutul de cercetări ştiinţifice.

— Proiectarea maşinilor complicate, de importanţă excepţională, cade an sarcina instituitului nostru, încheie el. V-aş ruga să faceţi toate propunerile şi observaţiile pe care le credeţi de cuviinţă. Numai astfel, cumulând toate părerile, putem ajunge la o sinteză reală.

Vorbise aşa cum îşi închipuia că trebuie să se vorbească la şedinţe. În trei ani de zile, ajunsese un maestru în astfel de probleme. Ascultă propunerile, le notă pe cele mai importante, le comentă, se declară foarte mulţumit în

concluzie de felul cum decursese acea „şedinţă lucrativă”. Şi ceilalţi erau mulţumiţi.

7

Intrând în restaurant, Liviu îl conduse pe Muşat chiar la masa aceea din colţ.

— Imaginează-ţi cu cine am stat aseară la masa aceasta, Ioane! Repede, fără să te gândeşti!

Muşat nu răspunse, deşi revedea fotografia. Se uita undeva în tavan, încercând zadarnic să-şi alunge emoţia. Liviu era prea fin psiholog ca să nu înţeleagă că se petrece ceva neobişnuit cu prietenul său.

— Mi se pare că ai cucerit-o pe Liana. Nu! Nu-ţi fie teamă. Nu mi-a spus nicio vorbă. Am înţeles din privirile ei. Să ştii că e o fată excepţională. În toate privinţele. O valoare superioară. *Nec plus ultra.*

Muşat avea senzaţia că primeşte lovituri de ciocan. Liviu avea senzaţia că le dă. Nu întinse mai mult coarda.

— De ce nu te îmbraci şi tu mai omeneşte? întrebă el pentru a schimba subiectul discuţiei. Nu-mi închipui că…

Muşat ridică mina pentru a-i cere tăcere.

— De ce mă faci să-ţi repet anumite lucruri? Mai bine nu rosti vorbele. Nu m-a preocupat nicio clipă problema pe care ai ridicat-o… Brrrr! Am început să capăt un vocabular de şedinţe…

— Ai început să vorbeşti, ceea ce mi se pare mult mai important. Crede-mă, n-am vrut să te jignesc şi nici să-ţi impun un *modus vivendi.* Am făcut-o din pură amiciţie.

— Poate că ai dreptate, Liviu. N-am avut însă prilejul să mă observ printre alţii în împrejurări mai deosebite. Intru a doua oară într-un restaurant de când sunt în oraşul acesta.

— Dumnezeule! se îngrozi Liviu. Unde, cum, pentru ce te-ai înmormântat? Crezi că ţi-a venit vremea să stai între pereţii unui coşciug? Ce faci tot timpul aici? Îţi jur că în clipa asta îmi bate inima pentru tine… Nu vrei să vii înapoi la Bucureşti? Te asigur că vei găsi un loc în institut. Chiar dacă ar fi nevoie pentru aceasta să forţez demisia lui Bărbulescu.

— Cât de profund greşeşti! De ce crezi că aici e moarte? E un spaţiu ca oricare altul, în care oamenii se bucură, se iubesc, visează, tremură de emoţii, au acelaşi drept de a privi luna ca oriunde în altă parte a lumii… E şi aici viaţă ca pretutindeni…

— Ai rămas acelaşi optimist incorigibil. Vreau să-ţi spun însă un gând. O destăinuire căreia n-aş vrea să-i pui la îndoială sinceritatea şi mai ales izvorul care-o provoacă: prietenia. Mi-e teamă, înainte de a începe, că te voi întrista.

Muşat trecu iarăşi printr-un moment de infern. Oare va auzi iarăşi numele acela?

Liviu prelungi tăcerea până când văzu broboane de sudoare pe faţa omului care nu îndrăznea să i se uite în ochi.

— Am impresia că undeva ai comis o trădare, Ioane. Iarăşi tăcu. Şi simţi cu câtă putere tăcerea îl sfâşie pe celălalt. Cruzimea i se topi brusc.

— Oare nu ai ajuns un oarecare tehnician, Ioane? Oare nu ţi-ai trădat visele? Unde sunt revoluţiile pe care le proiectai cu atâta arşiţă în tine? Nu uita… Au trecut doi ani… 731 de zile. Şi câte ore şi câte minute!

— Aaa! îşi aminti Muşat. A fost şi un an bisect. Douăzeci şi patru de ore mai mult. Un frumos cadou al convenţiei despre timp. Îţi mulţumesc că mi l-ai dăruit.

— Acesta e răspunsul tău?

— Da, Liviu. Am avut prin urmare 24 de ore mai mult. Le uitasem. Ştii tu ce înseamnă 24 de ore?… Da! Pentru proiectele mele. Să nu-mi compătimeşti orele. Aproape

toate s-au petrecut în arsenale. Au fabricat arme bune pentru nişte soldaţi în devenire.

— Oare nu e o iluzie, Ioane? Oare nu e un pact făcut cu o iluzie pentru a supravieţui? Tu crezi că toţi oamenii sunt ca Napoleon, care a izbutit într-o sută de zile să-şi găsească toţi soldaţii şi comandanţii?

— De ce crezi că i-am pierdut? Crezi şi tu că am fost exilat într-o Elbă oarecare, şi deposedat de visuri? Nu, Liviu…

— Stai o clipă! Cine mai crede în exilul tău?

Liviu văzu răspunsul în privirea lui Muşat.

— Nu ştiu, răspunse acesta. Adică nu pot. Te rog, Liviu. Îmi dau seama că sunt absurd. În sfârşit — Şi totuşi, nu ţi-am răspuns la întrebare. Îmi îngădui să nu-ţi răspund?

— De ce mă mai întrebi? Ridică-ţi privirile ca să vezi cât m-ai emoţionat, dacă nu simţi aceasta din vorbele mele.

— Nu pot. Îţi voi răspunde la întrebarea care te doare. Au trecut doi ani. Poate vor trece şi alţi doi, şi încă alţii. Poate vor trece mulţi. Caut, sper şi visez lucrând, Liviu. E cea mai mare bucurie pe care o poate avea un om. E o dublă mişcare a unei singure linii. Nu ştiu ce raport geometric i s-ar potrivi. O mişcare multiplă a unui singur corp în aceeaşi direcţie. Oare nu numai aşa se poate cuceri, la urma urmei, spaţiul?

— E prea complicată mişcarea. Să nu fie mai degrabă o singură mişcare, care conţine în ea dorinţa altor mişcări. Dacă acţionează numai legea inerţiei, Ioane? Dacă mişcarea e mai săracă decât îţi închipui? Dacă a ajuns să fie condiţionată de alte forţe, poate chiar opuse?

— E ridicol ceea ce spui… Mai bine decât mine, care suport această mişcare, nu poţi să ştii. Greşeşti însă şi în teorie. Întotdeauna va exista o opoziţie, la orice mişcare, altminteri nici n-ar fi posibilă mişcarea…

— N-ai renunţat la obiceiul de a mă calcula. Acum mi se pare că ai vorbit pentru şedinţe…

Muşat nu înţelese în primul moment ce vrea să spună Liviu. Iar atunci când înţelese, îşi plecă privirile în pământ. Îl scurmau parcă nişte gheare ascuţite, încovoiate.

— Am spus o prostie, Ioane, o prostie, o răutate nemaipomenită. Nu vreau să te văd suferind. Nu. Ştiu că nu eşti capabil de gânduri meschine. Nici eu nu sunt. Cu ce pot să te conving? Am asistat astăzi, cu totul întâmplător, la o discuţie cu privire la situaţia ta… Am făcut tot ce am putut ca să te apăr. Să ştii că ai adversari redutabili aici. Mi-e teamă să nu te deposedeze de visuri…

Muşat îşi revenise. Ridică din umeri în semn de nepăsare. Apoi îşi apropie palmele încet, până îşi atinse degetele. Liviu îi observă gestul, îl recunoscu şi începu să-şi muşte buzele până la sânge. Îşi aminti cu câtă milă îi ascultase Liana toate vorbele. Parcă-i batjocorise cu privirea nişte decoraţii sfinte. Îl trimisese cu tăcerea şi cu privirile ei într-o lume pe care n-o vedea, o lume străină, pe care ar fi putut să calce cu nepăsare picioarele ei. Îşi propusese să se despartă de Muşat reamintindu-i acel *„Nec plus ultra”.* I s-ar fi părut însă că ar fi el deposedat de un vis care abia se înfiripa.

Capitolul III

1

Secţia întâia era unitatea de elită a uzinei. Acolo se fabricau piesele cele mai migăloase, „bijuteriile” cele mai fine. Erau puţine maşini şi puţini muncitori în acea secţie. Lucrătorii de acolo străluceau ca nişte gradaţi în marea armată a uzinei. Se bucurau de o stimă generală pretutindeni, erau toţi decoraţi; ei erau creatorii acelor machete uimitoare care împodobeau standurile ţării

noastre la expoziţiile internaţionale. În uzină se împământenise o vorbă care se folosea însă foarte rar. Când se lăuda un muncitor excepţional, un talent trecut prin şcoala experienţei, atunci se putea auzi ca un suprem elogiu: „E aspirant la secţia întâia”. Cu câţiva ani în urmă, conducerea acelei secţii fusese încredinţată unui inginer energic, absolvent al Politehnicii din Timişoara, cap de promoţie, pe nume Atanasie Aburel. Pentru a câştiga încrederea muncitorilor, tânărul inginer făcuse eforturi disperate, trecuse chiar prin probe practice, la maşini. De câteva ori, deprimat de atitudinea bănuitoare, aproape neîncrezătoare a muncitorilor, se gândise să-şi înainteze demisia, dar de fiecare dată se întâmpla ceva în secţie, un eveniment oarecare, se năştea o problemă tehnică mai dificilă, care necesita intervenţia lui. Muncitorii îşi educau inginerul, şi după ce s-au convins că au într-adevăr de-a face cu un tehnician capabil, cinstit, harnic şi l-au transformat în conducător. Se crease astfel o unitate indestructibilă între muncitori şi şeful lor. Toate problemele grave ale producţiei se rezolvau acolo, în interior, printr-o solidaritate strânsă a tuturor membrilor secţiei. Foarte rar se făceau apeluri în afară, şi numai în cazuri cu totul excepţionale. Prestigiul secţiei era apărat cu străşnicie. Cu toate acestea, secţia întâi punea mari probleme uzinei. Randamentul ei era scăzut faţă de amploarea producţiei în alte secţii, se ivea deseori ameninţarea unor sufocări; pentru a evita aceste primejdii, lucrătorii în frunte cu inginerul lor făceau tot ce le stătea în puteri. Producţia rămânea însă la acelaşi nivel, numai calitatea ei excepţională compensa într-o măsură eforturile şi izbutea să menţină un oarecare echilibru în balanţa generală a producţiei. Plasarea secţiei în perspectivă isca mari probleme şi dădea multe nopţi de insomnie cadrelor conducătoare ale uzinei.

Detaşarea lui Muşat la această secţie era considerată ca o inspiraţie de geniu de către cel care o provocase:

inginerul-şef Cerbu. Îşi freca vesel mâinile şi se felicita ca un actor în faţa oglinzii. „Acum să-l văd! îşi spunea el. Ori dă bir cu fugiţii şi scap de el pentru totdeauna, ori e îngăduit acolo, şi atunci voi scăpa de multe griji.”

Tânărul fusese rareori chemat în acea secţie, şi chiar atunci părerile lui nu stârniseră reacţii imediate pozitive sau negative. I se mulţumise politicos, fără să se uite să i se adauge că opiniile vor fi chibzuite şi se va trage concluzia cea mai nimerită, cea mai potrivită momentului respectiv.

— Aveam nevoie de un inginer, îl primise Aburel în prima zi. Să vedem însă care va fi părerea muncitorilor. Au auzit câteva vorbe despre dumneata… Dar, trebuie să-ţi spun sincer, fiecare muncitor de aici e un fel de Toma Necredinciosul.

Zilele care treceau parcă-l înăbuşeau pe Muşat. I se părea că nu face nimic, că se zbate neputincios ca un peşte pe uscat, urmărit de priviri curioase, când ostile, când îngăduitoare. Era un fel de umbră a şefului secţiei. Nu pentru că ar fi vrut el aceasta, ci pentru că inginerul îl invita mereu să se ţină după dânsul, chiar dacă nu avea altceva de făcut decât o simplă formalitate birocratică. Dacă se iveau situaţii complicate însă, Muşat era trimis în birou, pentru a rezolva „chestiunile curente”, adică semna hârtii, cereri de materiale, bonuri de aprovizionare, sau răspundea întrebărilor întâmplătoare puse de unii muncitori cu privire la probleme tehnice lipsite de orice interes.

Aburel nu privea cu ochi buni sosirea lui Muşat acolo, mai ales pentru faptul că fusese trimis disciplinar. Acest lucru lovea în prestigiul secţiei. Nimeni, niciodată nu mai fusese trimis disciplinar în secţia întâi; poate de câteva ori lucrători şi maiştri din această secţie fuseseră pedepsiţi cu transfer disciplinar în alte unităţi ale uzinei, dar erau primiţi acolo cu onoruri şi însărcinaţi cu rezolvarea sau cu dirijarea celor mai grele operaţii tehnice. De aceea îl trata pe Muşat cu dispreţ ascuns, neinteresându-se niciun

moment de posibilităţile lui, despre care auzise remarci favorabile, chiar admirative în alte secţii. De două ori Muşat încercase să intervină în disputele de specialitate dintre Aburel şi tehnicienii lui. Fusese însă rugat să-şi păstreze opiniile pentru alte ocazii. Soluţiile pe care le întrevăzuse el erau mai simple şi mai eficiente decât cele descoperite cu prilejul disputelor. Mai târziu, îi spusese acest lucru şefului secţiei. Acesta îi ripostase fără blândeţe:

— Tovarăşe inginer! Fiecare mecanism devine cu timpul o problemă în sine. Se îmbogăţeşte sau sărăceşte, se complică sau se simplifică, nu mai rămâne ceea ce era odată în manual. Aşa cum un inel făcut odată s-ar putea să nu se mai potrivească peste un timp pe degetul aceluiaşi om, tot astfel şi o idee, chiar foarte clară şi precisă, făcută iniţial despre o maşină s-ar putea să nu mai îmbrace peste un timp acea maşină…

— Cred că faceţi undeva o greşeală. Nu principiile şi legile ştiinţifice se schimbă, cele adevărate… Cred că se schimbă părerea noastră despre ele… adică părerea noastră activă… calitatea opticii noastre… legătura noastră cu ele… O lege mecanică văzută foarte de aproape, adică văzută în reprezentarea ei, te poate înrobi… începi să confunzi legea cu reprezentarea ei particulară, poţi ajunge chiar la fetiş… Minunea adevărată o conţine însă legea, formula… Eu cred că aici există un anumit fetişism… Mă iertaţi că vă spun, dar sunteţi un inginer tânăr… Aici în secţie e o confuzie, o mare eroare. Esenţa activităţii aici o constituie calitatea muncii practice, nu calitatea gândirii… Eu nu condamn pe nimeni. Înţeleg utilitatea concepţiei de aici… Dar pentru că aţi formulat o anumită teorie…

— E nemaipomenit! se înfuriase Aburel. E prima dată când ni se face o asemenea critică… Ce teorie specială ai conceput dumneata aici? Ai văzut piesele pe care le confecţionăm?

— Ştiu… Credeţi că lentilele pe care le-au şlefuit Galileu sau Spinoza reprezintă geniul lor? Credeţi că lentilele care

se fabrică la Jena astăzi sunt inferioare celor de atunci? Geniul lui Galileu şi al lui Spinoza nu se reduce la lentile. Câteva maşini din Jena sunt capabile să şlefuiască lentile infinit mai bune. Geniul lor se confundă ou optica geometrică, se confundă cu formula care le-a indicat forma şi calitatea lentilei.

— Ce vrei să spui dumneata cu această teorie? Bineînţeles că nu o contest...

— Există în lumea aceasta formule pe care poate că noi încă nu le-am găsit... Formule care transformate în mecanisme, în tehnică, pot confecţiona fără niciun efort uman tot felul de bijuterii...

Aburel îi zâmbise superior.

— Sunt în secţia noastră câţiva tehnicieni care ar putea să iasă victorioşi în asemenea concursuri de teorie... Şi eu am fost Încărcat de visuri... Şi eu am sublimat teoria în maşini extraordinare, am visat, ca şi dumneata probabil, un *perpetuum mobile*, de aceea nu mă supăr prea tare... Eşti încă tânăr, ai tot dreptul să visezi...

Ia lucruri mari, revoluţionare. Să ştii însă că între formula aceea de sinteză şi realitatea pe care o distribuie aplicaţiile ei este o mare distanţă, sunt mari deosebiri, uneori contradicţii, răzvrătiri...

— Nu se poate! Numai dacă este înţeleasă greşit formula, numai dacă i-am adresat întrebări eronate... Nu ea e de vină... noi, cei care am întrebat-o prost, suntem de vină. I-am smuls răspunsuri inexacte, am siluit-o... Mă miră foarte mult... Nu puteţi fi un rob al rutinei. Iertaţi-mă dacă... Uitaţi-vă! S-a făcut întuneric afară. Pot eu să vă spun că e lumină?

Aburel nu putea să-şi astupe urechile la unele adevăruri pe care le conţineau cuvintele lui Muşat. Îl privea parcă mai înţelegător, cu un fel de înţelegere dureroasă însă. Îşi închipuia că e un visător care priveşte noaptea stelele şi confecţionează în mintea-i înfierbântată mecanisme înspăimântătoare prin forma şi puterea lor. Era încă un rob

al teoriei. Aşa cum fusese şi el la început. Îşi amintea cu durere tragedia primilor ani petrecuţi în secţie. Cu cât entuziasm, cu cită hotărâre luptase pentru modernizarea secţiei! Cu cită greutate înfruntase conflictele dintre el şi tehnicienii secţiei pentru a-şi pune în aplicare marele vis: automatizarea tuturor operaţiilor. Aproape un an şi jumătate munciseră toţi disperaţi, copiind maşini, inventând altele noi, reparând altele vechi, pentru a crea acea linie automată pe care teoria, formulele o prevedeau sigură, funcţionând ca un ceasornic. Amintirea se confunda cu momente de groază. I se părea că-şi jefuise tovarăşii de cele mai frumoase clipe ale vieţii, pe unii chiar de speranţă. Munciseră toţi voluntar, entuziaşti... Şi ce se alesese din toată descărcarea de energie, din risipa aceea nedreaptă de puteri?... Nişte cadavre, nişte mormane de fier vechi care umpleau o magazie, undeva într-un colţ uitat din curtea uzinei. Linia automată nu funcţionase nicio secundă. Se năpustiseră asupra ei cu ultimele puteri. Aproape o imploraseră. Zadarnic! Rămânea mută şi imobilă. Defectul era prea adânc, prea general, capacitatea şi dorinţa lor nu-l puteau constata. Se recunoscuseră depăşiţi, învinşi. Cu timpul, aproape uitaseră acea încercare temerară. Din când în când doar, Aburel simţea un fior săgetându-i inima dacă se găsea din întâmplare în preajma acelei magazii care închidea, ruginită, obosită, murdară, mormântul unui vis... Noul inginer parcă voia să-i repete eroarea. Era încă un rob al teoriei. Aburel îl privi cu îngăduinţă şi compătimire. Viaţa de toate zilele îi va şterpeli pe neobservate fantezia şi va ajunge astfel un om întreg. Tehnica, întâlnire cu duritatea metalului, cu forma imobilă a reprezentării îl va deştepta. Îşi va da seama, până la urmă, că lumea e compusă din metal, metal, metal...

2

Era în secţie un muncitor, Ştefan Neculai care îi întrecea pe toţi ceilalţi prin fineţea şi precizia lucrului său. Executa la maşina lui adevărate capodopere de metal. În cei aproape 30 de ani de când muncea în uzină şi în cei 20 de ani de când nu se clintise din secţie, se obişnuise cu toate maşinile. La oricare din ele ar fi lucrat, era neîntrecut. De câţiva ani nici nu avea o muncă precisă în secţie. Era un fel de maistru cu atribuţii speciale. Sfatul său era foarte preţuit de către toţi lucrătorii şi tehnicienii. Mereu răsunau chemări de felul acesta:

— Nea Neculai! N-ai un moment şi pentru mireasa mea?

Nea Neculai îşi găsea întotdeauna timp pentru a blagoslovi şi întări cununiile dintre lucrători şi maşini. De cele mai multe ori însă, era găsit la vreuna din maşini, fie că se cereau lucrări de înaltă calificare fie că lipsea muncitorul care robotea la acea maşină. Nea Neculai se bucura în toată ziua de un prestigiu enorm. Nu numai pentru calitatea şi diversitatea profesiei sale. Mai avea însă şi patru băieţi, nişte vlăjgani frumoşi, care lucrau toţi în aceeaşi uzină şi făceau să se rostească foarte des numele Neculai. Şi mai avea şi nişte state de serviciu, care-l ridicau în rândurile celor mai conştienţi muncitori. Era sufletul şi mândria secţiei. Fără el oamenii s-ar fi simţit stingheriţi, nesiguri, în loc să lucreze, l-ar fi căutat cu privirile.

Într-o zi când Muşat îl înlocuia pe şeful secţiei plecat undeva într-o misiune specială, omul acesta de obicei vesel şi sigur îşi făcu apariţia în birou, înfăţişând o mutră jalnică:

— Un bucluc la maşina a şasea, tovarăşe inginer! Mi-am bătut capul şi eu, şi alţii, degeaba! Parcă i s-ar fi încurcat maţele. Merge, stă, ţipă, răguşeşte. Nu ştiu ce e cu ea.

Muşat îşi amintea maşina. Nu prevăzuse nicio avarie. Un accident neobişnuit. Dar care puteau fi cauzele? Nea Neculai îi făcu iute o demonstraţie. Găurile fine pe care le scobea maşina în metal erau neregulate; intermitenţele de pătrundere ale burghiului erau însă cele dintotdeauna.

— Eşti sigur, nea Neculai, că nu e aici o deosebire?

— Maşina asta e podoaba mea, îi răspunse bătrânul. Am lucrat ani de zile la ea. Mi-o cunosc cum îmi cunosc palma. Răspunde întocmai la apăsare.

Problema de bază era excluderea unei schimbări în ritmul intermitenţelor. Dar aceasta nu mai era o problemă a ştiinţei, ci a omului. Intermitenţele de pătrundere şi scoatere ale burghiului erau rezultatul unei atente şi îndelungate experienţe. Efortul muscular, izbindu-se de contraefortul metalului găurit, indica secunda când trebuia scos burghiul şi eliberat şpanul. Ştiinţa nu putea să intervină în acest caz. Intre om şi maşină se crea o relaţie ciudată. Omul acţiona instinctiv. În clipa când excluse posibilitatea unei schimbări intenţionate în ritmul intermitenţelor, Muşat descoperi cauza defectului. Era un accident banal, pe care-l putea repara în câteva minute. Făcu chiar mişcarea necesară. Încremeni însă cu mâna pe mecanism. Un gând neaşteptat îi fulgeră prin minte. Simţi că maşina e pe cale să se răstoarne şi o opri într-o poziţie care sfida legile mecanicii. Totul se petrecea în mintea lui. Până atunci, lucrătorii îl priviseră pe furiş. Observându-l aplecat, paralizat într-o atitudine pe care nu şi-o puteau explica, holbară ochii spre el. Aşteptau. Minute, minute… Timpul trecea fără ca inginerul pe care-l aduseseră în faţa acelui examen să-şi îndrepte trupul şi să-şi continue mişcarea. Îşi reluară lucrul, aruncându-i din când în când, cu coada ochiului, priviri neîncrezătoare.

Gândurile roiau în mintea tânărului. Descoperise una dintre cele mai ciudate poziţii mecanice. Mişcarea verticală şi cea orizontală încetaseră de a mai fi legi în acel caz particular. Descoperise o poziţie şi o mişcare înclinată, căreia încerca să-i determine unghiul. Faţa i se lumină. Valoarea unghiului nu mai era o taină. Era exact aceeaşi ca în cazul formării curcubeului. Burghiile puteau să acţioneze şi la o asemenea înclinaţie, poate chiar cu mai mare precizie.

— Nea Neculai, spuse el după o tăcere lungă de aproape un ceas, dumneata crezi că se poate găuri la o înclinaţie de 42 de grade?

Muncitorul se uită la el ca la o arătare din altă lume.

— Cum adică? Ce vreţi dumneavoastră? Noi… adică eu, v-am chemat pentru altceva… Adică… Dumneavoastră credeţi că se poate găuri aşa? (Făcu un gest cu mâinile, pentru a arăta poziţia şi înclinarea maşinii.) Păi cum, tovarăşe inginer? Şi lichidul de răcire cum ajunge în trupul metalului? Ni se sfărâmă burghiile ca acele…

— Cum? râse Muşat. Vino cu mine la robinet, să vezi cum. Dar mai întâi să reparăm, să descurcăm intestinele…

Prin câteva mişcări, Muşat aduse maşina în stare de funcţionare. Nu-i lăsă răgaz lui nea Neculai să vorbească, îl luă după el la robinet. Dădu drumul la apă. Curgea un fir subţire. Apoi scoase un creion din buzunar şi-l înclină în faţa lui nea Neculai, apropiindu-l de valoarea presupusă a unghiului. Duse apoi creionul sub firul de apă şi începu să-l rotească. Forţa centrifugă ajuta apei să coboare pe creion, în acea poziţie înclinată, şi să ajungă la vârf. Adică în locul unde burghiul ar fi atins carnea metalului. Niciun strop nu se pierdea. Apa cobora docilă spre vârful creionului.

Muşat nu-şi închipuia că experienţa aceea simplă va deveni mai târziu una dintre căile care-l vor purta spre triumf şi nenorocire.

Nu era numai nea Neculai lângă el. Aproape toţi lucrătorii secţiei făcuseră roată în jurul lui şi se minunau observând simplitatea experienţei.

— Şi cu problema aceea? întrebă încurcat nea Neculai. Ştiţi… De fapt noi am vrut să vă punem la un fel de probă… Aşa, ca să… ca să ne cunoaştem. Aşa ca să vă putem spune din toată inima că sunteţi binevenit în mijlocul nostru… Alţii or fi ei cum or fi… dar noi ne înşelăm foarte rar asupra omului…

Muşat se emoţionă. Nu ştia ce să răspundă. Oamenii văzându-l stângaci, se retraseră în tăcere la maşinile lor.

Peste un sfert de oră, Muşat auzi vocea Lianei la telefon.

3

Muşat se plimba de multă vreme prin cameră, îmbrăcat, gata de plecare. Se uita mereu la ceas, dar nu îndrăznea să plece. Calculase de câteva cri drumul până în oraş, viteza autobuzului, opririle în staţii, întârzierile la intersecţii, distanţa de la staţie până în centru. Făcea tot felul de presupuneri, introducea probabilităţi, îşi fixase o oră limită de plecare, dar tot nu se îndura să părăsească încăperea. Era agitat, nu voia să se gândească la nimic altceva decât la distanţa care-l separa de punctul de întâlnire. Refuza cu încăpăţânare să-şi aducă măcar o imagine, măcar o amintire în faţa ochilor închişi. Când simţea că e gata să fie invadat de contururi tulburi, reîncepea calculele. Făcuse un pact cu sine însuşi, cu gândurile lui, cu simţurile lui, un pact absurd, inutil, pentru că nimic nu se supunea acelui pact. Era un freamăt continuu într-însul; ştia că se lasă târât intr-un vârtej, dar mai ştia — cât de sigur ştia! — că în clipa când va ajunge în mijlocul vârtejului, şi freamătul, şi vârtejul se vor anula reciproc. Va fi pretutindeni o linişte simplă, duioasă ca după o poezie. Nu voia să vadă nicio imagine, nu voia să audă nicio amintire, nu voia să ştie dacă răneşte pe cineva sau dacă mângâie pe cineva, nu voia să ştie dacă e crud sau blând, nu voia să ştie dacă alunecă sau se înalţă. Ar fi vrut să trăiască senzaţia suspendării. Invidia imaginea simplă, elementară a norilor, invidia zborul tăcut, inconştient, nesigur al fulgilor de zăpadă. Suspendarea. În timp, în spaţiu, în gânduri, în simţuri.

Ora limită fugise. Alergă după ea. Autobuzul sosi cu întârziere, călătorii se înghesuiau la fiecare staţie spre centru, şoferul nu vădea nicio grabă, la cea mai crudă

intersecţie semnalul de trecere era liber, la o staţie nu coborî şi nu urcă nimeni, la alta aproape se goli autobuzul. Sări în ultimul moment. Era staţia la care trebuia să coboare şi el. Mergea grăbit. Întârziase ou câteva minute. Nu era însă nimeni acolo; încă nu-l aştepta nimeni Tremură. Dar o văzu venind. Ajunsese în mijlocul vârtejului. Liniştea care-l învălui ca o vrajă şi-o imaginase cândva la capătul unor calcule absurde.

Din depărtare, Liana nu-l recunoscuse. Vedea silueta unui bărbat puternic, înalt, elegant. Se opri în faţa lui, mirată, surâzând întrebător. Pe nesimţite însă, zâmbetul i se topi. Auzi vorbele lui, şi vorbele aminteau o lume pe care de multă vreme încerca să o uite.

— Încă am impresia că sunt stupid şi străin. Am făcut un mare efort… parcă l-aş fi dezbrăcat pe cineva…

Liviu m-a determinat, el, prin câteva cuvinte azvârlite în neştire…

Dacă ar fi avut puteri, Liana s-ar fi întors din drum. Îşi amintea cuvintele lui Liviu:

„Ştii cât de uşor pot să-l schimb într-un. Dandy?” îl schimbase. Dar nu într-un dandy. Îl schimbase într-un bărbat din care iradia puterea, o putere liniştită, sigură, care nu poate fi îndoită. Oare voise să i-l dăruiască Liviu cu un gest de supremă îngăduinţă sau de suprem dispreţ? Oare îşi continua Liviu opera începută într-o noapte de ură?… Era ilogic să-şi pună asemenea întrebări. Venind spre el, Liana simţea în acelaşi timp că se îndepărtează de el. Aşa credea, sau poate aşa spera.

— Există o mişcare de apropiere care depărtează? se pomeni ea întrebând.

— Nu ştiu, răspunse el. Adică nu ştiu la ce te referi. Dacă ne imaginăm un corp fugind prin spaţiu după alt corp şi amândouă au aceeaşi viteză şi aceeaşi direcţie… cred că se vor întâlni la infinit. Dacă ne imaginăm, terestru, un om fugărit de un tigru, să sperăm că se vor depărta unul de altul. Există şi o mişcare interioară, Liana, în care nu poţi să

fixezi direcţii, limite şi viteze. E ca un vârtej în care se unesc, pierzându-şi identitatea, toate elementele constitutive ale… ale unui obiect, ale… N-aş vrea să te înşel… ale unei anumite forme în care s-a condensat materia.

— Ale unei fiinţe umane? întrebă Liana.

— Da… Am vrut să… Mi s-a părut mai… mai necesar de definit altfel.

Intrară în acelaşi restaurant, se aşezară la aceeaşi masă. Localul era plin. Distanţa dintre mese anula exactitatea vorbelor, aduna totul într-o larmă confuză: veselie, tristeţe, tăcere, nepăsare. Responsabilul îi recunoscu, îi salută şi se prezentă la masa lor, după câtva timp, cu braţele încărcate de tăvi. De astă dată aşteptă preferinţele speciale îndreptându-şi privirile spre bărbat. Muşat ridică din umeri în semn de nepăsare; cel care servea descoperi în gestul său un semn deosebit de distincţie. Salută, înclinând capul, şi le oferi repede liniştea pe care o considera necesară acelei intimităţi.

— Ce mai face ignoratul care te îndurerează atât? întrebă Liana după un moment de tăcere.

— Nu ştiu. Ne-am despărţit… adică ne-am îndepărtat. Am fost mutat disciplinar într-o secţie de producţie.

Liana se sperie, deşi nu simţise nicio notă de regret sau de mânie în glasul lui. Se sperie totuşi, pentru că şi-l închipuia aşa cum era: nepăsător, indiferent, liniştit, chiar dacă ar fi fost coborât în fundul unei gropi şi ar fi început să se azvârle bulgări peste el. Deveni tristă, şi el o simţi.

— Nu s-a întâmplat nimic… Ba da… Poate s-a întâmplat ceva frumos. Azi am trăit o mare bucurie. Am avut impresia că mai mulţi oameni mi-au spus că sunt al lor. M-au înduioşat, liana. M-au înduioşat pentru că nu am făcut încă nimic pentru ei. Parcă au citit undeva în mine că vreau să fac… Nu ştiu… Poate că au judecat mult mai simplu; eu vreau să rămân însă la această părere. Să cred că m-au judecat pentru ce voi face. Nu e superb, Liana, să-ţi închipui

că auzi asemenea vorbe: „Cât de frumos ne veţi clădi visul! Vă mulţumim…”? Vei putea vreodată să te sustragi unei asemenea judecăţi, s-o dispreţuieşti, s-o trădezi? Cine ar putea fi atât de indiferent şi de crud?

— Crezi că numai indiferenţă şi cruzime trebuie pentru asta? spuse Liana, cu gândurile în altă parte. Încerc să mi-i închipui pe cei care gândesc altfel, pe cei care… Spune-mi! Ar putea să existe o singură stea pe cer?

— Nu ştiu, Liana. O singură stea pe cer… Oare nu s-ar prăbuşi toată estetica? Oare cum am simţi-o? Ca un incendiu? Ca o licărire fără valoare? Nu. Niciodată nu i-am putea identifica valoarea. Cred că am ignora-o, cred că am considera-o un fenomen absurd; poate că nici n-am izbuti s-o vedem. S-ar topi singură în infinit, n-ar lăsa nicio dâră în amintirea nimănui. O singură stea nu te poate învăţa să iubeşti lumina, pentru că nu ştii dacă ea este sau nu este lumină…

Rămăseseră doar două păhărele pe masă. Spaţiul alb, gol, îi unea din nou. El îndrăzni s-o privească. Parcă era un petic de azur refugiat între nori. Culoarea senină îi mărturisea parcă tinereţea. Braţele şi gâtul albe ca marmura îl înfiorau. Se uita la ea altfel; voia s-o cunoască în expresia în care ne întruchipau valurile din ea. O simţea plină de valuri şi o vedea imobilă, marmoreană, stranie, ca o statuie. Oare îşi înăbuşea mişcarea? Ce putere cumplită durase acele zăgazuri? De ce? Oare simţea că o încercuise într-un perimetru fără deschizături, peste care el nu voia să păşească? De aceea îşi oprea valurile? Sau poate că ea îi sugerase imaginea acelui perimetru, pe care el nu putea să-l calce? Nu putea, sau n-avea voie să-l calce? Nu-şi atinseseră niciodată mâinile, nu-şi întâlniseră decât privirile, şi de câte ori şi le întâlneau, unul şi le retrăgea, sau (poate amândoi odată; n-avea de unde să ştie. Ştia că nu. Poate păşi peste cercul care o înconjura. Dacă i-ar fi atins o singură dată mina, n-ar mai fi putut s-o vadă nici măcar în acel cerc atât de îndepărtat. Şi-ar fi întunecat şi

amintirile. Undeva ar fi rămas singur. Poate că la capătul unui drum îl aştepta o durere, o sfâşiere, poate că-l aştepta o mare linişte, începea să înţeleagă, să simtă imaginea apropierii care îndepărta.

Tăcerea o ataca pe Liana cu amintiri. Una singură i se părea neverosimilă şi mai ales ireversibilă. Pentru că existase. Dacă ar fi fost o simplă eroare a fanteziei! Dar nu, era o amintire trăită. Cu senzaţii calde, cu braţe reale, cu speranţe ancorate în infinit, cu convulsii, cu dureri, cu fum de ţigară, cu vorbe, cu tăceri, cu uimiri... Se oprise în faţa unei vitrine de anticariat. Zece, poate douăzeci de secunde. Privea ilustraţiile unei cărţi. Dacă n^ar fi văzut acele linii pure în foile cărţii deschise, dacă anticarul ar fi aşezat cartea în rândul celorlalte, după câteva secunde ar fi plecat. Ce altceva putea s-o intereseze în vitrină? Nu era nicio altă noutate. Douăzeci de secunde. Ieşeau studenţii de la Politehnică. Era gata să plece. Simţea mişcarea în vârfurile picioarelor.

Câteva secunde. O oprise o întrebare, poate mai puţin banală, rostită însă de vocea unui necunoscut. Se întorsese surprinsă, îi văzuse faţa, mai auzise câteva cuvinte, intraseră împreună în anticariat. Apoi într-o cofetărie... Apoi... A doua zi în Grădina Botanică... A treia zi la Bordei, rezemaţi de balustrada podului... Apoi... Multe, multe zile, uimită pe bulevarde, prin parcuri, pe stadioane... Apoi nopţile... Pentru că un anticar oarecare deschisese o carte cu ilustraţii. Pentru că anticarul acela necunoscut avea gust artistic... Poate pentru că la şaptesprezece sau la douăzeci sau la treizeci de ani un om oarecare intrase intr-un muzeu sau vizitase o expoziţie de pictură... De ce omul acela nu fusese un contabil sau un arhivar, sau orice altceva?... Cât de absurdă era!... Şi totuşi, cele douăzeci de secunde în faţa vitrinei alteraseră linia vieţii ei...

Auzi un clinchet uşor de pahar ciocnit. Duse şi ea mina spre pahar. Niciodată mâinile lor nu fuseseră atât de aproape. Dacă i-ar fi tremurat mina, poate că ar fi atins

degetele lui. Oare ar putea să-i tremure? înclină încet paharul. Se atinseră numai cristalele. Zgomotul aproape nu se auzi. Se lăsă îmbătată de aroma lichidului. Cât de uşor s-ar fi putut umple cu alte arome, cu alte puteri! Oare de ce, oare de ce există în om simţul de posesie? De ce se zbate în el când întâlneşte alt om? De ce nu-şi închipuie că se întâlneşte cu o adiere sau cu o melodie?

— Aş vrea să-mi vorbeşti despre…

Despre ce să-i vorbească? Se uită la el şi-l văzu deodată palid. Îşi opri vorbele. Mâinile, braţele se desfăcură intr-un gest de indiferenţă. Putea să vorbească despre orice. El îşi amintise o întrebare, o dorinţă veche, pe care o auzise cândva. Li fusese teamă că se va rătăci din nou pe malul unei ape cu oglinzi. Şi descoperi că e crud, că răneşte pe cineva pe ascuns. Va trebui să implore iarăşi liniştea vârtejului. Şi totuşi, avea nevoie de senin, de azur, de contururi vii. Nu putea să se înece numai în amintiri.

Liana deveni intenţionat prozaică.

— Cel despre care am vorbit mai demult e la aceeaşi masă, în acelaşi loc, poate chiar în acelaşi grup.

Muşat se uită o dată cu Liana spre masa de lângă coloane. Cerbu îşi înclină distins capul.

— Oare ce se petrece în viaţa acestui om? întrebă Liana. Ce pasiuni are? Poate că suprema lui fericire este să se vadă la acea masă, înconjurat de un grup care-i admiră distincţia; oamenii aceia din jurul lui simulează poate admiraţia, în speranţa că va achita el nota. Sau e atât de impunător, încât vor simţi o onoare făcând ei plata. Le vor spune nevestelor, care-i aşteaptă ou sacoşa pregătită pentru piaţă, că i-au oferit o masă inginerului-şef. D. Cerbu… Iartă-mă că sunt crudă. Mi se pare însă că îl aud *acum* dispreţuindu-te, lăudându-se că ţi-a dat nota care ţi se cuvine… Cum aş putea să te ajut să deosebeşti oamenii?

— Cât de vehementă poţi fi, Liana! Se vor întuneca toţi aceştia la vremea lor în umbra unor piramide.

— Nu! Nu se vor întuneca! Sunt îndurerată. De aceea vorbesc astfel… Nu vezi că vor să te acopere într-un nor de praf?… Tu nu-ţi dai seama. Ei se simt, se cunosc, îşi împrumută pe nevăzute gândurile şi puterile. Ah!…

Liana nu putea să uite faţa lui Liviu, reflexele de oţel de pe faţa lui în momentul când se despărţise de el anulându-i orice încercare de a-şi aminti.

— Nu te înspăimânta pentru soarta oamenilor care au mâinile ocupate de unelte. Sunt prea mulţi, Liana, pentru a-i acoperi un nor de praf. Numai respirându-l, şi tot l-ar risipi. Gândeşte-te mai bine că ar putea crea unelte care vor înlătura tot praful din lume, care vor topi orice arme, orice platoşe, unelte care vor schimba gândurile, nu siluindu-le… Cui îi va trece prin cap să fure de la altul ceea ce are?

— Ştiu, ştiu, ştiu! şopti ea cu respiraţia întretăiată. Iubesc şi eu ca şi tine ceea ce se va întâmpla. *Am* acest drept de a iubi, pentru că simt convinsă că va fi ceva frumos în viitorul lumii. Au năvălit peste mine gânduri şi amintiri care m-au făcut poate rea, crudă, dar nu nedreaptă. Nu vreau să mă mai gândesc la toate acestea. Mă obosesc. Aş vrea să simt o ameţeală plăcută…

Imită gestul lui ciocnind uşor paharul. Sorbi încet, rar licoarea ameţitoare, apoi întrebă relaxată:

— Ce s-a întâmplat în lume în noaptea de 10 noiembrie?

Şi faţa lui se schimbă auzind întrebarea. Ochii căpătară străluciri profunde, cutele de pe frunte se adânciră. Vorbele parcă se auzeau de departe.

— Nimeni nu ştie sigur ce s-a întâmplat în noaptea aceea. Un tânăr îmbrăcat în haine militare — n-avea nici 24 de ani — poposise intr-un sat undeva lângă Ulm, în toamna anului 1619. Stătea aproape tot timpul lângă o sobă caldă, într-o cameră mică, şi gândea. Gândea de multă vreme. Din copilărie. Se hrănise cu tot ceea ce oferise spiritul până atunci lumii. În noaptea de 10 noiembrie, celulele suprasaturate s-au răzvrătit. S-au răzvrătit de trei ori în

acea noapte. Cele trei reprezentări s-au închegat în ceva precis, simetric, indestructibil. El nu ne-a mărturisit decât emoţia şi fierbinţeala acelei nopţi, sublimarea gândurilor sale, şocul care i-a luminat dintr-o dată mintea. Mai târziu au apărut în lume fulgerele de lumină ale acelei nopţi. Şi astăzi mai strălucesc undeva pe cer…

Făcuse o pauză. Parcă-şi aduna gândurile. Sau poate îşi filtra emoţiile. Liana uitase de orice. Il asculta.

— Unii cred că s-a născut atunci filosofia modernă. La baza cunoaşterii, a adevărului s-au instalat criteriile raţiunii… Alţii cred că s-a născut atunci ştiinţa modernă. Existenţa lumii începea să fie determinată de legi precise, necesare. A apărut ideea mecanismului naturii. Eu vreau să cred că atunci s-a născut *mathesis universalii…*

Liana clătină încet capul.

— Abia acum ştiu despre cine este vorba…

— Oare ne vom putea noi imagina vreodată ce a însemnat pentru omenire constituirea matematicii universale? Astăzi vedem ca pe un lucru firesc evoluţia gândirii matematice prin Pascal, Spinoza şi Leibniz. Fără izvorul acela plin, puternic, limpede, fără acel torent care i-a prins pe toţi în şuvoi, oare pe ce treaptă am fi rămas? Nu ştiu dacă înţelegi, Liana… Era atâta neorânduială şi confuzie printre numere, în capul acelora care foloseau ştiinţa numerelor… Şi deodată, un tânăr înţelege că orice proporţii şi mărimi se pot exprima geometric. Orice mărime poate fi imaginată ca o curbă şi deci căutată în geometrie, şi orice curbă poate fi exprimată în simbol şi deci introdusă în algebră. Mărimile devin curbe, curbele — simboluri, aritmetica devine geometrie, geometria — algebră, şi totul la un loc — matematică. S-a născut era curbelor geometrice, care va oferi raţiunii matematice un spaţiu imens, liber pentru orice îndrăzneli. Curbele vor fi puse în relaţii cu alte noţiuni geometrice, şi lumea se va îmbogăţi cu cel mai preţios şi mai necesar instrument matematic: calculul diferenţial şi integral… Pentru că în noaptea de 10 noiembrie 1619,

undeva lângă Ulm, un tânăr de 24 ani s-a răzvrătit împotriva ignoranţei cu cele mai pure cristale ale spiritului său...

— Dacă am avea toţi puterea şi îndrăzneala să ne pregătim pentru o asemenea noapte! spuse visătoare Liana. Nu vreau să rănesc prin vorbe colorate un adevăr, nici nu vreau să mă împodobesc ou idei pe care mi le sugerează. Sunt o ignorantă în multe privinţe şi declar aceasta fără să vreau să mă pun la adăpost sau să încerc să atrag atenţia asupra mea. Crede-mă, nu urmăresc înţelesuri şi efecte literare. Nici n-aş fi capabilă de aşa ceva în apropierea ta. Mă gândesc însă la acele curbe, la marginea lor. Unii caută să calculeze cu ele spaţii virgine în infinit. Alţii însă le folosesc la altfel de calcule, la calcule meschine, de buzunar, sau le viciază transformându-le în trepte mărunte, pentru a se înălţa cu câţiva centimetri mai sus decât semenii lor. Tu nu-l vezi? Pe el şi pe celălalt şi pe alţii. Au şi identitate. Stau în capul mesei, gesticulează, râd tare, ca să atragă priviri, şi atunci scot bricheta şi îşi aprind ţigara cu un gest care ar trebui, el singur, să te îngenuncheze; apoi slobozesc fumul ca şi cum ar face un dar suprem aerului şi privirilor din jur; apoi leapădă scrumul cu o mişcare pe care — dacă ar şti, ignoranţii! — i-ar îngădui-o poate lui Hamlet în marele monolog. Oare somnul, somnul lor de toate nopţile, prin care se antrenează ou ideea morţii, fără să ştie, îl oficiază cu aceleaşi gesturi? Şi visele pot oare să fie atât de blânde şi să nu-i zgârie? Aş vrea să joc într-o piesă cu asemenea eroi. Nu ştiu cât de bună artistă sunt, dar cred că i-aş face şi pe ei să mă aplaude.

— Eşti foarte pornită, Liana, împotriva…

— Nu te speria î îl întrerupse ea. Împotriva unor oameni puţini. Nu sunt mulţi, sunt puţini; de aceea îi poţi deosebi, şi-i poţi dispreţui, şi-i poţi un, pe fiecare în parte, cu identitatea lui. E singura noastră fericire. Sunt puţini.

Liana parcă se răcorise. Se rezemă de speteaza scaunului, respirând rar, ca după un exerciţiu fizic. Vedea

cum el îşi apropie palmele, încet, în unghi, până i se atinseră degetele. Atunci li se întâlniră iarăşi privirile. Şi se priviră multă vreme, căutând fiecare un răspuns sau poate o întrebare. Nu se căutau unul pe altul. Căutau altceva: o rezistenţă sau o chemare. Niciunul n-avu curajul. Dar se simţeau amândoi liniştiţi. Parcă scăpaseră de febră. Parcă făcuseră un pact. Ou o mişcare delicată, el îi prinse mâna şi o strânse uşor. Nici nu-i simţise căldura. Nici ea. Dar după ce îşi îndepărtă mâna, oprind-o totuşi aproape de a ei, mai târziu, în tăcerea care se prelungea, începu să simtă dogoarea pe care n-o culesese atunci. Şi ea simţea la fel.

Din celălalt salon răzbăteau ritmuri vesele, gălăgioase. Perechile dansau. Liana îl văzu pe Cerbu venind spre masa lor. Era sigură că o va invita la dans. O clipă, se gândi să accepte pentru a-i spune câteva cuvinte violente în timpul dansului. O clipă absurdă, pentru că nu mai dansase de multă vreme. Nu suporta ideea că ar putea s-o înlănţuie mâinile acelea sau oricare alte mâini.

— Nu! spuse Liana încet dar ferm înainte să audă invitaţia lui Cerbu. Nu pot suporta aceste ritmuri…

Cerbu nici măcar nu-şi pierdu zâmbetul.

— Scuzaţi-mă… Nu am venit pentru acest lucru la dumneavoastră… Se ştie că nu dansaţi. Voiam să-l întreb pe domnul inginer Muşat dacă e nevoie de intervenţia mea pentru… pentru a i se crea o situaţie mai favorabilă în secţie…

— Nu, răspunse Muşat. Nu înţeleg pentru ce.

— Atunci, încă o dată vă rog să mă scuzaţi…

Se înclină şi părăsi masa cu acelaşi zâmbet pe faţă. Liana era stupefiată. La mijlocul distanţei care separa cele două mese, Cerbu îşi întoarse capul şi mai salută o dată. Zâmbetul era şi mai agresiv.

— Dacă m-aş căsători cu omul acesta? se întrebă Liana cu voce tare. Ca o răzbunare împotriva mea. Iar pe el… să-l simt în faţa mea ca în faţa unui tribunal…

Muşat îşi prinse capul în mâini. Palmele îi acopereau ochii. Parcă stătea singur la masă. Vocea îi tremura.

— Te-aş ruga să… Nu ştiu… Nu pot să te rog nimic… Dar nu e… nu e un… nu cred că este numai un ignorant… Mi se pare… simt că e şi… e în contradicţie şi cu adevărul… Sau poate că e înspăimântător de copilăros…

După insulta aceea camuflată pe care i-o adresase Cerbu şi care o rănise undeva, vorbele pe care le rostise Muşat reuşiseră s-o învioreze. Pe faţă i se ivise un zâmbet aproape matern.

— Te-aş ruga şi eu ceva. Ce-ai vrut să spui prin „copilăros”? Ce sinteză conţine vorba asta? E o formulă?

— Nu ştiu, răspunse el. E o sinteză, e o noţiune mai cuprinzătoare… Doar ţi-am mai spus. Mi se face milă de el… Nu are nicio putere. Doar îşi închipuie că are. N-ar putea să reziste dacă ar striga cineva la el. Ar fugi, ar părăsi totul, ca un copil. Şi curajul lui e de-a dreptul orb ca al unui copil… Şi frica… De aceea nici nu cred că poate face rău cuiva…

— Intră şi minciuna şi laşitatea în acea sinteză?

— Cred că da… Dar tot la un mod grotesc, care aminteşte de copilărie. E un om simplu, care îşi închipuie că reprezintă un personaj important… Aminteşte-ţi de jocurile noastre de demult.

— Mi-e teamă să nu-şi închipuie că reprezintă un ©m simplu şi adevărat… Ar trebui pedepsit. Eu ştiu ce pedeapsă i s-ar cuveni, dar merită oare un asemenea sacrificiu?

— Nu, Liana, nu merită! spuse Muşat cu fermitate. Nu mă gândesc la el, mă gândesc la orice sacrificiu, oricât de mic. El se va micşora, va ajunge la dimensiunile lui reale, nu va putea împiedica legea aceasta. Nu… De ce să topim gheaţa cu fierbinţeala trupului gol?

— Pentru că lumea are nevoie de două secunde de adevăr. Dacă are nevoie mai devreme de aceste două secunde? Poţi să calculezi necesitatea şi momentul? Poţi să-ţi iei tu această răspundere?

În ochii lui Muşat apăruse parcă o umbră.

— În acest caz… *da!* Pot să calculez. Chiar dacă ar trebui pentru aceasta să-mi consum toate orele vieţii. Nu-mi cere acest efort inuman; crede! Te rog să crezi în cele două litere ale afirmaţiei ca într-un rezultat definitiv!

Liana tremura. Nu mai era stăpână pe ea în acel moment. Nu mai poseda nimic. Aparţinea altcuiva, cu toate segmentele şi celulele ei. Dacă i-ar mai fi rămas ceva, ar fi făcut şi gestul de dăruire. Apoi lumea se întunecă, apoi se aprinse din nou, spaţiile, volumele erau aceleaşi; nici mişcarea nu încetase în îngrămădirea aceea încâlcită de clipe.

— Cred că voi mai rămâne, spuse ea cu tristeţe. Nu ştiu pentru ce… Mă ţintuieşte ceva, aici, în oraşul acesta. Cât de mult aş vrea să pot spune ca tine: „Ce frumos este ceea ce se va întâmpla!”

Capitolul IV

l

Muşat devenise un om al secţiei. Muncitorii nu mai aveau nicio taină faţă de el. Îl amestecau în toate bucuriile şi necazurile lor, uneori chiar încercau să-l ia cu ei în excursii sau la petreceri. La aceste invitaţii rezista însă. Orele erau încă preţioase pentru el. Se scuza încurcat, invocând pretextul oboselii şi al studiului. Muncitorii se retrăgeau zâmbind, îşi făceau cu ochiul, gândindu-se că în viaţa fiecărui om există taine care nu pot să fie dezvăluite. Se şuşotea uneori în secţie despre schimbarea la faţă a inginerului14, se auzea şi numele Lianei în acele şoapte, dar totul se făcea cu „pss”-uri, era însoţit de gesturi care spuneau mai mult decât vorbele şi învăluit într-o atmosferă

de mister. „Doamne fereşte să se învârtească vreo vorbă pe lângă urechea inginerului nostru!” Denumirea i se aflase şi era folosită curent în secţie.

Orele erau încă preţioase pentru Muşat. Nu-l mai atacau ca altădată probleme tehnice încâlcite şi diverse, îşi dedica timpul unor studii de sinteză. Revedea experienţa anilor trecuţi, căuta să adune toate datele în formula iniţială pe care o dezbătea lucrarea veche de diplomă. Doar câteva ore pe săptămână erau smulse acestui studiu: acelea în care putea fi găsit în sala de gimnastică a uzinei, acelea care-i menţineau elasticitatea, puterea, rezistenţa. Lucra la aparatele preferate, la inel şi cal cu mânere, urmărit de multe priviri curioase. Antrenorii îl rugau uneori să repete exerciţiile grele pe care nu le-ar fi putut altminteri demonstra tinerilor. Jocul pârghiilor musculare îl înviora ca întotdeauna, îi dădea senzaţia că e încă tânăr, puternic, că mai poate rezista la multe eforturi.

Munca în secţie i se părea o destindere; erau momente când se simţea printre muncitori ca printre nişte excursionişti, într-o vacanţă oarecare. Acasă avea mult mai multe treburi de rezolvat, rafturile se cereau mereu răscolite, dosare uitate îi ofereau momente în care se întâlnea parcă pentru prima dată cu situaţii neobişnuite. Relaţia dintre tehnică şi ştiinţă era mereu mai bogată, mai diversă, mai complexă. Confecţiona mereu alte chei pentru uşa aceea ferecată cu sute de lacăte.

Convieţuirea ou muncitorii aceia excepţionali îi amintea o poezie veche, de multă vreme uitată. Aproape toţi erau nişte pasionaţi ai profesiei; aproape toţi îşi priveau cu înfiorare obiectele confecţionate în conflictul acela metalic pe care-l reprezentau maşina şi materia. Privirea obiectelor parcă le înnobila trăsăturile. Atitudinea lor în acele momente era aceea a unui om uimit de întâlnirea cu o mare frumuseţe. „Lucrătorul în salopetă albastră” îşi dezvăluia în tăcere estetica sa. În mintea şi în ochii lui, imaginea frumuseţii se completa cu un alt înţeles, nou şi tulburător.

Frumuseţea cea mai adevărată era aceea care trecea prin mina lui, aceea pe care mina lui o dăltuia în materie. Munţii, stelele, florile, totul era încărcat de frumuseţe, o frumuseţe dureroasă însă, pentru că mâna lui stătea nemişcată; nimic nu aşezase şi nu colorase cu braţul lui. Cu mâna lui. Poate că şoptea asemeni poetului: „Nu sunt frumoase stelele cerului, nu sunt atât de frumoase pentru că nu sunt făcute de mâna mea”. Estetica aceea determinată de mişcare avea o destinaţie generoasă. Obiectele prin care se sublima erau dăruite tuturor oamenilor. Mii, mii, zeci de mii de obiecte, dăltuite mecanic, unele chiar ca stelele, strălucitoare, cu colţuri ascuţite, erau dăruite din braţe pline tuturor oamenilor. Cuprindeau şi ele, în înţelegere cu freamătul mecanic, emoţie, mişcare, uimire, zâmbete, împreunări de pleoape. Şi pe ele le mângâiau mâinile, dar erau dăruite din belşug; şi din ele se întregeau maşini, şi cu maşinile se înălţau schele geometrice, şi cu schelele se durau reliefuri îndrăzneţe, volume bogate, în care oamenii trăiau, cântau, lucrau sau ascultau lecţii despre frumos, despre relaţia dintre tehnică şi civilizaţie, despre rivalitatea dintre minunile naturii şi ale arhitectonicii… îşi amintea versurile care negau duios frumuseţea netrecută prin mâinile omului.

Amintirea poeziei şi priveliştea care-i răscolise prin amintiri îl îndurerau însă pe Muşat. Parcă presimţea că se apropie un moment care va răni acea frumuseţe. Până atunci însă, era nevoie de organizarea simetrică a frumuseţii, de a o alătura perfecţiunii.

2

Şi în ziua aceea, privind alinierea perfectă a grupului de maşini, Muşat retrăi senzaţia care-l urmărea de multă vreme. Parcă avea în faţa ochilor un raft în care cineva,

odată, aranjase câteva cărţi. Cărţile fuseseră răsfoite, citite, adnotate, dar îşi ocupau mereu locurile vechi din raft. Nimeni nu schimbase vreodată ordinea lor. Erau numai zece volume, asemeni celor zece maşini de precizie din secţie. Toate împreună constituiau opera unui singur scriitor. Toate se legau între ele prin ordine: volumul I, II, III etc. Această ordine îl neliniştea pe el. Oare numerotarea volumelor reprezenta ordinea lor reală? Sau reprezenta convingerea arbitrară a cuiva, impusă şi stabilită apoi definitiv prin vreme şi rutină? Relaţiile dintre maşini se împleticeau, ofereau imaginea unei construcţii cu mai multe linii dispuse anarhic, întretăindu-se, ciocnindu-se, evitându-se, aglomerându-se. Ordinea dintre ele era aparentă, nu forma, nu alcătuia un circuit perfect. I se părea că luând volumul IV şi citindu-l, pentru a putea continua lectura, pentru a urmări perfect naraţiunea, trebuia să apeleze la volumul VII, iar după lectura acestui volum, naraţiunea continua în volumul II, apoi în volumul V. Găsirea ordinii perfecte, a şirului care să continue perfect naraţiunea întregii opere, ar fi însemnat o muncă enormă. Existau 3.628.800 posibilităţi de aranjare a celor zece volume, şi din aceste milioane una singură era cea adevărată. Pe aceasta voia el s-o găsească. Calcula fără încetare, folosind metoda punctelor fixe, pe care le asemăna cu nişte puncte de reper. Stabilise locul precis al câtorva volume. Ele nu trebuiau schimbate. Celelalte volume trebuiau orânduite în raportul strâns pe care-l aveau cu aceste puncte fixe. Calculul se simplifica enorm. Numărul posibilităţilor de aranjare se reducea. Pivoţii ficşi, punctele de reper, îi constituiau volumele sau maşinile I, III, VI, VIII şi X. Celorlalte volume sau maşini trebuia să li se găsească o nouă ordine. La capătul calculelor sale reuşi să stabilească o ordine pe care o considera cea reală. Pentru ca naraţiunea să se desfăşoare continuu, volumele păstrând numerotarea veche, trebuiau aranjate în această ordine: I, IX, III, VII, IV, VI, V, VIII, II, X. Distribuite astfel, puteau fi

numerotate normal: I, II, III, IV, V etc. Naraţiunea nu mai era întreruptă, viciată, alterată. Lectura devenea plăcută şi mai ales nu se mai pierdea atâta timp cu căutarea continuării. În construcţia nouă, liniile nu s-ar mai fi încâlcit, nu s-ar mai fi întretăiat, nu s-ar mai fi ciocnit între ele. Ar fi fost ca nişte segmente ale aceleiaşi linii: o dreaptă divizată convenţional în zece segmente. Numai redistribuite în această ordine, maşinile principale din secţie s-ar fi încadrat într-un circuit firesc de producţie. Capacitatea întregii linii ar fi crescut enorm. Producţia secţiei ar fi sporit cu o pătrime.

Muşat profită de un moment de răgaz şi-l sili pe Aburel să-i asculte părerea. Şeful secţiei îl privi la început ca pe un apucat. Figura lui nu trăda numai uimire şi neîncredere. Trăsăturile lui exprimau şi o teamă nelămurită. Muşat nu ţinu seama de aceasta. Nici nu se uita la Aburel. Îşi continua demonstraţia matematică, fără nicio oprire, fără nicio ezitare, cu acea limpezime de cristal care-i fascina pe studenţi. Părea alt om. Era atâta siguranţă, atâta putere de convingere în vorbele lui, îi erau atât de familiare şi de supuse formulele şi simbolurile, încât Aburel trăi o adevărată revelaţie. Uitase obiectul acelei expuneri care ameninţa să năruie din temelii edificiul câtorva ani de muncă; urmărea vrăjit cursul acela de matematică superioară, făcut cu o risipă de argumente şi de detalii, cu o profunzime şi o claritate de care un singur om era capabil. Nu avu putere să răspundă imediat; nici nu mai ştia despre ce este vorba, se uita neîncrezător la Muşat. Când deschise gura, începu să se bâlbâie:

— Dumneata eşti… dumneata… Nu cumva aţi fost studentul academicianului Stoian?

— Da, răspunse Muşat. Eu cred că ordinea reală este aceea pe care v-am demonstrat-o. S-ar putea să greşesc, nu ştiu. Calculele mele dau însă această ordine… iar efectul noii aşezări exprimat în cifre indică un spor de producţie de 25 %.

— Dar e cu neputinţă! se trezi brusc şeful secţiei. Demonstraţia matematică e ireproşabilă… încă nu mi-am revenit din uimire… dar nu se poate! Cum? M-am convins şi eu după atâţia ani. Aici fiecare metru cub de vid are un rol… Aici se şlefuiesc bijuterii… Dumneata nu înţelegi că şi decorul secţiei se împlineşte undeva în produsele acestea de metal? E o unitate, o armonie… oamenii se mişcă într-un anumit fel, şi ritmul paşilor lor, şi mişcările printre maşini care îi obişnuiesc cu o anumită elasticitate, totul, totul aici se revarsă în stilul lor de lucru, şi prin acest stil — în calitatea excepţională a producţiei. Putem oare să batjocorim această armonie? Eu am încercat o dată, şi am trăit o mare dramă.

Uimirea veche a inginerului se mutase parcă pe faţa lui Muşat. Nu-şi închipuise că în omul acesta copleşit de metal, apăsat de greutatea metalului existau şi alte valenţe. Se încadrase şi el în poezia şi armonia secţiei, ca un dactil ascultător, ca o silabă necesară, pe care anii îşi puseseră accentul, acceptând-o şi armonizând-o printre celelalte sunete.

— M-am gândit şi eu, îi răspunse Muşat. Şi eu mi-am format aceeaşi impresie ca dum… neata. N-am simţit repulsie în faţa armoniei. Dimpotrivă, m-am apropiat, încerc să mă identific cu ea. Dar eu cred că în armonia de aici s-a strecurat o anumită disonanţă. Câteva sunete stridente s-au furişat în ritm, l-au alterat, dar urechile prea obişnuite nu le-au mai putut deosebi. Eu mi-am formulat o simplă opinie… nu numai din spirit de exactitate… Mi-am închipuit că aranjând mai bine notele… melodia va fi cântată mai bine, şi răsunetul ei va fi mai potrivit.

Aburel tăcea. Se uita la hârtiile pe care Muşat îi însemnase capitolele esenţiale din demonstraţie. Ştia că nu mai are nevoie de ele ca argumente. Voia să vadă cifrele cu dorinţa de a fi obligat la luciditate, la cruzime, la adevăr. Ştia că nu va putea preface niciodată un doi în trei sau un

cinci în patru fără să adauge sau să scadă o unitate. Cifrele erau precise. Cum putea să i se împotrivească?

— Nu ştiu, tovarăşe Muşat. E prea neaşteptat; prea brusc s-a întâmplat totul. Nu cred că mă ţintuieşte inerţia, pentru că mi se zbat tâmplele, şi… pentru că doare undeva.

— Eu v-am spus… Nu am urmărit nimic… M-a neliniştit ceva, umblând de atâtea luni prin secţie… Am simţit un raport intim între mine şi ordinea aceasta aparentă… Trebuia să desluşesc cauza ca să scap de senzaţie… întâmplător, noua ordine se dovedeşte mai utilă… Aici însă, încetează atribuţiile mele…

Aburel scăpă un gest de surprindere. Îşi închipui că n-a auzit bine sau n-a înţeles bine ultima frază a lui Muşat.

— Dumneata reduci totul la contemplaţie? întrebă el. Sau te gândeşti să faci cuiva o anumită favoare?

Muşat ridică din umeri. Se pregătea să părăsească biroul.

— Tovarăşe inginer, nu am obiceiul să impun un adevăr. Dacă nu se impune singur… ori nu e clar, ori nu e valabil adevărul… ori…

— Stai! îl opri şeful secţiei. Cred că ai vrut să spui un anumit lucru. Ori nu e valabil adevărul… ori cei cărora li se demonstrează… nu sunt apţi să-l înţeleagă, adică nu sunt cinstiţi…

— Ori nu e necesar adevărul… precizează Muşat. Un pod care ar uni două maluri ar putea îi necesar sau nu. Dacă locuitorii de pe cele două maluri se înţeleg sau nu… Ei ar putea să-l transforme în adevăr imediat… Eu, văzând malurile pe o distanţă mare, fără nicio legătură între ele, pot numai să proclam adevărul. Nu să-l impun… La favoare, însă, nu m-am gândit… Dumneata crezi că lumina are nevoie de favoare pentru a alunga întunericul?

— E foarte ciudat… răspunse gânditor Aburel. Se întâmplă ceva ciudat, sau s-a întâmplat ceva ciudat. Îmi pare rău că nu ne-am cunoscut mai îndeaproape până acum. Trebuie să-ţi mărturisesc că te-am privit cu suspiciune. M-

am lăsat influenţat de anumite convenţii. Aş vrea să discut mai pe îndelete cu dumneata. Aş vrea să cunosc amănunte din viaţa dumitale...

Muşat se îndreptă din nou spre uşă.

— V-aş ruga un lucru... Nu... nu e o rugăminte... E o stare... Poate că dumneata eşti altfel. Eu... Doi oameni foarte apropiaţi... Unul dintre ei mi-a povestit viaţa lui abia cu trei ani în urmă... Celălalt, nici până astăzi... Nu e ca şi cum ai goli un pahar de apă.

3

Aburel îl aştepta de jumătate de oră pe Petrescu la sediul comitetului de partid. Încă nu-şi revenise din emoţia pe care i-o lăsase convorbirea cu Muşat. Îl obosea mai ales ultima frază, aceea care fusese rostită din pragul uşii. Oare se poate afla atât de simplu viaţa unui om? Oare îşi poate povesti cineva viaţa ca şi cum ar vărsa un pahar de apă? Câte necunoscute, câte gânduri uitate, câte amintiri pierdute nu există în viaţa unui om! Ce momente îşi aminteşte un om la un pahar de vin? Ce momente îşi aminteşte în braţele unei femei străine? Ce momente îşi aminteşte în faţa unui prieten? Ce momente îşi aminteşte în faţa unui necunoscut care-l pune să-şi povestească viaţa? De unde, când, cum poate să-şi adune momentele esenţiale ale vieţii? Ştie el întotdeauna care au fost momentele esenţiale ale vieţii lui? Poate că gestul unui profesor, intr-o oră oarecare a vieţii, a fost mai important pentru destinul acelui om decât un an de meditaţii. Ştie el când a fost cu adevărat sincer în viaţa lui? Atunci când sub umbra copacului din prima dragoste s-a gândit să-şi sacrifice toţi anii pentru a îndrepta drumul unei raze solare, sau atunci când, nedreptăţit de un individ încurcat într-un laţ de

convenţii şi de păreri, s-a gândit că e mult întuneric în lume? Se pot găsi uşor vorbe pentru a deforma amintirile, pentru a colora pata cenuşie a unui an sau a unei zile în albastru. Dar momentul acela când în faţa oglinzii gândurilor celor mai intime tu le-ai gândit la pumnal sau la o adiere cine îl va cunoaşte vreodată? Care momente te-au compus şi mai ales ce momente te vor compune de acum înainte? Poţi să te întruchipezi fără ezitare într-o linie dreaptă? Poţi să anulezi perfecţiunea perpendicularei? Poţi să te introduci în toate desenele care folosesc linii trase sigur cu rigla? N-ai tremurat niciodată? Poate că atunci ai gândit frumos uitându-te la cerul înnorat, care avea nevoie de soare. Poate că te-ai lăsat o dată îmbătat de mirosul teilor şi ai simţit nevoia să te duci pe străzi şi să strigi: „Oameni buni! Veniţi şi voi! E pentru toţi. Mă întristaţi dacă nu vă ameţeşte şi pe voi mireasma…” Ce-ai făcut pe urmă? Ai amestecat oţel şi ciment pentru clădirile noastre, sau ai luat cărămizile roşii, le-ai sfărâmat, le-ai prefăcut în pulbere şi ţi-ai colorat faţa cu ele? Unde sunt anii tăi adevăraţi? În buzunarele birtaşilor, sau în salopetele albastre, pătate de ulei? În privirile care caută pe furiş raza unor oameni mai înalţi decât tine pentru a te târî până acolo şi a-ţi sufleca mânecile şi a te preface obosit, dar transfigurat de destinaţia efortului? Sau undeva într-o cameră modestă, lângă copiii tăi, pe care îi înveţi tabla înmulţirii şi cărora le spui poveşti cu oameni buni? Unde-ţi trimiţi gândurile cele adevărate? Le prefaci în iscoade pentru a-ţi găsi undeva prin desişuri un drum care nu-ţi va zgâria braţele şi nu-ţi va păta pantalonii fără manşetă, sau le dăruieşti, fără măcar să ştii, unui om simplu, spunându-i: „Bună ziua!”? Pentru ce te-ai oprit în faţa vitrinei? Ca să-ţi potriveşti zâmbetul cu care vei intra peste un minut în cafeneaua intimă cu cocote strâmbe, fardate, cu idei misterioase, sau pentru a privi ca toată lumea o cămaşă colorată fără mâneci? Pentru ce m-ai chemat la tine? Ca să-mi spui ceea ce vei spune că am spus eu, sau pentru a mă ruga să-ţi repar ceva şi a bea apoi un

pahar de vin? Pentru ce mă întrebi ce-mi fac copiii? Ca să povesteşti apoi altora că sunt infirmi şi nătângi, sau pentru a te înduioşa că unul are febră, iar celălalt a luat o notă proastă?... Cum te-ai înţeles cu viitorul? Te-ai agăţat de pulpana altuia ca un scaiete discret? Te-ai înfipt în manşeta unui cm simplu şi drept, ca un buton strălucitor? Sau ţi-ai reparat pingelele şi ţi-ai potrivit o unealtă pe umăr?... Cât aş vrea să te cunosc! Şi până la urmă, tot te voi cunoaşte. Chiar dacă ţi-ai potrivi paşii prin urmele altuia În zăpada mare. Chiar dacă-ţi vei ascunde mâinile de aur în buzunare. Chiar dacă gândurile vor săpa gropi adânci în pământ, iar vorbele vor caligrafia cerul. Oricât ai vorbi şi oricât te-ai înconjura de tăceri, tot te voi cunoaşte...

4

Imediat ce termină de vorbit Aburel, Petrescu întrebă nedumerit:

— Mi s-a părut că n-am auzit bine. Vreau să-mi confirmi încă o dată. Cine a făcut propunerea asta?

— Inginerul Muşat. Am repetat de câteva ori.

— Dumneata faci parte din comitetul de partid, spuse Petrescu străduindu-se să pară grav. Prin urmare, responsabilitatea dumitale este dublă...

— Este una singură, precizează Aburel.

— Bine-bine! Dublă sau nu, responsabilitatea dumitale este foarte mare, cel puţin aici, la comitetul de partid. Nu vreau să intru imediat în amănunte tehnice. Privind însă în ansamblu, nu ţi se pare nimic necurat? Totul e limpede? Îl cunoşti dumneata atât de bine pe inginerul Muşat?

— Depinde ce vrei să înţeleg prin întrebare. Nu pot să-mi dau decât o părere, nu ştiu în ce măsură dreaptă, cu privire

la capacitatea lui şi la comportarea lui în secţie. Amândouă extrem de favorabile.

Petrescu se încruntă. Nu era mulţumit de răspunsul lui Aburel. I se părea neclar, nesigur. Se gândi să pună punctul pe i:

— Aş vrea o părere dreaptă, responsabilă.

— Cred că m-am exprimat greşit. O judecată dreaptă e greu de făcut. Îl cunoaştem prea puţin. Poate să fie mult mai calificat şi mai înzestrat decât ne închipuim noi. În orice caz, pregătirea lui ştiinţifică este excepţională. Activitatea lui este cea pe care o cunoaştem: muncă permanentă, sigură, de calitate. Atitudinea lui...? În această privinţă, aprecierea cea mai justă o pot face oamenii în rândul cărora lucrează.

— Dumneata nu lucrezi cot la cot cu el?

— Dacă vrei părerea mea formată în aceste luni de când lucrăm împreună... Eu nu-i pot face niciun reproş. Poate e cam tăcut şi cam izolat.

— Şi acest lucru nu ţi se pare ciudat? întrebă Petrescu.

— Ciudat? De ce ciudat. Pentru că nu strigă în gura mare: „Uitaţi-vă ce om extraordinar sunt! Nu vedeţi că-mi lipsesc nişte decoraţii?" Eu cred că felul lui de a fi e acela al unui om sigur că posedă un mare adevăr şi o mare forţă. Nu-ţi trebuie multă vreme ca să-l cunoşti. Dumneata ştii cât timp m-au judecat pe mine muncitorii înainte de a-mi spune că sunt binevenit în mijlocul lor? Ştii prin câte probe m-au trecut? Ştii cum tremuram simţindu-i că mă privesc? Căutam să-mi amintesc toate momentele vieţii mele, să văd dacă unele, urâte, n-au lăsat urme pe faţa mea, în înfăţişarea mea. Am greşit şi eu de multe ori. Nu pot calcula acum gravitatea greşelilor... Pe el l-au primit mult mai lesne. L-au amestecat printre ei, îl numesc „inginerul nostru".

— Am auzit, spuse Petrescu. Şi tocmai asta mă intrigă. Mulţi ştiu să se dea după vânt, să se mlădieze atât de natural, incit nu-i mai poţi deosebi de cei care nu se prefac.

Aburel se uită ţintă în ochii lui Petrescu. I se părea neverosimil ceea ce auzea.

— Eu nu contest că există şi asemenea oameni. Ştiu că o afecţiune poate să-ţi vicieze impresiile. Nu mai vezi omul din faţa ta. Îl vezi printr-un geam. Dacă geamul e curat, îl vezi într-un fel; dacă geamul e întunecos, îl vezi în alt fel. Eu nu pot vorbi de o afecţiune în relaţiile mele cu Muşat, cel puţin în relaţiile de până acum. L-am privit cu indiferenţă, poate chiar cu ironie şi ostilitate într-o vreme. Intr-o oră însă, într-o singură oră, m-a determinat să semnez oricând în alb pentru el. Poate că la asta au contribuit şi lunile în care l-am văzut cum munceşte şi cum se poartă şi atitudinea oamenilor aceia severi faţă de el. Am spus însă un lucru pe care vreau să-l repet aici, la comitetul de partid, în calitatea pe care o am, pentru că ştiu că s-a inventat un anume caz Muşat. Pot să semnez oricând în alb pentru el.

Petrescu sări în sus. Parcă-l fripsese ţigara pe care abia o aprinsese. Se dădu câţiva paşi înapoi, pentru a-şi privi mai bine interlocutorul.

— Poţi face dumneata asemenea afirmaţii? Nu-ţi dai seama ce riscuri îţi asumi?

— Dacă nu rişti pentru un om în care crezi, atunci pentru cine, pentru ce să rişti? Pentru un tablou? Pentru un scaun?... Ce ne-am face dacă ne-am gândi că dintr-o mie de studenţi vor ieşi o mie de ingineri proşti? Ar trebui să închidem Politehnica. Noi credem că vor ieşi o mie de ingineri buni. Riscăm. Zece, douăzeci, o sută, două sute se vor pierde pe drum. Ceilalţi însă vin ca Muşat în fabricile noastre. Măcar de-ar veni ca el...

— Nu vreau să fac nicio insinuare. Nu crezi însă că te-a influenţat cu proiectul acesta, care dintr-o dată ridică producţia secţiei voastre la nivelul celorlalte secţii, şi astfel te scapă de o mulţime de griji?

Aburel clătină din cap meditativ. Se uita la Petrescu cu un aer îngrijorat.

— Şi pe dumneata nu te-ar influenţa un asemenea proiect? Nu l-ai lua în braţe pe cel care l-a conceput? Nu te-ai simţi mândru să stai lângă el?

— Nu fi atât de sigur, îi răspunse Petrescu. Întâi vom verifica. Dacă proiectul este o fantasmagorie?

— Vreau să-ţi răspund la altceva. Nu m-a cucerit dintr-o dată proiectul. Nu pentru că am avut rezerve asupra adevărului lui. Demonstraţia e matematică. M-a reţinut altceva. N-are niciun rost să spun ce anume. În orice caz, ca să te linişteşti, nu comoditatea. Nici acum nu sunt un entuziast al lui. Mai există încă o durere în mine. Ca şi cum te-ai despărţi de o casă în care ai locuit multă vreme. Te-ai obişnuit cu toate ferestrele, cu toate simetriile zidurilor, cu umbra castanului la ora patru după amiază, cu scobitura din prag, pe care ai uitat de trei ani s-o repari... E o despărţire... S-ar putea să devin însă un entuziast al acestui proiect. Îţi spun acestea ca să înţelegi că exclud egoismul. Nu proiectul în sine, ci valoarea omului care a conceput proiectul m-a influenţat... Dumneata n-ai fost acolo în ora aceea. Ca să poţi face o demonstraţie matematică aşa cum a făcut-o Muşat, trebuie să ai cel puţin 50 de ani. Spun aceasta pentru că am fost cel mai bun matematician din promoţia mea. Ei bine, mai putea acest om, care nu are încă 30 de ani, să mai facă altceva în viaţă? Mai putea măcar să se gândească la altceva? Spun aceasta cu durere, pentru că îl simt în afara multor bucurii şi plăceri cotidiene. De aceea e tăcut şi izolat. Pentru că studiază mereu. Omului acesta, fiecare minut îi răspunde la apel.

— Bine-bine, încercă să-l tempereze Petrescu. Dumneata îi faci aici un elogiu pe care nu cred că i l-a mai făcut cineva în viaţă. Parcă...

Ar fi vrut să spună: „Parcă te-a angajat special pentru asta”. Dar se opri în ultimul moment.

— Tovarăşe Petrescu. Eu sunt un om obişnuit, ca dumneata, ca nea Neculai, ca directorul nostru, ca atâţia alţii din jurul nostru. Cu momente de sinceritate totală ne

întâlnim foarte rar în viaţă. Mâine, sau poate mai târziu, din orgoliu, s^u din invidie, sau din prudenţă, voi fi mult mai rezervat în aprecieri. M-aş simţi însă un criminal să nu dăruiesc cuiva acest moment. Pentru că ştiu că s-a format o anumită părere despre Muşat, m-am gândit să-mi petrec acest moment la sediul comitetului de partid. Nu ştiu ce se va întâmpla în viitor cu el. Vreau sa trec, măcar pentru o clipă, viitorul lui pe aici, pe la noi. Să ne luăm măcar o mică, o mică responsabilitate pentru acest viitor. Puteam să mă duc direct la inginerul-şef sau la directorul uzinei. Cred că m-ar fi luat în braţe şi mi-ar fi dat aprobarea cu ochii închişi. Am vrut să vin întâi aici. Ţi-am spus. Nu ştiu dacă mâine voi mai fi atât de sincer şi de entuziast. Temperatura ar putea să urce, dar să şi coboare... De obicei îmi păstrez certitudinile, dar sunt multe accidente posibile în viaţă... Poate că dumneata ai altă părere despre inginerul nostru, mai fundată, mai verificată, poate că l-ai cunoscut mai bine...

Petrescu era încurcat. Nu ştia ce să răspundă, deşi Aburel îi cerea, sau i se părea lui că-i cere, un răspuns angajat. Nu-i era străină nici impresia că Aburel îl susţinea pe Muşat dintr-un interes tainic. Mai apropiată de adevăr i se părea însă ideea că Aburel încearcă să-şi răsplătească pe această cale colaboratorul şi salvatorul secţiei.

— Vom vedea, spuse el. Nu ne putem pronunţa atât de simplu. Are o situaţie destul de neclară... Nu ştiu ce s-a întâmplat cu mama lui. Se pare că a trăit într-o atmosferă de misticism... Şi cu tatăl lui vitreg, care l-a crescut în anii în care se formează un tânăr, e ceva neclar. Oare ce educaţie a primit? Ce adevăr s-a aciuat în el? De ce a stat deoparte? De ce nu s-a apropiat măcar de U.T.M.?

— La primele întrebări nu pot să-ţi răspund. Nu cunosc viaţa lui şi nu e simplu de cunoscut viaţa unui om. Ea nu se poate povesti dintr-o dată, aşa cum ai vărsa apa dintr-un pahar, şi sinceritatea povestirii nu poate fi condiţionată de câteva întrebări. Pot însă să-ţi răspund la ultima întrebare,

sau cred că ţi-aş da un răspuns posibil. De ce a stat deoparte? Din această cauză, tovarăşe Petrescu. Pentru că mereu am întrebat de ce stă deoparte, fără să ne gândim să-i întindem mina. Poate că l-au izolat de noi nişte oameni cu vederi obtuze. Să ne gândim mai bine la asta…

Capitolul V

l

Petrescu era în biroul lui Cerbu. Se interesa de stadiul în care se află proiectul de reorganizare a secţiei întâi. Inginerul-şef îl primise ca pe un prieten vechi.

— Bine că ai venit, tovarăşe Petrescu! Ia loc, te rog. Nu te uita că sunt obosit. Dacă n-ar fi venit muntele la Mahomed, cum se spune, cu siguranţă că ţi-aş fi făcut o vizită. M-a consumat enorm verificarea proiectului, nopţi după nopţi n-am avut răgaz să închid ochii. Nu ni se deosebeşte prea mult munca. Fiecare muncitor, fiecare inginer, fiecare membru de partid răspunde pentru o sarcină personală. Noi răspundem pentru activitatea tuturor. Dacă am răspunde pentru un plan personal, pentru angajamentele luate de noi, cât de simplă ne-ar fi viaţa! Fiecare ştim cât ne ţin puterile, n-o să ne propunem niciodată să sărim mai mult decât putem. Aşa, suntem ca nişte copaci oare răspund pentru fiecare frunză… Fumezi?… În ultimul timp, cu proiectul acesta buclucaş, am ajuns să fumez câte trei pachete pe noapte, cred că mi s-au impregnat toţi porii cu mirosul tutunului. Înainte de a da verdictul tehnic voiam să aud şi părerea dumitale. De aceea mă pregăteam pentru o vizită.

Petrescu se foia în fotoliu. Venise la Cerbu cu aceleaşi gânduri cu care voia să vină acesta la el. Ce putea să-i

răspundă?

— Din punct de vedere tehnic, spuse el, problemele nu-mi sunt foarte lămurite. Cunosc însă părerea inginerului Aburel, o părere destul de autorizată…

— Fără îndoială, îl întrerupse Cerbu. Din moment ce proiectul a ajuns la mine, e limpede că inginerul Aburel şi-l însuşeşte fără rezerve. Cu toate acestea, răspunderea lui e răspunderea unui şef de unitate, mu a comandantului…

— Nu uitaţi însă că tocmai acest şef de unitate porneşte la atac. El va primi în primul rând… el va suporta neajunsurile unui atac nepregătit, inoportun.

Cerbu crezu că simte o anumită rezervă în vorbele lui Petrescu. De ce se gândise La neajunsuri, şi nu la succese? Oare descoperise o lacună în proiect? Se consultase cu alţi specialişti? Nu prea îi convenea situaţia. Trebuia să ducă pe alt făgaş convorbirea, să câştige timp, să nu scape nicio părere precisă cu privire la proiect, până când directorul sau altcineva îl va chema. Atunci se va scuza şi va amina pentru altă dată convorbirea. Nu-l mulţumea de loc vizita aceasta neprevăzută.

— Neajunsuri, neajunsuri, sigur, spuse el meditativ. Răspunderea este însă mai mare aici, în biroul acesta. Dacă ne-am lua după ceea ce-i trăsneşte oricui prin cap, nu ştiu unde am ajunge. Nu, nu mă refer la acest proiect, el emană din mintea unor oameni care de bine, de rău oferă o anumită garanţie. Se întâmplă însă uneori, tovarăşe Petrescu, să ne pomenim cu nişte iniţiative care ne-ar pune în situaţia aceluia din popor aşteptând să-i pice para mălăiaţă. La prima vedere te incintă, te cuceresc, sunt ca nişte daruri neaşteptate…

Nici măcar telefonul nu suna, şi Petrescu parcă dădea semne de nerăbdare. Dacă ar fi putut găsi ceva mai interesant… Ce-i trebuia lui această vizită? Va scorni un pretext oare să-l scoată din birou. Văzu că Petrescu e pe cale să deschidă gura şi se repezi înaintea lui:

— Daruri neaşteptate… Cea mai fantastică întâmplare, absolut de necrezut, uluitoare, tovarăşe Petrescu (oare ce putea să inventeze? Şi telefonul, telefonul care nu se Indura să sune, măcar un clinchet să scoată; ar spune că e defect şi ar cere să fie reparat), e de domeniul fanteziei, s-a petrecut… da… exact… (deveni brusc jovial, exuberant; chiar se ridică de pe scaun şi se duse spre fereastră. Răsuflă adânc, se rezemă de pervaz; era salvat!) cu douăzeci de ani în urmă la… da, la Essen. Reprezentam uzina la un colocviu de specialişti. Era vorba de obrazul nostru. Nu se dezbăteau acolo simple probleme de tehnică. Toate problemele erau ridicate la un înalt nivel ştiinţific; nu trebuia să cunoşti numai limbi străine şi să fii îmbrăcat după ultimul jurnal de modă; trebuia în primul rând să cunoşti atât de bine teoria ştiinţifică, incit să poţi, printr-o singură formulă, să plasezi orice referat în categoria…

În clipa aceea auzi bătăi în uşă. Cerbu văzu mişcarea clanţei, şi ca niciodată era domoală, nerepezită. Uşa se deschidea încet. Privea ca hipnotizat în acea direcţie. Observându-l Petrescu întoarse mirat capul. În pragul uşii apăruse inginerul Atanasie Aburel. Discuta cu cineva în urma lui; de aceea nu se grăbea să intre înăuntru. Cerbu simţi o ameţeală ca de leşin. Îşi reveni însă iute, îşi îndreptă corpul şi se gândi să-şi amintească o convocare la director, fugind într-acolo fără să dea alte explicaţii. Directorul însă era în uşă. Îl urma pe Aburel. De acolo din prag i se adresă lui Cerbu:

— Tovarăşe inginer-şef! În problema proiectului de reorganizare a secţiei întâia. Urgenţă maximă. Niciun minut de întârziere. Da, sau nu? Eu plec până la comitetul regional.

Cerbu încuviinţă din cap, apoi îşi reluă calm şi distins locul la birou.

— Stai, tovarăşe Aburel, spuse el cu o voce cam gâtuită. E timpul să clarificăm unele probleme… Ia loc, te rog…

Luase în mână dosarul întocmit de Muşat. Îl răsfoia pagină cu pagină, mormăind cuvinte neînţelese. Încerca să-şi imagineze secţia, să-şi amintească ordinea veche a maşinilor, şi nereuşind strivea cuvinte grele între dinţi. Ce răspuns putea să dea? Dacă exista vreun risc? Era cu neputinţă să spună: *da* în gura mare. Trebuia să facă măcar o rezervă, o cât de mică rezervă. Să-şi asigure o cale de retragere. Dar cum putea s-o scornească? Directorul îi ceruse un răspuns imediat. Şi Aburel, de ce se dusese oare Aburel la director? Numai blesteme i se iveau în vârful limbii şi pe buze. Răsfoia încet paginile. Formule, cifre, linii, împreunări încâlcite… Fir-ar să fie de dosar! Şi-l obseda o imagine stupidă, culeasă într-o noapte la restaurant. Un bătrân chel ca luna, doar cu o îngrămădire de puf alb deasupra urechilor, uitându-se la el cu un zâmbet idiot şi salutându-l ori de Ci te ori îi întâlnea privirile. Puful acela alb de deasupra urechilor îl scotea din sărite. Degetele începură să ciugulească în aer ca nişte ciocuri de raţă. Dosarul rămăsese deschis la o anumită pagină, şi degetele lui ciuguleau puful alb de pe capul imaginar al bătrânului chel şi politicos. Îi smulgea fir cu fir. Se văzu ridicol în faţa celor doi care-l observau şi începu iarăşi să mormăie cuvinte fără înţeles, fără destinaţie şi să înlocuiască paginile dosarului. Deodată, îşi aminti două maşini în secţie, una lângă alta. Erau parcă deosebite de celelalte. Semănau, aveau aceeaşi înfăţişare. Oare ce număr ocupau în ordinea în care se încadrau? Chelia fusese curăţită de puf. Degetele îi încremeniseră ca nişte ciocuri. Oare în ce ordine erau aranjate acele maşini? Făcu eforturi disperate, cu ochii închişi, ca să-şi amintească. În ce ordine? în ce ordine? Dar nu mai vedea maşinile. Vedea numai capete chele, cu puf alb în jurul urechilor. Şi iarăşi maşinile. Prima, a doua, a treia, a patra… Da! Maşina a patra şi maşina a cincea… Nu! Maşina a treia şi a patra. În mod sigur. Imaginile vechi dispăruseră. Nu mai vedea nici strălucirea cheliilor, nici strălucirea maşinilor. Vedea o foaie de hârtie cu simboluri,

cu formule, cu cifre, cu linii. Întoarse iar foile dosarului, cu gesturi liniştite, găsi maşinile pe care le căuta, apoi îşi cuprinse capul în mâini Şi începu să mediteze adânc.

Şi Petrescu, şi Aburel erau impresionaţi de gesturile Şi de tăcerea lui. Li se părea că face eforturi extraordinare de gândire. Din când în când se uitau unul la altul, ridicau din sprâncene, dar nu îndrăzneau să tulbure meditaţia lui.

— Da, spuse în cele din urmă Cerbu. Ideea este extrem de interesantă. Revoluţionarea ordinii pentru mărirea eficienţei particulare şi generale... da! Eu însă am o anumită observaţie. Nu vreau prin ea să neg sau să pun cu totul la îndoială valoarea proiectului. Am calculat şi eu. Cred că în noua ordine maşina a treia şi maşina a patra ar fi bine să rămână la... adică să păstreze vechea ordine, să rămână succesiunea. Nu vreau să dau tot proiectul peste cap. E numai o părere, ca şi a voastră de altfel. Dacă veţi avea obiecţii fundale... le putem discuta... V-aş cere să vă gândiţi însă cu toată seriozitatea, să vă gândiţi cu toată răspunderea la această propunere, la această părere...

În sinea lui era foarte mulţumit. Era normal ca propunerea lui să nască împotrivire, contraargumente, dispute, poate chiar se va recurge la arbitrajul directorului; el şi-o va retrage, va spune că şi-a revizuit-o în Urma altor calcule, şi mai complicate. Dacă reorganizarea va însemna un eşec, va scoate părerea lui din sertar. Cine va mai încerca să facă o nouă experienţă?

— Nu vreau să vă contrazic din principiu, îi răspunse Aburel. Argumentaţia noastră trăieşte însă pe o bază matematică, solidă, adică argumentaţia inginerului nostru...

— Şi propunerea mea, spuse calm Cerbu, se bazează tot pe o anumită demonstraţie matematică. Repet. Nu vreau să impun această părere. V-am pus-o în discuţie.

— Bineînţeles că o vom discuta. Şi cât mai repede.

Aburel se grăbi să părăsească biroul. Petrescu vru să Se ia pe urmele l-ui. Cerbu îl reţinu cu un gest. Era liniştit.

2

Într-o celebră partidă de şah, decisivă pentru titlul mondial, albul, intr-o situaţie disperată, înscrise în plic la întreruperea partidei o mutare foarte slabă, care-i definitiva înfrângerea şi-l scăpa de povara titlului. Negrul, analizând situaţia de pe tablă, descoperi o mutare foarte primejdioasă a albului, care-i crea lui foarte mari dificultăţi. Imaginã toate planurile posibile de apărare şi de salvare a situaţiei. La reluarea partidei era liniştit. Mutarea periculoasă a adversarului putea fi anihilată. Deschizând plicul, găsi, spre surprinderea lui, o altă mutare, la care nu se gândise nicio clipă. Răspunse nesigur, slab şi astfel albul îşi păstră titlul mondial.

Cerbu era în situaţia albului. Îşi aştepta liniştit, fără disperare, înfrângerea, mai ales că nu-l deposeda de niciun titlu. Mişcarea lui era fără niciun viitor. O indicase din pură întâmplare (necesitatea era formală), aşa cum la invitaţia de a numi două cifre ar fi răspuns fără să se gândească: 3 şi 4, cum se obişnuieşte în unele jocuri.

Aburel îi spuse fără nicio convingere lui Muşat că există o anumită observaţie la proiect: reîmperecherea maşinilor 3 şi 4. Spre surprinderea lui, îl văzu pe Muşat căzând pe gânduri.

— Da… îi răspunse acesta. M-am gândit foarte mult la această combinaţie, cred că am şi calculat-o intr-un timp. Se iveşte însă o complicaţie care poate încâlci sau altera succesiunea. Dacă aş putea imagina o relaţie invizibilă între maşina a treia şi a şaptea. Va trebui să mă mai gândesc. S-ar putea totuşi ca ordinea să fie mai firească, mai estetică, păstrând succesiunea 3 şi 4. Nu pot să dau un răspuns imediat.

Muşat se retrase în birou şi începu să calculeze. Iarăşi se iveau o sumedenie de posibilităţi. Trebuia reverificată situaţia punctelor de reper. Pierderea unui singur pivot fix îl obliga să cerceteze şi să ducă spre anulare câteva sute de posibilităţi de reorganizare a maşinilor. Îşi termină operaţiile matematice abia după câteva zile. Noua ordine, pe care o considera definitivă, păstra succesiunea veche 3—4. Ultima maşină însă era legată printr-un jgheab subteran de maşina a şaptea. Legătura nu complica în niciun fel raporturile dintre celelalte maşini. Circuitul era perfect.

— Nu mai văd posibilă nicio observaţie, îi spuse el şefului secţiei. S-a eliminat orice imperfecţiune.

— Oare nu am forţat lucrurile dând atenţie acelei succesiuni? întrebă Aburel. Mie mi s-a părut cât se poate de firească şi ordinea imaginată prima dată.

Muşat nu ezită cu răspunsul.

— Ţi-am spus din clipa când mi-ai făcut observaţia că am întrevăzut şi o asemenea soluţie. M-a preocupat înainte de a stabili prima formă a proiectului. Dacă nu mi-ai fi făcut-o dumneata, cred că aş fi propus-o până la urmă eu însumi.

Şeful secţiei auzise câteva zvonuri despre conflictele dintre Muşat şi Cerbu. Voind să-l scutească de o supărare pe Muşat, nu aminti numele inginerului-şef.

— N-am făcut eu observaţia. Vine din partea conducerii uzinei. S-a studiat acolo, pare-se cu atenţie, proiectul nostru şi nu ni s-a comunicat decât această observaţie.

— M-am aşteptat, răspunse Muşat. Mai ales în zilele când proiectul a căpătat formă definitivă, am intuit o nouă posibilitate. N-am reuşit s-o clarific însă imediat. Acum nu mai am nicio îndoială. Altă ordine nu poate fi găsită. Aş fi în stare să emit o provocare.

Văzându-l vesel şi liniştit, Aburel răsuflă uşurat.

— Urmează să obţinem aprobarea, dar din păcate mai urmează şi altele, nişte probleme mai dificile…

3

Aproape jumătate de oră vorbi Aburel. Cerbu nu-l întrerupse nici măcar cu o afirmaţie. Nici după ce inginerul îşi termină expunerea nu spuse da sau nu. Îşi părăsi scaunul de la birou şi se aşează pe fotoliu, în faţa lui Aburel. Abia atunci hotărî să deschidă gura.

— Te-aş ruga, tovarăşe inginer, să mai repeţi o dată, cuvânt cu cuvânt, expunerea tehnică. Nu cred că te vei supăra; vreau să mi se fixeze bine toate amănuntele, ca să evităm umbra oricărui risc. Mă pregătesc să te ascult.

Cu altă ocazie, Aburel poate s-ar fi revoltat. Văzându-l însă pe inginerul-şef cum se înfundă în fotoliu, cum îşi împreună braţele, cum îşi suceşte capul şi înţepeneşte ca un ascultător la concert, se supuse, fără să crâcnească, invitaţiei.

Cerbu nu mai auzea niciun cuvânt, nu avea decât senzaţia unui zgomot care vibrează în încăpere. Mâinile lui nemişcate mângâiau pufuşorul de vată dimprejurul unor urechi dilatate. Capul imobil răspundea înclinându-se adânc la salutul nătâng al unui bătrân chel care-l privea într-un restaurant. Din când în când, buzele lui mormăiau ceva nedefinit, dându-i astfel răgaz lui Aburel să mai răsufle o clipă, două. Şi începu să monologheze în gând, calm, cu capul rezemat de catifeaua fotoliului.

„Prin urmare, i-am pus la punct pe toţi, pentru câţiva ani. Inginerul-şef D. Cerbu. În mod sigur se va auzi în oraş. Se va comenta. S-ar putea ca directorul să comunice şi la minister. Voi avea eu grijă de asta. Prin urmare, să nu ne pierdem firea. Să renunţăm întâi la pufuşorul din jurul urechilor. Dacă-l mai întâlnesc însă pe bătrânul acela, îi voi trimite o sticlă de şampanie la masă. Nu, nu şampanie. Mai bine o sticlă de vermut. E mai dulce. I se potriveşte mai bine. Aşa. Acum trebuie să văd ce e cu mine. Ce se ascunde în mine. Mai întâi, adică în al doilea rând, trebuie să dau

dreptate lozincii aceleia vechi care spunea că lucrul cel mai greu este să te cunoşti pe tine însuţi. Prin urmare: cine sunt eu? E imposibil să fi imaginat succesiunea aceea dintr-o întâmplare. E absolut imposibil! Dacă aş fi recomandat succesiunea maşinilor 5 şi 6? N-aş fi comis o neghiobie? Deci trebuie exclus factorul hazard. De ce am căutat mereu să-mi amintesc tocmai acele două maşini? De ce mi-au venit tocmai ele în minte? Pentru că există o asemănare între ele. O asemănare interioară. Există o identitate de legi mecanice. În mod sigur. Acuma îmi scapă formulele. Undeva în capul meu, în memoria mea, ele însă există. Şi au ieşit brusc la iveală, adică s-au dezvăluit la momentul oportun. Acest lucru este esenţial în ştiinţă. Imaginea de afară, imaginea concretă, apasă pe un buton necunoscut, oare aprinde un bec în capul tău: becul memoriei oportune. Aşa cum ducând uneori paharul de vin la gură îţi aminteşti ciorchinele pe care l-ai cules cândva. Imaginea acestui ciorchine exista deci în mintea mea, dar eu nu ştiam. În contact cu altă imagine, a răspuns ca la o provocare. Prin urmare, ceea ce am auzit odată în şcoală, chiar dacă mă gândeam la altceva în acele clipe, s-a întipărit totuşi în memorie. Altfel nu se poate explica fenomenul. Ar fi stupid. Ar însemna să ajung la misticism. Eu cred că am avut un cep de matematician şi m-am ratat ca un imbecil din cauza unor relaţii stupide, care mă treceau prin şcoală ca frunza pe apă. Acum e prea târziu ca s-o iau de la început… Nu! E cu neputinţă. E absolut imposibil să fie o simplă întâmplare. Ar însemna să mă anulez în întregime. La urma urmei, sunt un om destul de bine, de interesant, vorbele îmi sunt ascultate cu atenţie, produc ilaritate sau tristeţe — depinde despre ce vorbesc —, nimeni nu trece pe lângă mine fără să mă vadă… Altceva e mai trist. Câteva vorbe am aruncat fără să le dau importanţă, fără să le ascult eu cu atenţie! Cine ştie câte valori s-au pierdut?! Cine ştie cită bogăţie conţineau?! Un simplu - «Bine, tinere! Ai dreptate!» rostit intr-un anumit context poate să aibă o valoare

nemaipomenită. Sau replica pe care i-am dat-o domnişoarei Liana — ah! dacă ar şti ea ce s-a întâmplat! — intr-o piesă de teatru de pildă, într-o anumită scenă devine cu siguranţă o replică de geniu. Acum două zile, tot la restaurant, i-am spus unui doctor, mi se pare, cam aşa: «Maestre, viaţa fuge după noi, şi noi fugim după moarte ca nişte locomotive…» Asta e. De ce mi-a venit în cap tocmai imaginea locomotivei? Câte mecanisme, câte principii fizice există în corpul unei locomotive! Altul ar fi spus căruţă. Ratat! Prin urmare, există o anumită profunzime pe care am subestimat-o, de care nici n-am fost conştient uneori. Nu mă gândesc la omul de toate zilele, corect, distins, inteligent, prezentabil, cult, pe care-l reprezint. Mă gândesc la profunzimile mele necunoscute, la cele care mă ridică mult pe scara valorilor. Trebuie să mă uit mai atent în jurul meu să-mi mai triez relaţiile… Exact. Bătrânul nu trebuie să ştie că i-am trimis eu sticla. Să-i dau posibilitatea să-şi închipuie ce vrea… Chiar ideea aceasta nu e o idee extraordinară? Să-l las pe omul acela într-o mare nelinişte şi nedumerire, să-l fac să-şi imagineze cine ştie ce visuri, să retrăiască oine ştie ce amintiri! «Cine mi-a trimis oare sticla?» se va întreba el mereu. Poate că nici nu se va atinge de ea. Poate că nici n-o va primi. Atunci, de ce să i-o mai trimit? Nu. Nu-i voi trimite nimic. De ce să-l chinuiesc cu nelinişti? Să-l las în plata Domnului. Iată unde poate duce raţionamentul. Dacă n-aş fi fost capabil să construiesc un asemenea lanţ logic, i-aş fi trimis sticla. Ce mă interesează pe mine pufuşorul lui? Ce-mi trebuie salutul lui în această situaţie? Poate că e un ratat, poate că e un pensionar oarecare sau cine ştie ce individ dubios. De ce să-mi pătez acurateţa relaţiilor? Mai bine să-i spun chelnerului să-l dea afară. Salutul lui prea des ar putea să mă compromită.

Aburel îşi terminase expunerea de câteva minute şi se uita împietrit la chipul straniu al inginerului-şef. Părea o mască suspendată. Numai pleoapele îi tremurau, imperceptibil. Viaţa parcă fugise dintr-însul. Corpul se

detaşa însă de acea mască. Genunchii, mâinile, degetele îi tremurau fără încetare. Trecea oare printr-un acces de epilepsie?

— Da… spuse încet Cerbu reînviind. Da… da…

Apoi se scală din fotoliu, înconjură biroul şi-şi reluă locul lui obişnuit pe scaun.

— Da… Lasă-mi, te rog, aici proiectul… Da… Vino peste… peste o oră. Până atunci cred că voi termina de verificat poziţia maşinii a noua… Da… Peste o oră.

Cerbu luă dosarul, şi4 deschise undeva la întâmplare. Mai întoarse câteva foi, apoi îşi căută stiloul şi fără să-i scoată capacul începu să traseze linii pe foaia de dosar din faţa lui. Impresionat, Aburel îl părăsi, străduindu-se să nu facă niciun zgomot.

Cerbu nu desenă multă vreme liniile acelea imaginare. După câteva minute chemă secretara, spunându-i să-l caute de urgenţă pe secretarul comitetului de partid.

— Pentru altcineva nu sunt aici, preciza el. Înţelegi dumneata? Oricine m-ar căuta, *nu sunt aici*.

Petrescu îl găsi atât de absorbit în studierea proiectului, incit nu îndrăzni să-l tulbure. Se aşeză pe un fotoliu în faţa biroului şi aşteptă.

— Da… spuse intr-un târziu Cerbu. Ia loc, tovarăşe Petrescu. De astă dată e limpede. Nu ne mai poate aştepta nicio surpriză. S-ar putea să fie o mică problemă la poziţia a noua. Dar cred că nici nu merită s-o ridicăm; de ce să-i timorăm pe inginerii secţiei?… Da, da… Mi-a dat mult de furcă verificarea proiectului, dar nu regret acele multe nopţi nedormite. Am trăit, de ce să neg sau să mă ascund tocmai în faţa dumitale, care trebuie să ştii absolut totul? am trăit o mare satisfacţie. Nu numai pentru că mi s-au confirmat calculele întru totul, la sutime, la milionime de milimetru… Eram absolut sigur de acest lucru! Mi s-a părut însă că sunt intr-un concurs ca pe vremea tinereţii. Am fost un as în concursurile de matematică. Le dădeam adversarilor handicap, tovarăşe Petrescu. De altfel, ca şi în

acest caz. Eu am avut la dispoziţie mult mai puţin timp decât… ceilalţi concurenţi…

Petrescu începea să înţeleagă ce se întâmplase. Totuşi, nu putea pricepe încă pentru ce-l chemase atât de urgent inginerul-şef. Numai ca să-l anunţe că avusese dreptate?

— Eu vă felicit, spuse el. Dacă proiectul se va dovedi într-adevăr bun, atunci am scăpat de multe griji.

— Nu, nu! protestă Cerbu. Nu vreau să culeg eu toate meritele. Eu n-am făcut altceva decât să-mi îndeplinesc sarcina de inginer-şef. Aceasta e situaţia noastră, tovarăşe Petrescu. Probabil că şi dumitale ţi se întâmplă la fel. Când e vorba de un succes, meritele cad pe umerii şefilor de secţii. Când e vorba de un eşec, răspunderea cade pe umărul celui ce conduce. Nu ştiu ce crezi dumneata. Dar mie mi se pare frumoasă, nobilă, reală această situaţie. Parcă te întinereşte, parcă te înalţă, mai ales atunci când crezi în puterea ta.

— E frumos ceea ce spuneţi, tovarăşe inginer-şef. Dacă ar gândi toţi aşa, am înainta bine, fără poticneli. Din păcate, mai sunt şi altfel de oameni…

Cerbu se arătă la început nedumerit tocmai pentru a se preface că descoperă mai târziu o insinuare în vorbele secretarului.

— Nu î Nu trebuie să-l priviţi cu atâta suspiciune. E încă foarte tânăr. Eu sper că se va domoli cu timpul şi va ajunge un om la locul lui.

— Nu m-am gândit la cineva anume. Vorbeam în general. Dumneavoastră la cine vă referiţi?

— Eu? se prefăcu mirat Cerbu. Mă gândeam că-i iau apărarea inginerului Muşat. De fapt voiam să-ţi spun de mai multă vreme. Dacă ţinem seama că s-a afirmat totuşi în secţie, adică a muncit relativ bine, cel puţin până acum… Şi contribuţia lui la acest proiect e pozitivă… Eroarea aceea cu succesiunea eu nu o pot crede intenţionată… Doar dacă ar fi un matematician excepţional, ieşit din comun, ar fi putut să combine în aşa fel ecuaţiile încât să inducă în

eroare oameni bine pregătiţi… Pentru că la prima vedere operaţiunile matematice erau perfecte… Nu! Hotărât nu! Trebuie exclusă această idee… Mă gândeam deci, având în vedere atitudinea lui după ce a fost sancţionat, că poate ar fi cazul să retrag plângerea aceea împotriva lui. A fost o ieşire necugetată, poate nu-l caracterizează… De ce să rămână o asemenea faptă în dosarul lui? E încă tânăr. _ Sunt anumite cazuri când indulgenţa e necesară… Bine-înţeles, e numai o dorinţă a mea. Nici n-aş vrea să ajungă la urechile lui…

Petrescu nu reuşise să se dezmeticească în torentul acela de vorbe şi de idei. Nu reuşi să răspundă decât la ultima parte a monologului lui Cerbu:

— Ne-am gândit şi noi că ieşirea aceea poate nu-l caracterizează. A trecut însă prea puţin timp de atunci. Vom hotărî noi în viitor; vom vedea până la urmă faţa adevărată a lucrurilor şi a oamenilor. Dumneavoastră întrebaţi dacă e un bun matematician? Se spune că este excepţional, un fenomen…

— Ciudat! medită Cerbu. Cum a putut să-i scape o asemenea eroare? Cu toate acestea, se întâmplă. Şi mie putea să-mi scape. Era trei dimineaţa. Îmi pusesem capul sub robinet, apoi m-am dus la geamul deschis, ca să mă trezească şi mai bine vântul. Am stat, poate jumătate de oră am stat în curentul rece. Se spune că marele Beethoven a surzit din cauza acestui obicei. Şi mă obseda.. Parcă-mi sfredelea capul… o formulă. Nu se potrivea… nu-mi ieşea. Îmi jucau cifrele în cap, îmi vuia tot capul. Şi dintr-o dată se face lumină. Atunci am descoperit eroarea. M-am liniştit ca prin farmec. M-am tolănit într-un fotoliu, am aprins o ţigară, îmi amintesc că nu-mi găseam bricheta; m-am dus în bucătărie să caut chibrituri; trei ţigări, una după alta, am fumat fără să mă mai gândesc la nicio cifră… Parcă uitasem de ele… îmi aminteam nişte aventuri din tinereţe. Şi mai ales una petrecută la Paris, în Montmartre, cu o tânără franţuzoaică, ah! ce înger… Era să vină după mine în ţară,

tovarăşe Petrescu... Nu regret, nu regret... După cum vezi, nu mă ascund, ca alţii, după degete... îmi place să discut foarte deschis; nu vreau să-i ofer nimănui satisfacţia de a descoperi (taine... Da...

Apariţia lui Aburel întrerupse amintirile lui Cerbu. Tânărul inginer intrase cam îngrijorat în birou.

— Au trecut aproape două ore, tovarăşe inginer-şef.

— Puteai să vii exact peste o oră, îi replică Cerbu. Am verificat ultimele... Am căutat să-mi verific părerea. Aveţi deocamdată aprobarea verbală. Puteţi începe reorganizarea. Puteţi chiar să vă grăbiţi. Din momentul acesta sunteţi în plin marş. Începe să capete importantă, fiecare minut. Tovarăşe Aburel, nu pot decât să vă urez succes deplin!

Vorbise cu un asemenea entuziasm, încât se simţi dator şi Petrescu să adauge ceva. După ce Aburel părăsi biroul, inginerul-şef se adresă complice secretarului:

— Trebuie să le facem educaţie, tovarăşe Petrescu. Trebuie să ştim când să-i îmbărbătăm.

Petrescu deveni deodată stângaci. Era evident că vrea să întrebe ceva. Până la urmă, se hotărî:

— Am şi eu un proiect de inovaţie, tovarăşe inginer-şef.

4

Proiectul de reorganizare stârnise vânzoleală în secţie. Muncitorii se opuneau aşa cum se opusese la început Aburel după ce-l ascultase pe Muşat. Parcă nu era chip să-i înduplece nimeni. Nu voiau să se lase urniţi de la locurile lor. Aflaseră toată povestea, ştiau că ideea reorganizării pleacă de la Muşat şi se uitau la acesta cu surprindere şi durere. Parcă voiau să-l vadă ridicându-se undeva pe o maşină în mijlocul halei şi începând să le spună că nu e

nimic adevărat din tot ceea ce vorbeşte, că totul e o scornească, că el rămâne mai departe inginerul lor, că nu se gândeşte la altceva decât să păstreze secţia aşa cum o găsise, aşa cum îl primise. Muşat însă nu făcea nici <un gest, nu le arunca nici măcar o privire, se refugia aproape tot timpul în birou, făcând tot felul de calcule şi de socoteli, îi evita, şi ei simţeau că îi evită. Erau trişti, îndureraţi.

Într-o după-amiază, Muşat se pomeni în birou cu nea Neculai. Intrase liniştit, aproape fără zgomot, se aşezase undeva intr-un colţ, pe un scaun, aşteptând în tăcere să se întâmple ceva. Nici măcar ţigara nu şi-o aprinsese, deşi simţea cum îl sufocă lipsa tutunului. Muşat îşi imaginase de multă vreme această vizită. Ştia că nu va. Scăpa de ea. Ce putea să-i spună lui nea Neculai? Tăceau amândoi, fiecare dorind să înceapă celălalt vorba. „Nu se poate, ziceau amândoi în gând. Tot va spune până la urmă ceva.”

Nea Neculai îşi aprinse ţigara. Ba mai simţi că-i tremură şi degetele când o duse la gură.

— Sunt zvonuri, tovarăşe inginer, începu el. După cum vedeţi, n-am spus că se iau măsuri, cu toate că oricine vede ce se petrece în secţie. Prin urmare, sunt zvonuri…

— Nu sunt zvonuri, nea Neculai…

— Prin urmare, e adevărat. N-am vrut altceva decât să aud vorbele acestea din gura dumneavoastră. Atât.

Era o mare tristeţe în glasul bătrânului. Îşi pusese şapca în cap, îşi stinsese ţigara abia începută şi se pregătea să plece. Nici măcar nu mormăi, cum se aştepta Muşat.

— Mai stai puţin, nea Neculai. Dacă dumneata nu eşti alături de noi, nu cred c-o scoatem aşa de uşor la capăt.

Nea Neculai veni spre Muşat, puţin încovoiat cu gâtul sucit, cu privirile încruntate, parcă să vadă dacă omul acela îşi bate joc de el.

— Înţeleg eu multe, tovarăşe inginer, dar chiar să ne puneţi lopata în mină, asta n-am crezut-o niciodată. Şi să vă spun drept, nici acum n-o cred. Nu-i aşa că nu-i de crezut?

Muşat ridică din umeri. Calmul cu care-i vorbea muncitorul era prea ciudat. Parcă auzea sunetul cu care răspunde o bară de oţel. Oriunde o loveşti, sună la fel.

— Eu totuşi nu pot să cred, nea Neculai, că dumneata nu înţelegi ce se petrece şi mai ales nu pot să cred că nu simţi cât e de bună rânduiala nouă…

— Tovarăşe inginer! se înfierbântă nea Neculai. Dumneavoastră ştiţi câţi paşi sunt de] a tabloul de siguranţă până la maşina a doua? Dar de la maşina a doua până la masa de control? Ştiţi de câte ori răsuflu eu ca să ajung de la uşă la maşina de găurit?

— Maşina aceea rămâne pe loc, nea Neculai…

— Asta răspundeţi dumneavoastră? Ştiţi că dacă eu nu văd prin gemuleţul acela spart, pe care nu l-a observat nimeni, petecul albastru de cer, mie îmi tremură degetele şi nu mai am curaj la maşină? Ştiţi dumneavoastră că Frăţilă când îşi unge maşina se reazămă ou piciorul de o lespede care nu-şi arată nici colţul afară din pământ?

— Nu ştiu, dar îmi închipui că e adevărat ce spui matale. Ce s-ar întâmpla însă… Nu, nea Neculai… Eu nu vreau să-ţi dau nicio lecţie. Eu îţi pot spune doar atât. Cărarea asta duce mai repede acasă, sau la şcoală, sau la teatru… unde vrei matale.

— Sau în cine ştie ce locuri afurisite…

— Nu, nea Neculai… Eu nu voi face niciodată asemenea poteci. Şi dacă n-ai înţeles lucrul acesta…

Bătrânul nu se simţea prea bine. Se aşează obosit pe un scaun, parcă pentru a-şi aprinde în tihnă altă ţigară.

— Cuvintele acestea, mormăi el frecând cu multă atenţie ţigara, le-am scăpat fără să vreau. Sunt momente când nu-ţi trec toate vorbele prin minte.

— Hm… se înduioşă Muşat. Ce pot să-ţi spun? Eu n-am făcut altceva decât să măsor nişte distanţe şi să spun care e drumul cel mai scurt, cel mai bun, cel mai drept. Eu nu te pot obliga pe matale, sau pe altcineva, să mergeţi pe un anumit drum. Şi încă un lucru vreau să mai adaug. Poate că

pe poteca asta nouă sunt pe undeva pomi... şi s-ar putea crede...

— Stai, tovarăşe inginer! îl întrerupse nea Neculai. Şi eu vreau să ne înţelegem. Dumneata eşti doar comunist... Lasă, nu-i vorba de carnet acum... Noi ţi-am spus că eşti al nostru. Noi nu-ţi bănuim cinstea. Asta ţi-o spune nea Neculai, tovarăşe inginer. Îi dibuim noi uşor pe cei care vor să culeagă poame de pe toate potecile.

Sunt destul. Lucrăm cot la cot. Dar aici în inimă cum te avem pe dumneata, pe ei nu-i punem. Şi de acum iar o să vă spun dumneavoastră...

Muşat se emoţionase, dar nici nea Neculai nu se simţea prea dârz în clipa aceea. Îşi întoarse şi el capul, parcă pentru a urmări fumul de ţigară.

— Atunci, de ce nu ne înţelegem, nea Neculai?

— La asta nu prea pot să răspund acum, zise bătrânul fără a-şi întoarce capul. Ce mai, e o durere, tovarăşe inginer! Am putea s-o înăbuşim în noi, dar nu credeţi dumneavoastră că s-ar face şi mai năprasnică?

— Sunt câţiva oameni pe care-i preţuiesc foarte mult, nea Neculai. Unul dintre ei mi-a fost profesor. Lui îi datorez tot ceea ce sunt. Dacă n-ar fi fost el, n-aş fi căutat astăzi linii drepte în lume. Ştii cum m-a adus aici? I-am spus o dată un lucru adevărat. Un lucru greu de deosebit. Aşa cum îţi este foarte greu să deosebeşti culorile de la marginea curcubeielor. Printr-o întâmplare poate, nu ştiu cum, am văzut că nu are dreptate, că asemănă o culoare cu alta. Ştii ce a făcut cu mine? M-a ţinut luni de zile în clocot ca intr-un infern, îmi spunea mereu că am greşit. N-am trăit niciodată dureri mai mari. Ce puteam să fac? M-am apucat să-i dovedesc că am dreptate. Pentru asta m-a trecut prin iad. Ca să ajung să-i dovedesc. El a ştiut de la început că i-am spus adevărul. Dar nu ajunge să-l spui. Trebuie să-l şi faci. Adevărul se face. Iar matale poţi să faci aici un adevăr.

— M-ai şi desluşit, îi răspunse bătrânul, dar m-ai şi încurcat rău, tovarăşe inginer. Am înţeles eu multe din cele

ce-ai spus dumneata, cam cum vine cu adevărul... Dacă nu mă înşel, ai vrut să-mi dai a înţelege că rostul meu ar fi să dovedesc altora că poteca asta nouă trebuie bătută...

— Cum crezi matale... Eu ţi-am spus că unu şi cu unu fac doi. Dacă vrei să te aduni şi matale aici, ca să arătăm că într-adevăr fac *doi,* atunci nu se poate să nu vadă lumea acest *doi.* Dumneata eşti un *unu* mare în adunarea asta, nea Neculai... Şi să ştii că ea dă ca rezultat adevărul...

Bătrânul încă se codea.

— Greu, tovarăşe inginer! Foarte greu! Eu, să-ţi spun drept, nu mă gândesc atât la adunarea asta. Am dezvăluit o durere, o să treacă ea până la urmă. Eu presimt însă nişte dureri mai mari... pe lângă care asta o să pară un fleac. Dumneata iubeşti prea mult linia dreaptă. E frumoasă, dar e şi aspră. Nu înconjoară, taie...

5

De la un timp, Petrescu venea mai des în secţia întâi. În birouri parcă se ferea să intre, li plăcea să stea de vorbă cu muncitorii, mai cu seamă cu nea Neculai. Vorbeau despre toate, dar mai mult despre reorganizarea secţiei, căutând să-şi închipuie cum va funcţiona în viitor. Uneori, Petrescu aducea în treacăt vorba despre inginerii de-acolo, despre Aburel, despre Muşat, se prefăcea interesat de viitorul lor, îndemnându-i astfel pe muncitori să-şi dea în vileag părerile.

— Tovarăşe Petrescu! îl opri intr-o seară nea Neculai. Dumneata nu vii pe-aici numai pentru frumuseţea ochilor noştri. Chiar dacă-mi vei spune că e aşa, eu tot n-o să te cred. Am şi eu nişte vlăjgani care se apropie de etatea dumitale şi... nu e greu să mă pricepi... Le dibuiesc gândurile după felul cum citesc ziarul... Stai puţintel şi spune-mi dacă e adevărat sau nu. Ai fi vrut să-mi răspunzi că vii şi pentru frumuseţea maşinilor noastre? Dacă mă înşel...

Petrescu n-avu ce face. Oftă ca un om îndurerat, dar nici nu-şi termină bine „oful”, că şi pufni în râs.

— Eşti cumplit, nea Neculai! Greu te poate ocoli cineva pe dumneata. Exact aşa voiam să-ţi răspund; dar n-aş fi răspuns chiar cu o minciună. Aşa, cam cu jumătate de adevăr. Îmi plac tare maşinile de aici. Nu ştiu cum au fost la începutul lor, dar timpul şi mâinile muncitorilor le-au modificat mult. Parcă le-au fabricat a doua oară, mai frumoase...

Nea Neculai nu se lasă prins în cursă.

— Mai întâi nu vreau să te contrazic. E tocmai aşa cum spui. În vreo douăzeci de ani am făcut din ele altceva decât ceea ce erau la început. Pe unele fabricantul nici nu le-ar mai cunoaşte. Eu cred că ne-ar cumpăra brevetul. În al

doilea rând vreau să-ţi spun că mi-ai făcut o bucurie. Te pricepi bine la marfă; ai ochi iscusiţi de meşteşugar; prin urmare, ţi-au trecut multe maşini prin mână. Şi cu asta, tovarăşe Petrescu, să trecem la ceea ce te doare pe dumneata… îmi închipui eu cam ce, dar vreau să te aud pe dumneata… Adică jumătatea cealaltă de adevăr, dacă n-o fi cumva vreo trei sferturi…

— Păi dacă ştii, nea Neculai… spuse Petrescu nepăsător, voind parcă să se retragă. Dacă ştii…

Nea Neculai arătă cu mâna un loc mai ferit din hală.

— Eu cred că dumneata nu vrei să mergi spre uşă sau spre birouri, ci într-acolo.

Petrescu se prefăcu supus şi-l urmă pe bătrân.

— Pentru dumneata am oricând timp. Prin urmare… Bătrânul deveni brusc aspru. Se prefăcea şi el.

— Dacă ţii cu tot dinadinsul, pot să deschid eu vorba. Asta însă ar însemna că nu prea te simţi tare, că într-un locuşor mic dinăuntrul dumitale dârdâie ceva. După cum vezi, spun lucrurile pe nume şi… am şi eu oricând vreme…

Nea Neculai urmărise să facă o glumă, dar vorbind îşi schimbase gândul. Glasul îi rămăsese aspru, şi Petrescu se simţi cam încolţit. Ca să preîntâmpine alt atac, hotărî să-şi deschidă cât mai iute sufletul.

— Pentru că dumneata eşti muncitor vechi, şi preşedintele sindicatului de aici…

— Aşa nu, tovarăşe Petrescu, se supără cu adevărat bătrânul. Să facem abstracţie de toate. Să vorbim ca doi oameni.

Petrescu nu dădu înapoi. Se încăpăţână şi el.

— Dacă discut cu dumneata, dacă m-am hotărât să discut, atunci să punem la bătaie şi obrazul, şi răspunderea. Eşti un comandant de unitate care trebuie să ştii dacă, de pildă, cutare om poate să fie trimis în misiune sau nu. Asta-i problema.

— Eu zic, tovarăşe secretar, că nu-i asta problema. Aici începem să ne deosebim. Cine se gândeşte aşa uitându-se la

inginerul nostru… iartă-mă că-ţi spun… eu cred că ori trebuie să-şi pună ochelari, ori trebuie să-şi scoată ochelarii. Nu-i greu de priceput ceea ce vreau să spun.

Deşi era cam nemulţumit de riposta bătrânului, Petrescu trecu hopul şi întrebă oarecum neîncrezător:

— Şi după dumneata, care-i problema?

Ei, ca să răspundă la întrebarea asta, nea Neculai avea nevoie de curaj, de putere şi de ajutorul neapărat al unei ţigări.

— De, începu el codindu-se, e greu de înşurubat aici un răspuns. Ar ajunge şi câteva vorbe, dar pot ele să cuprindă atâtea gânduri? De pildă aş putea să zic: oare ştim noi ce misiune să-i dăm?… Şi cu asta aş spune aproape totul… Cred însă că lucrurile ar trebui începute de la un capăt. Şi capătul ăsta este aici tovarăşe secretar.

Bătrânul îşi duse emoţionat mâna în dreptul inimii.

— Mi-am imaginat eu, nea Neculai, răspunse Petrescu gânditor. De aceea ţi-am spus cum aş vrea să discutăm.

Nea Neculai se uită la el cu privirile cu care un părinte îşi dojeneşte fiul.

— Dumneata eşti încă prea tânăr, tovarăşe Petrescu. Porţi multe lucruri bune cu dumneata, dar îţi mai lipsesc încă multe. Poate că n-ai nicio vină. Eu însă cred că dumneata nu poţi simţi, de pildă, grija unui părinte faţă de copiii lui… pentru că nu ai copii. Să ştii că un părinte nu simte numai dragoste; dragostea lui faţă de copii se împleteşte cu o anumită grijă; se naşte o altă simţire. De la capătul acesta vreau să pornesc. Mie, inginerul mi-a plăcut de la început. Orice om duce cu ei ceva care te înşală greu. Totuşi, primejdia asta există. Şi atunci, pe lângă dragoste apare şi grija. Ea e una singură la urma urmei. Vrei să ştii, vrei să fii sigur că nu te înşeli. Şi-atunci, tot timpul cu ochii pe copil. Nu ca să-l iscodeşti. Ca să-ţi aperi sufletul de o dragoste care te poate mistui. Ca să strecori şi o fărâmă de dreptate în dragoste. Ca să te împlineşti bine. Cam aşa s-a întâmplat cu inginerul nostru. El nu ştie, dar eu îi simt ca pe un fiu al

meu… Şi ce-ţi spun acum ar putea să te nedumirească… E greu ce-ţi spun. Am crescut patru flăcăi: carnea mea, sângele meu. Sunt însă clipe când îl simt mai aproape decât toţi…

Oare avea Petrescu dreptul să se lase copleşit de emoţia şi de vorbele unui muncitor bătrân care mâine-poimâine va părăsi uzina pentru a culege amintiri sub umbra unui copac şi a dărui poveşti nepoţilor?

— Nu ştiu, nea Neculai…

— Stai puţin, că n-am terminat, îl opri bătrânul. Eu mi-am petrecut mai bine de 30 de ani în uzina asta. Alţii vreo zece, înainte, prin alte fabrici. Am întâlnit şi am trecut pe lângă mulţi oameni. Ingineri am văzut şi am lucrat cu ei câţi nu poţi dumneata să numeri. Toţi m-au stimat. N-a fost unul care în împrejurări grele să nu-mi ceară sfatul. Aşa că mă pricep în a deosebi puterea şi ştiinţa unui om. Poate să vină oricine, împodobit cu zorzoane din cap până-n picioare, şi să vorbească în orice limbă a pământului. Au fost şi din aceştia. Eu le găsesc într-o săptămână locul adevărat, aşa cum găsesc locul fiecărui şurub la fiecare maşină de aici din secţie. Ei bine, tovarăşe Petrescu, minte care să străpungă cu atâta uşurinţă prin metal ca a inginerului nostru, n-am mai văzut şi nici nu cred c-am să mai văd vreodată. Uneori am credinţa că maşina la care se uită nu a existat înainte de a o privi el, că atunci se compune, în toate măruntaiele ei, când se uită inginerul nostru La ea. Parcă o văd răsărind bucată cu bucată, rotiţă cu rotiţă, şurub cu şurub… Spune şi dumneata! Putem noi să ştim ce misiune să-i încredinţăm acestui om?… Ştii dumneata cum învaţă el? că toată ziua învaţă. De multe ori stă câte-un ceas în preajma mea sau a altuia, numai să vadă cum ni se mişcă degetele. La început nici n-am ştiut ce vrea. Şi o dată, parcă din senin, îmi spune să fac cutare reper la maşină. O bucată de metal de două degete, un fel de cerc găurit. Şi mâinile mele capătă aproape un ceas de libertate… Se întâmplă un lucru mare aici în secţia noastră, un lucru care mă cutremură dacă mă

gândesc mai mult… Dumneata crezi că eu îl laud. Poate. Eu însă trăiesc o spaimă. El face aici o misiune, pentru că tot îmi ceruseşi un răspuns… o misiune pe care i-a dat-o cineva mai mare decât noi toţi. Putem noi să-l înhămăm la o căruţă, când nu ştim ce maşină ar putea să-l poarte?

De multe ori voise Petrescu să-l întrerupă pe nea Neculai, dar acesta îl oprise de flecare dată mişcând mina sau capul, fără să-şi piardă o clipă şirul vorbelor. Aşa că fusese nevoit să asculte totul până la capăt. Abia atunci reuşi să spună ceea ce urmărise de la începutul discuţiei:

— Nu vreau să te contrazic cu ochii închişi. Poate că ai dreptate în anumite privinţe. Şi şeful secţiei e cam de aceeaşi părere cu dumneata. Alţii sunt însă mai temperaţi în aprecieri. Nu mă refer numai la câţiva oameni din uzina noastră. Mă refer la câţiva mari specialişti, mai ales la unul din ei, un foarte cunoscut om de ştiinţă, directorul unui institut de cercetări ştiinţifice din branşa noastră. Şi pe urmă, sunt oameni care au convieţuit cu el, care l-au cunoscut în toate orele zilelor şi nopţilor. Unul din ei, cu care a locuit împreună, are mari rezerve cu privire la cinstea lui şi la claritatea lui ştiinţifică. Face eforturi ca să-i fie favorabil, se simte asta, dar nu poate scăpa de unele amănunte care nu-l luminează prea frumos pe inginerul vostru. Şi dacă ar fi numai atât!… Mai sunt şi nişte istorii cu familia lui…

Nea Neculai se învolbură dintr-o dată:

— Am auzit şi eu anumite vorbe. Pe mine ca om nu mă zgândără prea tare. Eu zic că a sosit vremea să ne limpezim, să ne hotărâm… Să terminăm cu bâjbâiala asta…

6

Într-una din zile, Petrescu îl invită totuşi pe Muşat la comitetul de partid. Cu câteva ore mai înainte, discutase cu Cerbu despre proiectul său de inovaţie. Inginerul-şef nu-i dăduse un răspuns precis, li spusese doar că ideea i se pare deosebit de interesantă — „e o mică revoluţie în tehnică” —, dar că va mai trebui să se gândească asupra câtorva amănunte care pot deveni la un moment dat esenţiale:

— O simplă rotiţă, tovarăşe Petrescu, trebuie verificată iniţial ca valoare, trebuie transpusă în ecuaţie matematică, trebuie rezolvată, precum bine ştii, în raport cu celelalte valori cunoscute sau necunoscute, şi dacă rezultatul general e pozitiv, atunci abia putem să intuim ansamblul tehnic al problemei. Or, în proiectul dumitale atât de vast nu se află o singură rotiţă… Aşa că te-aş ruga să-mi mai laşi câtva timp. Precum ştii, sunt ocupat până peste cap. Mereu mă gândesc la poziţia aceea blestemată a maşinii a noua; zi şi noapte calculez într-una; şi acum, în timp ce vorbesc cu dumneata, nu-mi poate ieşi din cap o anumită operaţiune. Este un x, un x mizerabil, care nu vrea să se supună, care nu vrea să-şi dezvăluie valoarea adevărată. Dar tot îl voi sili eu până la urmă…

Muşat fu surprins când auzi întrebarea neaşteptată a lui Petrescu:

— Ce părere ai, tovarăşe inginer, despre poziţia maşinii a noua? Ţi se pare că şi-a găsit locul precis în noua ordine?

— Maşina a noua?… De ce?… Cine… cine a avut ideea asta?… Aşa cum după degetul mare vine arătătorul… altfel nici nu ne-am putea închipui mina… Locul maşinii a noua e stabilit precis, ca al unui deget la mină.

— Eu nu vreau să zdruncin siguranţa dumitale… Aş vrea numai să te gândeşti. Să nu uităm succesiunea maşinilor 3 şi 4.

— Nu am la ce să mă gândesc, răspunse Muşat. De altfel, ar fi şi tardiv. Maşina a noua începe să fie amplasată la locul ei real. Acea succesiune de care vorbiţi a fost întrevăzută în proiect… De fapt nu e nicio deosebire între ordinea veche şi

ordinea nouă. Mă refer la proiect, nu la secţie. Succesiunea 3—4 ştiţi cum ar putea fi imaginată? Intr-un şir succesiv de 10 cifre, nouă din ele ar fi scrise în semne arabe, cea de-a patra — în semne latine. Valoarea intrinsecă a cifrei şi a întregului şir de cifre rămâne intactă. Transformând şi IV latin în 4 arab se obţine şi o valoare exterioară, estetică. Întregul şir arată mai armonios. Puterea rămâne însă exactă şi într-un caz, şi în altul.

Petrescu zâmbi îngăduitor. Era convins că inginerul, din orgoliu, vrea să diminueze valoarea intervenţiei externe. Ce-ar fi spus oare nea Neculai dacă l-ar fi auzit? Îi trecu totuşi cu vederea acest defect, străduindu-se să-l considere firesc pentru un om care a pus atâta pasiune în opera sa. Îşi aminti însă şi eforturile disperate pe care le făcuse inginerul-şef pentru a descoperi eroarea. Şi deodată, lui Petrescu i se năzări alt gând. Dacă Muşat prin pledoaria sa vrea să subţieze eroarea, să o prezinte sub forma unui fleac, pentru a nu se gândi nimeni că a fost introdusă intenţionat în proiect?

— Dumneata ai fost un matematician bun?

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Muşat surprins. Nu înţeleg rostul acestei întrebări.

— Nu are niciun rost întrebarea, se grăbi Petrescu să-l liniştească. O întrebare simplă ca oricare alta. Puteam să te întreb dacă-ţi place fotbalul.

— Era foarte greu să mă întrebaţi… pentru că de obicei întrebările se leagă de un anumit subiect, care se discută în acel moment. Eu nu pot să vă întreb acum din senin dacă aţi fost în excursie pe Făgăraş…

Ideea pe oare i-o sugerase Cerbu încolţea iarăşi în mintea lui Petrescu. De ce se speriase inginerul auzind întrebarea?

— Am auzit vorbindu-se că ţi-a plăcut matematica, zise Petrescu. De aceea am întrebat.

— Fiecare om cred că are o pasiune, răspunse sec Muşat.

Era momentul favorabil să-i arate proiectul.

— E foarte adevărat ce spui, tovarăşe inginer. Dumneata ai pasiunea matematicii… eu am pasiunea tehnicii…

După alte câteva fraze convenţionale, Petrescu scoase dintr-un sertar un dosar şi i-l arătă lui Muşat.

— Un proiect foarte modest… care, cred eu, poate fi generalizat, poate fi aplicat la o serie Întreagă de maşini,

Muşat cercetă proiectul, la început cu atenţie, dar după ce se dumeri despre ce este vorba, începu să întoarcă repede filele.

— Da… spuse el răsfoind în continuare. E o idee modestă. Eu cred că majoritatea reperelor de aici s-au aplicat de mult timp la maşini. Sunt bine schiţate. Păcat că nu vă ocupaţi de o problemă mai importantă!

Petrescu îi mulţumi totuşi pentru apreciere, şi după ce-i plecă oaspetele se gândi tot mai intens la ideea lui Cerbu. Îl scoase din gânduri telefonul. Era chemat urgent la comitetul regional.

Capitolul VI

1

Era iarnă. Frig şi viscol. Liviu se plimba de zece minute prin grădiniţa Ateneului. Picioarele îi îngheţaseră. Pantofii eleganţi, subţiri nu ofereau prea mare protecţie împotriva rafalelor de vânt şi zăpadă. Îşi invitase studenta preferată la teatru. Văzându-i intr-o pauză figura zâmbitoare şi privirile neastâmpărate, nu putuse rezista tentaţiei de a o simţi mai multă vreme lângă el, caldă şi tremurândă. Aşteptarea însă îl enerva. I se părea că e recunoscut şi urmărit de o sumedenie de priviri. Îşi acoperi şi mai grijuliu capul cu gulerul paltonului, dar nici nu termină bine gestul, că se simţi prins de mină şi auzi vocea pe care o aştepta:

— Repede-repede! Mi se pare că am întârziat, nu-i aşa?

Şi fugi prin zăpadă, tras de mina aceea subţire căreia încă nu-i simţea căldura. Fugea ca un adolescent. Îşi opriră goana la câţiva metri de teatru. Era încă aglomeraţie la uşă. Doina profită de pauză şi-l întrebă în şoaptă:

— Cum să vă numesc? Tovarăşe conferenţiar? Domnule profesor? Să scornesc eu la repezeală un nume?

Abia atunci îi văzu Liviu faţa. Vântul i-o înroşise, zăpada îi înălbise sprincenele, ochii clipeau des, buzele i se ţuguiaseră ca un boboc roşu, de trandafir, care vrea să se apere.

— Spune-mi cum vrei, răspunse Liviu înfiorat. S-ar putea ca după câteva ore să mă chemi pe nume.

Ochii fetei se deschiseră mari, dar se închiseră imediat, speriaţi şi atacaţi de alicele viscolului.

— Să-ţi spun pe nume?... De ce?... Mi se pare că a şi început metamorfoza verbală...

Îl privea mai puţin uimită. Trecuse de la „dumneavoastră” la „dumneata”. La „tu” încă nu se gândea.

Mai era un sfert de oră până la începerea spectacolului. Se plimbau amândoi prin hol, atrăgând priviri de admiraţie ca nişte actori. Liviu se retrase totuşi cu ea într-un colţ. Se aşezară amândoi pe nişte taburete, faţă-n faţă. Doina clipea tot mai des. Nu-i venea să creadă că e la teatru, că e împreună cu...

— Ştii că eşti foarte... simpatizat la noi. Şi nu numai în anul nostru. Ai văzut cât de elegante vin fetele la cursurile... dumitale?... Acum, pentru că suntem aici... aşa... pot să-ţi spun mai multe. Ai multe admiratoare... mai ales cele care te opresc pe săli ca să-ţi ceară explicaţii. Ştiai că se prefac, nu-i aşa?

Era ceva în glasul ei, în privirile ei, în mişcările ei graţioase şi totuşi vii, energice, care parcă îl întinerea.

— Dumneata nu m-ai oprit niciodată, îşi aminti Liviu. Concluzia deci: nu eşti o admiratoare a mea.

Doina închise o clipă ochii. În obraji i se aprinseră două pete roşii, sau poate rămăseseră ca o amintire a viscolului de afară. Numai o clipă de ezitare, pentru că răspunse foarte repede şi cochetă:

— Admiratoare sunt... o admiratoare contemplativă... Oare n-am comis o tautologie?

— Nu! o linişti Liviu. Ai comis o sinceritate, sau... sau ceva ce mi-e frică să-ţi dezvălui.

Se gândea la cochetărie, la provocare. Doina parcă-i simţi gândul ascuns.

— Dacă nu vrei să-mi dezvălui gândul, înseamnă că nu e ceva chiar atât de frumos. E mai bine să rămâi la prima părere.

Liviu o califică şi mai cochetă. Ceva totuşi îl neliniştea în frăgezimea şi naturaleţea ei. Să fie capabilă de rafinamente superioare? Se gândi însă că e absurd să-şi pună atât de repede asemenea întrebări.

— La cursuri vii în calitate de admiratoare?

— Nu! răspunse ea, surprinsă şi sigură în acelaşi timp. Vin ca să învăţ. Dacă nu ştii... sunt o studentă foarte bună. Şi dacă vrei... pot să-ţi fac multe critici...

— Multe, multe? se strădui el s-o imite.

— Nu foarte multe. Poate o singură critică, de ansamblu. În amănunte nu pot să intru. Eşti prea sever, ne ţii prea legaţi de carte. Parcă ne ţintuieşti în filele manualului. Nu accepţi nici de la... dumneata, nici de la noi nicio abatere. De ce aperi cu atâta stricteţe manualele?

Liviu răspunse printr-un zâmbet, şi pentru a schimba subiectul discuţiei, care începea să-i displacă, o întrebă pe neaşteptate:

— De ce ai făcut pauză înainte de „dumneata”?

Soneria zbârnâi îndelung, anunţând spectatorii să-şi ia locurile în fotolii. Doina profită de vânzoleală şi-i răspunse:

— Era cât pe-aci să-ţi spun „tu”.

În actul întâi părea că nu-i preocupa pe amândoi decât scena şi lumea ei. În actul doi, Liviu îi atinse mina şi i-o

strânse fin, delicat, ca o mângâiere. Doina nu reacţionă, scena îi adunase parcă în priviri toate simţurile. Liviu strânse din ce în ce mai tare, şi deodată fata tresări. Îşi retrase mina parcă din foc. Rămase cu braţele încrucişate până la terminarea actului. Seninătatea de pe figură îi dispăruse. Devenise palidă, neliniştită. Aşa o văzu Liviu în pauză.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el. Te impresionează atât de mult piesa?

— Te rog ceva. Te rog foarte mult, îi spuse ea în şoaptă. Nu din cauza piesei. Mi-e teamă să nu plec din sală.

Liviu simţi că nu era nici urmă de cochetărie sau de prefăcătorie în vorbele şi tonul ei. Nu căuta să lămurească imediat ce anume determinase această reacţie uimitoare. Se mulţumi să găsească o scuză, prima care-i veni în minte:

— Nu mi-am dat seama… Probabil că eram sub influenţa spectacolului. De multe ori, în clipe de trăire intensă, nu-ţi poţi stăpâni gesturile.

Explicaţia, care începea să-l irite pe Liviu, o învioră în schimb pe Doina. II prinse chiar de mină.

— Îţi mulţumesc. Vreau să trăiesc tot spectacolul.

Nu mai făcu niciun gest până la sfârşitul piesei. O vedea pe Doina emoţionată, plângând. Tremurând. Ar fi vrut s-o mângâie blând pe păr, cu o simţire neutră, fraternă. Poate că nu l-ar fi respins. Rămaseră însă, şi el ca şi ea, cu braţele încrucişate.

Tăcură am îndoi multă vreme, el plin de sentimente confuze, ea încă sub influenţa piesei pe care o văzuse. Ieşiră ultimii din teatru.

— Nu vrei să mergem la un restaurant? întrebă el.

— Da, răspunse Doina. Dar nu pentru multă vreme, ca să nu se îngrijoreze gazda. E o rudă îndepărtată, o bătrânică foarte de treabă. I-am spus că mă duc la teatru şi că pe urmă, probabil, voi întârzia la un restaurant.

Auzindu-i răspunsul, Liviu era să se oprească din mers. Fata asta ştia să-şi impună cu siguranţă toate gândurile.

Nu-şi închipuia nicio clipă că ar putea să dea greş. O apucă de braţ mai mult de ciudă, dar ea nu făcu niciun gest de împotrivire. Parcă simţea căldura trupului ei trecând prin haine. Iarăşi întinerit, începu să păşească în ritm vesel, şi ea se lăsa condusă, parcă aţâţându-l. Îi venea s-o strângă în braţe şi s-o sărute în mijlocul străzii. În restaurant se comportă ca un client obişnuit. N-o surprindea nimic — nici eleganţa localului, nici alămurile lucitoare ale orchestrei, nici salutul politicos al chelnerilor. Cercetă lista cu dezinteres, refuză orice băutură, apoi se rezemă de speteaza scaunului, îşi încrucişă braţele şi începu să-l privească iscoditor, fără nicio jenă.

„Oare ce-o fi cu fata asta? se întreba el în gând. Oare ce metodă i se potriveşte? Blândeţea? Duioşia? Temeritatea? Indiferenţa? Sfiala?”

— M-am emoţionat cumplit, spuse ea subit, fără nicio introducere. Şi tu ai tremurat, nu-i aşa?

Trecuse la „tu”, dar nu pentru că o obligase el, aşa cum îşi închipuise că se va întâmpla, în timpul spectacolului. Trecuse pentru că aşa hotărâse ea, fără să primească niciun avans de la el.

— Te-am observat, îi răspunse el. Mi se pare că ai şi plâns. Eram cât pe-aci să te mângâi pe păr… de duioşie.

Făcuse intenţionat pauza, să vadă cum va reacţiona. Ea îi răspunse printr-un surâs pe care nu putea să-l definească. Amintindu-şi parcă, un oarecare moment din piesă, Doina se schimbă din nou la faţă. Şi vocea avea alt ton:

— Extraordinar! spuse ea. Doamne! Cât de frumoasă el Şi cât de bine joacă! Fantastic! N-am mai văzut-o niciodată până acum. Tu ai văzut-o?

— Da! răspunse Liviu, şi în ochi i se aprinse un licăr oare venea parcă din amintiri. Am mai văzut-o. De câte ori a venit în turneu acest teatru, am fost la toate spectacolele ei.

— Eşti unul din admiratorii ei? întrebă Doina, de astă dată cu o nuanţă de cochetărie în glas.

Liviu descoperi un moment foarte favorabil pentru planurile sale.

— O cunosc foarte bine, draga mea. Chiar foarte bine. Tonul cu care rostise acele vorbe sugera totul, nu lăsa niciun dram de dubiu. Doina deveni brusc interesată, ca un om care citind o ştire deosebită pe prima pagină a unui ziar vrea să afle imediat în celelalte pagini amănuntele.

— Spune-mi! Spune-mi cine este, ce este cu ea, de ce s-a retras la un teatru de provincie? Cred că o asaltează Capitala cu propunerile, nu-i aşa? A trăit şi ea o dramă?

— Cine a mai trăit o dramă? întrebă Liviu uluit de uşurinţa cu care Doina trecuse peste mărturisirea cuprinsă în cuvintele lui dinainte.

— Mă gândeam la eroina piesei, răspunse Doina. Nu pot s-o uit nici pe una, nici pe alta. Nici eroina, nici actriţa. Aş vrea măcar s-o pot privi mai de aproape. Tu ai văzut-o aşa cum mă vezi pe mine? N-ai căzut în genunchi?

Oare îşi bătea joc de el? Oare numai inocenţa şi naivitatea năşteau acele întrebări?

— Ea nu mi-a refuzat gestul, spuse el adunându-şi reflexe de oţel în priviri. Nu mi-a refuzat niciun gest.

Doina se aplecă spre el. Întreaga figură exprima o mirare fără seamăn. Abia se reţinu să nu atingă masa cu bărbia.

— Atunci… atunci… începu ea să se bâlbâie, de ce m-ai invitat pe mine la teatru? Adică… Nu înţeleg. Ai fost…?

— Da! răspunse el. Am fost. Atunci n-am ştiut că e o mare artistă. Mă plictisea prin inteligenţă şi prin… prin insistenţe. Voia o identitate sigură!

— Doamne! se îngrozi Doina. Ar trebui să plec de la masă. Cum poţi fi atât de crud? Nu mă gândesc la acel moment, la acele momente de prea mare inteligenţă şi de prea mari insistenţe. Mă gândesc la momentul acesta. Cum poţi spune asemenea lucruri cu atâta uşurinţă? Ai glumit, nu-i aşa?

Ce putea să-i răspundă? Regreta un singur lucru. Că o invitase la teatru, că-şi pierduse atâta vreme pentru a

culege astfel de vorbe. Sau poate că avea de-a face cu o actriţă mai mare decât Liana? Cu toate acestea, îi răspunse aşa cum îi sugerase ea:

— Am glumit, draga mea. Într-un anumit sens. Faptele rămân cele pe care ţi le-am spus.

— Atunci, nu înţeleg unde este gluma, spuse ea prompt. Gândeşte-te bine! Nu cumva regreţi că… Poate că de aceea o vezi acum cu alţi ochi… Şi eu dacă mă supără cineva… sau dacă numai cred că mă supără cineva… Ştii? Putem să greşim de multe ori… La început răsuflăm uşuraţi, şi pe urmă…

Era de necrezut. Parcă asista la o altă piesă şi se vedea pe el, din fotoliu, unul dintre actorii piesei, ll mişca altcineva, şi cu toate acestea el era. Şi avea senzaţia netă că e dus, fără să se poată împotrivi, spre o făptură fragedă, nevinovată, plină de necunoscute tulburătoare. Nu putea să scape acelui magnet, nu putea nici măcar, din fotoliul din oare asista la reprezentarea jocului său pe scenă, să facă un gest oare să oprească piesa, sau să se ridice şi să plece din sală. În câteva ore i se schimbase construcţia aceea clară geometrică pe care o constituia fiinţa sa… Era, evident, o absurditate ceea ce-i trecea prin minte. Trebuia să-şi alunge obsesia potenţială.

— De ce taci? auzi ca prin vis întrebarea Doinei.

— De ce tac? repetă el pentru a-şi limpezi gândurile. Pentru că e firesc să te asalteze în anumite clipe valuri de amintiri. Am cunoscut-o întâmplător, în faţa unui anticariat. Era… aşa cum eşti tu acum… Nu! Nu nega. Tu nu-ţi cunoşti încă farmecele.

— De ce să mi le cunosc? Ce nevoie am?

— Scorneşti nişte întrebări, Doina, care îţi îngheaţă buzele… Nu pot să răspund la ele. Vei găsi singură răspunsul la vremea potrivită, deşi părerea mea e că această vreme a venit de mult… Ţi-am spus cum era. Credeam că s-au întâlnit doi oameni prin două visuri… E o relaţie superbă, nu-i aşa? Să visezi ceva frumos, şi altă

fiinţă, în aceeaşi clipă, să viseze exact acelaşi lucru! Să se întâlnească amândouă fiinţele prin visuri. Nu poate fi nimic mai frumos în lume. Spune-mi! Pentru ce asemenea clipe au nevoie de identitate? Nu trebuie să dureze asemeni visurilor? Suspendate în ireal, într-o supremă poezie. Cred că atunci se pot auzi melodii şi pot aluneca mişcări şi se pot aduna imagini în priviri, care nu vor fi reprezentate niciodată în nicio capodoperă a spiritului uman. Poate fi o întâlnire mai pură, o dăruire mai pură decât asemenea clipe? Nu simţi nevoia, dorinţa, fericirea de a nega identitatea, viitorul, trecutul, spaţiul, timpul? Să nu laşi să se împreune decât visurile, aşa cum se încolăcesc şi îşi topesc contururile şi formele vechi nourii pe cer, născând din această contopire altceva inimaginabil, şi care nu poate fi reţinut, pentru că metamorfoza continuă, fantezia norilor nu moare nicio clipă, mereu se ivesc alte contururi, alte forme, şi mai ireale, şi mai fascinante. E o beţie superioară, filtrată prin toţi porii, cerută de toate celulele, este o abandonare timpurie, reală în irealul ei, este o abandonare în infinitul oare ne va sorbi cândva. Câte fiinţe umane îşi pot duce fantezia spre o asemenea fuziune a viselor? Nu merită s-o înzestrăm cu fiinţele noastre fără să ne gândim dacă ne dăruim clipei sau veşniciei, dacă ne dăruim noi cei formaţi din materie sau noi cei dizolvaţi în vise? Poate de aceea am fost crud, Doina. Pentru că am fost, aşa mi s-a părut mie, am fost jefuit de această fericire. Instinctul meu de puritate a întâlnit materia.

Doina îl ascultase impresionată, aproape vrăjită.

— Mie îmi place siguranţa, reuşi ea să se elibereze.

Liviu tremura. Făcu şi acest pas sălbatic:

— Şi dacă ţi se oferă, Doina?

— Mi s-a oferit, răspunse ea înecându-se în amintiri.

2

Liviu îi dădu întâlnire Lianei a doua zi, spre seară, la Capşa. Ea sosi punctuală ca totdeauna. El o aştepta în faţa restaurantului. După ce primi de la garderobieră pachetul zilnic de Papastratos, Liviu o invită pe Liana în local. Apariţia ei fu întâmpinată de priviri curioase, admirative. Liviu era cunoscut în cercurile care frecventau Capşa, Liana însă nu mai fusese văzută niciodată acolo…

— Văd că ai rămas un fidel amator de teatru, spuse Liana după ce se aşezară la o masă ferită de priviri, în semicercul localului. Ai aflat că suntem în turneu?

— Din păcate, ocupaţiile îmi lasă foarte puţin timp pentru a mă bucura îndeajuns de slujitorii Thaliei.

Liana râse şi-l ameninţă cu o mişcare a capului:

— Mi se pare că vrei să-mi pregăteşti un compliment, Liviu! În local în orice caz nu eşti un străin sau o apariţie accidentală, dacă excludem bineînţeles coincidenţele bizare…

— Acelaşi spirit fin de observaţie… Nu-ţi scapă nimic, Liana. M-am obişnuit să iau masa de seară aici. E o atmosferă plăcută, intimă, fără zgomote, bucătăria este excepţională… De teatru însă am cam divorţat… Nu ştiu dacă-ţi fac un compliment, aşa cum ai descoperit tu. N-am mai fost la teatru decât cu ocazia turneelor tale. Să spun ceva despre talentul tău, ar însemna să repet fraze cunoscute din atâtea ziare. După cum vezi, te urmăresc şi mă bucur cu toată sinceritatea de succesele tale. De multă vreme voiam să te întreb însă ceva. De ce ai rămas la acelaşi teatru de provincie? Nici tu n-ai urmărit iniţial acest lucru, şi se pare — după informaţiile aproape sigure pe care le am — că ai primit foarte multe oferite din Capitală.

Liana era într-o stare de vis şi meditaţie. Putea ea oare să dea un răspuns precis? Nu omului care o întreba. Să-şi răspundă ei însăşi. Visase, dorise cu ardoare să joace pe scenele teatrelor din Capitală. Visase portrete, fotografii, elogii, întâlniri emoţionante cu foştii ei profesori în mijlocul

aceluiaşi decor, dar era atât de mult timp de atunci… Parcă trecuse o veşnicie. Nu se mai gândea la altceva pe scenă decât la rolul pe care-l interpreta. Şi atunci când nu era pe scenă se gândea tot la roluri, sau se lăsa zguduită de drama ei proprie, în rolul în care o distribuise viaţa.

— N-aş putea să-ţi răspund, Liviu. Uneori mă simt obosită, şi atunci mi se năzare să pun capăt carierei mele teatrale, să mă ascund undeva intr-un birou, o funcţionară oarecare, cu rochii de stambă prost croite, cu părul coafat imposibil, sau acoperit de o broboadă până la sprâncene, ca să nu se uite nimeni la mine…

— Nu te credeam capabilă de asemenea renunţări, Liana. Gândurile-ţi sunt absurde, dar, cum ştiu că în viaţă nu obişnuieşti să joci teatru, încerc să-mi explic de ce ai ajuns la asemenea gânduri. Vrei să te asemeni neapărat cu eroina unei piese în care ai jucat?

Liana era indiferentă. Urmărea fumul albastru al ţigării care-i tremura lui Liviu între degete.

— Nu ştiu… răspunse ea. Ţi-am destăinuit unul din momentele de dezolare care mă cuprind uneori. Nu m-am gândit să copiez nicio eroină. Crezi că un om nu poate trăi asemenea drame, care ar înspăimânta o eroină de teatru? Mi-a venit uneori în minte şi acest gând. Dacă eroina pe care o interpretez s-ar revolta şi ar spune, acolo pe scenă: „Nu vreau să mă mai fardez. Vreau să fiu palidă şi nefericită ca tine! Vreau să ţip durerile tale. Ale mele sunt mărunte şi închipuite…”

— Ştiu eu, Liana?… Dacă tocmai durerile tale sunt închipuite? Nu văd ce anume ar putea să te deprime. Suferi de vreun bovarysm modem, contemporan, încă nedescoperit de autori?

— S-ar putea, răspunse ea. Dacă e închipuit sau real, aceasta n-o poate deosebi decât suferinţa.

Liviu se opuse:

— Nu! Există suferinţe închipuite mai profunde decât cele reale. Chiar suferinţa ta pe scenă. E închipuită, şi

totuşi, cât de naturală! Şi fii sigură că în clipele acelea mulţi oameni plâng în sală închipuindu-şi această suferinţă închipuită. Eu cred că tu ai predilecţie pentru asemenea suferinţe imaginare, cred că potenţialul de a trăi aceste suferinţe te-a împins spre scenă.

— Ştii cum am ajuns în teatru, Liviu? Nu ţi-am spus până acum niciodată. Mă pregăteam pentru chimie. Nu ştiu de ce am vrut neapărat să fac chimie. Mă ajuta la lecţii un profesor. Nu ştiu cum a ajuns să mă prepare. Intr-o zi m-a invitat la laborator ca să-mi arate o experienţă. Eram singuri. S-a repezit asupra mea. Nu mi-a spus nimic. Niciun cuvânt. Pur şi simplu a tăbărât asupra mea. I-am tras o palmă, s-a împiedicat şi a căzut jos. M-a apucat de picior. L-am lovit cu celălalt picior. Mă sprijineam cu mâinile de un dulap. Îmi era ruşine să ţip. Pentru el îmi era ruşine. L-am lovit tare. Mi-a dat drumul şi am plecat. Am fugit acasă. Când m-am deşteptat din starea de groază, era târziu. Toate facultăţile îşi încheiaseră examenele. Numai la Conservator încă nu începuseră. Ca să nu pierd anul, m-am înscris la Conservator. Şi astfel am ajuns în faţa unei vitrine în care un anticar cu gusturi artistice a deschis o carte cu ilustraţii frumoase…

Liviu aproape îşi închisese ochii. Privea nedecis spre Liana, ca printr-o sticlă. Uitase ţigara aprinsă în mână. Arsura îi rodea încet carnea, dar nu lepăda capătul fumegând în scrumieră. Înţelegea care este drama Lianei, dar mai înţelegea că o pierduse pentru totdeauna, o pierduse cu tot cu amintiri. Nici măcar nu mai regreta momentul lor. Regreta numai întâmplarea care-i adusese unul în faţa altuia. Fusese în viaţa ei un oarecare. Poate că-l asemăna cu acela care voise s-o jefuiască. El o jefuise fără s-o înspăimânte cu cuţitul. Îi întorsese capul spre stele, pentru a o jefui mai uşor. Degetele arse îl dureau. Momentul era groaznic. Îşi strânse tâmplele şi-i spuse cu voce rugătoare:

— A fost ceaţă, negură, beznă, orbire. A fost poate şi vis, Liana. A fost şi tinereţe, şi orgoliu, şi bravadă, şi absurd. De atunci însă a trecut timp. Ne-am împlinit şi tu, şi eu. Am putea acum să ne unim nu visurile… ci identităţile.

Liana nici nu tresări. Oare o poseda într-atâta demonul teatrului? Nu înţelegea cât de sincer, cât de adevărat e în acel moment? Era atât de sincer, încât îi era groază să nu i se răspundă DA. Ce se va întâmpla cu el după ce va trece momentul? Dacă ea va spune DA?

— Cine eşti tu, Liviu? se întrebă ea cu voce tare. Te cunosc. Ştiu prin ce moment ai trecut. Dar cine eşti tu? Tu n-ai înţeles niciodată ce pot eu să dau. Tu n-ai înţeles decât ce poţi tu să iei. Îţi închipui că te-ai schimbat? Cred că lumea ar putea fi fericită dacă într-adevăr te-ai schimbat… Ce rost are să mai discutăm despre ceea ce s-a golit de substanţă? Să facem elogiul unui pahar spart pentru că odată nişte oameni au băut din el? De ce? Fiecare a simţit altfel gustul băuturii… E stupid şi melodramatic, Li viu… Vorbeşte-mi despre tine, despre ce vrei tu.

Liviu era şi mai aţâţat. Trăia încă momentul în care se dăruise Lianei. Voia să meargă cu ameninţarea până la capăt. Ameninţarea era numai împotriva lui. Voia să simtă că a ajuns pe marginea prăpastiei, că stă pe muchia ei într-un singur picior.

— Am spus ceva, Liana. După cum vezi, clipa se prelungeşte. Dacă vrei, mâine dimineaţă mergem împreună acolo; şi acum aş merge dacă ar fi deschis.

— Mâine vei regreta. Liviu. Peste o oră vei regreta. Peste câteva minute. Vei reveni la liniile tale vechi. Nu din cauza aceasta refuz. Ceea ce ai spus tu e nefiresc; e ca şi cum ai cere cuiva să trăiască fără aer. E ca şi cum te-ai ruga de un ulm să-ţi ofere o portocală, ca şi cum te-ai ruga de o hârtie neagră să se prefacă în coală albă. E nefiresc. Un om simplu nu se poate gândi la aşa ceva… Cărări, cărări, cărări… Pe ce treaptă ai ajuns? Ai urcat mult?

Liviu avea impresia că merge ca un bolid pe un drum drept ca o linie, şi deodată drumul cetește brusc. Coti din instinct, cu impresia că îşi salvează viaţa. Momentul trecuse. Nu rămânea decât disperarea refuzului.

— Am urcat mult, spuse el cu ură. Mai mult decât aş fi crezut. Acum pot să-ţi spun, cu mândria omului care a rămas singur. Am urcat şi sunt plin de gustul ascensiunii. Nu vreau să mă opresc. Ştiu de ce vrei să mă întrerupi. Nu pot să cad, Liana. A fost greu până ce m-am catapultat. Acum mă ţin solid şi sunt prudent, întotdeauna am fost prudent. Am chiar puterea să devin cinstit, adică să folosesc numai coardele mele în ascensiune. Sunt destul de sus ca să mă uit mai mult în jos, spre poale, decât spre vârf. Ca să văd cât de mult am lăsat în urmă. Sunt destul de sus ca să-mi dau seama că e primejdios să urci neîncetat spre vârf. Îi văd toate asperităţile. Sunt destul de sus ca să pot zdruncina coardele unor cutezători.

— Atunci, spune-mi! se revoltă Liana. Pentru ce te-ai urcat? Pentru ca să ai mai mulţi bani? Nu se reduce totul la o *chestie* de buzunar?

— Eşti absurdă. Se revoltă Li viu la rândul lui. Ştii foarte bine că n-am fost niciodată robul banilor.

— Nu ştiu! protestă Liana. Nu te cred! Pentru că nu pot să înţeleg. De ce ai urcat sus? Răspunde! Când te-am întrebat, de ce nu mi-ai răspuns: „Nu ştiu unde am urcat. Am făcut însă ceva. Vrei să-ţi arăt? Vino să-ţi arăt, Liana. Am făcut ceva frumos.” Îţi jur, Liviu, că dacă mi-ai fi răspuns astfel, şi dacă mi-ai fi arătat un simplu şurub, un nimic cu care să te poţi mândri, despre care să poţi spune: „Uite ce frumos e!”, aş fi făcut tot ce mi-ai fi cerut, chiar dacă ne-am fi întâlnit pentru prima oară în viaţă, chiar dacă n-ai fi fost undeva pe pământ, ci jos, într-o groapă, chiar dacă ai fi fost sus, Liviu.

— Cită vehemenţă e în aceste şoapte! Gândurile le cunosc. Liana. Chiar şi în vorbe ai împrumutat ceva. I-am auzit şi eu lecţiile. E frumos să repari maşini cu lecţii

savante… Te-am oferit ca pe o maşină cu toate butoanele pregătite. Dacă ştie să apese pe ele…

Liana îl privi cu groază. Era aceeaşi faţă, era acelaşi ton din clipele lui de ură.

— Nu ştiu, răspunse ea. Cred că n-ai ajuns sus… sau poate încă mă mai iubeşti. Altfel, nu pot să-mi închipui cum clocoteşte atâta smoală în tine.

— Iartă-mă, Liana, se rugă el sincer. N-am vrut să lovesc în tine. Am vrut să lovesc în el. Nu ştiu de ce. Poate că e o spaimă în mine. Parcă mă sfidează de acolo din groapă. Şi ştiu că mă sfidează. Sunt singurele clipe când din înălţimea mea simt ameţeală. Când văd groapa aceea de jos. Atunci, parcă ameţesc. Ştiu că e stupid. Sunt încă un naiv în multe privinţe.

Liana nu se putu împiedica să zâmbească.

— Eşti naiv când îmi spui mie că eşti naiv. Aştepţi, simt asta, un răspuns de la mine. Nu cel pe care mi l-ai cerut şi pe oare ţi l-am dat. Altul. Nu pot să-ţi dau niciun răspuns, Liviu. Chiar dacă aş putea, nu ţi l-aş da. Nu e vorba de el, e vorba de mine. Să nu crezi că prin aceasta ţi-am dat totuşi un răspuns. Îmi place să mă întâlnesc cu el. Nu vei putea înţelege niciodată de ce. Nici eu nu ştiu, sau poate nu vreau să ştiu.

3

Iernile nu erau geroase în oraşul acela. Viscolele parcă-l ocoleau, rareori îşi făceau simţită puterea pe străzile strimte. Oamenii erau îmbrăcaţi ca nişte sportivi. Scurte îmblănite, pantaloni de schi, bocanci, capete goale. Şi Muşat se obişnuise cu această uniformă. Şi iarna, ca şi în restul anului, îi plăcea să facă drumul de acasă la uzină şi

de la uzină acasă pe jos. Avea timp să se gândească, se primenea cu aer, făcea mişcare.

Tânărul inginer trecea printr-o perioadă liniştită. Reorganizarea secţiei se terminase. Oamenii se obişnuiseră cu noile locuri de muncă, succesele neaşteptate le transformase supărarea în bucurie. Cu timpul, dispăru şi bucuria. Se deprinseseră cu noutăţile, le intraseră în obicei. Numai nea Neculai era scurmat de o nelinişte pe care n-o mai mărturisea nimănui. Dar parcă se obişnuise şi el cu ea. Făcea parte dintr-însul. Intr-o zi, bătrânul se prezentă la Muşat pentru a-l întreba dacă n-ar putea să-şi ia concediu, măcar o parte din el, în zilele care vor urma.

— În privinţa asta, îi răspunsese inginerul, eu n-am nicio putere. Dacă dumneata ai nevoie, cred că se pot aranja lucrurile. Ar fi mai bine însă să discuţi cu şeful secţiei.

— E cam acelaşi lucru, îi clipise bătrânul din ochi. Prin urmare, putem să ne pregătim. Aşa, pe la începutul lunii viitoare, o să plec pentru vreo două săptămâni. Restul mi l-oi face eu la vară. Da să nu vă supăraţi, tovarăşe inginer!

De ce să se supere? N-avea de ce să se supere, ti promisese că va aranja în aşa fel schimburile, ca să nu se simtă lipsa lui. Deci putea să plece fără grijă.

— Lipsa nu cred eu că n-o să mi se simtă, spusese nea Neculai. Doar dacă boscorodiţi dumneavoastră vreo maşină care să mă înlocuiască… Cine m-a pus să vă dau ideea asta?

Muşat căzuse pe gânduri. Într-adevăr îl fulgeraseră câteva idei, dar erau prea confuze, prea nedefinite, prea îndepărtate. Nu le găsea nicio reprezentare materială. Erau formule, formule, formule, şi nici ele prea clare. Nea Neculai îl părăsi cam îngrijorat, mai ales că nu primi niciun răspuns. După câteva minute, bătrânul îl pofti la telefon.

— Vă caută o doamnă, îi spuse el cam în şoaptă şi cu un licăr de complicitate în priviri. Adică nici nu ştiu, tovarăşe inginer.

Adăugase ultima frază pentru că îl văzuse pe Muşat schimbându-se la faţă. Se înroşise.

— Ce te uiţi, bre Frăţilă, aşa ca un popândău? se răsti el vesel la un muncitor care-şi iţise capul printre maşini; apoi îşi reluă liniştit treburile.

Liana îl chema pe Muşat la o întâlnire, şi el acceptă imediat, deşi ştia bine că în noaptea aceea e de serviciu în secţie. Nu puteau să-l înlocuiască decât doi oameni, adică unul dintre ei, la alţii n-avea curajul să apeleze: Aburel sau nea Neculai. Se duse întâi la Aburel. Şeful secţiei îi răspunse foarte natural că poate să-i ţină locul chiar toată noaptea, nu numai până la ora pe care o indicase Muşat.

— Ar fi şi nu ştiu cum să ne pierdem amândoi noaptea. De ce să mai treci pe la uzină? Vii dimineaţa la ora obişnuită.

Aburel avea oaspeţi acasă în seara aceea, dar îi era teamă că ezitând o singură clipă, Muşat ar fi simţit că-i dă peste cap un program organizat dinainte şi ar fi renunţat la rugămintea lui. Până la urmă, tot nea Neculai îl înlocui pe Muşat, numai că rugămintea venea din partea lui Aburel. Cită bucurie ar fi trăit bătrânul dacă ar fi ştiut adevărul!

Aşa se face că în seara aceea lucrătorii din schimbul de noapte îl găsiră posac, morocănos şi foarte aspru. Pentru că şi lui i se încurcaseră nişte socoteli şi trebuise să trimită vorbă acasă prin cineva că n-o să poată veni la taifasul care se ţinea în locuinţa lui.

4

Era sâmbătă seara, lume multă, nicio masă liberă la restaurant. Priveau amândoi îmbulzeala; mai erau şi alte perechi care căutau mese. Ei rămăseseră sus; li se părea inutil să mai coboare cele câteva trepte care-i despărţeau de mesele aglomerate. Se uitau unul la altul, aşa că apariţia lui Cerbu fu o surpriză pentru amândoi.

— Mi se pare că sunteţi în criză de scaune, spuse el după ce salutase aplecându-şi capul cu binecunoscuta-i distincţie.

— Suntem în criză de linişte, se grăbi Liana să precizeze.

Cerbu nu se dădu bătut.

— Dacă vă face plăcere, vă invităm cu toată bucuria *împreună* la masa noastră. Nici nu cred că va fi înghesuială. Societatea e potrivită, cred. Sunt chiar şi câteva colege de-ale dumneavoastră, domnişoară Liana.

Liana îl privea în adâncul ochilor cu insistenţă, dar Cerbu suporta fără să clipească privirea aceea cruntă, li făcea chiar plăcere. Muşat nici nu-i auzise cuvintele. Zărise o masă izolată, de la care un bătrânel cu capul complet chel cerea să i se facă socoteala. Mai erau însă şi alţii care urmăreau asemenea scene în restaurant, înainte ca Muşat să facă un singur pas în acea direcţie, câţiva tineri se şi repeziseră într-acolo. Mai repede decât toţi ajunse responsabilul. Anunţă politicos pretendenţilor că masa e ocupată, îi făcu semn ospătarului să se grăbească pentru plată, apoi veni foarte binevoitor în faţa lui Muşat şi-l invită la masă. Orientându-se pe loc, Cerbu se adresă de astă dată numai Lianei. Muşat părea că nici nu există pentru el.

— Ne pare rău că n-a izbutit să vă cucerească societatea noastră. Cred că v-aţi fi înveselit cu adevărat. Din păcate, şansa n-a fost cu dumneavoastră.

Singurul răspuns pe care i-l putea da Liana era acela de a nu-i răspunde. Îl ignoră cu desăvârşire. Cerbu îi părăsi însă cu zâmbetul unui învingător.

Nimeni nu-i mai stingheri în timpul mesei. Aproape că nu se atingeau de ceea ce li se punea în faţă. Erau amândoi într-o stare neobişnuită. Se priveau des, pentru prima dată îşi căutau, îşi provocau privirile, scoteau rar câte-un cuvânt, păreau zăpăciţi în zumzetul acela neîntrerupt. Liana era palidă, dar paloarea o transfigurase. Niciodată nu o văzuse mai aproape de ireal. Frumuseţea ei părea din altă lume, era ca o plăsmuire, neverosimilă. Şi deodată îşi imagină că ea suferă, că trăieşte o suferinţă înaltă, înfricoşătoare. Ce

putea să facă? Puterile lui erau pentru materie, pentru metal, sau pentru abstracţiile acelea fecunde din afara lumii. Poate că numai acolo s-ar fi întâlnit cu gândurile ei din clipa aceea. Mâna ei îl strânse, şi simţi dogoarea jarului care o ardea pe dinăuntru. Atingerea aceea pasageră parcă o liniştise. Un sur îs vag îi învie faţa. Parcă i se colorau şi obrajii.

— S-a întâmplat ceva, Liana? întrebă el în şoaptă. Parcă am simţit câteva momente…

Nu putea să-i răspundă. Se gândise la un lucru banal. Dacă n-ar fi găsit masă liberă? Răspunsul întrezărit o paralizase. Ar fi urcat sus la ea, şi acolo s-ar fi prăbuşit fără suflare în braţele lui.

— Mi-am revenit. O clipă de groază… O clipă prelungită, care şi-a reluat liniştită locul în… Oare unde se duc clipele? După ce trec prin noi şi ne schimbă… Nu ştiu ce gânduri mi-au gonit prin cap. Nişte fulgere care s-au stins prea devreme. Oare fiecare clipă ne schimbă?

— Aşa spunea cineva, Liana. Viaţa e o neîncetată metamorfoză, iar moartea e sfârşitul metamorfozei… E ceva dureros, dar şi ceva sublim în această vorbă. Clipele ne schimbă neîncetat… Şi clipa asta. Mi-a dat curajul să-ţi spun că mă uit în ochii tăi.

Imediat ce rosti vorba, se ruşină. Parcă ar fi rupt o vrajă. Parcă ar fi smuls o linie dintr-o construcţie pură, geometrică.

— A venit imediat o altă clipă, Liana, care s-a grăbit să refacă echilibrul.

— Ştiu, spuse ea. Îl simt. Cred că şi ceea ce s-a întâmplat înainte a făcut parte tot din echilibru… Dacă mă invită la dans, cred că te voi ruga să-l loveşti…

Muşat simţi în braţe acea putere care îl ajută să rămână ca o cruce nemişcată în inelele mobile.

— Nu cred că voi putea, Liana. Nici oţelul n-ar putea să reziste. Tu nu ştii…

Cerbu trecu însă lângă ei, mulţumindu-se doar să-i zâmbească Lianei. Muşat parcă scăpase dintr-un infern. Se pomeni că goleşte dintr-o sorbire tot coniacul din pahar. Era vesel. Era veselă şi ea.

— Nu e absurd, nu e iraţional ceea ce se întâmplă cu noi? râse Liana. De ce ne-am bucurat dintr-odată? Pentru că un imbecil nu a făcut gestul pe care l-am fi aşteptat de la el. Vezi cum pot oamenii să-şi găsească clipe de fericire? Poate că aşa au procedat şi despoţii despre care s-au scris ode în antichitate.

Râse şi el. Simţi şi ameţeala coniacului.

— Cred că toţi trei am avut noroc. Iar eu cel mai mult. Nu pot să-mi imaginez ce-aş fi făcut. Merită oare să ne gândim la asta?

— Nu. Simt însă un val de răzbunare. Ţi-am mai spus ce ar trebui să i se întâmple, dar tu te-ai opus. Nu vreau să repet. Gata! Prea multe clipe ne-am pierdut cu el. Mi-am amintit un vers, dar nu vreau să ţi-l spun nici pe acesta. Îl ştii. Gândeşte-te Ia el. Ca intr-un joc.

Să ne închipuim că fiecare ne-am gândit la acelaşi vers.

Şi să nu ştim niciodată… Adică să fim siguri că ne-am gândit la fel. De ce să nu credem că e acelaşi vers?

îşi căutară amândoi versul. Cine va şti vreodată dacă a fost acelaşi?

— M-am gândit la întâlnirile noastre, Liana. Ele nu se supun nici unei reguli. Parcă nu s-ar petrece în timp. Sunt ca nişte fenomene luminoase care apar şi dispar fără să pară că se încadrează în vreo lege. Aşa le văd acum. Poate că odată însă ne vor uimi prin altceva. Niciun fenomen nu-şi declară singur şi imediat utilitatea, nu-şi înscrie în cuvintele noastre cotidiene necesitatea şi cauzele; dar tocmai prin aceasta ne aţâţă, ne cheamă să-l identificăm.

— De ce te gândeşti la utilitate? întrebă ea. Oare n-ar fi mai bine să ni le imaginăm întotdeauna ca acum? Să rămână mereu undeva în abstract. Să opunem frumosul utilităţii.

— Nu ştiu dacă este posibilă această relaţie. Ti-am spus ce s-a întâmplat ou cele mai abstracte construcţii geometrice. S-au repezit în viitor mai repede decât activitatea practică a gândirii. Nevoia de perfecţiune, căutarea perfecţiunii de către gândirea matematică s-a dovedit, în timp, nu numai utilă, ci şi extrem de necesară omului. Frumosul a păşit înaintea utilului, chiar dacă a apărut la început ca un opus al acestuia; mai târziu s-au contopit însă amândouă într-un singur adevăr.

— Te înţeleg, spuse visătoare Liana. Adevărul istoric mi s-a părut însă totdeauna dureros. De ce atâţia pasionaţi ai adevărului au fost confirmaţi de istorie? De ce i-a nefericit oare prezentul?

— Ai mărturisit singură că nu e o lege. Întrebarea totuşi rămâne. Am căutat de multe ori un răspuns. Fiecare om poate găsi un răspuns particular la această întrebare. Ce pot să-ţi spun eu? Fie că au vrut, fie că n-au vrut, aceşti oameni parcă au arătat, parcă au demonstrat un alt adevăr: identitatea, egoismul, gloria, fericirea de buzunar sunt neimportante, neesenţiale, inutile chiar într-o lume care se fecundează reciproc. Orice geniu al lumii, pe orice rază a soarelui spiritual, n-ar fi putut exista fără miliardele de oameni dinaintea lui, fără milioanele de oameni din timpul lui care l-au îndopat în toate celulele cu nutriţia necesară geniului său. Fructul gândirii lui e fructul procesului care i-a determinat gândirea, nu e un fruct născut şi crescut fără pom. În foarte multe cazuri, Liana, momentul salutar a fost acela în care un grădinar simplu a tăiat o ramură uscată din acel pom, sau l-a legat cu un fir de rafie de o şipcă subţire, pentru a creşte drept, sau i-a turnat o găleată de apă la rădăcină. Nu putem cunoaşte cu exactitate momentul esenţial care i-a transmis fiorul fructului de aur. Poate că au existat milioane de momente esenţiale.

— Nu impui prin aceasta, fără să vrei, o filosofie a hazardului? Nu-ţi spun aceasta pentru că vreau să mă împotrivesc ei, ci dimpotrivă, pentru că…

Muşat o întrerupse ducându-şi palma până aproape de gura ei. Îi simţi respiraţia caldă, fierbinte. Nu-şi retrase imediat mâna. Numai când îşi văzu degetele tremurând şi-o retrase cu o mişcare înceată, ca o alunecare.

— Nu, Liana, răspunse el tandru. Nu putem nega rolul accidentelor în viaţa cuiva, dar nici nu putem să ne încredinţăm viaţa teoriei hazardului. Îmi amintesc o întâmplare care a favorizat apariţia cartesianismului. Intr-un secol al scolasticii, într-un salon parizian, un şarlatan dotat cu darul retoricii făcea o expunere filosofică impresionantă. Ascultătorii, aproape toţi savanţi cu renume, furaţi de vorbirea-i superbă, nu-i mai căutau ideile; îl proclamau ca şi altădată maestrul necontestat al unei noi filosofii, un fel de Socrate al timpului. Întâmplarea a făcut ca la acea expunere să participe un tânăr cu totul necunoscut. Din concertul de laude care urmase pledoariei, lipsea numai glasul acelui tânăr. 1 s-a cerut părerea. Prin câteva cuvinte politicoase, el a spulberat întreaga teorie care se auzise în acel salon. Ştia că nu e de ajuns. A început să exemplifice pentru a dezvălui *stilul* în care se expusese impresionanta filosofie. A cerut un adevăr considerat absolut. Prin douăsprezece argumente succesive, l-a transformat în eroare grotescă. A cerut cea mai absurdă eroare. Prin douăsprezece argumente succesive, a transformat-o în adevăr absolut. Toţi savanţii îl priveau uluiţi. Câţiva au înţeles că în lume se născuse un nou geniu; i-au oferit sprijin şi i-au cerut să-şi dezvolte propria-i filosofie. Sub acest impuls şi-a început activitatea tânărul filosof care peste un număr de ani va dărâma din temelii întregul edificiu al scolasticii. Întâmplarea l-a adus în acea zi în acel salon. Dar ce rezultat ar fi avut acea întâmplare dacă tânărul n-ar fi trăit lângă Ulm noaptea de 10 noiembrie? Dacă n-ar fi fost suprasaturat de întreaga nutriţie spirituală a epocii, dacă n-ar fi fost pregătit pentru orice întâmplare?

Liana revăzu vitrina unui anticariat şi se strădui să-şi amintească starea ei în momentul când se oprise în faţa vitrinei. Oare era pregătită pentru întâlnirea aceea întâmplătoare cu Liviu? Dar de ce trebuia să ridice persoana ei la dimensiuni care s-o oblige să-şi caute momentele esenţiale ale vieţii? Cine era ea? O singură notă înaltă, frumoasă atinsese odată în viaţă. Îi fusese cândva sete de ideal. Dar în clipa când întâlnise idealul, nu mai era pregătită pentru el… Imaginea cu care o înzestrase Liviu o zguduia. Maşina, maşina aceea cu toate butoanele gata să tremure… nu era pregătirea ei pentru ideal; era alunecarea ei într-o mecanică banală, cotidiană. Singurul gest pe care-l mai putea face era să nu-şi sufoce amintirea setei de ideal. Şi se linişti.

— Totuşi, întâlnirile noastre sunt frumoase, se pomeni ea spunând. Eu vreau să le separ de viitor şi de istorie. Vreau să le păstrez aşa cum sunt. Cândva, în amintiri, le voi retrăi, şi atunci, oricum, oriunde aş fi, mă voi simţi frumoasă.

Vorbele ei erau prea limpezi. Un sentiment încâlcit, multiplu, constituit din linişti şi dureri îl invada pe Muşat. Multe dorinţe se retrăgeau retezate, multe speranţe reîncolţeau. Ştia că încă nu este stăpân pe sentimentele lui. Parcă era la capătul altui unghi, şi de pe cele două laturi azvârlite în infinit vedea semne pe care nu le putea descifra. Erau chemări, renunţări, plecări, apropieri? Prin câteva cercuri, unghiul putea fi împărţit în două părţi egale. Putea să apară o nouă linie, la care nu se gândise niciodată. Îşi alungă repede gândul neaşteptat. Şterse încet viziunea şi direcţia uneia dintre laturi, o acoperi cu umbre ca şi până atunci şi o văzu din nou în faţa lui pe Liana care vorbise despre o întâlnire pură, suspendată, abstractă, necesară ca priveliştea unui asfinţit de soare în copilărie.

— Da… spuse el fără s-o privească, şi consfinţi astfel înţelegerea.

Îşi închipuiau amândoi că se vor despărţi în linişte. Paharele se ciocniră. Al lui era gol. Liana îi turnă încet

dintr-al ei, compară de câteva ori nivelul: mâna îi tremura, nu realiză egalitatea pe care o dorea. Paharul lui era mai plin. Atunci luă paharul lui şi turnă înapoi, până ce prin cele două cristale nivelul roşu, sângeriu, se contopea într-o singură linie. Gesturile ei fuseseră mecanice, lipsite de cochetărie, dar când duse paharul la gură îşi aminti totul, şi în amintire i se părea că oficiase un ritual. Şi el o privea cu ochi uimiţi.

— O întâmplare, se scuză ea, şi o clipă se gândi dacă nu cumva erau destinaţi să trăiască acea întâmplare.

Muşat îi răspunse aproape în şoaptă:

— M-am obişnuit atât de mult să te văd aşa cum te văd acum, încât nu cred că aş suporta să te privesc pe scenă. Nu pot să mi te imaginez acolo. De aceea n-am venit la teatru. Nu încerc să mă scuz, Liana. Nici pe stradă n-aş putea să mi te închipui întâlnindu-te întâmplător. M-am gândit deseori. Cred că ai fi preocupată de alte gânduri, n-ai fi cum eşti acum… aici, în faţa mea, integrându-te într-o anumită geometrie… Ştiu, Liana… Ne-am înţeles să ne imaginăm o abstracţie, dar aceste gânduri voiam să ţi le spun de multă vreme… Pentru că mă feresc să merg pe străzile din centru şi ocolesc multe clădiri de unde ai putea să te iveşti pe neaşteptate.

Liana se opuse noii suferinţe printr-un zâmbet care-i trăda însă durerea. Îşi aminti un cuvânt pe care-l rostise el mai înainte, uită orice altceva şi se agăţă de acel ou vin t cu disperare.

— Vorbeşte-mi despre geometria ta. Nu ştiu de ce cred că a sosit momentul să-mi vorbeşti despre ea.

Îl văzu cum se uită în jur, stângaci, îi văzu mâinile mişcându-se nesigure, în căutarea unui sprijin. Vorbele întârziau. Un zâmbet sfios îi apăru pe faţă, şi Liana îl primi ou ochii deschişi, cu luciri supuse, ascultătoare.

— Poate că e o copilărie, spuse el. Dar am ajuns să nu mă sfiesc în faţa ta… Nici nu ştiu cum să încep.

Parcă rătăcea printre noţiuni care nu-şi ofereau expresia imediată. Închise ochii şi se revăzu deodată în faţa studenţilor. Imaginea dură foarte puţin. Cuvintele îl asaltau din toate părţile. Şi se porni să-i vorbească Lianei cu acele ezitări care-l duceau la găsirea datelor elementare. Deveni repede îndrăzneţ, logic, cursiv. Liana nu înţelegea prea mult din ceea ce auzea. Dar nici nu voia lucrul acesta. Reţinea mai degrabă pasiunea cu Care vorbea Muşat; îi simţea vibraţiile interioare. Omul din faţa ei se destăinuise iarăşi — în acea demonstraţie vehementă, pasionată — un poet, un visător încărcat de sentimente nobile, generoase. Torentul şi imaginile pe care le conţinea începeau s-o cuprindă şi pe ea. Se pomeni călătorind în spaţii ireale, unde numai gândirea putea colinda în voie. Fără să-şi dea seama, fără să ştie de ce. Se opuse brusc.

— E cu neputinţă, zise Liana. Adică e cu putinţă să gândim, să ne închipuim că ne aflăm în alte spaţii, în alte lumi. Dar nu sub o formă materială, aşa cum suntem acum îmbrăcaţi de materie.

— De ce? Ştim cum ne va îmbrăca materia în viitor? Ne tragem din moluşte şi din peşti, Liana. Câte trepte am urcat până la înfăţişarea noastră de astăzi! Câte trepte vom urca de acum înainte! Poate ne vom sublima sub formă de gândire, iar gândirea va căpăta o reprezentare pe care încă nu ne-o putem imagina. Poate că gândirea e o emanaţie a materiei, asemeni luminii, posedând o viteză mult mai mare, infinit mai mare decât viteza luminii. Cât de greu ne-a fost să ne imaginăm că lumina e formată din corpusculi! Şi astăzi încă ne uimeşte această teorie. De ce să nu poată căpăta şi gândirea o formă materială? Nu e şi ea mişcare? O mişcare continuă a materiei în forma ei cea mai organizată. Gândirea aceasta capabilă să conceapă infinitul, produs al materiei, va fi descoperită, sau va evolua prin om, ca o formă materială asemeni luminii. Va trebui să se supună şi ea legilor mişcării. Ne va purta pretutindeni, va căptuşi la nevoie universul, se va răspândi pretutindeni,

ducând cu fiecare particulă toate simţurile şi toată raţiunea noastră. Poate că numai cunoaşterea limitată a universului, imperfecţiunea organizării materiei În noi ne opreşte astăzi să colindăm prin univers. Nu intuieşti raportul? Cu cât cunoaşterea noastră despre univers se dezvoltă, cu atât se perfecţionează gândirea. Stelele au existat înaintea noastră pe cer. Câte milenii oamenii nu le-au privit ca pe un decor! Începând să dezvăluim tainele universului, gândirea noastră s-a rafinat, fiecare reprezentare nouă a universului a trimis gândirea şi mai departe, tot mai adânc în univers. Stelele au devenit sori înzestraţi cu cortegii planetare, sorii s-au constituit în galaxii, galaxiile ne-au conferit noţiunea universului, gândirea a cucerit noţiunea infinitului şi a descoperit instrumente raţionale de calcul pentru determinarea şi stabilirea progresivă a legilor care guvernează universul. De la mecanicismul newtonian am ajuns la relativitatea lui Einstein, şi nu cred că ne vom opri aici. Cucerim universul prin praful concentrat al gândirii. Atunci când îl vom cunoaşte în toată esenţa lui, corpusculii, sau uniunea dintre corpusculi şi unde care formează gândi rea, se vor putea elibera definitiv şi-l vor putea cutreiera, răspândindu-se pretutindeni. Poate se vor concentra din nou în forma veche, răspunzând unei dorinţe egoiste — dacă va mai exista atunci noţiunea de egoism — sau se vor dărui liberi universului, care i-a emanat. Poate că vom purta intr-un număr infinit de corpusculi aceeaşi identitate. Poate că va dispare concepţia identităţii. Nu trebuie să ne vedem în viitor sub carapacea noastră de astăzi. Câteva mii, câteva milioane de ani nu înseamnă nimic în univers, care există dintotdeauna. Trebuie să ne vedem departe, într-o relaţie nouă de identificare ou universul. Ou câteva mii de ani în urmă, universul, pentru un mare grup de oameni, era cuprins între Dardanele şi Gibraltar. Iar cu câteva zeci de mii de ani înainte abia apărea omul Cromagnon, care încă nu avea noţiunea numărului. Ce va fi peste câteva zeci de mii de ani? Omul îşi va continua direcţia de dezvoltare:

gândirea. Ea îl va răs- pî-ndi sub o formă sau alta în univers. Va cunoaşte atât de bine legile lui, incit va găsi şi forma cea mai adecvată de răspândire: mişcarea. Viteza ei nu va avea limite…

— Şi cei care au pierit? întrebă Liana.

— S-au răspândit în materie, dar ne-au lăsat intactă gândirea. Prin ea îi purtăm cu noi, îi continuăm, îi ducem spre identificarea cu universul. Poate mai târziu vom simţi şi mai puternic prezenţa lor. Fuziunea cu universul constituie fericirea supremă. Pentru că universul înseamnă în primul rând sinceritate, sinceritatea clară, inviolabilă a materiei. El nu ascunde nimic, pentru că nu poate ascunde nimic în el însuşi; nu se poate ascunde nimănui, pentru că nu există nimic în afara lui; nu există alt spaţiu care să-l poată cuprinde. Vom căpăta şi simţul universului, Liana… Iar gândirea va deveni asemeni unui focar, din care vor putea pomi în orice direcţie orice raze; va putea umple orice suprafeţe, orice adâncimi, orice spaţii; va putea crea orice corpuri, orice volume. Dimensiunile ei vor fi infinite. Se va identifica atunci şi cu geometria; o geometrie generală, care va reprezenta însăşi perfecţiunea…

— Trăim însă clipe concrete, spuse ea. Chiar dacă durata lor constituie cazuri particulare ale universului, le trăim vii, cu toate simţurile. Există un prezent clar, căruia ne supunem.

— Ştiu, Liana. Dar activitatea celor mai buni oameni dintotdeauna — şi astăzi cei buni sunt şi cei mai mulţi — ne-au ridicat mereu gândirea spre înălţimea care ne-ar putea imagina cât mai limpede universul. Eu ţi-am destăinuit un gând care se potriveşte — sau care aş vrea eu să se potrivească — altor vremuri, unui viitor în care oamenii vor fi eliberaţi de acest simţ al egoismului, care contravine universului. Oamenii vor începe să gândească frumos… Şi mai târziu, fiecare va putea gândi la o lume a lui — universul posedă infinite lumi —, şi-o va reprezenta în toate adevărurile ei; iar mai târziu poate şi-o va dori, nu ca pe-o

posesiune, ci ca pe-o întâlnire cu frumuseţea, şi va căuta să ajungă la ea; iar mai târziu se va simţi poate necesar în univers şi va căuta să se identifice cu el...

— Şi noi? întrebă Liana.

— Noi? răspunse el. Cred că încercăm să înlocuim modul de existenţă al omului. Turnăm valori. Ca să-i eliberăm gândirea, ca s-o obişnuim ou treptele necesare marelui urcuş.

Urmă o lungă tăcere. Liana îşi amintea cuvintele cu care Liviu îşi strigase urcuşul. Îşi alungă însă repede amintirea. Închise ochii şi spuse încet că va părăsi oraşul. El o rugă duios să se mai întâlnească o dată.

Capitolul VII

l

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru?” întrebarea răsuna tot mai des în secţie. Toţi muncitorii şi tehnicienii, de la nea Neculai până la Aburel, înţelegeau, simţeau că se petrece ceva neobişnuit cu Muşat. Nu mai era omul calm şi senin dinainte; acea linişte şi nepăsare cu care-i obişnuise atâta vreme dispăruse. Era într-o stare de agitaţie neîntreruptă, nu-şi găsea nicio clipă locul, umbla toată ziua prin secţie, de la o maşină la alta, punea mereu întrebări ciudate lucrătorilor, care parcă n-aveau nimic comun cu îndeletnicirile lor din acel moment; uneori cădea pe gânduri, parcă dormea în picioare, nimic nu putea să-l trezească. Şi figura lui se schimbase. Licăririle acelea blânde, duioase, nu-i mai luminau privirile, ca altădată. O nelinişte tulbure i se putea citi în ochi. Iar trăsăturile feţei parcă i se înăspriseră şi mai mult.

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru?”

Oamenii îşi adresau întrebarea în şoapte, răspundeau prin tăcere, ridicau din umeri, dar îl căutau mereu cu coada ochiului, sperând că-l vor vedea într-o zi din nou liniştit, din nou senin, din nou aproape de sufletul lor. Ziua aceea însă întârzia. Inginerul nu izbutea să scape de neastâmpărul, de freamătul care se. Cuibărise în el.

Cele mai grele momente le suporta nea Neculai. Inginerul se învârtea mai ales în jurul lui. Nu-i adresa nicio vorbă, dar se simţea privit, urmărit, iscodit, îl ştia undeva lângă el. Îl simţea în spatele lui. Parcă-l frigea ceva în ceafă. De câteva ori, întorsese capul. Inginerul nu se mai sfia ca altădată. Părea că nici nu observă privirile bătrânului. Erau aţintite asupra maşinii, dar muncitorul ştia că nu vede maşina în acel moment, că îşi caută acolo în maşină nişte gânduri, pe cate privirile le mărturiseau încâlcite, întunecate.

— Continuă, nea Neculai! îi spunea Muşat. Nu te opri din lucru, nu-ţi slăbi atenţia!

Dacă i-ar fi făcut altcineva această observaţie, muncitorul s-ar fi simţit jignit şi s-ar fi revoltat. Cine putea şti ca nea Neculai ce înseamnă atenţia la maşină? El ştia ca un pianist clipa când trebuie să i se încordeze un deget sau altul, clipa când ochii n-au voie să părăsească maşina, clipa când poate să se scarpine în cap şi să se uite fără grabă în jurul său. La orice maşină ar fi lucrat, toate clipele celor opt ore îi erau cunoscute lui nea Neculai.

Alteori, inginerul îl oprea din lucru, îi scotea piesa din maşină, o cerceta ca la un microscop, apoi îi cerea să mărească turaţia mecanismului sau să oblige burghiul la o înaintare mai rapidă, sau îl punea să repete mişcări şi operaţii care începeau să-l irite pe bătrân. Nu-i răspundea însă niciodată, îi asculta rugăminţile, făcea exact ceea ce i se cerea. Nu primea nicio explicaţie, nu auzea nici măcar un DA sau un NU, nici nu-l vedea ridicând din umeri, aşa cum avea obiceiul în anumite momente. Tăcea, rămânea pe loc, sau pleca în altă parte, tot fără să-i spună vreo vorbă:

se oprea la altă maşină, îngândurat, nedecis, frământându-şi degetele.

„Oare ce s-a întâmplat cu inginerul nostru?” întrebarea răsunase şi mai des în perioada în care lipsise nea Neculai. Aproape două săptămâni, inginerul parcă-i hărţuise pe muncitori. Trecea de la unul la altul, îi oprea de multe ori din lucru, era nemulţumit; observându-le piesele, le indica defecte pe care nici aparatele de la controlul calităţii nu le-ar fi sesizat, şi ei îl priveau uimiţi, întrebându-se mereu ce se petrece cu el. Începea să-i cuprindă teama când îl vedeau că se apropie.

Câţiva lucrători, convinşi că observaţiile lui erau simple scorneli, luaseră piesele criticate şi le examinaseră după terminarea schimbului la aparatele de control. Aparatele nu indicau niciun defect grav. Piesele erau nu acceptabile, ci puteau fi predate mai departe însoţite de acel calificativ care făcea onoare secţiei întâi. Supunându-le la probe suplimentare, descoperiseră mici neregularităţi, care nu atacau însă calitatea generală. Neregularităţile erau absolut inobservabile cu ochiţii liber. Oare totul se datora unei simple întâmplări? Orice altă posibilitate era exclusă. Întâmplările deveneau prea frecvente. Lucrătorii nu mai ştiau ce să creadă. Neastâmpărul şi neliniştea inginerului începeau să-i asalteze şi pe ei.

Nea Neculai se întorsese vesel din concediu, dar din prima clipă a întâlnirii, imediat după salutul de bun venit, inginerul îi ceruse să-i execute de urgenţă câteva piese dintr-o categorie care se comanda rar în secţie. Crezând că e o nevoie urgentă undeva în uzină, se pusese imediat pe treabă. Umbra inginerului nu se mişca de lângă maşina lui.

— Vi le dau pe fiecare în parte, întrebase nea Neculai, sau le doriţi pe toate o dată?

Muşat nu-i răspunsese, ca şi cum n-ar fi fost în spatele lui şi nu i-ar fi auzit vorbele. Bătrânul, care nu-i văzuse decât umbra, crezându-se pradă unei halucinaţii, întorsese capul. Inginerul era acolo, nemişcat şi drept ca un stâlp.

— Continuă, nea Neculai! Nu te opri din lucru!

Iarăşi nu-i răspunsese. Se încăpăţinase însă şi forţase maşina până la limită. N-avea voie să-şi slăbească încordarea şi atenţia în asemenea momente. Muşat îl oprise în secunda când ar fi trebuit să oprească singur maşina.

— Gata! răsunase vocea lui.

De uimire, bătrânul lăsase maşina să meargă în gol. Muşat nu observă nimic. Privi piesele, le întoarse pe toate feţele; parcă le pipăia, parcă le cântărea, pentru că uneori avea ochii închişi.

— Bine, nea Neculai! spuse el.

Apoi îi înapoie piesele şi îl părăsi tăcut, îngândurat, uitând să-i mulţumească.

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru? mormăi bătrânul, înciudat. Ce vârtejuri l-or fi răscolind?”

Unii lucrători descopereau în observaţiile lui Muşat indicaţii foarte precise, care se subînţelegeau. Când şi le aminteau, după un timp, aveau impresia că li se explicase o problemă sub o formă anumită. Nu li se spusese clar, răspicat, ca un ordin, de pildă „21”, această cifră reprezentând o operaţie oarecare, ci li se indicase, o cale care-i ducea la această operaţie: „7 X 3”. Erau din ce în ce mai uimiţi, pentru că această cale conţinea elementele cele mai simple ale operaţiei respective, pe care ei în atâţia ani de muncă nu reuşiseră să le găsească. Ar fi vrut să stea de vorbă cu el, să-i asculte explicaţiile, să-i audă măcar glasul pentru mai multă vreme, dar el îi evita, se ferea să discute cu ei, îi întâmpina cu asemenea atitudini, incit le pierea şi lor curajul. Gesturile lui erau nervoase, paşii parcă dibuiau prin întuneric un drum; numai când se oprea lângă o maşină rămânea nemişcat ca o stană de piatră. Erau siguri că în acele clipe orice i-ar fi spus nu i-ar fi auzit.

„Oare ce s-a întâmplat cu inginerul nostru?”

Nici el nu ştia. Se răzvrătea ceva într-însul, se răzvrătea ceva în jurul lui. Era neliniştit, vedea numai imperfecţiuni,

care îl zgâriau pe carnea goală. Încerca să valorifice în cifre absolute calitatea muncii umane.

Starea lui de nelinişte se accentuase din ziua când Aburel îi arătase, într-o doară, magazia din fundul curţii, în care zăceau ruginite, inerte zeci de maşini şi de mecanisme.

— După cum vezi, am visat şi eu… am visat şi noi cândva, îi şoptise Aburel. Şi ne-am pomenit alunecând din înălţimile visului intr-un mormânt de fier vechi…

Muşat nici nu-i răspunsese. Privea speriat, uluit, neîncrezător adunătura aceea de cadavre metalice. De câte ori apoi nu intrase în acea magazie pentru a cerceta fiecare mecanism în parte, pentru a pipăi. Cu mina lui fiecare unealtă, fiecare legătură dintre ele! Simţea numai atingerea metalului rece, zgrunţuros. Nu vedea nimic. Căuta cu ochii închişi ceva, căuta cu înfrigurare, şi dacă în acele clipe mâna lui atingea un obiect de metal, strângea până la disperare, până la limitele la care un om poate suporta durerea. Ştia că lipseşte ceva, ceva esenţial în acel morman de fier vechi. Aglomerarea aceea nu era moartă, era numai paralizată, aşa îi apărea în faţa ochilor închişi. Oare ce-i lipsea pentru a se preface în vuiet şi în mişcare?… Încerca să-şi imagineze, şi gândurile febrile îl duceau în trecut, într-un laborator mare, luminos, în care se revedea pe el ca student în faţa „Infinitului^. Îi răsunau în urechi vorbele, îndemnurile, sfaturile acestuia… „Nu! Nu! îşi şoptea el după ce retrăia amintirea. Nu e un mormânt de fier vechi aici. Nu e un cadavru. E un corp amorţit, care… Oare ar putea fi reînviat, îmbogăţit, întărâtat?…”

Mergea des acolo. Ştia de ce toate mecanismele acelea muriseră. Descoperise cauza morţii, cauza amorţelii lor. Nu se mai gândea la ea. Se gândea la înviere, şi ideea aceasta îl înspăimânta, îl paraliza. Se încâlceau prea multe în capul lui. Fostul student îşi reîntâlnise însă vechiul proiect…

2

Nea Neculai îl găsi pe Petrescu singur în birou, într-o atitudine care i-o amintea pe cea a lui Muşat din ultima vreme. Era neliniştit, îngândurat, nervos. Se plimba de la un capăt la altul al încăperii şi nu-şi încetă plimbarea nici în prezenţa oaspetelui.

„Parcă v-aţi molipsit de undeva toţi, îşi spuse în gând bătrânul. Mâine-poimâine, o să încep şi eu să mă cert cu baba, aşa, ca să-mi găsesc motive de supărare. Că trebuie să fie pe la mijloc pe undeva o supărare sau un bucluc.”

— Cam scump la vedere, tovarăşe secretar! spuse el cu voce tare. De când cu organizarea, ai uitat de secţia noastră.

Petrescu răsuflă parcă mai uşurat.

— Bine că nu avem măcar la voi bătaie de cap! Nici nu vă închipuiţi ce poveri ni s-au luat de pe umeri.

— Asta ar fi fost nimerit s-o spui o dată inginerului nostru, deşi nu prea cred eu că are nevoie, mai ales acum, de asemenea vorbe şi mulţumiri.

Petrescu ridică degetul arătător, voind parcă să nege categoric ceva. Mişcarea însă i se domoli; degetul nu voia să-l asculte; se clătina nedecis, molatic. Şi vorbele îi ieşiră din gură cam nesigure:

— Nu-i contestă nimeni meritele inginerului Muşat, de aceea cred că ar fi bine să ne ferim de exagerări. Ideea lui s-a dovedit importantă şi utilă, dar asta şi pentru că a fost bine şlefuită la conducerea uzinei. Poate că s-a evitat chiar o eroare, nea Neculai. Tehnica cere în anumite cazuri un control şi o verificare foarte riguroase din partea ştiinţei. Din fericire, aveam oameni în conducerea uzinei care înţeleg să-şi asume această răspundere. Am spus, nu uita, că nu diminuăm meritul iniţiatorului.

Lui nea Neculai parcă i se furase ceva. Faţa i se întunecase, sprâncenele îi coborâseră deasupra ochilor

încruntaţi.

— N-o să mă amestec eu în treburile acestea, răspunse el. Chiar dacă am o părere anume. Se zice că şi diamantele se şlefuiesc înainte de a se preface în podoabe. E un lucru bun. Numai' că mai întâi trebuie găsite… Aşa…

— Ai fost în concediu, nea Neculai?

— Am fost şi în concediu, măi băiete…

Petrescu scăpă un gest de surpriză auzind ultimele vorbe ale lui nea Neculai. Nu-i trecea prin cap să-l îndemne la o atitudine mai respectuoasă; îl oprea şi diferenţa de vârstă, şi zvonul pe care-l auzise prin uzină că e grav dacă bătrânul devine subit prea politicos. Il surprindea însă formula aceea neobişnuită în situaţia în care se aflau; o găsea potrivita la un taifas între un bătrân şi cine ştie ce tineri.

Nea Neculai parcă-i ghici gândurile.

— M-am molipsit de la un om de treabă, (tovarăşe Petrescu. Da nu da şi dumneata prea multă importanţă. Unul poate să-ţi zică „domnia-voastră" cu vorbele, iar cu gândurile să te poarte cine ştie pe unde. Cu asta nu merită să ne pierdem timpul.

Petrescu ştia că bătrânul are dreptate, dar tocmai asta îl supăra. Îşi simţea hainele prea lungi şi uzate, înţelegea că e încă robul unor deprinderi de care trebuia să se dezbare. Încerca, încerca mereu de câtva timp, dar îi venea greu. De aceea era nemulţumit, nelinişţit. Nu putea să-şi dezbrace dintr-o dată hainele acelea largi şi uzate. Nu avea ce să pună imediat în loc.

— Ai dreptate, ai dreptate, repetă el cu grabă. Sunt formalităţi care nu trebuie luate în seamă, nu trebuie luate întotdeauna în seamă (tot îi venea greu să-şi descheie nasturele; dar atunci când va trebui să lepede haina cu totul?), în sfârşit, să spunem că nu trebuie luate în seamă. Va să zică, ţi-ai reluat lucrul… Nu era bine să mai stai câtva timp nea Neculai?

Bătrânul îi răspunse, cu oarecare ironie de astă dată:

— Ştiu eu, măi băiete? Da hai să trecem peste nimicurile ăstea. Eu am vrut ca să mai vorbim puţintel despre inginerul Muşat…

Petrescu deveni gânditor, şi deodată tresări, ca şi cum şi-ar fi adus aminte.

— Te ascult, nea Neculai, spuse el. Timp avem berechet, şi dacă dumneata crezi că ar fi bine să mai vorbim…

Bătrânul nu făcu altceva decât să repete ceea ce credea el despre inginer, poate cu mai multă pasiune şi adăugind câteva fapte noi, culese în timpul concediului pe care şi-l petrecuse în satul lui Muşat.

— Stai. Stai puţin, nea Neculai, îl rugă Petrescu. Dacă totul e aşa cum spui…

— Aşa este, tovarăşe Petrescu. Numai’ că de multe ori adevărul ni-l închipuim aşa cum vrem, nu aşa cum este… Eu spun ceea ce ştiu şi simt atâţia şi atâţia oameni din uzina noastră şi din alte părţi.

Petrescu îşi reluase plimbarea aceea neîntreruptă prin birou. Îl asculta pe nea Neculai. Dar şi bolborosea ceva în gând.

— Da, da… spuse el. Da! Trebuie să ne dezbărăm de unele deprinderi, tovarăşe Neculai. Greu-greu, dar trebuie, pentru că e o sarcină. Da! Vom discuta totul şi probabil şi altele în comitetul de partid…

— Prin urmare, Încep să se limpezească lucrurile, spuse nea Neculai frecându-şi foarte mulţumit bărbia.

3

Nea Neculai îl chemase pe Aburel la una din ferestrele biroului. De acolo se vedea toată hala.

— Uită-te şi dumneata, tovarăşe inginer! Ce se întâmplă oare cu băiatul nostru? Uită-te la el! Parcă l-ar fi părăsit

nevasta…

îl vedeau pe Muşat plimbându-se fără rost prin secţie. Mergea cu mâinile în buzunare, cu capul ridicat, ocolea maşinile din instinct, uneori se oprea, îşi ducea mâna la tâmple şi strângea cu putere, parcă ar fi vrut să oprească o erupţie. Văzându-l că se opreşte lângă un stâlp de beton şi se reazemă de el, amândoi îşi închipuiră că va rămâne acolo multă vreme, aşa că părăsiră geamul.

— Zău că mi-e teamă să-i spun ceva! continuă bătrânul. Cum pot eu să mă amestec în suferinţele lui? Cine ştie ce junghi i-o fi înţepând inima?!

— Şi eu sunt mirat de schimbarea lui bruscă, spuse Aburel. O cauză cam văd eu pe undeva, dar prea confuză, aşa că ar fi mai bine s-o uit. Şi când mă gândesc că după drumul dumitale ar putea să se bucure…

Nea Neculai nu era de acord.

— Asta credem noi, tovarăşe inginer. Dumneata îţi închipui că el s-a gândit vreo clipă la situaţia lui? Nu prea este el, aşa cum se spune, sensibil la asemenea Lucruri. Alte vârtejuri îl macină pe el, ceva mai amestecat şi mai… nu ştiu cum să spun…

Aburel îşi desfăcu învins braţele.

— Ce putem face? Ar trebui să ni-l apropiem mai mult. Nu ca o sarcină, nu pot să simt aşa relaţiile cu el. L-am invitat astă-seară la moi. Unul din copii, cel mare, îşi sărbătoreşte aniversarea. Opt ani. Nici nu ştiu când au trecut, nea Neculai…

— Aşa zice omul ca să se mângâie, dar când stai uneori şi te gândeşti mai pe îndelete, ţi se pare că au trecut veacuri. Ia încearcă mata să te gândeşti bine numai la una din zilele care au trecut… Să vezi câte găseşti în ea! Nu-ţi ajung cinci zile ca s-o colinzi în toate cărările ei… Da eu cred că ai făcut bine poftindu-l şi pe el…

— Să-ţi spun drept, nea Neculai, nu l-am invitat de- cât pe el. Bucuriile acestea le trăim întotdeauna numai între noi, în familie. Sunt prea intime.

— De, răspunse bătrânul. Să nu rămâneţi şi de astă dată aşa… Precum îl văd eu pe inginerul nostru…

Bătrânul îl părăsi pe Aburel, lăsându-l încolţit de teama ultimelor cuvinte.

4

Muşat răspunse totuşi invitaţiei. Gazdele îl primiră cu amabilitate, incit se simţi stângaci, timid, redevenind aşa cum era înainte. Neliniştea aceea ciudată parcă-l părăsise. Răspundea greoi la întrebările cele mai banale. Soţia lui Aburel era profesoară de limba română, şi ca orice profesoară avea obiceiul să întrebe. Fără acest obicei l-ar fi cucerit din prima clipă pe Muşat. Era o femeie plăcută, deşi cu o figură cam aspră, cam severă; era inteligentă, atentă, binevoitoare, foarte naturală în atitudinea ei de gazdă. Se mişca elastic, uşor, abia atingând pământul. Îi prezentă mândră copiii: doi băieţi — unul de opt ani, cel care era sărbătorit, altul de patru ani şi fata, un îngeraş blond şi vioi, care-şi sărbătorise numai cu trei luni înainte cea de-a şasea aniversare. Băieţii nu-i dădură prea mare atenţie musafirului, fata în schimb nu se dezlipea de el. Întreba mereu, ca şi mama ei, numai că întrebările ei nu aveau acea destinaţie convenţională. Erau rostite cu atâta gravitate, de parcă atârna tot viitorul lumii de răspunsurile pe care le va primi.

După ce sărbătoritul stinse din două suflări cele opt lumînări înfipte în tort, atmosfera începu să se liniştească. Copiii împreună cu micii oaspeţi se retraseră în camera lor, lăsându-i pe cei mari într-o tăcere care părea nefirească. Muşat regreta lipsa lor. Cu gesturile şi vorbele ei copilăreşti, fetiţa izbutise să-l desprindă din noianul încâlcit

al preocupărilor sale, îl ajutase să se simtă înseninat în mijlocul acelei familii fericite.

— La teatru aţi fost? întrebă ou totul nevinovată Elena, soţia lui Aburel.

Muşat se înroşi înainte de a răspunde, şi starea lui nu scăpă profesoarei.

— Nu…, spuse el cu greutate. Eu… nu sunt... Nu mă… nu mă satisface spectacolul… Prefer să citesc… Dumneavoastră vă duceţi des?

Întrebarea îi ieşise fără voie de pe buze; abia după ce o rosti simţi cum e pe cale să se sufoce.

— Nu ne ducem des, răspunse Elena străduindu-se să pară cât mai degajată. Dar nu pierdem niciun spectacol, pentru că sunt puţine premiere şi puţine teatre, nu ca la Bucureşti. Avem însă aici o artistă excepţională, poate aţi auzit numele ei. Liana Popa. Din păcate, ne părăseşte… Nici nu ne-am gândit că va rămâne toată viaţa aici… Acum trei zile… da… Miercuri a jucat în ultima ei premieră…

„Ultima ei premieră”… Auzise cuvintele în silabe care nu se mai terminau. Rămăsese nemişcat şi avea senzaţia că e o ţintă care va trebui să primească orice proiectile. Ultima premieră… Oare era ultimul ei spectacol? Fusese ultimul ei spectacol? Niciodată nu întrebase pe nimeni, nimic despre Liana; chiar când auzise rostindu-se numele ei în jur. Nu voia să se întâlnească prin nimeni cu ea. De astă dată însă, nu putu să reziste. Ştia că-i va tremura vocea, că-şi va simţi fruntea fierbinte, totuşi întrebă:

— A fost spectacolul de adio?

Întrebarea lui avea un accent sincer, emoţia lui era evidentă. Elena rămase nedumerită. Ea crezuse că va deschide un subiect de discuţie care-i va face lui plăcere, iar ei îi va da ocazia să afle amănunte despre ceea ce era numit în lumea artistică „straniul amor al Lianei”. Evită să se uite la el atunci când îi răspunse:

— Nu. A fost ultima premieră. Nu ştiu când va avea loc spectacolul de adio.

Elena îşi găsi brusc o ocupaţie în camera copiilor, închipuindu-şi că prin subiectul abordat comisese o indelicateţe faţă de unicul lor musafir. Era convinsă că „straniul amor al Lianei” aparţine trecutului.

Muşat în schimb se învioră. Liana nu-i dăduse niciun răspuns atunci când îi mai ceruse o întâlnire. Cu toate acestea, avea certitudinea că se va mai întâlni cu ea, că tot ea îl va chema, aşa cum se întâmplase până atunci. Ultima premieră nu era ultimul ei spectacol. Speranţele întâlnirii rămâneau.

Aburel se pomeni deodată întrebat despre copii, mai ales despre fetiţa cu păr blond şi nume sonor. El vedea numai curiozitate şi politeţe în vălmăşagul acela de întrebări fără rost, dar pentru Muşat erau ca nişte supape care, lăsând să iasă liber aburul fără valoare afară, reduceau forţa cumplită ce se zvârcolea înăuntru. Se grăbi să-i dea amănunte, lăudă amuzat precocitatea fetiţei, răspândind-o într-o sumedenie de fapte şi de gesturi: cum face teatru în faţa oglinzii, cum îl oblăduieşte pe cel mic, cum a întrebat-o cândva pe o profesoară, colegă a Elenei, dacă dinţii ar putea creşte semănaţi în pământ, cum pregăteşte în fiecare seară aşternutul păpuşilor.

Fetiţa îşi făcu apariţia în cameră chiar în timp ce era lăudată. Venise să-şi ia rămas bun de la musafir.

— Ei sunt leneşi, spuse ea arătând cu degetul spre camera copiilor. Iar eu vreau să mai vii şi să-mi aduci mereu flori.

Clipi scurt din ochi de câteva ori, apoi fugi ca o nălucă, fără să facă zgomot.

Aburel era mai vesel decât Muşat.

— Oare există cavaler care să refuze rugămintea unei fete? Va trebui să-i aduci flori, adică va trebui să mai vii pe-aici.

Lui Muşat parcă i se lua o ceaţă de pe ochi.

— Abia acum îmi dau seama că a venit din nou primăvara. Nici n-am observat când s-au topit zăpezile, nici n-am văzut

florile primăverii.

— Ai atât de mult de lucru? întrebă Aburel, ca şi cum n-ar fi muncit împreună în aceeaşi secţie, în acelaşi birou.

Muşat parcă se întuneca la faţă.

— Nu ştiu, răspunse el. Mi s-au încâlcit dintr-o dată toate gândurile. Nu ştiu ce se întâmplă. Era prea multă claritate până acum… Parcă a tras cineva o cortină prin care lumina pătrunde greu… Spaţiile se văd obscure, reliefurile se pierd…

— Aşa se întâmplă uneori primăvara, încercă Aburel să-l consoleze. Începe cu o stare de ameţeală, mai ales atunci când vezi cum mâini străine rup flori pe care le-ai fi vrut tu.

Aburel regretă prea târziu vorbele prin care crezuse că se va apropia de musafirul său. Nu urmărise altceva decât să participe la drama pe care o aflase întâmplător prin întrebarea Elenei. Şi el începea să creadă că Muşat e victima unei despărţiri violente, neaşteptate.

— Nu înţeleg, răspunse Muşat. Am crezut… poate te-ai referit… poate v-aţi gândit la un anumit lucru neclar… sau dimpotrivă, la un lucru care este foarte clar numai pentru anumite persoane… Cred că e o neînţelegere…

— Nu văd nicio neînţelegere, minţi Aburel ca un copil. M-am gândit chiar la ceea ce am spus. Când văd copii sau oameni în vârstă rupând sărmanele flori din parcuri…

— Te rog să mă ierţi, se scuză imediat Muşat. Am un obicei de care nu pot să scap. Caut prea multe sensuri, sau caut alte sensuri în vorbe. De multe ori îmi scapă tocmai înţelesul firesc al vorbelor… Un prieten îmi spunea că am obiceiul să calculez totul. Gândurile altuia nu se pot calcula. Numai expresia lor verbală, dar ea poate fi de multe ori o reprezentantă proastă a gândurilor, iar uneori chiar opusul gândurilor.

Aburel crezu că musafirul vrea să-i răspundă fără să-şi îmbrace vorbele în eufemisme, ll acuza pe faţă, direct, de minciună. Dar nici nu se supără, nici nu se scuză. Pentru scuze nici nu mai avea timp. Elena îi invita la cină.

După masă, conversaţia — şi aşa firavă — lâncezi şi mai mult. Muşat nu voia să-şi părăsească imediat gazdele, pentru a nu fi nepoliticos. Simţise străduinţa lor de a-i fi plăcuţi, de a-l înconjura cu căldură, de a-l antrena în micile lor preocupări de familie, şi toate acestea nu ostentativ, ci cu grijă, cu delicateţe. Aburel şi Elena, întristaţi de drama pe care presupuneau că o descoperiseră în viaţa lui Muşat, căutau să evite orice subiect care putea să aibă cea mai mică tangenţă cu acea presupunere. Uneori se pomeneau că dau din cap fără motiv, îşi întâlneau privirile şi căutau să exprime ceva: o nedumerire sau o clarificare, făceau mişcări stângace, şi în toţi era o dorinţă sinceră de a se apropia, de a se împrieteni.

— V-aţi obişnuit cu noua… cu minunea despre care vorbeşte bărbatul meu? întrebă la un moment dat Elena.

— Cu…? întrebă la rândul lui Muşat. Nu înţeleg… Mi se pare că am fost distrat… Vă rog să mă scuzaţi…

— Aaaa! încercă ea să zâmbească. M-am gândit la uzină, la… la secţia cu care se laudă… dumnealui.

Şi Aburel simţea cum îl strâng hainele. Îi vorbise întotdeauna Elenei despre secţia lui ca despre o minune. Dar era o mândrie intimă a lui, şi deodată şi-o vedea dezvăluită crud şi violent. Ar fi vrut să protesteze, dar nu găsea cuvintele cele mai nimerite. Nu putea totuşi să-şi batjocorească miracolul.

Muşat rămase o clipă tăcut. Se străduia să-şi amintească, făcea eforturi vizibile, parcă secţia şi toată istoria ei se aflau undeva departe, într-o perioadă de mult trăită.

— Ştiu, spuse el. Îmi amintesc. Dar să ştiţi că minunile… minunile au o durată scurtă. Un cărăbuş văzut prima dată e o minune… Şi o floare, floarea la rădăcina căreia l-ai găsit e o minune… la prima, la a doua, la a treia întâlnire… Pe urmă minunile… nu ştiu… mi se pare că se cer înlocuite. Dacă ar avea o durată prea mare, ne-ar obosi… ne-ar îmbolnăvi… Obişnuinţa le anulează ca minuni. Patul nu poate fi o minune…

Elena îl contrazise în glumă, deşi vorbele lui o întristau:

— Ah! De câte ori patul nu e o minune! Mai ales atunci când vii obosită de la şcoală, mai ales după ce corectezi o sută de teze absolut neinteresante…

— Ştiu… dar răspunsul dumneavoastră exprimă o stare, o senzaţie, nu un adevăr, spuse Muşat. S-ar putea ca minunile să fie… Nu vreau să vă supăr… Ştiu că există multe minuni cotidiene… Am impresia că încep să vă plictisesc… Cuvântul pe care-l întrebuinţăm e… nu poate fi folosit cu atâta uşurinţă… Cred că s-a făcut târziu…

Şi Elena, şi Aburel se opuseră, şi nu din convenienţă, ci pentru că simţeau că despărţirea s-ar fi petrecut într-un moment nepotrivit. Stinghereala care se iscase ar fi rămas ca o pecete pe amintirea primei lor întâlniri.

— Mai staţi, se rugă Elena. Nu vreţi să vă arăt o teză la limba română?… Staţi, vă rog… Eu cunosc atâtea din munca dumneavoastră…

Nu găsise alt mijloc de a-l reţine, se agăţase de primul pretext care-i venise În minte. El se aşează supus în fotoliu, primi un teanc de caiete din mâna ei, alese câteva şi începu să le răsfoiască fără niciun interes. Nici măcar nu făcu o remarcă oarecare. Numai scrisul şi limbajul difereau. Erau aceleaşi idei în toate caietele — unele mai limpezi, altele mai confuze. Căzu totuşi în reverie în faţa unui caiet deschis. Îşi aminti un gând vechi, nici nu mai ştia de când.

— Ce matematică ciudată e şi literatura! spuse el. Când vă gândiţi că tot ce se scrie într-o limbă: mii, milioane de cărţi, există concentrat în două volume: intr-un vocabular şi într-o gramatică. Vocabularul e materia, gramatica e instrumentul care organizează materia. Fiecare carte, însă, reprezintă o singură posibilitate din numărul fantastic de posibilităţi pe care-l oferă combinaţia dintre vocabular şi gramatică.

— E interesant ceea ce spuneţi, acceptă Elena din politeţe.

— E foarte interesantă ca problemă matematică, spuse la rândul lui Aburel. Formula e bine cunoscută. Aplicarea ei la situaţia gramaticii şi vocabularului ar da într-adevăr un număr fantastic de posibilităţi.

Participarea bărbatului ei la discuţie îi dădu curaj Elenei să fie mai vehementă.

— De ce trebuie văzută literatura prin matematică? Mi se pare absurd… vă rog să mă iertaţi că spun lucrurilor pe nume. Scriitorul nu face matematică în faţa colilor albe de hârtie. El nu se gândeşte nici la vocabular, nici la gramatică. El se gândeşte la oameni, la amintiri, la natură, la sentimente…

— Noi am văzut reprezentarea matematică a scrisului său, Elena. Dacă vocabularul ar fi format din zece sau douăzeci sau o sută de cuvinte, şi atunci s-ar putea scrie foarte multe cărţi… dar ca nişte schelete: câteva verbe, câteva substantiva şi adverbe şi adjective…

— Adevărurile totuşi s-ar transmite, spuse Muşat. Mă cam înspăimântă însă viitorul literaturii. Cum se va dezvolta? Se va îmbogăţi vocabularul, va sărăci? Va mai fi nevoie de gramatică? Noţiunile se dezvoltă spre sinteză, spre formulă, se alătură, se condensează, se identifică într-un sens mai general.

— Vreau să vă spun ceva, se învioră Elena. Să ştiţi că nu voi hotărâţi aici destinul literaturii. Îl vor hotărî oamenii, cei care citesc.

— Prin urmare, noi nici nu suntem oameni, nici nu citim, spuse Aburel.

— Sunteţi nişte oameni mai ciudaţi dacă vă preocupă literatura în stadiul de dicţionar, nefiltrată prin matematică, răspunse Elena continuându-şi gluma.

— O reprezentare matematică a literaturii totuşi există, zise Muşat ridicându-se din fotoliu. Vă rog să mă iertaţi, hotărî el să-şi încheie vizita printr-o glumă: n-aş vrea să confundaţi iarăşi patul cu o minune…

Îl conduseră amândoi până la poartă, obligându-l pe rând să promită solemn că va continua să-i viziteze.

— Dacă doriţi, spuse Elena, putem ieşi intr-o seară împreună la un local sau…

Se opri la timp. Era să spună „sau la un spectacol”. Dar şi aşa, fără să ştie, spusese foarte mult.

Întorcându-se în cameră, soţii se uitară unul la altul nedumeriţi. Îşi desfăcură amândoi o dată braţele.

— Oare ce-o fi cu el? întrebă Elena. Nu pot să spun nimic. E totuşi foarte ciudat. Uneori e extrem de sincer, ca un copil naiv. Nu mi s-a părut un om extraordinar aşa cum mi l-ai zugrăvit tu.

— S-a întâmplat ceva cu el, Elena. Trece printr-o criză. Dacă l-am putea ajuta să treacă mai uşor…

5

Chiar a doua zi spre seară, Muşat intră într-o florărie. Câteva fete tinere parcă dansau printre flori. Una dintre ele veni în întâmpinarea lui într-o atitudine graţioasă.

— Aveţi vreo preferinţă, sau ne lăsaţi pe noi să vă facem buchetul? îl întrebă ea. Pentru o aniversare, pentru o logodnă, pentru o domnişoară?…

— Pentru o fetiţă… spuse Muşat cu senzaţia că se dezvinovăţeşte. Pentru o fetiţă de şase ani. Diana…

Diana… îşi aminti ca o rimă uitată şi celălalt nume. Era printre flori, îmbătat de mirosul lor, poate de aceea simţea că ameţeşte. Privirile lui căutau pe podeaua lucioasă moneda aceea a lui Prevert, care se învârtea, care se învârtea, care nu înceta să se învârtească… poate de aceea simţea că ameţeşte.

— Mai doriţi ceva? auzi vocea vânzătoarei.

Moneda continua să se învârtească.

— Da, spuse el. Încă un buchet... pentru... pentru...

— Imediat, răspunse fata înţelegătoare.

Îi prezentă peste câteva minute un buchet mare, frumos, care parcă aştepta să fie pictat. Scrise numele şi adresele pe două cartoane albe. Nu semnă pe niciunul. Un comisionar bătrân îşi făcu apariţia ca din senin lângă el, tocmai în momentul când se întreba prin cine va trimite buchetele.

Peste jumătate de oră, comisionarul sună la uşa unui apartament. Îi deschise o femeie înaltă, cu o faţă severă de profesoară.

— Să nu mă încurc, spuse comisionarul. Un buchet e pentru domnişoara Liana, altul pentru domnişoara Diana. Vreţi să vă uitaţi dumneavoastră? Mie mi s-au cam stricat ochii.

Elena luă buchetul destinat Dianei, mulţumi comisionarului şi intră în odaia copiilor. Fetiţa începu să bată din palme, apoi, foarte grijulie şi cochetă, îşi aranjă florile într-o vază.

— Nu-i aşa că l-am cucerit, mămico? Uite ce frumos am aranjat florile!

Nu departe, pe altă stradă, bătrânul comisionar preda celălalt buchet unei femei de la garderoba teatrului.

— Asta de la cine-o mai fi? întrebă ea, dar nu descoperi niciun alt nume pe cartonul alb. Liana, Liana, Liana. După ce va pleca ea, câteva florării se vor închide în oraşul nostru.

6

Nici acasă, printre dosarele lui tăcute, Muşat nu-şi găsea liniştea. Le răsfoia des, nervos, în grabă, nu mai făcea adnotări, rareori îşi însemna pe o foaie de hârtie câteva

cifre sau câteva linii. Se plimba fără rost prin cameră; într-o clipă de nelinişte, smulsese semnul din albumul cu reproduceri; într-o altă clipă, tot de nelinişte, pusese semnul la loc, după ce privise — oare a câta oară? — acea geometrie picturală. *Las meniñas.* Pe birou zăcea, de multe zile nedesfăcută, o scrisoare de la Doina. N-avea putere, sau n-avea curaj să deschidă plicul. Îl întâlnea mereu în faţa ochilor, îşi ducea mâinile spre el, îl atingea, dar îl punea pe urmă la loc, negând cu fermitate din cap.

Uneori se ridica în toiul nopţii de la birou, închidea dosarul pe care-l cercetase până atunci, îşi îmbrăca la iuţeală fulgarinul şi pornea grăbit spre uzină.

Muncitorii se obişnuiseră cu apariţia lui neaşteptată în secţie. Îşi vedeau tăcuţi de lucru şi se uitau din când în când cu coada ochiului, să vadă unde a poposit. Cel care-l simţea în spate lucra ca pe ghimpi. Dar întotdeauna când era pe cale să facă o mişcare greşită, răsuna vocea lui:

— Atenţie!

Imediat apoi, îi indica muncitorului ce are de făcut.

Inginerul calcula fără încetare. Voia să dea valori medii, apoi valori absolute calităţii muncii umane. Voia să stabilească raportul ideal dintre om şi maşină. Il căuta prin comparaţii. De la fiecare muncitor alegea mişcarea perfectă într-o anumită operaţie, mişcarea ideală care identifica omul cu maşina, mişcarea oare se scurgea din maşină în om şi din om în maşină, mişcarea care prelungea mina omului în maşină, care transforma braţul lui într-un mecanism precis. Cel mai mic tremur, cea mai mică ezitare deveneau obstacole insurmontabile. Le transformase în cifre. Rezultatul era înspăimântător. Avea impresia că maşinile mai mult stau decât lucrează, ceea ce era o absurditate, şi ştia că e o absurditate acest lucru, dar matematica i-l demonstra rece, lucid, crud, prin cifre care nu acceptau împotriviri şi argumente.

„Atunci, unde era adevărul? gândea cel mai adesea inginerul. Unde este adevărul? Cum poate triumfa în acest

caz particular mecanica? Aceasta e realitatea. Ce legi pot să aplic aici? Legile sunt perfecte. Formulele sunt perfecte. Ele nu pot înşela. Atunci de ce, de ce drumul invers, relaţia inversă viciază formula, o face să tremure, o arată neclară? Cum se poate ieşi din acest impas? Aici sunt cei mai buni lucrători din uzină, artiştii, maeştrii operaţiilor tehnice. De ce, de ce munca lor desprinsă în cifre creează asemenea diferenţe? De ce nu se subordonează în întregime calculului matematic ideal? Mecanica nu poate să greşească. Relaţia dintre om şi maşină e imperfectă. Calitatea muncii umane, numai ea poate da răspunsul.”

Căuta răspunsul observând stilul de lucru al oamenilor. Chiar dacă stătea printre ei ore întregi, reducea observaţiile la minute. Privea relaţia om-maşină în cantităţile cele mai mici de timp, acelea care-i puteau sugera perfecţiunea. Nici în acele puţine minute n-o găsea. O descoperea în secunde. Singurul care atingea poate un minut de relaţie ideală era nea Neculai. Uneori chiar depăşea un minut. De aceea zăbovea cea mai mare parte a timpului de observaţie în preajma lui.

Într-o noapte, nea Neculai era de serviciu. Muşat sosise în secţie după miezul nopţii. Voia să experimenteze un reper foarte simplu, descoperit întâmplător în magazia cu mecanisme ruginite, la una dintre maşinile cele mai fine din secţie. Ştia că bătrânul e de serviciu şi voia să-l roage să-i facă experienţa Îl găsi însă obosit, moţăind într-unul din birouri.

Nea Neculai îl văzu ca prin ceaţă. Când îi deosebi mai bine contururile, se scutură de amorţeală şi sări de pe scaun.

— Ce s-a întâmplat, tovarăşe inginer? Iar cu vreo experienţă de-a dumitale?

Mâinile lui nea Neculai se bălăbăneau nesigure ca nişte odgoane de care se atârnaseră mari greutăţi, privirile îi alergau rătăcite. Oboseala lui nea Neculai parcă se infiltra şi În inginer, atât de evidentă era.

— Stai jos, nea Neculai! îi spuse Muşat. Nu eşti bun dumneata acum de nicio experienţă.

— Ce-ai spus? se burzului bătrânul. Vrei să mă pui la ambiţie? Bun! Atunci, hai să încercăm!

Se încordă în faţa lui ca un cocoş înainte de luptă. Efortul pe care-l făcea era cumplit. Muşat se înduioşă, îl prinse de umeri şi-l aşează blând pe scaun. Gestul acela îi făcu atâta plăcere bătrânului, încât se trezi de-a binelea. Dar nu se ridică de-acolo. Se sprijini în coate şi se uită patern la tânărul aspru de lângă el.

— Lasă, nea Neculai! Vom face experienţa verbal. Şi eu mă simt cam obosit.

Se aşează şi Muşat pe un scaun, în cealaltă parte a biroului, imitând poziţia comodă a bătrânului. Acesta nu-i mai spuse că ar putea să-i facă orice experienţă cu precizia şi limpezimea pe care o avea dimineaţa. Se lăsă furat de gândul unei discuţii pe care o aştepta de multă vreme.

— Eu mă supun, spuse el. Facem cum vrei dumneata. Dar să ştii că m-am trezit. Aşa… Şi dacă-i vorba de experienţă, atunci eu zic să facem un schimb. Fiecare arătăm sau spunem câte ceva. Că până acum matale ai cam abuzat. Zic ce-i drept?

— E drept, răspunse Muşat. Am abuzat mult, nea Neculai, am abuzat de toţi, şi mai ales de matale. Groaza e alta. Nu ştiu ce vreau, nea Neculai. Sunt ca un om care azvârlit undeva în apă începe să dea din mâini şi din picioare chiar dacă ştie sau nu ştie să înoate, chiar dacă apa e mică sau adâncă.

Nea Neculai se cam sperie. Iarăşi i se strecura în suflet o mare îndoială.

— Oare groaza nu-i asta? întrebă el. Dumneata ştii să înoţi, şi apa e poate adâncă, dar dai din mâini şi din picioare ca şi când n-ai şti să înoţi şi te-ai bălăci într-o apă mică.

Muşat recunoscu adevărul în observaţia plastică a bătrânului şi înclină încet capul. Nea Neculai se sperie şi mai tare. Dacă ajunsese să i se pară inginerului că apa e

mică şi dădea din mâini şi din picioare cu disperarea omului care vrea apă adâncă şi ştie să înoate, atunci se ivea o mare primejdie, şi nu departe, aproape. Primejdia era apropiată.

— Spune, nea Neculai! Dumneata ce crezi despre maşină? Despre orice maşină de aici din secţie…

— Aş putea să-ţi răspund că-s bune, măi băiete, dar dumneata n-ai vrut să mă întrebi asta.

Muşat tresărise auzindu-i vorba; un singur om o folosea.

— Pentru că mi-ai creat imaginea unui om foarte apropiat şi foarte drag — nu ştii dumneata prin ce —, atunci am să-ţi spun pe şleau, nea Neculai, despre ce este vorba. Ce crezi dumneata? Maşina stinghereşte omul, sau omul stinghereşte maşina?

Nea Neculai îi aruncă o căutătură grea.

— Ca să pui întrebarea asta trebuie să pleci de la un fapt, tovarăşe inginer. Nu zici despre doi oameni „Oare care o să bată, nea Neculai: cel în negru, sau cel în alb? tt dacă nu-i vezi pregătindu-se de bătaie, dacă nu se iau la harţă.

Muşat oftă. Nu putea să i se împotrivească.

— Am ştiut eu că mă vei aduce aici, dar tot trebuia să discutăm odată. Da, nea Neculai. Da, da, da! Este undeva o neînţelegere între om şi maşină. Şi dacă vrei să-ţi spun totul, eu pun neînţelegerea în seama omului. Imperfecţiunea muncii umane influenţează asupra perfecţiunii maşinii. Se stabileşte astfel un conflict. Cum se poate aplana, cum se poate rezolva acest conflict? Eşti unul din puţinii oameni pe care îi cunosc capabili să-mi dea un răspuns mai aproape de adevăr. Asta-i!

Nea Neculai căzu pe gânduri. Nu se gândea la răspuns Se gândea la pericolul întrebării. De ce îl sfredeleau atât de adânc întrebările tânărului? De ce-i creau asemenea ameninţări? Erau presimţiri. Cei 40 de ani de muncă în fabrici îl îmbrăcaseră pe din afară şi-l căptuşiseră cu un fel de al şaselea simţ. Asta era.

— Greu, tovarăşe inginer, greu… se hotărî el până la urmă să spună ce gândea. Greu. În unele privinţe, eu nu te

pot contrazice pe matale. În lunile din urmă te-am simţit şi mai bine. Ai prea multă ştiinţă. Şi tot ce ai învăţat curge, se mişcă. Am ştiut eu că nu mă înşel. Dumneata dacă ne-ai spune nouă, şi noi am sta pe un butoi de dinamită şi am vedea că i s-a aprins fitilul: „Ştiaţi! Nu se va întâmpla nimic!”, chiar dacă ne-ai spune asta la telefon, tot te-am asculta şi am rămâne nemişcaţi. Ştim sigur că nu se va întâmpla nimic. Nu fiindcă eşti dumneata un sfânt. Ci fiindcă ştii cum stau lucrurile. Asta ca să vezi cam care sunt legăturile dintre dumneata şi muncitori. Un singur lucru nu poţi, dar ăsta ţi l-oi spune mai târziu. Aşa… Ce cred eu?… Păi dacă-ţi spun: „Uită-te la maşini, tovarăşe inginer!”, aş putea spune că ţi-am dat răspunsul.

Muşat înţelese. Maşinile fuseseră perfecţionate de-a lungul timpului de către muncitori. Aceasta era părerea lui nea Neculai. Cu alte cuvinte, el indica perfectibilitatea, nu perfecţiunea. Formula matematică era însă perfectă. De ce să nu fie perfectă şi reprezentarea ei tehnică? Îi spuse aceasta lui nea Neculai.

— Asta nu se poate, tovarăşe inginer! se opuse bătrânul. Nu se poate. Omul lângă maşină creşte. Întâi o vede ca pe-o minunăţie, apoi, de, ca pe un obiect necesar. Cu vremea, o simte ca pe-un lucru obişnuit, apoi ca pe-o unealtă a lui, ca şi cum ar fi fost făcută o dată de el. Creşte şi el, nu? Şi începe s-o deretice, s-o dichisească, aşa cum prea bine se vede. Maşina se îmbogăţeşte.

— Nu ne înţelegem, nea Neculai. Sau nu vrei dumneata să înţelegi. Eu nu vorbesc despre maşini, vorbesc despre formule. N-am exploatat bine formulele când am construit aceste maşini, de aceea a trebuit să le îmbunătăţim mai târziu. Dar dacă am reprezenta tot adevărul formulei intr-o maşină?

— Păi atunci unde e muncitorul, tovarăşe inginer? Ce nevoie mai avem de el?

Întrebarea era grea. Nea Neculai avusese nevoie de mare curaj ca s-o pună atât de violent şi atât de deschis.

Muşat nu se aşteptase la această întrebare. N-o căutase până atunci, nu dăduse încă de ea. El căuta un raport ideal între om şi maşină şi nu-şi închipuia că, într-o anumită măsură, acea întrebare azvârlită de instinctul posesorului de unealtă îi sugera răspunsul. Un moment, îşi simţi capul plin de noţiuni confuze. Era şi foarte obosit. Nu se putea orienta clar pe acele cărări întortocheate, iscate de violenta întrebare.

— Maşina nu poate fi concepută fără cunoaşterea unor mişcări umane şi transplantarea lor în tehnică. Omul prin anumite mişcări particulare învaţă materia cum să se organizeze în maşină pentru a-l scuti de acele mişcări.

— Asta am înţeles-o şi eu lucrând atâţia ani lângă maşină. Dar dumneata tot nu pricepi că ea este unealta noastră?

— Eu cred că dumneata nu înţelegi, nea Neculai, că ea este reprezentarea tehnică a unei formule precise… Vreau un strop clar din legea asta într-o maşină, aşa cum într-un strop se oglindeşte tot oceanul…

Nea Neculai tăcu un timp. Tăcu şi Muşat. Nici nu se uitau unul la altul.

— Eu zic că maşina e o unealtă, tovarăşe inginer.

— Şi care este rostul unei unelte, nea Neculai?

— Hm… Rostul îl cunoaştem bine amândoi. Să producă.

— Şi dacă unealta produce prost şi scump şi greu?

Nea Neculai îşi aprinse ţigara cu furie. Trase un singur fum, apoi o strivi în scrumieră.

— N-am nevoie de ţigară acum… Da!… Uite ce este, tovarăşe inginer! Secţia noastră, se cunoaşte, toată lumea ştie ce-i cu ea. Şi maşinile, şi lucrătorii ei… Hm… Am uitat ce voiam să spun. Da. Aici e onoare în secţia noastră. Onoare pentru toţi… Iar eu am o spaimă. Dumneata vrei să ne iei maşinile, tovarăşe inginer. Asta-i spaima mea. Poate dumneata nici nu-ţi dai seama. S-a mai încercat o dată asta, şi a trebuit să ridicăm o magazie pentru fier vechi. Dar să ştii ceva, tovarăşe inginer. Noi nu-ţi dăm maşinile. E singurul lucru pe care nu ni-l poţi cere.

— Nu m-am gândit la asta, nea Neculai. Nu ştiu cum m-aş putea gândi la asta. Lipsesc nişte lumini. Aş vrea atât: să văd în maşină o adevărată sinteză…

Capitolul VIII

1

De câte ori auzea soneria, Diana tresărea şi-şi stăpânea greu impulsul de a fugi după mama ei. De fiecare dată însă, mama ei se întorcea de la uşă fără flori. Fusese un vecin sau altcineva, care nu se gândea la ea şi la florile ei. Intr-o zi se posomori şi-i spuse pe neaşteptate mamei: — E atât de multă primăvară şi sunt atâtea flori!…

Primi a doua zi un buchet, îl mângâie, îl puse într-o vază, dar când se duse în faţa oglinzii făcu nişte strâmbături dureroase. Bănuia ea de unde-i vin florile. Le privise de prea multe ori prin fereastră. Dar nu se trăda prin niciun gest.

Omul de la care aştepta Diana florile o uitase. Nu numai pe ea. Uitase multe. Nici nu mai ştia dacă e primăvară. Nici nu mai vedea flori. Trăia numai printre cifre şi linii. Îşi imagina maşini perfecte, care să se prelungească din gândirea omului ca nişte braţe vii. Odată ştia că asemenea maşini îl vor trimite pe om afară, liber, ca să înveţe primăvara, ca să ameţească printre flori. Uitase şi acele gânduri. Lumea era formată din principii mecanice. Oameni, primăveri, fieri. Lumea se compunea dintr-un joc de linii însetate de căutarea unui corp în care să se dispună şi să se integreze perfect. Dansul fusese liniştit la început. Ritmul lui creştea însă cu fiecare zi. Se transformase într-un vârtej care-i sorbea toată puterea. Şi se lăsa încercuit şi cuprins de vârtej, i se dăruia fără împotrivire, ca unei beţii

care nu-i tulbura decât membrele, trupul, privirile, simţurile. Gândurile se voiau limpezi în această beţie, asemeni cristalului prin care se vede culoarea şi zbuciumul şi boabele vinului încărcat de ameţeală.

Uitase şi de dosare. Nu mai avea nevoie de ele. Toate paginile lor fuseseră fotografiate de memorie. Orice linie imaginată îşi găsea instantaneu corespondenta reală într-o pagină, aşa cum sunetul imaginat găseşte clapa pianului. Îşi amintea şi mecanismele ruginite din magazie. Le vedea agitându-se în toate fragmentele. Vârtejul era necruţător. Nu-l părăsea nicio clipă; îl urmărea pretutindeni; acasă, la uzină, în somn, în amorţeală. Şi visele i se formau tot din linii, sau din benzi nesfârşite, pe care dansau simboluri şi cifre colorate. Se apropiau ameţitor, în vârtejuri, creşteau, se contopeau în x-uri uriaşe, şi x-urile erau îmbrăcate în hlamide transparente, pe care străluceau cifre exacte. Dar nu le putea reţine niciodată. Se trezea din somn leoarcă de sudoare, buimac, braţele voiau parcă să fugă, să oprească acele falduri pe care erau înscrise toate soluţiile. Îşi amintea vag câteva cifre, le reţinea în memorie şi începea să le combine în toate felurile. Problemele păreau insolubile. Liniştea fugea speriată în alte locuri. El rămânea mai departe în vârtej, în starea aceea de beţie care parcă îl suspenda deasupra lumii.

Uitase şi de scrisoarea aceea de departe, pe care încă n-o citise. Rămăsese în acelaşi loc pe birou. Intr-o zi pusese deasupra ei alta. Un plic alb, tare, pe care i-l dăduse portarul uzinei. Nu putea să le primească în vârtejul său. I-ar fi spart cristalele, l-ar fi ameţit de tot.

Şi se trezi într-o după-amiază singur. Era sărbătoare, fusese sărbătoare. Se trezi singur, parcă nu mai era nimeni lângă el, dincolo de zidurile camerei lui, în spaţiile verzi pe care le oferea fereastra. Era linişte, linişte. Îl trezise liniştea. Se sculă de la birou ameţit şi se întinse pe pat, care-l aştepta ca o minune. Adormi amintindu-şi culorile

dimineţii. Era prima zi din luna mai. Cu un an înainte… Amintirile i se încâlciră.

2

Cortina coborâse definitiv. Liana rămăsese singură, pironită în mijlocul scenei. Nu se încheia un spectacol, ci un capitol din viaţa ei. Nu voia să se gândească mai departe. Era singură pe scenă. Şi florile fuseseră duse undeva. Luminile începeau să se stingă. Se înclină încet în faţa sălii goale, se înclină încet în faţa scaunelor tăcute, se înclină încet în faţa amintirilor. Lumina se subţia. Părăsi scena în vârful picioarelor. O aştepta sus, într-o sală mare de marmură, balul mascat.

În noaptea aceea, pe lespezile strălucitoare de marmură, Liana jucă aşa cum nu jucase niciodată în viaţa ei. Juca rolul unei femei fericite. Rămăsese în rochia ultimului act, avea în mină o mască neagră de catifea, cu care nu voia să-şi acopere ochii, zâmbea veselă tuturor, căuta cu nepăsare prin mulţime şi se plimba des prin faţa uşii. Era înconjurată mereu de alţi oameni, dar se simţea singură. După miezul nopţii o cuprinse deznădejdea. Se spulbera şi speranţa balului mascat.

Era noaptea primei zi de mai. Se împlinea un an de la prima lor întâlnire în oraş. Hotărâse de mult să joace în acea zi spectacolul de adio. Hotărâse de mult să încheie în acea zi şirul întâlnirilor. Hotărâse de mult să-şi uite în acea zi identitatea şi amintirile. Era veselă, fericită, ochii plini de străluciri îi mărturiseau fericirea. Lacrimile n-aveau puterea să cadă. Îşi simţea obrajii de gheaţă. Era singură în lumea aceea colorată şi veselă, care o sărbătorea şi pe care n-ar fi recunoscut-o chiar dacă s-ar fi desprins măştile de pe

feţele tuturor. Oare nu primise invitaţia? I se părea că un plic alb e purtat aiurea de un vârtej.

— Minunată idee acest bal! auzea pretutindeni voci.

— Nici astăzi nu vrei să dansezi? auzea de pretutindeni întrebări. E doar balul tău…

Ştia că-l va întâlni pe Cerbu la acel bal, ştia aceasta după ce trecuse miezul nopţii. Până atunci sperase că nu-l va vedea. Se gândea la taiorul alb al primăverii trecute, care o aştepta la garderobă. Taiorul acela şi masca neagră de catifea fuseseră pregătite de multă vreme pentru bal. Se gândea că n-o va mai recunoaşte nimeni în costumul pe care şi-l alesese, că n-o va găsi nimeni în decorul pe care şi-l închipuise. Trecuse însă miezul nopţii, şi masca i se ascunsese în mână, ghemuită şi deznădăjduită.

— Excelentă idee! îi spuse Cerbu oprindu-se în faţa ei. Totul e excelent, dar mai ales balul, şi mai ales costumul dumneavoastră. Aţi coborât de pe scenă direct în mijlocul nostru. E o frumuseţe… La Paris, cu un sfert de secol în urmă… Nici vals nu dansaţi? Mi-aţi face cea mai mare bucurie a vieţii… Vă spuneam… La Paris, cu un sfert de secol în urmă… Nu! Pardon! La Nisa, la carnavalul din Nisa şi la carnavalul din Saint-Etienne, şi la Florenţa… Tocmai când mă pregăteam pentru Rio, pentru cel mai celebru carnaval al lumii, a început războiul…

Era multă lume în jurul Lianei. Colegi de teatru, ingineri de la marea uzină, profesori, prieteni, necunoscuţi, oameni care n-o văzuseră decât pe scenă. Il ascultau pe Cerbu, care-şi depăna în fraze luxuriante amintirile tinereţii. Liana nu-l auzea. Ar fi vrut să fugă de-acolo, dar ştia că n-are unde să se ducă. Rămânea şi schimba vorbe convenţionale cu oameni cunoscuţi sau necunoscuţi, le stârnea întrebări, le răspundea şi foarte rar se uita spre uşă.

— E timpul şi cazul să vă invităm la bufet, spuse Cerbu, cucerind adeziunea tuturor.

Liana trebuia să se supună. Cortegiul trecu în altă sală. Îşi duse de câteva ori paharul la buze, dar nu sorbi

niciodată din el. Simţi numai usturimea de fiecare dată. Muşcăturile adânci îi tăiaseră şi-i înroşiseră buzele. Refuză tot cu zâmbete şi alte invitaţii la dans. De câteva ori răspunse Cerbu în numele ei. Strălucea distins lângă ea, şi gesturile lui fine şi delicate mărturiseau multor priviri curioase o intimitate disimulată.

— Dacă vă interesează atâta dansul, de ce…

Liana îşi termină vorbele oferindu-i cu un gest câteva partenere dintre colegele care o înconjurau.

— Da! Da! răspunseră ele încolţindu-l cu privirile.

Cerbu îi mulţumi Lianei şi o invită la dans pe cea mai mică şi mai speriată dintre ele, o actriţă rătăcită, care juca roluri de fete bătrâne bâţâindu-şi într-una capul şi nescoţând nicio vorbă. Reveni după câteva minute ca un om fericit care a reuşit să evite o criză de gelozie. Toată atitudinea lui parcă-i spunea Lianei că n-are de ce să fie geloasă şi neliniştită. Nu-l mai putea suporta. Şi iar îi veni în minte gândul că omul acela ar trebui. Pedepsit prin dragoste şi căsătorie. Dar putea el oare să se îndrăgostească de altcineva decât de persoana lui superioară şi distinsă? Putea să-i dăruiască altceva unei femei decât o parte din glazura aceea pretenţioasă?

— Ce părere aveţi despre…

Liana se opri la timpul potrivit. Ar fi vrut să-l întrebe ce părere are despre dragoste.

— … despre, continuă ea, despre acei bătrâni care-şi cumpără iluzia tinereţii.

— O! Sunt dezgustători, răspunse el foarte senin. Am cunoscut şi eu câţiva. Am cunoscut însă şi câţiva tineri… Cred că ar fi timpul să renunţăm la plural, dragă Liana, după atâtea întâlniri şi după atâtea neînţelegeri, după atâtea…

Liana rămase perplexă. Nu ştia ce să-i răspundă. Cerbu calculase însă bine momentul. Nici nu-i dădu răgaz să-şi caute cuvintele de răspuns. Chemă din mulţime o anumită persoană, pe care o prezentă Lianei.

— De când încerc să vă fac cunoştinţă! Profesoara Elena Aburel, o admiratoare a… dumitale. Soţul dumneaei e şeful inginerului Muşat… Mi se pare că l-aţi cunoscut pe inginerul Muşat într-o anumită perioadă…

După aceste cuvinte, Cerbu părăsi grupul, salutând rece şi încruntat. De astă dată părea el ameninţat de un acces de gelozie.

Liana era zăpăcită. Ştia că trebuie să-i răspundă ceva lui Cerbu. Ar fi vrut să fugă după el şi să-l pălmuiască. Avea însă în faţa ei o fiinţă pe care n-o cunoştea şi care totuşi îi era apropiată prin ceva. Făcu un mare efort ca să rămână dreaptă, în picioare, li tremura tot trupul, iar genunchii i se muiaseră. Auzi ca prin vis o voce caldă, emoţionată:

— De multă vreme am vrut să vă cunosc. Nu v-am pierdut în niciun spectacol, şi când am auzit că e ultimul… spectacolul de adio, cum spunea inginerul Mu… Pardon!… N-aş vrea să vă stânjenesc…

— Nu! Vă rog rămâneţi! o invită Liana, cu credinţa oarbă că va afla ceva despre cel pe care-l aşteptase. Inginerul Muşat e plecat din oraş?

Întrebase direct, fără nicio şovăială.

— Nu ştiu… Cred că nu… Astăzi dimineaţă soţul meu a vorbit cu el, l-a invitat pentru mâine seară la noi… Nu ştiu de ce am crezut şi eu că-l voi întâlni aici… Am comis o indelicateţe?

— Nu! îi răspunse Liana cu blândeţe. Sunteţi profesoară?

— Da. Şi chiar de mulţi ani. Nu m-aş mai intimida printre elevele mari ca dumneata…

— Eşti foarte amabilă… Dar şi eu mă simt uneori veştejită. Îţi mărturisesc foarte sincer că te invidiez, deşi nu te cunosc. Pe faţa dumitale se poate citi însă foarte uşor, ca intr-o carte deschisă. Eşti stăpână pe o anumită fericire sigură.

— Şi pe faţa dumitale se poate citi uşor ceea ce simţi. Parcă n-ai fi coborât de pe scenă…

— Crezi că n-am coborât?

— Da! răspunse Elena. Mă simt obligată să vorbesc în şoaptă. Fericirea dumitale mi se pare văzută în sală oând interpretezi pe scenă una din eroinele dumitale. Şi mi se pare că începe să se observe. Poate că ar fi bine să ne punem măştile.

— Poate că ai dreptate E târziu… putem să ne ascundem durerile.

Sălile erau însă pline de zgomote, de ritmuri şi melodii. Lespezile de marmură reflectau mişcare, umbre, străluciri.

3

După miezul nopţii se stârni un vânt puternic în oraş. Pădurile de la margine îl transformară în vijelie. Ferestrele uitate deschise se loveau de ziduri, spărgându-şi sticlele. Oamenii se treziră buimăciţi. Se aprindeau lumini, se închideau geamuri, se iveau capete speriate la ferestre. După câteva minute, totul se linişti. Oamenii se înapoiară obosiţi în somn. Numai şuierul vijeliei răsuna dincolo de ziduri.

Fereastra unei camere rămăsese undeva deschisă. Geamurile înţepenite rezistau asaltului. Vântul cucerise însă încăperea, răscolind totul. Găsise un dosar pe birou; îl deschise violent şi-i azvârli foile peste tot. Zgomotul îl trezi pe Muşat. Dormise adânc, fără vise. Se ridică în capul oaselor, încercând să înţeleagă ce se petrece. Goana hârtiilor prin încăpere şi şuierul aprig de afară îl dezmeticiră. Închise repede geamul şi aprinse lumina. Peste tot erau numai foi. Doar scoarţele dosarului mai rămăseseră pe birou. Începu să strângă foile cu gesturi de somnambul. Dar când ajunse cu ele la birou, se trezi. Se uită la ceas şi se îngrozi. Dormise aproape zece ore. Şi dacă nu l-ar fi trezit vântul, poate că ar fi dormit până dimineaţă.

Aproape zece ore de uitare totală, de suspendare în neant, de ruptură cu gândurile. Niciun vis nu-i tulburase somnul de piatră. X-urile familiare nu-l mai hărţuiseră, nu-l mai aţâţaseră cu hlamida lor plină de cifre. Nici capul nu-i mai vuia. Gândurile, obsesiile încă nu-l găseau. Se pomeni fluierând o melodie veselă şi bătând tactul cu degetele în lemnul biroului. Şi se simţi fericit în singurătatea aceea tăcută. Ştia că ar fi fost de-ajuns să-si arunce privirile pe o singură pagină, şi dintr-o dată ar fi devenit plin, bogat. Era bogat. Dar continuă să fluiere, ca să mai rămână câteva clipe singur şi vesel. Degetele băteau un tact iute, care-i plimba mina pe birou. Melodia se opri brusc printr-un şuierat de uimire. Zărise sub degetele lui cele două scrisori nedesfăcute. Avea în sfârşit timp să le citească. Luă prima scrisoare, plicul acela alb, tare. De la cine putea fi? Îl pipăi şi ghici înăuntru un carton. Era probabil o invitaţie. Unde? de la cine? Dacă fusese invitat în dimineaţa aceea la tribună, şi el nici nu ştiuse? Nu se putea! Plicul se afla de multă vreme pe masa lui. Şi de ce să fie invitat la tribună? Puse plicul alb deasupra dosarului şi luă cealaltă scrisoare. Dar abia o atinse, şi simţi cum se zbate ceva în pieptul lui şi iarăşi trăi senzaţia veche de sufocare şi ameţeală. Îl ameninţau disperări. Se apăra împotriva lor căutându-şi obsesiile. Deschise iute dosarul. Voia să vadă o singură pagină, oricare. Mişcarea azvârli plicul alb pe parchet. Se aplecă şi-l ridică de jos. Nu-l puse la loc. Se pregătea să-l arunce intr-un sertar, dar, văzând că plicul nu e lipit, îl deschise, cu gândul să-l lipească. „Nu vreau să ştiu de nicio invitaţie, îşi spuse el. De când o fi trecut timpul ei...!” Se amuză o clipă plimbându-şi limba pe marginea cleioasă a, plicului. „Cred că peste tot în lume aşa se lipesc plicurile.” În momentul când îl apăsă cu mâna pentru a se încleia bine, îşi aminti că văzuse câteva litere. Aruncă, plicul în sertar, închise sertarul cu genunchiul, dar imaginea celor câteva litere încă îl obseda. Reţinuse trei sau patru consoane şi o vocală. Şi încercă să le împreuneze ca într-un joc. Erau atât

de puţine, încât le putea amesteca în toate combinaţiile posibile. Dacă într-adevăr văzuse 5 litere, erau posibile 120 de combinaţii. Îşi amintea însă precis a doua literă. Era un R. Prin urmare, numărul combinaţiilor, beneficiind de acest pivot fix, se reducea la 24. Se amuza, Nici nu se gândea să combine literele. Le văzu însă deodată aranjate perfect, ca în lumina unui fulger. O viziune de o fracţiune de secundă. Un T înaintea lui R, apoi vocala U, apoi încă un T. Parcă îi trecu o săgeată prin corp: TRUL. Era sfârşitul unui cuvânt, aşa cum îi apăruse prin deschizătura plicului. Nu putea să fie decât sfârşitul unui singur cuvânt. După câteva secunde, citi invitaţia. La început nu înţelese. Apoi îşi aminti totul. Se uită la ceas. Era aproape două. Nu se mai schimbă. Rămase aşa cum fusese la demonstraţie, aşa cum fusese îmbrăcat cu un an în urmă. Îşi luă din cuier fulgarinul şi plecă în goană, lăsând lumina aprinsă şi uşa descuiată.

Nu mai era niciun autobuz la ora aceea. Şoseaua era însă plină de automobile care se întorceau din împrejurimi în oraş. Farurile îl prindeau mereu în raza lor. Îşi învinse greu sfiala şi începu să facă semne. Maşinile treceau însă pe lângă el cu toată viteza. Erau pline. Porni pe şosea spre oraş, cu paşi mari şi repezi, dar de câte ori vedea luminându-se şoseaua, se oprea şi făcea semne. Calcula valoarea opririlor în secunde şi o opunea probabilităţilor de a găsi un loc într-o maşină, de a întâlni un şofer cumsecade, dispus să răspundă gestului său. Fiecare secundă avea valoare. Totuşi, hotărî să se oprească şi să facă semne. Erau prea multe maşini pe şosea la ora aceea. Probabilităţile i se păreau apropiate. Şi aşa se întâmplă. O maşină se opri. Şoferul îl invită în faţă. În spate moţăiau trei persoane.

— Treceţi pe la teatru? întrebă Muşat.

— Ne facem noi drum şi pe-acolo… răspunse şoferul.

— Doriţi şi o mască? îl întrebă femeia de la garderobă, luându-i fulgarinul.

— O mască?!… Da. Bineînţeles! răspunse el.

Urcă scările cu masca în mână. Se apropiau vertiginos zgomote şi melodii. Când văzu primele siluete se opri. Era în faţa unei oglinzi. Abia atunci simţi emoţia care colcăia într-însul. Îşi puse masca pe ochi. Devenise un om fără identitate. Şi se simţea parcă liber şi liniştit.

Liana îl descoperi imediat, pentru că îl aştepta aşa cum venise, în costumul acela cenuşiu, cu cămaşa descheiată, fără cravată, puţin stingher, încurcat, ca în prima clipă a primei lor întâlniri din parcul pustiu. Nici nu se mai scuză. Se desprinse din grupul care o înconjura, ocoli tot salonul, trecu prin spatele lui, aproape ar fi putut să-l atingă. Coborî scările repede, dar le urcă peste câteva minute la fel de repede, îmbrăcată în taiorul alb aii primăverii trecute şi cu masca de catifea pe faţă. N-o mai recunoştea nimeni. Îl găsi în acelaşi loc. Li atinse uşor braţul, dar nu-l lăsă să se întoarcă. Veni ea în faţa lui. Erau atât de aproape, încât nu se mai vedeau, închiseră amândoi ochii încet; vedeau cum li se închid, apoi îşi apropiară frunţile şi le atinseră, şi rămaseră câteva secunde nemişcaţi, căutându-şi parcă puterile. Se retraseră într-un colţ al sălii; stăteau în picioare unul în faţa altuia. El voi să spună ceva, dar ea îl opri cu gestul lui de la ultima întâlnire. Îşi duse palma aproape de buzele lui. Nu rezistă, ca el atunci. O apropie până îi atinse buzele, apoi îşi răsfiră degetele pe faţa lui şi apăsă. El rămase nemişcat.

Stăteau amândoi rezemaţi de pervazul unui geam. Îşi atingeau braţele. El ar fi vrut să spună multe. Şi ea. Dar tăceau amândoi privindu-se, privindu-se până la ameţeală. Un tânăr îi descoperi acolo în colţ. Invită silueta albă, statuară, la dans. Nu refuză prin vorbe, ci printr-un gest graţios, blând, care ar fi putut să-i redea identitatea. Se înghesuiră şi mai strâns unul în altul, parcă ar fi vrut să se

apere de o primejdie. Erau valsuri, valsuri, valsuri, şi rotocoalele rochiilor de epocă, şi vârtejurile perechilor îi ameţeau. Se priveau greu, parcă le cădeau pleoapele.

Târziu, ea îl luă de mână şi se furişară amândoi printre perechi, se ciocniră de oamenii înfierbântaţi, trecură printr-o sală, în care bărbaţii se aliniaseră în faţa barului, coborâră câteva trepte şi pătrunseră într-un hol mic, din care se deschideau multe uşi. Holul era pustiu. Intrară printr-o uşă într-un coridor lung, nesfârşit, luminat palid de câteva becuri ascunse în globuri albe, şi merseră până La capătul lui. Ajunseră intr-un hol mare. Era aproape întuneric. Marmura holului reflecta câteva raze îndepărtate. Deschiseră alte uşi, parcurseră alte coridoare, coborâră şi urcară trepte, numai prin întuneric, un întuneric gros, fără nicio licărire nicăieri. Parcă mergeau spre capătul lumii. Ea îl ducea de mină, îl purta sigură prin locuri cunoscute, îl îndepărta de orice lumini, de orice zgomote, de orice respiraţii, de orice amintiri. Erau departe, departe, şi ea tot mai mergea, tot mai urca şi cobora trepte, ducându-l mereu după ea. Şi deodată, îi lăsă mina. Îşi închipuia că se va prăbuşi undeva într-o prăpastie. Se înfipse în locul acela, aşteptând ceva, orice, îşi oprise respiraţia. Ea nu mai era lângă el. Auzea zgomotele trupului ei departe, li auzi de departe şi vorbele şoptite:

— Suntem pe scenă, în decorul ultimului meu act. Ai spaţii mari, libere în faţa ta. Poţi să vii încet. Întinde braţele şi înaintează cu paşi rari.

Îi asculta vorbele. Mergea cu braţele întinse, păşea rar, înălţându-şi picioarele. Cât de adânc, cât de ireal era acel întuneric, şi parcă plin, plin de primejdii care-l îngheţau!

— Acum vei întâlni cu mina marginea unei mese. Iar mai înainte, la stânga, poţi să pipăi braţul unui fotoliu. Eu voi fi aproape de tine, pe pat... Acum poţi să te aşezi în fotoliu. Vreau să aud. Lasă-te uşor. E un fotoliu vechi, de epocă. Pe masă a rămas o sticlă de apă şi un pahar. E şi o scrumieră, şi o vază cu flori, şi... Parcă am început să te văd...

Nu vedea nimic. Nu putea să vadă. Îl contura ea în bezna aceea densă.

— Şi eu te văd, spuse el. Te văd aşa cum nu te-am văzut niciodată…

Era oare numai o închipuire? Sau vedea aievea strălucirile de marmoră ale trupului ei?

— Nu ştiu, răspunse ea. Acum nu pot să ştiu nimic. Cred că nici nu mai văd nimic.

Cât de aproape răsuna vocea ei! Parcă-i vedea şi vocea ca un abur luminos. Şi iarăşi reflexe de marmură, şi contururi dure, fosforescente.

— Străluceşti, spuse el. Nu te poate ascunde întunericul.

— Oare ni se dizolvă identitatea în această beznă groasă? Oare am putea scăpa de orice amintiri, şi mai ales de primejdia altor amintiri?

— Nu ştiu… Te văd cu toate liniile tale. Nu te poate ascunde întunericul. Te plămădeşti în întuneric, aşa cum se plămădeşte marmura sub straturile grele de pământ. Ştiu că te apasă întunericul, vrea să-ţi încâlcească liniile, dar eu le văd, le văd şi cu ochii închişi în aceste tenebre inutile…

Liana îl asculta înfiorată. Vorbele lui parcă o desenau, şi toate liniile pe care i le descoperea zvâcneau pline de sânge şi de căldură.

— Nu ştiu, nu ştiu, spuse ea tot în şoaptă. M-a rănit, m-a ucis singurătatea. De aceea te-am adus aici, ca să te văd şi să mă vezi şi tu.

El întinse braţul în aer, dar n-o întâlni. Era încă departe. Liniile ei rămâneau în acelaşi loc. Parcă trecuse cu mâna prin ele. Îşi roti mâna, dar liniile nu se încâlceau. Rămâneau fixe, împietrite, organizate de alte dimensiuni.

— Voi primi întunericul, Liana. Mă voi lăsa ameţit de el.

Ea nu răspunse. Contururile parcă se apropiau. Şi se duse spre ele până când le simţi căldura.

— Nu ştiu, nu ştiu, spuse ea. M-am mai gândit o dată, dar atunci am căzut în braţele tale.

Era lângă el. Genunchii lui atingeau marginea patului. Stătea în picioare şi o privea. Privea undeva. N-o mai vedea. Toate reflexele dispăruseră. Era întuneric. Trebuia s-o descopere încă o dată. Se aşează încet pe pat şi întinse braţele. Îi întâlni umerii calzi, vii. Mâinile lui îi desenară din nou contururile goale. Îi întâlnea toate liniile, toate suprafeţele, toate tresăririle.

Îl aştepta. Îi simţi braţele dure, aspre, îi simţi apropierea obrazului. Îl auzi apoi departe. Îl auzi iarăşi aproape. Îl căută. Îşi lăsă faţa sfărâmată, îndură toată nemişcarea, apoi întunecimile începură să tremure. Iar paralelele se întâlneau în infinit.

5

Dimineaţa îl primi răutăcioasă, cu străzi reci şi pustii. Oboseala zilei trecute îi reţinea încă pe oameni în somn. El rătăcea înfierbântat, aprins, printr-un haos încâlcit, aglomerat, în care totul suna strident, ţipător. Se lăsa purtat de paşi străini. Parcă se întâlnise cândva cu perfecţiunea, şi lumea concretă în care coborâse îl împleticea cu desişurile ei. Nu rătăcea pe străzi, rătăcea prin gândurile lui. Voia să taie o linie dreaptă, dreaptă fără niciun tremur, fără niciun ocol. Totul se răzvrătea ca nişte puncte uitate, care-şi căutau liniile. Simţea apropierea erupţiei, ucigătoare, dacă n-o disciplina, dacă n-o dirija intr-o carapace perfectă, invulnerabilă.

Trecătorii rari întorceau capul speriaţi după omul care gonea pe lângă ei fără să-i vadă. Parcă nu mergea pe străzi drepte, plate, parcă urca o înălţime înspăimântătoare. Maxilarele încordate, ochii strânşi, aproape închişi, fruntea săpată de cute până în profunzimi, totul purta pecetea

efortului suprem. Omul urca violent, cu pieptul înainte, cu pumnii strânşi, gata să sfărâme orice obstacol.

Nu-şi mai amintea nimic din întunericul vechi. Era un fulger orbitor în spatele lui; fulgerul acelor clipe îi aprinsese toate gândurile, i le prefăcuse iarăşi în vârtej. Parcă mai simţea căldura pietrificată înfiorându-i membrele.

Se opri undeva la o încrucişare de străzi. O bătrână trecu pe dinaintea lui ţinând doi copii de mână.

— Nu cumva ştiţi cât e ceasul? îl întrebă ea.

Ceasul? Cât de îndepărtat îi suna cuvântul! întinse mina, dar nu se uită el la ceas. Îi lăsă pe copii să vadă ora. Amândoi o strigară în acelaşi timp, dar el n-o auzi. Nu auzi nici mulţumirile, nu văzu nici privirile ciudate pe care i le arunca bătrâna. Auzea şi vedea altceva. Ştia că se rostise o cifră. Şi toate gândurile i se prefăcură în cifre. Ca la un semnal. Nu mai exista altceva. Numai cifre. Apăreau luminoase, ca pe o bandă neagră. Se developau instantaneu sute, mii de clişee. Erau linii, raze luminoase care se strângeau toate intr-un focar. Oare când descoperise focarul? Şi de ce clişeele memoriei erau atât de limpezi? De ce deveneau atât de docile cifrele? Parcă trecea cu degetele pe sute de clape. Auzea sunetele înainte de a atinge clapele. Rezonanţa pianului nu avea nicio stridenţă. Sunetele imaginate şi sunetele reale se dizolvau unele în altele. Şi toate erau cifre. Clare, sigure, drepte. Niciuna nu mai tremura, ca altădată.

Mergea repede. Ştia unde se duce. Simţea braţe albe, calde mângâindu-i spatele. Mângâierile se pietrificau în carnea lui. Le purta cu el. Şi le uita. Pentru că existau în el. Mergea înainte, împins parcă de atingerea imaterială a unor braţe. Uita.

Trecu prin faţa unui om care-l salută uluit. Nici nu îndrăzni să-l întrebe ceva. Îl salută şi se dădu la o parte. Totul era bizar. Pustietatea şi tăcerea spaţiilor, nemişcarea şi îngheţarea forţelor mecanice.

Ajunse printre maşini. Erau toate la locul lor, încremenite, tăcute, disciplinate. Şi deodată, nu le mai văzu. În locul lor răsăreau simboluri şi cifre abstracte; parcă se ridicau din fundaţiile de beton ale maşinilor. Şi toate se strângeau, se strângeau într-un singur volum, într-un singur corp, într-o sferă uriaşă. Nu mai era niciun alt corp în faţa lui. Numai acea sferă de metal care începea să se învârtească, sigur, perfect, ca un glob, împrăştiind prin amândoi polii valori strălucitoare, concrete, materiale. Nu mai era nicio maşină acolo. Şi parcă auzea din depărtări ireale vocea speriată a unui bătrân:

— Dumneata vrei să ne iei maşinile, tovarăşe inginer!

Partea a treia

EROARE

Capitolul I

I

Liviu Filimon era în aceeaşi sală în care cu aproape şapte ani în urmă primise elogii pentru lucrarea sa de diplomă. Dar nu mai stătea, ca atunci, stingher în faţa unei comisii severe şi tăcute, aşteptându-i verdictul. Era în mijlocul unei comisii, şi toate privirile studenţilor examinaţi căutau un semn de aprobare în gesturile şi în ochii lui.

În sală pătrundea o nouă serie de studenţi. Liviu se uită la ceas, rămase câteva clipe gânditor, apoi se adresă în şoaptă unui conferenţiar de lângă el:

— Te rog să preiei dumneata conducerea examenelor, tovarăşe Moga. Eu am o convorbire urgentă la institut.

— Vă mulţumesc, tovarăşe profesor… răspunse Moga. Vă aduc fişele la birou, sau vi le pregătesc pentru mâine dimineaţă?

— Nu trebuie să te oboseşti pentru atâta lucru spuse Liviu ridicându-se de pe scaun. Ne vedem mâine dimineaţă.

Aruncă apoi o privire asupra studenţilor. Toţi aşteptau speriaţi, cu sufletul la gură, vorbele lui. Dar când îl văzură pregătindu-se să plece, se liniştiră ca prin farmec. Figurile li se destindeau într-un zâmbet de uşurare. Liviu observă schimbarea petrecută în atitudinea lor, se încruntă, îi trecu sever în revistă pe toţi, dar în sinea lui era mândru. Devenise unul dintre cei mai temuţi profesori ai Institutului Politehnic.

Pe coridorul spre cancelarie 51 urmă un întreg cortegiu de tineri. Câteva fete încercară să-l oprească, ameţindu-l cu întrebări. El le răspunse grăbit, din mers, fără măcar să le

privească. Renunţaseră şi se întorseseră în faţa sălii de consiliu ridicând nedumerite din umeri.

— N-a vrut să ne spună nimic precis…

în apropierea cancelariei îl aştepta Doina. Se învioră când o văzu. Zâmbetul uitat de atâta vreme îi lumina iarăşi figura.

— Ţi-ai ales cel mai bun post de atac, o gratulă el.

— Să ştii că într-adevăr e un atac şi nu ai nicio şansă să scapi de el. Dar nici nu vrei să scapi, nu-i aşa?

Ca întotdeauna, inocenţa întrebărilor ei îl dezarma. În acele momente nu avea alte puteri. Nu ar fi reuşit decât să mângâie încet, blând pe oricine, dar mai ales pe ea.

— Hai să intrăm în cancelarie, pentru că am respins un cârd Întreg de studente gălăgioase.

— Dar eu nu mai sunt studentă, protestă ea cu candoare şi uimire. Numai dacă dumneavoastră nu aţi fost satisfăcut la examenul de ieri după amiază.

Se deschisese uşa cancelariei şi apăruse în pragul ei „Infinitul”, de aceea Doina îşi schimbase tonul. Profesorul o recunoscuse şi căuta să-şi amintească ceva.

— Da, spuse el. Nu sunt mulţumit, domnişoară. Te-a părăsit în ultimele luni curajul. Prea multe ezitări şi… Eu cred că îndrăznelile se potrivesc mai bine vârstei dumitale.

— Mă voi revanşa la lucrarea de diplomă, răspunse Doina, roşie ca focul şi cu lacrimi în ochi.

Stoian n-o mai auzi. Cobora prudent scările de la ieşire.

— Ai auzit? Se înfurie Doina uitându-se la Liviu. Până acum m-a felicitat… Vrei să te uiţi în lucrarea mea? Am o problemă pe care n-o pot soluţiona în niciun mod. De aceea te-am aşteptat. Ajută-mă tu!

Liviu luă dosarul subţire din mâna ei.

— De ce nu te-ai adresat direct „Infinitului”, dacă ţi se pare atât de grea problema?

— Doamne! se miră Doina clipind des din ochi. Tu dacă ai vrea să desenezi o floare te-ai adresa lui Luchian? Cred că am zece colegi care ar putea să mi-o rezolve, dar nu vreau

să apelez la ei... Şi nici nu ştiu dacă ar fi în stare... Moga însă cred că m-ar ruga dacă şi-ar închipui că sunt în impas. Nu-i aşa?

— Fugi! se răsti Liviu la ea în şoaptă. Fugi şi vino după amiază la institut. Vom discuta acolo în linişte. Acum sunt grăbit, Doina. Mă aşteaptă Bărbulescu, şi de multe ori mă simt în faţa lui tot ca un student... Ştii unde?

— La etajul II, în fund... Întâi mă va privi o cucoană roşie, cu ochii ca nişte obiective fotografice şi cu părul...

Liviu îi opri erupţia verbală:

— Nu mai lucrez acolo, Doina... Prin urmare, nu m-ai vizitat de aproape un an de zile. La etajul întâi, departamentul S.

— S! se strâmbă Doina. Ce înseamnă acest S misterios?

— Nu-i nimic misterios. Departamentul special. Perspective, sarcini urgente, speciale... Lasă-mă însă. Ţi-am spus că sunt grăbit. Nici nu ştiu dacă voi mai ajunge la timp.

Doina se bosumflă.

— Dă-mi, te rog, lucrarea înapoi. Nu am obiceiul să plictisesc pe nimeni. Alţii şi-ar mângâia obrajii cu scoarţele dosarului, numai închipuindu-şi că am pus eu mâna pe ele. Iar cât priveşte vorbele... mi se spune că eu nu ştiu să vorbesc... Asta mi se pare că am auzit-o şi de la un... Se spune că eu cânt...

Liviu uită unde se află şi întinse braţul spre ea. Voia să-i atingă măcar umărul. Doina se feri printr-o mişcare elastică a trupului, fără să se mişte din loc.

— Nu te mai chinui degeaba... Atunci, te voi căuta la Institut, şi cred că pe la ora... şase şi jumătate. Parcă te-am auzit pe tine şoptind această oră, nu-i aşa?

Maşina îl aştepta pe Liviu în faţa Politehnicii.

— Treceţi întâi pe la Capşa? îl întrebă şoferul.

— Cu toată viteza la institut, tovarăşe Petre! Dacă I ai putea să ocoleşti stopurile...

— Sub patru minute nu cred că vom ajunge, tovarăşe director. Uitaţi-vă şi dumneavoastră la ceas.

După cinci minute, Liviu pătrundea în cabinetul lui Bărbulescu. Era exact ora pe care o fixase acesta.

Bărbulescu îmbătrânise. Părul şi sprâncenele i se albiseră, spatele i se încovoiase, gesturile îi erau moi, obosite. Numai când trecea prin perioade de mânie se trezea în el o vigoare care îi înţepenea tot corpul, îi întărea coardele vocale şi-i aducea scântei în priviri. În asemenea Momente, îl evitau toţi.

Liviu parcă vedea cum e gata să-l pătrundă curentul acela, care-l înfricoşa. Bărbulescu stătea ţeapăn la birou; ochii lui începeau să devină lucioşi.

— Stai jos, spuse el sec, fără politeţe în glas. Domnule Filimon, mi se pare că e prima observaţie pe care U-o fac de când ai preluat conducerea departamentului special, de la moartea lui Neagoe. Din fericire, situaţia Proiectului E2 nu s-a complicat, dar aceasta se datorează unei întâmplări excepţionale. Şi dumneata ştii bine Ca eu nu am pasiunea întâmplărilor excepţionale.

Liviu bănuise că se întâmplase ceva grav, altminteri nu l-ar fi scos Bărbulescu cu atâta urgenţă din comisie. Cu toate acestea, în cele câteva minute cât durase drugul de la Politehnică la institut nu izbutise să ghicească motivul chemării. Nici auzindu-l pe Bărbulescu nu se clarifică pe deplin.

— După câte ştiu, răspunse el, proiectul E2 a fost verificat şi dat în lucru. Nu mă aşteptam la nicio surpriză. Cred că nici dumneavoastră.

Proiectul despre care era vorba i se păruse de la început lui Liviu cam complicat, de aceea îl atrăsese la aprobarea lui şi pe Bărbulescu.

— Îmi pare rău că trebuie să spun, dar eu am avut deplină încredere în semnătura dumitale. Cel puţin Piuă acum, şi aş dori să rămân cu aceeaşi încredere şi de acum înainte. Cine a făcut verificările lucrării?

— Inginerul Bostan, şeful secţiei… Dacă s-a strecurat o greşeală la verificări, mă surprinde… Am avut şi eu

încredere în semnătura lui Bostan şi în maşinile noi de calcul pe care i le-am repartizat secţiei lui.

Bărbulescu părea că nu auzise bine.

— Inginerul Bostan?… Asta-i de neînţeles. Tocmai el mi-a semnalat în ultima clipă eroarea…

Liviu îşi amintea. Bostan îl rugase de câteva ori să-i dea încă o dată la control proiectul. Fusese absent în timpul ultimelor verificări şi tremura de teamă ca nu cumva funcţionarii să fi lucrat superficial. Îl refuzase însă pe Bostan şi-l criticase aspru pentru lipsă de încredere şi necolegialitate.

— Şi pentru mine este de neînţeles, tovarăşe profesor. L-am rugat de câteva ori pe Bostan să facă o verificare suplimentară, dar mi-a răspuns de fiecare dată că nu se simte bine. Atunci m-am înfuriat şi l-am obligat să-şi ia un concediu de boală. Cred că aici am greşit. M-am lăsat pradă unei furii de moment. Eu sunt convins că a simulat boala, pentru a scăpa de răspundere. Poate că s-a obişnuit astfel în cei treizeci de ani cât a lucrat la un trust capitalist în Belgia. Voi lua măsuri severe.

Bărbulescu încercă să-l înduplece:

— Ştii bine, Filimon, că nu-mi plac răscoale şi violenţe în institut. Procedează cu tact şi cu oarecare blândeţe. Bostan e un inginer bătrân, peste câţiva ani va ieşi la pensie. N-are niciun rost să-i complicăm situaţia. Până acum nici n-am primit reclamaţii împotriva secţiei lui.

Liviu însă nu cedă. Voia să-l impresioneze şi mai mult pe Bărbulescu. Strecură însă oarecare îngăduinţă în cuvintele lui:

— Eu vă înţeleg pe dumneavoastră şi vă rog să nu vă supăraţi dacă vă amintesc că sunteţi prea cumsecade. Nu încerc să vă fac o critică, ar fi o nepoliteţe gravă. Eu mă văd încă studentul dumneavoastră favorit. Vă promit însă că voi discuta cu Bostan între patru ochi. Mă voi strădui să nu fiu sever, dar nu cred că voi reuşi. I-am repartizat şi câţiva tineri absolvenţi în secţie, aşa că nu văd motivele…

Bărbulescu îl întrerupse cu un gest.

— Eşti responsabil de felul cum îţi educi oamenii.

Eu nu-ţi recomand decât un dram de blândeţe în severitate. Dar nu pentru asta te-am întrerupt. De vreme ce lucrurile s-au limpezit şi suntem conştienţi de cauzele care le-au pricinuit, ar fi o pierdere inutilă de timp să gravităm cu vorbele şi cu gândurile în jurul lor. Am încheiat povestea! Să trecem la cealaltă problemă… Nu vreau să ne prindă începutul anului nepregătiţi. E vorba de organizarea institutului Metalurgic.

Bărbulescu fusese numit preşedintele unei comisii care avea sarcina să întocmească proiectul organizării unui institut metalurgic special într-un oraş industrial. Din comisia aceea făcea parte şi Liviu, ca secretar. Bărbulescu îl propusese pentru a scăpa de o sumedenie de griji birocratice şi pentru a şti că are ca ajutor un om cunoscut, sigur, energic, de încredere.

Liviu scoase din servietă o mapă, pe care i-o întinse directorului.

— Am făcut tot ce-am putut, tovarăşe profesor. Am ajuns la o anumită formulă, sugerată de indicaţiile dumneavoastră. Am stabilit secţiile neapărat necesare, cursurile, programa analitică, am concentrat câteva catedre şi conferinţe… Institutul, după umila mea părere, ar putea să-şi înceapă oricând existenţa…

Bărbulescu nu mai era omul rece, gata să explodeze, care îl primise cu un sfert de oră înainte pe Liviu. Devenise un bătrânel de treabă, obosit, dar bucuros că nu va mai duce pe umerii lui slabi încă o povară.

— Asta mă mulţumeşte foarte mult, dragă Filimon. Şi îţi voi recunoaşte meritele în public, dacă vom pune bine fundaţiile. Te-ai gândit cumva şi la cadrele didactice?

Liviu se gândise. Discutase chiar cu câţiva asistenţi, lectori şi conferenţiari de la Politehnică şi de la alte institute tehnice din Bucureşti posibilitatea unor transferuri în acel

oraş pe baza avansării lor. Primise numai răspunsuri favorabile. Îi spuse toate acestea lui Bărbulescu.

— Foarte, foarte bine, dragul meu! Mi-a fost tare teamă când m-am gândit cum şi unde vom găsi cadrele didactice de bază. Cred că te-ai orientat bine. Iar oamenii pe care i-ai numit sunt în general bine aleşi. De câţiva îmi amintesc.

— M-am gândit şi la folosirea unor cadre locale. În mod sigur există în uzinele de-acolo ingineri de înaltă calificare, specialişti care pot să-şi asume sarcina unor cursuri speciale, sau tineri care ar fi fericiţi să se ştie asistenţi. Ne rămâne însă descompletată o catedră importantă: teoria stabilităţii şi reglajului automat. Dacă am găsit un electronist sau un matematician de înaltă calificare... Ca asistent sau ca lector, m-am gândit la cineva... la un cadru local... Inginerul Ion Muşat...

— Muşat... Muşat... repetă Bărbulescu scormonind prin amintiri. Parcă am mai auzit acest nume... Muşat...

— V-a fost student... A fost şi angajatul dumneavoastră aici, la înfiinţarea institutului...

— Muşat... Da... da... îmi amintesc... Nu e cel care a prezentat o lucrare de diplomă cam confuză... o teorie foarte originală şi... Da! îmi amintesc... Câte speranţe îşi pusese Stoian în el...! Era favoritul lui, nu? Mi se pare că i-a fost şi asistent... Şi de ce a plecat de aici? Nu-mi mai amintesc. Parcă am avut un conflict cu el...

— Tot nişte teorii ciudate, tovarăşe profesor.

— Şi ce face acum? întrebă Bărbulescu.

— Nu l-am mai văzut nici eu de multă vreme. E inginer la o uzină de acolo. Se pare că e un inginer bun, disciplinat.

— Cred că ai dreptate, dragă Filimon, spuse Bărbulescu înduioşat. Parcă-mi amintesc mai bine. Ştiu că a vrut el o dată ceva şi s-a certat cu răposatul Neagoe... Da, da... Am cam îmbătrânit. Ar fi bine să-i găseşti şi lui un post de asistent. Poate că are nevoie... Cine ştie?... O fi având copii... Şi atâţia ani în provincie... îmi pare rău de Stoian...

Bărbulescu se gândea în acel moment la Liviu, la cariera pe care acesta o făcuse intr-un timp atât de scurt, Era mândru, şi Liviu îi citi în ochi bucuria.

2

Chiar în clipa în care pătrunse în anticameră, Liviu Îi spuse sever secretarei:

— Cheamă-l imediat aici pe inginerul Bostan! Secretara arătă cu mina spre un colţ al încăperii.

Bostan se retrăsese acolo pe un scaun. Il aştepta pe şeful departamentului de aproape un ceas, de când aflase că se întorsese la institut.

Liviu intră în birou, lăsând uşa deschisă. Bostan se oprise în prag. Nu ştia dacă poate să intre sau nu.

— Poftim! îi spuse Liviu fără să se uite la el. Dacă niă aştepţi dumneata, nu mai este cazul să te întreb nimic. Sper. Un singur lucru vreau să-ţi spun. Detest... înţelegi dumneata?... Detest meschinăria şi mă supără enorm indisciplina.

Bostan se făcu verde la faţă.

— Vă rog să mă iertaţi... E o neînţelegere, tovarăşe director. V-am căutat mereu şi ieri, şi azi. Nu v-am găsit nici acasă. Când am auzit că se va da comanda...

— Dumneata nu ştii că sunt profesor la Politehnică?

— V-am căutat şi acolo, tovarăşe profesor, dar... Bostan tremura ca varga. Lui Liviu i se făcu milă. Simţea că omul acela ar fi în stare să se recunoască asasin dacă s-ar fi răstit la el.

— Stai jos. Să ştii, domnule inginer, că mi-a fost foarte greu să-l înduplec pe director. M-am gândit la situaţia dumitale... Ştii bine la ce anume mă refer!... Şi l-am asigurat că nu se va mai întâmpla niciodată vreo eroare în

lucrările secţiei pe care încă o conduci... Mai ai şi altă problemă de rezolvat?

Mâinile bătrânului inginer atârnau inerte. Buzele încercau să bâiguie ceva, dar nu puteau să se deschidă.

— Deocamdată poţi să fii liniştit. Mi-am pus eu obrazul pentru dumneata. Şi când îmi iau răspunderea pentru cineva, omul aceia poate să fie sigur că nu i se va în- tâmpla nimic.

Bostan îşi strânse capul între umeri.

— Vă mulţumesc, tovarăşe director! Vă asigur şi eu că nu se va mai întâmpla a doua oară... Şi nu ştiu cum să vă conving că n-am urmărit ceva... că v-am căutat mereu. Nu m-am gândit nicio clipă să trec peste dumneavoastră.

Liviu îl măsură lung, din cap până-n picioare.

— Bine! Sunt dispus să te cred, ca să dormi liniştit în patul dumitale. Pe ceilalţi vinovaţi îi voi sancţiona însă exemplar. Nu admit nicio intervenţie!

— Eu nu mă pot opune... dar voiam să vă spun că sunt tineri... Şi voiam să vă rog... Voiam să vă spun...

Nu ştia cum să continue. Mâinile lui desenau nişte semne nesigure prin aer.

— Vrei să ceri o anumită favoare? Spune!

— Da... se hotărî Bostan. Voiam să vă rog... Dacă aveţi vreodată lucrări suplimentare.... dacă aveţi nevoie chiar pentru catedră... eu obişnuiesc... eu v-aş ajuta cu toată bucuria...

Liviu trăia un moment de emoţie.

— Îţi mulţumesc, tovarăşe inginer! Îţi apreciez bunăvoinţa. Poţi să te linişteşti definitiv. Voi fi îngăduitor chiar faţă de responsabilii principali... Spune-mi, te rog, dumneata ai fost un matematician bun?

Bostan era profund îndurerat când răspunse:

— Nu ştiu... Adică... Regret foarte mult, tovarăşe profesor... Nu... Vedeţi dumneavoastră... am rămas în urmă. Au apărut probleme noi. Dacă dumneavoastră credeţi că e necesar, voi căuta...

— Nu, nu! îl linişti Liviu. Nu e cazul. Te-am întrebat din curiozitate. Dacă ai treburi urgente… Şi încă o dată îţi cer să te linişteşti. Voi şterge cu buretele greşeala. Nu am spus că voi încerca s-o uit. Mă voi Purta în aşa fel ca şi cum n-ar fi existat. Cred că eşti mulţumit.

Lui Liviu i se părea că făcuse o faptă bună. Bătrânul îşi îndreptase statura, obrajii i se colorau. Era emoţionat.

— Vă mulţumesc din tot sufletul… Ştiţi?… Am doi băieţi… Peste câţiva ani cred că vor fi studenţii dumneavoastră…

Părăsi biroul cu bucuria unui om care fusese salvat de la înec. Şi secretara îl privi cu duioşie.

Liviu îşi consultă agenda, apoi se uită la ceas. Li mai rămâneau câteva minute libere până la ora când obişnuia să plece la restaurant. Îşi aminti de rugămintea Doinei şi de vizita de după masă. Şi gândi să folosească minutele de libertate pentru a-i rezolva problema. Sună secretara şi o anunţă că poate să plece. Apoi distribui pe birou foile care constituiau lucrarea de diplomă a Doinei. Vrafurile de cărţi, de reviste, de dosare şi obiectele de pe birou îl incomodau. Se mută la masa de Şedinţe. Avea spaţiu destul pentru planşele dispersate în pagini diferite. Lucrarea i se păru interesantă şi îndrăzneaţă. Doina încerca să concentreze câteva probleme tehnice într-o formulă generală, pentru a le rezolva printr-o soluţie comună. Deşi datele prezentate de ea erau clare, iar similitudinea lor era demonstrată cu ingeniozitate, formula pe care o fixase ea nu se aplica perfect la fiecare caz în parte. Undeva se strecurase o eroare. După calculele de pe hârtiile care însoţeau lucrarea, se vedea că ea căutase eroarea în elementele care furnizau problema. Pe vremea studenţiei, şi el ar fi făcut la fel. Se amuza văzându-i calculele. Câte nopţi de nesomn îşi pierduse în mod inutil î Eroarea se strecurase în demonstraţie, aceasta era părerea lui. Numai acolo putea să se strecoare. Şi începu să refacă demonstraţia ei.

Nici nu începuse bine operaţiile de verificare, şi se trezi cu şoferul în pragul uşii. Lucrarea începea să-l pasioneze.

— Eşti liber! îi spuse el. Eu voi mai întârzia puţin. Nu, nu mă aştepta… Poţi să-l duci acasă pe inginerul

Bostan… Nu e neapărat necesar să-i spui că te-am îndemnat eu… Bună ziua!

Rămas singur, se adânci în socoteli şi demonstraţii. Recalcula fiecare lanţ, fiecare verigă a lanţului, supuse rezultatele comparaţiei, dar tot nu reuşi să le integreze în formula generală. Eşecul îl îndârji. Căută noi modalităţi de exprimare, îşi aminti lucrări similare la care se putea referi ca argumente şi se înecă într-un noian de operaţii cărora nu le mai prevedea capătul. Posibilităţile nebănuite pe care le descoperea îl atrăgeau şi-i deschideau alte probleme; unele i se păreau chiar mai complicate decât lucrarea Doinei. Dar nici căutarea unor căi paralele, atât de obişnuită în matematică, nu-i oferi până la urmă soluţia. Parcă-l împungea cineva cu acul, cerându-i să fie mereu treaz, să nu se dea bătut, să caute, să caute mereu, aşa cum căuta pe vremuri, în revistele de copii, căile care legau intrarea şi ieşirea din labirint. Aici însă toate căile se împotmoleau.

Auzi deodată ciocănituri în uşă. Se uită la ceas. Era şapte. Nu se mişcase de patru ore din faţa hârtiilor. Aprinse lumina şi se duse să deschidă uşa. Era bineînţeles Doina. Fragedă, roşie, strângându-şi gâtul cu umerii, ca un copil care-şi recunoaşte vinovăţia şi aşteaptă şfichiul degetelor pe faţa ei. Liviu nu putu să reziste tentaţiei de a o mângâia. Îşi duse încet mâna spre faţa ei, dar ea zvâcni ca un arc, trecând pe lângă el în biroul luminat.

— Iar am întârziat, se scuză ea privind cu multă atenţie în jur. M-a reţinut o nesuferită de… Vai! Ce elegant e aici! Ce mobilă frumoasă! E chiar atât de necesar să respiri într-un asemenea lux?

Se lăsă purtat de întrebările ei. Nu-i putea rezista niciodată. Erau puse cu atâta inocenţă şi mărturiseau atâta curiozitate copilărească, încât simţea o plăcere să-i răspundă.

— Poate că e necesar, Doina, luxul acesta. Eu am moştenit biroul. Foarte adesea însă, primim oaspeţi din diferite ţări. Unii caută şi vazele de cristeii, şi florile din ele…

— Şi în celelalte birouri… acolo unde lucrează…?

Doina dansa pe covorul moale, imitând gesturile unor oameni obişnuiţi să scrie toată ziua la mese.

— Mare deosebire nu e, Doina. Suntem un institut modern. Poate chiar un institut model…

Doina valsa. Se ameţea într-o piruetă. Se opri brusc, înfigându-şi călcâiele în covor.

— Ştii că mi-ar plăcea şi mie să lucrez în institutul tău? E mare, atâtea spaţii goale, atâta lumină… Cred că aş zburda toată ziua. Şi când ar veni străini, aş putea să înlocuiesc cea mai frumoasă vază, nu-i aşa?

Liviu încercă să se apropie de ea. Ea îl opri din nou, apărându-se cu palmele deschise.

— Stai! Nici nu mă laşi să termin. Nimeni n-ar bănui că nu-s făcută din cristale veritabile. Se vede de la distanţă cum strălucesc. Dacă deschid ochii mari…

În timp ce vorbea, fugea cu spatele către o fereastră deschisă. Se rezemă de pervaz aspră, încrucişându-şi braţele.

— Se vede toată curtea de aici, şi cineva chiar se uită la mine. Stai acolo, ca să nu te compromiţi!

— Dacă te-a văzut cineva, sunt oricum compromis, spuse Liviu, dar n-avu curaj să înainteze. De multă vreme voiam să vorbesc cu tine, dragă Doina.

Fata se înroşi. Presimţise că o vor aştepta emoţii şi ameţeli. Cum putea să li se împotrivească?

— Stai! se rugă ea. Dacă vrei tu, vom vorbi… Lasă-mă însă pe mine să aranjez cadrul conversaţiei. Ştii cum?… Vai, ce masă lungă! Fantastic! Câte persoane încap la ea? Două, patru, opt… Douăzeci şi două… De ce tocmai douăzeci şi două? Mai bine o făceaţi pentru *24* de persoane, îmi place cifra asta pentru că are mulţi divizori.

Liviu rămase în mijlocul încăperii, imobil. Privirile lui o căutau însă în toate adâncimile.

— Te rog Doina. Şi să ştii că mă rog foarte rar de cineva. Tu nu simţi nimic?

— Bine, răspunse ea. Dacă vrei tu, atunci hai să vorbim. Dar lasă-mă să aranjez eu totul. Tu să te duci în capul mesei şi te aşezi pe scaunul de acolo. Eu mă voi aşeza pe scaunul din celălalt capăt.

Liviu se supuse capriciului ei. Se aflau faţă-n faţă. Distanţa dintre ei era absurdă. Trebuia să-şi strige ca să se audă. El se simţi dezorientat, stingher, ridicol.

— Nu-i aşa că la distanţa asta nu poţi să spui decât lucruri înţelepte? Vezi ce inteligent am procedat? Acum poţi să-mi spui ce vrei.

Era ridicol. Totul era ridicol. Jocurile ei, mlădierea de zvârlugă, cu care-i scăpa întotdeauna printre degete, atitudinea lui imbecilă, şcolărească, dorinţa lui absurdă de a o strânge o dată în braţe, de a o duce undeva, pe sus, în neant, de a o vedea lipindu-se înfricoşată de el. Cine era la urma urmei această fetişcană neîmplinită care-l ridiculiza mereu, pretutindeni? Izbi cu pumnul în cristal şi se uită la ea furios. Bineînţeles că ea alergă imediat spre dânsul şi-i cercetă pumnul. Părea dezolată că nu găseşte nicio rană, nicio urmă pe palma lui. Se întoarse la locul ei. El îi simţise respiraţia, aroma cărnii calde, mângâierea unei şuviţe de păr, dar nu se putea mişca. Era paralizat.

— De ce nu-mi spui nimic? îl aţâţă ea cu întrebarea. Ai reuşit să rezolvi problema pe care ţi-am dat-o?

Îşi părăsise locul. Trecea din scaun în scaun, uitându-se la colile de hârtii pe care vedea scrisul lui. El tot nu avea puterea să se mişte. Îşi amintea o altă întâlnire, în alt birou, şi îşi muşca buzele că n-o sfărâmase atunci. Acum era prea târziu. Nu mai avea puterea s-o sfarme. Ar fi simţit că loveşte în el, că-şi zdrobeşte propriul trup. Nu era ridicol. Ştia bine că nu e ridicol. Se îndrăgostise de ea până la disperare. Îşi apropie încet capul de masă, până ce fruntea

lui simţi tăişul rece al cristalului. Atingerea îl linişti cum linişteşte o durere grea fiola de morfină.

— Cumplită problemă, draga mea Doina! spuse el. Ştii rit m-am chinuit? Patru ore… De fapt nu m-am chinuit. Mi-a făcut o mare plăcere, parcă mi s-au dezmorţit gândurile. Am zburdat şi eu prin amintiri şi prin nelinişti. M-ai dăruit ceasuri superbe… Ştii că am uitat complet de mine în acele clipe? Fantastic!

Îi folosea şi expresiile. Cât de ciudat îl îmbrăcase cu frăgezimea şi cu nevinovăţia ei!

— Sunt şi eu foarte fericită! strigă ea de departe, din celălalt capăt al mesei, convinsă că Liviu îi dezlegase problema. De aceea am fugit atât de departe de tine. Ca să mă feresc. Spune-mi! Spune-mi! Poţi să ţipi! Cifrele mele se pot cânta şi la trompetă, nu-i aşa?

Liviu îşi duse mâinile la tâmple şi începu să râdă cu hohote. Îl podideau lacrimile. Oftă de câteva ori înainte a vorbi.

— Eşti primejdioasă, Doina. Doamne, cât eşti de primejdioasă! Mă răsuceşti ca pe un titirez. M-ai făcut să-mi fie dor de o trompetă. Dar n-aş putea să-ţi cânt nicio cifră. Mi-am sfărâmat creierii. Degeaba, Doina! Problema e insolubilă. Ţi-o spun cu autoritatea unui profesor. Tu ai verificat ca o năucă datele pe care chiar tu le-ai cules. Eu ţi-am verificat demonstraţia şi am ajuns la acelaşi rezultat la oare ai ajuns şi tu. Nu poţi enunţa o formulă de sinteză valabilă pentru toate situaţiile culese. E o problemă insolubilă. Înţelegi, draga mea?

— Înţeleg că mă numeşti pe gratis draga mea, îi răspunse Doina posomorită. Mi-am pus în tine toate speranţele. Trebuie să caut pe altcineva.

Cuvintele erau rostite în glumă, dar Liviu le simţi ca nişte lovituri. Nu şi-o putea imagina râzând altcuiva, înveselindu-l pe altcineva cu întrebările ei naive, cu surâsurile şi cu sclipirile ochilor ei.

— Nu ai voie să cauţi pe altcineva, spuse el fără nici un ton, ca şi cum ar fi rostit o cifră care conţinea rezultatul problemei. Înţelegi, Doina?

Nici întrebarea nu avea ton. Glasul acela era neobişnuit pentru Doina. Niciodată nu-l auzise vorbind astfel. Se înfricoşă.

— Parcă s-a întâmplat ceva, se sperie ea ghemuindu-se între umeri. Nu înţeleg ce. Mi-e teamă şi nu vreau să-mi fie. Chiar crezi că m-aş ruga de altcineva? Eşti foarte naiv, Liviu.

Şi ea vorbise altfel, cu un glas pe care nu i-l auzise decât o singură dată, la sfârşitul primei lor întâlniri la restaurant. Dar de atunci trecuseră ani.

— Nu s-a întâmplat nimic, răspunse el. Nimic. Nu se va întâmpla nimic. În momentul acesta sunt profesorul tău şi îţi adresez două întrebări. Prima: Vrei să lucrezi aici la institut? Stai! încă nu răspunde. A doua: Vrei să fii asistentă la catedra mea? Nu vreau să te grăbeşti cu răspunsurile, Doina.

— De ce să «nu mă grăbesc? întrebă Doina. Sunt cam prostuţă, Liviu. Ştiu că nu trebuie să mă grăbesc. Eşti un om admirabil. Nu pentru că mi-ai pus acele întrebări. Pentru că mi-ai cerut să nu mă grăbesc, dragul meu Liviu. Vezi? Am egalat situaţia.

Gluma cu care-şi terminase vorbele îl zăpăci iarăşi pe Liviu. Întrezărise mai înainte nişte spaime, nişte senzaţii nelămurite, dar întorsătura aceea neaşteptată de la sfârşitul frazei îi aduse din nou în faţa ochilor fotografia fetei care-şi plimba parcă degetele pe pian, fără a şti să cânte, dar care scotea sunete noi, neauzite, melodii pure, senine.

— Ce pot să fac eu cu tine, Doina?

— Hai să ne plimbăm, răspunse ea ca la comandă. E o seară plăcută, în sfârşit răcoroasă…

Iar îl scotea din lumea lui întortocheată. Gândul plimbării îl ameţea, îi dădea fiori pe care nu-i cunoscuse în tinereţe.

— „Hai să ne plimbăm”, repetă el. Unde? Stai! Vrei să ne plimbăm cu maşina?

Înainte de a-i auzi răspunsul, se repezi la telefon. De la poartă i se spuse că maşina îl aşteaptă, li făcu semn Doinei.

— Fantastic! se înveseli ea. Dar să deschidem geamurile…

3

Maşina îi duse la restaurantul Băneasa. După un dans nesfârşit, Doina îi spuse ca o rugăminte:

— Nu mai vreau să dansez. Cu atâtea priviri în spate şi în faţă, mi se pare că dansez prost, şi chiar cred lucrul acesta. Oare la cine se uită lumea? La mine sau la tine? Ştiu ce vrei să spui, şi de aceea nu te las. Vrei să împărţi spectatorii pe sexe. Eu nu vreau… Toarnă-mi te rog puţin sifon; rece, rece, rece! Aşa!

— Nu vrei şi puţin vin, Doina? O picătură… Nu mai eşti studentă, poţi să…

— Nu, îl întrerupse ea luându-i paharul din mină. Nu vreau niciun strop. Tocmai pentru că nu mai sunt studentă. Nu mai am obligaţii şi s-ar putea să… Vezi? Mă opresc şi eu din vorbă cum te-ai oprit şi tu. Numai că tu nu ai curajul să mă întrerupi.

— Eşti foarte frumoasă, Doina! Eşti foarte tânără…

— Nu vreau să-mi spui. Lasă-mă să cred că sunt aşa cum vreau eu. Crezi că eu nu ştiu ce este frumuseţea? Eu sunt o fetiţă care încă vrea să se joace… Să nu-mi mai vorbeşti de frumuseţe… Ştii?… Cum am uitat să-ţi spun? Hai-hai-hai! Ghiceşte cu cine m-am întâlnit şi cu cine am vorbit! Pot să fac orice rămăşag… Nu vei ghici!

Liviu o privea cu ochi de jar.

— Accepţi orice rămăşag? Orice pariu? Nu-mi place cuvântul pe care-l foloseşti tu.

— Orice rămăşag, se încăpăţână Doina. Stai! Până unde merge acest *orice* între noi? Până acolo unde înţeleg eu, nu-i aşa?

— Bineînţeles, Doina… Te-ai întâlnit cu o artistă. Doina era uimită. Îşi scutură capul şi clipea din ochi.

— Cum ai aflat? Poate că ţi-am spus mai de mult…

— Nu… Printr-un calcul foarte simplu. Nicio întrebare nu se naşte din senin. Am căutat relaţia în vorbele tale dinainte. Vorbeai de frumuseţe şi te transfigurai. M-am gândit cu cine poţi să te compari. Şi mi-am amintit de prima noastră întâlnire. Erai extaziată de frumuseţea Lianei.

— Am crezut până în ultima clipă că nu te-ai gândit la ea. Am sperat că vei pierde pariul… Ei şi? Am invitat-o la noi la club intr-o seară. Noi am întrebat-o, şi ea ne-a răspuns. E intr-adevăr foarte inteligentă, Liviu. Foarte. Ne-a cucerit pe toţi şi pe toate. Şi la sfârşit… mi-am făcut curaj, m-am dus după ea pe coridor şi am întrebat-o ce crede despre… Ei, să văd acum dacă vei ghici despre ce am întrebat-o!

— Despre ceea ce am vrut şi vreau să-ţi vorbesc şi te fac să înţelegi acum, răspunse Liviu cu acelaşi glas neobişnuit care o înfiorase.

Doina se făcu palidă.

— Doamne!… şopti ea închizând ochii. Te rog foarte mult să nu mai spui nimic despre… Vreau altceva… Ce-ai făcut astăzi la institut? Spune-mi tot ce-ai făcut… Cum te-a salutat portarul, cum ai urcat scările, cum s-a uitat la tine Bărbulescu, ştiu că tuşeşte după ce-şi fumează ţigara… Spune-mi totul…

Şi Liviu era înfiorat. Îşi umplu un pahar cu sifon rece şi bău încet, încet, apoi îşi frecă fruntea cu o bucată de gheaţă.

— Ce frumos ai făcut! spuse Doina cu ochii sticloşi. Eşti un om admirabil, Liviu. Împrumută-mi şi mie gheaţa ta.

Liviu nu înţelese ce vrea să spună, dar văzând-o cu mina întinsă lăsă să-i alunece în căuşul delicat bucata de gheaţă care i se topea între degete.

Îşi frecă şi ea fruntea, îşi recâştigă culoarea şi spuse din nou, cu seninătatea ei dintotdeauna:

— Ai uitat să-mi povesteşti. Vreau să văd ce fel de om eşti acolo, printre atâtea hârtii, printre atâtea fiinţe care te admiră… Oare pe tine te urăşte cineva?

— Asta nu se poate şti, draga mea Doina. N-am făcut nimic astăzi. Am îndepărtat neliniştile unui om ameninţat de primejdii. M-am certat cu Bărbulescu. Era atât de nervos, că a uitat să-şi aprindă ţigara. Ne-am împăcat însă… Am vorbit despre organizarea unui institut în provincie…

— Stai! îl opri Doina. N-am înţeles nimic până acum. Nu ştiu decât că ai făcut o faptă bună. De ce nu-mi vorbeşti prin amănunte? Nu vreau discursuri. Spune-mi aşa… Nu, Liviu. E stupid, sunt eu stupidă… De ce să te învăţ eu cum să vorbeşti? îmi venise în minte un gând în genul trompetei…

Liviu vru să-i sufle în ochi, dar ea îl ghici după mişcarea buzelor şi se feri. Râse provocatoare, el o ameninţă cu degetul. Clipa de groază trecuse.

— Aaaa! Era să uit. Cred că-l vom numi asistent… Ei! Acum e rândul tău să ghiceşti.

Doina spuse vreo douăzeci de nume de colegi, dar Liviu nu acceptase niciunul.

— Atunci, pe mine, se retrase ea învinsă… Nu mai cunosc pe nimeni altcineva care ar putea aspira la această onoare.

— Am câştigat două pariuri, Doina. Poate că se vor ivi momente în viaţă când îţi voi aminti.

— Poate că nu-l cunosc pe cetăţeanul tău, pe candidatul tău la postul de asistent.

— Îl cunoşti, Doina. E din satul tău. Nu-ţi aduci aminte de o primăvară veche?

Liviu vedea cum se scurge viaţa din obrajii ei. Îşi strângea pleoapele şi-şi apăsa buzele cu pumnul.

— Ce s-a întâmplat, Doina? întrebă el speriat. Nu vrei puţină gheaţă? Nu vrei…

— Toarnă-mi te rog un pahar de vin… Nu plin… Fără sifon.

Vorbele îi ieşeau greu. Bău încet. Vinul era rece. Voia ceva fierbinte, clocotit. Îşi venea încet în fire.

— Mi s-a făcut rău, se scuză ea. Ce face el, Liviu?

— Nu l-am văzut nici eu demult… Cred că sunt aproape doi ani. Venise la Bucureşti într-o delegaţie. Tu erai în vacanţă. Nu ştiu ce face… E trist, Doina. Şi-a săpat singur o groapă în care se ascunde… Mai bea puţin vin… îmi pare foarte rău. A fost cel mai bun prieten al meu… Am făcut tot ce-am putut ca să-l scot din inerţie. Ştiu că odată visa frumos.

— Şi eu ştiu, spuse Doina în şoaptă. Dar de ce, de ce s-a îngropat? Eu am crezut că vrea să cucerească lumea.

Liviu zâmbi amar. Era întristat.

— Se gândea numai la minuni. Cred că i le-a ros pe toate patina crudă a provinciei. Dacă ar fi rămas aici…

Doina tremura. Parcă o apucaseră frigurile. Liviu îi oferi haina şi ea o primi. Voia să se ascundă în ea.

— În facultate am auzit lucruri extraordinare despre el, se răzvrăti ea. Se spunea că e singurul om capabil să…

— Ştiu, Doina. Era un foarte bun matematician. Cred că l-au copleşit acolo metalul şi meschinăria… M-am întrista: şi eu. Poate că îl mai putem ajuta. Voi insista pe lângă Bărbulescu să-i asigurăm un post de lector.

Doina nu se mai putea opune. Lacrimile începură să-i curgă şiroaie din ochi. Clătina capul şi şoptea mereu în gând: „Nu, nu, nu, nu! u Se linişti greu. Căută paharul de vin şi sorbi încet din el. Îl vedea pe Liviu prin ceaţă. Şi ceaţa se face şi mai deasă când îi şopti:

— În niciun om din lumea asta n-am crezut mai mult ca în el… Tu nu poţi să înţelegi…

Dar Liviu înţelesese totul într-o clipă. Începea să se învârtească pământul în jurul lui. Se ţinu cu mâinile de

masă, ca să nu se prăbuşească. Văzuse scheletul vechi, în oglinda aceea pe care nu putea s-o spargă.

Capitolul II

l

În oraşul înconjurat de păduri, oamenii erau parcă mai veseli. Se construiau neîncetat clădiri, uzinele îşi măreau domeniile, siluete viguroase de beton se înălţau semeţe alături de atelierele vechi. Copiii îmbrăcaţi în salopete albastre se întâlneau seara în centrul oraşului Şi porneau cântând, în coloane vesele, spre un alt oraş, mic şi zgomotos, ridicat la poalele unei înălţimi împădurite. La fiecare sfârşit de săptămână, grupuri de tineri Şi bătrâni, de fete şi băieţi luau calea munţilor, războindu-se cu urcuşuri grele, căutând pretutindeni flori, cântece şi platouri înalte.

Se vorbea mult în oraş despre înfiinţarea Institutului Metalurgic. Oraşul industrial devenea centru universitar. Nu mai era un zvon, cum crezuseră unii. Pe o clădire în centrul oraşului apăruse de câtva timp o placă albastră, pe care oamenii o citeau cu bucurie de câte ori treceau pe-acolo: „Institutul Superior Metalurgic”. Copiii lor vor învăţa acolo profesia de inginer. Cancelaria viitoarei şcoli era deschisă în fiecare zi, dimineaţa şi după amiaza. Se primeau înscrieri şi se dădeau informaţii. De multe ori treceau pe acolo ingineri de la marea uzină metalurgică... Se pregăteau şi ei pentru concursuri. Voiau să-şi adauge titlului de inginer şi pe acela de asistent, de lector sau de conferenţiar.

În discuţiile de acolo se puteau afla multe veşti de ia uzină. Deseori se discuta în taină despre o invenţie

extraordinară care se pregătea undeva. O maşină nouă, modernă, de înaltă capacitate. Cu timpul, discuţia deveni publică. Invenţia era încă în stadiu de proiect. Autorii ei erau însă cunoscuţi: inginerul-şef Cerbu, inginerul-şef adjunct Atanasie Aburel, şi inginerul Ştefan Petrescu, secretarul comitetului de partid. Acesta din urmă îşi luase de câteva luni diploma de inginer.

Numele lui Muşat nu se rostea acolo; nu fusese întâlnit nici măcar la cancelaria noului institut, printre atâtea cereri de înscriere la concurs. De aproape un an de zile, Muşat conducea secţia întâi, de aproape trei ani de zile lucra fără încetare, zi şi noapte, la proiectarea înspăimântătorului edificiu, la arhitectura acelei sinteze a tehnicii moderne. Nouă din cele zece maşini de precizie din secţie fuseseră integrate în acea sferă de metal pe care o întrezărise într-o dimineaţă de mai. Lucrase cu mii şi mii de necunoscute. Soluţionase probleme aparent irezolvabile, pe care tehnica încă le bâjbâia, descoperise forţe de acţionare şi de reglare care deschideau noi capitole în tehnică, micşorase la dimensiuni de necrezut volumul sferei sintetice, îl transformase într-un ceasornic care respingea erori de sutimi de secundă. Mişcările tuturor mecanismelor se strecurau unele printre altele, aproape agitându-se ca nişte fire de borangic, fără să se altereze, fără să-şi transmită şi să-şi vicieze vibraţiile. Era o ţesătură atât de fină în acea sferă, încât la prima vedere fiecare atingere părea s-o destrame, s-o prefacă în pulbere. Redusă la dimensiuni de machetă, se asemăna cu o bijuterie făcută din fire metalice de dimensiunea celor de păianjen. Cine putea s-o înzestreze cu atâta forţă, cu atâta rezistenţă, cu atâta viteză? Cum puteau să se desprindă din ea prin ambii poli atâtea valuri de piese metalice?

Pietre albe de pe masa lui Muşat erau puţine, din ce în ce mai puţine. Sfera imobilă începea să se învârtească în mintea lui. Creionul cu vârf ascuţit desena linii şi înscria

cifre pe ultimele coli. Momentul unei noi întâlniri dintre om şi tehnică se apropia.

2

Cerbu coborî grăbit din maşină. În fiecare după-amiază la ora 6 se întâlnea în biroul lui cu Petrescu şi Aburel. Întârziase cu zece minute. Portarul îl salută respectuos şi adăugă cu voce îngrijorată:

— Repede, tovarăşe inginer-şef! Să nu vă prindă ploaia!

De la poartă până la intrarea în clădirea direcţiei erau vreo 50 de metri. Pe la mijlocul distanţei, pe Cerbu îl surprinse ploaia, o adevărată rupere de nori. Începu să fugă într-o goană caraghioasă, care-i apropia genunchii de piept. Se opri la câţiva metri de intrare. Era incapabil să mai facă un pas. Un funcţionar care se adăpostise sub uşă veni în întâmpinarea lui şi-l ajută să se urnească. Abia putu să-l târască după el. Parcă trăgea un sac cu plumb. Cineva îi aduse un scaun. Căzu pe el ca un butuc. Era ud leoarcă. Şuvoaie de apă curgeau din el ca dintr-un burete.

— Să fie imediat concediat şoferul! strigă el cu un ultim efort. Şi dumneata… dumneata…?

Întâlnise privirile lui Muşat. O amintire veche îl făcuse pe acesta să zâmbească. Ridică din umeri, dar nu-i răspunse nimic inginerul-şef. Cerbu clocotea de furie.

— E o infamie, domnule Muşat! în asemenea situaţii nu se râde. În asemenea situaţii… E o infamie!

— Sunteţi nervos, domnule Cerbu, îi răspunse Muşat. Controlaţi-vă cuvintele! Mi-am amintit pur şi simplu de o întâmplare asemănătoare, petrecută cu mulţi ani în urmă, al cărui erou am fost eu. Vă spun aceasta pentru a vă obliga să vă măsuraţi cuvintele.

— Dumneata… dumneata… se înecă inginerul-şef. Vei… vei…

Ca din senin, apăru şi Petrescu. Văzuse prin fereastra biroului ultima parte a scenei şi se grăbise să coboare scările. Asistase fără voia lui la schimbul de cuvinte dintre Cerbu şi Muşat. Era încurcat. Nu ştia cum să intervină.

Inginerul-şef îl zări. Sări de pe scaun cu o uşurinţă de necrezut pentru situaţia în care se afla.

— E inadmisibil! E o infamie, tovarăşe Petrescu! Cred că ai auzit şi dumneata. Nu pot accepta asemenea insulte de la… de la… Voi… Voi lua măsuri drastice…

Dezgustat, Muşat vru să se retragă. Petrescu îl opri printr-un gest, apoi se apropie de el.

— Te-aş ruga, tovarăşe inginer, să fii mai calm în asemenea situaţii.

Muşat făcu câţiva paşi pe coridor fără să răspundă. Petrescu veni după el şi-i spuse cu voce înceată:

— Nu-ţi fac reproşuri pentru schimbul de cuvinte pe care l-ai avut cu inginerul-şef. Ţi-aş fi cerut poate mai multă înţelegere pentru situaţia în care se afla. Sunt însă nedumerit de felul cum te porţi în clipa de faţă. Te-am rugat să… În sfârşit, cred c-am fi putut discuta într-un mod… Tăcerea indică întotdeauna o anumită stare…

Petrescu era furios că nu poate să-l acuze cu nimic pe Muşat. Nu-i găsea nicio vină. Îşi amintea cuvintele pe care acesta i le spusese lui Cerbu. Se înfurie şi mai tare.

— E o neînţelegere, tovarăşe inginer! se chinui el. Cred că m-am pripit. Dumneata ţi-ai apărat demnitatea. Te rog să mă scuzi pentru intervenţia mea ridicolă.

— Nu era nevoie să spui asta, tovarăşe Petrescu, îi răspunse Muşat. Înţeleg şi eu că te-ai ivit într-o împrejurare penibilă. Când l-am văzut pe Cerbu în ploaie, mi-am amintit de o scenă asemănătoare. N-are niciun rost să ţi-o povestesc. Au trecut de atunci 7 ani. Tocmai îmi luasem diploma de inginer. Şi eu te rog să mă scuzi. M-au năpădit amintirile.

Petrescu nu spuse nimic. Se întoarse şi-l văzu pe Cerbu urcând scările. Porni pe urmele lui.

Inginerului-şef nu-i trecuse mânia. Strângea pumnii şi amenința fără vorbe. Când îl văzu pe Petrescu alături, răbufni:

— E nemaipomenit! Cred c-ai auzit şi dumneata… În alte împrejurări, l-aş fi dat afară fără preaviz… E o infamie!

— Vă rog să vă calmaţi, tovarăşe inginer-şef. N-are niciun rost să vă enervaţi. În alte împrejurări… nu y-aş fi dat dreptate. Nu i se poate aduce nicio vină inginerului Musai.

Cerbu se opri lemn în faţa biroului. Era caraghios. Apa curgea încă de pe el, hainele i se mototoliseră, din păr i se prelingeau şuviţe de apă pe frunte şi pe obraji; Parcă plângea.

— Şi dumneata?! Dar… Dar n-ai văzut cum râdea ca un dement? Mă arăta cu degetul… E… nemaipomenit.

Petrescu nu cunoştea amănuntele pe care i le relata inginerul-şef. Nu auzise decât schimbul de cuvinte. Începea să-i pară rău pentru scuzele pe care i le adresase lui Muşat.

— N-am ştiut că s-a întâmplat aşa ceva, răspunse el. V-aş ruga totuşi să vă calmaţi. E mai bine să discutăm aceste lucruri la rece. Vom cere şi părerea tovarăşului Aburel.

Înainte de a intra în birou, îi ajunse şoferul lui Cerbu. Numai văzându-i faţa, inginerul-şef începu să se răstească la el:

— Dumneata… dumneata!…

— V-am adus schimburi, tovarăşe inginer-şef, îi spuse speriat şoferul. Cum am văzut că vă prinde ploaia, am şi dat drumul la maşină… Poftiţi!

Îi întinse valiza, pe care îngrijitoarea lui Cerbu i-o făcuse la repezeală. Inginerul-şef se văzu dintr-o dată scăpat de senzaţia aceea dezgustătoare care-l apăsa şi-i chinuia corpul. Parcă se trezi dintr-un coşmar.

— Bine, Costăchel! Îţi mulţumesc! Du-te! Şi altă dată să te grăbeşti când sunt în întârziere.

După un sfert de oră, Cerbu îşi veni în fire de-a binelea. Făcuse un duş cald, se schimbase complet, era gata pentru discuţiile în trei, care se prelungeau aproape întotdeauna până noaptea târziu. Uitase de incidentul care se petrecuse cu jumătate de oră înainte. Nici Aburel, căruia Petrescu îi relatase sumar scena, nu-i dădea vreo importanţă. Numai acesta din urmă părea intrigat de atitudinea lui Muşat. Se abţinu însă şi el să facă vreo aluzie.

În timpul conversaţiilor, Cerbu nu se mişca de la birou. Rămânea mereu pe scaunul lui, ca în orice zi obişnuită de lucru, menţinând cu bună-ştiinţă acea gradaţie ierarhică, distantă, care-i convenea de minune.

— Probabil că aşa trebuia să se întâmple, spuse el râzând. Una caldă, una rece. Am avut o noapte foarte fierbinte… era necesară puţină răcoare. Dacă n-ar fi fost atât de neaşteptată şi de vijelioasă… Da… Astă-noapte am descoperit, în sfârşit, soluţia acelei probleme care ne-a enervat atâta timp. Pot spune, fără falsă modestie, că am trăit o noapte mare… M-au decimat frigurile până în clipa când am văzut aurora de la fereastră… Abia atunci am putut să respir uşurat. După umila mea părere, aceasta e soluţia.

Le întinse celor doi, cu un gest obosit, câteva coli de hârtie, apoi se rezemă comod în scaun, aşteptând efectul loviturii sale. Îl năpădeau tot felul de gânduri.

În anii care trecuseră, Cerbu căpătase o anumită rutină, care-l ajuta să se descurce cu uşurinţă în problemele generale ale uzinei. Respingea cu dispreţ orice discuţie referitoare la amănunte tehnice, ca şi cum lucrurile acelea nu erau demne de atenţia şi de nivelul său. Se mulţumea doar să indice numele inginerului care urma să-şi asume răspunderea în asemenea cazuri. Numirea lui Aburel ca adjunct îl trezise din dulcea lui visare. Tânărul inginer îl incomoda cu întrebările şi cu propunerile lui. Se trezea în faţa unor situaţii neaşteptate, care-i cereau uneori o

orientare imediată şi un răspuns precis. Generalităţile în care se învăluia puteau să dea de bănuit. Se gândea chiar să-şi pregătească demisia. Mai venea şi Petrescu pe capul lui, anunţându-i fel de fel de iniţiative pornite din masa uzinei. Lucrurile complicau. Parcă era o muscă obosită care nu găsise alt loc de odihnă decât în centrul unei pânze de păianjen. Vedea undeva ochi sticloşi, care se apropiau ameninţător. Câteva crize de astenie îl ajutaseră să iasă basma curată din câteva situaţii care puteau să devină penibile. Riscul i se părea enorm. Poate era mai bine să încerce să se strecoare viu şi nevătămat din pânza care se strângea neîncetat în jurul său. Intr-unui din momentele de criză, o întâmplare neaşteptată îl scosese din impas. Optimismul îi renăscuse; culori superbe se întrezăreau la orizontul unde-şi aştepta amurgul... Discuta cu Petrescu în acelaşi birou. Aceeaşi problemă: iniţiativele tot mai dese şi mai competente ale muncitorilor. Petrescu râdea. Îşi amintea de prima lui propunere de inovaţie.

— Când l-am auzit pe inginerul Muşat calificându-mi cu atâta nepăsare ceea ce eu credeam că e o revoluţie, spusese Petrescu, mi-au venit în minte nişte gânduri urâte, de care îmi amintesc întotdeauna cu groază şi ruşine. Acum îmi dau seama cită dreptate avea! Fusese singurul om care-mi vorbise deschis, pe faţă... Dumneavoastră încercaţi prin tot felul de amânări să mă feriţi de un răspuns care m-ar fi deziluzionat... Ştiţi ce mi-a trecut prin minte atunci? Că Muşat mă invidiază, iar dumneavoastră vreţi să-mi... vreţi să vă inspiraţi din marile mele planuri... Parcă n-aţi fi avut la dispoziţie atâtea alte surse de inspiraţie, cu mult mai bogate decât bazaconiile mele! Aproape toţi inginerii din uzină au trecut pe la cabinetul tehnic. Numai dumneavoastră, care sunteţi în centrul tuturor problemelor, l-aţi evitat întotdeauna. Mi se pare nelogic. Eu cred că dumneavoastră pregătiţi ceva extraordinar...

Vorbele lui Petrescu îl trezeau dintr-un somn adânc. Nu se gândise nicio clipă la cea mai simplă şi mai spectaculoasă

soluţie de a supravieţui! Cinci, zece, douăzeci de ani putea să stea într-un fotoliu imperial, admirat de toţi din jur pentru gândurile sale temerare. *Perpetuum mobile,* cvadratura cercului, rachetă pentru zboruri cosmice, putea să anunţe orice, putea să se prefacă preocupat, obsedat de rezolvarea celor mai absurde probleme tehnice şi ştiinţifice. Şi după ce va ieşi la pensie, va putea să simuleze durerea geniului încă nerealizat. Oftase adânc. Apoi se întorsese spre Petrescu, uitându-se la el cu priviri triste, ca un om care nu-şi mai poate tăinui boala.

— Nu mă mai pot ascunde… Ar fi şi inutil… Mă surprinde însă darul excepţional de observaţie cu care eşti înzestrat… Eşti primul om care ai pătruns în sufletul meu. Poate că printre altele, aceasta este profesia dumitale… Ai dreptate… Mă gândesc de câţiva ani de zile la un lucru extraordinar… Aşa mi se pare acum… Poate voi ajunge şi eu peste un timp să-l văd cu ochii cu care îţi vezi dumneata acum debutul în tehnică. Nu ştiu… Şi în vis mă obsedează. Sute, poate mii de nopţi i-am dăruit. Fiecare om, tovarăşe Petrescu, mai ales când omul acela este inginer, are mania geniului. Vreau ceva extraordinar, o revoluţie tehnică sau ştiinţifică, aşa cum bine ai spus; cum puteam să scap tocmai eu de această manie? Planurile sunt însă prea temerare. Mă copleşesc…

Petrescu îi sugerase fără nicio intenţie:

— Poate că ar fi bine să vă căutaţi un colaborator, un ajutor printre inginerii noştri. Sunt unii foarte bine pregătiţi şi foarte inimoşi.

Cerbu îşi închipuise că Petrescu face o aluzie grosolană. Dar în acelaşi timp descoperise şi câtă putere, câtă siguranţă ar câştiga avându-l colaborator…

Conversaţia aceea fusese salutară pentru Cerbu. După puţin timp, inginerul-şef îi scăpase din întâmplare şi lui Aburel câteva vorbe. Zvonul se răspândise în uzină. Ca să pară şi mai adevărat, începuse să vină la birou cu servieta încărcată de reviste, adunate de la documentare sau din

vizitele lui la Bucureşti. (Pentru a-şi păstra prestanţa, Cerbu se abonase la câteva reviste de specialitate în străinătate şi avea grijă să roage pe fiecare inginer care pleca peste hotare să-i aducă ultimele reviste şi manuale de tehnică.) De obicei răsfoia revistele străine când se anunţa vizita vreunui inginer mai important din uzină, sau când veneau delegaţi de ia Bucureşti. Atunci era atât de cufundat în lectură, incit multă vreme vizitatorul trebuia să aştepte în tăcere dacă nu avea curajul să-şi anunţe prezenţa tuşind uşor de câteva ori sau străduindu-se să-şi aprindă ţigara cu o brichetă stricată. „Ca să ajungi la inginerul-şef, începuse să se vorbească în uzină, trebuie sau să fii răcit sau să fumezi.” Intr-un asemenea moment, Cerbu descoperise într-o revistă un tip de maşină care-l uluise prin simplitatea lui şi prin uşurinţa cu care se putea transforma în sistem pentru o categorie întreagă de maşini Era ca o coloană vertebrală care se putea adapta cu câteva perfecţionări tuturor mamiferelor. Trebuiau numai reduse dimensiunile şi făcute câteva modificări, îmbrăcat în altă haină, scheletul nu mai putea fi recunoscut, se transforma într-un corp original, cu neputinţă de recunoscut în oasele lui ascunse. Cutremurat de bucuria descoperirii, căutase şi haina căreia i s-ar fi potrivit mai bine scheletul. Intr-una din secţiile uzinei exista o maşină extrem de importantă, care îmbătrânise şi era cârpită cu mare greutate de tehnicieni. Scheletul se potrivea de minune acelei maşini. Mecanismul se simplifica, şi randamentul s-ar fi triplat.

Era absolut convins că nimeni nu va Contesta vreodată originalitatea ideii lui. Şi mai ştia că asemenea adaptări sunt frecvente în tehnică. Îşi pregătea chiar argumente pentru a dovedi simultaneitatea ideilor în mintea unor oameni care nu se cunoşteau, care nu se văzuseră niciodată. „Domnilor! perora el. Leibniz şi Newton au descoperit amândoi, fără să ştie unul de altul, calculul integral şi diferenţial. În domeniul electricităţii sunt zeci de cazuri când genii…” Cu timpul renunţase şi la aceste

gânduri. Le uitase. Îi apăruseră altele, mai adevărate, mai reale, cum se încuraja el. „Cometele există dintotdeauna pe cer, îşi spunea el. Gloria aparţine acelora care le-au văzut prima dată. Pădurea a fost şi este oferită tuturor oamenilor. Dar numai Stradivarius şi încă vreo doi (trebuie să le caut numele în *Enciclopedie)* au văzut şi au descoperit copacul care le-a făcut celebre viorile şi numele lor… De ce am zărit dintr-o dată chiar acel schelet? De ce am văzut dintr-o dată în el coloana vertebrală a tuturor mamiferelor? De ce i-am găsit atât de uşor haina care i se potriveşte cel mai bine? De ce? De ce nu i-a venit altuia în cap teribila idee? Publicaţia nu are o dată prea recentă. Prin câte mâini o fi trecut! Câte priviri mioape nu au văzut scheletul ca prin ceaţă! De ce tocmai eu am simţit fiorul şi mi-am făcut imediat reprezentarea lui? E limpede de ce! Mă întâlnesc cu a doua idee mare a vieţii mele. Iarăşi m-a atacat fulgerul geniului. Ce păcat că n-am studiat mai temeinic în tinereţe!” Într-o după-amiază îi convocase pe Aburel şi pe Petrescu în biroul lui. Le expusese planul, le sfărâmase împotrivirea, ameninţând că va renunţa la proiect fără colaborarea lor, şi de atunci se întâlneau în fiecare după-amiază în „biroul fierbinte”. Se discuta, se comenta, se descopereau soluţii tehnice, se căutau căi mai ingenioase, se tăcea mult, iar din vreme în vreme Cerbu scotea din servietă câteva foi de hârtie cu soluţia unor probleme care le uşura enorm munca. Se întâmpla însă uneori ca Aburel şi Petrescu să găsească, independent, exact aceeaşi soluţie. În loc de invidie, Cerbu simţea o plăcere deosebită în acele momente. I se confirma geniul.

Inginerul-şef îşi privea colaboratorii aplecaţi deasupra foilor de hârtie. Zgomotul făcut de creionul cu care Aburel lovea suprafaţa de cristal a mesei de lucru îl trezi pe Cerbu din gânduri. I se părea că visase. Se scurseseră aproape trei ore de când cei doi ingineri calculau şi verificau soluţia

propusă de el. Nu auzise şoaptele cu care îşi treceau unul altuia gândurile şi colile de hârtie.

— E perfect! răsună vocea lui Aburel. Soluţia răspunde la toate întrebările. E necesară însă o anumită derogare în faza a treia. Am convenit amândoi şi eu, şi Petrescu.

— Mi-am închipuit, încuviinţă Cerbu. Am vrut să verific, am vrut să văd dacă şi dumneavoastră veţi ajunge la aceeaşi concluzie. Cred că pentru ziua de astăzi am făcut destul… Mâine şi poimâine voi fi ocupat… Iar duminică…

Se ridicase de pe scaun, silindu-i şi pe musafiri să-l imite. Era obosit, dar parcă simţea şi o ameţeală bolnavă învăluindu-l. Îşi duse mâinile la frunte.

— Cred că m-a biruit ploaia. Ce vreţi, dragii mei tineri, am trecut de mult jumătatea de secol pe care o aşteptăm toţi înfricoşaţi. Tinereţea începe să se îndepărteze, iar bătrâneţea — să se apropie. Să ţineţi minte!

Era absolut convins că rostise o frază mare, şi regreta că nu e scriitor ca s-o plaseze undeva în paginile unei cărţi. „Alţii, îşi spuse în gând, cu o asemenea frază şi-ar cuceri gloria. Criticii ar săpa-o în marmură şi ar polei-o cu aur…”

— Nu veniţi pentru jumătate de oră, adică pentru un coniac, la restaurant? întrebă el. Cred că mi-ar prinde bine…

Aburel acceptă, dar Petrescu se scuză, invocând anumite treburi. Voia să mai stea de vorbă cu Muşat.

3

Muşat era la birou. Încremenise la masă, cu faţa în mâini, cu ochii închişi, năpădit de amintiri. De pe un scaun de lângă fereastră, nea Neculai îl privea cu blândeţe. De aproape un an de zile împărţeau amândoi tăcerea încăperii. Vorbeau rar, se înţelegeau din câteva cuvinte sau numai

dintr-o privire. Secţia nu le mai dădea nicio bătaie de cap, totul mergea ca pe roate. Parcă se odihneau amândoi după un efort greu.

— Ce mai faci, nea Neculai? întrebă Muşat fără să deschidă ochii.

De când aştepta bătrânul asemenea întrebări!

— Mă lupt din răsputeri cu bătrâneţea, răspunse el. Mai rămân un an, doi, şi pe urmă… Cine ştie ce-o fi pe urmă?…

Muşat se plimba cu Liviu în amintire, pe străzi necunoscute. Cerul era întunecat, se apropia vijelia. Îi răsunau în urechi cuvintele „Infinitului”.

— Ce întâmplări bizare, nea Neculai! Ce coincidenţe ciudate! Exact cu şapte ani în urmă m-a prins o vijelie pe stradă. În câteva secunde m-a făcut ciuciulete, aşa cum s-a întâmplat astăzi cu Cerbu. În ziua aceea mi-am luat diploma de inginer… Iar astăzi…

În camera lui de la marginea oraşului, pe un birou vechi, şubrezit, câteva coli de hârtie îi aşteptau creionul. Erau ultimele foi. Pe una din ele, pe ultima, va scrie, poate chiar înainte de miezul nopţii, concluzia definitivă a operei lui de sinteză. Realizase teoretic un vast aparat electronic, care putea să concentreze într-o sferă şi să conducă fără greş cele nouă maşini din secţie şi imitaţiile lor din magazia cu fier vechi. Se inspirase din creieraşul electronic pe care-l realizase la îndemnul lui Stoian cu şapte ani în urmă. Câtă dreptate avusese „Infinitul”!

— Se vede că trăiţi o amintire frumoasă, tovarăşe inginer. Se vede mai mult…

Se vedea mai mult pe faţa lui Muşat în clipa aceea. Fericirea lui era atât de calmă, de sigură şi de adâncă, încât bătrânul se cutremură.

— În ziua aceea, continuă Muşat, am spus un anumit lucru, care le-a părut multora o nebunie. Uneori mă înspăimântam şi eu când mă gândeam mai adânc. M-am agăţat de el, nea Neculai, m-am agăţat ca de-o coardă mai subţire decât firul de păianjen. Nu s-a rupt, m-a ţinut. Acum

s-a prefăcut într-un cablu de metal. Poate că mâine cablul acesta va susţine un pod uriaş. Va deveni o forţă activă. Nu se poate să nu devină! Bătrânul îşi căuta tabachera şi bricheta.

— Mi-am închipuit eu. Te-am văzut în toate zilele acestor ani, tovarăşe inginer. În toate zilele. Şi după ce adus în liniştea acestei odăi. Şi când stăteam cu ochii închişi te-am văzut. Şi când era noaptea acasă te vedeam. Ai avut mare putere. Şi dumneata, şi eu. Ana tăcut amândoi până astăzi. Şi ştiu că o să amuţim încă multă vreme. Eu ţi-am spus mai înainte: mă obişnuiesc cu gândul bătrâneţii, al odihnei. Poate că atunci s-o întâmpla totul. Mi s-au moleşit puterile şi mi-e teamă sa nu ameţesc. O fi bun podul, dar apa are vârtejuri multe sub el… Asta-i…

Muşat îi răspunse ca unui părinte:

— Nea Neculai, nu mă încumet să-ţi dau lecţii, dumneata aparţii altor vremuri. Te-ai obişnuit cu hainele dumitale, cu camera dumitale, te-ai obişnuit cu grădina din faţa ferestrei.

— Sunt toate sănătoase, tovarăşe inginer. Şi hainele. Şi casa. Şi grădina. Au fost frecate şi încercate de mâinile mele. Le vezi? Sunt tari şi aspre ca metalul, ehei!

— Ştiu, îi răspunse tânărul. M-au învăţat multe mâinile dumitale, nea Neculai. Dar nu ceea ce crezi dumneata. Altceva m-au învăţat. M-au îndemnat să copiez în metal iscusinţa, elasticitatea şi precizia lor. Mâinile dumitale au fost etalonul principal. De aceea ţi le-am privit cu atâta patimă; cum priveam în copilărie zborul rândunelelor. Aşa îţi aleargă mâinile, nea Neculai. Ca nişte rândunele. Nu puteam să nu îmbogăţesc cu mişcarea lor mecanica asta de metal!…

Bătrânul simţi şi o săgeată fierbinte despicând sloiurile de gheaţă care se strânseseră în el de atâta amar de vreme; dar tot nu binecuvântă fericirea aceea necunoscută de pe faţa inginerului.

— Poate că aşa trebuie să se întâmple în lume, oftă el. Îmbătrânim ajutându-i pe alţii mai tineri să facă unelte bune, ca nu cumva să se strice atunci când ni se sapă groapa… Nu vreau să te întristez tocmai astăzi, tovarăşe inginer. Îţi împlineşti şi dumneata menirea, aşa cum mi-am împlinit-o şi eu. Dacă a fost scris să ne întâlnim amândoi în acelaşi loc… Precum vezi, ne-am întâlnit. Nu mai putem da de-a dura înapoi anii. Ei merg numai înainte. Asta-i pacostea… Nici dac-ai fi fiul meu nu te-aş putea opri. Numa' că durerea personală e altă poveste… Mi se pare că s-a întâmplat ceva la maşina a şasea…

Nu se întâmplase nimic la acea maşină. Bătrânul simţea nevoia să iasă în hală, să se plimbe printre maşinile lui, să le vadă, să le dichisească, să-i certe aspru pe cei care se uită cu ochi nepăsători la ele. Îşi închipuia că de 40 de ani, asta era toată treaba lui.

Amintirile se înnodară în locul în care le rupseseră vorbele bătrânului. Parcă simţea apa rece ca gheaţa apăsându-i trupul. U vedea pe Liviu la masă, auzea zgomotele înăbuşite din dugheană, îl ameţea duhoarea grea, sufocantă… şi deodată se deschise uşa… N-o putea regăsi în amintire. Se împrăştia ca o ceaţă. O vedea numai în întunericul acela gros, în reflexele de marmură ale trupului ei, în mersul acela spre infinit. O vedea pe un carton alb, alb, alb. În mijlocul cartonului — o linie subţire, abia vizibilă, tremurată, ca un cosinus neregulat. În fiecare an la 1 Mai, primea într-un plic alb cartonul acela cu linia tremurată. În fiecare an la 1 Mai, trăgea deasupra acelei linii nesigure o altă linie groasă, suitoare, sigură ca un vector. „Nu! se răzvrătea el în acea zi. Linia ta e aceasta pe care o trag eu. Odată ţi-o voi arăta."

Stătea nemişcat, cu capul în mâini, năpădit de amintiri. Ani de zile fugise de ele; se ascunsese, le gonise, le uitase… Trăise numai printre cifre, cifre, cifre. Le căuta mereu, pretutindeni, cu senzaţia că le prinde din zbor. Nu obosise nicio secundă. Zbura după ele ca într-un vis. Trăise ani de

zile plăcerea sublimă a zborului din vise. Le domesticise pe toate. Erau blânde, ascultătoare, imobile în paginile lui. Cândva, însă, vor zbura. Vor deveni forţe mecanice şi vor zbura cu iuţeala cu care un lăstun înspăimântă copilăria.

O amintire nelămurită, stingheră încerca să se înfiripe. Era fragilă amintirea aceea; apărea şi se destrăma întotdeauna ca un nor. N-o putea reţine. Nu Ştia ce se va întâmpla cu norul acela. Va trimite zăpadă, ploaie, grindină asupra pământului? Era îndepărtată amintirea, duioasă, ca un cântec abia auzit, înfiora oglinda unei ape şi adia printre frunzele unui copac. Cineva se aruncase cu ochii închişi, cu nepăsare, cu nevinovăţie în braţele şi în viaţa lui. Parcă ar fi căzut un fulg singuratic din văzduh şi ar fi întins mâna să-l oprească. Iar mâna îl topea.

4

Petrescu îl găsi pe Muşat în sala de gimnastică. În fiecare zi înainte de a se duce acasă, Muşat se oprea jumătate de oră sau o oră în sala de gimnastică. Avea nevoie de mişcare intensă, încordată pentru a rezista nemişcării şi moliciunii.

— N-am ştiut că eşti un asemenea artist, îi spuse Petrescu după ce-l văzu sărind de la inele. Se pare că am descoperit până la urmă secretul tinereţii dumitale.

— E un simplu exerciţiu fizic foarte necesar, îi răspunse vesel Muşat. La tinereţe încă nu m-am gândit, dar în acest moment mă simt într-adevăr tânăr.

Se prinse din nou de inele şi începu să exerseze cele mai dificile figuri. Izbuti să se menţină de două ori, de fiecare dată câteva secunde, intr-un T perfect, care-i dăltuia toţi muşchii braţelor. Sări din nou, rotindu-se. Şi se apropie gâfâind de Petrescu.

— M-am cam aventurat… Nu mi-am închipuit că voi reuşi şi a doua oară. Vrei să încerci şi dumneata?

— Nu… spuse ca o scuză Petrescu. Nu m-am gândit la aşa ceva. Am vrut…

Văzându-i aerul încurcat, Muşat interveni:

— Îmi închipui pentru ce ai venit… Sunt însă într-o stare… Mă dezgustă să mă gândesc iarăşi la incidentul acela penibil. E o pierdere de timp…

— Eu nu cred acelaşi lucru… După cum vezi, sunt foarte sincer… E datoria noastră să evităm anumite situaţii.

— Nu înţeleg, zise Muşat nedumerit. Mi s-a părut că ai ajuns la un anumit punct de vedere…

— Tocmai de aceea, tovarăşe Muşat. Am spus câteva vorbe… Nu cunoşteam toate amănuntele. Nu asistasem decât la schimbul de cuvinte în care dumneata…

— Ţi se pare atât de esenţială această poveste? Iartă-mă, dar am impresia că încerci să ştergi praful de pe haina cuiva. Nu pot să găsesc motivul îngrijorării dumitale.

Petrescu simţea că nu se mai poate preface calm.

— Tovarăşe Muşat! Nu vreau să şterg praful de pe haina dumnealui… Eşti violent în expresii… De ce vezi numaidecât în atitudinea mea intervenţia unui avocat?

— Dar e o imbecilitate, tovarăşe Petrescu, să-ţi pierzi vremea cu asemenea fleacuri. Asta nu înţeleg… Nu s-a întâmplat absolut nimic. Un om şi-a ieşit din fire şi a început să ţipe. Unii au acest obicei…

Muşat vorbise cât se poate de liniştit. Era sincer uimit de preocuparea lui Petrescu. Acesta însă se îngălbenise.

— Eu n-am să ţip, dar voi spune şi eu deschis că dumneata… dumneata l-ai provocat pe inginerul-şef!

Expresia de pe faţa lui Muşat nu se schimbă. Se uita la Petrescu la fel de naiv şi de uimit ca şi până atunci.

— Nu ştiu ce vrei să spui dumneata cu aceasta… Dar chiar dacă l-aş fi provocat, dacă l-aş fi zgâlţâit de umeri, aşa cum a meritat la un moment dat, nu văd în asta o cauză care să te… Eu cred Că timpul unui om e mult mai preţios.

— Dumneata ai râs de el şi l-ai arătat cu degetul! spuse pe neaşteptate Petrescu.

Muşat încercă să-şi amintească.

— Nu ştiu... Nu am obiceiul să râd de infirmi sau de oameni care suferă un accident... În general nu pot să râd de oameni... În momentul acela mi-am amintit o anumită întâmplare. Nu pot şti... Dar, pentru Dumnezeu, tovarăşe Petrescu! Ar fi mai util să începem să numărăm din doi în doi sau să ne uităm la tinerii aceia care învaţă să lucreze la bară... Ne întâlnim destul de rar... Nu înţeleg... M-a udat şi pe mine ploaia. Au râs poate o sută de oameni... Nu l-am tras pe niciunul la răspundere... Numai când un... un beţiv...

Îşi amintea incidentul din cârciumă. Îşi amintea şi regretul care-l cuprinsese după acel incident. De aceea începu să se bâlbâie.

— L-ai lovit? întrebă Petrescu uimit.

— Nu ştiu. S-a întâmplat altceva. O neghiobie. E prea obscur totul şi fără importanţă ca să-mi întunec atâtea amintiri frumoase... Te rog să mă ierţi, tovarăşe Petrescu... Astăzi se întâlnesc câteva gânduri... Cred că am de lucru...

Petrescu nu-l reţinu. Ridică şi el din umeri, ca Muşat. Era uimit şi nedecis. Aflase lucruri care-l nelinişteau. Şi căuta de multă vreme un moment în care să stea de vorbă cu Muşat şi să-i propună să se gândească la intrarea lui în partid.

5

Liviu sosi în oraş cu maşina. Se opri direct la institut. Vizita lui oficială fusese anunţată telefonic din partea lui Bărbulescu. Îşi petrecu acolo toată dimineaţa, discutând cu directorul institutului situaţia cadrelor didactice. Cercetase cu atenţie dosarele candidaţilor şi hotărâse pe loc câteva

numiri care urmau să fie aprobate de minister. Directorul era bucuros de ajutorul neaşteptat pe care-l primea. Nu înceta cu mulţumirile pentru rapiditatea şi competenţa cu care Liviu îi rezolva situaţiile cele mai complicate.

— Mai avem o problemă spinoasă, tovarăşe profesor, îi spuse el. Catedra specială de automatică. Ştiu că putem apela periodic la dumneavoastră la Politehnică pentru anumite cursuri de înaltă specialitate. Ne-am gândit să-l invităm de câteva ori şi pe academicianul Stoian. Poate ne susţineţi dumneavoastră cererea... Ne-ar trebui însă cel puţin un conferenţiar care să organizeze catedra. Câţiva asistenţi şi lectori poate găsim printre cadrele locale... Nu ştiu dacă aţi văzut dosarele...

Liviu studiase cu atenţie dosarele şi era mirat că nu întâlnise printre ele cererea lui Muşat. Reţinuse din toate ofertele primite la institut una singură, care i se părea demnă de interes. Revăzu încă o dată actele care o însoţeau, şi-l întrebă pe director:

— Dumneata îl cunoşti pe... inginerul Atanasie Aburel?

— Inginerul Aburel? se lumină directorul. Cum să nu?! Îl cunoaşte tot oraşul. Mi se pare că e inginer-şef, sau adjunctul inginerului-şef la uzina noastră... E un tânăr excepţional, într-adevăr excepţional. Membru în comitetul regional de partid, un om cu multă autoritate.

— E inginer-şef adjunct, precizează Liviu după ce se mai uită o dată pe cererea lui. Posedă o diplomă foarte bună şi o notaţie excelentă la matematică... Eu cred că am putea să-i încredinţăm lui conferinţa... Anii de uzină n-au putut decât să-i fundamenteze cunoştinţele. Voi vorbi şi eu personal cu dânsul, chiar astăzi. Oricum trebuia să trec pe la uzină... Da... încă un lucru... E o dorinţă personală a profesorului Bărbulescu, preşedintele comisiei noastre... Mi se pare că lucrează aici, tot la uzina metalurgică, un inginer... da... Numele lui e Ion Muşat. Preşedintele nostru ar dori să se ia în consideraţie posibilitatea de a fi antrenat la această catedră ca asistent sau ca... în sfârşit, se va orienta mai

bine consiliul pedagogic. Se pare că a fost un matematician bun…

— N-am primit nicio cerere de la persoana cu acest nume, spuse directorul. N-am auzit de dânsul. Bineînţeles că vom satisface dorinţa tovarăşului Bărbulescu…

— E o dorinţă personală, accentuă Liviu. Pregătiţi-mi actele necesare pentru numiri, inclusiv pentru catedra de automatică; vreau să le duc personal la minister.

Liviu plecă grăbit spre uzină. Îl primi Cerbu, care îl recunoscu şi-l salută ca pe-un prieten vechi.

— Sunt încântat de vizită, tovarăşe profesor! Nu pot să uit cu cită căldură m-aţi primit la institut, nu pot să uit organizarea exemplară a departamentului dumneavoastră. Am încercat s-o adoptăm şi noi, bineînţeles în măsura posibilităţilor, la serviciul nostru de proiectări. Vreţi să vizitaţi secţiile?

Liviu îl linişti spunându-i că se află doar în trecere pe la uzină, li destăinui misiunea care-l adusese în oraş, apoi îl întrebă cu surprindere:

— Dar dumneata, tovarăşe Cerbu? Nu am văzut numele dumitale în nicio listă de oferte la institut. Nu cred că poţi lipsi tinerii de experienţa şi cunoştinţele dumitale. Iar numirea în cazul acesta ar fi o simplă formalitate…

— Îmi este absolut cu neputinţă, tovarăşe Filimon. Nu numai treburile curente ale uzinei mă reţin. Sunt… Mă preocupă şi altceva… o… După cum vedeţi, mă jenez să vă spun. Poate că anul viitor voi fi la dispoziţia dumneavoastră şi a studenţilor.

Liviu îi adresă un zâmbet complice.

— Bănuiesc despre ce este vorba şi nu insist. Vă urez din toată inima succes. Mai există şi alte iniţiative temerare aici în uzină? Nu-mi închipui că tineri ingineri ca Racoviţă, ca Aburel sau… Muşat ar putea sta cu mâinile-n sân.

Cerbu se oferi imediat să-i dea amănunte:

— Racoviţă? Da… A făcut câteva propuneri interesante. Inginerul Aburel e în frunte… Dacă-mi permiteţi o

confidenţă… Lucrăm împreună… colaborăm la acelaşi proiect… Inginerul Muşat… îmi pare rău că vă întristez. Ştiu că v-a fost coleg… Nu! Nu-i contest meritele în conducerea secţiei întâia… Nu face însă niciun gest. Nu ştiu, parcă s-a închis într-o carapace… Sau dacă face vreun gest mai îndrăzneţ… nu e pozitiv şi nu se înscrie pe linie profesională… ci pe linie morală… Iertaţi-mă, n-am vrut să vă dau veşti proaste, dar ştiu că apreciaţi sinceritatea şi adevărul.

Liviu nu insistă. Îl rugă pe Cerbu să i-l prezinte pe inginerul Atanasie Aburel.

— Am auzit de dumneavoastră, îi spuse acesta. V^am şi văzut la câteva şedinţe, însă n-am avut ocazia să vă cunosc personal. Îmi face o deosebită plăcere vizita dumneavoastră la noi.

Liviu era într-adevăr impunător. Înalt, elegant, cu aerul său de firească superioritate, cu zâmbetul său fermecător, cucerea repede pe oricine.

Din fericire îţi voi da şi o veste bună, tovarăşe inginer. Am însă convingerea că nu te vei opune, cum a făcut cu modestie simpaticul dumitale coleg. Ai fost propus la catedra specială de automatică a institutului care se va înfiinţa, în calitate de conferenţiar. Aceasta e vestea.

Liviu nu mai avea nevoie de răspuns. Aburel tremura de bucurie. Era emoţionat, ochii îi luceau, mâinile i se mişcau În gesturi nesigure. Parcă ar fi căutat ceva.

— Nu ştiu cui să-i mulţumesc, tovarăşe Filimon. E… Cum să vă spun?… E într-adevăr o mare bucurie… Am fost doi ani asistent la Timişoara şi… Chiar aici am continuat să studiez. Voi face totul ca să corespund. Am făcut… am ajuns la câteva constatări personale…

— Îmi pare bine, tovarăşe conferenţiar! îl încurajă Liviu. Îţi urez succes şi… Da!… Poate vei reuşi să-l antrenezi şi pe inginerul Muşat la catedră. Profesorul Bărbulescu sugera să i se încredinţeze un post de asistent.

În bucuria pe care o trăia, Aburel nu mai auzea nimic din ceea ce-i spunea Liviu. Se gândea să plece mai repede acasă, ca să-şi anunţe nevasta şi copiii. Îşi aminti însă cu disperare că trebuie să participe după amiază la o şedinţă importantă cu tehnicienii câtorva secţii.

— V-aş ruga ceva, tovarăşe inginer-şef, se adresă el lui Cerbu. Am primit un telefon de acasă. S-a îmbolnăvit un copil. Nu puteţi să vă duceţi dumneavoastră după amiază la şedinţă?

Prezenţa lui Cerbu era obligatorie la asemenea şedinţe. Erau însă tocmai consfătuirile pe care le evita cu cea mai mare grijă şi de care reuşise să scape întotdeauna. Se prefăcu îndurerat când îi răspunse lui Aburel:

— Îmi este absolut imposibil, dragă Aburel. Dacă ţi-aş explica motivul, cred că ai regreta rugămintea pe oare mi-ai făcut-o. N-are niciun rost să te întristezi de două ori. Crede-mă, îmi este cu neputinţă. Iar prezenţa ta e obligatorie. Absolut obligatorie.

Liviu asista neputincios la scena dintre cei de: ingineri. Profită însă de răgaz şi-l chemă la telefon pe Muşat. Emoţia pe care o simţi la capătul firului i se transmise şi lui. Se înţeleseră să se întâlnească imediat după masă la restaurant.

Înainte de a pleca, Liviu îi. Aminti lui Aburel să nu uite dorinţa lui Bărbulescu.

— S-ar putea să te ajute, tovarăşe Aburel. Inginerul Muşat a fost un matematician bun la Politehnică…

Cerbu şi Aburel îi ţinură companie până la poartă.

6

Muşat nu mai avu vreme să se schimbe. Veni Ia restaurant în hainele de lucru. Liviu era înăuntru, departe,

intr-un ungher izolat. Îşi zărise prietenul din clipa în care intrase. Se sculă de la masă şi-i făcu semn cu mina. N-ar fi vrut să se ducă în întâmpinarea lui. Dar când îl văzu îmbrăcat în costumul acela gri, cu gulerul descheiat, ou faţa palidă şi cu privirile naive, copilăreşti, simţi o tristeţe copleşitoare şi alergă spre el cu braţele deschise, ll sărută de câteva ori, îl apucă de braţ şi-l trase cu putere, parc-ar fi vrut să-l ia pe sus.

— Întotdeauna când te văd, mă zdrobeşti, Ioane! îmi amintesc toată tinereţea, toţi anii de studenţie, discuţiile, visurile noastre. Lasă-mă să te mai îmbrăţişez o dată! Eşti singurul, absolut singurul prieten adevărat pe care-l am în lumea aceasta.

Şi Muşat era profund tulburat. Îl usturau ochii.

— Bine că ne întâlnim rar! spuse el cu glasul tremurat. Am alergat Intr-un suflet ca să nu te fac să aştepţi. Nici nu ştiu ce să te întreb.

— Nimic, nimic! se rugă Liviu. Întrebările vor veni de la sine. Vreau mai întâi să ciocnim un pahar de vin, să-l bem cu ochii Închişi, şi pe urmă să ne privim... Tot atât de timid ai rămas Ioane? Tu n-ai puterea să te uiţi în ochii oamenilor.

Muşat îşi plecă privirile şi clătină din cap.

— Nu mă emoţiona şi mai mult! Am trăit câţiva ani de singurătate totală. Numai metal şi cifre. Ştii că în trei ani de zile n-am băut nici măcar un pahar de vin?

— Tu eşti de vină! se înfurie Liviu. Cât m-am zbătut, cât m-am luptat cu tine ca să nu te îngropi aici! N-o să-mi iert niciodată în viaţă că te-am lăsat să-mi scapi. Şi nu eşti vinovat numai de durerea proprie, ci şi de durerile pe care le provoci altora. Nu-ţi dai seama cât mă întristezi! Ai fugit după himere.

— E frumos tot ceea ce spui, Liviu. Dar nu ai niciun strop de dreptate. N-am fugit după himere... Am căutat nişte sinteze îndepărtate; nu numai cu mintea ci şi cu mâinile. Poate că mi-am căutat locul în spaţiu.

Liviu îl privi o clipă cu uimire, apoi ou o înţelegere dureroasă. Cunoştea sufletul lui Muşat. Ştia cu câtă pasiune voia să se împartă lumii prietenul lui. Dacă ar fi avut puterea, ar fi prefăcut totul în grădini, în schele, în drumuri îndrăzneţe spre aştri, în culori care să vindece şi să încălzească oamenii.

— Eşti un suflet mare, Ioane! De câte ori ţi-am spus! Nu ştiu. Poate că într-adevăr arunci lumii aur... Şi cred că nici nu interesează dacă e aur sau altceva. Dacă tai ai conştiinţa că din pumnii tăi se revarsă aur, dacă ai această putere cumplită a încrederii şi sincerităţii, cred că poţi să te înalţi la un stadiu de fericire care nu poate fi egalat. Poate că fericirea ta e mult mai mare decât a altora. Poate că tu eşti mult mai sus decât mine. Când sunt alături de tine, mă asaltează gânduri sublime... La urma urmei, cine sunt? Ce-am făcut, Ioane? Oare sunt într-adevăr fericit 0 Ştii cât de sincer sunt? îmi voi deschide tot sufletul în faţa ta. Am fost la înmormântarea lui Neagoe. Era lume multă, un adevărat cortegiu. Eu eram în faţă, lângă sicriu. Trebuia să vorbesc din partea institutului. Ştii la ce mă gândeam? Apăruse pe vremea aceea moda pantalonilor fără manşetă. Mă gândeam dacă lumea se uită la pantalonii mei şi observă linia lor elegantă, fără manşetă. Nu e groaznic? De ce am ajuns în această situaţie? Pentru că n-am avut curajul tău, să mă îngrop intr-un oraş de provincie. Pentru că am vrut să impresionez o mie, două mii, zece mii de oameni pe care nici măcar nu-i cunosc şi care nici nu mă cunosc. Crezi oare că se gândesc ei la mine în timpul cinei sau când îşi pun dimineaţa zahărul în ceai? Crezi tu că mai ştiu ceva despre mine când îi critică şeful lor sau când ascultă la radio un cântec sau o ştire sportivă? Oare ce am vrut eu de la viaţă? Să mă admir eu singur într-o oglindă şi să cred că toţi vor simţi ca mine văzându-mă? N-am făcut nimic, Ioane. Nimic! Absolut nimic! Am urcat nişte trepte sprijinindu-mă de alţii, asta am făcut. Sunt dezgustat. Şi ştii care e groaza? Mâine mă voi simţi din nou mândru, strălucitor, îi voi spune „bună

dimineaţa44 portarului cu convingerea că-i fac o favoare, mă voi urca pedant La catedră şi voi rosti pe de rost nişte versuri fără ritm şi fără rimă, compuse din cifre şi date despre rezistenţa materialelor. Şi gesturile cu care impresionez găgăuţele mi le învăţ dinainte. Mă antrenez ca un sportiv pentru performanţe mondene. Avea dreptate Liana. La urma urmei, totul se reduce la o *chestie* de buzunar!

Muşat era năucit de ceea ce auzea. Spovedania aceea crudă, sinceră, brutală, îl cutremura.

— Dar e groaznic, Liviu! accentuă el disperarea acestuia. E groaznic pentru că puteai să urci acolo unde eşti astăzi. Poate mai încet, dar eu mâinile pline de bătături şi cu cărţi de vizită pe toate uşile, dacă urmăreai neapărat o aureolă. Tu aveai bogăţii în mâini, Liviu, aveai degete energice, care puteau să înşurubeze ceva, care puteau să scrie un capitol frumos într-un manual, un capitol original, pe care oamenii l-ar fi cântat ca pe-o poezie de dragoste. Ce-ai făcut cu degetele tale?… N-am crezut niciodată că te vei gândi să-ţi umpli toate buzunarele… Oare n-ai şi lucruri străine în ele? Caută-te!

Liviu acţionă ca un hipnotizat. Îşi duse mâinile spre buzunare, şi când simţi goliciunea lor se trezi. Îşi înfipse degetele În şolduri cu toată puterea. Îl cuprinse o ură turbată. Nu ştia împotriva oui. O simţea însă în valuri, urcând şi răspândindu-se în tot corpul. Închise ochii şi rămase nemişcat. Ucidea în mintea lui pe cineva. Nu ştia cine e. Simţea cum îşi apropie mâinile în jurul unui gât subţire şi strânge, strânge, strânge, până ce i se întâlnesc degetele. Se trezi cu mâinile împreunate într-o strânsoare de cleşte.

— Mi-a trecut, gemu el. Nu ştiu unde am fost. Nu ştiu ce s-a întâmplat. Ştiu însă că ziua de mâine va fi o zi obişnuită. Dă-mi mâna, Ioane î

Muşat nu ştia ce vrea Liviu. Acesta îi prinse mina şi începu s-o strângă cu violenţa unui dement. Muşat îşi

încordă toate puterile ca să se elibereze de cleştele acela de fier. Liviu gemu înăbuşit. Îşi simţea oasele dezghiocate. Mâna îi atârna ca o zdreanţă.

— Nu ştiu ce-am vrut, spuse el, încă sub groaza durerii. Oare am vrut să-ţi strâng mâna? Ce-am vrut? Am uitat cită putere ai în mâini. Cred că mi-ai sfărâmat oasele… M-ai trezit de tot, Ioane… De ce n-am braţele tale? De ce n-am…? Ţi-am spus numai prostii. Am vrut să mă flagelez în faţa ta, ca să-ţi dau o satisfacţie. Mi-a fost milă de tine, şi de aceea m-am mânjit cu atâta păcură peste tot. N-a fost păcură, a fost literatură, Ioane. Uită-te la mâinile mele, la faţa mea. Sunt albe, iar buzunarele mele sunt goale. Aş vrea să uiţi totul. Poţi să uiţi?

— Nu! îi răspunse Muşat. N-ai făcut literatură. Gândeşte-te la degetele tale, Liviu.

— Mi le-ai sfărâmat tu. Mă dor. Nici nu mai pot să le mişc. Sunt prea sensibile pentru tine. Vreau să te rog încă o dată să uiţi. Nu sunt acel om pe care ţi l-am zugrăvit. M-a îndurerat soarta ta şi am vrut să-ţi clădesc o fericire, iluzia unei fericiri înnegrindu-mă până la absurd. Mi-a fost milă de tine, Ioane. De aceea ţi-am vorbit aşa. Îţi jur… Am convingerea fermă că sunt un om adevărat.

Muşat se lăsă copleşit de vocea acelor jurăminte.

— Nu ştiu, Liviu. De obicei, cuvintele care nu rostesc adevăruri mi se par străine şi de neînţeles. Voi încerca să le uit. E foarte greu… Nu ştiu nici eu ce se petrece cu mine… Un singur lucru te rog, Liviu. Gândeşte-te mereu că ai, sau că ai putea să ai mâini puternice.

Liviu se opuse moale, obosit.

— Nu ştiu… Poate că am avut mâini puternice… Voi încerca să-mi amintesc…

— Vreau să-ţi mai spun ceva, Liviu. Dar mai bine să ieşim afară. Nu ştiu de ce mă apasă atmosfera de aici.

Multă vreme se plimbară pe străzi fără să-şi spună un cuvânt. Soarele cobora spre amurg, însoţit de o trenă de culori pe care o arunca deasupra oraşului. Muşat se

înseninase. Îl opri pe Liviu în mijlocul străzii. Îl simţea trist şi voia să-l liniştească. Făcu un gest larg spre orizont. Liviu nu pricepu. Urmări direcţia pe care o arăta mâna lui în momentul când îşi termină mişcarea.

— Ce vrei să-mi arăţi acolo? Florile? întrebă el.

— Ce flori? tresări Muşat. Am vrut să-ţi arăt… Cuvântul nu-i mai ieşi din gură. Era în faţa unei florării. Amintirea veche îl înfioră. Intrase acolo demult, într-o primăvară, şi trimisese două buchete de flori. Îşi aminti şi numele fetiţei care-i ceruse flori: Diana.

— Liviu! spuse el fulgerat de un gând. Vreau să trimit un buchet de flori unei fete. Haide!

Intrară amândoi în magazin. Muşat alese un buchet mare, cel mai frumos buchet din florărie. Scrise, ca şi atunci, pe un carton alb numele fetei şi-l încredinţă unui comisionar.

— Nici nu cred că-şi va mai aminti, râse el. Sunt trei ani şi jumătate de atunci.

Apoi tăcu. Îşi aminti celălalt nume. I-l pomenise şi Liviu în restaurant, dar se sfia să-l întrebe. Se uită iarăşi spre orizont, dar nu mai vedea culorile, vedea întunericul amintirii.

— Nu e ciudat, Ioane? zise deodată Liviu. Ne spunem toate gândurile, ne-am destăinuit toate visurile, toate bucuriile, toate tristeţile, dar n-am vorbit niciodată despre ceea ce vorbesc cel mai adesea doi prieteni când se întâlnesc. Dacă n-ar fi fost buchetul tău…

— E ceva nevinovat, Liviu…

— Cum poate să fie ceva vinovat? îl întrerupse Liviu. Stai! Ascultă-mă! Nu ştiu de ce te înroşeşti ca un adolescent. Ştiu că nu vei fi niciodată vinovat. Nu te mai scuza. Şi eu am trimis flori… Demult voiam să te întreb ceva. Tu… Nu… Nu pot! Mai bine să-ţi spun eu. Cred că mă voi căsători, Ioane.

Muşat nu spuse nimic. Aştepta. Presimţea că i se apropie de ceafă o lamă rece, ascuţită.

— Dacă n-ai fi trimis buchetul acela Dianei, n-aş fi avut curajul să-ţi vorbesc. O cunoşti şi tu.

Liviu nu spuse mai mult. Muşat ridică învins din umeri.

— Diana e fata unui inginer din uzină, Liviu. A împlinit în primăvara aceasta nouă ani…

7

Diana stătea, ca şi mama ei, ghemuită intr-un fotoliu. Băieţii se jucau în camera lor; se tăvăleau, strigau, făceau un vacarm care cutremura pereţii casei.

— Oare ce poate fi, mămico? întrebă Diana pentru a zecea oară. De ce a spus să nu ne culcăm până nu vine el? Ce surpriză, ce surpriză poate fi?

Aburel nu adăugase niciun amănunt la telefon. Rostise o singură frază:

— Să nu vă culcaţi niciunul până ce nu vin eu!

Elena îi simţise emoţia din voce şi-l întrebase dacă le va face o surpriză frumoasă.

— Nu ştiu, răspunsese el. Ba da! Aşteptaţi-mă.

Apoi închise telefonul.

— Nu ajunge că e o surpriză frumoasă? spuse mama. Mai bine te-ai duce şi tu, Diana, să te joci dincolo, cu băieţii…

Diana se strânse şi mai mult în fotoliu…

— Nu-i aşa că ai glumit? Cum pot să te las singură, mămico? Amândouă suportăm mai uşor emoţia…

Tresăreau la fiecare zgomot de paşi, gata să sară ca nişte arcuri din fotolii. Se priveau uneori pe furiş, şi dacă li se întâlneau privirile, pufneau amândouă în râs.

— Ştii ceva, mămico? zise Diana cu o voce prea liniştită pentru starea în care se afla. Vine… Dar eu nu mă mişc de aici. Ştiu că trebuie să fii măcar o secundă singură, singură cu el. Am auzit maşina… Bine că n-au auzit şi ei…

Elena ar fi vrut mai întâi s-o mângâie pe Diana, dar nu mai avea răbdare. Se duse în goană la uşă, o deschise fără zgomot şi aşteptă. Îi auzea paşii pe scări, li simţea bucuria din mers, iar când îi văzu faţa deschise larg uşa şi-l întâmpină cu ochii închişi.

Aburel o aduse în braţe, dansând, până în mijlocul camerei. Diana îşi feri privirea cu mâinile.

— Vino imediat aici! se răsti tatăl. Şi derbedeii, unde sunt derbedeii?

Îl auziseră şi ei. Se repeziră toţi copiii asupra lui, îl împingeau cu mâinile şi cu capul, voiau parcă să-l doboare. Se liniştiră numai când îl văzură în fotoliu, cu mâinile întinse într-un gest de îndurare.

— Dacă aş fi ştiut că o să vă purtaţi aşa… refuzam… Pentru voi ştiţi care este surpriza? De azi înainte trebuie să fiţi foarte cuminţi, să se sperie oamenii nu ca până acum, de zgomote şi larmă, ci de liniştea care va fi în casa asta.

Diana îi răspunse printr-o înclinare aristocratică; băieţii, în schimb, se uitau unul la altul nemulţumiţi. Îşi mişcară şi ei capetele, dar cam încruntaţi.

Aburel îşi întoarse privirile spre Elena.

— Nu ştiu cum să vă spun… Nu ştiu dacă ei vor înţelege… Ştiţi că s-a înfiinţat un institut superior în oraşul nostru… Voi fi numit profesor acolo…

Elena se aşează lângă el şi-i apucă mâna. Apoi îşi apropie capul de obrazul lui. Copiii îi priveau cu ochi strălucitori. Simţeau că e vorba de un lucru mare; erau prea bucuroşi părinţii lor. Ei se aşteptaseră însă la altă surpriză. Fetiţa”se gândise la o excursie în străinătate, băieţii — la biciclete noi în locul celor uzate şi ruginite.

— Acum o să fii şi tu ca mămica, spuse cel mic. Încercară să le explice pe înţelesul lor ce înseamnă un profesor universitar. N-aveau nevoie de prea multe vorbe. Pricepură imediat. Îşi dădură acordul fără şovăire.

— Ştii, tăticule, că ni s-au stricat de tot bicicletele! Sunt nişte rable…

— Nu-i aşa că vom merge într-o excursie în străinătate? De când ne-ai promis, mămico… Am fost cuminţi degeaba…

Elena îşi ameninţă fata cu degetul.

— Tăticul va avea nevoie de linişte… Şi dacă va avea linişte, atunci ne vom cumpăra poate o maşină şi vom merge în excursie cu maşina…

— Un Moskvici! ţipă cel mic. Un Moskvici adevărat!

— Eşti prost! îl apostrofă cel mare. Cum încăpem toţi într-un Moskvici? Bagajele unde le punem? Sau vrei să rămâi tu acasă? Aşa se va întâmpla! Tu n-o să fii cuminte… Ne trebuie o Pobedă, tăticule…

— Sau ne vom construi o vilă mică pe Valea Prahovei, visă Aburel. În fiecare iarnă şi în fiecare vară veţi sta acolo.

Băieţii se întristară.

— Mai bine o maşină, tăticule! Cumpărăm un cort mare, cum am văzut anul acesta la Babele. Ce ne mai trebuie vilă! Oprim oriunde vrem, instalăm cortul, noi bărbaţii vom pescui, iar doamnele vor face bucătărie…

Am văzut într-o revistă un fel de cameră pe roate, în spatele maşinii, o remorcă, tăticule, cu baie, cu bucătărie…

— Mai încet! încercă Diana să-şi potolească frăţiorul înfierbântat. Mai întâi să ne hotărâm. Vilă sau maşină?

Băiatul cel mare o privi dispreţuitor.

— Eu îţi cedez imediat vila…

În clipa aceea, se auzi soneria. Băiatul cel mic se repezi înaintea tuturor, dar se întoarse imediat bosumflat.

— E pentru tine, arătă el cu mâna spre Diana.

Fata reveni în cameră valsând. Pieptul şi faţa nu i se mai vedeau printre flori.

— Tu le-ai trimis? îşi întrebă Elena soţul.

— Nu, răspunse Aburel foarte mirat. Oare cine le-a trimis?

— Eu ştiu! spuse fata plecându-se ca o balerină în faţa lor. Eu ştiu sigur. Tu nu-ţi mai aminteşti, mămico?

Elena se prefăcu serioasă şi supărată.

— Mi se pare că ai prea mulţi cavaleri. Nu pot să-i ţin pe toţi minte…

— Nu-i adevărat, protestă fetiţa. Am unul singur… Şi-a adus aminte de mine… Stai să socotesc… El — şi arătă cu degetul spre fratele cel mare — a împlinit atunci 8 ani… Da…! După trei ani şi-a adus aminte rie mine.

— Cine? tresări Elena. Inginerul Muşat?

— El! zise Diana scotocind printre lucrurile ei. Am păstrat cartonul de atunci… Sunt aceleaşi litere…

— Tu păstrezi şi poleiala de la ciocolată, şi dinţii care-ţi cad, îi aminti cel mic.

Elena se uită întrebătoare la Aburel.

— Oare de ce n-a mai venit pe la noi? Ai uitat tu să-l inviţi? L-am mai întâlnit o dată sau de două ori pe stradă, dar nu m-a văzut…

Aburel deveni brusc îngândurat.

— Elena!… Copii! Gata! Duceţi-vă la culcare! Vreau să fie linişte… Tu poţi să rămâi, Elena. Se vor culca singuri.

— Voi avea eu grijă să fie linişte, tăticule, spuse Diana din pragul uşii. Începem de astăzi liniştea…

Aburel rămase singur cu soţia lui. Se sculase din fotoliu şi se plimba nervos prin cameră.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea. Ai cumva şi o veste proastă? N-o păstra numai pentru tine…

— Am uitat ceva, Elena. Nu ştiu cum de nu mi-am dat seama până acum. M-a zăpăcit bucuria…

Elena se oprise în faţa lui. Îl cuprinse cu mâinile de gât. Îşi adunase în priviri toată blândeţea.

— Spune! Orice-ar fi, spune! Nu ne-am ascuns niciodată nimic. Viaţa nu e formată numai din bucurii… Sau poate că aşa se întâmplă uneori. Odată cu o bucurie…

— Nu, Elena… E vorba chiar de bucuria noastră… Trebuie să-ţi explic… E ceva foarte complicat, sau mai degrabă e ceva foarte limpede…

Elena se retrase în fotoliul ei. Îi aştepta cu emoţie vorbele. Aburel rămase în picioare.

— M-a zăpăcit bucuria, Elena. M-a întunecat. E vorba de catedra mea. Mi s-a spus să-l iau ca asistent pe Muşat. E un fel de dispoziţie a comisiei. Am vorbit şi la institut. Chiar de la prima convorbire telefonică mi s-a anunţat acest lucru.

— Şi de ce te nelinişteşte dispoziţia? întrebă Elena. Crezi că nu va corespunde?

— Nu ştiu dacă ţi-am spus vreodată.. Ba da, dar cred c-ai uitat tu... Elena!... Nu! Nu cred că aş putea suporta situaţia. Muşat e un matematician prea mare...

— E chiar mai bun decât tine? îmi aduc aminte cum te-am cunoscut atunci, la cămin... Parcă predai cursuri de matematică...

Aburel parcă se liniştise.

— Nu e posibilă nicio comparaţie, Elena. În faţa lui... Nu! Cred că mi-ar crăpa obrazul de ruşine. Cum pot să accept să fie asistentul meu? Nu ştiu dacă eu ca asistent i-aş înţelege lecţiile. Tu ai putea să suporţi o asemenea situaţie?

Elena era profund îndurerată. Îşi încâlcise degetele şi parcă nu mai putea să şi le desfacă.

— Nu e vorba de mine, răspunse ea. E vorba de viaţa noastră. Cred că s-ar strecura ceva urât în ea. Eu ştiu cât eşti tu de sincer. N-ai să poţi. Ne-am întuneca toţi, ne-am simţi bolnavi.

— Ştiu, Elena. De ce să ne pierdem liniştea?

— Mă gândesc cum să le spunem copiilor, răspunse ea.

8

Muşat îl aştepta pe Liviu în maşină, în faţa clădirii Institutului Metalurgic. După câteva minute, Liviu se întoarse cu servieta plină de acte. Nu-i dădu nicio explicaţie prietenului său.

— Trebuie să ajung cât mai repede în Bucureşti, Ioane. Mâine am o zi foarte grea şi încărcată. Începând de dimineaţă.

— Exact! îşi aminti Muşat. Voi apela la tine pentru un serviciu. Nu cred că-ţi va fi prea greu. Vreau să-i predai ceva din partea mea lui Stoian.

— Îl voi întâlni mâine dimineaţă la Politehnică. Dacă e foarte urgent, pot să-l scol din somn… Hotărăşte!

Liviu era atât de curios, încât voia să afle chiar în maşină despre ce anume comision este vorba. Dacă Muşat îi cerea lui Stoian să intervină pentru a i se încredinţa catedra specială de la noul institut? La acest lucru nu se gândise. Dar îşi mai amintea oare Stoian de fostul său student şi asistent?

— Mi-e teamă să nu te fi uitat şi el, Ioane. L-ai mai întâlnit vreodată? I-ai scris măcar?

— I-am scris de câteva ori, răspunse Muşat.

— Ah! Cât eşti de naiv şi de nepriceput! Tu nu ştii să menţii şi să foloseşti o relaţie. Stoian este una dintre cele mai influente personalităţi din lumea ştiinţei. Sfatul lui e preţuit în cele mai înalte cercuri din ţară.

— Nu m-am gândit la asta, Liviu. Ştiu că este unul dintre cei mai mari matematicieni ai epocii.

— Stai puţin! Voiam de mult să te întreb. De ce l-ai părăsit pe Stoian? Puteai să faci o carieră mare alături de el.

— Cred că a fost şi dorinţa lui, Liviu. Mai mult decât o dorinţă. A fost convingerea lui.

— Până în clipa asta n-am ştiut că ai avut un conflict cu el. Un profesor care îşi trimite asistentul în uzină…

Muşat îi făcu semn şoferului.

— Oprim aici! Mergi şi tu sus, Liviu?

Maşina se oprise pe şosea. Până la primul bloc care se vedea în stânga şoselei mai era mult de mers.

— Unde locuieşti, Ioane? în blocul din stânga? Du-ne până acolo, tovarăşe Petre!

Şoferul porni imediat motorul şi coti pe drumul care ducea spre bloc. Câteva capete curioase se iviră la ferestre.

— Cred că nu ţi-am stricat reputaţia, spuse Liviu ironic în timp ce cobora din maşină.

Muşat nu-i răspunse. Il pofti înainte şi-l conduse pe scări spre garsoniera lui. Liviu ajunse sus gâfâind. Văzuse liftul coborând şi se înfurie închipuindu-şi că Muşat nu urmărise altceva decât să-l obosească şi să-l ridiculizeze. Dar când pătrunse în încăpere, îi pieri orice urmă de supărare. Parcă se afla într-o cameră studenţească. Nu-i trecuse prin cap că prietenul lui ar putea locui atât de modest. Iarăşi îl cuprinseră tristeţea şi revolta.

— De ce nu m-ai ascultat, Ioane? Am ştiut sigur că fugind în provincie te condamni, *ipso jacto,* la o înmormântare fără onoruri. De ce ai vrut neapărat să-ţi batjocoreşti tinereţea?

— Vorbeşti în vânt, Liviu. Ca să evit orice surpriză, am revenit la obiceiul meu vechi de a nu te auzi în anumite momente.

Căzuse parcă intr-o stare de vis.

— Cât am locuit aici? Şase ani. Exact şase ani. Nu sunt sărac, Liviu. Sunt foarte bogat. Dacă ai şti tu ce s-a petrecut în camera asta! Mai ales noaptea. Să nu-ţi închipui că exagerez. Au fost şi nişte revoluţii aici…

— Bine că ai precizat, Ioane! M-am gândit la cu totul altceva… Nu fi copil! Şi totuşi, nu te înţeleg. Spune-mi! Ce faci tu cu banii?

— Nu ştiu, Liviu. Altceva vreau să-ţi spun. Am trăit mari bucurii în camera asta. N-o voi uita niciodată. Întotdeauna m-am simţit în ea ca în vis. Te uiţi la dosare? Gata! Cred că s-a terminat cu ele. Şi totuşi, n-aş vrea să le dau pe foc. Sunt mai preţioase decât orice albume. Toate gândurile mele din ultimii şase ani sunt fotografiate acolo. Nu-i aşa că am o colecţie bogată de fotografii?… Uită-te şi la birou, şi la scaun! Ştii cât de buni prieteni mi-au fost. Şi patul… Nu ştiu cine mi-a spus o dată ce mare minune poate deveni un pat. Uită-te Şi la fereastra mea! Niciodată nu mi-a ascuns

lumina zorilor. Câte privelişti am văzut prin sticla ei! Nori, nori, nori. Încărcaţi cu ploi şi grindini. Uneori simţeam cum mă biciuie simbolurile şi cifrele ca grindina. În acele clipe cred că aveam febră şi simţeam nevoia grindinii. Toată camera aceasta m-a îmbrăţişat cu toate lucrurile ei.

Liviu îl asculta încremenit. Omul acela îşi cânta sărăcia cu toate strunele fiinţei lui. Părea în transă. Şi se afla în mijlocul unei încăperi goale, pustii, fără nicio culoare.

— Ai stat atâta timp singur aici, Ioane? Nu s-au prăbuşit pereţii aceştia goi peste tine? Nu te-au cuprins niciodată furia şi deznădejdea? N-ai vrut să-i dărâmi cu pumnii?

— N-am fost singur niciodată aici. De multe ori m-am simţit atât de bogat, încât am renunţat şi la amintiri. Nu! N-am renunţat. Au fugit ele. Le-am pierdut. Nu Puteam să le cuprind şi pe ele aici. N-ar fi încăput.

— Dar ce-ai făcut? Pentru Dumnezeu, ce-ai făcut?

Muşat îi arătă un pachet pe birou.

— Asta am făcut, Liviu. Cu şapte ani în urmă am declarat ceva în faţa voastră, acolo la Politehnică. În pachetul acesta se află răspunsul. Îţi aminteşti despre latura necunoscută a unui unghi? Ţi-am vorbit despre ea odată la institut. Am străbătut această latură, am trasat-o, Liviu. Am reuşit, în sfârşit, să stabilesc valoarea unghiului. Aici, în dosarul acesta, anumite date ale ştiinţei se întâlnesc cu anumite date ale tehnicii. Nu vreau să generalizez. Ştiinţa şi tehnica sunt laturile aceluiaşi unghi. Valoarea unghiului provine din siguranţa cu care trasezi cele două laturi şi le aduci la punctul de întâlnire. Cred că fiecare om din profesia noastră poate să găsească un astfel de unghi. Înţelegi acum de ce iubesc atât de mult această cameră…

Liviu luase pachetul în mână. Era greu. Sute de file se aflau în el. Se uita năucit pe pereţii albi ai camerei. Parcă ar fi vrut să vadă pe ei, în fiecare centimetru pătrat, imagini fixate din cei şase ani pe care-i simţea teribili, înspăimântători. Regreta în clipa aceea toate regretele lui. Avea senzaţia netă că între cei patru pereţi se săvârşise o

victorie care-l strivea pe el. Dosarul îi atârna greu în mână. Nu! Nu se săvârşise o victorie acolo, ci o înfrângere. Şi cel învins era el. Căută câteva vorbe cu care să reziste.

— Cred că mă voi căsători. Ioane. Îţi mai aminteşti de vacanţa aceea de pe malul apei? De primăvara care m-a înflorit atunci? Vreau să mă învălui în ea!

În clipa când maşina porni, Liviu deschise dosarul şi începu să-l răsfoiască. Se uită pe primele pagini, apoi pe altele şi pe altele. Colile cădeau din mina lui pe canapeaua maşinii. Cădeau cu zecile, parcă ar fi voit să ie arunce.

Maşina se oprise. Şoferul se întoarse şi-i spuse mirat:

— Am ajuns, tovarăşe director. Am bătut recordul. Trei ore!

Un bătrân cu părul alb îi privea prin fereastra deschisă.

Capitolul III

1

Doina, dracul neastâmpărat, „veveriţa”, cum o denumiseră colegii, parcă se îmbolnăvise de la o vreme. Fugea mereu de ei, îşi căuta un ungher întunecos, unde n-o putea descoperi nimeni, şi rămânea acolo ore întregi, amintindu-şi o anumită scenă dintr-un film care o obseda.

O fată oarecare, o neghioabă care se credea încă în vârsta adolescenţei, frumuşică şi mlădioasă uneori în faţa oglinzii, se plimba cu un bărbat pe o alee. Bărbatul era foarte frumos, elegant, distins şi fantastic de inteligent. O ameţea cu ideile şi cu vorbele lui. Ce anume găsise el la neroada aceea cu cozi ca să-şi piardă atâta timp cu ea? nu putea să priceapă spectatoare obiectivă. Înghiţea în sec şi rămânea mai departe cu ochii închişi. Va să zică pe o alee, într-o seară. Aleea era lungă, cam întunecoasă, nu se

deosebeau copacii care-o străjuiau. Oare ce fel de arbori erau? Dar nici dacă ar fi terminat Facultatea de ştiinţe naturale, fata aceea n-ar fi putut numi copacii. Pentru că era prea întuneric. Când cei doi ajungeau la un capăt luminos, se întorceau. Rămâneau mereu în obscuritate. Era mai bine aşa, pentru că nu se putea observa deosebirea dintre ei. Fata nu era numai neghioabă. Era şi foarte a dracului. De câte ori simţea că se apropie braţul lui, se strecura pe lângă mişcare ca o zvârlugă. Şi întotdeauna după un asemenea gest, idioata râdea. Oare nu-şi dădea seama că-l aţâţă?

Spectatoarea strângea pumnii şi o blestema în gând pe nesuferita aceea. Dar scena nu era mută. Se auzeau din când în când şi cuvinte. Se auzea chiar şi foşnetul frunzelor, şi zgomotul paşilor, se auzeau şi greieri, poate şi ciripitul păsărelelor în somn.

— Un om care vrea să danseze singur e caraghios, spunea el. Mai bine să alerge sau să stea pe loc.

— Dar eu nu vreau să dansez, nu vreau nici să alerg. Stau undeva pe o creangă şi aştept să sar cu capul în jos.

Aşa răspundea fata. Şi tot ea continua:

— Mă creşte vântul acolo pe creanga mea, mă ameţesc păsările… Adică amintirile. Şi atunci mă uit în jos, să văd dacă n-a venit cineva. Ce uşor e să aluneci de acolo de sus!

— Da! se supăra el — şi pe bună dreptate. E uşor să aluneci, şi odată vei aluneca. Cine ştie însă ce braţe te vor prinde, şi chiar dacă vei crede că sunt braţele tale din vis, cine ştie dacă vor mai avea puterea să se ridice spre tine, sau dacă vor mai face mişcarea?!

— Ei şi? răspundea ea. Îmi voi frânge gâtul sau poate numai un oscior, şi va trece totul.

— Atunci, nu te înţeleg! De ce rămâi acolo? Dacă ar fi o prăpastie la rădăcina copacului şi nu te-ar putea salva de la prăbuşire decât un singur om, poate că ar merita să-l aştepţi.

— Ţi-am spus că e frumos să stai acolo. Pluteşti ca într-un vis. Şi odată ştii că vei aluneca în braţele care au spus că vor veni. Eu ştiu că vor veni. Au întârziat cam mult, dar tot le mai aştept…

El se supăra şi mai tare:

— De unde ştii că-l vei găsi? De unde ştii că va răspunde la chemarea ta? De unde ştii că altul nu are braţe mai puternice şi mai sigure ca ale lui? De unde ştii că altul nu-ţi cere imediat să aluneci, de tot, pentru totdeauna?

— Nu vreau! Nu vreau! se ruga ea. Nu-mi scutura creanga! Nu vezi că abia mă mai pot ţine? Lasă-mă să mai aştept. A fost atât de frumos atunci! Poate va li şi mai frumos. Tu nu ştii ce înseamnă să treci prin lume cu un asemenea vis…

— Eu ştiu ce înseamnă să treci prin lume cu un coşmar. Îţi dă puteri. Şi voi scutura creanga până vei cădea. Şi nu ştiu dacă voi mai întinde braţele.

Ea începea să fugă de lângă el înspăimântată. Dar îi auzea din nou melodia:

— Nu fugi! Chiar dacă m-ar trage cineva cu cleştele de acolo, mi-aş smulge braţele şi le-aş lăsa suspendate, ca să ştii că tot te aşteaptă. Nu înţelegi că pentru prima dată aceste braţe nu se vor încorda decât dacă vei vrea tu să aluneci? Nu au puterea să te smulgă. Nu înţelegi că nici nu simt măcar ruşine pentru această îngenunchere? Te aştept în genunchi şi-ţi spun asta. Şi dacă ai şti ce înseamnă să spun aşa ceva!

Ea venea din nou lângă el, gata să alunece, dar se ruga în şoaptă:

— Atunci, nu mai scutura creanga… Nici măcar să nu respiri lângă ea. Du-te mai departe.

Îi era teamă de ea, nu de mâinile lui. Dar el simţea pesemne aceasta. I-ar fi părut nefiresc spectatoarei cu ochii închişi ca el să nu simtă tremurul mâinilor care ţineau creanga.

— Am şi eu dreptul la o primăvară. Orice om are dreptul.

— Nu vreau să mă gândesc la asta, răspundea ea. Aş îi foarte tristă dacă aş şti că braţele acelea s-au veştejit. Te-aş întrista şi pe tine. Nu-i aşa?

— Nu! Pentru că asemeni idealul cu o halucinaţie. Pentru că ai împletit cu mâinile tale şi numai din firele tale un vis absurd. Pentru că anii sunt veseli şi scurţi. Pentru că e stupidă melancolia amintirii.

Ea era foarte mirată.

— Tu nu înţelegi că am fost mereu veselă, că am trecut cu o simplă piruetă pe lângă tristeţe? Că am rămas clară şi vie şi tânără din cauza acestei aşteptări? Poate că aş fi căzut demult în braţele unor tâlhari fără această aşteptare. Poate că mi s-ar fi întunecat privirile fără această aşteptare.

— Ştiu! Şi de aceea vreau! Fructul acestei aşteptări, nedesfăcut, mi se cuvine mie!

— Cum poţi să spui asta? Iar simt că voi fugi. Şi s-ar putea să nu mă mai întorc.

El se oprise în mijlocul aleii.

— Nu mai pot. Va trebui să-ţi spun că sufăr. Va trebui poate să-ţi implor mila. Nu ştiu. Cred că s-a întâmplat ceva. Cred că nu m-am cunoscut. Tu nu te gândeşti că poate chiar mâine mă va cuprinde disperarea pentru toate vorbele pe care ţi le-am spus? De ce am venit eu în satul acela sub munţi? De ce m-am dus într-o cameră goală şi am văzut imagini crude pe pereţii ei?

Oare ce putea să fie acea cameră goală? Nu l-a mai întrebat. Nu a mai avut când să-l întrebe. Pentru că a smuls-o de pe creangă şi a simţit că se sufocă şi a simţit că va cădea într-un întuneric plin de spaime. De aceea s-a agăţat de gâtul lui şi i s-a ghemuit la piept şi… pe urmă s-a făcut lumină în sală. Era ea singură, cu urmele unor arsuri pe obraji.

2

Doina revăzuse scena într-un ungher ferit de priviri. „La urma urmei, ce s-a întâmplat? se întrebă ea. Poate că am făcut două prostii. Prima că am stat atâta vreme într-un copac, şi a doua că m-am lăsat prea uşor sărutată... Ştiu eu?... Amândouă au fost însă atât de frumoase!... Cred că ar fi vremea să mă gândesc şi la proiectul meu...”

Coborî mai înseninată din colţul în care se ascunsese. Obrajii încă o ardeau, dar avea în servieta ei ceva care putea s-o frigă şi mai tare.

— Hei! Doina! o strigă un coleg. Unde fugi mereu? Ai predat lucrarea?

Doina veni în mijlocul unui grup. Oftă de câteva ori şi clipi des din ochi.

— Bine că te-ai trezit, veveriţo! Ai citit anunţul? Până mâine la 12 trebuie să predăm lucrările.

— E o nenorocire! se văită Doina. Am fost şi la Moga, şi la Filipescu, şi la maestrul Stratulat. Primii, când au văzut că nu găsesc soluţia problemei, s-au agăţat de altă soluţie...

— Adică au început să-ţi facă puţină curte, râse cineva.

— Al treilea, continuă Doina ca şi cum n-ar fi auzit completarea, mi-a spus printre ochelari să mă duc la „Infinit”. Nu ştiu dacă m-a trimis la maestru, sau la... la infinit.

— De ce nu încerci să te duci la el? o întrebă o colegă. E aici în comisie, după uşa din faţa noastră.

— Doamne! Eşti atât de deşteaptă! răspunse Doina. În momentul acela, uşa din faţă se deschise. Se vedea spatele unui om şi se auzea vocea „Infinitului^.

„Pregăteşte-te în orice caz pentru orice. Am şi câteva observaţii grele. Te aştept după amiază acasă. La revedere.”

Omul care stătuse cu spatele în uşă se întoarse. Era atât de emoţionat şi de neliniştit, încât nu văzu pe nimeni. Porni cu un mers nesigur spre cancelarie.

— Oare cine-o fi? întrebă o studentă. Când a pătruns în sală „Infinitul”, a sărit de pe scaun şi l-a îmbrăţişat.

Doina se îngălbenise. Tremura din toate încheieturile. Se rezemă de perete, ca să nu se prăbuşească. Văzând-o, colegii se repeziră spre ea:

— Veveriţo dragă, ce s-a întâmplat? Aduceţi ceva, băieţi!

— Nu… Nu… spuse Doina mişcându-şi buzele fără glas. Îmi trece… îmi trece… Mi-a trecut…

Încerca să se autosugestioneze. Se uita rătăcită în jurul ei, începu să râdă nervos, apoi se strădui să-şi îndrepte statura.

— O criză de oboseală, se scuză ea. M-am chinuit atâtea nopţi cu lucrarea… Iertaţi-mă!

Porni pe urmele lui spre cancelarie. Deschise uşa, îl văzu, dar nu avu îndrăzneala să intre. O zări şi el. Era la fel de încurcat ca ea. Îi spuse câteva cuvinte secretarei, apoi veni spre Doina. Amândoi îşi plecară privirile.

— Dar nu s-a întâmplat nimic, se răzvrăti ea în şoaptă. Nu-i aşa că nu s-a întâmplat nimic? Haide afară, ca să mă uit mai bine la tine… dacă voi mai avea puteri…

Muşat se supuse. Nu-l scoase afară în stradă, aşa cum îşi închipuia el. Îl conduse în curte, printre studenţi, în mişcarea şi gălăgia pe care şi le amintea vag.

— Când ai venit şi pentru ce ai venit? îl întrebă ea adunându-şi tot curajul. Sunt prea proastă, prea autoritară? Să ştii că mi-e teamă, de aceea sunt aşa. Am crescut, cred că m-am şi schimbat. Numai tu ai rămas la fel. Câţi ani au trecut? Mulţi, mulţi de tot, nu-i aşa?

— Şase ani, spuse el. Mi se pare că nu sunt mulţi, Doina. Mi se pare că n-am terminat…

— Nu vreau! răspunse ea sub primul impuls, dar imediat braţele i se prăbuşiră. Nu ştiu. Cred că ne-am schimbat amândoi. De ce eşti atât de neliniştit? Vezi? Iarăşi întreb numai eu, ca atunci.

— Din cauza anilor, Doina. Mi se pare că n-am reuşit. Nu ştiu, nu pot să-mi dau seama. După amiază voi afla. Trebuie

să mă pregătesc pentru orice…

Doina îşi aminti vorbele pe care le auzise prin uşa deschisă şi se înnegură subit.

— Sunt foarte tristă. Îmi vine să plâng. Nu ştiu pentru ce. Ai făcut ceva? Ai căutat…?

— Am încercat ceva şi mă gândesc unde am putut greşi… Nu e vorba de o simplă teorie, Doina. E vorba de toate zilele şi nopţile celor şase ani, înţelegi tu? Toate!

Doina se înfioră. Încercă să ducă braţele spre gâtul lui, dar parcă îi reteza cineva mişcarea. Îi prinse numai mâna şi o simţi aspră.

— Şase ani, şopti ea. Dar în şase ani se poate clădi o lume… Şi se poate distruge o lume…

— Nu ştiu, nu ştiu… repeta el. Mi se pare cu neputinţă orice eroare. E absolut imposibil! Cum ar fi putut ^ se scurgă totul în formulă? Parcă nu duceam eu cifrele. Ele singure se duceau să-şi ia locul acolo.

— La altceva te mai gândeşti? îl întrebă Doina.

— Mă gândesc şi la tine, Doina. Ce-ai făcut în aceşti ani?

— Am fost studentă… Cred însă că sunt crudă. Cum pot să-ţi pun asemenea întrebări? Dacă ţi-ai revărsat în ceva toate zilele şi nopţile acestor şase ani… Eu m-am distrat, am fost mereu veselă; nici nu m-am gândit la tine… Ştiam… Mi-ai spus o dată că vei veni… Spune-mi! Nu cumva te-am prefăcut atunci într-un copil?… Ştii cât de fericită aş fi dacă… Poate că m-ai uitat în aceşti ani… Poate că n-ai simţit cum te strânge ceva care nu te lasă să răsufli în voie… De fapt, nici nu m-am gândit la asta… Eu ţi-am spus că te aştept… şi asta m-a făcut să fiu veselă şi să rămân limpede… Vreau să fiu sinceră… M-am tulburat, nu în toate profunzimile şi nu demult şi… Cred că te mai pot aştepta… mai pot să mă urc pe creanga mea…

El se simţea tulburat, însă, în toate adâncimile, şi nu putea să-i spună, nu ştia ce să-i spună. Amintirea de Pe malul apei era vagă, îndepărtată, se înstrăinase şi parcă iar se apropia.

— Nu ştiu, Doina. Există undeva multe neînţelesuri, său poate multe limpezimi… Sunt apăsat acum de alte gânduri… Te văd aici în faţa mea…

— Eu ştiu, îl întrerupse ea. Eu ştiu cine eşti tu. Dacă aş vrea, m-aş arunca din nou, şi tu m-ai prinde. Nu m-ai lăsa să mă prăbuşesc… Mi-e teamă însă că ai face la fel cu oricine dacă ai şti că poţi să opreşti o durere. Oare nu e adevărat?… Nici nu ştii dacă e adevărat… E ceva atât de firesc în gestul tău, încât nu-l poţi numi adevăr… Dacă s-ar fi repezit şi altcineva asupra ta?… Iar te întreb eu… Nu ţi s-a părut niciodată frumoasă copilăria noastră? Nu ştiu dacă am dreptul s-o numesc aşa. M-a învăluit însă mereu un senin frumos.

— Am simţit şi eu, Doina, acest senin. Uneori chiar m-a apăsat… Ţi-am spus că voi veni…

Era o durere înăbuşită în glasul lui, şi Doina o simţi.

— Dar tu eşti trist! spuse ea strângându-şi pumnii. Nu ştiu ce se va întâmpla cu noi. N-avem dreptul să forţăm nimic. Mâine îmi voi face curaj şi voi trece fluierând pe străzi. Am crezut însă atât de mult în tine… În puterea ta… Cu credinţa aceea oarbă a copilului care întâlneşte o minune. Când ai început să vorbeşti acolo în copac, am tremurat ca în faţa unei minuni. Şi mai mult am tremurat pe urmă, când mi-am amintit şi când te-am găsit pe aici prin curte după ce ai plecat. Aş vrea foarte mult să… Nu ştiu cum să spun… Aş vrea să văd că faci aşa cu mâna şi că se opreşte pământul…

— Nu, Doina… Asta în niciun caz. Mi s-au întărit braţele. Abia acum le simt puterea… Totuşi, nu pot înţelege unde am greşit… De ce s-a imprimat totul atât de uşor în sinteză.

Doina era încă tristă. Nu pentru aşteptarea ei. Dacă el fusese învins? Dacă îşi punea toate speranţele într-un vis absurd? Dacă era victima unei iluzii? Deodată, o fulgeră o idee:

— Îţi aduci aminte ce te-am întrebat odată? Tot în copacul acela vechi. Acum am ajuns şi eu să-mi pun asemenea

întrebări. Am făcut şi o lucrare de diplomă cu pretenţii de matematicianã, şi am ajuns la un impas. Nu pot să ies din el. Nu vrei tu să mă ajuţi?

Doina îi dădu lucrarea, şi el parcă se învioră. Era mai în largul lui, nu mai trebuia să rătăcească prin desişuri pe care nu voia să le destrame ca să nu rănească pe cineva. De unde ştia el ce se petrece în sufletul Doinei? Liviu îi vorbise clar, fără echivocuri. Iar ea îi spusese că-l mai poate aştepta.

Se plimbau amândoi prin curte. Ea îl apucase de braţul liber mai mult ca să-şi încerce starea, sentimentele. În clipa aceea simţea că ar fi vrut să rămână mereu aşa.

— E mai degrabă entuziasm în lucrarea ta, spuse el râzând. Utilitatea ei e cam îndoielnică, Doina. Cu oarecari adăugiri, ar putea deveni eficientă şi aplicabilă, însă în cazuri rare.

— Cum?! se miră Doina. Dar nu vezi cită ingeniozitate e în ea? Toţi mi-au lăudat-o. Şi şeful catedrei, şi alţi profesori, şi Liviu. Toţi m-au felicitat. Poate că te-ai obişnuit tu să vezi numai nicovale şi praf şi ulei Şi mişcări greoaie. Eu am pus fantezie, eu vreau să văd În tehnică mai degrabă fineţe…

Doina era într-adevăr uimită şi supărată. Crezuse că va cuceri lumea cu opera ei. Căutase numai rafinamente Ştiinţifice aplicabile la tehnică. Dacă el se veştejise cu adevărat?

— *Dos ewig Weibliche!* râse Muşat. Nu vreau să te dezamăgesc, Doina. Dar nici nu vreau să te scutesc de adevăr. Pentru ca un om să alerge, Doina, nu-i trebuie numai entuziasm şi voinţă, îi mai trebuie ceva destul de important: picioare. Dacă le are şi le ţine bine în pământ, va putea chiar să danseze, va ajunge la orice rafinamente. Trebuie să-ţi potriveşti bine în pământ picioarele, altfel ajungi la iluzia că eşti un foarte bun alergător, dar de fapt stai înţepenit toată vremea pe un soclu sub care scrie DANS ARTISTIC. Ştii ce vei sugera? O mişcare pietrificată. Cei care te vor vedea vor ridica Şi ei piciorul în sus, înţepenind

în figura x a unui cadril. Nu-i vei învăţa însă cadrilul. Trebuie mai întâi să treci prin şcoala mersului, Doina. Te rog foarte mult să nu treci direct la cadril, antrenează-ţi mai întâi foarte bine picioarele într-un mers simplu de marş. Nu-ţi vorbesc pentru lucrarea de azi, ci pentru cele de mâine.

Doina nu era deloc convinsă.

— Tu vrei să mă îmbraci mai întâi în salopetă… nu-i aşa?

— Da! răspunse el. De unde ştii tu, Doina, care sunt necesităţile imediate ale lumii? Cadrilul? Nici măcar nu ţi-am rostit numele unui dans modern. Nu mă pricep deloc la dans. Dar asta e altă poveste. Îmi vorbeai de fineţe. Ştii unde am văzut cea mai sensibilă fineţe? în mâinile bătătorite ca piatra ale unui muncitor bătrân. Ele mi-au sugerat fineţea limită a tehnicii. Poate că a început şi el cu nicovala…

Se opriseră amândoi într-un loc mai liniştit. El îi răsfoia cu atenţie lucrarea.

— Şi ideea matematică? întrebă ea cam bosumflata.

— Ideea e ingenioasă şi posibilă în cazurile demonstrate, răspunse el gânditor.

— Chiar nu glumeşti? înseamnă că eşti singurul om care îmi dă totuşi dreptate. Spune drept! Nu faci asta ca să mă… ca să mă… ştii tu… ca să mă împaci?

— Nu, Doina, pentru că nu te laud. Cum ai putut să faci o asemenea eroare? Ai interpretat greşit o formulă precisă. Ia încearcă să schimbi simbolurile în partea finală! Deplasează paranteza… Scrie ce-ţi dictez eu.

Doina se supuse ca la un curs. Scrise din nou formula şi începu să se frece la ochi. O vedea cuprinzând ca o mănuşă degetele demonstraţiei.

— Fantastic! spuse ea. Dar tu… Tu cine eşti? Cum ai putut să vezi dintr-o dată până în profunzimi… Nu înţeleg… Şi totuşi, acum mi se pare atât de simplu! Parcă am refăcut-o eu! Eşti… Ştii că eşti fantastic… Parcă ţi-am mai spus o dată… Tot aşa te voi numi şi de acum înainte…

Doina ar fi vrut să se ştie iarăşi pe creanga ei veche. II privi melancolică, dar se retrase în nişte desişuri prin care nu voia încă să vadă poteci.

— Acum trebuie să-mi refac toată *„opera”*? Oare o voi termina până mâine? Ai venit ca să-mi îndrepţi lucrarea, nu-i aşa?

3

Muşat nu mai avu vreme să intre în institut. Il întâlni pe Liviu la poartă, gata să se urce în maşină.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Liviu nedumerit. Nu te-am văzut niciodată atât de elegant. Şi de ce nu mi-ai spus că vei veni la Bucureşti? Te-ai transferat cumva în Capitală?

— Nu încă, îi răspunse Muşat. Nu ştiu…

Liviu îl ghici abătut şi-l întrebă fără ocolişuri:

— Ţi s-a întâmplat ceva? Nu i-a plăcut lucrarea ta „Infinitului”? Nu ştiu. Dar am impresia că te ascunzi de mine. Nici nu mi-ai spus că vii în Capitală. Începi să mă nelinişteşti, Ioane.

— Nu ştiu, Liviu. Trec prin emoţiile unui student. Cred că Stoian are rezerve. Şi totuşi, este imposibil să se fi strecurat vreo eroare. E absolut cu neputinţă. M-a chemat spre seară la el… Şase ani au trecut uşor faţă de orele care mi-au mai rămas până la întâlnire. Cât de convenţional este împărţit timpul! Ar trebui inventat un alt ceasornic, Liviu, mai drept, mai adevărat.

Liviu se uită la ceas, rămase o clipă gânditor, apoi spuse cu o voce care nu admitea replică:

— Ştii ceva, Ioane? Haidem acasă. Bătrânul cred că ar fi foarte nefericit dacă ar şti că ai trecut pe aici şi nu l-ai vizitat. Nu l-ai văzut de doi sau trei ani, mi se pare. De atunci de când ai fost în delegaţie.

Se urcară în maşină şi porniră spre Vatra Luminoasă, în tot timpul drumului, aproape că nu schimbară nicio vorbă. După ce trecură de Mihai Bravu, Liviu spuse cu nemulţumire în glas:

— Aş fi putut să mă mut de multă vreme. Dar nu vrea el şi nu pot să-l conving în niciun chip. Şi nici să-l las singur nu pot.

Bătrânul fu foarte fericit văzându-l pe Muşat. Îl primi şi îl îmbrăţişă ca un părinte.

— Nu merită, spuse Liviu. Dacă nu l-aş fi întâlnit întâmplător, nu cred că te-ai fi bucurat de vizita lui.

— Aş fi venit în orice caz să vă văd, spuse Muşat.

— Ştiu, domnule Muşat. Prea multe nu avem ce să ne spunem. Dar simt într-adevăr o mare plăcere să te văd. Nu te-ai schimbat deloc, ba mi se pare că ai întinerit. Iar eşti preocupat?

— Mi se pare că are necazuri cu marea lui operă, răspunse Liviu în locul lui Muşat. Ţi-am vorbit despre ea. Să ştii, dragă Ioane, că şi eu m-am înspăimântat puţintel, chiar dacă prin asta îţi dezvălui o nepoliteţe. N-am putut să rezist tentaţiei şi m-am uitat prin ea. Nu ştiu însă dacă nu eşti tu vinovat de gestul meu. În amintirea amiciţiei noastre, puteai să-mi dai câteva amănunte despre opera ta, chiar cu riscul de a mă pietrifica grandoarea ei.

Muşat se simţea acuzat pe nedrept.

— Nu ştiu… Mi s-a părut că nu-i dai importanţă, Liviu.

— Sau poate ai crezut că mă vei strivi; ai vrut să mă eliberezi de un sentiment neplăcut. La urma urmei, poate că în aceasta constă adevărata amiciţie. Pentru fericire de ce să ai nevoie de prieteni? Ei sunt buni numai la dureri, ca acum de pildă.

Muşat nu înţelegea ce se petrece cu Liviu. Şi profesorul se uita neliniştit la el.

— Mi se pare că n-ai luat masa, încercă bătrânul să schimbe discuţia. Niciodată n-ai venit la ora asta acasă…

— Am mâncat ceva la bufet, şi de altfel nu mi-e foame. Ar fi mai nimerit un păhărel de Courvoisier. Înviorează cugetările. Ai fost şi pe la Politehnică?

Bătrânul aduse o sticlă. Muşat luă trei păhărele din vitrină. Gestul i se păru ciudat lui Liviu. Pentru ce se dusese după pahare? Nici nu putea şti ce pahare se potrivesc la acea băutură, de care probabil nu auzise. Bănuind că vrea să-şi ascundă o nelinişte, îşi dădu în vileag propria-i nelinişte.

— Te-ai întâlnit şi cu Doina?

Muşat tresări atât de violent, că era să scape paharele din mână. Îşi amintea discuţia cu Doina, şi sensul ei i se părea confuz.

— M-am întâlnit, spuse el încet. Am ajutat-o să-şi refacă lucrarea. Comisese o eroare copilărească în formulă.

— În formulă? se miră Liviu. Eu am căutat-o în demonstraţie. Cum putea să fie în formulă? Era absolut exactă.

— Nu, Liviu. Exactitatea formulei era o aparenţă. De altfel, problema s-a clarificat în întregime.

Liviu îşi reveni din prima surpriză. Se uită spre tatăl său cu priviri care nu rugau, ci porunceau să plece. Profesorul se simţi lovit de un ascuţiş metalic. Îşi apăsă pieptul cu mâna. Lăsă paharul pe masă neatins şi se duse în camera lui.

— Numai de lucrare v-aţi ocupat? întrebă Liviu cu ură. Nu ţi-a vorbit nimic despre copac, despre o aşteptare, despre faptul că i-ai închis ca un egoist între zăbrele de oţel toată tinereţea? De aceea te-ai dus acolo la uzină. Ca să perfecţionezi zăbrele, ca să inventezi zăvoare şi centuri moderne de castitate, ca să ascuţi cuie la poli- zoare. S-o răstigneşti pe o cruce contemporană. Să înalţi o barieră de metal între mine şi ea.

Liviu era disperat, năuc. Muşat îi răspunse foarte calm:

— Mi se pare că nu te-am ascultat…

— Vrei să mai spun o dată. Pot să strig… Doamne! Ce s-a întâmplat cu mine?

— Nu ştiu, Liviu. Poate că eşti obosit. În aceeaşi cameră am delirat şi eu o dată. Eram foarte obosit…

— Atunci, de ce mi-ai spus că n-ai auzit? Ioane! Vreau să-ţi spun ceva! Fata aceasta îmi aparţine! Înţelegi?

— Spui o prostie, Liviu. Nu o prostie… o… o josnicie. Cum poate să-ţi aparţină o fiinţă? Nu mă gândesc la Doina. Mă gândesc la orice fiinţă din lume. Poţi să spui că te iubeşte, că te admiră… dar nu confunda asta cu posesia. Un suflet nu poate fi posedat, chiar dacă i-ai poseda trupul. Trupul poate fi jefuit, dar sufletul nu.

— Aş vrea mai întâi să-ţi spun că eşti un naiv, sau te prefaci că eşti. Şi sufletele pot fi jefuite, dar asta pentru mine, acum, înseamnă un fleac, e ca bucata asta de hârtie pe care o rup din acest ziar. Eu vreau să sparg închisoarea cu orice unelte şi cu orice risc. Chiar cu riscul de a mă înjosi în lata ta. Sau cu alt risc, pe care tu nu-l ştii…

Muşat ridică din umeri.

— Nu ştiu… Aud cuvinte prea grele. Din fericire, nu mi se fixează în memorie. Ce pot să-ţi spun? îmi provoci o nouă uimire… Mă gândesc însă la altceva. Mă gândesc la Doina. Până acum parcă nici n-am văzut-o vie. Am simţit-o undeva în amintire ca o adiere… Nu… îţi spun lucruri profund intime… Nu pot… De ce nu vorbeşti cu ea? Mi-ai spus că te căsătoreşti cu ea. Nu ştiu de ce am ezitat… Am vrut s-o… Am vrut să-i urez fericire… Acum însă aş ezita…

— Eşti nebun! strigă deodată Liviu. Nu! Cred că eu sunt nebun… Ce-am făcut? Am febră, Ioane… Tu îţi dai seama ce-ai spus? Răspunde-mi! De ce ai ezita a doua oară?

— Pentru că mă înspăimânţi, Liviu. Îmi provoci şocuri. Unde este adevărul tău?

Liviu se apropie de Muşat. Era palid, transfigurat.

— Uită-te la mine, Ioane. Faţa mea îţi spune totul în clipa asta. Sunt robul unui sentiment groaznic. N-am descoperit eu lucrul acesta. Altcineva l-a descoperit. Până acum am

ţinut acest sentiment în mine. El m-a ucis, el m-a făcut ceea ce sunt. Tu nu ştii nimic, şi nici nu vreau să ştii. Am însă impresia, am credinţa că mă pot elibera. Nu ştiu sigur. Simt însă că aş putea. Sentimentul acesta începe să se desprindă de mine. Parcă-mi desprinde şi pielea, şi carnea, totul. Nu ştiu, Ioane. E primăvară, nu înţelegi? Simt că e primăvară, mă cheamă ceva pur, senin, m-aş putea duce şi în genunchi spre ea. Nu înţelegi că piere ceva din mine, ceva ce mi se părea că e o adunătură preţioasă de aur? Mă gândesc, dar vreau să nu auzi acum nimic, că odată te voi putea săruta într-adevăr ca un prieten, că voi simţi cum mâinile mele îţi lasă urme strălucitoare pe umeri... că nu-ţi mai jefuiesc umerii. Vreau să fie aşa! De azi încolo nu te voi mai îmbrăţişa... Vezi, Ioane? O clipă din gândurile noastre poate să fie necesară, definitorie pentru un adevăr fundamental. Cine poate şti oare dacă geniul lui Planck sau al lui Einstein nu se datorează unei clipe numai, unei clipe de fulger? Această clipă, sau alte clipe ale lui Coulomb, Volta, Faraday, au dat lumii mecanisme precise, concrete, s-au materializat metalic. Oare de ce nu se poate supune şi structura noastră morală unei asemenea clipe, luminoase, de fulger? Să ne putem transforma în ceea ce am dori să fim într-o clipă supremă a vieţii! E o durere cumplită, Ioane, această neputinţă, şi dacă simt asta, îţi dai seama cât de supremă este clipa pe care o trăiesc aici, acum...

— Nu ştiu, Liviu. Eu însă cred că un om poate fi fidel toată viaţa unui mare adevăr, unui adevăr fundamental, chiar dacă nu i s-a revelat într-o singură clipă, chiar dacă a trecut prin multe, multe clipe obscure până ce a ajuns la lumina lui. Ştii la ce se reduce totul? Eu cred că la a crede sau nu într-un adevăr. Când cochetezi cu el nu înseamnă că îl preţuieşti sau că este al tău. Îl transformi în adevăr de buzunar, asta înseamnă. Altă explicaţie nu găsesc.

Liviu clătină încet din cap. Era stors, sleit, ca după o boală grea. Se prăbuşi în fotoliu ca o zdreanţă. Abia avu putere să-i întindă mâna lui Muşat când acesta plecă.

După câteva minute îşi aminti însă durerea cu care îl părăsise tatăl lui. Se duse încet în camera acestuia şi se aşeză pe pat lângă el.

— Te rog foarte mult să mă ierţi. Am trecut printr-un moment greu. Poate că a fost momentul salutar al vieţii mele. Te rog să mă mângâi, simt nevoia să fiu un copil bolnav care adună milă…

Bătrânul se înduioşă până la lacrimi. Începu să-l mângâie lin pe păr.

— Oare ce e cu tine, Liviu? De multă vreme mă înspăimânţi. Oare nu ai primit prea repede prea multe bucurii? Oare erai tu pregătit pentru ele? Tu n-ai trăit niciodată o suferinţă adevărată… Poate că ai suferit când cineva a luat o notă mai bună decât tine, sau când l-ai văzut pe altul cu un ceas mai frumos decât al tău. Dar aceasta nu e suferinţă, Liviu. Ai trecut prea uşor prin viaţă, ai crezut că geniul e în vârful degetelor tale.

— Nu vreau să-mi mai vorbeşti de degete. M-a mai întrebat şi el o dată unde-mi sunt degetele… Unde-mi sunt? Nu ştiu. Uneori am idei extraordinare. Parcă le simt în vârful degetelor. Mă încălzesc, îmi trec ca nişte fiori electrici prin tot corpul. Dacă mi-aş lua atunci temperatura… Le simt toată puterea, le simt genialitatea. Îmi vibrează degetele ca nişte dantele. Dar când mă aşez la masa de lucru, ajung întotdeauna cu gândurile la capătul ideilor. Le văd gata, materializate. Văd reprezentarea lor în nişte volume de vis. Simţ lumina şi aureola finală. Mă văd zburând prin lume, văd titluri uriaşe în ziare, premiul Nobel, prezidii, cărţi, manuale, statui… încremenesc într-o stare de adoraţie. Şi nu mai sunt capabil să mişc mâna. Nu mai văd nimic altceva decât nimbul. Şi o oglindă în care mă privesc. Sunt tânăr, frumos, sunt… Ah! Dacă ar putea să ia cineva această oglindă din faţa ochilor mei închişi… Dacă ar putea s-o spargă cineva în mii de cioburi…

— Încearcă s-o spargi tu, Liviu…

— Ştiu ce vrei să spui. Nu pot. Mă cuprinde groaza, mă cuprinde spaima ridicolului. Parcă mi-ar dărâma cineva un soclu. Parcă m-aş prăvăli jos ca un beteag. Iar mă uit în oglindă. Şi mă văd schelet, şi mi-e teamă că toţi m-ar putea vedea aşa. Oare unde sunt? Cine sunt? Oare e irezolvabilă dilema?

Bătrânul îl mângâia pe cap cu ochii închişi. Lacrimile răzbăteau însă prin zăgazul firav al pleoapelor.

4

Soţia lui Stoian îl conduse pe Muşat în bibliotecă.

— În câteva minute, vine şi domnul profesor, spuse ea. Până atunci, puteţi să vă uitaţi prin noutăţile din rafturi. S-a îmbogăţit mult biblioteca de când n-aţi mai fost dumneavoastră pe aici. Cred că ar fi interesant să vă uitaţi prin publicaţiile japoneze. După sesiunea de la Tokio, domnul profesor primeşte regulat toate noutăţile care apar acolo… Numai câteva minute…

Muşat se uită o clipă după ea. Rămăsese dreaptă şi îşi purta silueta cu aceeaşi prestanţă. Îşi aminti desele discuţii pe care le avusese cu Stoian şi cu dânsa. Cei doi soţi nu se tutuiau niciodată. Îşi spuneau mereu „dumneata”.

Rafturile cu noutăţi nu-l atrăgeau pe Muşat. Se aşezase pe un scaun lângă birou şi privea clanţa imobilă de la uşa care dădea în camera profesorului. Parcă tot destinul lui era legat de mişcarea acelui obiect mic de alamă. Valuri de nelinişte, de teamă, de nesiguranţă se agitau fără încetare în sufletul lui. De ce? De ce? se întreba mereu. Nu e posibilă nicio eroare. Mâna lui care argumenta în aer atinse un obiect rece de pe birou. Oare era atât de fierbinte? Telefonul i se părea de gheaţă. Îşi retrase imediat privirile de la clanţă. Se uita pe cadranul telefonului şi încerca

zadarnic să-şi amintească un număr pe care îl formase de trei ori în ziua aceea. Cinci cifre. Ştia pe dinafară zeci şi zeci de manuale şi de tratate pline cu formule şi ecuaţii, cunoştea zeci de mii de alcătuiri şi grupuri de cifre, zeci de mii de cazuri particulare din lumea cifrelor, dar pe cele cinci nu şi le putea aminti. Luă pentru a patra oară cartea de telefon şi o deschise la litera P. Ştia grupul şi rândul exact unde se află numărul. Şi-l aminti înainte să-l vadă. Degetul căută discul, se opri în golul primei cifre, ezită câteva clipe, apoi făcu mişcarea. Îi răspunse aceeaşi voce de femeie. Îi dădu acelaşi răspuns. Liana nu era acasă. Nu telefonase. Voia să spună ceva, dar buzele nu i se deschiseră. Văzuse clanţa mişcându-se. La telefon, o voce întreba mereu.

— Dacă telefonează, spuse el încet, să-i amintiţi că plec la noapte…

— Dar cine sunteţi dumneavoastră? întreba mereu vocea aceea speriată.

Nu răspunse. Aşează telefonul în furcă. Micul obiect de alamă revenise în poziţia dinainte. Cineva crăpase uşa şi-o închisese la loc.

După câteva secunde îşi făcu apariţia Stoian. Era şi el neliniştit. Începu să se plimbe prin bibliotecă, tăcut, nervos; descoperea în rafturi colţuri de cărţi ieşite în afară şi le aranja cu gesturi grăbite.

— Da! spuse el străduindu-se să se calmeze. Bine că ne-am văzut mai întâi în altă parte şi ne-am potolit acolo sentimentalismul! Acum putem discuta ca doi oameni lucizi.

Se aşează La birou cu braţele încrucişate, cu privirile atrase de un punct de pe plafon pe care nu-l vedea.

— Da! Voi începe, dragă Muşat, cu sfârşitul. Mi se pare că eşti neliniştit şi vreau să fii cât mai lucid în discuţie ca să mă poţi combate. Ştiu, ştiu că nu te vei ascunde îndărătul unor formule convenţionale. Vreau să fii ascuţit, dragul meu, vreau să fii limpede ca un cristal… Ţi-am studiat lucrarea. Ar fi necesar să fac mai întâi o demarcaţie. Partea teoretică

a lucrării, aceea în care analizezi şi clarifici câteva fenomene fizico-matematice din teoria reglajului automat, este de o importanţă excepţională, primordială pentru ştiinţa noastră. În clipa când îi vei adăuga ultimele capitole, vom putea s-o prezentăm cu mândrie la orice congres internaţional, vom putea s-o publicăm oriunde ca pe un tot. E bine că mi-ai dat acordul tacit, că nu te-ai grăbit s-o publici în capitole disparate. Da… Simt o plăcere deosebită în faptul că nu te-a copleşit tehnica, în faptul că ai abordat cu atâta îndrăzneală o teorie ştiinţifică de care lumea are atâta nevoie. Prin urmare, să aşteptăm capitolele finale, pe care, mi se pare, le va verifica, le va confirma şi consfinţi agregatul tău. E o foarte strânsă interdependenţă între partea teoretică şi cea practică a lucrării tale.

— Dumneavoastră mi-aţi vorbit într-o zi memorabilă, răspunse încet Muşat, despre un anumit adevăr, căruia i se spune spaţiu.

— Bine-bine, se retrase oarecum stânjenit „Infinitul”. Necesitatea spaţiului a fost propria dumitale intuiţie şi… necesitate… Da. M-a impresionat mult şi agregatul, învierea unor mecanisme vechi, concentrarea lor intr-o sferă şi supunerea tuturor acelui vast creier electronic pe care l-ai imaginat. Chiar în forma aceasta, agregatul e un monument de cutezanţă şi de exactitate. Nu ştiu. Poate că ne aflăm în faţa unei revoluţii tehnice. Dacă mi-ar fi fost prezentată de un grup infinit de oameni, le-aş fi dat la toţi, fără ezitare, titlul de doctor. Din fericire, sau din nefericire, tu eşti unul singur, dragă Muşat. Pe tine nu pot să te confund cu nimeni altcineva. Nu vreau să trăiesc jalea zeiţei Thetis. Nu vreau să ai, nu un călcâi, niciun vârf de deget vulnerabil. În ştiinţa noastră, cea mai mică vulnerabilitate poate să capete proporţii fantastice. S-a calculat, de pildă, vârsta soarelui apelându-se la formula transformării absolute a substanţei în energie şi s-a anunţat ca un adevăr inatacabil că soarele va trăi 10.000 de miliarde de ani. Formula s-a dovedit greşită. S-a aplicat alta, şi s-a ajuns, bineînţeles, la alt

rezultat: 15 miliarde de ani. Diferenţa este incredibilă. Ştiu, oamenii pot să trăiască liniştiţi. 15 miliarde de ani e o durată pe care azi mintea noastră poate s-o confunde cu veşnicia. Vom ajunge însă timpul când asemenea erori ne vor cutremura, indiferent dacă se vor produce în marele sau în micul univers. Lumea atomului încă pune probleme mari, dragul meu, şi aici o eroare matematică de un ordin infim, a zecea, a suta milioana parte dintr-un milimetru, a zecea, a suta milioana parte dintr-o secundă, poate avea consecinţe fatale. Eu cred în geniul bun al gândirii umane, dar tocmai de aceea trebuie să pregătim acest geniu. Niciodată până acum macro şi microcosmul n-au avut atâta nevoie de cristalele gândirii matematice. Eu m-am obişnuit să te privesc ca pe un cristal, de aceea îţi observ orice fărâmă de impuritate, chiar dacă e atât de mică încât cantitatea ei l-ar preface pe altul în sfânt. Iartă-mă că te judec, în capacitatea ta, după criterii absolute, ideale. De fapt, dragă Muşat, eu fac aici o teorie; nu vreau să impun niciun adevăr; tu m-ai obligat, prin acele coli de hârtie pe care mi le-ai trimis, să mă gândesc la perfectibilitatea unor reprezentări materiale ale raţiunii. Le-am gândit matematic, şi tu ştii că această ştiinţă te obişnuieşte cu o anumită estetică, şi nouă această estetică ne sugerează perfecţiunea. Nu vreau să-mi impun observaţia, o declar numai. Dar înainte de aceasta sunt obligat să-ţi spun altceva. Te aşteaptă o catedră la politehnică. Poţi s-o iei în primire oricând chiar în clipa asta, dragul meu, şi dacă vei face acest lucru vei avea bucuria să mă vezi respirând uşurat mai înainte decât aş fi crezut. Iar lucrarea ta va deveni şi aşa o înălţime impunătoare pe platoul tehnicii. Acesta este sfârşitul cu care am vrut să încep. Eu, dacă aş fi în locul tău şi aş avea vârsta ta, aş cere fără nicio ezitare să aud cealaltă părere, care încă nu s-a spus.

Muşat nu răspunse prin vorbe. Îşi plecă în tăcere capul.

— Mi-am închipuit că vei răspunde aşa, sau poate aceasta a fost dorinţa mea. Da… Am fost sinceri unul cu altul de la

prima noastră întâlnire, sau am procedat întotdeauna în numele adevăratei sincerităţi… Am impresia, dragă Muşat, că undeva ai izolat un deget. Nu ştiu dacă l-ai retezat. Mănuşile tale nu oferă spaţiu decât pentru nouă degete. Să ştii că nu reduc totul la o observaţie de estetică…

— Cu bună-ştiinţă am procedat astfel, răspunse Muşat.

— Mi-am dat seama. Dar nu puteai, tot cu bună-ştiinţă, să cuprinzi numai cinci degete sau numai opt? Nu era oare şi mai simplu, şi mai sigur, şi mai uşor?

— Înţeleg ce vreţi să spuneţi, domnule profesor. Cea de-a zecea maşină se subordonează însă unei relaţii foarte precise. Mişcarea ei se bazează pe întâlnirea dintre două forţe absolut distincte: forţa musculară şi contraforţa metalului care este străpuns. Nu poate fi integrată într-un mecanism automat. Mi-am dat seama de imposibilitatea acestui lucru de la început. Nici când s-a făcut prima încercare de automatizare în secţie ea nu a fost integrată.

— Teoretic nu mă poţi convinge. Orice mişcare mecanică pleacă de la observarea şi imitarea unei mişcări vii. Oare nu te-a influenţat faptul că ai eliminat-o iniţial din cercul posibilităţilor, sau că ai găsit-o eliminată iniţial? Poate că ai avut în faţa ochilor o carte cu zece capitole distincte, scrise fiecare în altă limbă. Una din limbi n-ai cunoscut-o, şi în loc s-o înveţi ai preferat să nu citeşti capitolul respectiv. Şi ai reeditat cartea într-o formă nouă, concentrată, sublimată, lăsând afară unul din capitole. Vreau să adaug ceva. Mi-am imaginat valorile care se vor produce la agregatul tău. Ştii ce senzaţie am avut? Parcă am văzut o fată frumoasă pregătindu-se pentru un bal, de la pantofi până la coafură şi până la cerceii din ureche. E sclipitoare tot timpul dansului, dar în clipa când balul se termină, după ce e aleasă regină, se duce la o măsuţă mică, în văzul tuturor, pentru a-şi curăţi unghiile. Crezi că e numai o problemă de estetică, Muşat? Concentrezi atâta mecanică într-o singură sferă, dar în clipa când valoarea produsă acolo urmează să fie gata, o vezi cărată cu roaba la o maşină, la care nişte oameni

transpiraţi îi vor face o completare. Mie mi se pare imposibilă şi nefirească această relaţie, nu aceea pe care nu ai descifrat-o tu. Crezi că ai citit cu atenţie capitolul acela, Muşat? Crezi că e rezolvabilă problema, sau nu ai descoperit tu formula care există potenţial într-o raţiune matematică superioară? Oare nu ţi s-a părut prea grea limba în care este scris acel capitol şi ai preferat să nu-l citeşti?

Muşat ştia că nu poate să se apere.

— Mi s-a părut irezolvabilă problema, nici nu m-am apropiat de ea. Am exclus-o din proiect, *ab initio.* Şi acum mi se pare irezolvabilă, dar nu mai am aceeaşi convingere. Poate că m-au influenţat şi mecanismele din magazie, care n-o cuprindeau.

— Poate că rezolvarea ei ar îmbogăţi enorm valoarea şi frumuseţea edificiului tău. Acolo unde munca omenească este cea mai grea, unde pare cea mai necesară, acolo în primul rând trebuie să ne imaginăm apariţia mecanicii, acolo trebuie să ne îndreptăm investigaţiile… Ştiu că e greu; imposibilul trebuie însă exclus. E adevărat că intervine şi problema timpului. Crezi că rezolvarea problemei şi integrarea ei în sfera ta ţi-ar cere reconstrucţia întregii sfere? Ar trebui s-o clădeşti din nou de la început?

— Nu ştiu, răspunse Muşat. Acum mă preocupă problema în sine, încerc să-mi imaginez o soluţie…

— Aş vrea să te gândeşti şi la ansamblu, Muşat. Încă nu ţi-am spus tot sfârşitul.

Muşat se strădui să-şi vadă edificiul în reprezentarea lui materială, să-i zărească spaţiile, să-i intuiască noi întrepătrunderi şi interferenţe.

— E înspăimântător, răspunse el. Mi se pare că ar trebui să iau totul de la început, aşa cum ar trebui să încep să număr iarăşi de la unu până la un miliard. Poate chiar mai greu. În loc să număr din trei în trei, va trebui să număr din doi în doi. Dacă nu vor interveni şi zecimale în

numărătoare… Mi-e teamă de zecimale, tovarăşe profesor. Dacă te întâlneşti o singură dată cu ele şi le introduci în numărătoare, se complică enorm toată operaţiunea. Toate planurile verticale ale sferei îmi sunt ocupate…

Nici Stoian nu era mulţumit. Îşi reluase plimbarea nervoasă prin încăpere.

— Gândeşte-te bine, Muşat! spuse el. Planul orizontal este exclus cu desăvârşire? Am auzit despre nişte experienţe făcute la Detroit, în alte domenii bineînţeles.

— Planul orizontal? întrebă Muşat cu un glas care-i tremura. Staţi puţin!

Se ridicase şi el de pe scaun. Îşi imagina din nou sfera. Îşi amintea prima întâlnire cu nea Neculai, experienţa pe care i-o demonstrase atunci bătrânului. Îşi duse mâinile la tâmple. Capul îi vâjiia. Şi deodată se ivi fulgerul.

— Staţi puţin! repetă el cu altă voce. Am descoperit odată din joacă un alt plan posibil în tehnică, în mecano- tehnică. Planul înclinat. I-am situat şi unghiul. E acelaşi ca în cazul formării curcubeului… 42 de grade…

— Mi se pare cam hazardat, Muşat.

— Nu, domnule profesor, e absolut sigur. Imaginea pe care v-o formaţi şi care vă nelinişteşte este o simplă iluzie optică. Forţa centrifugă mă ajută să rezolv problema principală, aceea a răcirii… V-am spus care este specificul maşinii a şasea. O relaţie între forţa musculară şi contraforţa metalului. Acolo se lucrează din instinct. Nimeni nu-mi poate relata secundele exacte ale celor două intermitenţe. Trebuie să-mi obişnuiesc eu braţul cu ele. Din fericire, voi avea un dascăl excepţional, un maistru bătrân; îi spunem nea Neculai…

„Infinitul” înţelese gândul lui Muşat.

— Sunt convins, dragă Muşat, că şi bătrânul tău va avea un ucenic excepţional. Poate că era necesar să treci şi prin această şcoală… Să nu uiţi însă principalul: teoria ta ştiinţifică. O vreau repede definitivată pentru tipar. Da!… va trebui să ne despărţim cu o rugăminte. Până acum te-am

lăsat liber. Ai plecat în lume ca să determini valoarea unui unghi. Am ştiut că o vei determina, am ştiut că va fi o valoare excepţională. De astă dată te rog însă ceva, Muşat. Te rog să te grăbeşti. Mi s-a dat o misiune foarte grea; mi-a încredinţat-o un tovarăş pe care îl stimez şi-l preţuiesc foarte mult. Trebuie să organizez cât mai repede un institut special de automatică. De aceea te rog să te grăbeşti. Fără tine nu mă pot încumeta…

5

Muşat era pe peronul gării. Nu vedea nimic. Lumea se compunea din nou numai din cifre şi din pretendente la cifre. Începeau să-l obsedeze cele 26 de necunoscute. Încă nu se gândea la miile de necunoscute care se vor cere reidentificate în mecanismul lui după rezolvarea celor 26. I se părea mult mai grea smulgerea acestor 26 de cifre din infinitul atât de generos. Se plimba pe peron, şi peste tot nu vedea decât cifre. Pe cadranele ceasurilor, pe tăbliţele care anunţau plecările trenurilor, pe numerele locomotivelor. Îşi aminti brusc şi de cifrele de pe discurile telefoanelor publice. Dar chiar atunci o văzu pe Liana în faţa lui.

— Ştii că te-ai născut din cifre? îi spuse el mirat.

În momentul acela, şi spuma mării care înconjura Cythera era un voal ţesut din cifre.

O privi mult. Era ea. Îşi recâştigase încet toate contururile. Nicio linie nu i se alterase. Îi era însă teamă de o halucinaţie, pentru că simţea cum urcă în el febra căutărilor. Îi cuprinse gâtul cu mâinile şi o ţinu departe. Era şi ea fierbinte.

— Am implorat mult hazardul, spuse ea. Mi-a fost teamă că vei pleca la altă oră, cu alt tren. Mi-a fost teamă şi că nu vei pleca. M-au trimis aici forţe mai puternice, pe care nu le

pot stăpâni. Mi-a fost teamă că te voi vedea şi nu mă voi putea apropia de tine. Cred că am obosit…

El o ţinea încă de gât în aglomeraţia aceea zgomotoasă. Nu era obosită şi avea puterea de a odihni. O privi mult, şi-o întipărea ca pentru o odihnă lungă. O aduse încet spre el. Avea nevoie şi de amintirea trupului ei de marmură caldă. Ea se opunea. Fără voinţă. O aducea el, nu venea ea.

— Ce s-a întâmplat, Liana? Vreau să aluneci.

— Nu ştiu… Parcă m-ar umple cineva cu plumb… Vorbeai odată de metamorfoze. Se petrec nişte metamorfoze ciudate. Mi-am închipuit că eşti tu la telefon. Am vrut să mi se spună că nu eşti. Dar nu m-am putut stăpâni, şi ţi-am ascultat o clipă vocea. Şi pe urmă am venit.

îl luă ea de braţ şi-l duse spre tren. El se supuse.

— Vrei să rămâi numai acolo, în întunericul în care am fost o singură dată?

— Da… răspunse ea. Dacă n-aş fi vrut, nu ne-am fi ascuns în întuneric. Tu ştii că nu trebuie să întrebi. Ştii că trebuie să mă laşi acolo. De aceea ai venit atunci.

Şi-o închipui multă vreme undeva în întuneric, în urma trenului care spinteca noaptea.

Capitolul IV

1

Nea Neculai nu voia să se înduplece.

— Vezi-ţi de treabă, tovarăşe inginer. Ce să cauţi dumneata la maşină? Pentru asta trebuie să ai aptitudini… Dacă ai face asta de dragul maşinii, aş mai şovăi eu niţel, dar aşa, pentru panglicăriile pe care mi le închipui, nu mă dau bătut. Nu te lega de maşina a şasea, caută-ţi dumneata

alta; au venit unele noi la secţia a treia, altele la a doua sunt pe cale de ducă, alege de pe-acolo vreuna… Aşa!

— Nu te pot sili să mă dăscăleşti, nea Neculai. Dar nu din vina mea mă voi adresa lui Frăţilă. Vreau să ştiu ce e cu maşina a şasea…

— Hm… Eşti cam vesel matale. Ambiţiile nu mai prind la etatea mea. Asta-i una. A doua: dumneata cunoşti maşina aceea cum îmi cunosc eu căciula.

— Pentru că matale nu porţi căciulă, nea Neculai. Nu te-am văzut niciodată fără şapcă.

Nea Neculai îşi aprinse ţigara cu gesturi grave.

— Eşti prea vesel, tovarăşe inginer. Crezi că eu mă prefac, dar să ştii că de data asta te-ai înşelat în calcule…

— Te prefaci, şi încă fără prea multă dibăcie. Cum poţi dumneata să nu asculţi dorinţa unui inginer care nu-ţi este indiferent… Şi… Spune drept, nea Neculai! Chiar nu vrei să te răzbuni puţintel pe el? Nu simţi, aşa, nevoia să te răsteşti şi dumneata din când în când la el? O muştruluială, un ghiont…

— Oi fi eu vechi, dar n-am năravuri vechi, aşa că nu mă încălzi cu vorbuliţa. Ce ai dumneata cu maşina a şasea?

Muşat îi răspunse deschis:

— Ne ţine în loc, nea Neculai, aşa cum ne ţine în loc toată secţia. Dumneata nu vezi că alţii aleargă cu automobilul, şi noi abia ne ţinem sufletul biciuindu-ne picioarele? O să crape ceva în noi odată…

— Poate că s-or dubla maşinile, răspunse bătrânul.

— Iartă-mă, nea Neculai, dar n-ai spus o vorbă înţeleaptă. Dumitale ţi-ar place ca pe lângă scaietele pe care îl ai în faţa casei să ţi se mai planteze vreo doi-trei?

Bătrânul se făcu foc.

— Maşina a şasea e un scaiete în ochii dumitale?

— Aşa cred acum, răspunse Muşat. Mi-am dat seama prea târziu. Cum să nu fie un scaiete, dacă răneşte braţul omului? Parcă ar fi rămas în secţia noastră din preistorie.

Nea Neculai se făcu stacojiu la faţă.

— Ai spus o răutate mare, tovarăşe inginer, şi să ştii că sunt foarte supărat. Ba greşesc. Sunt îndurerat. Eu ştiu şi ai simţit şi dumneata că nu mă pot împotrivi. Dacă vrei musai să te faci muncitor la maşina a şasea, ori cu mine, ori fără mine tot o să fie pe voia dumitale. Dar n-aş vrea să batjocoreşti unele lucruri care pentru noi sunt cum e crucea pentru un creştin. Am trăit lângă ele, am crescut din ele, ne-am crescut şi copiii din ele. Îmi închipui că mă înţelegi.

Muşat luptă mult ca să-şi învingă emoţia.

— Nea Neculai... Aş putea să mă prefac şi să-ţi spun nu ştiu ce vorbe care te-ar îndulci. Nu pot. Nu pot să mă strecor pe lângă un adevăr. Faci şi dumneata cum fac cei mai mulţi dintre credincioşi. Iubeşti, pentru că aşa ai moştenit, un obiect, nu ideea divinităţii. Dumneata iubeşti aici o îmbrăcăminte de metal, nu ceea ce se ascunde sub această îmbrăcăminte. Nea Neculai! Pe patru roţi se pot pune multe lucruri: scheletul unui car, scheletul unei căruţe, al unei trăsuri, caroseria unei maşini, cazanul unei locomotive. Adevărul nu-l reprezintă îmbrăcămintea, ci roata. Iar roata e o formulă mecanică, nea Neculai. Aşa e şi cu maşina a şasea. Eu ştiu că aplicând o altă formulă mai bună s-ar putea naşte o maşină care să facă aceleaşi operaţii mai bine şi mai repede. Eu vreau să plec spre un anumit loc îndepărtat cu racheta. Dumneata vrei să pleci cu avionul, pentru că aşa te-ai obişnuit... Ştii ce faci, nea Neculai? Nu ai încredere în omul care a făcut maşina a şasea. El a vrut să înlocuiască un burghiu de mână cu maşina aceea. Acum vrea să înlocuiască maşina cu ceva mai bun. Poate că nu ţi-aş fi spus toate acestea. Tehnica e crudă, nea Neculai. Se dezvoltă fără să ţină seama de sentimentele omului, de obiceiurile vechi, de melancolia aceea bolnavă: „Ehei, pe vremea mea... u Ea e mereu tânără, dar în tinereţea ei, în vigoarea ei cuprinde şi o parte din puterea şi tinereţea pe care dumneata şi alţii ca dumneata au revărsat-o în ea. Eu ştiu, şi poate altădată îţi voi spune mai

pe larg, cât de mult ai dat dumneata tehnicii într-un anumit caz particular. De aceea nu trec peste împotrivirea dumitale cu un simplu ordin sau cu o simplă dispoziţie. De aceea nici nu te alint cu vorbe false. Pentru că dumneata eşti totuşi un om al tehnicii. Te-ai obişnuit însă prea mult cu anumite unelte.

— Ştiu, tovarăşe inginer, şi-mi pare că ţi-am mai spus. Ştiu că e necesar să sapi groapa ca să pui sicriul înăuntru, chiar dacă în sicriu se află trupul copilului tău. Sapi, n-ai ce face. Dar durerea e durere; nu se poate şterge într-o clipă cu benzină, cum ne ştergem noi mâinile de ulei… Asta-i…

— Şi eu ştiu, nea Neculai, de unde vine durerea asta. Dumneata nu ţi-ai batjocorit niciodată meseria. Ai crezut în ea ca într-un Dumnezeu. Ai slujit-o însă cu anumite unelte…

— O fi şi asta, oftă nea Neculai. Şi cam când ai vrea matale să începi lucrul la maşina a şasea?…

2

Muşat împlinise trei luni de ucenicie la maşina a şasea, şi nea Neculai era foarte mulţumit de el.

— Ai braţe sănătoase, tovarăşe inginer, de aceea ai prins atât de repede meseria. Dacă te dă cineva afară din slujbă, poţi să vii oricând la mine să te angajez.

— Cum s-ar spune, nea Neculai, îmi dai dovadă de calificare.

— Dacă ai nevoie de hârtie, ţi-o pot iscăli imediat. Nu prea are obiceiul comisia să treacă peste vorba mea.

— De aceea te-am ales pe dumneata, nea Neculai… Muşat era vesel. În fiecare după-amiază lucra câte 4—5 ore la maşina a şasea. La început oamenii îşi făcuseră cruce şi îşi şopteau cuvinte care nu prea l-ar fi mulţumit pe inginerul lor. Zvonul ajunsese şi la conducerea uzinei.

Stupefacţia primelor zile fusese lecuită de o remarcă a inginerului-şef.

— Mi-am închipuit eu, spusese acesta. Trebuia să-şi caute şi el ceva de lucru. N-a mişcat un deget în atâţia ani, şi ca să nu rămână în urmă s-a legat tocmai de maşina cea mai complicată. Vrea să ne facă un fel de concurenţă, tovarăşe Petrescu. Numai că şi-a ales greşit obiectul şi stilul de lucru. În tehnică trebuie să pleci de la formulă, nu de la practică. Formula i-ar fi arătat că maşina aceea trebuie ocolită. Dacă ar fi fost posibilă modernizarea ei, am fi găsit-o în destule publicaţii de specialitate până acum. Câţi nu şi-au bătut capul s-o schimbe, şi s-au văzut nevoiţi să renunţe!

Muşchii lui Muşat se obişnuiseră cu intermitenţele de la maşină. Pasiunea şi atenţia cu care lucra îi transformaseră maşina într-o unealtă familiară. Parcă mânuia un creion. Îşi cronometra fără încetare mişcările. Nota potolirea mişcării, întărirea rezistenţei, tresărirea instinctivă a muşchilor braţului, opoziţia dură a metalului. Ritmul începea să capete valori. Mai întâi confuze, apoi din ce în ce mai limpezi, mai aproape de exactitate. Ştiuse de la început că frecvenţa mişcării nu va fi egală. Erau diferenţe sensibile de pătrundere şi de durată de la o mişcare la alta. Rezultau segmente distincte. Determinarea valorii lor se cerea făcută cu precizie absolută. Putea să transforme, numai pe baza calculelor făcute până atunci, maşina a şasea într-o maşină automată. Ar fi funcţionat fără întrerupere sub supravegherea unui singur muncitor care n-ar fi avut altceva de făcut decât s-o alimenteze cu materiale şi s-o debaraseze de piese. Pentru integrarea ei într-un mecanism cuprinzător, general, în acea uzină sferică, automată pe care o proiectase el, se cerea însă determinarea duratei intermitenţelor fără niciun risc de eroare. Cea mai mică neregularitate ar fi destrămat ţesătura de păianjen pe care o constituia sfera lui, i-ar fi împleticit mişcările, ar fi imobilizat-o. De aceea nu se grăbea. Ecuaţia trebuia rezolvată până la cele mai neînsemnate zecimale. Nota

mereu rezultatele observaţiei pe un carnet, făcea medii generale, experimenta noi mişcări la maşină, extrăgea noi date, unele cifre începeau să se repete tot mai des; în lanţul ecuaţiei se înscriau tot mai multe cunoscute. Se apropia momentul rezolvării integrale. Se întrema la orizont obsesia planurilor înclinate. Muşat voia să introducă în sfera lui opt puteri, egale fiecare în valoare cu maşina la care se calificase. Avea nevoie de opt unghiuri care să cuprindă volumele mici, înclinate, ale celor opt maşini, care să ofere siguranţă şi spaţiu mişcării perpetuu dezvoltate de ele. Încerca să traseze prin ţesătura aceea fină 16 laturi de dimensiuni reduse, din care să erupă disciplinat puterea mărită de opt ori a maşinii a şasea. Matematica recurgea iarăşi la ajutorul geometriei. În sfera aceea, în ideea ei, se întâlnea în fiecare clipă geometria plană şi geometria analitică.

Muşat îşi consulta în fiecare zi reacţiile musculare la maşina a şasea. Se apropia de rezolvarea definitivă a ecuaţiei. Fiecare tresărire a muşchilor era urmărită pe cronometru. Cifrele se repetau tot mai des, mereu aceleaşi pentru fiecare intermitenţă. Nu mai calcula. Verifica rezultatele. Cele 26 de necunoscute erau cifre precise. Cercurile care le înconjurau şi care confirmau repetarea lor în experiment se înmulţeau enorm. Zeci de cercuri, sute de cercuri. Riscul unei erori se îndepărta. Maşina a şasea în noua ei putere se apropia de sferă. Tânărul era uluit. Timpul pe care i-l ceruse integrarea ei era exact timpul mediu în care integrase celelalte maşini. Parcă era sub imperiul unei legi mecanice necunoscute.

Aburel îl găsi pe Muşat la maşina a şasea. Era într-o după-amiază. Se apropia seara.

— Tot nu i-ai descifrat tainele? îl întrebă Aburel.

— Cred că da, răspunse Muşat. Automatizarea ei e o simplă problemă de tehnică, de confecţie.

— Ai rezolvat cele 26 de necunoscute? Şi pe mine m-a pasionat odată problema asta. Am renunţat însă, pentru că

nu i-am putut găsi corespondenţa materială.

— Ştiu, spuse Muşat. Maşina aceasta nu poate fi automatizată decât mărindu-i-se puterea. Iar dacă i se măreşte puterea, trebuie situată într-un alt spaţiu, într-un alt plan.

— Te gândeşti la multiplicarea ei? Eu m-am speriat când am ajuns la această întrebare. Mi s-a părut o imposibilitate. De aceea n-am mai căutat să rezolv cele 26 de necunoscute.

— Şi eu am păţit la fel, zise Muşat. Am considerat din capul locului problema irezolvabilă. Parcă era scrisă într-o limbă pe care n-o puteam înţelege. Am căutat însă un dicţionar, o gramatică şi am început să bâjbâi. Acum citesc destul de bine.

Aburel îşi aminti o convorbire veche, care stârnise o replică vehementă din partea Elenei. Îşi aminti şi Muşat. Zâmbiră amândoi în acelaşi timp.

— Se pare că în literatura tehnică formula aceea nu e cu totul imposibilă, spuse Aburel. Am venit pentru altceva la dumneata. Acum însă trebuie să-ţi ascult toate amănuntele. Sunt şi foarte curios să-ţi aud soluţiile pe care le-am căutat zadarnic.

Muşat făcu un gest de retragere.

— Nu încă, dragă Aburel. Maşina a şasea e un segment pe cale de determinare dintr-o linie mai mare. Vreau să trasez mai întâi toată linia. Pregăteşte-te însă pentru o surpriză.

Numai din formularea zgârcită a inginerului îmbrăcat în salopetă, Aburel înţelese că Muşat pregăteşte o lovitură. Văzându-l în defensivă, renunţă să ceară amănunte.

— Mai ai mult de lucru aici? întrebă el.

— Nu! Pentru astăzi am terminat şi am impresia că am terminat pentru foarte multă vreme, dacă nu pentru totdeauna.

Era foarte optimist, era vesel. Matematica îl servise ca întotdeauna cu fidelitate. Îi răspunsese precis la întrebări.

Nu se strecurase nicio eroare în răspunsuri. Uitase să pună însă o întrebare foarte simplă.

3

Muşat şi Aburel se re trăseseră la clubul uzinei. Stăteau la o masă de şah, cu figurile aranjate în poziţie de începere, dar niciunul nu făcuse vreo mişcare şi nici n-avea de gând să facă. Erau preocupaţi de alte treburi.

— Eu nu mă liniştesc niciodată când joc şah, spuse Muşat. Mai degrabă mă enervez. Ştiu că albul trebuie să câştige întotdeauna partida dacă joacă perfect şi caut zadarnic mişcările perfecte. Sunt convins că într-un timp foarte scurt cibernetica va lichida şahul. 11 vom învăţa la şcoală ca limba latină pentru a ne disciplina logica.

Aburel încuviinţa în tăcere. Trăia un sentiment nelămurit de jenă. Voia să redeschidă subiectul unei discuţii pe care Muşat o respinsese altădată. Se uita la tabla de şah. Într-un gest de curaj, mina lui mută pionul din faţa damei.

— Mi se pare că eu am piesele albe, spuse Muşat râzând.

— Nu-i vorba de asta, răspunse el jenat. Mă gândesc la aceeaşi problemă… Ştii că au început cursurile la institut. Mă străduiesc să fac tot ce se poate dar nu-s convins că voi ţine pasul. Crede-mă că nu e o formalitate. Aş vrea să te ocupi tu de catedră. Măcar în acest prim an.

Muşat îi reteză orice elan:

— Nici eu nu ţi-am răspuns formal data trecută. Îmi este cu neputinţă. Nu pentru că m-aş feri de greutăţi sau aş desconsidera cursul. Pur şi simplu nu am timp.

— Nici acum, după ce ai terminat cu maşina?

— Cu atât mai mult acum, dragă Aburel. De altfel, cred că stagiul meu se apropie de sfârşit. Nu observi că sunt vesel? Îţi voi da multă bătaie de cap şi-ţi voi provoca multe nopţi

de insomnie. Mi-e teamă să nu-mi răspunzi şi tu cu aceeaşi monedă.

— Teamă?! se miră Aburel. Atunci, trebuie să mă aştept la ceva care iese din comun… Nu! Nu vreau să te forţez să-mi dezvălui mai devreme decât crezi tu tainele. S-ar putea să ai şi tu o surpriză… Dar mai întâi vreau să revin la problema care nu te preocupă, pe care o excluzi din câmpul preocupărilor tale. Până acum ţi-am spus numai ceea ce am crezut eu. Eşti singurul om care ai putea să conduci catedra… Cu asta am terminat intervenţia personală… Am cerut însă ajutorul Politehnicii din Bucureşti. Am avut curajul să vorbesc şi cu academicianul Stoian. El mi-a spus să apelez la tine…

— Imposibil! îl întrerupse Muşat. Nu putea să spună lucrul acesta. Iartă-mă, Aburel, dar nu te cred.

Aburel se înroşi.

— Nu-ţi comunic niciun neadevăr. Îţi reproduc cuvintele lui. „Nu-l aveţi acolo pe Muşat? mi-a răspuns el. Încercaţi să-l atrageţi. Poate că-şi va face timp…”

— Nu se poate, se răzvrăti Muşat. El ştie doar cât am de lucru. Mă ocup tot de matematică, Aburel. Infinit mai mult decât mi-ar cere un curs.

Aburel încerca să-şi amintească ceva.

— Stai puţin! Poate am interpretat eu greşit vorbele lui. L-am întrebat dacă n-ar putea să ne ţină câteva cursuri speciale. Da! Acum îmi dau seama. Răspunsul lui fusese provocat de întrebarea mea. Nu mi-a răspuns în general.

Muşat înţelese, dar nu se hotărî.

— Şi în aceste condiţii îmi va fi foarte greu. Am un obicei prost, sau bun, dragă Aburel. Când mă obsedează o anumită problemă, îmi este absolut imposibil să mă mai gândesc la altceva. Dacă mă preocupă un 3, nu pot să văd decât 3, nici măcar pe 3,00001 nu pot să-l văd alături. Înţelegi? Pur şi simplu uit orice altceva. Pot să stau cu tine la masă şi să nu te văd, să nu te aud. Vrei să-ţi fac o mărturisire? Poate e un lucru trist. Şi la mama m-am gândit

foarte rar, cred că şi un orfan şi un bastard s-ar fi gândit mai mult la părinţii lui decât m-am gândit eu. Nu m-am gândit nici la... Poate că sunt un om crud, nu ştiu. Pentru că uitările acestea nici măcar nu-mi aduc regrete. Lumea acelui 3 mi se pare atât de bogată; mă îmbracă peste tot, nu-mi lasă niciun loc descoperit, nu simt niciun gol, Aburel. E adevărat că mă simt... nu ştiu cum să-ţi dau imaginea plastică... Am o senzaţie precisă... Nu, nu senzaţie, altceva... Cum să-ţi spun? Oriunde trăieşti respiri, nu? În jurul tău e aer. Dar nu-l cauţi niciodată. E o prezenţă atât de firească, încât nu te mai preocupă. E ceva dat, o realitate generală. Ţi s-ar părea inutil să spui: „Respir, respir! În jurul meu e aer”. Nu te gândeşti niciodată la aşa ceva. O asemenea stare am şi eu. Simt în mine, în jurul meu, oamenii la care nu mă gândesc. Şi pe cei pe care-i cunosc, şi pe cei pe care nu-i cunosc. Pe toţi, Aburel. Mai mult. Îi simt în acel 3. Nu caut cifra, n-o desenez ca să-mi admir caligrafia. Ştiu că în adevărul ei sunt prezenţi toţi oamenii. Poate că în primul rând cei pe care-i iubesc, dar şi ceilalţi, Aburel. De aceea mă subjugă atât de mult, definitiv, pasiunea aceasta, de aceea pot să uit totul fără regrete, de aceea pot să văd, dacă este nevoie, ani întregi una şi aceeaşi cifră şi să cânte în mine, văzând-o, toate odele şi bucuriile lumii. Pentru că scot aceste cifre de undeva din nişte tenebre. Înţelegi? E o fâşie de beznă undeva. Nu ştii nimic: număr, mărime, ordine, funcţie. E o fâşie informă, o cantitate nestabilită de întuneric. Şi dintr-o dată, o transformi într-un 3, îi dai o valoare sigură, îi comanzi să-şi ia locul într-o formulă. Apoi, cu formula aceea poţi să construieşti o sferă în care va putea să încapă odată o întreagă uzină, din care se vor prăvăli valori necesare pentru toţi oamenii... Am vrut să-ţi spun altceva şi ţi-am vorbit despre pasiunile mele, despre pasiunea mea...

În tăcerea care urmă, Aburel îşi aminti câteva discuţii vechi. O satisfacţie adâncă, o adevărată bucurie îl cuprinse.

— Ştii la ce mă gândesc, Muşat? Am sentimentul straniu că aceste fraze cuprind toată viaţa ta. Am simţit suflul vieţii tale, aşa cum citind o carte nu trebuie să-l cauţi pe autor printre eroii ei. Il găseşti în suflul cărţii, în generozitatea sau în cruzimea cu care te învăluie acest suflu. În lumina sau în întunericul pe care ţi-o inspiră acest suflu. M-ai îmbogăţit cu o bucurie caldă şi adâncă. Te-am simţit mai demult, dar acum te-am găsit cu adevărat... Am discutat despre tine în comitetul de partid. Noi am dori foarte mult să te integrezi în rândurile noastre, pentru că de fapt faci parte din ele... Dar nu asta am vrut să-ţi spun. N-am vrut să-ţi spun numai asta. Am mai întâlnit un om în sufletul căruia te-am găsit exact aşa cum eşti în sufletul meu.

— Îl ştiu, spuse Muşat emoţionat. Îl iubesc şi eu foarte mult... Suntem amândoi într-un conflict aprig, Aburel. De câţiva ani de zile. El ar vrea să mă oprească într-o grădină veche, în care a plantat fiecare floare, fiecare pom cu mâinile lui, şi uneori cred că face asta ca să mă ştie în siguranţă, ca să nu mi se întâmple nicio surpriză neplăcută în viaţă. Şi eu vreau să-l ameţesc, ducându-l cu o rachetă cosmică în spaţiile interplanetare. Şi ştii ce este ciudat? Fără zborul mâinilor lui, fără să calculez acest zbor, m-aş fi obişnuit poate mai greu cu ideea zborului în spaţiul cosmic... Mi-ai dat o mare certitudine, dragă Aburel, cu vorbele tale, m-ai întărit atât de mult, incit nu ştiu dacă voi avea timp să mă gândesc la cursuri...

Aburel nu mai insistă, li răspunse printr-o tăcere, care aproba răspunsul.

Ajuns acasă, Muşat aruncă într-un raft un carnet în care se afla rezolvarea ecuaţiei. Nu mai avea nevoie de el. Cifrele i se întipăriseră în memorie. Trebuia să facă din ele o parte integrantă a sferei. Să le găsească o ordine precisă în imaginea globului de metal. Adică trebuia să reconstruiască sfera, să-i complice ţesăturile, să-i împlinească toate spaţiile. Anotimpul, lucrurile, amintirile deveneau din nou asemeni aerului.

Capitolul V

1

Cei trei inventatori în biroul inginerului-şef se întâlneau mai rar în ultima vreme: o dată pe săptămână, uneori chiar o dată la două săptămâni. Proiectul lor era aproape gata. Trebuiau suprapuse, teoretic, cele două mecanisme: principiile ideale din publicaţie şi principiile maşinii oare urma să fie înlocuită. Şi Cerbu, şi colaboratorii lui: Petrescu şi Aburel, erau convinşi că trecuseră hopurile cele mai grele. Mecanismul viu din uzină trebuia să se supună mecanismului ideal, trebuia să se concentreze în formula simplificată a acestuia.

— Sper că săptămână viitoare, spuse Cerbu la terminarea şedinţei de lucru, vom veni fiecare cu soluţia cea mai potrivită. E bună ideea dumitale, tovarăşe Petrescu, să căutăm independent soluţia; e bună gândindu-mă la rezultatul final. Sint convins că vom găsi toţi aceeaşi rezolvare; va fi ca un numitor comun într-o fracţiune… Vineri vom serba, poate, triumful teoretic al colaborării noastre.

Se despărţiră veseli; Cerbu îşi amintea câteva cuvinte pierdute, fără strălucirea cuvenită, în acea discuţie tehnică: „Va fi ca un numitor comun într-o fracţiune…” Unde-i era criticul, unde-i era enciclopedia care să-i înaripeze fraza? Câte asemenea vorbe nu irosise până atunci, fără ca măcar el să aibă conştiinţa valorii lor!

Apropierea succesului îl înfiora pe Cerbu. Prietenii lui vechi îl găseau schimbat. De multe ori le evita prezenţa, se retrăgea la o masă, singur, cădea în meditaţii profunde, privea totul ca prin ceaţă, iar valurile ceţii aveau darul să se

supună oricăror plăsmuiri. Îl ajutau la aceasta şi paharele dese de whisky, care-i înviorau fantezia. Câteodată se pomenea trist. Se gândea în acele clipe la prietenii lui care-şi rataseră viaţa, într-un necunoscut alcătuit din vini şi femei. Poate şi din cântece, ca să-şi reprezinte întreg titlul: *Wein, Weib und Gesang.* Ei nu tremuraseră niciodată la fiorul geniului, nu ştiau ce înseamnă acea căldură care face capul să vâjâie, care te trezeşte în mijlocul nopţii leoarcă de sudoare, care te face să vezi lumea printr-o ceaţă docilă, emanată de propriii tăi pori. Oamenii trăiesc în ceaţa aceea. Pentru că vrei tu. O arunci ca nişte voaluri asupra lor, îndepărtându-i sau apropiindu-i, iar voalurile le colorezi cum vrei tu: în tonuri triste sau vesele. Prin asta te deosebeşti de ei, pentru că în singurătatea de la masa ta le hotărăşti destinul. Ai putea să-i acoperi, să-i ştergi sau să le defineşti şi mai bine contururile, şi ei nu ştiu nimic. Uneori se uită şi el la tine ca printr-o ceaţă, şi probabil că în clipa aceea îţi simt geniul. Din izolarea ta, din încetineala cu care îţi sorbi paharul, din privirile tale, care urmăresc cu atâta gingăşie sau profunzime fumul albastru al ţigării (păcat că nu e un Chesterfield sau un Viceroy!), din gesturile leneşe, superioare cu care îţi încrucişezi braţele. Nu se poate să nu simtă câte gânduri îţi pot trece prin minte, cât de simplu ţi-ar fi să opreşti o singură idee şi să le-o dăruieşti. Dar oare câţi ar fi demni de un asemenea bacşiş? (Pardon! *pourboire…* dar tot n-ar înţelege ei…) Oare cum i s-ar putea strecura chelnerului un zvon despre fiorul care te străbate?

Cerbu îşi îmbogăţea necontenit meditaţiile izolării lui, parcurgea cu capul sus culoarele Academiei, răspunzând binevoitor la saluturile confraţilor, dar nu reuşea cu niciun chip să rezolve problema celor două mecanisme. Crezuse că se vor confunda printr-o simplificare firească, aşa cum „dumneavoastră” se poate concentra în „dvs” păstrându-şi noţiunea şi înţelesul. Literele mecanismului ideal erau prea puţine, cuvântul era prea mic pentru a încăpea într-însul

literele mecanismului real. Unul avea prea puţine litere, celălalt avea prea multe. Nu se suprapuneau.

Inginerul-şef era nelinişţit, nervos, asemeni geniului agitat de căutări febrile; împrăştia spaimă în jurul său (câţi nu-l înzestrau, poate, în acele momente cu ideea unei invenţii diabolice, capabilă să distrugă într-o clipă Planeta!), dar după câteva zile îl cuprindea mila pentru bieţii muritori de rând, aşa că renunţa la căutări. Era şi absurd să-şi piardă vremea cu fleacuri pe care le-ar fi găsit orice student în manualele din servietă. Comanda un nou pahar de whisky, şi după zece minute dădea voie lumii să se apropie de el prin ceaţa subţiată.

Vineri la întâlnirea de lucru, era singurul om vesel. Îşi primi colaboratorii cu glume şi râsete. Întunericul de Pe faţa lor se risipi. Albia aşteptau să-i audă rezolvarea, Pentru că ei nu izbutiseră s-o găsească. Şi cum nimic nu Se pierde în acest univers, după câteva clipe chipul lui Cerbu se umplu parcă de funingine. Nu era numai nelinişţit. Era şi furios. De ce aşteptaseră să găsească el soluţia? Şi cum puteau să fie atât de senini în faţa lui? îi Privea cumplit de la birou. Făcu o mare sforţare pentru a nu striga la ei:

— Am avut convingerea că nu veţi veni fără rezolvarea problemei. Eu am fost ocupat, m-am gândit la un proiect şi mai temerar, la care aş fi ţinut să vă asociez din nou, am lăsat această problemă simplă în sfera dumneavoastră (iar îi veni în gând ideea relaţiei „dumneavoastră= dvs”) de preocupări. Sunt extrem de uimit de nepăsarea cu care priviţi finalul colaborării noastre Şi poate începutul unei noii colaborări…

— Noi am sperat că o veţi găsi dumneavoastră… spuse cu oarecare surprindere Petrescu.

— Iar „dumneavoastră”! se enervă Cerbu. Altădată iubise mult cuvântul. Acum îl scotea din sărite. Îl întrerupse brusc pe Petrescu: Tovarăşe Petrescu, tovarăşe Aburel! Lucrăm de-atâta timp împreună… Putem să renunţăm o dată pentru

totdeauna la acest enervant „dumneavoastră”. Eu spun „dumneata”, spuneţi la fel şi… şi voi.

Era să spună şi el dumneavoastră, dar se oprise la timp. Era mulţumit de formula găsită, dar deodată descoperi că şi această formulă putea fi concentrată în „d-ta”.

— Şi dumneata (silabisi cuvântul, de teamă că l-ar putea concentra), tovarăşe Aburel, tot fără nicio soluţie ai venit la întâlnirea noastră?

Aburel era prea obosit ca să mai observe nuanţele din vocea inginerului-şef.

— Am impresia că problema mă depăşeşte. Cel puţin din punct de vedere teoretic. Nu reuşesc să-i aflu dezlegarea. Am căutat-o în toate combinaţiile posibile. Nu ştiu dacă am dormit două ore pe noapte. Toată săptămâna nu m-am gândit la altceva. Am neglijat şi câteva probleme importante de producţie. Pentru că şi la birou m-a obsedat… Nu ştiu. Sunt incapabil s-o rezolv. Şi nu spun aceasta într-un moment de furie. Mi-e teamă să nu se fi strecurat undeva o eroare. Nu în amănunte. E imposibil. Am verificat totul. Poate că am raportat greşit un principiu.

Cerbu era gata să sară asupra lui. Din fericire, nu dădu glas furiei.

„Cum îndrăzneşti să spui aşa ceva, imbecilule? striga el în gând. Vrei să ţi-o arăt în carte? De ce nu mi-am găsit alţi colaboratori! Vina este a mea. A mea, a mea, a mea! Numai a mea. Eu v-am ales. Puteam să mă asociez cu Racoviţă şi chiar cu Muşat. M-am gândit că-mi întăresc poziţia luându-vă pe voi, în loc să-mi închipui că asociindu-mă cu altcineva v-aş fi putut dobori imediat după succes pe amândoi. Eu sunt singurul vinovat… Să nu dramatizez. Poate că nu e pierdută partida…”

— Foarte, foarte trist! spuse el cu voce tare. E adevărat că nu m-am preocupat cu toată atenţia, că n-am dat tot interesul…

Îşi înghiţi însă ultimele vorbe. Îşi aminti că nici el nu găsise, nu o soluţie posibilă, dar nici măcar o idee oare să-l

ducă spre o soluţie. Se hotărî totuşi să le dea curaj:

— Poate că nu trebuie să căutăm rezolvarea în teorie.

Câte lucruri, care nu pot fi imaginate teoretic… Câte obiecte…

Cerbu nu prea ştia ce vrea să spună. Făcu un mare efort ca să nu se mai bâlbâie.

— Eu cred, continuă el cu glas ferm, că am putea să lăsăm rezolvarea pe seama practicii. În mod sigur, construcţia maşinii va rezolva această problemă…

— Dar e antiştiinţific! se revoltă Aburel. Ar fi egal cu a pune bază pe forţele unui smintit. Poate că m-am exprimat cam dur. Putem noi să dăm în producţie un mecanism când mu ştim piesele din care se compune? Ce dăm în producţie?

— Invenţia este clară, domnule Aburel! strigă Cerbu. Un mecanism oarecare nu ne poate ţine în loc! Suntem doar trei oameni care am simţit maşina în degetele noastre; nu ne-am putut înşela toţi trei. Nu e o iluzie tehnică. Am putea să ne imaginăm că este luată dintr-o publicaţie. Şi atunci tot cu scepticism am privi-o? Atunci am îngenunchea în faţa ei şi am da-o imediat în producţie. Eu am un principiu. Fiecare invenţie tehnică la care mă gândesc orice-ar fi, eu mi-o închipui în paginile unui manual. De aceea am încredere în îndrăzneală. Încercaţi să priviţi şi… şi voi astfel lucrurile.

— Simplificarea exterioară şi chiar simplificarea de ansamblu mi s-au părut extraordinare şi foarte limpezi, recunoscu Petrescu. Să ştiţi că şi eu m-am chinuit mult în ultimele zile. Fără niciun rezultat. Dacă nici dum… dumneata n-ai reuşit… atunci, poate că s-a strecurat într-adevăr undeva o eroare grosolană, atât de mare incit ne scapă. Am discutat mai înainte şi cu tovarăşul Aburel.

— Nu ştiu ce se va întâmpla, se înfurie Cerbu. Vă dau însă cuvântul meu de onoare că invenţia nu este o aiureală. Este absolut sigură. Am impresia că am publicat-o undeva; o văd în toate amănuntele ei, parcă ar fi pe paginile unei reviste. Dum… Voi nu înţelegeţi încă stilul meu de gândire… Este

absolut exclusă orice eroare… Prin urmare, nu aţi reuşit să găsiţi soluţia! Acesta este adevărul!

— Dar nici dumneata n-ai găsit-o, îi răspunse Abureli. Ceea ce mă miră pe mine este însuşi faptul că o căutăm. Trebuia să ne apară limpede de la început.

— Şi mie mi s-a părut la fel, întări Petrescu. Eu mă aşteptam să fie un fleac…

Cerbu se sculă în sfârşit de la birou. În altă situaţie, ar fi abandonat imediat invenţia. Era însă convins de adevărul ei, şi mai ales îi venea greu să părăsească dintr-o dată construcţia pe care o ridicase cu atâta energie şi încredere înăuntrul său. Se dăruise unui schelet nou, oare-l ţinea prea înalt şi prea drept ca să-l abandoneze cu atâta uşurinţă.

— Totuşi, nu putem renunţa! spuse el cu o voce atât de gravă, în-cât şi-l închipuia pe Galileu întorcându-se în groapă. Ne vom… adică nu trebuie să ne lăsăm doborâţi de primul obstacol. Dacă la prima suflare de vânt ar fi fugit înspăimântaţi toţi inventatorii, n-am mai fi avut azi *paratrăsnete împotriva vijeliilor!*

Se opri şi el, uluit de frumuseţea frazei. Căuta avid admiraţia colaboratorilor. Cei doi ingineri erau însă preocupaţi de altceva. Nici nu-i auziseră cuvintele. Înnegreau hârtiile cu socoteli. Veni mai aproape de ei şi repetă celebra frază:

— Dacă toţi inventatorii ar fi fugit înspăimântaţi la prima suflare de vânt, n-am fi avut astăzi *paratrăsnete împotriva uraganelor!*

Se aşează apoi la birou, felicitându-se în tăcere pentru corecturile pe care le făcuse. Se străduia chiar să găsească o expresie şi mai impresionantă gândului său înaripat.

2

Muşat îl găsi pe Aburel foarte trist şi descurajat.

— Dacă aş avea putere, ţi-aş porunci să fii vesel, îi spuse el. Nu poţi nici măcar să te molipseşti de la mine?

Era spre seară, dar faţa lui Muşat arăta ca a unui tânăr, dimineaţa, sculat după un somn lung, odihnitor, îmbăiat şi bărbierit. Şi privirile îi erau senine, vesele.

— Nu pot să dorm de câteva nopţi, îi răspunse Aburel.

— De câteva nopţi? râse Muşat. Dacă n-ai dormi de câteva luni, poate că ai arăta ca mine. Vreau să te pregătesc pentru o veste pe care eu o cred foarte bună.

Abia atunci observă Aburel pachetul voluminos pe care Muşat îl pusese pe măsuţa din faţa biroului.

— Ţi-ai terminat opera? întrebă el. După grosime, parcă ar fi destinată aprobării directorului sau inginerului-şef. În orice caz, te felicit cu anticipaţie. Te întreb totuşi foarte serios: nu crezi că ar fi mai bine să o prezinţi întâi lui Cerbu?

— În ce sens „mai bine”? se miră Muşat.

Aburel era încurcat. Exista poate şi o fărâmă de invidie în starea lui. Dar nu aceasta îl neliniştea.

— Cum să-ţi explic?… începu el. Inginerul-şef e cam pedant în asemenea situaţii. Ţi-ai putea crea fără să vrei un adversar. De ce să treci peste el? Nu mă gândesc că aş putea fi acuzat de neprincipialitate. Dar nu crezi că e o chestiune elementară de disciplină să discuţi mai întâi cu el?

Muşat îşi privea prietenul cu uimire.

— Poate că ai dreptate, dragă Aburel. Din nefericire, nu pot să mă contorsionez. În orice altă situaţie m-aş fi dus cu proiectul meu la inginerul-şef… De fapt nu în orice altă situaţie. Dacă aş avea convingerea că e capabil să înţeleagă ceva din ceea ce se află aici, m-aş duce la el. Dar pentru a îndeplini o simplă formalitate… Parcă m-aş duce gol, dezbrăcat în faţa cuiva. Nu pot… Ce să-i spun? Să-i văd privirile de copil întârziat? Să-i văd aerele cu care caută să se umfle?

— Îl condamni prea aspru, Muşat. Ştiu că aţi avut de câteva ori neînţelegeri… dar nu eşti tu la nivelul omului care îşi anulează semenul din cauza unui conflict oarecare, chiar dacă nu a provocat el acel conflict.

— Din cauza aceasta crezi că-l evit? E o copilărie. Nu ştiu cum ai putut să ajungi la această. Impresie. Cerbu este un nevinovat, dragă Aburel, un matur care-şi mai aminteşte poate tabla înmulţirii, dar care este incapabil să extragă o rădăcină pătrată şi să se uite în tabelele de logaritmi… De ce te uiţi aşa? Crezi că hiperbolizez? Ignoranţa lui e de dimensiuni groteşti, dragă Aburel. Singura lui calitate este îndrăzneala de a se pironi în scaunul pe care-l ocupă…

Aburel avea senzaţia că se află sub un duş rece, de gheaţă. Dar nu ca un om care face baie. I se părea că este îmbrăcat, şi apa se scurge pe el prin toate cusăturile hainelor.

— Totuşi, exagerezi! avu el putere să se împotrivească. Îmi dau seama că uneori vorbeşte în el rutina, îl simt şi atunci când vrea să fugă de răspundere… Dar am lucrat cu el împreună, dragă Muşat. Colaborez cu el şi cu Petrescu la o invenţie. I-am întâlnit idei, i-am verificat formule, i-am văzut concepţiile pe hârtie, foarte ingenioase, foarte îndrăzneţe. Nu caut să-l apăr, îţi exprim pur şi simplu un adevăr…

Muşat ridică din umeri şi mai nedumerit.

— Nu ştiu… Mă înspăimânţi. Înseamnă că am comis una din cele mai mari nedreptăţi… Dar e cu neputinţă, Aburel. Şi eu am discutat cu el, mai demult; nu pot totuşi să cred că de atunci s-a specializat în mecano-tehnică. Ştiu eu?… Un lăutar îmbrăcat în frac agitând un Stradivarius şi ciupind coardele cu ochii închişi te poate vrăji uneori. Chiar auzindu-l cântând o romanţă sau o baladă, sau o temă dintr-un concert. Ascultă-l însă în întregime, de la început până la sfârşit, fii atent cum umple cadenţele, caută-i sonoritatea interioară… Mie mi s-a părut ridicol. Masca îi era aşa de largă şi-i atârna atât de jos, că-i scotea şi mai sigur în relief

trăsăturile adevărate. Poate că şi-a prins-o mai bine cu elastic şi a reuşit să te inducă în eroare. Nici măcar n-a protestat când i-am spus că nu ştie nimic.

— Şi tu mă înspăimânţi, îi răspunse Aburel. Ştiu că nu faci afirmaţii hazardate. Trebuie să mă reculeg. Poate că şi tu trebuie să faci acelaşi lucru. Şi ca să-ţi vin în ajutor, îţi repet că e autorul principal al unui proiect extraordinar. El l-a conceput şi i-a descoperit cele mai de seamă principii. Dacă nu ne-am fi împotmolit într-un anumit loc… Stai! Problema care ne ţine în loc e în ultimă instanţă o problemă de fizico-matematică. Poate ne ajuţi tu la soluţionarea ei. Nu-ţi cer prin aceasta să ne faci tu calculele. Găseşte-ne formula de sinteză…

— Dragă Aburel, până vă daţi voi verdictul, am destul timp liber. M-am gândit chiar să pregătesc câteva cursuri la institutul vostru. Îţi stau la dispoziţie pentru orice problemă. Numai să fiu capabil… numai să… numai să fie o problemă…

Aburel scoase dintr-o servietă câteva file, care conţineau datele problemei. Începu apoi să-i explice lui Muşat despre ce este vorba. Acesta nu-l asculta. Privea cu atenţie foile împrăştiate pe masă. Aburel îl văzu cum închide ochii şi încremeneşte încercând parcă să-şi amintească un anumit lucru. Eforturile lui erau vizibile. Îşi încordase şi pumnii. Revăzu iarăşi paginile cu atenţie Şi iarăşi îşi chinui amintirile.

— Imposibil! se înfurie el. Nu ştiu ce se întâmplă cu mine. Eram convins că am o memorie bună. Extrem de rar uit cifrele şi mai ales formulele, chiar dacă reprezintă cazuri cu totul particulare. Problema îmi este foarte cunoscută, dragă Aburel, şi cu toate acestea, nu pot să-mi amintesc de unde. Imposibil! Cred că identitatea e numai aparentă. Cândva am întâlnit o problemă asemănătoare… Unde? Unde? Unde? În ce dosar am uitat-o? Ştiu ce cuprinde fiecare… Atunci, unde?

— Aminteşte-ţi dacă ai soluţionat-o, Muşat. Poate că pe calea asta ajungi la ea. Ar fi foarte important pentru noi dacă ai descoperi soluţia…

— Soluţia? tresări surprins Muşat. Ce soluţie? Tu nu vezi că toată problema e o stupizenie? Ştii ce se întâmplă aici? O inversiune grotescă, ridicolă, a unor date din formulă…

Aburel îl văzu pe Muşat cum se linişteşte. Redeveni senin, vesel, ca în clipa când intrase în birou.

— Mi-am amintit, dragă Aburel. Am văzut odată aceeaşi problemă, dar sub altă înfăţişare. La institutul la care am lucrat cu şapte ani în urmă. Intr-o publicaţie de prestigiu apăruse un proiect hidos, eronat. Simplificarea pe care o enunţa era însă atât de atrăgătoare, încât s-a încercat o adaptare a lui la o maşină specială… Şi atunci m-am certat cu câţiva oameni de treabă. Adică le-am spus părerea mea. Am aflat mai târziu că în alt număr al publicaţiei a apărut erata, însoţită de scuze ridicole. Îmi amintesc numaidecât şi numele publicaţiei…

Aburel îl întrebă încă o dată:

— Crezi că problema e insolubilă? Poate că similitudinea e aparentă, dragă Muşat. Mai bine gândeşte-te la soluţie.

Muşat îi scrise pe o bucată de hârtie numele publicaţiei.

— Mi l-am amintit. Dacă găseşti rectificarea, te-aş ruga să mi-o arăţi şi mie. Sunt curios, mai ales vreau să văd ce scuze s-au putut invoca… Cu soluţia n-are niciun rost să-ţi mai pierzi vremea. E o formulă absurdă. Nu poate să susţină niciun castel de hârtie. Dacă ţii neapărat, pot să-ţi demonstrez prin calcule, dar e pierdere de timp. Caută mai bine publicaţia. Iar eu îţi voi pregăti câteva cursuri…

Aburel lovea fără încetare cu pumnul în masă. Lovea în margine, ca să simtă durerea.

— Am impresia că m-ai anulat, dragă Muşat. Parcă m-ai tăiat cu o linie groasă. Nu ştiu ce s-a întâmplat. Capitolul acesta mi se pare şi mie absurd. Până acum însă… Nu ştiu. Şi cu toate acestea… Abia acum îmi dau seama… toată

invenţia se bazează pe rezolvarea acestei probleme. Prin ea se filtrează toată simplificarea. E înspăimântător!

— Nu te mai flagela, Aburel. S-au înşelat şi alţii, nu numai tu. Chiar profesorul Neagoe a crezut o vreme în valoarea proiectului. Aceasta din cauza influenţei cuvântului tipărit. Mai ales când apare într-o publicaţie de asemenea prestigiu.

Aburel părea un cadavru. I se scursese tot sângele din obraji. Buzele i se învineţiseră.

— Nu m-am înşelat. Am fost înşelat. Acest lucru mă înspăimântă. Nu pentru că *eu* am fost indus în eroare. M-am purtat ca un neghiob, ca un ignorant. Mă îngrozeşte însă gândul că există oameni capabili de asemenea fapte…

— Te gândeşti la Cerbu? îl întrebă Muşat. Nu-l condamna cu atâta asprime. A vrut să facă o adaptare originală după o anumită idee tehnică. Ţi-am spus că e un nevinovat. El nu şi-a dat seama de eroare, de grotescul erorii. Şi-a închipuit, pur şi simplu, că a descoperit o comoară… Chiar dacă i-ai demonstra matematic eroarea, n-ar fi capabil s-o înţeleagă… El nu mai ştie nici principiul lui Arhimede, nici principiile mecanicii lui Newton. Ştie doar că energia electrică face să se învârtească nişte roţi, care la rândul lor pun în mişcare nişte planuri şi alte roţi… E un copil, dragă Aburel; dacă a primit într-adevăr o diplomă de inginer, cred că a dat altcineva examene în locul lui. Îţi mărturisesc sincer că îl admir pentru curajul lui…

— E nemaipomenit! spuse Aburel cu dinţii strânşi.

Cât de încâlcite îi erau sentimentele! Dezgust, silă, durere, mânie şi destrămarea unui vis frumos. Văzu pe masă, parcă pentru prima dată, pachetul voluminos adus de Muşat. Se lăsă încet pe spate. Credea că nu va mai întâlni speteaza fotoliului.

Cerbu răsfoise toată noaptea, febril, publicaţia care-l inspirase proiectul şi planul. Nu dormise nicio clipa. Ştia că nu va descoperi nimic nou în publicaţie, dar voia să fie obosit, încercănat, să-şi cheme colaboratorii şi să le arate adevărata înfăţişare a unui om chinuit de rezolvarea unor probleme dificile. Răsfoind în neştire paginile publicaţiei, trăia şi senzaţii sublime. Rândurile fugindu-i dinaintea ochilor, plumbul care-i îngreuia pleoapele, durerile de cap care rezistau la antinevralgice, tăcerea neverosimilă care-l făcea să tresară la zgomotul propriei răsuflări, hârtiile răspândite pe toată masa, cărţile aruncate pe covor; dicţionare şi manuale în care căutase câţiva termeni tehnici, toate acestea îi creau o stare necunoscută. Nu era sfârşeala sau prăbuşirea care-l cuprindeau de obicei după un chef sau după un joc de pocher, era o oboseală, o sleire superioară, dacă nu pentru o investigaţie reală în domeniul îndepărtat al ştiinţei, cel puţin pentru o intenţie înaltă. Se uita foarte des în oglindă, respingând momentul gratuit în care-şi întâlnea imaginea obosită, cu gesturi de dispreţ. „Cum poţi să-ţi pierzi timpul cu asemenea idioţenii? părea că spun gesturile lui. Du-te mai repede la masa de lucru!” Şi se întorcea chinuit la masă, pentru a-şi aminti în toate amănuntele cum arăta imaginea omului obosit din oglindă. Când uita un amănunt, se înapoia în faţa cristalului, împiedicându-se mereu de o carte pe care o lua în mână ca pe un craniu străbun. O răsfoia privindu-se cu coada ochiului, uneori citea rânduri, invocând hazardul. Dacă va da tocmai peste soluţionarea problemei? Dacă va deschide pagina exact la capitolul cel mare? Era prea obosit. Cartea îi cădea din mină, şi zgomotul ei când atingea covorul îl curenta, dându-i câteva clipe de tremur, pentru care se pregătise. Cât de obosit era! Dar cât de sublimă oboseală! îşi turna la intervale regulate cafea dintr-un termos uriaş, îşi aprindea ţigara şi se aşeza cu mişcări leneşe într-un fotoliu. Atunci medita şi mai intens. Oare care poate îi

rezolvarea problemei imposibile? Oare n-ar fi bine să apeleze la Muşat? Da! Va trebui să apeleze la el. Nu-l va refuza. Poate că va simţi şi bucurie. Muşat va fi bucuros. Cum să nu răspundă la o rugăminte personală a inginerului-şef? Mai cu seamă că era vorba de o problemă ştiinţifică superioară. Va fi mândru că-l poate servi pe inginerul-şef. După ce va găsi soluţia, după ce-i va înmâna colile de hârtie pe care o va transcrie, se va înclina în faţa inginerului-şef, mulţumindu-i pentru prilejul care i s-a dat de a-l ajuta. Era prea obosit ca să-şi amintească nişte incidente vechi, perimate; alungă imaginile vagi cu o mişcare înceată a braţului, care-i apropie degetele de covor. Se sculă şi se duse iarăşi la oglindă pentru a-şi admira oboseala. Da! Era sleit, i se vedea toată bătrâneţea… „Dragă Muşat (va fi impresionat că-l va numi atât de familiar), m-am chinuit câteva luni; trebuie să-mi mărturisesc ignoranţa… (Nu, nu ignoranţa! Un termen mai ambiguu!) trebuie să-ţi mărturisesc zădărnicia eforturilor mele de multe, multe săptămâni… Multe, multe…”

Capul îi căzu pe birou încet, încet, în ritmul în care rostea cuvintele. Şi-l ridică la fel de încet. „N-am voie să dorm… Voi rezista până la ultima picătură de energie… Nu trebuie să dorm… Cum s-ar mai fi inventat paratrăsnetele…?”

În aerul rece, se mai trezi. Nu-l lăsa pe şofer să-l ducă până în faţa direcţiei. Coborî la poartă şi merse pe jos, răspunzând la salutul tuturor. „Mi-e teamă să nu simtă milă în loc de admiraţie”, îşi spuse în gând. Se înfăţişă mai întâi directorului, pentru a-i fi fotografiată oboseala, apoi intră în biroul său şi-l chemă imediat pe Aburel. Secretara îi răspunse că adjunctul lui încă nu sosise. Nu făcu niciun comentariu, scăpă ca din întâmplare un gest de indiferenţă.

— Roagă-l pe tovarăşul Petrescu să vină până la mine, spuse el căutând cu fruntea răceala geamului.

Petrescu sosi peste un sfert de oră. Nu-şi ascunse uimirea văzându-l pe Cerbu.

— Niciodată n-aţi arătat atât de obosit, tovarăşe inginer-şef. Ar trebui să vă îngrijiţi.

Cerbu îl întrerupse fără convingere:

— Nu-i nimic, tovarăşe Petrescu… Nu sunt atât de obosit. Am lucrat ca şi în alte nopţi. Adică n-am dormit nicio secundă. Sunt mai degrabă dezolat. Am ajuns să caut şi în manuale, deşi până acum am avut o încredere nemărginită în memoria mea. N-am izbutit să sesizez soluţia. Sunt profund dezolat. Singura putere pe care o mai am e aceea de a mă califica. Mi-e ruşine de calificativul pe care mi-l dau pentru acest eşec pasager. Sunt însă obligat să-l port… În timpul nopţii mi-a mai venit un gând…

În acel moment intră secretara şi-l anunţă că Aburel cere o învoire de câteva zile pentru motive speciale.

— De ce nu mi l-ai dat la telefon? întrebă Cerbu mirat.

— M-a rugat să vă comunic, răspunse secretara. S-a învoit de la tovarăşul director.

— Nu era nevoie, se calmă inginerul-şef. Putea să mă anunţe numai pe mine… Bine, domnişoară… Nu sunt aici decât pentru minister… Mulţumesc…

Se întoarse apoi spre Petrescu, parcă mai luminat la faţă.

— Da… reluă el. În timpul nopţii mi-a mai venit un gând. Nu ştiu dacă n-ar trebui…

Pentru ce se învoise Aburel? abia atunci îşi puse întrebarea. Două zile?! Nu două zile. Câteva zile! Aburel a găsit prin urmare un fir, altminteri nu ar fi cerut învoire. Atunci, ce nevoie mai avea de sprijinul lui Mu- şat? De ce să-i dea satisfacţie individului acela arogant şi neobrăzat?

— … Nu ştiu dacă n-ar trebui, continuă el, să caut soluţia în alt capitol. Da… M-am gândit mult, am intuit chiar câteva culoare prin întunericul acesta dens… ca nişte raze firave de lumină… E totuşi sublim, tovarăşe Petrescu, să trăieşti aceste oboseli unice… Să simţi că nu mai poţi ţine în frâu gândurile, să le vezi zburând în eter fără voia ta, şi deodată să tresari pentru că ai zărit Undeva un singur licăr, cât o

gămălie de ac, pe un cer negru… Şi încet-încet, se incendiază tot cerul.

Petrescu stătea ca pe ghimpi. Avea o groază de treburi prin secţii şi nu era pregătit să asculte efuziunile inginerului-şef.

— Vă urez succes, spuse el. Şi eu m-am chinuit toată noaptea, din păcate zadarnic. Acum vă părăsesc.

— O clipă numai, îl reţinu Cerbu. Voiam să te întreb ceva. Hm… Cum de nu-mi vine în minte… Aaaa! Da! Voiam să te întreb, din simplă curiozitate — ca să vezi până unde am ajuns cu calculele din cauza problemei imposibile! — dacă nu cumva celebra constantă *h* a lui Planck determină într-adevăr nedeterminarea?

Cerbu aştepta răspunsul cu nemişcarea distinsă a unei statui care reprezintă un gânditor asemeni lui în anumite clipe. Voia să vadă efectul întrebării culese la întâmplare în timpul nopţii dintr-una din cărţile care căzuseră pe covor. Fruntea i se încreţise, ochii priveau într-un fel ciudat, pe care şi-l închipuia metafizic, una din mâini îi încremenise în poziţia în care se poate vedea de obicei în fotografii capul unei cobre.

Petrescu ghicea ceva neobişnuit în întrebarea şi în atitudinea inginerului-şef, dar n-avea timp să mediteze prea mult. Parcă-l trăgea cineva de haină, scoţându-l cu forţa afară din birou.

— Vă rog să mă scuzaţi, tovarăşe inginer-şef. Trebuie să mă duc… Nu cred că sunteţi totuşi adeptul teoriei „hazardului pur”… Nu e materialistă…

Cerbu rămase singur. Era prea obosit ca să se mai gândească la răspunsul lui Petrescu. Comandă o cafea, dar adormi la birou înainte de a i se aduce.

4

Copiii lui Aburel, mai ales băieţii, nu prea se ţineau de cuvânt. Elena trebuia să se răstească la ei destul de des pentru a nu răzbate în biroul în care lucra inginerul zgomotele pe care le făceau în joaca lor. Diana încerca în toate felurile s-o ajute, dar cei doi, în complicitate deplină, persiflau eforturile ei. Prâslea învăţase bine lecţiile pe care le auzea de la fratele mai mare:

— Viei să te pui bine cu „ei” ca să te i «a pe tine în fasă, lângă volan. Vai de părul tău sel blond! 11 lupem fil cu fil şi ne fasem mustăsi din el.

— Linişte! îi ameninţă pentru a suta oară mama. Până la urmă, veţi rămâne şi fără biciclete.

Liniştea dura doar câteva minute. Reîncepeau exerciţiile de gimnastică suedeză, care se terminau mereu prin căderi.

Aburel studia fără odihnă proiectul lui Muşat. Era atât de concentrat, încât uita orice alte preocupări. Elena găsea tava cu mâncare neatinsă, în acelaşi loc în care o lăsase. Doar noaptea, când toţi dormeau, căuta prin cămară ceva de-ale gurii. Organismul primea greu hrana în starea aceea de supraexcitare. Elena nu insista. Simţea că bărbatul ei trăieşte o stare neobişnuită. Ocolea cu grijă biroul în care lucra, mergea numai în vârful picioarelor şi-i păzea liniştea cu severitate. Aştepta să fie chemată. Abia după trei zile îi auzi vocea.

— Elena! După ce culci copiii, vino aici. Eu între timp voi căuta ceva de mâncare.

— Ai totul în bucătărie pe masă, răspunse ea din camera copiilor. Nu trebuie decât să încălzeşti.

Copiii erau în pat. Putea să se ducă imediat la el. Dar înţelesese din chemarea lui că ar mai vrea să ră- mână câteva minute singur. De aceea, nu se grăbi. Le mai citi ceva copiilor, îi mângâie înainte de a adormi apoi se duse în birou.

Bărbatul ei o aştepta ghemuit într-un fotoliu. Se aşeză lângă el fără să spună un cuvânt.

— Întotdeauna ştii când să vii lângă mine, draga mea. O primi el. Te aştept exact de câteva secunde. Nu ştiu cum să încep.

— Dacă vrei, treci mai întâi prin camera copiilor. Cred că Diana nu va adormi până nu va simţi umbra ta în cameră.

Înduioşat, Aburel porni în vârful picioarelor spre încăperea pe care n-o mai văzuse de câteva zile. Băieţii dormeau. Fata se mai foia în pat. Simţindu-şi tatăl, se ridică din cearşaf ca o fantomă şi se ghemui câteva secunde la pieptul lui. Apoi, la fel de tăcută, se ascunse sub plapumă.

Elena îl aştepta în acelaşi loc. Aburel îi prinse mâna şi începu să i-o mângâie.

— La mine nu mă mai pot gândi în momentul acesta, începu el. Totul e uluitor, e fantastic şi mă gândesc mereu de ce sunt atât de uimit. Mi-am imaginat de multă vreme ce se ascunde în omul acesta. Trebuia să mă aştept la o asemenea ispravă. Şi totuşi, depăşeşte orice închipuire. Ştii care-i sentimentul meu cel mai viu în clipa aceasta?… Sunt mândru, Elena, sunt fericit că odată i-am spus cuiva câteva cuvinte despre viitorul lui. Nu ştiu ce-am mai spus atunci, cred însă că am vrut să-l feresc de nişte stupizenii… Nu vreau să-mi găsesc niciun merit… Ar fi nedemn să încerc să-mi fac un merit din geniul lui… Extraordinar… Cred că sunt cam împrăştiat. Nici nu ştii despre ce este vorba… Nici eu nu ştiu, Elena… E atât de fantastic totul, încât nu-ţi poţi reprezenta imaginea reală… Dar peste tot e aceeaşi demonstraţie matematică, limpede, sigură, fără şovăieli. Vezi prin ea ca printr-o lentilă: totul mărit, impetuos, dinamic.

Elena îl asculta fără să-l întrerupă. El făcea pauze dese şi lungi, dar ea n-avea curajul să-l întrerupă. Voia mai multă claritate şi nu auzea decât elogii.

— Cred că s-a descoperit ceva nou în tehnică, continuă el. Poate chiar perspectiva tehnicii moderne. Nu ştiu. Numai timpul poate să verifice noua formulă. Totul e gata, Elena. În aceste coli de hârtie. Un glob care cu un singur izvor de

energie determină acţiunea şi automatizarea unei întregi uzine de precizie. Vechea mea secţie, Elena, concentrată într-un singur glob. Ştii cât de mult m-am chinuit s-o automatizez şi eu. Dar m-am lăsat învins. E oare o formulă a viitorului? E oare posibilă această concentrare? Nu e o halucinaţie? Nu e o iluzie? Nu e un vis? Imposibil! Totul e prea clar demonstrat. El a ales aici formula ideală, aşa cred eu, pentru epoca noastră… Opera ştiinţifică e înfiorătoare, Elena. Ştii de la ce a plecat? De la vechiul nostru proiect, de la nişte mecanisme care zăceau ca nişte cadavre într-o magazie, cărora le pusesem cruce definitiv. Apoi s-a adresat unor legi ştiinţifice absolute… La urma urmei, şi aceste legi sunt o încununare a observaţiei concrete şi a experimentului. A avut încredere în ele, acesta e adevărul. Nu le-a pierdut nicio clipă din vedere. A operat mereu cu instrumente superioare. Tot ceea ce noi vedem cu ochii rutinei, ai obiceiului, el l-a văzut printr-o optică superioară… Cred că l-a impresionat fiecare şurub, fiecare mişcare a braţului, în orice a văzut o minune sau reprezentarea unei minuni; a făcut o colecţie de minuni cotidiene; a filtrat totul, invers, prin alambicul teoriei ştiinţifice… Îţi vorbesc în neştire, nu? Cred că mă şi pregătesc, Elena… Din instinct… Nu ne va fi uşor. Dacă şi eu am dubii uneori… şi sinceritatea mea, acum, aici, faţă de mine şi de tine, nu poate fi pusă la îndoială… Mă gândesc la atâţia increduli, la atâţia fricoşi, la atâţia ignoranţi… Mă gândesc şi la cei necinstiţi… Ce vor face ei?… Ce vor spune?…

Elena încerca să-l liniştească. Îl mângâia lin pe păr.

— Îmi închipui că va fi foarte greu. Dar nu e singur. Poate cel mai frumos lucru e vibraţia ta, aici, în încăperea aceasta, tremurul tău pentru el, pe care nu-l va afla nimeni niciodată. Ştii cât de fericită sunt pentru ceea ce se întâmplă acum aici? Nu se poate să nu ajungeţi la capăt. Din fericire, dragul meu, mai sunt şi alţii care vor vibra la fel, şi toţi aceştia sunteţi alături.

Gândurile lui Aburel încă rătăceau printre paginile de care abia se despărţise.

— Când, Elena, când s-au putut aduna şi rezolva atâtea sute de mii de date?... Trebuie să mă eliberez de starea asta. Îmi va trebui multă luciditate, poate chiar cruzime... Şi uneori mă înfioară spaima că trăiesc o iluzie... sau un vis... îmi va trebui curaj, şi cine ştie ce-mi va mai trebui...

5

Petrescu venea de obicei foarte devreme la uzină. De multe ori sosea înaintea oamenilor de serviciu şi trebuia să descuie el uşa de la clădirea administraţiei.

Era întuneric, dimineaţa încă nu pâlpâia la orizont, o vijelie turbată astupa orice zgomote. Portarul tocmai se întreba dacă Petrescu va întârzia sau nu, când îi văzu deodată silueta desprinzându-se din întuneric. Parcă era un om de zăpadă, într-atâta îl înălbise viscolul. Nea Iliuţă, invalidul, nu găsi însă cheia la locul ei. Ridică repede gemuleţul camerei şi strigă cu toată puterea spre Petrescu:

— Nu e, tovarăşe secretar! O fi venit altcineva înainte. Eu mi-am luat postul în primire abia de un ceas.

În cele câteva secunde cât vorbise, cămăruţa se umpluse de frig. Închise grăbit gemuleţul, dar în loc să se repeadă spre calorifer se duse la alt geam, care dădea în curtea uzinei. Şterse aburul cu cotul şi mai apucă să-l vadă pe Petrescu gonind prin. Zăpadă şi războindu-se cu viscolul.

— Oare cine-o fi venit înaintea lui? se întrebă portarul cu voce tare. Sau o fi rămas cineva de aseară...?

La sediul comitetului de partid era lumină. Foarte surprins, Petrescu deschise uşa ca un fulger şi-l văzu înăuntru, chiar în locul pe care-l ocupa el de obicei, pe Aburel. Îşi imagină imediat că s-a întâmplat ceva neobişnuit.

Dădu glas primului gând care-i veni în minte: Ai găsit soluţia, tovarăşe inginer?

— Soluţia?! întrebă mirat Aburel. Ce soluţie?… Nu, tovarăşe secretar! Am găsit câteva probleme mult mai importante. În ele se află şi dezlegarea pe care am căutat-o.

Tonul lui Aburel era rece şi ferm. Parcă se antrena pentru o luptă decisivă. Când Petrescu se aşeză la birou, se pomeni în faţa unui teanc de hârtie şi reviste. Recunoscu printre ele şi pagini scrise de mina lui. Le îndepărtă ou o mişcare leneşă, apoi îi spuse lui Aburel:

— De obicei, la ora asta îmi planific sarcinile pentru ziua curentă. Nu ştiu dacă voi avea timp pentru altceva.

— De aceea am venit mai devreme, îi răspunse Aburel. Ca să ne planificăm timpul pentru sarcina cea mai importantă. Nu e momentul acum să ne căutăm şi să ne comparăm vinovăţia. Va veni şi ceasul acesta.

— Deocamdată nu te înţeleg, ridică din umeri Petrescu. Tonul pe care îl foloseşti mi se pare însă prea grav.

— Se poate… Nu izbutesc să fac distincţie între mâne şi dumneata… Problema în fond este foarte simplă. Adică una din probleme. Trebuie să punem capăt şarlataniei planificate cu atâta abilitate de inginerul-şef şi acceptate cu atâta imbecilitate şi stupizenie de către noi amândoi. Neghiobul cel mai vinovat sunt eu. În atâţia ani de zile nu mi-am dat seama că am de-a face cu un impostor, deşi am lucrat cot la cot cu el.

Petrescu era uluit. Cu toate acestea, vorbele pe care le auzea nu i se păreau străine. Mai fuseseră rostite cândva, în aceeaşi încăpere.

— Faci afirmaţii foarte grave, tovarăşe inginer-şef adjunct, se hotărî el luând un ton de circumstanţă. Ataci cu brutalitate onoarea şi cinstea unui om; nu mă gândesc la poziţia pe care o ocupă. În clipa aceasta există o singură poziţie: aceea pe care o reprezinţi dumneata. Vreau să fii conştient de lucrul acesta.

— Da! se înfurie Aburel. Mă folosesc în discuţia aceasta de toate calităţile prezente şi viitoare. Îmi iau răspunderea pentru orice cuvânt pe care-l rostesc, pentru orice cuvânt care îmi trece prin minte. Am făcut o afirmaţie pe care aş vrea s-o îngroş. Înţeleg acum de ce au nevoie oamenii de înjurături şi de ce îi mănâncă uneori palmele... Nu te speria! Îmi voi disciplina mânia. Şi te rog pe dimineaţa să fad la fel după ce vei răsfoi cele două publicaţii pe care ţi le-am pus pe birou... Până atunci voi discuta un lucru foarte important cu directorul... Mă voi strădui să nu-i amintesc nici un cuvânt despre impostor până ce nu te vei edifica şi dumneata. Pentru că purtăm amândoi aceeaşi vină.

Aburel părăsi biroul ca un om gonit. Petrescu, care se ridicase în picioare pentru a-i răspunde, nu mai avu vreme să deschidă gura. Câteva clipe rămase cu braţele suspendate în aer. Îi tremurau maxilarele; privirile întâlneau în calea lor un obstacol negru, care-l lovea dureros. Se trânti pe scaun cu atâta putere, că-l auzi trosnind sub el. Nu se sculă însă. Zărise cele două reviste pe birou şi lovi cu pumnul în ele.

— E nemaipomenit! strigă el. Trebuie să-mi vin în fire.

Îşi turnă apă intr-un pahar şi începu să soarbă din el picătură cu picătură. Stropii de apă i se răspândeau parcă prin tot corpul, ca o linişte. Mai făcu câţiva paşi prin cameră, răsuflă ca după un coşmar, apoi se aşeză pe un scaun lângă fereastră, cu cele două reviste în mină.

Aburel îl găsi tot acolo după două ore. Era livid la faţă şi tremura ca bătut de friguri. Glasul lui nu mai avea putere să strige. Şoptea:

— E nemaipomenit!... Nici nu mă pot gândi la el. Mă sfâşie o amintire ca un cuţit. Cu câţiva ani în urmă, cineva mi l-a descris aşa cum este... Ştii ce am făcut? L-am nedreptăţit pe omul acela. I-am bănuit cinstea, cum ar spune nea Neculai... Sunt foarte vinovat, Aburel. Întreaga răspundere cade pe umerii mei... Acum îl refac din bucăţele. E necinstit până-n măduva oaselor. Cum poate să

fie un om atât de prefăcut? Spune-mi! De ce? De ce? Oare numai ca să ne batjocorească?... Cu câtă emfază îşi ţipa sinceritatea! Se furişa prin desişuri ca o reptilă...

— M-am lamentat şi eu destul, îl întrerupse Aburel. Pentru tânguiri, să aşteptăm noaptea şi singurătatea ei.

— Stai! îl rugă Petrescu. Nu înţelegi că vreau să răsuflu? Vreau să scot din mine otrava asta. Deschide geamul, te rog. Vreau aer curat... Nu, Aburel... Nu mă gândesc la invenţie. Nici măcar nu mi-am pierdut timpul. Toată vânzoleala şi toate căutările mi-au folosit. S-au spulberat nişte iluzii... Mă gândesc la altceva... Discutam în biroul acesta cu Muşat şi căutam dedesubturi în vorbele lui. Mi se părea că trebuie să-l apuc de undeva... Şi mă văd în biroul lui Cerbu... Cită regie, câtă batjocură, dtă prefăcătorie!... Abia acum îmi vin toate în minte... Parcă mi s-au schimbat dintr-o dată ochii.

Aburel era mult mai calm.

— La urma urmei, e un simplu şarlatan. N-a băgat cuţitul în nimeni. A găsit nişte gură-cască, aşa cum fac cei cu turbane albe pe cap în iarmaroace, a învârtit nişte panglici colorate în fata ochilor noştri şi ne-a cotrobăit buzunarele. Poate că la un moment dat a şi uitat să ne mai bage mina în buzunare. S-a mulţumit numai cu plata de la intrare — cu salariul lui — şi nu mai putea de bucurie să ne vadă holbând ochii la el şi luându-l în serios. Îşi făcea bucurii intime din imbecilitatea noastră.

Petrescu nu era convins de loc. Încă îl vânzolea furia.

— Eşti prea îngăduitor, Aburel... Parcă te-ai schimbat dintr-o dată. Cu câteva ore înainte aveai altă părere. Nu pot, înţelegi? nu pot să uit cum vorbea despre Lyon, şi despre diploma lui, şi despre zborurile la Paris şi la Roma şi la... Nu p? t să uit cum îşi mărturisea micile vicii... Asta m-a indus în eroare. Tu nu înţelegi că în sufletul meu îl preţuiam pentru felul lui sincer de a fi şi-l comparam cu Muşat?... Tu n-ai turba dacă ai fi în locul meu?

Aburel îl prinse de umeri şi-d aşează pe scaun.

— Linişteşte-te! Dă-l în… Asta-i o chestie, dragă Petrescu, pe lângă cealaltă problemă. Am vorbit şi cu directorul. Am avut impresia că se uită la mine ca la un om venit din lună… I-am lăsat lui proiectul… E vorba de Muşat…

Petrescu se încăpăţână.

— Nu vreau să ascult nimic… Tu nu simţi temperatura din încăperea asta? Nu-ţi simţi oasele pe jăratec? Vreau mai întâi să dau ochii cu el. Vreau să stau cu cotul pe măsuţa aceea mică şi rotundă din faţa biroului şi să mă uit în ochii lui. Să-l las să vorbească, şi pe urmă să-i spun tot ceea ce ştiu. Voi fi foarte calm, Aburel. Nici n-am să mă mişc… Îl voi privi. Atât…

6

Petrescu nu-şi camuflase vorbele; nu folosise niciun eufemism. Îi spusese totul direct „pe şleau, privindu-l cu o fixitate dementă, fără să clipească; parcă ar fi vorbit despre altcineva, nu despre omul care încremenise la birou, cu capul sprijinit în coate. Figura lui Cerbu părea o mască. Niciun muşchi de pe faţa lui nu tresărise. Asculta totul ca şi cum ar fi auzit şi el o poveste străină, al cărei erou era un necunoscut.

Numai când termină de vorbit, Petrescu simţi că se întâmplă ceva. Trăia o senzaţie stranie. Parcă vedea ochii lui Cerbu înfundându-se încet în orbite, ca şi cum i-ar fi împins ceva nevăzut. Ochii se îndepărtau, se micşorau, ajunseseră cât două puncte, apoi nu mai văzu decât orbitele goale. Abia după ce-şi frecă pleoapele, care-l usturau, după ce îşi odihni privirile, înţelese ce se întâmplase. Cerbu închisese pur şi simplu ochii. Chipul lui era întunecat de umbra unei draperii. Masca părea perfectă.

— Aţi terminat? întrebă Cerbu după o lungă tăcere, şi tot el îşi dădu răspunsul cu un calm care-l înfioră pe Petrescu: Bineînţeles că aţi terminat... Da! Era fatal să se întâmple şi un asemenea lucru...

Se sculă apoi în picioare şi rămase ţeapăn ca o luminare. Nu privea nicăieri şi parcă vorbea fără glas.

— Nu vă miră faptul că nu sunt indignat? (Parcă nu întreba, parcă făcea o constatare ciudată.) Nu vă miră faptul că v-am ascultat până la sfârşit? Era fatal să se întâmple un asemenea lucru. Spaima şi groaza m-au părăsit demult. Sunt pur şi simplu purificat. Domnule Petrescu, nu mă apăr. Îmi este absolut imposibil să mă apăr. Tot timpul am avut impresia că ideea mea există şi în altă minte. Atât de pregnant m-a urmărit acest gând, incit uneori am visat-o tipărită într-o limbă străină, sub alt nume. N-am văzut publicaţia despre care vorbeşti, dar s-ar putea s-o recunosc din vis. Era fatal... Te rog... Eu te-am ascultat fără să te întrerup, deşi ai făcut afirmaţii grave. Nu te grăbi, pentru că nu mă voi apăra. Îmi voi lăsa destinul în mâna oricui. Oricine poate să-l culeagă, să-l scuipe, să-i dea cu piciorul. Nu pot să mă apăr. Nimeni, absolut nimeni, nu m-ar crede. Singura mea consolare e aceasta: nu sunt singurul om care a suferit o nedreptate fiind absolut inocent. Spun mai mult. Şi cei care mă condamnă sunt absolut inocenţi. Dar cum se poate dovedi nevinovăţia? Domnule Petrescu. M-ai găsit cu pistolul în mână în faţa unui cadavru. Ce pot să spun? Nimeni nu m-ar crede, chiar dacă aş nega, cu toate energiile din mine. Plec capul şi aştept. Din păcate, nu cred nici în minuni. Prin urmare, sunt vinovat. Singurul lucru pe care-l pot face, dar care nu are absolut nicio importanţă, este acela de a-ţi declara în şoaptă, în aşa fel ca să auzi numai dumneata, sau să ţi se pară că auzi: îţi dau cuvântul meu de onoare, îţi jur pe conştiinţa mea — ştiu că vei pune la îndoială şi cuvântul, şi conştiinţa mea, dar am această obligaţie faţă de dumneata personal —, îţi jur pe conştiinţa mea că n-am ştiut nimic de revistă. Îţi dau cuvântul meu de

onoare că ideea a fost născocită de mine. Atât. Domnule Petrescu, te absolv de orice răspundere. Consideră că nici nu am rostit aceste jurăminte în faţa dumitale. Fii sigur mai ales că nu le voi rosti în faţa nici unui tribunal. Primesc orice culpă cu braţele deschise, ca sfinţii din evul mediu. Nu te poţi opune cu nimic fatalităţii.

Se aşează apoi pe scaun. În poziţia unui om care aşteaptă cu ochii deschişi şi capul sus proiectilele plutonului de execuţie. Nici ochii nu-i clipeau.

Petrescu era năucit. Simţea nevoia să-şi pună capul sub un robinet sau să se frece cu zăpadă pe ceafă. Îşi aduse aminte subit despre ceea ce-i spusese o dată Cerbu: cum surzise Beethoven. Şi tresări ca şi cum l-ar fi înţepat un vârf ascuţit.

— Domnule Cerbu! Nu consider că te insult pentru că spun un adevăr. Dumneata eşti totalmente nepregătit pentru funcţia pe care o deţii, chiar pentru profesiunea pe care o declari…

De astă dată, Cerbu se revoltă.

— Aşa ceva nu permit, domnule Petrescu! Sunt diplomat al Şcolii politehnice din Lyon. Am primit toate onorurile epocii. Am făcut aici la uzină adevărate minuni, îmi voi da imediat demisia. Vă lăsaţi indus în eroare de un… Cunosc mobilul acestei acţiuni. Trebuia să mă aştept. Domnul Muşat e indignat că prietena lui a devenit… în sfârşit… Sunt lucruri penibile, domnule Petrescu. Da! De ce să nu spun? Am avut ambiţia să-i iau amanta. Am vrut să-mi încerc puterile la vârsta mea. Trebuia să niă aştept la un asemenea deznodământ.

— N-am venit să ascult asemenea destăinuiri, domnule inginer-şef. De altfel, o părere identică despre incompetenţa dumitale are şi inginerul Aburel.

Cerbu se calmă din nou. Îşi desfăcu braţele neputincios şi înţelegător.

— Prin urmare, complotul s-a ţesut în toate firele… îmi retrag cuvintele dinainte, domnule Petrescu. Le-am scăpat

la un moment de furie. Întotdeauna am fost un cavaler cu femeile. Mă gândesc mai ales cât de mult ar suferi domnul Muşat. V-aş ruga să le uitaţi... şi vă dau cuvântul meu de onoare că nu vor mai ieşi din gura mea a doua oară. Acele clipe superbe trebuiesc respectate, trebuiesc acoperite de o tăcere veşnică...

Cerbu făcu o scurtă pauză, pentru a repeta fraza în gând şi a o memora. I se părea sublimă.

Văd că vreţi să plecaţi... Cât de repede şi de uşor se schimbă lumea...! Cu câteva ore înainte, termenii „dumneavoastră"" şi „dumneata" se foloseau invers în acest birou. În sfârşit... Mă voi constitui singur în tribunal şi îmi voi da pedeapsa cuvenită. Nu vreau să vă impresionez. Am vorbit despre un complot. Îmi retrag şi aceste cuvinte. Mi-am închipuit că se va întâmpla aşa ceva de când domnul Muşat i-a cedat catedra domnului Aburel. O răsplată era necesară mai ales când această răsplată deschide o potecă asfaltată spre biroul inginerului-şef. Nu am urmărit eu această funcţie. Mi s-a încredinţat. Aş fi cedat-o la o simplă cerere prietenească domnului Aburel, vă dau cuvântul meu de onoare. Aş fi cedat-o imediat ce i-aş fi ghicit dorinţa din priviri. Din păcate, nu pot să mă uit în ochii oamenilor decât atunci când îi simt sinceri şi cu gânduri deschise.

Cerbu se uită lung la Petrescu, se uită fără să clipească, şi continuă cu voce joasă, sufocată de emoţie:

— E trist că mi s-au întâmplat toate acestea la o vârstă când vigoarea se subţiază, iar îngăduinţa creşte. În viaţa omului e întotdeauna un echilibru. Nu-ţi cer nimic altceva, domnule Petrescu. Să te gândeşti măcar un minut pe zi la acest mare adevăr. Îţi dau cuvântul meu de onoare că e o meditaţie personală...

Petrescu se sculă de la măsuţă şi i se adresă de asemenea cu o voce foarte calmă şi înceată:

— Nu eşti numai un şarlatan, eşti şi un mare cabotin, domnule Cerbu...

— Am ştiut că se va întâmpla aşa, îi răspunse inginerul-şef plecându-şi învins capul. Nu vă acuz. Sunteţi inocent.

A doua zi se prezentă cu cererea de demisie la director. Invoca oboseala şi vechimea, care-i dădeau dreptul la pensionare. Directorul aprobă cererea fără să-l privească.

— Vă mulţumesc foarte mult, tovarăşe director, spuse el cu glasul unui om căruia i se făcuse o favoare supremă.

Părăsi apoi biroul cu chipul transfigurat al unui martir. Parcă ducea cu el secretul unei fericiri care nu avea nimic pământesc şi pe care nimeni n-o va putea descifra vreodată.

7

Proiectul lui Muşat avu efectul unei lovituri de trăsnet asupra lui Petrescu. Se duse imediat la directorul uzinei, şi-l găsi în biroul acestuia şi pe noul inginer-şef, Atanasie Aburel.

— Îmi pare bine că eşti aici, îi spuse Petrescu. Era necesară o discuţie în trei. Dumneavoastră ce părere aveţi, tovarăşe director?

Directorul se eschivă de la un răspuns precis.

— Situaţia e de aşa natură, încât o singură părere ar fi o imprudenţă... Dumneata, tovarăşe Petrescu?

— Eu sunt încă uluit. Încă nu mi-am venit în fire. Aş vrea să facem ceva, dar în acelaşi timp aş vrea să evităm o aventură. Poate găsim o rezolvare intermediară...

— Poate găsim vorbe mai nedecise, se înfurie Aburel. Ce înseamnă soluţie intermediară? Ce înseamnă riscul unei agenturi? Ne luăm sau nu ne luăm răspunderea realizării acestui proiect?

— Eşti încă prea tânăr, tovarăşe Aburel, încercă să-l tempereze directorul. Eşti încă prea tânăr şi în funcţia pe

care o ai. Nu ai avut prea mult timp ca să simţi greutatea răspunderii.

— Sunt mai vechi decât dumneata în această uzină şi nu mi-am ferit umerii de nicio răspundere până acum, răspunse Aburel foarte ferm. Cred că a sosit vremea să ne gândim mai puţin la barca noastră. Ne-am obişnuit prea mult cu valuri line. Nu vă daţi seama că ne-a molipsit pe toţi „stilul” lui Cerbu? Căutăm prea multe coordonate şi cerem prea multe pronosticuri meteorologice. Parcă am merge într-o călătorie de plăcere.

Directorul îşi înălţă deodată statura uriaşă. Se ridicase de pe scaun ca împins de un resort.

— Dumneata acuzi, tovarăşe inginer-şef! Cu ce drept şi în numele cui?

— Dacă vorbele mele par o acuzaţie, răspunse calm Aburel, înseamnă că au lovit într-o ţintă pregătită. Eu nu m-am gândit să aduc acuzaţii cuiva. M-am gândit pur şi simplu la perspectivă. Am stat câţiva ani cu braţele încrucişate, transformând serviciul nostru de proiectări în unitate de pompieri. Am aşteptat să ni se dea totul de-a gata. Când ne lipsea ceva mai important, apelam imediat la Bucureşti, la minister. Ce vom face mai târziu? Cine cunoaşte mai bine decât nod necesităţile de aici din uzină? Suntem chiar atât de bătrâni ca să ne rugăm, ca să implorăm sprijinul altora? Ce se va întâmpla peste doi ani cu secţia întâia? Dumneavoastră cunoaşteţi perspectiva. Cum va rezista secţia sarcinii de a se dubla producţia uzinei? Avem două căi. Ori comandăm de pe acum unelte noi, maşini noi, prin ministerul nostru, ori eliberăm ministerul de această sarcină, acceptând proiectul lui Muşat. Prima soluţie e bineînţeles mult mai simplă. Singurul efort care ni se cere este acela de a scrie la maşină în câteva exemplare o adresă către minister. Ne-am obişnuit să semnăm uşor, aşa că semnătura nu ne va părea un efort. Eu însă nu voi semna o asemenea adresă. Sau dacă va fi cazul, voi semna altă adresă, cu alt conţinut, prin care voi cere aprobarea

proiectului lui Muşat. De ce să nu mergem pe o cale proprie?

Petrescu încercă să-l împace pe Aburel.

— Eu nu zic să renunţăm cu ochii închişi şi cu urechile acoperite la soluţia pe care o propui dumneata, tovarăşe Aburel. Fără îndoială că trebuie luată în consideraţie. Dar nici nu putem s-o acceptăm cu ochii închişi şi cu…

— Nimeni nu cere să închidem ochii, îl întrerupse inginerul-şef. Dimpotrivă, ni se cere să-i deschidem bine, dar fără să ne uităm mai întâi pe buletinul meteorologic pentru a ne încredinţa că nu e pericolul unei vijelii pentru vederea noastră, obişnuită cu ochelari de protecţie. Dragi tovarăşi! Furtunile nu sunt afară! Sunt în noi. De aceste furtuni ne temem. Pe cele de afară le putem uşor înfrunta.

— Sigur că sunt furtuni şi în noi, zise directorul. Eu simt un adevărat uragan. Ce să fac? Să-l potolesc cu bromoval sau cu ţuică?

— Nu, tovarăşe director, răspunse Aburel. Să ne gândim ce anume stârneşte acest uragan. Să-i găsim izvorul. Care e izvorul? Lenea? Obişnuinţa? Teama? Chiar şi bromovalul, tovarăşe director. Poate că ne-am obişnuit cu el pe furiş… Şi-l luăm chiar şi în zilele concediului de odihnă…

— Cu asemenea argumente nu mă vei convinge niciodată! se încăpăţână directorul. Eu răspund aici cu capul pentru orice…

— Şi eu cred… încercă să intervină Petrescu.

Aburel însă îl întrerupse.

— Fiecare răspunde, tovarăşe director. Vreau să atrag atenţia asupra unui lucru. Răspundem de obicei pentru ceea ce se face. Pentru o maşină, pentru o cantitate de Produse, pentru o operaţie, pentru evoluţia unor oameni… pentru multe altele… Mai există însă un gen de răspundere, pe care nu-l ştie nimeni altcineva decât noi. Există şi această răspundere: pentru ceea ce n-am făcut. Există şi un tribunal care ne va judeca odată. Tribunalul acesta se numeşte conştiinţă. Putem să-l ignorăm. Să încercăm să-l

ignorăm, tovarăşi. Să ne aşezăm liniştiţi în scaunele noastre solide, cu picioarele bine ţintuite în pământ, şi să ne gândim măcar o clipă că am putea ignora acest tribunal. Nimeni, absolut nimeni în afară de noi nu va cunoaşte sentinţa acestui tribunal. Să încercăm… Să ne căutăm avocaţii…

— Tovarăşe Aburel, spuse Petrescu, învesteşti cu prea mare gravitate problema care ne preocupă. Am impresia că o transformi în… într-o…

— Da! recunoscu Aburel. Să nu credeţi că nu mă gândesc şi la un risc… şi la posibilitatea foarte îndepărtată a unui eşec. A sări nu-i totuna cu a merge liniştit. În tehnică nu se poate anula niciodată riscul. Sunt însă convins că orice institut experimental din ţară şi din străinătate ar fi bucuros să întâlnească asemenea riscuri. Aceasta e problema. Ne asumăm un asemenea risc?

— Mi se pare că ţi-ai schimbat optica, tovarăşe inginer-şef, spuse directorul. Până acum ne puneai în conflict cu o certitudine, cu un adevăr…

— Cred că dumneata ai interpretat greşit vorbele mele…

— Stai! îl temperă directorul. Noi nu ne certăm aici. Discutăm. Eu… De ce să nu recunosc? Am şi îndoieli, am şi o anumită teamă. Nu sunt neapărat un defetist sau un resemnat. Recunosc că sunt deformat de o anumită rutină. Cam suflu şi în iaurt…

— Pentru asta ar fi trebuit să te frigi de câteva ori, tovarăşe director.

— M-am fript, m-am fript, răspunse în glumă directorul. Poate că am tras şi cu ochiul şi am văzut când s-au fript alţii. Dar lucrul acesta nu este întotdeauna un păcat. Mă gândesc totuşi dacă n-ar fi mai nimerit să încredinţăm proiectul lui Muşat unui institut special…

— Putem să-l oferim şi unui trust, spuse Aburel.

— Eu am făcut apel la sentimentele dumitale umane, se supără directorul. Eşti prea violent pentru această discuţie.

Aburel nu voia să dea de loc înapoi.

— Iartă-mă că-ţi spun, tovarăşe director. Ai apelat la nişte sentimente cam mărunte. Mai există şi alte sentimente în om, mai înalte…

— Dumneata, tovarăşe Petrescu? îl invită directorul pe secretarul comitetului de partid.

— Proiectul este extraordinar, răspunse Petrescu. Cel puţin în formularea lui teoretică. Asta de fapt o ştim toţi. Răspunderea pentru realizarea lui s-ar părea că întrece puterile noastre. Mă simt între dumneavoastră ca între doi poli încărcaţi cu energie distinctă. Eu sunt cel care simte tot curentul trecând prin el. Tremur şi la o atingere, şi la alta. Cred că suntem cam puţini pentru a lua o hotărâre.

— Şi eu am aceeaşi părere, răspunse Aburel. Suntem cam puţini, dar să nu facem o confuzie. Problema răspunderii rămâne.

— Iar eşti categoric, tovarăşe Aburel! se enervă directorul. Parcă te-ai pregătit pentru nu ştiu ce.

— Mă pregătesc, încuviinţă el. Propun să discutăm totul într-o şedinţă lărgită a comitetului de partid, la care să fie invitaţi toţi inginerii şi tehnicienii cu sarcini de răspundere din uzină. Voi vorbi la fel şi în faţa lor.

Şi directorul, şi Petrescu acceptară propunerea lui Aburel. Şedinţa avu loc peste o săptămână… Inginerul-şef prezentă referatul principal. Muşat se văzu nevoit să răspundă la o sumedenie de întrebări. Era un freamăt neobişnuit în sala de festivităţi a uzinei. Sute de oameni participau la şedinţă. Mulţi nu mai ascultau ce se vorbeşte la prezidiu. Discuţiile din grupuri erau vehemente, nimeni nu le mai putea întrerupe. Numai când răspundea Muşat se făcea tăcere în sală.

Şedinţa începuse la 3 după amiază. Se termină în zori. Ultimul vorbise Aburel. Abia izbutise să facă linişte. Nu mai spunea niciun cuvânt despre proiect. Apela la răspunderea tuturor.

— Punem, sau nu putem braţele pentru a susţine acest proiect? întreba el. Avem puterile necesare? Avem curajul

necesar? Eu pentru mine pot să răspund fără…

Sfârşitul frazei nu se mai auzise. Nu mai era freamăt în sală. Era un răspuns general, clar, distinct, repetat de zeci de ori: DA!

Un inginer tânăr alergă spre prezidiu şi strigă:

— Să ştiţi că nu ne pierdem vocea în tumult. Răspundem fiecare.

8

Muşat era ameţit. Nu-şi închipuise că va întâlni o asemenea solidaritate. Toate secţiile uzinei vuiau. Scepticii erau înecaţi în tumultul general. Pretutindeni se vorbea despre „sfera lui Muşat”, pretutindeni se formau grupe de voluntari care-şi dăruiau timpul liber marelui proiect. Nici Aburel, nici Petrescu nu-şi închipuiseră că temeritatea proiectului va dezlănţui o adeziune atât de furtunoasă printre muncitorii şi tehnicienii uzinei.

— Va trebui să găsim forţe pentru a disciplina aceste valuri necontenite, spunea Aburel.

— Îţi imaginezi acum unde ne-ar duce un eşec? întreba Petrescu.

Aburel simţea toată greutate răspunderii, dar cel mai intens o simţea inventatorul. Distribuia grupurilor speciale schiţele, verificându-le în toate orele şi minutele din care se compunea timpul lui. Foile scrise şi desenate de mâna lui circulau în toate secţiile şi atelierele. Erau calculate în timp, erau transmise tehnicienilor, aceştia le divizau în bucăţi mici, iarăşi le calculau în timp, le transcriau pe carnete şi pe alte foi, apoi le încredinţau muncitorilor. Din acele bucăţi de hârtie trebuiau să se adune mii şi mii de piese. Toţi voiau să vadă sfera învârtindu-se în prima zi de mai a anului.

— Tu ce faci pentru proiect? Arată-mi î se întrebau muncitori cunoscuţi şi necunoscuţi.

Îşi desfăceau hârtiile înnegrite de ulei şi le arătau cu mândria cu care şi-ar fi arătat un bilet de intrare la un spectacol unic. Dar hârtiile erau înnegrite de ulei, erau boţite, rupte la colţuri, nici nu se mai deosebeau pe ele liniile şi cifrele vechi. Se păstrau ca amintiri. Multe fuseseră transformate în fluturi sau în steluţe, sau în vergele subţiri ca nişte nuiele, sau în rotiţe necesare parcă unui ceasornic. Toate aveau strălucirea şi puterea metalului. Se vor întâlni

cândva unele lângă altele, la adăpostul unor suprafeţe lucioase, în interiorul unei sfere care va începe să se rotească în ajunul primei zile de mai.

Şi muncitorii din secţia întâi lucrau la maşinile lor piese prin care îşi desfiinţau maşinile. Lucrau cele mai grele, cele mai dificile, cele mai fine piese. Ca întotdeauna, bijuteriile lor nu aveau nicio umbră, nicio asperitate; puteau fi adunate într-un colier, într-o brăţară. Ca întotdeauna, nea Neculai trecea de la maşină la maşină, dădea tuturor sfaturi, repara uneltele accidentate, sau privea prin fereastra biroului freamătul din atelier.

— Ştiu că trebuie să-i îmboldesc pe oameni, spunea el în neştire. Dar eu nu pot să-mi ating degetele de nicio fărâmă de metal pentru sicriul acela strălucitor^ Pentru prima dată cred că mi-ar tremura mâinile.

Seara, acasă, se trezea uneori înconjurat de toţi cei patru băieţi. Fiecare se lăuda cu isprăvile lui.

— Ştii matale ce-am făcut eu pentru inginerul nostru?

N-ar fi vrut să audă niciun răspuns. Asculta fără să spună un cuvânt. Îi era teamă că-i va tremura vocea. Intr-o zi însă, unul dintre băieţi îl întrebă:

— Ia spune-ne, ce-ai făcut matale?

Ce putea să le spună? Nu făcuse nimic, nimic, nici măcar un bănuţ din aceia cu zimţi fini care rodeau sufletul prietenilor lui.

— Pesemne că nu mai ţii minte, răspunse altcineva în locul lui. Fără matale…

Bătrânul se ghemui pe pat de durere. A doua zi se duse la Muşat şi-l întrebă cu voce jalnică dacă a mai rămas ceva de făcut pentru sferă. Se oferea el, voluntar. Inginerul era vesel.

— Nu mai am ce, nea Neculai. Nu vezi că se apropie primăvara?

Capitolul VI

I

Fusese multă zăpadă în iarna aceea. Viscolele scăpaseră prin bariera pădurilor şi atacaseră de câteva ori cu violenţă oraşul. Frigul nu se înduioşa de amintirea zilelor şi nopţilor de aprilie. Îmbătrânea nesimţitor prin grădinile şi pe străzile oraşului. De câte ori nu asmuţise Diana toţi ogarii primăverii după el! De câte ori nu-l blestemase în timp ce-şi sufla aburi calzi în mâinile-i îngheţate!

— De ce-i atât de urâcios cineva, mămico? întreba ea. De ce nu se răsteşte la zăpadă şi la frig şi la ceaţa asta, care mă face să plâng în fiecare dimineaţă?

Într-o zi însă, Diana primi un bucheţel de flori, şi după o săptămână era primăvară. Nu mai rămăsese niciun bulgăre de omăt prin ogrăzi, nicio suflare rea nu mai încreţea pielea gâtului. Degetele nu mai tremurau şi nu se mai încovoiau; toţi cochetau pe furiş cu primăvara.

— Când a venit şi primăvara asta? şoptea Diana versul pe care-l auzise de atâtea ori în vis.

Prin alte locuri, semănate cu volume de metal, aprilie se grăbea. Zilele şi nopţile fugeau ca nişte mingi scăpate la vale. Se duceau, se duceau fără putinţa de a se mai întoarce vreodată. Se apropia luna mai. Ciocănea încet la porţile multora.

Muşat o simţi într-un plic alb, lunguieţ, pe cartonul adăpostit în acel plic, o simţi în linia sinuoasă, tremurândă, abia vizibilă, sub care pentru prima dată zări un semn mic de întrebare. Căută înţelesul întrebării şi răspunse scriind câteva cuvinte pe carton:

„M-am gândit mult, Liana. Sau poate nici nu m-am gândit. Ştiu, simt că în geometria vieţii mele lipseşte o linie esenţială. Uneori o văd ca o buclă sau ca o dreaptă impetuoasă, sau ca un cerc nesigur, colorat. Alteori o văd ca

o tresărire, sau ca un surâs, sau ca o linişte simplă, necesară.”

La orice întrebare a ei nu putea găsi alt răspuns.

Şi se linişti, şi se gândi la rotirea sferei de metal.

Se terminau ultimele ţesături. Nu mai număra zilele, număra orele care mai rămăseseră până la ora convenţională, când globul lui urma să devină o parte infimă din mecanica lumii.

Erau multe speranţe, dar erau şi multe nelinişti în sufletele oamenilor. Câţi n-ar fi vrut să treacă ziua aceea, să se întoarcă undeva dintr-o excursie şi să vadă sfera rotindu-se! Nu mai aveau emoţii pentru zilele de sărbătoare.

Directorul îşi plimba statura uriaşă de la un capăt la altul al biroului.

— Sunt foarte nervos, dragă Aburel. Nu mi s-a întâmplat niciodată să mă leg cu atâtea fire de o speranţă străină… Nu vezi? Am început să spun prostii… De ce străină? Nu e a noastră, a tuturor? Parcă simt fiecare secundă cum mi se zbate aici în piept. Şi mi se pare că am devenit un sentimental. Tu mai simţi pământul sub picioare?

— Şi eu sunt neliniştit. Parcă ar fi ieşit totul din mâinile mele. Vorbeai de sentimentalism… Eu m-am îndrăgostit de ideea acestei sfere ca de o persoană fizică. Nu reprezintă o unitate, o armonie, o integrare într-o idee mare?

Directorul îşi freca mâinile ca un elev în timpul examenului.

— Ţi-am simţit dragostea de la bun început. Din cauza aceasta mi-a fost teamă. Când vom mai trece însă prin asemenea emoţii? Nu ele dau frumuseţe vieţii? Uite-l şi pe Petrescu! Tu eşti cel mai calm dintre toţi… De ce nu ne destăinui şi nouă leacul?

Petrescu era cel mai palid dintre toţi. Directorul urmărea să-l mai liniştească prin vorbele lui.

— Din punct de vedere pro… începu Petrescu, dar lovi pe neaşteptate cu pumnul în aer şi-şi înghiţi ultimele sunete. Nu este niciun punct de vedere, continuă el. Este că-mi

bate inima. Ca la toţi ceilalţi. Oamenii au făcut adevărate minuni. Totul e gata… Eu personal m-am lecuit de orice gând de invenţie… Dacă sufăr aşa pentru altul… Mă gândesc la Muşat…

— La el să nu te gândeşti, îi spuse Aburel. El e cel mai liniştit dintre toţi. În capul lui, sfera se învârteşte de câteva luni. El ştie că 2 + 2 = 4. Nu poate să dea alt rezultat.

— Putem oare exclude orice cuantă de risc? întrebă brusc directorul. Un eşec i-ar năuci pe mulţi, chiar dacă ar fi pasager, remediatul. Oamenii se pregătesc şi pentru sărbătoare… Eu mă gândeam la ceva…

Vorbele directorului îi impresionaseră pe cei doi ingineri. Îl invitară prin gesturi să continue.

— Poate că ar fi mai bine să amânăm festivitatea… Aburel nu-l lăsă să termine.

— Muşat ţine morţiş la prima zi de mai. Nu ştiu ce s-a întâmplat atunci. Mi se pare că a descoperit ideea… Cum am putea să trecem peste dorinţa lui?

— Stai, stai, stai! îl linişti directorul. Am spus: să amânăm festivitatea. Putem să facem proba într-un cadru foarte restrâns. Câţiva oameni… Şi dacă proba e pozitivă… E foarte simplu să transformăm momentul în festivitate…

Petrescu era nedecis. Îşi freca într-una faţa, parcă pentru a-şi aduna sânge în obrajii palizi.

— Nu ştiu. Mi se pare puţin cam… cam necinstit. Nu avem încredere în oameni? Ei n-ar suporta oare ca şi noi şi bucuria, şi eşecul?

— Tu cum ai suporta de pildă eşecul? îl întrebă Aburel.

— Eu?!… Da! Aveţi dreptate, recunoscu Petrescu. M-am gândit o clipă cum aş… cum aş… mai bine să uit… Îi voi propune lui Muşat… Sau mai bine vorbeşte tu cu el, Aburel.

Muşat nu înţelese la început despre ce este vorba. Îi ceru lămuriri precise prietenului său, şi acesta se văzu nevoit să-şi dezvăluie temerile.

— Cum?! se miră Muşat. Tu îţi poţi imagina un eşec?

— Gândeşte-te la orice posibilităţi, dragă Muşat! Nu exclude cu desăvârşire riscurile. O piesă montată prost, o… Parcă tu nu ştii ce e tehnica…

— De săptămâni de zile nu fac altceva decât să controlez, dragă Aburel. Îmi recunosc toate cifrele în piesele de metal. Toate, toate, toate sunt la locul lor… Iartă-mă, dar eu exclud orice… Sfera funcţionează! Tu nu înţelegi?

Aburel mai încercă o dată să-l convingă.

— Ştiu… Dar procedeul tău mi se pare prea ferm… Nu spun că e antiştiinţific. Nu eşti în geometrie, dragă Muşat. Eşti în mijlocul unei ţesături tehnice…

Muşat şovăi o clipă, apoi răspunse convins:

— Cred că ai dreptate, dragă Aburel. O sudură grăbită sau o fisură în masa oţelului pot încâlci mecanismul. E mai bine să facem o probă între noi.

Aburel era fericit. Alergă într-un suflet la director, îi relată convorbirea. Era şi Petrescu acolo. Ca prin farmec, feţele lor se înseninară.

— În sfârşit, putem răsufla liniştiţi câteva clipe, spuse Petrescu însoţindu-şi cuvintele cu mişcări exagerate de aspiraţie. Of! Uf! Mi s-a făcut dor de un pahar de vin… Teoretic.

Iar nu putem trage nicio concluzie, izbucni directorul.

— Ba da! răspunse Aburel. Cred că i-am transmis neliniştea noastră lui Muşat. Există totuşi o lege a echilibrului…

2

Cineva zgâria cu degete nevăzute întunericul. Dârele subţiri se colorau în albastru. Lumina era fragedă, timidă, înfricoşată. Nu se întâmpla nimic neobişnuit în lume. Se apropiau zorii unei zile care se legăna între aprilie şi mai.

Lumina i-o dăruia toată lui aprilie; întunericul şi-l scurgea lin spre mai.

Oare de ce undeva în lume atâţia oameni presimţeau că vor tremura în acea zi?

O fetiţă se sculase în zori. Se îmbrăcase fără zgomot şi se furişase afară în grădină. Umbrele nopţii încă nu se topiseră. Cine putea s-o vadă? Degetele ei se plimbau prin iarbă, căutau locul unde tulpinile florilor atingeau pământul şi smulgea fără milă sărmanele flori. Rouă era rece, îi îngheţa degetele. Fetiţa întâlni lângă un boschet prima rază de soare. Acolo îşi privi bucheţelul. Erau câteva flori firave, cu petalele încă nedesfăcute. Îşi mângâie pleoapele cu ele, apoi fugi sus pe scări, spre camera ei. Nu mai avu timp să se dezbrace şi să se ascundă în pat.

— Unde ai fost, Diana? o întrebă mama ei.

— Nu ştiu… răspunse ea emoţionată.

Poate că nici nu-şi mai amintea unde a fost. I se părea că se trezise dintr-un vis. Dar când auzi paşii tatălui ei, descoperi buchetul pe perna patului. Se duse încet, în vârful picioarelor, spre camera cu cărţi şi fotolii. Şi tatăl, şi mama erau acolo. Se prefăcu somnoroasă şi întinse buchetul.

— Poftim, tăticule! Ştii matale ce să faci cu el.

Aburel şi Elena încă nu înţelegeau nimic. Florile erau ude, proaspete, culese de curând din grădină. Mama se gândea s-o certe. Fetiţa îi simţi gândul în priviri.

— Să nu greşeşti, mămico. Nu e din partea mea. E din partea tuturor… şi a celor care dorm… S-a întâmplat să fie cules cu mâinile mele… Dar i-l vei da tu, tăticule; să nu-l trimiţi printr-un străin, cum face el.

Lumina zilei întâlni prima emoţie pe faţa lui Aburel.

3

Într-o cabană de lemn. Strivită de schele şi ziduri uriaşe de oţel şi beton, câţiva tineri, fete şi băieţi, mânuiau pensule, hârtii şi culori. Liniştea fugise prin alte locuri dar şi acolo începea să fie hăituită.

— Unde aţi pus culorile? întrebă o fată. Îmi trebuie imediat albastru. De ce l-aţi ascuns?

Nu vedea azurul cerului fără nori. Căuta cu degete mânjite crete colorate şi cutii de tablă.

— E în ochii tăi, răspunse cineva, dar fata nu auzi vorbele, sau poate se prefăcea că nu le aude.

Alţii tăiau litere şi le potriveau nesigur pe fâşii de mătase roşie.

— Ţi-a căzut un A! răsună un glas. Fii atent! Uite, îţi cade şi un I. De ce nu iei ace din cutie?

— Se cunoaşte că vii prima dată aici, se auzi răspunsul. Deocamdată mă interesează numai spaţiul şi... culoarea ochilor tăi pentru comparaţie...

Ultimele vorbe le rostise totuşi în şoaptă.

— Cine mi-a luat textul? întrebă un tinerel pierdut printre drapele şi eşarfe roşii. Mi se pare că l-am uitat în celelalte haine. Nu-şi aminteşti nimeni?

— Cum să nu?!... Numără literele şi împarte la patru. Dacă rezultatul e divizibil cu şapte...

În mijlocul încăperii, un tânăr îmbrăcat în salopetă gri compara o fotografie cu portretul pe care îl zugrăviseră pensulele alunecate la picioarele lui. Încă nu era mulţumit. Mai adăugă câteva dâre negre pe tablou. Pe o frunte lată se adânciseră cutele. Privi din nou portretul, îndepărtându-se de el cu spatele. Ar fi vrut să spună un DA încet, dar simţi o mână atingându-i umerii. Tresări speriat. Omul care-l atinsese n-avea nimic crud în înfăţişarea lui. Era un bătrân cu chipul blând, cu privirile înceţoşate. Se făcu dintr-o dată linişte în încăpere.

— V-aţi emoţionat c-a venit preşedintele? întrebă bătrânul. Pregătiţi-vă, băieţi, pentru veselie.

Se uită la portret, apoi închise ochii. Rămase multă vreme nemişcat. Pictorul încremenise lângă el. Când îi simţi din nou mina pe umăr, îndrăzni să întrebe:

— Cum vi se pare. Nea Neculai?

Bătrânul nu răspunse la întrebare.

— Aveţi grijă, măi băieţi… Dacă inginerul nostru vede tabloul, nu mai vine mâine la demonstraţie. Acoperiţi-l cu ceva…

Îşi părăsi voluntarii fără să mai spună un cuvânt.

4

Fereastra de la camera lui Muşat era deschisă. El stătea la biroul vechi, cu capul sprijinit în coate, aşa cum îl surprinseseră zorii. În cameră era o ordine desăvârşită. Toate cărţile, toate dosarele erau la locul lor în rafturi. Pe birou nu se afla nicio hârtie, niciun creion. Sertarele erau închise, parcă pecetluite. Patul era neatins. În mijlocul lui se odihnea, deschis, un album. Semnul vechi dispăruse. Tabloul pe care-l privise toată noaptea era acoperit de câteva plicuri albe, lunguieţe. Pe unul dintre plicuri recunoscuse scrisul „Infinitului”. De aceea n-avusese curajul să-l deschidă. Îl luase o singură dată în mână şi se întrebase ce-ar putea să conţină. Oare era un răspuns la ultimele capitole ale teoriei sale pe care i le trimisese cu câteva luni în urmă? Era un DA, sau un NU? Poate că tot viitorul lui se afla acolo, în cuvintele laconice, ferme ale Infinitului. Se străduia să uite întrebările, să le ignore cu desăvârşire. N-ar mai fi putut rezista la o a doua emoţie, pe care o presimţea mult, mult mai mare…

Ca întotdeauna, plecă la uzină pe jos. Dar parcă nu întâlnise niciodată atâta primăvară şi atâţia oameni în jurul lui. Mergea încet, cu mâinile în buzunare, cu spatele puţin

aplecat, cu privirile hoinare. Descoperea minuni pe care nu le mai văzuse până atunci: în iarba care tremura, în florile care-şi deschideau petalele. În zâmbetele, în vorbele şi în mersul oamenilor. Primăvara era plină de frăgezime şi sprinteneală.

În birou îl găsi pe nea Neculai. Bătrânul înţepenise la fereastră. Privea maşinile din hală, le auzea toate zgomotele, le vedea toate mişcările. Din când în când se uita la un glob mare, suspendat — oare când ajunsese acolo? — undeva în spaţiul cuprinzător al atelierului. Razele soarelui învăluiseră sfera într-o lumină vie, adâncă. Nu era un corp compact, era o ţesătură sferică, o ţesătură gingaşă; lumina făcea să-i tremure toate firele dinăuntru, se strecura prin crăpături subţiri ca muchia cuţitului, se lovea de suprafeţe mici, lucioase şi se răsfrângea în alte direcţii, împroşcând cu tresăriri nervoase alte linii, alte spaţii, alte suprafeţe. Era asemeni coroanei unui arbore puternic. Trunchiul arborelui se transformase în ax, crengi viguroase porneau simetric în toate părţile, apoi alte crengi, mai subţiri, se desprindeau spre alte direcţii, supunându-se toate aceleiaşi nevoi de simetrie, apoi ramuri şi mai mici, rămurele, apoi frunze dispuse regulat pe fiecare ramură, şi fiecare frunză avea nervuri fine şi suprafeţe sigure, prin care energia se transforma în mişcare disciplinată, ritmică, atingând viteze de fulger. Bucăţile de oţel erau sfâşiate, încrustate, rotunjite, lustruite, săreau din frunză în frunză, din ramură în ramură, evitând ciocniri şi vibraţii, deveneau din cuburi sau din paralelipipede cenuşii, steluţe, beţişoare, cilindri ciudaţi crescuţi şi găuriţi, fluturi de argint, plăcuţe, petale, noduri, şi toate se întâlneau undeva şi se strângeau într-un singur corp, care aluneca strălucitor şi dur prin polii sferei, afară, în lume.

Nea Neculai nu vedea decât coroana arborelui. Nu ştia ce vânturi o vor agita, nu ştia ce fructe se vor ivi între frunze. Nu voia să ştie. Omul care intrase în încăpere şi se apropiase de dânsul ştia însă toate acestea. Tăcea şi el,

asemeni bătrânului, care nu-i simţise prezenţa, privind sfera pe care o invadaseră razele soarelui de dimineaţă.

— Da… zise bătrânul întorcându-se încet şi atingând cu mişcarea lui braţul inginerului. Aţi venit şi dumneavoastră?…

Muşat simţi în vorbele acelea o întrebare indiferentă, adresată parcă unui străin. Îi răspunse încet:

— Eu nu-ţi voi putea spune altfel… Tot nea Neculai vei rămâne pentru mine…

— N-am vrut să mă îndepărtez, tovarăşe inginer, spuse bătrânul amintindu-şi de acel „dumneavoastră^ pe care-l scăpase fără voia lui. M-am uitat mai întâi acolo, şi pe urmă, când v-am văzut, parcă m-am înfricoşat. Nici acum n-am scăpat de teamă, dar cred că va trece ea odată. Mă gândesc şi eu… Neliniştea se cuibăreşte greu în sufletele celor bătrâni… Aşa am crezut până acum. De, cine ştie?…

— Te îmbătrâneşti singur, nea Neculai.

Muncitorul întinse mâinile, deşi ar fi vrut să-şi reţină gestul. Mâinile îi tremurau.

— Uită-te şi dumneata! Tremură… M-am trezit fără veste în fundul unei gropi. Deasupra mea sunt ani mulţi, ani grei. Oboseala se adună în oasele mele ca un întuneric. Asta-i, tovarăşe inginer. Nu mai e vremea să mă prefac… O despărţire tot trebuia să se petreacă odată. Mai cu durere, mai fără… Omul, din păcate, nu poate să poruncească, nu e aşa cum ar vrea el… Să-ţi spun drept, mie mi se pare că am ajuns la capătul unui veac… Şi nu mă uit în urmă cu jale… Nu ştiu dacă mi-au mai tremurat şi altădată mâinile… Poate de mânie sau de ură; dar şi tremurul acela face parte din mândria mea…

Muşat căuta un ascunziş pentru privirile lui înduioşate.

— Eu cred altceva, nea Neculai, spuse el. Nu te simt bătrân, chiar când îţi văd mâinile tremurând. Şi mie îmi tremură… Nu ne putem încuia toate emoţiile undeva într-un loc anume în noi. Le scăpăm uneori, şi fug în lume prin

priviri, prin degete… Chiar când ne închipuim că le închidem cu lacătele unor vorbe…

Nea Neculai scăpă din mână tabachera. Nu se aplecă după ea. Parcă n-o auzise căzând. Muşat i-o puse în mână, dar nici atunci nu-i simţi metalul rece.

— Vorbeam de-o despărţire, tovarăşe inginer, şi vreau să fiu cinstit. Am o mare durere. O simt şi mai tare acum, în pragul despărţirii. O simţ în braţe. Aici s-a aciuat durerea. E ca o răzbunare. Mâinile acestea n-au pus nimic acolo…

Bătrânul arătă cu mina locul unde se afla sfera.

Într-o singură clipă, Muşat retrăi priveliştea câtorva ani.

— Mi se pare că ţi-am mai spus, nea Neculai. Dintre toate braţele pe care le-am cunoscut aici, ale dumitale au lucrat cel mai mult pentru mine. Parcă mi le-ai fi împrumutat mie. De multe ori, mişcările lor porneau parcă din umerii mei. Pentru că aşa doream eu să se mişte nişte linii închipuite în anumite clipe, când visam perfecţiunea…

Nea Neculai pomi spre uşă.

— Altădată vorbele acestea m-ar fi îndurerat. Poate că mâine sau poimâine îmi vor naşte iarăşi durere. Dar tovarăşe inginer, voi căuta să alung durerea, mă voi feri de ea chiar de va trebui să mă ascund în altă parte, într-un ungher întunecos. Mă duc după nişte treburi în alte secţii.

Muşat simţi urarea grea pe care i-o făcuse bătrânul. Se uită prin geam după el şi-l văzu trecând obosit printre maşini. Braţele îi atârnau grele, spatele i se îndoise ca apăsat de o povară. Un muncitor tânăr se repezi să-i deschidă uşa care-l ducea afară, în alte locuri, cu mai multă lumină.

Muncitorii lucrau ca în fiecare zi. Nu-şi luau ochii de la maşinile lor. Mişcările lor însă n-aveau nevoie de pri- Vlri în toate secundele. Uneori închideau ochii şi vedeau parcă răsărind din ceaţă un glob care le ardea pleoapele.

5

Dis-de-dimineaţă, directorul îşi făcu apariţia în biroul lui Petrescu. Era şi Aburel acolo.

— Bine că vă găsesc pe amândoi! spuse el. Am câteva probleme curente de rezolvat. Mai întâi vreau să scap de tinerii aceştia de la radio care se ţin scai de mine. De două zile mă trag într-una de mânecă: „Realizări, realizări, realizări…” I-am spus secretarei să mă ascundă pe la Regiune sau pe la vreo şedinţă prin secţii. Degeaba! Au rămas tot timpul la uşă…

Directorul era vesel. Vorbele îi ieşeau fără voia lui din gură. În momentul acela ar fi putut să ţină oriunde orice discursuri. Căuta orice pretexte. Secretarei îi povestise câteva glume, râsese şi-i făcuse cu ochiul. Unui muncitor pe care-l întâlnise pe coridor îi recomandase o reţetă de vin din smochine, iar la răspunsul acestuia că tot vinul din struguri e cel care adoarme şi trezeşte cel mai bine, îi dăduse imediat dreptate, istorisindu-i nişte întâmplări de cramă; când îi zărise pe reporterii de la Radio, aproape fugise după ei. Căuta orice pretext de discuţie pentru a scăpa de obsesia care-l chinuia. Nu voia să se gândească nicio clipă la ceea ce se va petrece peste câteva ore.

Aburel era în aceeaşi situaţie. Se repezi ca un hultan. Asupra emisiunii încă neauzite de la radio. Il contrazicea pe director, aducând la întâmplare orice argumente:

— N-ai dreptate, tovarăşe director! Oamenii îşi fac misiunea lor aşa cum noi ne-o facem pe-a noastră. Nu mă gândesc neapărat să ne lăudăm. Cred însă că e firesc să se vorbească despre noi. Să ne amintim ce s-a petrecut în sectorul special. Cât de frumos au lucrat tehnicienii de acolo! Sau Racoviţă… Proiectările, băieţii de acolo au încetat să mai fie pompierii lui Cerbu… Ai văzut ultimele schiţe?… Eu cred că şi despre echipa de fotbal s-ar putea spune câteva cuvinte…

— Nu pot să uit golul marcat de Stamate. Rareori am văzut o asemenea lovitură de cap…

Petrescu se uita urnit la director.

— Mi se pare că nu v-am zărit la meciul acela, tovarăşe director. Nu eraţi plecat la Bucureşti?

— Chiar n-am fost? se miră directorul. Atunci când l-am văzut pe Stamate? Sau te pomeneşti că s-a transferat la alt club?

O fată deschise uşa şi spuse din prag:

— Vă caută nişte reporteri, tovarăşe director… Nu! Nu de la Radio. Mi se pare de la un ziar din Capitală…

— Să mai aştepte puţin! Acum pregătim programul pentru mâine. Să se ducă în biroul meu…

— Ce facem? întrebă Aburel. Trebuie să stabilim o ordine. Să trecem în frunte sectorul special? S-ar putea să fie la egalitate cu oţelăria…

— Oţelăria… meditä directorul cu voce tare. Inginerul Mitrofan s-a înrădăcinat bine acolo. Am venit amândoi odată la uzină, acum doi ani. Ne-am cunoscut în tren… Era cam slăbuţ, cam pirpiriu. Nu-l vedeam eu prea bine printre oţelari. I-am propus chiar în tren altă muncă. S-a uitat la mine ca la un…

Petrescu nu mai putea suporta vorbăria aceea.

— Şi cu secţia întâia ce facem? O ascundem într-un buzunar? Şi cu experienţa de la prânz? Unde o escamotăm? Eu n-o mai pot ţine în mine. Parcă mă umflă, parcă mă azvârle în aer…

Toată vraja, toată liniştea se risipise. Se uitară unii alţi. Erau palizi, le tremurau buzele, îşi ascundeau mâinile în buzunare. Directorul se întoarse scurt din călcâie şi plecă.

— Vorbiţi voi cu ziariştii, spuse el din prag.

Ajungând în anticameră, văzu doi tineri necunoscuţi Şi cam timizi.

— Poftiţi! îi îndemnă el, arătându-le uşa. Vă aşteaptă tovarăşii acolo. Să nu-i lăsaţi să se bâlbâie. Scoateţi-vă carnetele şi cereţi-le date…

Era convins că întâlnirea cu ziariştii îi va elibera pe cei doi, măcar pentru câtva timp, de povara neliniştii.

Reporterii îşi făcură curaj şi intrară înăuntru. Aveau carnetele în mână.

Aburel se sculă grăbit de pe scaun.

— Dragă tovarăşe Petrescu, te rog să mă scuzi. Trebuie să-i predau un mesaj lui Muşat.

Petrescu mai găsi în el resurse de energie. Începu să dea date. Vorbi mai întâi despre secţia întâi, ca să-şi alunge mai repede bătăile inimii.

— Am auzit că se pregăteşte un lucru extraordinar în secţia întâia, spuse unul dintre reporteri însoţindu-şi cuvintele cu un gest care îndemna la complicitate.

— Da… răspunse Petrescu indiferent. Ne gândim la o anumită soluţie de perspectivă. Prin urmare… Da!… Nu putem să lăsăm afară oţelăria… Vă rog să notaţi…

……

Aburel îl întâlni pe Muşat în curtea uzinei.

— Frumoasă zi! spuse el. A venit la timp primăvara. Când mă gândesc prin ce geruri şi viscole am trecut… Îţi mai aminteşti vijelia de la sfârşitul lui februarie?… Stai! Am uitat. Mi se pare că Diana ţi-a trimis un buchet de flori.

Se căută prin buzunare şi scoase în sfârşit câteva flori veştejite, triste, fără culoare. Muşat le luă, se uită la ele şi, neştiind ce să facă, le puse şi el într-un buzunar.

……

— Oricine m-ar căuta, nu sunt aici! îi spuse directorul secretarei înainte de a intra în birou. „Bine că n-am chemat pe nimeni de la Bucureşti! continuă el în gând, în timp ce se plimba nervos prin încăpere. Oare când o fi marcat Stamate golul acela? Anul trecut?… Parcă era primăvară, ca şi acum… Ce liniştită primăvară trebuie să fi fost!… Bine că n-am chemat pe nimeni din Bucureşti! Ne-au cerut să-i invităm la primele probe.

6

În zorii zilei plecase, totuşi, din Bucureşti o maşină spre oraşul înconjurat de păduri. Multă vreme, şoferul nu auzi în vorbele celor doi pasageri decât laude aduse primăverii şi naturii pe care anotimpul o zugrăvise cu atâta risipă de culori. Maşina luneca încet pe şosea, parcă anume pentru a-i lăsa pe cei doi tineri să guste tot belşugul priveliştii schimbătoare.

Atâta frumuseţe o obosise pe Doina. Părăsi geamul automobilului şi se ghemui copilăroasă în colţul canapelei.

— Cred că acum poţi să-mi spui, se rugă ea. De ce ui-ai obligat să vin cu tine? Numai ca să ne plimbăm?

Liviu îi căută mâna şi o trase încet spre el. La început, Doina se opuse fără să vrea. Mâna i se dezlipise de trup. Cădea ca o diagonală din umărul ei spre şoldul lui Liviu. Deodată, se descoperi caraghioasă în acea poziţie. Se apropie încet de Liviu până ce îi atinse umărul.

— Unde mergem? întrebă ea. De ce m-ai împachetat atât de repede? Nici nu m-ai lăsat să răsuflu; nici n-am avut vreme să mă gândesc... Vezi câtă putere ai căpătat asupra mea?

Mâna ei mângâia obrazul lui Liviu. El i-o purta. Când simţi ce se întâmplă, se retrase ruşinată în colţul ei.

Liviu era ameţit. Vedea maşina rostogolindu-se în prăpastia care mărginea şoseaua. Mai mult ca să scape de senzaţia care-l stăpânea, începu să vorbească:

— Am vrut să-ţi fac o surpriză, Doina. Şi mie am cruţ să-mi fac o surpriză. Tu ştii de când stăm alături Unul lângă altul? Tu ştii de când respirăm acelaşi aer? De când ni-l dăruim unul altuia?

Doina se înfioră. Îi atinse încet mâna.

— Mă gândesc că am fi putut şi altădată să facem asemenea plimbări. Câte frumuseţi am ofensat!

— Nu-i adevărat, Liviu. Altădată n-aş fi venit. Nu Ştiu sigur, dar nu cred că aş fi venit. Tu m-ai chemat pentru altceva, de aceea ai avut curaj; de aceea am avut şi eu curaj. Nu-i aşa?

— Draga mea Doina, şopti Liviu. Cât de mult ne iubeşte pe noi întâmplarea! N-aş vrea s-o dezamăgim…

Îi înconjură umerii cu braţul şi o apropie de pieptul lui.

— Gata! spuse Doina sufocată, după câteva clipe. Te rog…

El se supuse. Îi reţinu mâna. Ar fi vrut să-şi plece capul pe genunchii ei şi poate să adoarmă, fără să tresară, fără să-i caute căldura.

— Acum poţi să-mi spui, Liviu. Te rog…

Îşi închipuia că e pe cale să adoarmă cu capul pe genunchii ei. Vorbea ca în vis:

— Nu ştiu. Doina… Stai puţin, să se risipească un val tulbure, să văd din nou copacii şi pietrele şoselei…

Deschise geamul maşinii. Şuvoiul de aer rece îl trezi.

— Am primit o vizită zilele trecute… Şi când mă gândesc că eram gata s-o refuz! M-a căutat un inginer de la o mare uzină, şeful unui serviciu de proiectări. Spre uzina aceea mergem acum, dar nu pentru a întoarce vizita acelui inginer… Tu nu l-ai văzut? Mi se pare că a trecut şi prin biroul tău…

Doina încercă să-şi amintească.

— Cine?… Când?… Aaaa! Inginerul Racoviţă, nu? E coleg cu Muşat, nu-i aşa?

— Da! Despre el este vorba. Să ştii că sunt foarte supărat pe prietenul nostru… Nu mi-a trimis niciun cuvânt, nicio scrisoare, nimic, nimic…

— Dar tu nu-l cunoşti? Nu ştii că nu scrie? Nici mie nu mi-a scris decât o singură dată în…

„ … în atâţia ani””, ar fi vrut să spună, dar nu-şi mai termină fraza. Privirile lui Liviu parcă o implorau să tacă.

— N-are obiceiul să scrie, asta el spuse ea îmbufnată.

— Eu totuşi nu-l pot ierta, continuă Liviu după un mare efort de voinţă. Ştii ce se întâmplă astăzi?

Întrebarea rămase suspendată. După tonul cu care fusese rostită, Doina nu credea că i se adresează ei. Dar nici Liviu n-avea putere să răspundă.

Tăcerea nefirească dură câteva minute. Doina fluieră şi căută să-l trezească pe Liviu cu un gest băieţesc.

— Fiuuuu!… Ce se întâmplă astăzi?

Liviu tresări. Parcă-l săgetase ceva. Se uită la Doina. Ea îl privea însă cu o curiozitate neprefăcută.

— Pariuri nu mai fac, pentru că pierd cu regularitate. Hai! Spune ce se întâmplă! De ce te uiţi aşa la mine?

Liviu îi cuprinse iarăşi umerii şi o lipi şi mai strâns de el. Era şi violenţă în gestul lui. Dar o simţea caldă, vie, tremurândă. Îi simţea arsura obrajilor.

— Acum, gata! spuse ea în şoaptă. Dacă întârziem aşa, nici tu nu vei mai putea răspunde, nici eu nu voi mai putea auzi.

— Nu mai am nicio teamă. Doina mea dragă.

Mai întâi, însă, îşi duse capul în deschizătura geamului, ca să simtă toată răceala şuvoiului de aer.

— Nu ştiu ce se va întâmpla, Doina. Astăzi, el îşi experimentează creaţia. O idee fantastică, dementă. O sinteză tehnică arbitrară, cu neputinţă de imaginat. Nu puteam să mă ştiu în altă parte într-un asemenea moment.

— Fantastică… visă Doina. De ce ai spus mai înainte că nu-ţi mai este teamă?

— Când? se strădui Liviu să-şi amintească.

— Atunci când m-ai… când ne-am… se tulbură Doina. Te-ai gândit, îşi reveni ea repede, că încercarea lui va reuşi? De ce crezi că e dementă?

Liviu repetă vorbele ei, fără niciun ton, ca şi cum ar fi rostit nişte cifre.

— M-am gândit că încercarea lui va reuşi… Sper că vom ajunge la timp, draga mea Doina.

Răspunsul lui o bucură. Îi cuprinse emoţionată mâna.

7

Sirena uzinei sună scurt de câteva ori. Era primul semnal. În toate secţiile se opriră maşinile. Două zile vor rămâne mute, imobile. Ca întotdeauna, vor rămâne Şi curate, ca nişte podoabe. Nimeni nu-şi părăsi maşina fără să-i privească, mulţumit, strălucirea. După jumătate de oră, sirena sună din nou, prelung, prelung. Se încheia ultima zi de lucru din aprilie. Oamenii vor reveni Ungă uneltele lor în cea de-a treia zi din frumoasa lună mai.

Nu se mai auzeau nici voci, nici ecouri. Ultimele grupuri de muncitori ieşiseră pe poarta uzinei. Liniştea acoperise totul, ca o căciulă.

Rămăseseră numai câţiva oameni în jurul unui glob de metal, dar prezenţa lor acolo se înscria şi mai adânc în linişte.

Liviu şi Doina erau alături de Muşat. Contemplau în tăcere coroana aceea neobişnuită care ascundea trunchiul arborelui de oţel.

— Doamne! Mi-e teamă că se vor încâlci firele şi mecanismele, spuse Doina în şoaptă.

Nu se auzeau numai şoaptele. Se auzeau şi gândurile în tăcerea aceea de plumb. Doina simţi săgeţile unor priviri necunoscute şi se ascunse instinctiv în spatele lui Liviu.

Nimeni nu îndrăznea să facă un gest. Aşteptau nemişcaţi. Îi se părea că aşteaptă. Secundele se scurgeau greu.

Imobilitatea sferei era dureroasă. Nimeni n-o ocolea însă cu privirile. Poate că pentru mulţi ea începuse să se rotească. Încet, încet, pentru a-şi dezvălui toate mişcările interioare. Parcă se auzea şi zumzetul mecanismelor.

Aburel era în faţa lui Muşat. Răsuflă adânc şi închise ochii. Toate privirile urmăreau mişcările inventatorului.

Muşat nici nu trebuia să se aplece. Făcu legătura cu energia care circula sub pământ, apăsând cu talpa piciorului o pedală de metal.

Cineva, sau poate toţi, începu să numere în gând.

Globul se rotea încet. Mişcarea pornise. Nu era o iluzie. Suprafeţele cunoscute dispăreau din faţa ochilor. Se apropiau alte suprafeţe, se descopereau alte reliefuri. Rotirea era lentă, parcă împingea cineva cu umărul. Şi deodată, izbucni zumzetul. Sute, mii de mecanisme începeau să se rotească, să declanşeze mişcări în interiorul sferei. Scânteile parcă săreau dintr-un rotor de artificii. Ţipetele metalelor sfâşiate se întretăiau, se împlineau într-unul singur. O dinamică strălucitoare, nemaivăzută se aprindea în toate spaţiile globului.

— Va triumfa! şopti Liviu îngrozit, şi strânse ca un cleşte de fier braţul fragil pe care-l simţea alături.

Şoapta aceea neauzită li sleise puterile. Mişcarea sferei o năucise pe Doina, îi înţepa ochii, iar durerea braţului o amuţise, îi paralizase tot trupul. Se lăsă inertă pe spate, sprijinindu-se de pieptul lui Liviu.

„Va triumfa! repeta acesta în gând. Va triumfa!” Era acolo, cu Doina în braţe, era nemişcat, zidit în pământ, dar trupul lui fugise, se azvârlise printre mecanismele sferei, era sfârtecat, fărâmiţat, sfâşiat, prefăcut în pulberea metalică din care se aprindeau scânteile. În suprafeţele lucioase ale globului vedea dansul unui schelet imobil. Dansul acela îi spunea mereu că sfera se învârteşte.

Şi deodată, se auzi un vuiet îndepărtat, care creştea, care se apropia, care se transforma intr-un scrâşnet metalic, absurd, asurzitor, haotic. Mecanismele de alarmă ţiuiră scurt. O tăcere cumplită se prăbuşi brusc, ca o explozie. Oamenii îngheţaseră. Păreau nişte statui.

Muşat închise ochii. În câteva clipe, smulse dintr-un întuneric de smoală mii de cifre. Apăsă ca un orb altă manetă. Un joc de mişcări liniare aprinse nişte fulgere în interiorul sferei. Bucăţile de metal rănite erau expulzate din

glob prin canalele polilor. Fulgerele liniare încetară brusc. Talpa piciorului apăsă iarăşi prima pedală. Sfera îşi începu din nou rotirea, interiorul i se umplu iarăşi de mişcare, roiurile de scântei albastre îşi trăiau iarăşi durata clipei.

— Nu va triumfa… şopti o voce, şi trupul aceluia care vorbise căuta un sprijin.

Îl găsi într-o coloană de beton. Se rezemă de ea şi înţelese că poate respira.

Scrâşnetul lovi din nou cu violenţă auzul. Semnalele de alarmă ţiuiră, mişcarea se opri, tăcerea căzu grea, înspăimântătoare. Apoi sfera nu mai primi nicio comandă. Creierul ei fusese alterat. O cifră, sau un grup de cifre, sau o formulă se răzvrătise. Sau poate n-avea ce căuta în milioanele de cifre concentrate în sferă. Sau poate lipsea; rămăsese nedescoperită, în infinit.

Cineva încercă să strângă braţul lui Muşat, dar îşi retrase mâna îngrozit. Nu atinsese un braţ, ci o coardă de oţel. Toţi. Simţeau că orice cuvânt, orice gest este inutil. Îşi simţeau inutilă prezenţa. Omul de lângă sferă nu vedea şi nu auzea pe nimeni. Căuta cu disperare un semn, un număr, un simbol. Ecranul se înnegrise. Limpezimile se stingeau. Negura era adâncă, groasă; i se părea materială, ar fi vrut s-o alunge cu mâinile, s-o sfâşie. Undeva rămăsese nedezlegat un singur x, o singură necunoscută. Care era puterea şi ordinea ei, care era funcţia ei, care era relaţia ei cu atâtea milioane de semne limpezi şi disciplinate?

Rămăsese singur. De multă vreme era singur. Cu mult înainte de primul semnal de alarmă. Cu mult înainte de a auzi vuietul care se prefăcea în scrâşnet absurd. Îl izolase mişcarea nedisciplinată, insesizabilă şi totuşi grotescă a unor mecanisme adăpostite în interiorul globului.

…….

— Îmi pare rău, Doina. Colecţia de principii era alcătuită arbitrar. Sunt dezolat.

— Eşti dezolat? Cum poţi să spui aşa ceva? Intâi am crezut că vei zbura în bucuria triumfului. Mi-ai rupt braţul.

Încă e amorţit... Pe urmă am crezut că te vei prăbuşi de durere... Cum poţi să spui că eşti dezolat? Eu... eu... Nici nu ştiu dacă mai trăiesc. S-a rupt ceva în mine, Liviu. Dar nu se poate, nu se poate! Tot va triumfa până la urmă!

— Şi eu sunt distrus. Doina. N-avem ce face. Am ştiut de la început ce se va întâmpla... A vrut să ia cu asalt cerul. A vrut să întindă mâna după cea mai strălucitoare stea... Era prea departe... Nu va cădea niciodată pe epoleţii lui...

— Nu înţeleg ce vrei să spui, Liviu...

— S-a întâmplat un accident, Doina. Un simplu accident s-a întâmplat în lumea asta...

— Nu se poate! Trebuie să-i spunem ceva. Eu mă duc.

— Nu! o opri Liviu. Stai aici! Mă voi duce eu... Îl găsi pe Muşat în acelaşi loc.

— Suferim toţi cumplit, Ioane. Asemenea întâmplări s-au mai petrecut în mintea oamenilor. Nimeni nu elogiază prudenţa lui Dedal. S-au închinat însă sute de imnuri îndrăznelii sinucigaşe a lui Icar...

Se întoarse apoi scurt din călcâie şi părăsi hala. O găsi pe Doina la poartă, frângându-şi neputincioasă mâinile. Nu vorbi însă cu ea. Se adresă ferm directorului, care tocmai ieşea din cabina portarului:

— Orice lamentări sunt inutile. Puteţi să le păstraţi Pentru rapoartele pe care le veţi da mai devreme sau mai târziu forurilor care vă vor trage la răspundere. Eu nu-mi voi asuma acest. Rol. Vă vorbesc ca un simplu specialist. Nu pot înţelege cum v-aţi lăsat induşi în eroare p această aventură tehnică. Trebuia neapărat să asistaţi la acest deznodământ pentru a vă convinge de şubrezeau şi neseriozitatea ei?... E incredibil!... Orice om de bun-simţ s-ar fi întrebat dacă nu asistă fără voia lui la 0 scamatorie. Orice tehnician ar fi încercat să radă glazura strălucitoare a iluziei pentru a citi adevărul ştiinţific. E incredibil!... În loc de toate acestea, dumneavoastră aţi încurajat aventura, aţi participat la ea cu mai mult zel decât cel care a propus-o... Dacă deznodământul ar fi fost mai tragic? Vă vorbesc ca un

specialist. O serie de legi înnodate arbitrar şi iresponsabil au determinat Paralizia mecanismului. La fel de simplu însă puteau să declanşeze o explozie. Imaginaţi-vă singur consecinţele… Eu aş suprima imediat cauza unei astfel de primejdii… Din nefericire, nu sunt în situaţia de a vă da ordine şi dispoziţii. Dar pot să-mi retrag cuvintele pentru a vă da Posibilitatea să stabiliţi singuri echilibrul dintre ignoranţă şi răspundere. Bună ziua!

Liviu plecă. Doina ezită doar o clipă, apoi se duse după el. Se agăţă cu puterea unei disperate.

— Tu nu-ţi dai seama, îi spuse Liviu, că problema fundamentală care ni s-a înfăţişat a fost, în sfârşit, soluţionată? I-am spus demult, de când am terminat şcoala, că orice înfrângere aprinde undeva o victorie. Înfrângerea şi victoria sunt două emisfere ale unui singur glob. Când una se cufundă în beznă, cealaltă e incendiată de străluciri. Draga mea Doina, ar fi inuman să alegi drumul spre întuneric… Să nu crezi că nu sunt trist. Dar dincolo de orice simt răspunderea pentru lumina care ţi se cuvine. Eu nu fug după curcubeie. Păşesc încet şi prudent printr-o oază de lumină. Sunt însă sigur că undeva în această oază ne vom întâlni şi cu un curcubeu. Îşi va sprijini capetele pe umerii noştri, sau se va înălţa de pe umerii noştri. Oricum va fi, ne va uni într-o superbă strălucire pe amândoi.

— Avem oare dreptul să ne gândim acum la asemenea străluciri? întrebă Doina.

— Nu facem altceva decât să ne supunem mersului firesc al vieţii. Urăsc întunericul, Doina. Pentru că mi-e teamă groaznică de incendii.

— Nu ştiu, şopti Doina. Nu ştiu ce se întâmplă. Am crezut că port multe ascunzişuri în mine, multe taine. Acum mi le caut, şi nu le găsesc. Şi în loc să fiu fericită, sunt tristă.

Liviu îşi simţea braţul parcă prins de un cleşte. Ar fi vrut să trăiască dureri mai vii, mai adânci; ar fi vrut să-i pătrundă în carne cârlige ascuţite de fier, să le simtă mereu tăişul crud, încâlceala, să nu-i mai poată ieşi din braţ

niciodată. Uneori însă, cleştele îşi slăbea strânsoarea; abia mai simţea atingerea degetelor ei. În acele clipe îi era teamă, îşi încorda braţul pentru a provoca încleştarea de care avea atâta nevoie. Atingerile firave sau convulsiile dureroase îi dezvăluiau stările prin care ea trecea: ezitările, speranţele, temerile, căutările. Când mâna care-l strângea alunecă inertă, Liviu o strânse pe Doina de umeri şi începu s-o scuture.

— Gata! porunci el în şoaptă. Din acest moment, am încetat să răspund numai pentru mine. Tu nu înţelegi că abia acum am scăpat de obsesia înfrângerii?…

……

Aburel încremenise ca un stâlp în poarta uzinei.

— Poate că ar fi trebuit să-i spun măcar o vorbă. Dar vorbe pot găsi în aceste clipe? Ce vorbe trebuie să caut?

— Nu ştiu ce se va întâmpla, dragă Aburel, îi răspunse directorul. Îmi amintesc cu cită vigoare l-ai susţinut. Ţi-ai pus tot sufletul, toate nădejdile în acest proiect. Acum simt că vrei să iei şi întreaga răspundere pe urneai tăi… Nu ştiu ce se va întâmpla… E prematur să căutăm acum o concluzie definitivă. Dar nu pot să las totul pe umerii tăi.

— Nici eu nu voi adăuga altceva, spuse Petrescu. Nu ne-am scotocit buzunarele şi nici nu ni le vom scotoci acum. Poate că am avut îndoieli, poate că mai am şi acum. Adevărul este întotdeauna rezultatul unei confruntări. N-am putut şi nu pot să fiu un simplu spectator la această confruntare.

— Înţeleg totul, zise Aburel. Sufăr însă şi din cauza unor convenţii. Nu ştiu ce se va întâmpla. Dar cum vom răspunde celor care ne vor întreba? Ce vom face mâine? Ce vom face mâine seară? Ni s-a rezervat o sală la restaurant. Eu am cerut. Am avut o încredere oarbă… Oare să fie un simplu accident? Nu ştiu dacă tot ceea ce simt în clipa asta este convingere, sau speranţă.

— Poate că ne-am pripit, Aburel, încercă directorul Sa-l calmeze. Dar ar fi şi mai grav să ne repezim acum spre o

concluzie definitivă. Sunt convins că el simte totul infinit mai grav decât noi. Cred în acest lucru. Asta el Cred.

…….

Lumina zilei se stinsese demult. Era noapte. Era întuneric. Rămăsese în acelaşi loc, lângă sfera de metal. Nu avea nevoie s-o vadă. Nu avea nevoie de lumină. O cerata în principiile ei, în legile ei, în cifrele ei. Unde era oroarea?… îşi amintea cuvintele care răsunaseră lângă el. Dar nu putea să-şi imagineze aripi de ceară. Nu putea să-şi imagineze decât cifre şi reprezentarea lor mecanică. Unde era eroarea?…

Capul îi vuia. Gândurile lui răscoleau toată ţesătura globului, se strecurau prin toate spaţiile, ciupeau firele ca pe nişte strune. Unde era sunetul strident? Sau lipsea un sunet necunoscut, exterior acusticii? Cu ce simţuri, cu ce gânduri putea să-l descopere?

Transforma din nou totul în cifre. Căuta relaţii absurde, x-uri, cifre întoarse, fracţiuni uitate, căuta linii nesigure, stinghere, strâmbe, desprinse din edificiul geometric pe care şi-l imagina. Uneori dărâma mecanisme întregi şi repunea la loc în spaţiile goale linie după linie, cifră după cifră. Nu găsea nicio discordanţă. Identitatea era perfectă. Atunci, unde era eroarea? Principiile i se păreau inviolabile, axiomatice, şi cu toate acestea le anula pe rând şi le descoperea din nou. Nicio formulă nu era greşită.

Se apropia cu disperare de planurile înclinate. Acolo se producea alarma, acolo se destrăma ţesătura edificiului. De acolo pornea scrâşnetul care molipsea toate celelalte mecanisme. Oare adăugase forţat noua ţesătură? încercă s-o refacă, dar nu reuşi să ajungă până la capăt. I se părea cu neputinţă să se fi strecurat acolo eroarea. Şi totuşi, alarma venea de acolo!

Calcula febril. Toate rezultatele erau cele cunoscute. Parcă se uita într-o carte. Citea pagini oare-i erau cunoscute. Oare era robul vechii memorii? Sau exista un adevăr definitiv? Atunci, unde era eroarea? De ce alarma

izbucnea la o anumită mişcare a planurilor înclinate? Simţea că-l cuprinde deznădejdea. Cifrele nu voiau să-l mai asculte. Se răzvrăteau toate. Nu le mai putea grupa în mărimi precise. Şi formulele se întunecau. Nu mai voiau să asculte de el. Se fereau de întrebări absurde, ilogice, iraţionale.

Oare de când se făcuse lumină? Cerul era revoltător de senin. Razele soarelui de dimineaţă incendiaseră globul de metal. Reflexele lor îl treziră. Se apropie de sferă. Privea numai spaţiile înclinate. Mecanismele de străpungere erau sfărâmate. De ce? De ce? Acolo era eroarea. Dar ce forţe obscure, necunoscute, acţionau asupra lor? Era o răzvrătire a vechiului edificiu, a vechii ţesături?… Planurile înclinate… Ce relaţie ciudată era între ele şi restul sferei? Iarăşi îl cuprindea deznădejdea. Intr-o străfulgerare, îşi aminti hârtiile strânse în dosarele de acasă. Le ştia pe dinafară, cunoştea fiecare cifră înscrisă acolo, fiecare linie desenată. Toate erau memorate. Dar nu putea renunţa la ultima speranţă.

Porni spre casă pe străzi ocolite

Globul rămase câteva clipe singur. Undeva se mişcă însă o umbră. Dintr-un ungher îndepărtat, întunecos, se ivi silueta unui bătrân obosit de veghe şi aşteptare. Păşea încet spre globul de metal. Se opri lângă el. Privirile lui se furişau printre frunzele mecanice, căutau vârfurile unor crengi de oţel. Nimeni nu cunoştea mai bine decât dânsul uneltele acelea neîndurătoare care străpungeau metalul.

Nu se mulţumi însă numai cu darul privirilor. Îşi strecură mâinile printre frunze şi crengi, până când atinse un vârf de oţel. Îl pipăi îndelung cu degetele, apoi căută altul. Zări şi jos, la picioarele lui, câteva vârfuri crenelate aruncate afară, ca inutile, de mecanismele de alarmă ale globului. Le adună pe toate şi se duse la o fereastră, pentru a le privi şi a le pipăi ore după ore.

Degetele lui aspre, bătătorite, îşi aminteau senzaţii vechi de zeci de ani şi alintau vergelele de oţel cu amintirea

acelor senzaţii. Privirile lui vedeau parcă miile de unelte asemănătoare care-i trecuseră prin mâini. Cât de mult dorea să şi le amintească pe toate! Îl trezi târziu întunericul. Privirile nu mai aveau nicio putere. Degetele lui mai alintau însă oţelul.

.....

.....

Niciun dosar nu mai era la locul lui în raft. Nicio coală nu mai era la locul ei în dosar. Toate se răspândiseră în încăpere. Niciuna nu fusese îngăduitoare cu el; niciuna nu-i oferise liniştea. Toate semnele de pe ele erau întipărite în memoria lui. Niciuna nu cuprindea vreo eroare. Toate slujeau adevărul în care crezuse atât. Cât de mult sperase să fi greşit într-un minut al anilor care trecuseră! Să găsească undeva o linie absurdă, să întâlnească o fracţiune intrusă undeva! Oare totul era o eroare? Oare ridicase un monument al neputinţei? Elogiase în toţi anii, cu atâtea secunde trăite, un absurd strălucitor?... Era cumplită deznădejdea... Vedea imaginea ridicolă a unui Icar modern, rătăcit într-un veac al ştiinţei sigure, reprezentată într-o mecanică de oţel.

.....

Auzi deodată paşi şi ciocănituri în uşă. Erau unde acustice reale, nu închipuiri. Era un bătrân care clătina obosit din cap şi ţinea în mină un sfredel de oţel.

— Poftiţi! spuse bătrânul întinzând vârful de metal. De aici pleacă jalea.

— Ştiu... Mi-am dat seama de la început. Dar de ce? Mă îngrozesc, nea Neculai. Maşina asta am introdus-o cu forţa în sinteza aceea. Parcă s-ar răzvrăti sfera, parcă ar voi s-o dea afară, ca un organism viu. De ce? Nu e nicăieri nicio eroare.

— La asta nu pot răspunde eu. N-am minte pentru asemenea răspunsuri. Dar ştii dumneata când se rupe vârful?

— Ştiu, nea Neculai. La mişcarea a şaptesprezecea. Bătrânul îl privi ca pe-o arătare.

— Când ai aflat dumneata asta? Nu te-am văzut nici umblând cu mâinile înăuntru, nici iscodind vârfurile aruncate...

— Nu ştiu când am aflat. Ziua, noaptea, nu ştiu. Am calculat, am calculat, am aflat când se rup, dar nu ştiu de ce. De ce? E o presiune a întregii sfere? E o atingere a unor mecanisme, invizibilă. E o lege aplicată prost undeva? E o eroare generală? Nu găsesc niciun răspuns... De ce la mişcarea a şaptesprezecea? De ce după 83 de secunde? De ce nu după 38 de ore, aşa cum obligă calculele şi experienţa? E ilogic, nea Neculai! Sfera asta nu face nimic altceva; ucide uneltele, le sfarmă; e un mormânt.

— Asta am văzut şi eu... Ştiu că moartea minunii dumitale se trage de la mişcarea a şaptesprezecea... Dar ou vreau să vă spun ceva, tovarăşe inginer. Eu voi Oluri peste câţiva ani. De bătrâneţe, de oboseală, de Uzură, dacă voi muri de moarte bună. Pot să mor şi de-o boală. Un cancer sau altceva... Spuneţi-mi dumneavoastră, dacă mor de-o boală, când a Început de fapt moartea mea? Nu atunci când a Început boala?... Nu atunci când am înghiţit otrava? Sculele acestea înghit o otravă, tovarăşe inginer. Ele numai îşi dau sufletul la mişcarea a şaptesprezecea, otrava însă o înghit mai Înainte... Pune mâna pe vârful ăsta, aici unde ţin eu degetul! Aici înghit ele otrava!... Dumneata nu-ţi dai seama, tovarăşe inginer, ce minune ai făcut acolo, printre maşinile acelea vechi? Cum puteam eu să închid ochi: la o asemenea minune?

Muşat îşi dusese mâinile la tâmple. Parcă îl trăsnise cineva. Fulgerul venise mai târziu, şi negura se risipi violent, pentru totdeauna. Vedea sfera rotindu-se. Fără nicio oprire. Nu mai era posibilă nicio eroare. Dar nu se gândea la triumful zilelor care vor veni.

— Stai, nea Neculai! Stai! Stai! Stai! Nu, nu-mi trebuie oţelul. O singură întrebare am uitat, şi acum mi se pare cea

mai neînsemnată dintre toate... Stai! Da... Da! Boala începe la mişcarea a cincea. Atunci se produce rana... Ce pot să-ţi fac, nea Neculai? Ştii, simţi cum se învârteşte sfera? Gata!

— Dacă nici nu m-ai lăsat să-ţi spun eu unde se face rana... La drept vorbind, am vrut să văd dacă mergi cu mintea până acolo...

— Ce-aş fi făcut fără dumneata? Cum pot să-ţi spun...

— Acum stai dumneata, tovarăşe inginer! Mie nu-mi Place să te văd aşa... L-am zărit şi pe tovarăşul Aburel Pe jos. El n-a avut curajul să urce.

Muşat adună câteva foi de hârtie de pe pat. Le întoarse pe partea albă şi începu să treacă pe ele, febril, şiruri întregi de cifre. Răspundea la întrebarea pe care i-o adusese bătrânul. Orice emoţie îi pierise. Sfera începea să devină o amintire. Parcă retuşa o fotografie care se materializase precis cândva.

Nea Neculai îşi ridică şapca, pe care o scăpase jos, şi părăsi camera oprindu-se la fiecare scârţâit al podelei.

Muşat nu-l auzi. Creionul înscria cifre, cifre, cifre...